

TRACTATUS
DE IURE
PROTOMISEOS,
SIVE CONGRUI
PROSPERI
RENDELLAE

è Monopoli U. J. D.

ADIECTIS IN ILLO GLOSSIS ANTONII DE CAPUTIS
de Melficto Antiqui Doctoris,

ET ANIMADVERSIONIBUS BALDASSARIS BENEDELLI

Jurisconsulti Profundissimi.

NONDUM IN LUCEM EDITIS.

Ad. Card. Lenox.



NEAPOLI, Ex Typographia Lazari Scoriggii. MDCXIV.

Et Denuo In Officina Pauli Severini. MDCCXVII.

SUPERIORUM LICENTIA,

I N D E X

O M N I U M R E R U M

Q U Æ I N H O C O P E R E C O N T I N E N T U R .

Primus numerus Summarium .Secundus paginam indicat.



| | | | |
|--|--|---|-------------------------|
| <i>Absens qui non habet procuratorem, quomodo convenitur.</i> | 12.86. | <i>Appellari à brevitate termini an liceat.</i> | 9. 52. |
| <i>Absentia genera quos sint</i> | 1. 84. | <i>Affinis, Socer, & Gener non praeferuntur extraneo.</i> | 26.57. |
| <i>Et quæ causa reipubl.</i> | 2. eo. | <i>Affensus domini non requiritur ex forma investitura.</i> | 18.63. |
| <i>iterum, 1. eo.</i> | 1. 84. | <i>Animosus oblator tanquam licitator non auditur.</i> | 14.188. |
| <i>Ejus causa duplex.</i> | 1. 84. | <i>Æstimatio facienda est ex redditu, non ex rei valore.</i> | 16. eo. |
| <i>Temerè allegata non relevat.</i> | 2.84. | <i>Approbatum idem quod confirmatum.</i> | 5. 169. |
| <i>Absens habens, vel non habens domum, quomodo citatur.</i> | nu. 8. 89. & necne illi præjudicent acta. | <i>Agnati post dominos invitandi sunt quasi jure promissos in feudi alienatione.</i> | 23. 63. |
| <i>Actio vicinis est contra venditorem.</i> | nu. 6. 137. Datur propter fraudem ex tit. de his, quæ in fraud. cred. 7. 137. Propter dolum rem ad pristinum statum reducit. 9. 137. Pro retractu mala fide non, impeditur, & litis contestatione non perpetuatur. | <i>Agnatorum prælatio in emptione feudi non dicitur promissis nisi quod ad qui d. 24. 63.</i> | 145. 30.64. |
| <i>Actio juris congrui non oritur ante modum impletum</i> | 5.80. | <i>Agnati ratione sanguinis admittuntur, & excludunt vicinos in feudi emptione, & infra quæ tempora</i> | 30.64. |
| <i>Personalis est in rem scripta.</i> | 18.11. | <i>Agnati tam proximi quàm remoti invitandi sunt.</i> | 35.64. |
| <i>Res persecutoria non convenit simplici locationi, sed locationi ad longam tempus.</i> | 11.37. | <i>Alienatio stabilium potest prohiberi in forenses favore civium.</i> | 82.69. |
| <i>Non extinguitur antequam efficaciter nascatur.</i> | 12. eo. | <i>Ælimatoribus discordantibus quomodo precium constituitur a Judice.</i> | 15.73. |
| <i>Actio injuriarum septem modis tollitur.</i> | 5. 98. Quæ injuria atrox sit, & gravis, ut vicinam repellat ab hoc jure 3. 100. Ex quibus colligitur. | <i>Accessus ad locum fit in divisione partium hoc jure, & cæjus expensis.</i> | 8.77. |
| <i>Actio re vendita non statim quaritur.</i> | 14.121. | <i>Afflicti lapsus circa oblationem, vel precii numerationem à vicino solvendi.</i> | 19.82. |
| <i>Nec ex sola interrogatione.</i> | 11.125. | <i>Afflictus inconstans.</i> | nu. 16. 176. & 194. |
| <i>Adventitius per patrem venditis an sit locus retractui.</i> | 22. 87. | <i>Æquiparatio Ecclesiæ, Fisci, & Republicæ remissive.</i> | 16.179. |
| <i>Adjudicatio in divisione judiciali, cum necessaria sit, nec juri promissis, nec laudemio est locus.</i> | 17.118. | <i>Arnobii Ferroni lapsus</i> | 12.2. |
| <i>Adoptivi, legitimati, bastardi, eorumq; filii an habeant promissim.</i> | 10.55. | <i>Antonii Caputi lapsus.</i> | 1.8. |
| <i>Adoptionis simulatæ exemplum refertur.</i> | 1.142. | <i>Autoris opinio resolutiva questionis, juxta hoc competeret etiam putativo domino rei possessori contra Benedellum.</i> | 6.8. |
| <i>Alienans in Clericam, ne veltigal solvatur, punitur.</i> | 3.196. | <i>Anton de Alexandro refertur, & declaratur.</i> | 4.13. |
| <i>Alienatum ante traditionem non dicitur.</i> | 13.157. Resque dicitur integra, ut nec laudemia debeantur. | <i>Affrancandi canonis potestate concessa, cessat ius prælationis ex l. fin. de iur. emphyt. & fit locus promissis.</i> | 9. & 16. fol. 27. & 29. |
| <i>Annus Tirac. lapsus.</i> | 4.159. | <i>Alienationis verbum strictè capitur hic propter tres contractuum species.</i> | nu. 1.22. |
| <i>Annus quando incipiat.</i> | 2.158. | <i>Alienandi data licentia emphyteotæ an sit satis.</i> | 10.27. |
| <i>Annus ex Gracorum legibus quando currere incipiat.</i> | 1.158. | <i>Alienandi nolle dominium licentia quid bodie operatur.</i> | 12.28. |
| <i>Annus secundum locorum consuetudines ad retrahendum, a quo die incipiat, & quid in contractibus in quo sunt pacta resolutiva.</i> | 2.158. | <i>Et eo tempore quo emphyteotæ vendit data vicinis prodest.</i> | 14.28. |
| <i>Anticresis vulgè contractus ad gaudendam, an & quando faciat locum esse retractui.</i> | 4.156. | <i>Alienationis vero continetur ususfructus.</i> | 44.32. |
| <i>Affiduo vindicem esse assiduum quid.</i> | nu. 9. 139. | <i>In alienatione rerum publicarum, quæ observanda.</i> | 11.172. |
| <i>Alienatio in causa vetustiori non prohibetur.</i> | 49.46. | <i>Ætas hominis in ususfructu æstimationem recipit, & an ita in contractibus sicut in ultima voluntate.</i> | 47.32. |
| | | <i>Æta.</i> | Æta. |

I N D E X.

- Ætatis æstimatio in ambigua disceptatione ratione vendendi usumfructum magis vicino, quam extraneo Judicis arbitrio relinquendo.* 48.33.
- Argumentum valet à feudo ad emphyteos.* 72.35.
- Antichresis, & eius cautio ex usu contrabentium, ex qua locatio iudicatur ad longum tempus.* 8.37.
- Addicere, vel adjudicare non est in solutam dare.* 21.44.
- Autoris resolutio in datione in solutum ex quacunque causa.* 38.45.
- Afflicti opinio de fructibus examinatur.* 6.88. *Ejus lapsus.* 3.135. *Iterum labitur in modo retrahendi probata simulatione.* 7.136. *Iterum quod ad fraudem, & declaratur iustitia precii, nu. 5. 11. 13. & 14. fol. 137. & inde. Iterum labitur, & qua latio in iudiciis attendatur.* 13.137.
- Afflicti declaratio ad sextum recipitur.* 2.143.
- Aff. ad lex. constitutionis reuocatur intellectus.* 3.143.
- Argentarius, vel Tabellio edere tenetur ad interesse.* 10.195.
- Æstimatio dotis in dubio censetur facta pro designanda dotis constituta.* 4.102.
- Æqualis pecunia est mutuum, dissimilis est permutatio.* 13.109.
- B**
- B** *Aldus defenditur in leleganter, de pign. actioni.* 12.103.
- Banniti non remanent cives, & sunt laicaliter excommunicati.* 2.83. *& quando sint iurium civilium incapaces, & utrum huius juris proromis.* 4.20.
- Bannum proprie quomodo ab exilio differat, & quid sit.* 2.83.
- Bari consuetudo concordat huic constitutioni.* 2.164.
- Bari consuetudo limitum, & parietum.* 5.167.
- Barones non possunt mandare Vassallis, ne vendant aliis quam sibi, & an preferantur in locatione.* 62.67.
- Benedelli lapsus in pulchra facti specie.* 10. 20. *Iterum notatur in prescriptione rerum fisci.* 16.144.
- Eiusdem opinio, de legibus Græcorum examinatur.* 6.151.
- Bona ex vicinis sunt pro ratione unius constitutionis.* 23.183.
- C**
- C** *Ongruum quid remissivè.* 3.1.
- Constitutio hæc proromis non habet originem à veteri testamento.* 9.2.
- Constitutio hæc cur non sit in volumine Const. Regn.* 16.3.
- Constitutio hæc ultima à Federico promulgata.* 18.4.
- Casalia, & Villa Civitatis legibus regulantur.* 2.6.
- Civitas est nomen Universitatis personarum, & domorum.* 3.6.
- Constitutio hæc differat à congruo Neapol. nu. 6.7. Et à consuetudine Neap. quoad prædia, vel personas.* 2.7.
- Constitutio hæc non differat à consuetudine Neap. quoad inducendum jus congrui secus, quoad genera contractus, in quibus competit.* 6.16.
- Cautio pro extraneo emptore, quæ pro precio est obligatus ne teneatur venditori.* 11.21.
- Constitutio loquens de venditione de aliis contractibus non intelligitur.* 1.22.
- Constitutio exemplificatur in emphyteos, ut differat à consuetud. Neap.* 1.25.
- Consuetudo congrui differat à proromis.* 7.26.
- Canon verum dividatur inter plures emphyteotas, si cut ipsa res.* 20.29.
- Cedere verbum plenam rei translationem quo nomine differat à verbo concedere.* 55.33.
- Cedens alteri usumfructum illum perdit, non ad favorem extranei, sed proprietarii, secus est in concedente.* 56.34.
- Cedere jus ususfructus differat à cedere simpliciter usumfructum.* 57.34.
- Canon in emphyteos pro sola recognitione directi domini præstatur. Secus pensio in locatione, in qua habetur respectus ad fructus.* 2.36.
- Consuetudo operatur, ut in simplici locatione detur retractus.* 15.37.
- Conductor primus præfertur secundo, dummodo non teneat ex consuetudine.* 16.38.
- Colonorum plura revera, remissivè.* 18.38.
- Colonus partiaris non eodem modo expellitur à singulari successore sicut conductor, & ne expellatur dabit excipiendo ne opponere.* 20.38.
- Conductor ad longum tempus habet utiles actiones, nec potest expelli à singulari successore, imò, & vicinis præferatur.* 24.38.
- Conductor si emens, & protestatur, & cum venditore convenit, ut eis solam daret jus, à vicinis res auferatur, à re soluta quoad ipsum emptione per retractum extinguatur conductio.* 28.39.
- Conductor ad longum tempus, & habens fundum vicinalem, an præferatur in emptione rei vicinæ.* 32.39.
- Contractu celebrato, qui est ipso jure nullus ab initio debentur fructus.* 12.43.
- Costitutio Federici non est rescissoria contractus, sed Juris traslativa.* 16.43.
- Constitutiones sunt stricti Juris instar consuetudinum.* 32.45.
- In Contractibus attenditur, quod magis principaliter convenit inter partes, non quod pro implemento postea fit.* 34.45.
- Coactus facere dicitur, prope necessitate instante.* 43.45.
- Creditor præferatur etiam cognatis in rebus debitoris venalibus.* 44.46.
- Creditor, qui ab herede debitoris speciem pro pecunia insolutam accipere compellitur, ab hereditate rem pretiosorem eligere potest.* 52.46.
- Creditor accipiens rem pro debito simpliciter est tatus à vicinis.* 54.47.
- Consensus directi domini utrum requiratur re sub hasta vendita.* 59.47.
- Conjunctionis appellatione quid in dubio continetur.* 12.55.
- Consanguineus, vel socius non conjunctus rei vicinitate excluditur.* 14.56.
- Consuetudo Neapolis de congruo non corrigit jus antiquum contra Napodan.* 3.58.
- Conservi, an præferantur vicinis.* 1.61.
- Conservi qui sunt, & an Curiales.* 2.61.
- Curialium res non nisi necessitate urgente venduntur.* 3.62.
- Curiales consortes sunt.* 4.62.
- Citatio non præsumitur nisi probetur.* 7.62.
- Curialium tres species.* 5.62.
- Curialium hodie libera alienandi facultas.* 6.62.

Con-

I N D E X.

- insistere in feudi alienatione est donare, ideo consensus strictè intelligendus.* 12.62.
- Clausula, ad habendum, tenendum, & possidendum, & quicquid placuerit faciendum, quid importat.* 18.63.
- Consuetudo retractus valida, & quaedam alia de consuetudine.* 26.34.
- Consanguineus haeres venditoris, an retractat.* 17.187.
- Citatio, seu denunciatio quomodo facienda sit.* 1.187.
- Cessionarius quomodo denunciare debeat.* 13.188.
- Consortes ratione unionis jurisdictionis habent jus retractus.* 54.66.
- Civilis, vel criminalis jurisdictionis appellatio, quid veniat.* 55.67.
- Consort non potest vendere partem jurisdictionis quam habet in castro ad emulationem.* 58.67.
- Coloni, fiscales habet jus prelationis in primo gradu, & qui sint.* 64.67.
- Cives, & Municipales praeferrunt extraneis feudibus, ratio est, & favor.* 67.68.
- Cives qui, & qui fortensè prohibita venditione alii quam civi.* 68.68.
- Constitutio Sancimus debet dici jus commune.* 72.68.
- Contractus justa necessitate non tenetur expectare vicinos.* 1.70.
- Conventio, ut res empti sit jacto pretio, an faciat venditionem, & à quo taxabitur pretium.* 10.72.
- Consentens rem suam à non domino alienari, ut vicini timentes evictionem non retractant, an eis praesudicet.* 6.75.
- Confessio receptionis pretii nocet vicinis, donec contrariam ipsi probent.* 10.76.
- Consuetudo Bari de retractu pluribus corporibus venditis.* 23.79.
- Contractus quoad rescissionem existimatur indivisus, & quorum respectu.* 24.79.
- Contractus quoad extraneum emptorem est parus, antequam vicini adimpleant, & sequata traditione dominium transire revocabilitèr.* 6.80.
- Captivi habent jus congruis, & quae apud hostes eis licent.* 1.82.
- Civitas quoniam viat, & loca publica continet non habet jus protombis.* 13.172.
- Clerici tenentur iure protombis.* 2.173.
- Clerici ubi conveniendi iure protombis.* 3.173.
- Curator largè sumptus datur captivis, & cuilibet absenti.* 1.92.
- Contumelias non pati non est nostrum.* 8.99.
- Coniunctus coniunctum in casu licito revertens an repellatur à iure protombis.* 1.100.
- Coniunctus per alium percussus an excludatur.* 4.100.
- Coniunctus percussus eum, quem ignorabat esse coniunctum, an repellatur ab hoc iure protombis.* 6.100.
- Causa pro contractu ponitur.* 1.102.
- Causa dotis interest, cum res pro muliere vice pecuniae datur.* 8.102.
- Clausula quod plurius est donat, an excludit vicinos.* 9.105.
- Contractuum mistio, quando vicinos excludit.* 6.105.
- Commutationis duo genera comprobantur, vel pecunia in speciem, vel species in speciem.* 3.108.
- Contrahentium consensu res fungitur vice pecuniae.* 16.110.
- Cautela Marantæ ad excludendum vicinos.* 20.110.
- Conjectura emptio, vel permutatio, contractus ex qualitate contrahentium res mobilibus, vel in re mobilibus datis.* 27.111.
- Conjectura sumitur ex precedenti tractata.* 28.111.
- Constitutio de protombis, & congruo intelligitur de vera emptio, non per similitudinem.* 32.112.
- Census annuus si pro re stabili datur, an sit locus protombis.* 40.113.
- Census annuus iudicantur perpetui.* 42.113.
- Census annui diversimodè constituuntur, & diversi oriuntur contractus re tradita, ut saper ea census quot annis solvantur.* 44.113.
- Census annuus, qui acquiritur saper re vendentis censum repugnat cum emphyteasi.* 46.113.
- Duo contractus ex uno negotio an inducantur, examinantur tex. l. sponsus. §. circa, & l. cum hic stat. §. pen. de donat. inter vir. & uxor.* 53.115.
- Plures contractus possunt in una conventionem considerari ob alterius praesudicium.* 57.116.
- Contractuum mistio circa eandem rem permutatio, & venditionis excludit in universum vicinos optima ratione.* 58.116.
- Duo contractus si modico intervallo inter se celebrantur.* 6.193.
- Consuetudine Neap. & Bari consortes rei omnibus preferantur, & quid secundam constitutionem Sancimus n.* 19. & 20.118.
- Cautio pro filia donataria post admissos vicinos ad retractum, ut pretium solutum sit in causam futuræ dotis.* 26.122.
- Contractus origo inspicienda est, & subsequens habet naturam primi.* 25.122.
- Color extrinsecus non semper fraudis suspicionem arguit.* 33.123.
- Conventus debet respondere si tenet titulo emptio, & si mentitur proceditur ad ulteriora.* 10.124.
- Contractus emendi, & vendendi ab aliis, quàm à contrahentibus pretio non adiecto probatur, quo casu solet officio Iudicis declarari.* 9.128.
- Confessio extra iudicium quo casu nocet.* 15.128.
- Cautio pro vicinis agentibus iure protombis, ut libellam civiliter concipiant ad emendam pecuniariam.* 19.128.
- Causa scientia in teste, ubi de pretii incertitudine.* 26.129.
- Consuetudo Neapolitana pro instrumentis curialibus.* 45.132.
- Clerici an sint in potestate, ut testari possint.* 53.132.
- Clericus de re patrimonii agens, petens restitui contra laicum, quem Iudicem adhibet.* 57.133.
- Clerico cum donatur observatio.* 54.133.
- Confiscatio, an spectet ad Baronem.* 1.135.
- Causa descendens ex contractu est civilis, quamvis pena applicetur fisco.* 6.135.
- Contractus, qui verè agitur efficax est, nullus existit: & contractus, qui simulatur.* 4.136.
- Contractus simulatus, an ipso iure nullus.* 1.136.
- Citandus est, & audiendus his: cui ante litem motam res traditur.* 18.138.
- Contractus cum potestati factus, ac ex hoc in fraudem dicatur.* 12.140.
- Controversiam nullam moveri, quid importet.* 1.144.
- Eius significatio.* 2.145.
- Quomodo evitetur à possidente post decennium.* 3.145.
- Contractuum tres species equiparantur pro vicinis.* 1.145.
- Clausula constituti, & precarii praesiat actionem in rem,*

I N D E X.

rem, salvo personali an empto. 18.148.
 Condiciones ex lege competentes in rem scripta decennio durat. 23.149.
 Condicio ex lege quando praescribitur praescriptione triennali. 25.149.
 Coniunctio qualis esse debeat an iure 2.153.
 Coniunctus ad unam rem tantum ex pluribus, quae simul venduntur, quomodo possit petere ius protomis. 1.153.
 Consuetudo Bari dat congruam in pignore. 8.157.
 Clausula vendidit, & constituti operatur dominii translationem. 14.157.
 Constitutio contra vicinos re vendita, retrogradita, & an haec resolutio praedicta venditionis sit nova venditio. 15.157.
 Cedens vicino, an ab hoc iure excludatur. 5.162.
 Cedi non potest extraneo ius retrahendi. 6.162.
 Cessio tacita re translata cum sua causa sufficit. 11.163.
 Cedi an possit ius retrahendi. 5.162.
 Consanguineus potior est socio. 7.166.
 Castrum quomodo accipiat. 1.167.
 Casula, & casa, quenam dicantur. 11.168.
 Cajalenum quid? 12.168.
 Commutationis divisio traditur, & declaratur. 4.108.
 Consanguinitas probanda, & ad quem gradum. 4. & 5.181.182.
 Consortibus, quare competit retractus. 28.184.
 Consuetudo in lege aliqua posita non desinit esse consuetudo. 2.169.
 Consuetudo quenam dicatur. 3.169.
 Consuetudo quando communis laicis, & Clericis. 4.169.
 Constitutionis totius divisio. 2.170.
 Coniunctio circa superficiem, & non circa solum, an attendatur in hoc iure. 4.171.
 Conservi, seu sub eodem servitio, quoad eundem Baronem quinam sint. 74.68.
 Compensationi non est locus in retractu. 2.80.
 Clericus, an teneatur iure congrui, nn. 15.176.
 Clericus in suo foro conveniendus. 21.176.
 Clericus partem a clerico, partem a laico emens ab altero clerico molestari non potest. 27.177.
 Constitutio cum sit extravagans, an recipiam esse probari debet. 28.177.
 Curia unde dicta sit, & quomodo hic accipiat. 1.177.
 Curia, quae dicatur. 1.177.
 Curia, & Fiscus idem significant hoc loco. 2.177.
 Curia dicitur quoque Episcoporum; & baronum. 16.179.
 In bonis curia, vel extra Curias quomodo sit locus protomis. 17.179.
 Clausula ad habendum, an satis sit ad excludendum vicinum a protomis, & ad fideicommissi inducendam renunciationem. 2.179.
 Consensus non solum verbis expressis, sed alio exteriori actu, vel dicto dari potest. 3.180.
 Consensus magis praesudicat in terminis constitutionis Sancimus, quam aliarum consuetudinum. 5.180.
 Semel consentiens alienari partem, quam in re habet quomodo sibi praesudicet in secunda alienatione. 10.197.
 Cautio obligationis utri principalis, & in solidum est longe efficacior cautione fidejessoris, & quomodo consideretur. 6.180.

Coniunctus admittitur pro sibi coniuncto ad retractum, 7.86.
 Citatio per praecogem ultima est, & per adictum sollemnis. 9.86.
 Const. Sancimus, quamvis respectum habeat ad rem vicinam, quoniam illius verba in personam sunt non constituit ius reale. 18.87.
 Convalidata venditione nulla locus est congruo, ut emanet. 21.87.
 Casula pro vicinis, ut extraneum emptorem impediant, nec rem meliores remissive. 7.190. & 5.191.
 Coniunctus ignorans ius praedationis sibi competere non excusatur. 1.192.
 Concursum varie consideratur retractus. 6.199.

D

Derivatio protomis a verbo protomaa. 2.1.
 Denominatio Regni, & Imperii quomodo se habeat. 3.6.
 Dicitio aliquid est particularis affirmativa. 3.8.
 Domus amovibilis potest peti, non das tamen ius congrui. 10.14.
 Domus ad arcem redacta venit in retractum. 11.14.
 Decisiones Sacr. Conf. componuntur super venditione canonis, quis praeserri debeat. 8.16.
 Dominus potest vendere ius directum sine consensu emphyteota. 10.10.
 Differentia inter rem venditam, & alienatam. 4.20.
 Et quae probatur ex verbis constitutionis. 5.20.
 Directus dominus praesertur in alienatione rei emphyteotica, quamvis per consuetudinem eius licentia non exigatur. 4.26. & 4.196.
 Dominus declarans velle emere, an postea retrahere possit. 5. & 15.26.
 Domini directi consensus, cui novi habentur. 11.27.
 Dominus directus volens praeserri vicinis non obstante licentia alienandi. 13.28.
 Divisioni solida rei; quam consequi quis debetur nemo sponte consentire censetur quando lege cogente sit. 21.29.
 Dominus recipiens ab uno partem canonis absque protestatione sibi praesudicat quoad divisionem. 21.29.
 Directus dominus possit civiliter aliquam possessionem a satisfaciendo excusatur, ideo alienans directum dominum in eo praesertur ratione congrui utilis dominus. 28.30.
 Directus dominus emens in precii solutione deducet laudemium. 35.31.
 Dominus non tenetur renovare emphyteusim si mavult pro se retinere, nn. 37.31.
 Dominus an praesertur vicinis in emptione usufructus. 59.34.
 Denunciare veram sufficit ante celebratam cum extraneo venditionem. 2.40.
 Dominium transfertur, licet revocabiliter re vendita vicinis non requisitis. 8.42.
 Dominium non perditur nisi acquiratur alteri. 10.42.
 Datio insolentem necessaria, & voluntaria. 20.43.
 In datione in solutam non requiritur interpellatio eius qui in venditione debet requiri. 46.46.
 In datione in solutam; quae fit a Iudice locum esse protomis, defendit Maxilla. 22.44.
 Datio in solutam conceditur re, & causa 35.45.
 Datio in solutam respectu debitoris semper necessaria iudicatur. 24.44.
 Dna.

I N D E X.

- Dare in solutam summa transfertur dominium, & idcirco extinguitur debitum, & creditum.* 47.46.
- Dare in solutam continet naturam originalis contractus.* 48.46.
- Datio in solutam quo casu est necessaria respectu creditoris, & in ea semper cessare protomissum defenditur.* 51.46.
- Datio in solutam necessaria respectu debitoris est quoque necessaria respectu creditoris.* 53.47.
- Directus dominus an sit preferendus in emptione rei emphyteoticae res facta bona vendita.* 60.47.
- Datio in solutam dicitur necessaria alienatio, & quo respectu.* 65.48.
- Denunciazione non facta, quod tempus currat.* 9.196.
- Denunciatio vicinis, à quo faciendâ.* 1.48.
- Denunciatio facta ab eo, cuius non interest; quomodo fit digna fidei non officis.* 4.49.
- Denunciatio an satis sit extra-judicium.* 2.51.
- Denunciatio fit procuratori, & ad uxorem, vel uxori principali absentis.* 4.51.
- Denunciatio ut valeat quomodo fit.* 5.51.
- Denunciatio duplex species in proposito.* 6.51.
- Denunciandi tempus locus, & alia quaesita, remissive.* 7.51.
- Denunciatio legitima duplex effectus.* 14.52.
- Descendentes per Maternum genus, licet sint de sanguine Avi materni in privilegiis tamen non dicuntur de eius generatione.* 9.55.
- Dictio omnis in singulari distributione, in plurali collectiva.* 16.56.
- Dictiois uniusquisque natura.* 18.56.
- Dilationes preparatoria, & deliberatoria Judicis sunt arbitrariae.* 22.57.
- Differentia Juris congrui consuetudinarii, & constitutionis quoad correctionem Juris antiqui.* 4.58.
- Depositum numerandum inter gram, & coram testibus.* 6.190.
- Decisio Sacri Consilii.* 7.181.
- Donatario agente pro observatione contractus, an donator opponat de simulatione, & fraude.* 21.139.
- Donus quibus casibus cogatur vendere, remissive.* 1.139.
- Dictio in super orationem auget.* 1.139.
- Decennio elapso, an presumatur denunciatio vicinis.* 2.144.
- Decennium quomodo in t. x. intelligendum sit nova resolutio.* 6.144.
- Decennalis praescriptio statutaria, quandoque bonam fidem non titulum requirit.* 2.146.
- Denunciazione omnis, qua tempora sufficiunt.* 3.146.
- Decennium in constitutione positum quomodo profit extraneis.* 15.147.
- Denunciazione omisa, qua actio vicinis competat.* 19.148.
- Distinctio Auctoris circa actionem vicinis competentem.* 20.148.
- Denunciazione sollemnitate allegare non oportet in terminis constitut. lapso decennio.* 27.149.
- Decennium à die inchoati contractus currit.* 29.150.
- Dictio videlicet natura.* 1.153.
- Dictio infra.* 1.158.
- Dictio usque stat inclusivè.* 1.159.
- Dies intercalaris, an profit vicinis.* 3.159.
- Dictio ita tamen.* 1.160.
- Domus conjunctio quomodo consideretur, ut unus alteri preferatur.* 3.164.
- Domus quiaque confinia habet.* 4.164.
- Domus in retractu magis longe, quam lata, quis preferatur.* 6.167.
- Et qua attendantur.* 7.167.
- Domus emens non convenitur hoc jure.* 9.168.
- Domum emens habitari necessarium patet uti fraude.* 8.167.
- Domus laterariam, qui primus constituit, ac lutei edificii byrundinaria exemplo, qui invenitur.* 13.168.
- Domus insulata quales.* 14.168.
- Domus Veneta quales ejus gentis laus.* 16.168.
- Depositum pro tractu an possit repeti.* 8.188.
- Depositum utens dicitur renunciare.* 8.188.
- Depositarius an cogatur depositum suscipere.* 9.188.
- Depositum, & requisitio fieri debent.* 10.188.
- Dictio proprie id est specialiter.* 1.169.
- Dominus jure consolidationis utilis dominii cum directo, est emptori preferendus, & infra quod tempus.* 29.64.
- Dominus consensus, an praedictet filiis, & agnatis.* 33.64.
- Dominus, an agnatus preferendus sit remissive.* 34.64.
- Dominio infudante, an locus sit congruus.* 37.64.
- Denunciatio si protestativè dicat, se paratus cedere rem, quoties vicinus volet, non ideo intelligitur provocasse tempus ad retrahendum.* 3.71.
- Dare est dominium transferre.* 1. & 9.75.76.
- Dare, id est dare velle, vel convenire de dando.* 9.76.
- Decisio Consilii Collat. in divisione partium inaequalium ex urbanitate.* 6.77.
- Dictio suum, quid importat.* 10.77.
- Directè fieri, & ipso jure fieri differunt.* 12.77.
- Denunciazione non facta, vel extraneo emptore recusante causa judicialiter agenda est.* 16.78.
- Depositio precii quo casu sit necessaria, vel sit satis oblatio.* 16.80.
- Depositarius à Judice eligitur.* 24.82.
- Deportatus Civiliter mortuus, qua ratione obtinet jus protomissum, & praefertur, quoniam contrarius est l. G. n. 1.83.*
- Depositum in via publica utrum obtinet in aliis locis publicis.* 12.172.
- Dominium sine traditione transit in Ecclesiam.* 10.175.
- Delinquente eo, qui habet partem inferiorem domus, ob cujus delictum esset domus destruenda, quid Juris.* 11.178.
- Denunciatur per bannum absentis.* n.6.86.
- Denunciazione copia est danda procuratori, vel consanguineo reperto absentis, quo nomine differt ab ea, qua fit principali.* 11.86.
- Decisio Sacri Consilii pro vicino ratione pretii à pupillo minus sollemniter empti.* 24.88.
- Differentia Constitutionis hujus, & consuet. Neap. quando venditionem rei pupillaris.* 25.88.
- Defensoris multiplex significatio.* 2.93.
- Deportatus, vel captivus si non habet procuratorem, vel aliquem in domo, quomodo fit denunciatio.* 3.93.
- Deportato, vel captivo redeunti, pro quo nemo poterit denunciari, an competat Jus retractus.* 4.93.
- Dictiois etiam natura.* 1.101.
- Dos si datur estimata an sit retractui locus.* 2.102.
- Dos quo ad filiam titulus est lucrativus.* 15.104.
- Dos destinatione dos est, & privilegia dotis habet.* 16.104.
- Donationis filiafamil. efficitur domina, & pater reputatur*

I N D E X.

tatur extraneus. 11.17.104.
Filia constituens futuram dotem in re empto, & tanquam Par possidens, an cessare faciat retractum. 9.194.
Donatio, quae fit pro solvendis debitis donatoris per donarium, qui contractus censetur. 7.105.
Donatio remuneratoria mutua, & ob causam excludit Jus protomis. 8.105.
Donatio remuneratoria transit in aliam contractum, ubi pro meritis actio, vel Judicis officium competit, sin minus, non ideo mera, & simplex donatio appellatur. 10.105.
Divisio censetur contractus mistus participans de contractu, & distractu. 10.117.
Divisio loco transactionis. 11.117.
Divisio alia rerum universalium, alia specierum, & quando obtineat protomis. 12.117.
Dividens pecuniam recipit pro portione sua, vel sponte, vel Judicis auctoritate. 13.118.
Dividendo quis sive provocatus, sive provocans, nunquam vicinis locum aperit. 15.118.
Decisio Sacri. Consil. contra vicinos. 11.120.
Dos dicitur adhuc nuptiis non sequutis. 21.122.
Dos an est privilegiata contra vicinum retractantem. 22.122.
Donatarius, quo casu censetur emptor rei donatae. 24.122.
Dos permutari potest ad mulieris utilitatem, etiam invicem inter virum, & uxorem. 30.123.
Decipientes in precio de dolo tenentur. 17.125.
Dictio post quid importat. 1.126.
Donatarius, cui fit donatio, an citetur. 1.127.
Donationis probata causa excluditur fraudis praesumptio, & quando. 13.128.
Duae conjecturae, an satis sint, vel plures requirantur, quibus simulatio probetur. 39.131.
Duo testes, quando sufficientes, satis sunt duae conjecturae, cum praescriptionis sint loco tertii. 40.131.
Donator possidens quomodo in fraudem donasse dicitur. 46.132.
Donator fructus ex re donata percipiens si iusta causa non subest, simulatam donationem arguit. 47.132.
Donatio filiae absque causa facta, non est sine fraudis suspitione. 51.132.
Determinatione ad Judicem velata requiritur sententia. 3.137.
Doli actio personam officit, & personalis est. 8.137.
Domus ex lignis constructa, etiam adfuiti nomine comparabitur. 15.198.
Donator omnium bonorum jus luendi cedere potest. 11.194.

E.

Empbyteusis in emptionis contractu specie differt, & ideo ex consuetud. Neap. in illa non competit congruum, & quomodo intelligendum. 7.16.
De emphyteusi cum pacto liberandi in pecunia, & an habeat locum retractus. 1.192.
Emphyteuta praefertur in emptione domini directi, & quo jure. 11.17. & 4. 196. & vide in ver. Directus.
Emptio, & locatio, quandoque idem important. 16.18.
Emptor fructuum pendensium quomodo comparatur conductori. 20.18.
Ecclesia concedens in emphyteusim non ligatur hac constitutione. 17.29.

Ecclesia emphyteuta alienando inhibitiones, an sit privandus. 18.29.
Emphyteuta Fisci, Principis, vel R. P. subjacet huius constitutioni. 19.29.
Emphyteuta plures inter se dividentes non indiget voto domini consensu. 23.29.
Emphyteuta vicinus, utrum praefertur directo domino, etiam vicino. 27.30.
Emptio an sit potior locatione, & condictione quoad effectum praedationis. 22.38.
Emptor etiam utilis domini potest expellere inquilinum, & colonum. 23.38.
Emens rem: quam condemerat, an ea retracta cedat a locatione. 25.38.
Efficacia Juris potest a contractu removeri, non tamen erit contractus invalidus. 5.42.
Extraneus emptor facit fructus suos, antequam a vicinis sit precium solutum. 11. & 14.43.
Extraneus emptor a quo tempore tenetur ad fructus. 14.43.
Emptio differt a ceteris contractibus, qui ab actu emptionis denominantur. 28.44.
Emptio pro portione quid significet. 29.44.
Emptio, & venditio non contrahitur solo intervenitu rei, & precii. 33.45.
Emens ab eo, qui nomine alieno vendit, videre mandatum, alias est in mala fide. 5.49.
Emptor extraneus, ut obviam eam futura controversiae potest denunciare vicinis, ut excludantur, non ut retractant. 19.54.
Emptor si abest, cui facienda est oblatio, & an tempus currat. 3.188.
Epilogus casuum, in quibus ius protomis cessat. 1.169.
Ecclesia est manus mortuae, ideo non praefertur. 56.67.
Expense bona fide factae refunduntur a vicinis denunciatione, non facta. 3.74.
Extraneus plus iusto precio emens, ut vicini carius emant, incurrit crimen stellionatus. 3.74.
Emptor extraneus non habet recursum contra venditorem. 2.75.
Evictioni locus non re Jure vicinitatis retracta. 4.75.
Evicta re ex causa sequente post venditionem non tenetur venditor. 7.76.
Emptor debet ne quaerere, utrum retractare volens sit de proximioribus. 18.183.
Evictio quo casu in retractu debetur. 30.184.
Extraneus emptor si non reperitur, quomodo fit depositum. 11.188.
Extraneus qui, & quot modis accipiatur. 1.69.
Evictione descendente ex natura negotii, ad nihil agitur contra venditorem. 8.76.
Expellere extraneam non intelligitur de facto, sed civili modo. 13.78.
Emensis jus non confunditur, pro qua datur exceptio. 20.78.
Emptor extraneus victus a vicinis interdum agit contra venditorem. 25.79.
Extraneus non tenetur venditori post retractum. 12.81.
Exceptio non adimpleti obstat agenti Jure congrui. 21.82.
Emphyteusis Jure civili inventum est, unde in eo dubitatur si praefertur debet de portatus. 2.83.
Exitus ad tempus non definiti qualis natura. 1.83.
Ecclesia si vendit, an praefertur conjuncti. 9.172.
Ecclesiae aedificandae bonae utrum patiuntur, & habeant Jus protomis. 1.173.
 Ec.

I N D E X.

- Ecclesia, & Fiscus non habent jus retractus activè.* 4.174.
- Ecclesia quæ.* 1.174.
- Ecclesia, & Respublica parificantur.* 5.174.
- Ecclesia non debet esse peioris conditionis quam privata, & an emens à vicinis molestari possit.* 6.175.
- Ecclesia pro necessitate tenetur dominus inuitus vendere.* 7.175.
- Extraneus emens ab Ecclesia, non teneatur Jure protomis.* 11.175.
- Emens ab Hospitale S. M. Annuntiata Neap. non tenetur jure retractus.* 14.176.
- Episcopus emens pro Ecclesia non tenetur jure congrui, qui, & Fiscum habet.* 18.176.
- Episcopi Sforzia laus in dotanda sua Ecclesia.* 19.176.
- Episcopi, & Ecclesiis sunt bona temporalia pro Missa.* 20.176.
- Ecclesia quæ.* 1.174.
- Emens à Fisco an teneatur Jure protomis, cum multis pro ornatu. l. bene à Zenone. C. de quadr. præscr. 8.* 178.
- Ecclesia prælationem habet in re ratione directi domini.* 15.179.
- Expensas repetit emptor extraneus, sive etiam venditor à vicinis, inter quos est, quod fuit instrumentum solutum.* 1.90. 6.90. 4.90. 9.195. & 13.195.
- Quid si remotior ante proximiorē redimat.* 3.181.
- Aliquid autem ultimus rem emptam teneatur extraneus emptor, vide in ver. fructus.*
- Cautela pro proximiorē ne teneatur pro expensis.* 5. & 7.90.
- Expense, quæ ex moribus fiunt vendentur necessariae.* 4.90.
- Expense quando propriis, & communibus sumptibus sint faciendæ, & alia remissivè.* 5.90.
- Extraneus solvens proximiori, ne petat retractum ejusmodi impensum à remotioribus retrahentibus repetit, & quo jure.* 8.90.
- Expense appreeii rei venditæ, an, & quando ubi refici debent.* 9.90.
- Expense in judicio, vel extra judicium.* 1.94.
- Expense, vel circa rem mobilem, vel immobilem.* 2.94.
- Expensurum, aliæ voluptaria, aliæ utiles, aliæ necessaria, & quæ à retrahente refundantur.* 3.94.
- Extranei emptores qui?* 1.94.
- Extranei emptores quomodo sint repellendi.* 2.94.
- Emere pro precio, quod in arca est, vel pro quanto precio, quod in arca est, differunt, & perpenditur Glo. in c. hac venditio. §. hujusmodi de contrahens. empt. 36.112.*
- Excludentes vicinos à congruo, an sint tui in conscientia.* 9.120.
- Extraneus donando rem; quam emit potest vicinum excludere modo fraus absit.* 16.112.
- Emens hodie, & cras donans, an vicinos excludat in Civitate Neap. tantum.* 13.121.
- Emptor si negat, & venditor fateatur simulationem, cui standum, & quomodo se defendit emptor.* 16.128.
- herum.* 3.194.
- Extranei emptoris non interest à se retrahi.* 26.129.
- Emptor qui non confiteatur simulationem, an teneatur ad penam.* 2.135.
- Expositio sex. ubi venditio fieret irrita.* 10.137.
- Ecclesia, & Ecclesiastica personæ quomodo interponentes numerentur.* 3.141.
- De Ecclesia, & Principe bene præsumimus.* 4.141.
- Ecclesia, etiam Mendicantium ordinum sunt capaces acquirendi bona, nec contraria statuta valent.* 8.142.
- Extranei emptores, qua actione teneantur, vel non ad declarationem Consil. Alex. 173. volum. 6.* 24.49.
- Exceptio tua non interest nocet extraneo emptori.* 2.155.
- Emptio simplex ab imaginaria differt.* 3.155.
- Emptor vicinus, an pro sua parte excludat aquè vicinum.* 6.168.
- Ecclesia habens directam dominium an sit præferenda, & quid si consenserit venditioni.* 5.200.
- Pars, quam Ecclesia non retrahit, quomodo accrescat & quo sensu intelligendum, quod Ecclesia non habet retractum.* 6.199.
- Excommunicatus, bannitus, filius ingratus, an sint capaces retractus.* 10.191.

F

- F**avor vicinorum, in quibus consideratur. 6.2.
- F**ederici quos Imperatores fuerint, & qui author. hujus constitutionis 13.3.
- F**edericus primus multas fecit extravagantes. 14.3.
- F**undus emptus ex pecunia dotali non sit dotalis. 20.11.
- F**ructus feudi jam collecti mobiles sunt. 14.17.
- F**ructus pendentes, an sint mobiles. 15.17.
- F**ructuum in venditione pendentium semper obtinet protomis. 22.18.
- F**ructus quæ pars fundi sunt. 23.8.
- F**ructus pendentes si sint maturi, & extraneus emptor paratus colligere cessat, in eis retractus. 24.19.
- F**ructibus futuris venditis, si vicinus distulerit Jure retractus illos petere, donec maturaverint, amittit jus retrahendi, imo etiam si sola ipsius vicini scientia fuerit probata. 25.19.
- F**ructuum emptio ad vitam, an subjeat retractui. 26.19.
- I**n fructibus tacita venditio non datur. 27.19.
- F**undus emptus à Sacerdote ex pecunia legata permissus an subjaciat huic juri. 7.23.
- F**ilius, qui dixit se velle heredem institui, an à successione excluditur. 15.28.
- F**eudum non debet vendi alii, quam agnato successivo, id autem non ex vi protomis. 73.35.
- F**ructuum emptor non est melioris conditionis eorum, qui fundum conduxit. 21.38.
- F**orma duplex, & quomodo extrinseca differt à substantiali. 1.41.
- F**orma denunciationis potest post actum observari, ideo per hanc constitutionem non impeditur contractus, sed ejus implementum, & irrevocabilis dominii translatio. 2.42.
- F**orma omissa actus est nullus. 4.46.
- F**orma denunciationis potest intervenire post actum, venditionis, debet tamen procedere actum alienationis. 17.43.
- I**n feudis an sit locus propter forvitia. 7.62.
- F**edericus Imperator notatur qui in servilem conditionem vassallos redegit. 9.62.
- F**eudum possidentes pro diviso sub pensione habent jus protomis. 14.62.
- F**eudum emens pro se, & cui dederit tenetur vicinis jure congrui, & quid illa verba importent. 16.63.

I N D E X.

- Feudum cum alienatur dominus est honorandus, quandoque Rex, quandoque Baro.* 17.63.
- Feuda indistinctè, & quibuscunque vendi possunt, nec domini requiritur assensus ex Gallie consuetudine.* 21. & 25.63.
- Feudalis retractus cum consuetudinario magis, quam cum jure hoc protomis. convenit.* 26.64.
- Feudum emens cum licentia alienandi tenetur domino, & agnatis. quoad retractum.* 28.64.
- Feudi revocatio differt à prelatione ad feudum.* 31.64.
- Feudi alienatio valida est supponenda, cum quaeritur, an in illa sic retractui locus.* 23.64.
- Feudum ex benevolentia datur, ideo, & si pro prestandis beneficiis concedatur, quoniam præponderat beneficium dicitur speciei donationis si non simplicis saltem ob causam.* 41.65.
- Feudo, & emphyseusi alienatis quis præferatur.* 12.182.
- Fratres utrinque conjuncti aliis fratribus præferuntur.* 14.182.
- Fœna exclusa per statutum, an habeat retractum.* 13.60.
- Forensis non excluditur ab hoc jure.* 17.183.
- Filii quomodo retrahant.* 16.187.
- Feudum si ex precio detur, an sit locus congruo.* 41.65.
- Feudum pecunia quaesitum à benevolentia investientis adhuc proficisci dicitur.* 42.65.
- Feudum possidetur uti tale, & quod necessitate urgente concedatur, ejusque possessio favorabilis.* 44.65.
- Feudi investitura, uti in fraudem, locus est protomis.* 50.66.
- Forensis effectus Civis tempore traditionis rei vendite, an perdat, ut Civis.* 82.69.
- Fraudans in precio tenetur civiliter, & criminaliter.* 7.75.
- Ficta precii numeratio non nocet vicinis.* 13.81.
- Ficta precii numeratione intercedente dominium non transfertur.* 14.81.
- Fisco bonis adiectis cessat retractus.* 10.78.
- Fructus qui cedant emptori extraneo, qui vicinis.* 8.89.
- Fructus in retractu, à quo tempore debentur.* 9.89.
- Fructus maturi vicinorum, ne sint, vel extranei emptoris.* 11.89.
- Fructuum pendentium ratio habetur in retractu, quia rei precium augent.* 12.89.
- Familie appellatione, qui veniant.* 1.100.
- Filii injuriati, utrum possint vicinum injuriantem ab hoc jure protomis. excludere.* 2.101.
- Filii injuriantis, an possint eodem jure protomis. privari.* 3.101.
- Fraudem allegans illam deducere, & probare tenetur cum contractus de jure tenet.* 49.114.
- Fraus, quando consideratur in fraudem vicinorum facta, & non in fraudem constitutionis ipso jure tenet contractus.* 50.114.
- De fraude, & ejus speciebus remissivè.* 3.119.
- Fraus, & simulatio quandoque proponenda sit ad obtinendum in jure protom.* 5.119.
- Fraus, an præsumatur ex eo, quod brevi temporis spatio rem emens in personam conjunctam alienaverit.* 15.121.
- Fraus præsumitur si vilius res fuerit conducta, cum multis aliis circa fraudem.* 12.195.
- Fraus in rustico, & maliere non præsumitur, ut in aliis.* 14.195.
- Fraus, & simulatio in dubiis non præsumuntur, & si de alterius præjudicio agatur, sed onus probandi incumbit ponenti.* 17.121. & 5.194.
- Fraus ex alienatione quomodo colligatur.* 5.196.
- Fraus, & simulatio an sit satis probata Judicis arbitrio committitur.* 18.122.
- Fraudem machinari in vicinos non licet.* 27.123.
- In fraudem machinari in vicinos non dicitur, qui facit, quod sine fraude liceret.* 31.123.
- Fraudis suspitio cessat in actu necessariis.* 32.123.
- Alia vide in ver. simulatio.*
- Forma libellandi in monitoriis petendis.* 33.130.
- Fiscus, quare conjunctis vendere teneatur probata simulatione.* 6.136.
- Fraudem non participans tenetur si titulo lucrativo possidet.* 16.138.
- Fideiussor non recipitur nisi æqualis conditionis.* 8.140.
- Filio potentiori, vel Ecclesie alienare, an quis prohibetur.* 2.141.
- Fraudis, & subtractionis præsumptio non cadit in Ecclesiam, & fiscum.* 7.142.
- Finis in duplici sensu.* 2.153.
- Fines in Mari reperiuntur.* 17.168.
- Feuda, quedam sunt Juris publici quedam privati.* 60.67.
- Fiscus, cui propria sit.* 3.177.
- Fiscus parificatur Ecclesie, & Republicæ.* 4.177.
- Fiscus interdum tenetur requirere rei socium, an velit emere.* 5.177.
- Fisco cur privatus non tenetur renunciare, ut emat.* 6.178.
- Fideiubens de evictione etiam insolidum, & uti principalis, vel alio actu alienationis consentiens, an excludatur à jure protomis.* 4.180.
- Fructus ex meliorationibus percepti non restituantur à condemnato ad restituendam rem una cum fructibus.* 13.91.
- Fraudantes magis puniuntur, quam inimici venditoris.* 13.97.
- Fictio, & præsumptio distinguuntur.* 38.131.
- De fraude Ecclesie facta cognoscit Ecclesia.* 56.133.
- Fiscus non est privilegiatus, nisi quatenus jure reperitur expressum.* 2.199.
- Fructus restituendi sunt retrahenti.* 13.191. & 4.199.

G

- G** *Raci potuerunt imitari Mosen Federicus Imperator Græcos in statuendo.* 11.2.
- Gleba ascripti fideles propter loci conditionem possunt Judicis subesse.* 25.4.
- Gradus in jure protomis. computantur secundam ius civile.* 8.7.
- Gregorii 13. de Jure congrui constitutio.* 7.21.
- Generis, domus, vel familia appellatione veniant descendentes ex feminis.* 6.55.
- Gestu fit iniuria.* 2.96.
- Gravitas, vel levitas offensa ratione personæ inferentis, & patientis.* 15.97.
- Gravis iactura quæ?* 1.101.
- Genus non est quod demonstratur, sed species.* 7.109.
- Græcorum literarum laus.*

H.

I N D E X.

H

- H** Abere verbum ad vendentem hic refertur, & quid significet. 2.8.
 Habens rem feudalem, cum dicatur esse in ejus bonis an retrahat rem vicinam venditam 59.67.
 Haeres venditoris habet Jus protomis. 3.75.
 Haeredes possunt uti pacto redimendi. 11.196.
 Hereditate vendita, an res singula petantur à vicinis, & quid si vendatur. quota? 2.106.
 Haeres emptoris, si ab eo juramentum exigitur de credulitate non de veritate deponat. 19.125.
 Haeres universalis tenetur Jure congrui. 3.150.
 Nisi sit instituta Ecclesia, & ponderatur Napod. contra Afflict. 4.150.
 Hodie emo, cras dono. 2.151. & 3.192.
 Hypothecam, vel usumfr. habens non retrahit. 4.197.
 Hortus an continetur appellatione domus. 13.198.

I

- I** Us protomis. à Graecis ortum habuit. 1.1.
 Jus protomis. favorabile, & exosum respectivo. 5.2.
 Interest nostra, ne malos vicinos fortiamur. 7.2.
 Jus protomis. an servandum, vel oporteat usu esse receptum. 17.3.
 Judei pro retractu, quo lege utantur Moysi, an Federici. 22.4.
 Judeis non possunt auferri bona iniuste. 23.4.
 Judaeus non potest retrahere rem Sanctis dicatam. 24.4.
 Judaei non gaudent statuto requirente juramentum. 26.5.
 Jus protomis. uti exosum strictè intelligendum. 27.5.
 Jus protomis. habet locum in Villis, & Casalibus sub Civitate. 1.6.
 Jure hoc obligantur personae utriusque sexus. 1.6.
 Immobilia parva in hoc jure; quae intelligantur. 8.12.
 Hac mobilia non impediunt praediorum vicinitatem. 9.14.
 Immobile verè, & fictè dicitur. 1.15.
 Juris congruum subjectum est in vicinitate. 12.14.
 Jus protomis. cessat in re mobili, nisi per accessorium rei stabilis. 2.15.
 Jus protomis. cessat in annuis censibus. 4.15.
 Jura censuum sunt incorporalia, & ab immobilibus differunt. 5.16.
 Jurisdictionem Civilem habens praefertur in venditione criminulis ratione unionis. 9.16.
 Jus protomis. an locum habeat in fructibus fundi. 13.17.
 Jus protomis. locum habeat in locatione domini translationem inducente. 17.18.
 Jure communi ex l. dudum non prohibetur retractus, sed ut vicinus possit extraneo emptionem impedire. 6.21.
 Jus protomis. locum habet in contractibus in quibus pecunia res estimantur. 8.21.
 Jus protomis. an locum habeat in datione in solutum. 2.22.
 Jus protomis. cessat in re donata, & instrumento venditionis celebrato, data precii modicitate. 12.24.
 Jus protomis. aliud ratione domini, aliud vicinitatis rerum. 2.25.

- Jus census, & directum dominium sunt separata, & quoniam uno alienato non intelligitur alterum quod. que venditum in unusquisque venditione respecta utilis domini, diversimodè concluditur quoad praedictionem. 29.30.
 Jus protomis. habet locum in concessione in emphyteusim quoties ex contractu venditio resultaret, etiam ubi pro re empti tantum conceditur retractus. 40.32.
 Quid in locatione. 41. eod.
 Jus protomis. cessat in permutatione sine fraude contracta. 42.32.
 Et quando in permutatione praesumatur simulatio. 8.193.
 Jus protomis. in usufructu datur. 50.33.
 Usufr. habens non retrahit. 4.197.
 Intellectus tex. l. arboribus. D. de usufr. 53.34.
 Juris utendi, & fruendi venditio quomodo intelligatur, & quid pro Jure sumitur. 54.33.
 Jus accrescendi locum habet etiam in re divisa si concursu separatio evenit, at in vicinis ex hac constitutione conjunctis. 62.34.
 Jus accrescendi fortius est, quam jus consolidationis. 64.34.
 Jus protomis. an habeat locum in feudis. 71.35.
 Et an in rebus particularibus feudi. 75.35.
 Jus congr. locum habet in contractu ad gaudendum, & judicatur locatio ad longum tempus. 5.36.
 Jus protomis. an obtineat in locatione simplici, & brevi duratura. 9.37.
 Inquilinus non expellitur ab emptore, quoties locatione, & adjectum pactum reale, vel etiam generalis hypotheca. 27.39.
 Jus protomis. an habeat locum in datione in solutum. 19.43.
 Jus protomis. obtinet re dolose in solutum data. 50.46.
 Iudex fictè representat debitorem, cujus bona vendit, ideo sufficit lesio in 6. parte. 63.48.
 Impotentia vicinorum, an retardat cursum termini hujus Juris. 15.53.
 Jus congrui non transmittitur ad extraneos heredes à parente. 3.54.
 Intellectus l. i. in fine de Jur. immun. 8.55.
 Intellectus tex. quoad ordinem vocandorum traditur, & discutitur. n. 17.56.
 Jus protomis. competit in solidum, ideo omnes petere possunt, quod declaratur. 20.56.
 In pluribus fratribus, vel sociis, an in solidum, vel viriliter datur. 1.198.
 Jus protomis. regulatur secundum jus successionis inter consanguineos. 12.59.
 Investiti de eodem praedio sub Reali servitio videntur socii, & secundo gradu invitandi sunt. 15.62.
 Juris congr. 4. species. 27.64.
 Inferior à Principe cum dat in feudum cessat protomis. 39.65.
 Inferior à Principe dicitur, qui nullum habet principatum. 49.66.
 Iustum precium quibus modis probatur. 1.71.
 Indivisibile quod est. 5.77.
 Jus retractus non videtur personale, sed reale. 15.78.
 Jus accrescendi locum habet in protomis. etiam si quis ad partem fuerit ab initio admissus, & quando. 21.79. & 5.197.
 Jus retrahendi, an transeat in Monasterium. 4.174.
 Imperator in temporalibus clericis, & laicis praesse debet.

I N D E X.

| | | | |
|--|-----------------|---|-------------|
| <i>bet.</i> | 24.176. | <i>apud cessionariam existente, quod declaratur, ut hic.</i> | 5.117. |
| <i>Interest venditoris locum non esse retractus.</i> | 1.179. | <i>lus protomis. cessat in re immobili data pro transactione super delicto.</i> | 7.117. |
| <i>Intellectus tex. l. qui habent. § si pupillus de tutel. discutitur contra Muscatel.</i> | 14.86. | <i>ludicis officium latissimum in divisione.</i> | 14.118. |
| <i>Interesse precii, quae a temporis distinctione debetur.</i> | 1.83. | <i>lus congr. in quibus cessat.</i> | 21.118. |
| <i>Interesse precii Jure actionis petitur, nec remissum censetur forte principali recepta.</i> | 2.88. | <i>Infanti, & absenti, quomodo quaeratur.</i> | 20.122. |
| <i>Interesse precii debetur etiam si fuisset emptio feudi sterilis.</i> | 4.88. | <i>Juramentum maxima medela litium dirimendarum.</i> | 1.124. |
| <i>Interesse precii non soluti debetur à vicino retrahente venditori ratione fructuum ex re extrahendo emptori tradita collectorum, etiam si alia forte conventa non implevit.</i> | 7.89. | <i>Jurare, an teneatur iterum, qui semel juravit instrumentum verum.</i> | 3.124. |
| <i>Instantia perempta, vel renovata, cujus sint fructus.</i> | 10.89. | <i>Juramentum de calumnia, & malitia semper exigipoteest, etiam si partes juraverint de veritate contractus, ex quo distinguitur, & declaratur opinio Castanci.</i> | 4. & 5.124. |
| <i>Interesse quod debet emptor ratione precii tantum in 5. pro centum.</i> | 13.89. | <i>Interrogatoriis, quo casu responderi oporteat.</i> | 6.124. |
| <i>Instantia peremptio cadit damno tutoris, & curatoris defidii.</i> | 3.91. | <i>Interrogatoria admittuntur etiam ad probandum merito causa contra Menoch.</i> | 7.124. |
| <i>Incommodi exemplum in casu tex. quod tamen sicut interesse potest esse multiplex.</i> | 1.95. | <i>Interrogationes regulariter fiunt in preparatoriis judicis.</i> | 8.124. |
| <i>Inimicitiarum varia causa.</i> | 1.95. | <i>Juramentum exigitur conditione ex hac lege.</i> | 9.124. |
| <i>Inimicitia quot testibus probetur.</i> | 2.95. | <i>Juramentum de veritate precii, an exigatur.</i> | 13.125. |
| <i>Inimicitia esse debet potens, ut amicitia.</i> | 4.95. | <i>& 2.194.</i> | |
| <i>Inimicitia testibus probatur etiam specificè ad interrogatis.</i> | 5.95. | <i>Jurandum est sollempniter per principalem, & per procuratorem, & ita praesumitur si actarius scripserit juratum esse.</i> | 23.126. |
| <i>Injuriarum tractatus, diversiq; modi, quoad propositum Juris protomisicos.</i> | 1.96. | <i>Jurare recusans potest multari.</i> | 24.126. |
| <i>Judex arbitratu causam gravis inimicitia ex injuriis praesentem.</i> | 4.96. | <i>Interrogatus an sciverit si controversiam futuram non tenetur respondere.</i> | 26.126. |
| <i>Inimicitia, qua excusat, ex cujus pacto oriri debet?</i> | 5.97. | <i>Ex iuramento eligitur veritatis, & sollempnitatis praesumptio.</i> | 2.124. |
| <i>Injuriarum inspicere debet, an provocator, vel provocatus venditor accepit.</i> | 6.97. | <i>Jurandum, quod pro veritate contractus exigitur, quae species juramenti sit?</i> | 2.126. |
| <i>Injuria compensatur dummodo incontinenti fiat.</i> | 7.97. | <i>Juramentum an sit propriè probatio.</i> | 3.126. |
| <i>Injurias incontinenti quis dicatur ulcisci.</i> | 8.97. | <i>Judicis decretum simulationem non tollit.</i> | 4.126. |
| <i>Injuriam compensans pro excessu, quo ad rem publicam punitur.</i> | 9.97. | <i>Juramento suppletorio, num sit locus ad probationem simulationis acceptatae per solum venditorem.</i> | 17.129. |
| <i>Interest venditoris, ne inimici rem habeant jure vicinitatis.</i> | 14.97. | <i>Juramento necessario, vel suppletorio locus non est, ut quis poenam perjurii, sive principaliter, sive incidenter patiatur.</i> | 18.129. |
| <i>Injuriandi animus in vicinis non praesumitur, licet nec in consanguineis.</i> | 2.98. | <i>Juramentum, quod vicinis desertur, non est de veritate, sed de credulitate.</i> | 20.129. |
| <i>Judex olim competens injuriarum quis fuerit.</i> | 9.99. | <i>Juramentum suppletorium, an impediatur, si reus asserat actorem sibi suspectum.</i> | 2.129. |
| <i>In Jure protomis. an sit locus gratificationi.</i> | 10.99. & 3.197. | <i>Constitutio quomodo contra jus esse videatur, dum jurandi necessitatem imponit extraneo emptori.</i> | 1.194. |
| <i>Inimicitia fratris an fratri noceat cum extraneo contracta.</i> | 11.99. | <i>Instrumentum sollempne non est impedimento monito-riis.</i> | 34.130. |
| <i>Injuria facta domestica quandoq; attenditur.</i> | 12. ead. | <i>Indiciis, & conjecturis simulatio probatur, & plures conjecturae remissive.</i> | 37.131. |
| <i>Injuria uni facta, quo respectu omnibus de agnatione facta dicatur.</i> | 13.99. | <i>Contractus simulatus quomodo probetur, & quomodo prevalent testes instrumento.</i> | 7.19. |
| <i>Injolutum pro dote dari, & in dotem dari differunt.</i> | 5.102. | <i>Judicis arbitrium quomodo regulari oporteat in conjecturis, quibus probatur simulatio.</i> | 41.131. |
| <i>In re Jure feudi data cessat retractus.</i> | 11.105. | <i>Intellectus tex. l. Pomponius Filadelfus. D. famil. herci-sc.</i> | 50.133. |
| <i>lus protomis. cessat in dato, seu relicto ex quovis ultima voluntatis judicio.</i> | 1.106. | <i>Iusta in Patre donandi causa: quae</i> | 52.133. |
| <i>lus protomis. cessat in permutationem, & conclusionis ratio.</i> | 1.108. | <i>Iusta causa donandi spuris pro alimentis.</i> | 55.133. |
| <i>Implementum in permutatione est necessarium, ut de evictione antequam res evincatur agi possit.</i> | 9.109. | <i>Jurans falsum putans verum, an sit perjurus, & plures casus, remissive, in quibus non est perjurus.</i> | 2.134. |
| <i>Intellectus tex. l. 5. §. & si quidem de praescript. verbis.</i> | 8.109. | <i>Irritum fieri quid importet ipso jure, vel per sententiam.</i> | 2.136. |
| <i>Intellectus tex. l. Titius de praescript. verb. & l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. & l. Labeo. D. de contrab. empt. & l. cum te. C. de pact. inter empt. & vend.</i> | 54.115. | <i>Iustitia precii distinguitur, & per precium in venditione necessaria.</i> | 14.138. |
| <i>lus protomis. non competit, quoties jus ceditur super re</i> | | | J. 2. |

I N D E X.

| | |
|---|---------|
| <i>Jezabellis crudele facinus in Naboth.</i> | 3.140. |
| <i>Judex competens in causis potentiorum.</i> | 14.141. |
| <i>Ignorantia causa competit restitutio.</i> | 4.144. |
| <i>Ignorantibus, an currat prescriptio.</i> | 15.147. |
| <i>Jus congrui non est in bonis nostris, nec res petita in bonis petentis.</i> | 21.149. |
| <i>Jus offerendi causa cum est præambulum actionis præscribitur.</i> | 22.149. |
| <i>Jus congr. in contractu conditionali.</i> | 16.158. |
| <i>Intellectus communis ad l.2.D.de divers. rescript. reiicitur.</i> | 5.160. |
| <i>Et verus traditur ad literam.</i> | 6.eod. |
| <i>Intercalaris dies hodie aliter comparatur.</i> | 9.160. |
| <i>Jus sanguinis cedi non potest in retractu.</i> | 7.162. |
| <i>Jus protomis. cum ipsa re cessum prodest adversus priorem emptorem contra Caput. & Galassum.</i> | 9.162. |
| <i>Limita, & declara.</i> | 19.163. |
| <i>Infulis venditis potest esse locus retractui.</i> | 15.168. |
| <i>Instrumentum, & schedula exhibenda sunt.</i> | 11.195. |

L.

| | |
|--|----------------|
| L <i>Ege prohibente alienationem, actio in rem competit ei cujus gratia prohibitio fit.</i> | 12.21. |
| <i>L. in C. de sur. dot. examinatur, & an emphyteota alienante suas meliorationes Jus protomis. locum habeat.</i> | 6.26. |
| <i>Laudemium debetur non solum pro pretio meliorationum, sed etiam pro pretio soli.</i> | 31.31. |
| <i>Laudemium est decima pars pretii secundum mores patriæ alibi diversimodè.</i> | 32.31. |
| <i>Laudemium, an solvatur tantum de sola venditione, non de aliis contractibus.</i> | 33.31. |
| <i>Laudemium ex retractu, an & quando debeat.</i> | 8.195. |
| <i>Laudemium emptori remissum, si res à vicinis retrahatur potest apud vicinos à retrahentibus exigere, & Mem si ex vi statusi posses consanguineus à domino directio retrahere, quod tamen impossibile est.</i> | 34.31. |
| <i>Limitaneus ager, qui dicatur, & an feudum sit ager limitaneus, cum in eo non datur accessio.</i> | 61.67. |
| <i>Lite etiam mora emptori res retrahitur.</i> | 1.195. |
| <i>Litigiosa res pro retractu facta quomodo dicatur.</i> | 2.195. |
| <i>Lite pendente quando terminus currit vicinis.</i> | 4.71. |
| <i>Ex lite contestat. quomodo perpetuetur tempus retractus, & quid ex interpellatione extrajudiciali.</i> | 5.196. |
| <i>Levis iniuria non excludit vicinum.</i> | 3.96. |
| <i>Litis extimatio soluta pro actione hypothecaria intenta cessat protomis. que in re pignolata, & hypothecata non obtinet.</i> | 6.117. |
| <i>Litis eventus difficile estimari potest.</i> | 2.116. |
| <i>Licentiam vendendi dans excluditur ab hoc Jure.</i> | 4.161. |
| <i>Litera huius Constitutionis variatur, & relevatur Afflic.</i> | 8.166. |
| <i>Locatio similis est, & differens ab emphyteusi.</i> | 1.36. |
| <i>Locatio magis, quam emphyteusis censetur concessa facultate alienandi quibuscumque.</i> | 3.36. |
| <i>Locatio, & emphyteusis transiunt in naturam venditionis, quoties addicitur pactum de offerendo.</i> | 4.36. |
| <i>Locatio ad longum tempus dicitur venditio rationalis.</i> | 6.36. & 4.192. |
| <i>Locatio non est alienatio, nisi, que ad longum tempus,</i> | |

| | |
|---|---------|
| <i>& per hanc Jus in re, & possessio acquiritur.</i> | 10.37. |
| <i>Locatio emphyteusi propriè comparatur, quando non fit ad modicum tempus.</i> | 13.37. |
| <i>In locazione rei communis, quis præferatur remissivè.</i> | 17.38. |
| <i>Locationis longa tempus diversimodè contractuum in rebus privatorum, publicis, & Ecclesiæ.</i> | 33.40. |
| <i>Longa locatio quandoq; ultra triennium in rebus Ecclesiæ, & quid Juris si non acquiri utile dominium conductori ultra triennium dicatur in instrumentis.</i> | 34.40. |
| <i>In locazione rei Ecclesiæ non est secundum verbum Natorii.</i> | 35.40. |
| <i>Laudemium utrum debeatur à vicino litigatore de re emphyteutica.</i> | 58.47. |
| <i>Licentia alienandi feudum in investitura concessa intelligitur secundum formam legis.</i> | 20.63. |
| <i>Lesio quomodo considerari potest in feudi concessione ad e. ad nostram extra de reb. eccl. alien.</i> | 43.65. |
| <i>Lesio considerari non potest in feudo absq; necessitatis causa concessa.</i> | 46.65. |
| <i>Labor personæ in feudis major est quolibet pretio.</i> | 49.66. |
| <i>Laiicus consultus ab Episcopo secundum jurisdictionem Ecclesiæ iudicare tenetur.</i> | 26.177. |
| <i>Legisimæ usura, que, & quo casu peti possunt, ut lacrum remissivè.</i> | 5.88. |
| <i>Legales, & justis sumptus dicuntur expense.</i> | 2.90. |
| <i>Laudatur provisio Federici Imperatoris.</i> | 12.97. |
| <i>Legatarius, cui vendere heres gravatus est precium offerens, an statim dominium acquirat.</i> | 7.106. |
| <i>Libellus à vicino asserente contractum simulatum quomodo accipitur, in quo notatur, & declaratur Afflic.</i> | 5.128. |
| <i>Libellus generalis de simulatione declarandus est, & quando.</i> | 6.128. |
| <i>Literis sive scriptura probatur simulatio.</i> | 43.132. |
| <i>Libellus de fraude, & simulatione qualis in hac actio- ne.</i> | 15.138. |
| <i>Libellus mutatus facti specie, & fraudis,</i> | 17.138. |
| <i>Locuples qui dicatur.</i> | 10.140. |
| <i>Lite contestata super congruo, vel re in fraudem alienata.</i> | 3.152. |
| <i>Libelli forma.</i> | 4.152. |
| <i>Leges, & statuta ligant in conscientia.</i> | 13.195. |
| <i>Legis beneficio frui non debet, qui in legem commisit</i> | 5.192. |

M

| | |
|--|---------|
| M <i>Axilla Barenis fait Atellanus Jacobi Patris auctorboris conserraneus.</i> | 21.4. |
| <i>Meritis agit pro re dotali estimata ad retractum.</i> | 12.9. |
| <i>Marito, & uxori simul quo casu pro retractu est denunciantum.</i> | 13.10. |
| <i>Marito denunciato utrum videatur, & uxor denunciata.</i> | 14.10. |
| <i>Maritus cum ipse denunciatus retrahit soluto matrimonio, an rem retractam restituat uxori, vel heredibus.</i> | 15.10. |
| <i>M. Antonii Pellegrini lapsus.</i> | 16.11. |
| <i>Marante opinio repræbenditur.</i> | 19.11. |
| <i>Mandati copia cujus expensis datur.</i> | 3.48. |
| <i>Mutuatam venditori ultra pretium refundendum est per retrahentem.</i> | 17.189. |
| <i>Mi.</i> | |

I N D E X.

| | |
|--|-------------|
| <i>Minor qui suscepit depositum an restitatur in inc- gram.</i> | 1.189. |
| <i>Minores an retrahant sine curatore, & quid in pro- curatore.</i> | 2.189. |
| <i>Minores an teneantur ad retractum.</i> | 3.189. |
| <i>Monus mortuus quid, & unde dicatur.</i> | 57.67. |
| <i>Metropolimico quid sit ad intellect. Rab. C. de habit. me- tropolim. l. 1.</i> | 73.68. |
| <i>Mortuarium species non attenditur.</i> | 23.82. |
| <i>Minor aetas de jure communi, & de jure Regni diffe- rens.</i> | 1.84. |
| <i>Minor aetas ejus, qui successit majori, cui fuit denan- ciatum, an ipsi proit quoad tempora longiora retra- ctum remissive.</i> | 3.84. |
| <i>Minori habenti, vel non habenti tutorem quomodo de- nunciandum.</i> | 13.86. |
| <i>Minorum praedia, vel sollemniter, vel de facto alienan- tium, & in unoquoque casu, an retractui sit locus.</i> | 19.87. |
| <i>Modi quatuor habendi retractum.</i> | 9.197. |
| <i>Modus Articulandi contractus simulationem.</i> | 7.128. |
| <i>Modus excipiendi ad excludendam fraudem, & simu- lationem in permutatione, &c.</i> | 10.128. |
| <i>Majorem aetatem, quis habere dicatur.</i> | 1.164. |
| <i>Majoris vicinitatis exemplum.</i> | 4.167. |
| <i>Maxilla opinio modificatur, & oppugnatur.</i> | 24.44. |
| <i>Melioratione, vel deterioratione facta in re quis tenea- tur.</i> | 31.184. |
| <i>Modalis, & conditionalis dispositio differunt.</i> | 8.80. |
| <i>Minor restitutus de jure tenetur ad expensas.</i> | 3.38. |
| <i>Meliorationum fructus an compensandi cum sumptu.</i> | 12.91. |
| <i>Mulier non gaudet quatuor mensibus, quamvis mino- rum gaudet privilegio.</i> | 5.92. |
| <i>Minor aetas secundum Jus Longobar.</i> | 1.92. |
| <i>Minor carens tutore, qui ejus nomine retractus pete- rit, quod remedium habeat.</i> | 2.92. |
| <i>Manum iniicere, quot modis quis dicatur in alium.</i> | 1.96. |
| <i>Major ingratitude quae sit?</i> | 4.96. |
| <i>Manu, vel pede percusserit parvi refert.</i> | 5.100. |
| <i>Militio actus facit cessare, l. 2. C. de resc. vend.</i> | 9.107. |
| <i>Mobilium, & immobilium permutationis consideratio.</i> | 14.110. |
| <i>Mutuum non contrahitur pecunia non numerata in sacculo data.</i> | 39.113. |
| <i>Militio contractuum circa eandem rem permutationis, & venditionis excludit in universum vicinos ra- tione.</i> | 58.116. |
| <i>Maranta opinio recipitur contra eum, qui quo die emit dona.</i> | 23.122. |
| <i>Monitoria generalia, an concedenda vicino, ut contra- ctus simulatio detegatur.</i> | 24.129. |
| <i>Monitoriis factis, qui scit teneatur revellare, alias quando, & ad quid sit obnoxius.</i> | 27.129. |
| <i>Monitoria non sunt concedenda in certum hominem.</i> | 32.130. |
| <i>Mensium computandorum usus.</i> | 7.160. |
| <i>Mensurantur res quantitate.</i> | 4.165. |
| <i>Modica terra intermedia non impedit jus retractus.</i> | 3. & 5.198. |
| <i>Mulieres, rustici, aut milites si legitime non faciant depositum, non excusantur.</i> | 6.191. |

N

| | |
|--|---------|
| N Apodani lapsus. | 10.2. |
| <i>Necessitas ab onere denunciandi excusat.</i> | 64.48. |
| <i>Et de urgente, qui terminus datur vicinis.</i> | 8.51. |
| <i>Necessitas duplex.</i> | 11.52. |
| <i>Necessitas, quandoq; a tanto excusat.</i> | 12.52. |
| <i>Necessitatis singularia, remissive.</i> | 13.52. |
| <i>Nemo effici potest homo alterius sine assensu Regis.</i> | 76.69. |
| <i>Necessitas, quae facit cessare legem, quae, & quot duplex.</i> | 2.70. |
| <i>Necessitas, quae relevat venditionem, an proit extraneo emptori.</i> | 17.53. |
| <i>Necessitas considerari potest, tam pro Ecclesia quae est, quam quae futura est pro re emenda.</i> | 8.175. |
| <i>Napodanus solvatur.</i> | 13.176. |
| <i>Neap. non est locus congr. quoad clericos.</i> | 17.176. |
| <i>Negligentia, quae culpa sit?</i> | 1.94. |
| <i>Necessaria alienatio non pertinet ad fraudis presum- ptiones.</i> | 10.107. |
| <i>Naturam rei sive actus, qui geritur potius quam con- trahentium verba attendi, quod declara, ut nu. 36. & 35.112.</i> | |
| <i>Nomen debitoris inter species, & immobilia quandoq; connumeratur.</i> | 41.113. |
| <i>Nomen a contrahentibus impositum, an attenditur, cum de alterius praejudicio agatur.</i> | 52.114. |
| <i>Nullum est quod simulatur.</i> | 3.127. |
| <i>Nemo tenetur se denegare, nisi infamatus.</i> | 30.130. |
| <i>Notarius necne teneatur revelare.</i> | 31.130. |

O

| | |
|--|--------|
| O Rdinis vis, ejusq; definitio. | 1.50. |
| <i>Offerre, vel deponere pretium pro retractu, an sit satis, & quaedam depositio.</i> | 2.187. |
| <i>Offerendo totum non videtur suam partem renunciare, quia ipsum retinere possit, cum lite nondum conte- stata in oblatione non perseveraverit.</i> | 18.78. |
| <i>Oblationi diversa consideratio.</i> | 17.82. |
| <i>Oratorium privatum a religioso differt, & in eo jus protomis, habet locum.</i> | 2.174. |
| <i>Oidium irrationabile provocatis in provocatum, & ideo protomis, non impedit.</i> | 10.97. |
| <i>Oidium ex corruptione naturae, quasi naturale, & ha- reditarium.</i> | 11.97. |
| <i>Officialis potest emere bona, quae fuerunt majorum suo- rum.</i> | 2.142. |
| <i>Ordo duobus modis capitur.</i> | 1.154. |
| <i>Opinio communis ad l. 2. de divers. re script. salvetur.</i> | 2.160. |
| <i>Ordo admittendorum quamplures sunt vicini.</i> | 5.165. |

P

| | |
|---|---------|
| P auper habens Palatium dirutum cogitur vende- re. | 6.197. |
| <i>Paria sunt non consignari in tempore, vel male consi- gnare.</i> | 7.196. |
| <i>Protomis, definitur.</i> | 4.2. |
| <i>Provinciae subsunt naturam Imperio.</i> | 1.6. |
| <i>Provinciarum appellatio non est recens.</i> | 4. cod. |
| <i>Parentela exponitur pro consanguinitate, & paren- tum</i> | |

I N D E X.

- tam successione.* 2.7.
Parentum appellatio qualis in propositio retractus. 3.7.
Pactum pignoris pendente fructuum collectione quid prodest. 18.18.
Pretium cum idem constituitur pro fructibus plurium annorum quomodo sit locus retractus. 19.19.
Pecunia comparantur, quæ in suo genere functionem recipiant. 10.21.
Prædium emptum ex pecunia dotali magis dicitur permutatum, quam emptum. 3.22.
Quid si in pecuniam dotalis fundus convertatur? & an sit locus protomis. 4. & 5. resolutio. nu. 6.23.
Pretium ex feudo perventum vice feudi est. 8.24.
Prædium emptum pecunia feudali an efficiatur feudale. 9.24.
Declaratur propter præjudicium vicinorum. 10. eod.
Prælatio ratione domini favorabilior est, ideo & in alienatione necessaria locum habet. 3.26.
Pretio aucto, vel diminuto, an resultet novus contractus. 8.27.
Pensio an dividatur, cum plura corpora emphyteotica dividantur, & quid si sint fiscalia. 25.30.
Prælatio ratione domini utilis, utrum detur. 26.30.
Pretium iudici taxandum relinquatur, quoties ex pluribus rebus emptis una re detrabitur. 49.33.
Proprietarius non est requirendus in venditione ususfructus. 60.34.
Proprietarius, an usufructuarius præferendus in emptione fundi vicini. 68.35.
Pactum reale adjectum in contractu locationis tribuit jus in re conductori, consequenter facit esse locum protomis. 14.37.
Promittere verbum, quæ invertitur præcedente negatione. 1.40.
Pactum ex quoque admittit facultatem repetenda rei ex falsa causa data in solutum. 41.45.
Procurator denunciatus debet exhibere mandatum. 2.48.
Propter particulam constitutio hæc favorabilis. 1.54.
Parentela ejus est attendenda. 2.54.
Parentes qui sint. 4.54.
Parentes intelliguntur utriusque sexus, & nuptæ dicantur de familia patris. 5.55.
Posteritati non acquiritur obligatio, si alterius juri agnoscitur. 7.55.
Parentela conjunctio non est satis, nisi concurrat qualitas vicinitatis. 11.55.
Proximior præfertur ex pluribus consanguineis concurrentibus. 19.56.
Proximiori non tenetur tradens remotiori prævenienti ex hoc jure. nu. 13.57.
Parentum appellatione an veniant affines. 25.57.
Parentum appellatione qui veniant. 1.57.
Parentes socii, & qui sunt sub uno servitio ex minima parte conjuncti omnibus præferuntur. 1.58.
Principis quanta sit in feudis auctoritas cum sit legibus solutus. 38.64.
Princeps ex sola concessione transfert dominium, & possessionem. 39.65.
Patronis competit jus accrescendi in pluribus libertis. 65.68.
Pretium justum, & æquale dicitur, quod ab aliis reperitur, 2.71.
Practica pro vicino allegante deceptionem in precio convento cum extraneo emptore. 4.72.
Pretium à vicinis solvendum, eisque denunciandum secundum unam lecturam non est estimandum ex affectu, & singulari interesse, sed magis, vel juxta communem rei valorem, in quo plura sunt consideranda, vel quantum extraneus emptor sine fraude dederit. 2.71.
Pretium diversimodè denunciandum venditionis faciendæ, etiam factæ. 7.72.
Practica eligendi estimatores. 8.72.
Pretium justum quomodo cognoscatur. 9.72.
Pretium si minus denunciatur, non currit tempus retractus. 11.72.
Pretium vicinis diversimodè constitutum, vel constituendum ex constitutione Sancimus, quæ à consuetudine Neap. 12.72.
Precii justitia in emphyte locatione, quæ sit. 18.73.
Pretium justum quomodo differat à vero. 19.73.
Precio à vicinis ignorato, quomodo agant, & quomodo precii veritas habenda. 4.74.
Pluribus concurrentibus in idem jus protomis modo sint in pari gradu, & res divisionem patiantur, fit divisio usque ad unum palmum. 2. & 7.76.77. & 2.197.
Pretium solvitur absque minimo defectu cum presentibus pecunia res fuit vendita. 9.81.
Pretium certum ubi nascitur praticatur depositum alicujus quantitatis, protestativè. 20.82.
Petens pretium post tempus, de lapsu temporis non opponit. 10.196.
Periculum, & deterioratio pecunie depositæ, cui cedit. 22.82.
Præsumitur, qui in loco domicilium habet. 3.84.
Pupillo, an denunciari possit. 4.85.
Porticus super viam publicam, non nisi per consuetudinem fieri potest. 16.173.
Principe vendente rem jure privato locus est retractus. 12.178.
Proxenetæ differunt ab estimationibus. 11.91.
Principis est ab impietate liberare. 2.96.
Plica, & involutio est, ubi dolus adhibetur. 3.104.
Processus si separatus non sit, licet causa revocationis præcedat, & de exceptione ordinis. 19.138.
Permutationis significatio. 2.108.
Permutatio generum, utrum detur, in quo examinatur Glo. l. 1. vers. postulabis. C. de rer. permut. 5.108.
Permutatio, & contractus innominatus, do, ut, an differant. 6.108.
Persona interpositio facit cessare suspensionem fraudis. 34.123.
Pæna contra fraudantes de contractu ad contractum, non extenditur contra fraudantes in precio. 15.125.
Proxenetæ Procurator, Advocatus, tenentur jurare, & quandoque uti testes, quandoque non tanquam testes. 18.125.
Practica, ut reus recusans jurare habeatur pro confesso. 25.126.
Probationes quandoque admittuntur post jusjurandum. 1.126.
Possidens ex contractu simulato citandus est tanquam ex contractu vero, non simulato. 4.128.
De permutatione, vel donatione dolosa, & an habeat locum retractus. 2.192.
Permutatio tanquam titulus onerosus in fraudem non præ-

I N D E X.

| | | | |
|--|---------|---|---------|
| <i>presumitur.</i> | 11.128. | <i>Patrimoniale in dubio alienatum censetur, & an per subrogationem res paterna efficiatur.</i> | 10.182. |
| <i>Simulatio presumitur, cum res permutata statim permutanti retrovenditur.</i> | 8.193. | <i>Personarum genera, quae admittuntur ad retractum, & in quibus contractuum generibus.</i> | 1.184. |
| <i>Præcedens deliberatio spectatur.</i> | 12.128. | <i>Proximiora ducente, cum pendet tempus retractus, an haeres extraneus retrahat.</i> | 5.185. |
| <i>Probatio simulationis unde sumenda est.</i> | 14.128. | <i>Pretii augmentum, an sit quoque deponendum à vicino.</i> | 4.188. |
| <i>Procepta testimonium prodest, dummodo non inter sit suo.</i> | 23.129. | <i>Pretium cum ignoratur, quid pro retractu agendum.</i> | 5.eod. |
| <i>Præcurium, & constitutum usufructus retentio, seu reservatio fraudis conjecturam non tollens.</i> | 48.132. | <i>Pretium, quando non est expressum in venditione quid agendum.</i> | 15.189. |
| <i>Pater donans filiae in causam futuræ dotis, etiam si pro- statur de administratorio nomine possidere in frau- dis causa esse dicitur.</i> | 49.132. | <i>Pœnitentia locus est in Jure congrui.</i> | 19.78. |
| <i>Perjurii multa pœna, remissivè, cujus causa crimina- lis est.</i> | 1.134. | <i>Pluribus rebus venditis vicino, an ad unam Jus pro- tomis. detur.</i> | 22.79. |
| <i>Perjurans quando puniatur.</i> | 2.eod. | <i>Pactum de non alienando, nisi donatore requisito non impedit rem vendi, & retrahi.</i> | 26.79. |
| <i>Perjurii pœna in contumaciam capitalis.</i> | 3.134. | <i>Protomis. competit sub modo, magis, quam sub conditio- ne ex vi verbi.</i> | 4.80. |
| <i>Perjurus duplici pœna puniatur.</i> | 4.134. | <i>Practica depositi cum citatione super eo.</i> | 18.82. |
| <i>Perjurium quatuor modis committitur.</i> | 3.134. | <i>Procurator generalis habet terminum ad denuntiand- dum.</i> | 5.86. |
| <i>Pœna in pragmaticis, quando ad Barones spectet.</i> | 2.135. | <i>Pater legitimus administrator non tenetur servare sol- lemnia, sicut tutor, nec de bonis filii adventitii is in- ventarium confiscare.</i> | 23.87. |
| <i>Perjurus quoad fisci commodum multatur.</i> | 3.135. | <i>Procuratoris definitio.</i> | 1.93. |
| <i>Pœna hujus constitutionis contra perjuros non incur- ritur ipso jure.</i> | 4.135. | <i>Punitus pro illata injuria vicino, an habeat Jus pro- tomis.</i> | 7.99. |
| <i>Potest hac pœna per consuetudinem tolli.</i> | 5.135. | <i>Propositum quomodo iudicatur.</i> | 2.100. |
| <i>Pretium Judicis arbitrio declaratur, si non apparet.</i> | 11.137. | <i>Percussio in dubio, an presumatetur facta in casu licito.</i> | 3.100. |
| <i>Precio ignorato, an dici possit emptio.</i> | 12.137. | <i>Pecunia dissimilis est permutatio per estimationem.</i> | 12.109. |
| <i>Potentes infirmi sunt finitimus, & tenuioribus.</i> | 2.140. | <i>Permutans, ut ex rei distractu utatur precia non ex- cludit vicinos, pro quo perpenditur tex. l. sed Julia- nus. §. mutui ad Muced.</i> | 17.110. |
| <i>Potentes vim, & vitium inferre solent precondo, & blandiendo.</i> | 5.140. | <i>Permutans rem immobilem cum re mobili non præju- dicat vicinis.</i> | 18.110. |
| <i>Potentiam odium periculosam, in quibus non tuiti- contrahitur.</i> | 6.140. | <i>Pecunia pro re stabili data inducit quandoq; permuta- tionem ad quod perpenditur tex. l. dedi, de cond. ob- caus. & an hujusmodi contractus noceat vicinis.</i> | 26.111. |
| <i>Potentes qui sint, & eorum nomina.</i> | 13.140. | <i>Preciam si non est quantum, nec numeratum dicitur magis species, & corpus quoddam.</i> | 38.113. |
| <i>Potentium differentes qualitates.</i> | 15.141. | <i>Pecunia si in permutatione refunditur, quia sit em- ptio, vel permutatio.</i> | 51.114. |
| <i>Prohibitio constitutionis in potentiores non in tenuio- res accipienda.</i> | 1.141. | <i>Plures contractus ex uno negotio non oriuntur, idem potius onus contractus dicitur inesse in alio, sicut species in genere ad quod eruditur intellectus. l. Aris- to de donat.</i> | 56.116. |
| <i>Potentior justè sibi querere non prohibetur.</i> | 6.141. | <i>Provocatio ad divisionem voluntaria adjudicatio sem- per necessaria.</i> | 19.118. |
| <i>Potentiori non licet locare, neq; in emphyteusim dare.</i> | 2.142. | <i>Partem rei communis emens, & reliquam in divisione acquirens an sit subjectus retractui.</i> | 22.118. |
| <i>Propinqui, & propinquiores, usque ad quem gradum.</i> | 1.142. | <i>Protestanda est à proximiora.</i> | 4.194. |
| <i>Parentum appellativum quomodo accipiat.</i> | 1.142. | <i>Porticus venit appellatione domus.</i> | 11.197. |
| <i>Prescriptionis decennalis ratio in Jure protomis.</i> | 8.144. | <i>Partem dicitur quis habere etiam respectu aditus.</i> | 12.198. |
| <i>Prescriptio contra scientes, quae sufficiat.</i> | 4.146. | <i>Et aliorum respectu.</i> | eod. |
| <i>Praxis Regni cum petitur depositio eorum, qui in iu- dicio sunt.</i> | 34.150. | <i>Plures casus partem tantum redimendi.</i> | 16.198. |
| <i>Præsent, vel absens in eadè terra quis dicatur.</i> | 1.155. | <i>In pluribus fructibus, vel sociis an insolidum, vel virili- ter detur retractus.</i> | 1.198. |
| <i>Pignoratitius contractus, qui empti, & venditi in fraudem usurarum dicitur, quibus in casibus pro- dest vicinis.</i> | 5.156. | <i>Princeps duplem habet patrimonium.</i> | 3.199. |
| <i>In Pignore pactionario interdum procedit protomis.</i> | 6.156. | | |
| <i>Pactum reservationis dominii, & similia non impe- diunt vicinos agere.</i> | 17.158. | | |
| <i>Procurator cum liberta Jus retrahi cedere non potest.</i> | 8.162. | | |
| <i>Propinquitat quot partibus concludatur.</i> | 1.165. | | |
| <i>Propinquitat diversimodè distituitur hic, & in con- suct. Neap.</i> | 3.165. | | |
| <i>Partis petitione non petitur simul divisio.</i> | 1.166. | | |
| <i>Propinquitat per legem Græcam consideratur in mi- nima parte, & partes esse possunt ultra quatuor.</i> | 2.166. | | |
| <i>Proximiorata appellatione maritus, & uxor non ve- niunt.</i> | 8.182. | | |

I N D E X.

Q.

- Q**ualitas rei petite probanda est. 11.182.
Qualitas in lege, vel consuetudine servanda in retractu. 27.184.
Quotidiana aqua aptitudine intelligitur, & sic de multis. 2.170.
Questio vulgaris de eo, qui emit hodie, cras donat. 12.120.
Quali immobilia distinguuntur corporalia, & incorporalia. 3.15.
Qualitates substantiales quomodo differant à circumstantiis contractus. r. lativè. 11.49.
Qualitas personarum in feudi alienatione indagatur, nec fit sine consensu Regis. 11.62.
Quatuor menses quando incipiunt currere. 2.159.
Quomodo illud possit, quod de tribus lateribus dicitur. 2.198.

R.

- R**esolutio quaesiti de Fede. Imp. 15.3.
Pro rata quid significet. 1.392.
Ratio vicinitatis habenda est veteri lege, multorumque auctoritate. 1.5.
Res ex a parentela quaesita subjacent retractui. 4.7.
Re vendita à non domino, an currat terminus. 4.8.
Retrahenti, quæ possessio, & dominium sufficit. 11.9.
Resolutio, & distinctio nova auctoris. 16. & 17.11.
Rusticum ob prædium Urbanum retrahitur Jure accrescendi. 5.14.
Ratio nova de rustico, & Urbano. 6.14.
Rustici, & Urbani vera est vicinitas. 7.14.
De re rustica ad urbanam non procedit retractus. 4.198.
Res solita concedi in emphyteusim non vicinis, sed successoribus primi emphyteutæ dari debet. 36.31.
Ratio personæ potest esse præjudicialis in constituendo usufructum magis vicino, quam extraneo. 46.32.
Res potest in feudationem etiam invitis agnatis extraneo dari non autem feudum in quo essent agnati successuri. 74.35.
Retractus est accessio ad venditionem, cujus propria forma est consensus in re, & precio. 3.42.
Retractus non competit, nisi facta venditione valida. 9.42.
Res sub hasta vendita, si à Judice consignatur, est vera venditio. 23.44.
Rei interventus quid operatur in contractu. 31.44.
Res insolutum data si sequatur evictio ex multiplici capite datat obligatio. 36.45.
Res insolutum data ex pacto precedenti cessat Jus congrui. 37.45.
Reservatio primæ actionis est utilis re insolutum accepta. 55.47.
Remotior in gradu, ne constituitur in mora, quæ remedia habeat contra proximorem. 21.57.
Res tanti valore dicitur, quanti vendi potest. 5.72.
Reprehenditur nova opinio Maxillæ. 6.75.
Ratio quare Imperator posuit hic gratem Juris communis diffinitam in minore. 2.84.
Ripa fluminis, cujus sit, & an pro ea competat protomis. 5.171.

- Rei sitq ratio habetur propter forum, & vicinorum affectionem.* 22.176.
Responsum pro clerico emente à clerico adversus alterum clericum vicinum. 23.176.
Religiosi ordinis Mendic. non habet jus retractus. 3.174.
Res per Principem privato Jure vendita non est facienda subbactatio. 13.178.
Res non cogit privatos dominos, ut res suas vendant ad privatum Regis commodum. 14.178.
Restitutio in integrum an competat lapsò termino ad retrahendum. 2.85.
Restitutio etiam post quatuor menses competit ascendentibus, & minoribus, & quando. 4.86.
Res causa dotis estimata inducit venditionem, non simpliciter, sed cum adjuncto, unde, nec pro ea gabel. la solvitur. 10.103.
Res cum pecunia datur, quibus casibus dotalis efficitur, & dici possit. 11.103.
Res empta ex pecunia dotali, non est dotalis nisi tribus in casibus. 13.103.
Res empta, & destinata in causa antefati pro uxore an retrahatur. 14.104.
Retractus cessat in omni donatione, & quæ est ratio hujus tæ. 1.104.
Iterum tam in donatione, quam permutatione. 7.193.
Renunciatio, cui contractui equiparatur. 9.105.
Rerum similium in specie differens estimatio. 15.110.
Res si dicatur estimata in permutatione, non cessat Jus protomis. 19.110.
Rerum dissimilium permutatio, ut non obest vicinis, quomodo consideretur statim, vel ex intervallo rei venditione sequuta. 21.110.
Rerum adhuc similium permutatio animo vendendi facta, non obest vicinis. 23.110.
Res mobilis pro immobili tradita, an censetur esse loco pretii. 24.110.
Rerum estimatio quando inducit emptionem, & venditionem. 25.111.
Res unius ex contractibus estimata, qui contrarius inducatur emptionis, an permutationis. 29.111.
Res permutata cum re venali habita taxata, vel non taxata quantitate, an censetur permutatio ad intellectum tex. Glos. l. i. C. de rer. permut. 30.112.
Res venali habita, si nomine precii, de quo fuit conventum, certa res datur, habet locum protomis. 34.112.
Res venali habita, si pro certa re datur, an habeat parem firmitatem cum contractu venditionis. 31.112.
Reprehenduntur, qui Glos. opinionem impugnant, & Glos. defenditur. 37.113.
Res ubi dividit non potest inter consortes, necessaria videtur alienatio partis. 18.118.
Res empta, & statim donata filie absentis in causam futurae dotis an filia queratur, & an retrahatur per vicinos. 19.122. & 9.194.
Revocatoria, vel nullitatis declaratoria differunt. 2.127.
Reprehenditur Benedel. interpretas Judicis arbitrium in probatione simulati contractus. 42.131.
Res prohibita alienari, quæ præscriptio currat. 13.147.
Res in qua cadit affectio non est censenda pignori submissa sine spe lutionis. 7.157.
Res vendita, locata, vel in emphyteusim data venditori, an in fraudem usurarum judicatur, & an retrahatur. 9.157.
Res locata saneratori etiam viliori portio locus est pro-

I N D E X.

| | | | |
|--|------------------|---|---------|
| <i>prosumis.</i> | 10.157. | <i>intellect. consil. Socc Junior. 150. vol. 3.</i> | 7.102. |
| <i>Re vendita partibus à contractu recedentibus ante implementum cessat retractus.</i> | 11.157. | <i>Res aestimata in dotem data, si evincatur duplex actio competit.</i> | 9.103. |
| <i>Requisitio vicinorum necessaria, & quae.</i> | 2.160. | <i>Retractus non habet locum in rebus per delictum fisco delatis.</i> | 1.199. |
| <i>Renunciatio tacita, & expressa.</i> | 1.161. | <i>Residuum temporis quomodo curras remotiori.</i> | 3.190. |
| <i>Rem emens infra tempus, quo Jus ad rem vicinam venditori competit, an eo uti possit.</i> | 2. & 9. 161.162. | <i>Restitutio minoribus pro retractu quomodo competat.</i> | 8.191. |
| <i>Requisitus tacendo, vel obscure respondens nullum sibi parat praesudicium.</i> | 3.161. | <i>Restitutio an detur ex ignorantia.</i> | 9.191. |
| <i>Retrahens tenetur jurare, quod pro se, non pro alio retrahit.</i> | 12.163. | <i>Retractus aliquando pendet ex voluntate Domini directi requisiti.</i> | 11.191. |
| <i>Requisitio, & recusatio contractus, quomodo probetur.</i> | 14.163. | | |
| <i>Jus retractus quomodo consideratur.</i> | 1.181. | S | |
| <i>Non potest hoc Jus adimi.</i> | 2.cod. | <i>Signum universale restringitur per sequens particulare.</i> | 2.6. |
| <i>Remotior ante proximiorum redimens non recuperat expensas.</i> | 3.181. | <i>Servitutem habens in fundo debet esse vicinus, ut aliis preferatur in retractu.</i> | 7.8. |
| <i>In retractu consanguinitas probanda, & quomodo.</i> | 4.cod. | <i>Statuto impediente uxorem agere absque consensu viri, quomodo ei succurrendum, & an curras tempus.</i> | 10.9. |
| <i>Retrabere volentium modus, cum plures sunt.</i> | 6.182. | <i>Servitutes, neque mobiles, neque immobiles sunt, nec in retractu veniunt.</i> | 12.17. |
| <i>Representatio non procedit in retractu, & inter quos.</i> | 7.cod. | <i>Succesor necessarius tenetur stare colono.</i> | 29.39. |
| <i>Retractus quomodo debetur in dote vendita.</i> | 9.182. | <i>Succesor necessarius non tenetur lute locationis dolo- se.</i> | 31.39. |
| <i>Retractus Jus annexum est personae agnatorum.</i> | 15.182. | <i>Sollemnitatis effectus omisso non viciat, sicut substantialis forma dicitur autem sollemnitatis effectus, quatenus potest intervenire post actum.</i> | 6.42. |
| <i>Retractus conventionalis potest cedi.</i> | 16.cod. | <i>Statutum in quo non est decretum annullationem non infirmat actum, qui omittitur.</i> | 7.42. |
| <i>Retractus effici posteriorum, & quid importat per constitutum possidere.</i> | 4.185. | <i>Sollemnitatis, quae potest post actum accedere non est substantialis, quae omisso, non viciatur ipso jure actus, & si lex diceret actum contractum non valere.</i> | 13.43. |
| <i>Retractus etiam habet locum si quis consentiat alienationi rei suae.</i> | 8.185. | <i>Spulatoris intellect. ad l. fin. de cond. ob caus. & l. naturalis. D. de praescript. verb. examinatur.</i> | 25.44. |
| <i>Renunciatio retractus amplius super eo non auditur.</i> | 6.196. | <i>Subjunctivum futuri implicat praesens tempus.</i> | 30.44. |
| <i>Retractus, an in contractu pignoratitio procedat.</i> | 9.185. | <i>Substantia duae species.</i> | 56.47. |
| <i>An in datione in solidum, & quaedam de datione in solutum.</i> | 10.cod. | <i>Scientia sine denunciazione non nocet.</i> | 7.49. |
| <i>An servetur in pacto redimendi, & quaedam de hoc pacto.</i> | 11.185. | <i>Scientia simplex non sufficit, cum ob aliquod sciendum notitia requiritur.</i> | 8.49. |
| <i>An procedat in annuis redditibus, & an hi computentur inter immobilia.</i> | 14.186. | <i>Sententia lata à lege propter moram non patitur appellacionem.</i> | 16.53. |
| <i>Retractus quibusdam casibus deficit.</i> | 15.186. | <i>Socii, qui sint.</i> | 1.58. |
| <i>Retractus Jure communi comprobatur.</i> | 69.68. | <i>Socii preferuntur ex consuetud. Neapolis.</i> | 2.58. |
| <i>Retractus concivium, & conterraneorum favorabilis.</i> | 70.68. | <i>Societas habet Jus quodam fraternitatis, & alia palchra de sociis.</i> | 5.cod. |
| <i>Retractus contra forenses, an comprahendat filium retrahentem bona patris, vel majorum.</i> | 71.68. | <i>Socii, & consortes, qui accipiendi sunt in hoc jure.</i> | 2.cod. |
| <i>Retractus in favorem civium secundum statuta Venafri.</i> | 79.69. | <i>Socius etiam in minima parte rei vendita preferitur.</i> | 7.cod. |
| <i>Re vendita à non domino non currat tempus congrui.</i> | 2.74. | <i>Socios preferendos, quamvis diviso possideant ex verbis constitutionis resolvitur.</i> | 8.59. |
| <i>Res vendenda est potius uni, quam pluribus sine eorum injuria.</i> | 3.77. | <i>Socii preferendi per consuetudinem Bari.</i> | 9.cod. |
| <i>Res quae vendi commodè nequit uni in solidum vendi potest, & qui preferendus.</i> | 4.77. | <i>Socii omnibus denunciandum, ut emant, & potius duobus, quam uni vendi debet.</i> | 10.cod. |
| <i>R. medium possessorium quomodo vicinis competat.</i> | 14.78. | <i>Societas est inter virum, & uxorem praeter quam respectu bonorum.</i> | 14.59. |
| <i>Religiosi ordinis mendicantium non habent jus retractus.</i> | 3.144. | <i>Socius preferatur ratione propinquitatis in electione partium communi dividendo iudicio.</i> | 15.cod. |
| <i>Retrahens quo nomine retrahit, eodem pretium solvit.</i> | 4.92. | <i>Socius quare preferatur aliis vicinis.</i> | 16.cod. |
| <i>Remissio plenè facta in foro conscientiae operatur in foro contentioso, & quando est necessaria praesentia officialium; & quando damna remissa censentur.</i> | 6.99. | <i>Quid si res communis non durat.</i> | 12.191. |
| <i>Reconciliatio sequuta probanda est.</i> | 15.99. | <i>Partem emens à socio quomodo se tueatur adversus vicinum.</i> | 8.197. |
| <i>Res insolutum accepta non semper efficitur dotalis ad</i> | | | So. |

I N D E X.

Socii unde, & qui dicantur. 1.60.
Socius volens edificare non impeditur. 7.197.
Servitium quod pro feudo praestatur, si personale est cessat jus protomis, secus si reale, & quae sit differentia. 13.62.
Servitium praescriptum in Regno subditis Baronum. 75.69.
Sylvae caduae venditio alia est, quam arborum ex sylva cadendarum quo ad retractum. 14.73.
Senatusconsultum refertur pro Republica contra privatos rerum dominos. 7.178.
Statutum Venetiarum pro retractu vocatur. 9.178.
Statutum respiciens rem non personam ligat aequè majores, ac minores. 17.87.
Sollemnitatis in alienatione praedii minoris omisa quaedamque licita, quaedamque illicita, nec ulla est retractus impedimento, nisi resolutio contractu, qui nulliter processit. 20.87.
Salarium proxenetis, sive mediatoribus an debeatur. 10.90.
Saum dicitur pluribus modis. 1.94.
Simplex quomodo accipiatur donatio. 2.104.
Spiritualium rerum inaequalitas in permutatione quomodo attendatur, & an locus sit remedio, l.2. de rescinden. vendit. 10.109.
Statim, & incontinenti quando dicatur factum. 22.110.
Sola contrahentis intentio non sufficit, nisi ultra rem habuerit venalem. 33.112.
Simulatio est cum quis fingit, quod non est ad decipiendum. 2.119.
Simulatio agi, & in fraudem agi differunt. 4.119.
Simulatio, vel fraus sola, non sufficit ad obtinendum, & quae sit ratio. 6. & 7.120.
Species facti in qua cessat Jus protomis. 28.123.
Simulatione in omni judicio parte opponi potest. 12.125.
Status Panormi, ut emptor, & venditor teneantur jurare de veritate pretii. 14.125.
Simulationem allegans quomodo ea deducit, ut obtineat. 8.128.
Simulatio ex argumentis, & conjecturis, nec in dubio praesumitur. 5.194.
& vide in verbo fraus.
Secretam scientes, & sunt amici, & advocati, an teneantur revelare. 28.130.
Simulatio contractus non firmatur juramento. 29.130.
Scriptura non testibus probatur contractus, qui de sui substantia in scriptis fieri debet. 44.132.
Simplex promissio est, ac si juratum sit, licet non observans non sit perjurus. 1.134.
Sciens rem prohibitam emendo, an precium amittat. 2.143.
Sollemnitatis actus in praedictum tertii non praesumitur ante triginta annos. 3.143.
Contractus si suis simulatus, admittitur proximior etiam post tempus retractus. 6.194.
Simulantes tenentur vicinis denunciare veritatem contractus. 7.144.
Scientia nocens vicinis, quae. 5.146.
Scientia non est facilis probationis. 6.146.
Nec untequaque habita nocet. 8.146.
Scientia, an obsit vicinis in iure congr. 9.146.
Substantialia in retractu. 25.184.
Servitia regulariter sunt personalia, & an sint ex feudis substantialibus. 47.65.

Sollemnitatis in rei Ecclesiae alienatione remissive. 12.175.
Statusum compulsivum personae cessat in Clericis, in quos nec verificatur poena statuti. 25.176.
Simulationis probatio, altera de fraude, altera de iudiciis ad fraudem, ad quam ultimo recurruntur. 22.129.
Simulator nominans alium, non evitat iudicium. 20.138.
Sollemnitatis quando praesumitur per lapsum longi temporis. 28.149.
Scientia, vel ignorantia quomodo distinguantur. 31.150.
Scientia specificè probanda in Jure protomis. 32.150.
Simulationis quaedam notabilia. 1.151.
Alia vide in verbo fraus.
Statutum Alfonsi Regis, & Tarenti Principis pro domum ementibus. 10.168.
Superficiarius partem in domo dicitur habere. 14.198.

T

Tempus retractus à quo die currat. 1.190.
As produci, vel minui possit. 2.190.
Tempus pro retractu est peremptorium. 1.196.
Tempus pro retractu potest parsium consensu prorogari. 2.196.
Alienata re à non domino, an tempus currat. 3.196.
Venditione facta per instructum, vel per testes, semper currit tempus. 4.196.
Vide alia in ver. lito.
Titulus quotuplex. 1.19.
Titulus acquisitiones enumerantur per Cicer. 3.19.
Titulus ad vendentem refertur, hic contra Caputur, 4. eod.
Titulus arguit bonam fidem, usquequod lis contestatur. 15.43.
Traditio licet ex contractu imperfecto, & conditionali operatur dominii translationem, licet revocabilem. 18.43.
Tempus, & modus sciendi diversimodè Jure constitutionis, & consuetudinis Neap. 9.49.
Tempus non currit, nisi pretium declaratur in denunciatione. 20.54.
Et an currat ignorantia. 4.189.
Tex fin. servia sunt est authenticus. nu. 1.70.
Terminus 30. dierum, alibi 40. post denunciationem. 1.70.
Tempus 30. dierum, an continuum, & de momento ad momentum. 2.70.
Tex duplex lectura in ver. iustum precium. 1.71.
Terminus 30. dierum quomodo differat à termino quatuor mensium. 1.85.
Terminus unius anni est frequentius receptus in proposito retractus. 3.85.
Terminus quatuor mensium non currit scienti, nisi denunciatur ei contra Affl. 15.86.
Tutores, & curatores negligentes tenentur minoribus in id, quod interest, & quomodo probeur negligentia. 1.91.
Tutores circa tempora retractus non vigilantes, quomodo puniantur. 7.191.
Tutor si, & ipse vicinus est, an pro se magis, quam pro pupillo retractat. 1.91.
Tutor à curatore in quo differt. remissive. 2.93.
Tet-

I N D E X

- Terminus quatuor mensium à quo die incipiat.* 1.93.
Tutor non solum de dolo, sed de lata culpa, & levi negligentia tenetur. 2.94.
Tutor qui negligit petere retractum, si non est solvendo, quomodo subvenitur minori, & quid in procuratore. 3.94.
Scientia Tutoris, scientia pupilli, & an ex ignorantia detur restitutio. 9.191.
Testes in numero requisiti non debent esse pauciores tribus. 3.95.
Testator prohibens rem alii vendere, quam Titio non excludat vicinos. 3.106.
Testatoris major, quam statuti potestas, & quomodo intelligatur. 4.106.
Testatore prohibente fundum alienare, & si alienetur in alium transferri illo alienato, debent vicini admitti. 5.eod.
Testatore uno contextu in testamento vendente testamentum non vitiat, & locus est congruo. 6.106.
Testatore jubente, ut heres Titio vendat missis est legati, & venditionis, & an faciat contra vicinos. 8.107.
Temporalium inaequalitas in permutatione distinctè tractatur quoad jus protomis. 11.109.
Transactionis nomen generale est, & an in omni specie cessat protomis. 1.116. & 10.194.
Transactio minus propriè, quæ, & an in ea locus sit protomis. 3.116.
Transactio an inducatur rei alienatio. 4.116.
Transactio in fraudem non excludit vicinum, & ex multis colligitur. 8.117.
Tiraquelli opinio contra vicinos probatur, & recipitur 8.120.
Tex. l. si libertus de jure protomis. expenditur in proposito retractus. 16.125.
Testium numerus ad probandam simulationem. 35.131.
Tex. intellectus in verbo prohibemus insuper, & ibi Afflic. lapsus. 11.140.
Tenuis sunt dicendi omnes debiles plebei, qui, & pro letariis. 1.142.
Tex. l. Senatus de contrah. empt. expenditur. 1.143.
Tex. §. transcurso perpenditur contra Marant. 5.144.
Tempus à die plenæ scientiæ incipit. 7.146.
Tempus in retractu cum non exprimitur, de quo intelligendum. 10.eod.
Tex. in §. Titius si de feud. fuer. contr. contra Tiraquellum perpenditur. 11.147.
Tex. in §. porro. qual. olim pot. feud. alie. expungitur. 12.147.
Titulus & possessio sunt uti duo extrema: quibus probatis presumuntur media. 30.150.
Tex. ver. ex donatione, vel ex testamento intellectus. 1.150.
Testamentum, & donatio sunt actus non contractus. 2.150.
Textus finis constitutionis quomodo se habeat ad totam constitutionem. 5.151.
Tex. de Græcorum legibus quomodo ad hanc constitutionem pertineat. 2.152.
Terminus, & finis distinguuntur. nu. 1.153.
Terminus quatuor mensium declaratur qualis. 2.114.
Tex. de domo, & castro quomodo intelligendus. 2.167.
Tex. in l. fn. C. de revoc. donat. & constitutio hæc conveniunt quoad donatarium, & vicinum excludendos. 3.96.
- V**
- V**icini falsuginosi unde delicti. 8.2.
Vicinitatis ratio habenda ex veteri lege. 2.5.
Vicinus, ut jus protomis habeat, qualiter rem habere debeat: pro qua agit. 5.8.
Vicinus per dotalem fundum quod jus habeat in congruo. 8.9.
Uxor retrahit rem à marito venditam, ipso reluctantæ. 9.9.
Urbana inter, & rustica non esse differentiam in terminis hujus constit. 1.12.
Urbanum an ad rusticum trahat in retractu. 3.12.
Verbum (videtur) sumitur improprie, & fictè. 21.18.
Verbum (velle) denotat liberam facultatem. 1.20.
Vicinus potest non uti Jure protomis, etiam postquam obtinuit contra extraneum in judicio. 2.20.
Vendendi libera facultas non impeditur per hanc constit. sed rei vendita translatio. 3.20.
Venditio an fit sine precia in pecunia, & an sufficiat in pecunia constituti, licet in alia re impletur, & quid in locatione, & emphyteosi. 9.21.
Venditore recemte an sit locus congruo. 3.22.
Venditionis verba, quid olim comprehendebatur. 2.22.
Venditionis perfectio triplex, nec probatur preciam relatum in incertum. 11.24.
Vicini plures si non concordant, præfertur magis idoneus offerens domino directo satisfacere. 24.30.
Vicino non idoneo solvere canonem, non tenetur denunciare dominus alienans in emphyteosi. 38.31.
Vicinus non idoneus admittitur paratus dare fidejussores. 39.32.
Ususfructum constituens in re sua, & illum vendens an vicinos invitare teneatur. 43.32.
Ususfructum in suo fundo constitutum dominum vendere, vel usufructuarium, diversum sunt. 45.32.
Ususfructus an sit alienabilis. 51.33.
Ususfructus an sit alienabilis. 51.33.
Ususfructus an sit pars domini. 52.33.
Usufructuarius concedens ususfructum, an invitare teneatur vicinos. 58.34.
Usufructu in duobus vicinis vendito, altero ex his partem suam vendente, consors est semper proprietario præferendus. 61.34.
Vicini præferuntur usufructuario in emptione proprietatis. 65.34.
Ususfructus non confunditur etiam per acquisitionem proprietatis. 66.34.
Usufructuarius jure communi utram præferendus non existente statuto de retractu. 67.34.
Usufructuario non competit jus retractus ad rem conjunctam ex consuetudine Bari. 69.35.
Usufructuarius nomine proprietatis domini cujus est veluti generalis procurator potest petere retractum, non tamen satis est ei denunciare. 70.35.
Vicini præferuntur inquilino, si res ei locata postmodum ad gaudendum conceditur. 7.37.
Usufructui conservatur, nec extinguitur alienato prædico, quo nomine differt à locatione. 26.39.
Vicinus, qui præfertur jure hujus constitutionis, quæ imponit necessitatem, at illi magis alienetur censendus est necessarius, consequenter tenetur stare locationi. 30.39.
Ver-

I N D E X.

- Verbi dare, & tradere significatio.* 26.44.
Vetustior causa exemplum debendi, & qua origo Juris necessaria. 39.45.
Vetustior causa, ut tribuat alienandi facultatem in casibus, alioqui interdictis, debet esse talis, in qua efficaciter agi possit, alias res pro pecunia soluta repeti poterit. 40.45.
Venditio, & in solutum datio equiparantur ad commendam creditoris. 45.46.
Vicino pro re capta sub hasta conceditur contra emptorem retractus ex statuto gravante emptorem, non autem venditorem. 57.47.
Vicino non competit Jus protomis. in re vendita subhasta. 61.47.
Venditio, quae fit sub hasta majorem debet habere firmitatem quam voluntaria venditio. 62.48.
Vicinus retrahens ab eo: qui minus caute emens, non curavit videre mandatum vendentis nomine alieno, poterit requirere mandatum. 6.49.
Vicini debent scire omnes qualitates contractus, ut currat contra eas tempus. 10.46.
Vicinus petens retractum secundum statuta requirentia solum scientiam, tenetur jurare ignorasse venditionem, & stabilitur ejus juramento. 12.49.
Universitas non admittitur ad Regium demanium elapso anno à die captae possessionis, nec quidem per restrictionem. 13.49.
Vicinis pro retractu competit actio ex hac lege, si ex sui parte impleverint, alias non, nisi solum dicuntur habere facultatem. 2.50.
Vicinis non sufficit sola preparatio, sed actu coram Judice retractum petere debent. 3.50.
Verbi (vocare) significatio, & quid denunciare? 1. 51.
Voluntas, & necessitas, quomodo concurrant in rei venditione. 10.52.
Vicinis, & pauperes, & impotentes requirendi sunt. 18.53.
Vicinitas rerum principaliter attenditur in hoc Jure, id est dicitur jus reale, & cedi non potest sine re. 13.56.
Vocatio hominis an ordinetur à vocatione legis. 15.56.
Vicinus potest pro parte, retrahere rem à vicino emptam, sed illo non petente, & recusante, superest Jus accrescendi, idem in pluribus consanguineis aequalis gradus. 24.57.
Uxor an praferatur sociis viri. 11.59.
Uxor praferatur socio in re ab Imperatore donata. 13.59.
Vassallus non ideo dicitur servus, licet ad servitia teneatur. 8.61.
Vassallo vendente feudum, cessat Jus protomis. 10.61.
Vicinus an pro alio retrahere possit. 12.188.
Viarum distinctio, & declaratio. 1.170.
Via publica, vel flumine publico intermedio cessat protomis, quod declaratur. 3.170.
Via publica, quae & quadruplex. 1.171.
Via publica quae non sit de regalibus, quomodo à mari differat, an usus ejus per Principem impediri possit. 2.171.
Via non publica habet Jus protomis. 3.171.
In via publica dictum extenditur ad flumen publicum, ita in via privata ad privatam flumen. 4.171.
Vassallus novus Jure investiturae nihil domino debet, cum ejus assensus non requiritur ex consuetudine. 22.63.
Vicini admittendi sunt ad rem feudalem, cum venditur domino, & agnatis non contradicentibus. 36.64.
Vassallo propter servitia rei utilitas naturaliter cedit, unde fructus feudi apud dominum ignorati non laeratur quando non servit. 46.65.
Verbum servire quid. 78.69.
Verbum domini largum, & in quacunque modica interpretato ejus significatio salvatur. 78.69.
Uxor effectus de domicilio viri, an gaudeat retractu sui fori originalis. 80.69.
Vicinitas, & conjunctio multiplici respectu considerata. 2.69.
Vendens sub hasta iusto pretio propter emulationem non potest id facere ad onerandum vicinum. 5.75.
Venditor non potest rem, quam vendidit retrahere. 5.75.
Venditor an habeat jus congrui. 1.2.168.
Vendens rixoso pluris iusto pretio, tenetur vicinis retrahentibus illud plus remittere. 4.75.
Verbi (accipere) significatio. 1.76.
Vicini directè à manu venditoris accipere dicuntur, divisione adhuc non facta. 9.77.
Verbum accipere ratione adjuncti est auctoritatis, alias commune. 11.77.
Vicinis non est satis solvere interesse per extraneum, sed res restituitur effectivè. 17.78.
Verbum solvere de vera numeratione intelligitur. 1.80.
Vicino retrahenti, an sit satis deponere in Curia pecuniam. 3.153.
Vicinus non adimplens ex parte sua non dicitur aliquo Jure privari. 7.80.
Vicini retrahentes pretium solvant eo modo, quo extraneus, vel de solvendo cavere debent declarari. 10.81.
Vicinus non idoneus fidejussores offerre tenetur. 11.81.
Vendita re sub annuo censu non ante creato protomis locum habet. 15.81.
Verbum captivitatis exponitur, nec intelligitur de carceratis. 1.83.
Via vicinalis, de qua nulla est memoria, an efficiatur publica. 6.172.
Via publica vendita in privatorum usus cessat Jus protomis, non congrui, & quae ratio differentia. 8.172.
Via publica cum venditur, an sit locus protomis. 7.172.
Viam publicam vendere, an liceat populis Civitatis. 10.172.
Via intermedia aufert jus praedationis, & quod si sit sub porticu, idem in flumine, si per potens praedia jungantur. 14. & 15. 172.173.
Via per privatam aedificium si fiat angustior restituitur vicinis instantibus. 17.173.
Vendens spontè Ecclesia non teneatur denunciare. 9.175.
Vicini sunt ne invitandi in re papillari vendita. 16.87.
Usura usurarum, & interesse alterius interesse remissivè. 14.89.
Venditione sine instrumento contracta possunt adhuc contrahentes se se astringere pro caetelis. 3.90.
Utiles expensae sub qua distinctione refundantur. 6.90.
Alia vide in ver. expensae.

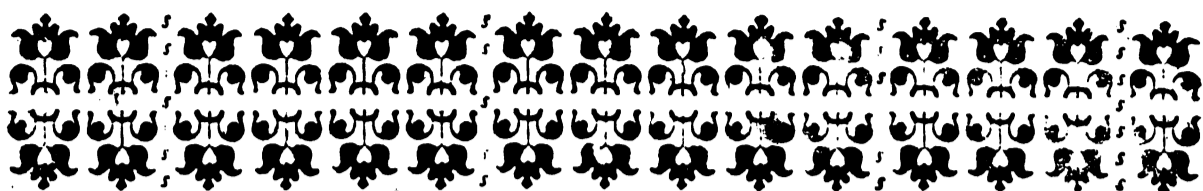
Dii.

I N D E X.

- Utile dominum si cum directo consolidatur cessat retractus, vel si ex pacto luendi ad vendentem res revertitur.* 4. 196. *Et vide in ver. Directus.*
- Vicina pradia non semper expedit emere.* 2. 91.
- Usura sunt hodie prohibita, quibusdam usibus exceptis.* 1. 93.
- Vicinorum dilectio nobis querenda est, ideo venditore volente potest inimicus vicinus uti Jure protomis.* 1. 98.
- Voluntatis argumentum, ex quibus colligitur, & an satis sit, si vicino inimico ad retractum accedenti non contradixerit offensus venditor.* 3. 98.
- Vicinis bonus esto propter multa.* 14. 99.
- Vicinis tacentibus transit actus simulatus.* 4. 137.
- Vicino malo carere interest.* 19. 183.
- Vicinus quis.* 20. 183.
- Vicinus vicino assidue pestis est, quandoque.* 21. eod.
- Vicinus, & consanguineus quo tempore considerentur.* 22. 183.
- Venditori, quando competit retractus.* 29. 184.
- Venditionis nomine an veniat permutatio, & quomodo discernantur.* 2. 185.
- Venditio etiam sine traditione retractum meretur, nisi à contractu sit discissum.* 3. 85.
- Venditione facta cum retentione dominii, an sit locus retractui, & quid re vendita pro pretio declarando.* 6. eod.
- Venditio hodie fiat per instrumentam, hodie coram testibus tantum subicitur semper retractui.* 7. 185.
- Venditor si redimat antequam premium per agnatum, vel vicinum offeratur, illos excludit.* 12. 186.
- Venditor veniens agnati, vel vicini defuncti nomine non excluditur,* 13. 186.
- Vaxalli invitati alienari non possunt, nisi domini necessitas urgeret.* 52. 66.
- Vaxalli habent Jus prelationis veluti protomis, ut premium offerentes possint se redimere, atque in dominio Principis ex tunc haberi, & quid interest esse demaniales.* 53. 66.
- Universitates Regni post anni spacium à die capta possessionis, nec per viam restitutionis possunt se redimere.* 54. 66.
- Universitas vendens, vel locans non tenetur invitare vicinos remissive.* 64. 67.
- Verus sensus eorum, qui sunt sub eodem servitio, i. qui possident in eodem territorio, & cives sunt.* 67. 68.
- Vicini Jus protomis habent, sive nobiles, sive rustici, nec qualitas pradiorum distinguitur non sit Neap. & rustici, quive nobiles.* 3. 70.
- Venditor denunciatus tenetur significare pretium, quod re vera haberi potest, & tenetur de illo ad instantiam conjuncti jurare.* 2. 71.
- Vicinus licet, & venditor data lesione, habent remedium l. 2. de resc. vend. licet jullo pretio, hoc est cum extraneo convento emerit.* 3. 72.
- Vicinus retrahens sylvam, a qua emptor extraneus arbores incidit, & vendiderat, ad quod premium tenetur.* 13. 73.
- Vicinus re oblata iisque acceptantibus non est perfecta emptio, sed magis quedam notificatio.* 16. 73.
- Vicinus postquam petit Jus congrui, fuit ejus oblatio in judicio accepta, potest illi renunciare.* 17. 73.
- Vicinus infra 30. dies retrahens ad solius precii conventi solutionem tenetur, ideo extraneus emptor nihil habet expendere post denunciationem.* 1. 74.
- Vicinus infra p. dictum tempus, neque ad expensas non cessarias tenetur.* 2. 74.
- Veritas pluribus modis capitur, hinc autem prout simulationi opponitur.* 1. 74.
- Verbi licet natura.* 1. 100.
- Verbi omnes.* 2. 100.
- Verbi nitor natura.* 1. 104.
- Voluntas dupliciter considerata.* 1. 101.
- Venditio in causam dotis regulatur à contractu dotis cui accedit.* 6. 102.
- Vendens non exacturus conventum premium vicinis non prejudicat. Nam donatio est precii, non rei.* 4. 104.
- Venditio non intelligitur per simulationem modo fraus absit.* 48. 114.
- Unius negotii una est substantia contractus, non duae substantiae, sed una forma.* 55. 115.
- Vendi quandoque fingitur, quod donatur, è contrario quod venditur, donari simulatur.* 1. 119.
- Vendens pradium dotale potest à contractu discedere.* 29. 123.
- Vicinus interrogatus à contrahentibus, an velit emere, utrum teneatur respondere.* 21. 126.
- Vicinus retrahens interrogatur an pro se, vel pro alio petat.* 22. 126.
- Vicinus non utens jure congruo non dicitur perdere suum.* 25. 129.
- Vicini quomodo admittantur ad Jus protomis, revocata alienatione simulata.* 1. 135.
- Vicini à fisco rem petant probata simulatione.* 5. 136.
- Vicinorum interest ne potentes vicinos habeant.* 4. 140.
- Verbum presumpserit in tex. quid importet.* 1. 142.
- Vicini denunciatione facta, quae actio competat.* 17. 144.
- Vicinis ignorantibus per dolum emptoris extranei curris prescriptio decennii.* 26. 149.
- Vicinus agens non cogitur jure scire alienum factum, & quid si extraneus petat actoris depositionem super suis articulis.* 33. 150.
- Victoria, id est sententia pro se.* 1. 154.
- Vendita re aliena, an currat vicinis tempus, si dominus postmodum ratam habeat venditionem, & quid in venditione invalida.* 1. 155.
- Venditio ad mensuram ante mensurationem est imperfecta.* 18. 158.
- Venditio non specificata precio aliquando valida.* 19. 158.
- Vicinus Jus quaesitum de Jure potest cedere sine re.* 13. 162.
- Venietorum observatio in confinibus.* 2. 165.
- Vicinus ex minima, & consanguineus an preferatur vicino ex tribus partibus.* 6. 166.
- Vicinorum unus altero proximior.* 3. 167.
- Venietarum Civitas an dici possit Insula.* 18. 168.
- Venditor non habet Jus congrui, nisi res iterum vendatur.* 1. 2. 168.
- Vendens partem fundi, relicta altera, quae respicit fundum vicini, an huic prejudicet.* 5. 198.
- Usucaptam ab emptore, & omne, quod ei accessit, donec pendet lis pro retractu, cedit beneficio retrahentis.* 4. 199. & 13. 191.

F I N I S.

PRO.



PROSPERI RENDELLAE E MONOPOLI IN CONSTITUTIONEM FEDERICI IMPERATORIS

De Jure Protomiseos.

S U M M A R I U M.

- 1 **J**us protomis. à Græcis ortam habuit.
- 2 Derivatio Protomiseos à verbo Protimao.
- 3 Congruum quid? remissivè.
- 4 Protomisis definitur.
- 5 Jus hoc favorabile, & exosum respectivè.
- 6 Favor vicinorum in quibus consideretur.
- 7 Interest nostra ne malos vicinos fortiamur.
- 8 Vicini falsuginosi unde dicantur.
- 9 Hac constitutio Protomiseos, non habet originem à veteri testamento.
- 10 Napodani lapsus.
- 11 Græci potuerunt imitari Moysen. Federicus Imperator Græcos in statuendo.
- 12 Lapsus Arnol. Ferron.
- 13 Quot Federici Imp. fuerint, & qui auctor hujus constitutionis.
- 14 Federicus primus multas fecit extravagantes.
- 15 Resolutio quaesti.
- 16 Hac constitutio cur non sit in volumine constit. Reg.
- 17 Jus Protomiseos an servandum, vel oporteat usque esse receptam.
- 18 Hac lex ultimè fait à Federico promulgata.
- 19 Afflictus incostans.
- 20 Constitutio hac cessat ob speciales quasdam consuetudines.
- 21 Maxilla Barenfis fuit Atellanus comterraneus Jacobi patris ipsius Commentatoris.
- 22 Judæi pro retractu qua lege utantur, Moysis, an Federici?
- 23 Judæis non possunt auferri bona iniuste.
- 24 Judæus non potest retrahere rem Sanctis dicatam.
- 25 Glebæ ascripti Fideles, propter loci conditionem possunt Judæis subesse.
- 26 Judæi non gaudent statuto requirente juramentum.

27 Jus Protomiseos uti exosum strictè intelligendum.

1 **J**US hoc vicinorum gratiâ proditum à Græcorum legibus traxisse originem, colligitur à titulo. Nec in textu constitutionis alio nomine nuncupatum videmus, ita ut erraverint, qui rubrum ponunt hic, de jure congrui, nisi id declarationis causa fecerint; Nam in partibus Neapolis, & Messanæ jus congruum appellatur, dicit *Bal. in suo tractatu in ead. l. numer. 22.* ideo posuit ipse *tit. de jure Protomiseos*, hoc est congrui, & *Benedel.* novissimè intitulat de Jure Protomiseos, sive congrui, post *Marcum Ant. Bard. & Novellum.*

Protomisis autem, sive potius Protomisis græcè dicitur *πρωτιμωσις*, prælatio est, præpositio præoptatio à verbo Protimao, quod significat, pluris æstimo, præfero, honorem præ cæteris habeo, ut habetur in dict. Græ. Lat. ibi, *πρωτιμωσις ἐπιπρωτιμωσις*, quam interpretationem, tacens locum, sequitur *Damnatus* quidam Auctor, refertq; *Andr. Tiraq.* interpret. copiosissimus in præfat. operis de utroq; *retract. num. 2.* ac hujus originis testes affero *Judices Barenfes* in suis consuetudinibus, ut infra §. scriptum est, notavimus.

3 Congruum autem quid denotat? explicat *Oculatissimus Napod. in consuet. Neap. si quis emit, ver. alicujus, nu. 23.* & in proœmio earundem *consuet. §. quorum serie, num. 329. ver. congruum.* Et quasi *Napodanum* non legisset, sibi ascribit *Tiraq. in dict. præfat. num. 3.* moventur ex vi, & notatione verbi congruo, is, ex *l. congruit, C. de locat. præd. civi. lib. 11.* de qua textu valdè disertè intellectum docet *lo: Vincent. de Franchis* meritissimus Præses, scientia, & conscientia in Regno præstantissimus, *decis. 406. in causa appellationis.*

A

Sed

2 In rubr. de Jure Protomiseos.

Sed quæ est Protomiseos definitio? *Marc. Mant. ad l. dudum, in princ. C. de contraben. empt. & vend.* nihil aliud esse, ait nisi jus quoddam prælationis, concessum specialiter aliquibus personis: de quibus infra, in Contractu emptionis, & venditionis, quasi prima admissio.

M. Ant. Bardus ita. Protomisis est jus affectionis, & interesse ad rem immobilem.

Benedel. ita. Est jus affectionis, & interesse ad rem immobilem ex legitima prælatione retrahendam.

Ego sic. Est jus ordinatæ prælationis ad rem immobilem, ex quibusdam contractibus comparandam intra tempora constituta, vicino, rum gratia. Sed fateor, quamlibet impugnar; facile posse *arg. l. omnis definitio. ff. de reg. jur. tu meliorem prescrutare,*

- 5 Vincinorum itaque gratia, principale est, quod in hac constitutione consideratur, quamvis aliquale sit odium extraneorum contractentium, & dominorum alienantium: quorum libertas videtur restricta, & modificata, ut hic. Unde vicinis potest dici jus favorabile intra tempora statuta pro-retractu, cæterum ad favorem venditorum, & extraneorum, debemus interpretari; quorum commertia certo modo impediuntur contra rationem, *tex l. falso, C. de commer. rei alien. l. dudum, C. de contrab. empt. l. pen. C. pro socio.* Damnatus quidam Auctor, & pro hoc est dictum Andr. de Barulo in *l. curiales, C. de præd. decur. sive decr. non alie. lib. 10. post Lucam de Penna, qui dicit, asperitatem juris Protomiseos.*

Nam, & sunt alii, quorum favore quis cogi potest ut vendat rem suam: prosequitur *Mantua in d. dudum, in add. t. ibi, vel dic. pro ratione dubitandi.* Damnatus quidam Auctor. *Aff. hic à num. 7. vers. in contrarium.*

Nam, & communiter tenetur statutis, vel consuetudine posse disponi contra *d. l. dudum, de qua communi opinione testatur Quintil. Mandos. in tract. annu. casu post nam. 150.*

Sed nos tenemus dispositionem hujus constitutionis non adversari *d. l. dudum, ut infra notamus ver. voluerit.*

- 6 Ratio autem motiva statuentis, est evidens ad vicinorum favorem, quod præferri debeant quam omnes considerarunt, nempe, cum sæpe confines fundos, etiam supra justam estimationem, nostra interest acquirere. *l. si cui ff. de leg. 2. cum concord. per Tiraq. & alios.*

Adde Horatii desiderium libro 2. *serm. satyra 6. præcantis Mercurium hominum commerciis propositum intergentes.*

O, inquit, si angulus ille.

Proximus accedat, qui nunc deformat agellam.

Interesse autem nostra solet multipliciter, inter, quæ, ne si extraneis res confinis venderetur, malos vicinos fortiamur obquos multa incommoda patimur, ut per *Cagnol. in l. 2. num. 293. ff. de orig. jur. Mar. Mant. singul. 7. ver. vicinum, & est tex. cum Glos. in l. quod sæpe, §. fin. ff. de contrab. empt. ad hæc, & similia videatur Andr. Goyl. præf. observat. lib. 2. observ. 69. num.*

19. Mantua. problem. 285. lib. 3.

- 8 Vicini falsuginosi, pro admodum molestis accipiuntur, traducto significato ab agris mari finitimis, qui plerumque solent ad cõlturam inhabiles fieri, ut in *Adagio* emendatæ editionis, *ver. falsuginosa vicinia, fol. 259.* è contrario vicinum habere, à quo possis petere, optandum est in *Adagio fol. 888.* his adde *Jacob. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 83. & conj. 709. n. 9. vol. 8.* Neque prætereundum existimavi, vicinos interdum cogi pro vicinis funus, sive exequiarum expensas facere, post Summistas concludit *Sebast. Medic. tract. de sepait. par. 2. q. 3. in fi. cui adhæret Doctissimus Sardus decis. 255. num. 12.*

- 9 Habemus itaq; ex his legis hujus subjectum, repetita origine à Græcorum legibus: quam tamen originem alii deducunt ab antiqua lege Mosis, quibus non adhæreo, cum nihil videatur inter hanc, & illam commune. Eo tempore non licebat agros simpliciter, & absolutè vendere, sed sub redemptionis pacto, & redimendi potestas non tantum propinqui proximioris fuit, quam, & ipsiusmet venditoris fructibus ex eo tempore, quo vendiderat computatis, ita ut non ultra lubilèi annum venditio extendere-tur; tunc enim omnis venditio redibat ad dominium possessorem pristinum. habetur *Levit. cap. 25.* quale jus præscriperat *Moses* per verbum Domini, non quia fuerit ex more in Israel, sicut male opinatur *Napod. in probæ-mior. jur. congr. deceptus* siquidem in sensu *tex. Auth. cap. 4. ibi* (hic autem erat mos antiquus in Israel inter propinquos) verum ea verba referuntur ad modum, qui in recusatione, seu cessione, & renunciatione servari consueverat, non ad id, quod dixerat de agri parte vendita, jure propinquitatis redimenda, corruptè, quomodo *Napod. in vulgata aditione allegat Genesi cap. 33.*

- 11 Vel dicamus esse credibile, quodd Græci Monsen imitati sunt, ratione non valde absimili, qua retractum ille inter sanguine conjunctos introduxerat, de Protomisi, jus inter vicinos statuentes. Deindè à Græcis quasi omnes populos in vim consuetudinis, & statutorum illud idem sumpsisse, & observasse, ut & servant ferè ubique.

Federicum verò Imperatorem summa auctoritate, eosdem Græcos imitatum, hanc legem in omni provincia, & in omni civile sancivisse, ut in *tex.* habetur primis verbis. Sic enim se habent res mortalium, ut alter ab altero accipiat, modò addendo, modò detrahendo aliquid, quod ad aliud propositum considerat quidam improbus Doctor in *tract. loc. commun. actio. jur. civi. tit. de vet. act. solemn. nu. 5. & 6.*

- 12 Nec moveor, quia *Arnol. Ferron. in consuet. Burdig. de retract. §. 1.* neget Græcos, aut Romanos ista Judeorum instituta non tantum non esse sequutos, sed etiam explosisse, & rursus: nam verum dicere potuit, & auctoritates quas adducit, probant, quò ad ritus quosdam illorum, non autem quò ad leges, sicut hæc fuit

de

de retractu, secundum ea, quæ ante notavi.

13 Qui tamen ex Federicis fuerit nostræ constitutionis Author, primus ne, an secundus, vel tertius? non apparet hic, nec aliquis ex nostris scriptoribus dixit. Primos duos antiquum, & juniorem meminit *Odofr. in Auth. cassa, & irrita. C. de sacrosanct. Eccl. sequitur Bald. in prælud. feud. num. 4.* de Federicis dicitur errasse *Andr. de Iscr. ponendo unum pro alio, secundum Cam. Salern. ad Napod. in consuet. Nap. rubr. de jure dot. Eoq; prosequitur præcalendando Fabia. Montel. in praxi arb. par. 2. qu. 2. cap. qui Imp. Federici in Urbe fuerint*, atque horum historiam posuit *Damnatus* quidam Author, & è nostratibus *Jo. Ant. Niger. in prælud. cap. Reg. à num. 7.*

14 Federicus primus multas ædidit extravagantes constitutiones, quas nuncupatim recitat *Ant. Capic. dec. 130. num. 51. & 52* hæc autem non connumerat ibi quamvis, & ipsa extravagans sit appellata per *Pbili. Dec. cons. 619. num. 7.* & si illius Federici fuisset, credibile est, quod esset inserta in volumine, *Cod. vel Feud.* sicut, & aliæ quas promulgavit, & insertæ sunt.

Si dicis, fuisse Federici secundi, pro te faceret ratio; nam fuit Rex Siciliæ, ex Constantia matre Rogerii Regis filia, ut in Chronicis, & videtur sentire *Vinc. Maxill. in consuet. Bari, tit. eo. §. jus Protomiseos finis* dum opinatur, quia ista lex est generalis in Regno, quod sine difficultate asserit modernus *Alcyf. de Leo.* quædam sine disputatione cumulans ad *l. dudum, in princ. Cod. de contrab. empt.* Et ante istos *Affl. in §. scriptum est, 1. notab.* arguit, hanc legem in toto isto Regno Siciliæ servari.

Verùm tibi obstat, quia non est in volumine constitutionum posita, in quas idem Imperator, & Rex præcedentes omnes Regum Siciliæ sanctiones, & suas jussit esse trāsmissas, *l. 1. §. præsentis, tit. de legib. & cõ. lit. 1. lib. const. Reg.* Si hanc voluisset Federicus in Regno obtinere, nec illarum constitutionum volumine inserti mandasset, foret certè sine robore. *arg. d. §. præsentis, in fine per quæ Andr. Iscr. in const. si vassallos, de fidejuss. domin. vers. dominus poterit* ad propositum ejus constitutionis, sic
 „ at (Imperator Federicus compilator harum
 „ constitutionem, posuit hanc in isto volumine,
 „ si voluisset eam corrigi, non posuisset) facit
 „ *text. 21. dist. cap. si. Romanorum, & Ludou. Rem. conf. 512. vers. ad ultimum.*

15 Tene tamen audacter, fuisse Federici secundi, ut apertè dicit Author damnatæ mem. cùm allegat *Bal. & Affl. super constitutione Federici secundi,*

16 Obiectis responde, ideo hanc legem non esse positam inter Regni constitutiones, quia voluit Federicus ipsam constituendo universaliter promulgare Imperatoris autoritate, cujus solius est communem legem condere, & dare in commune subiectis. *Auth. de instrum. c. 11. & fide. §. quia igitur.* Suadetur ex verbo sancimus, posito in *text. juxta Glos. notab. in cap. si quis ex militum, tit. const. feud. Domini Lotbar.*

Imp. Nam sancire, Imperatoris, est *Arbr. ibi u. 2. & Ant. Caput. in d. vers. sancimus*, ubi etiam *Jacob. Nwell. nu. 29.* sequuntur *Murant. disp. 8. & Maxilla in consuet. Bari si colonus*, asserentis hanc legem esse Imperii.

Quamvis idem *And. Caput.* dubitasse videtur infra *§. fin. vers. Ecclesia an sit habenda ut lex universalis, vel ut localis,* & post eum *Affl. ibidem 2. notab. num. 16.* in illis verbis (*ista opinio non procedit, si volumus tenere, quod jus congruum introductum sit vigore juris communis per istam legem Federici, hæc ratio non procedit, unde, posset alia ratio assignari, quæ dato, quod ista lex, sit jus commune, &c.*) idem *Affl. in §. scriptum est, 1. notab.* arguit, quod hæc lex in toto Regno Siciliæ servabitur, sed non aperit an ut jus commune, vel ut Regni constitutio. Itaque tenendum est interpidè Federicum sancivisse universaliter super Protomisi, non ut Regno tantùm provideret, quoniam Imperator erat, quoniam sancivit in omni provincia, & in omni civitate, quoniam non hanc inseruit inter constitutiones specialiter pro Regno Siciliæ compositas in *volum. const. sentit Jacob. Cuiac. consult. 9.*

17 Verùm ex his oritur major difficultas de ipsius juris observatione, & autoritate. Primò quia leges Imperatorum, postquam limitatum fuit Imperium, magis constituunt jus locale, quàm universale, latè probat Author damnatæ mem. Cui respondetur, in Regno Neapolitano, & Siculo specialiter constitutum, leges Imperii ut servantur, *Andr. Affl. in prælud. const. Reg. And. in princ. feud.* prout eum refert, & sequitur *Alex. in l. pro hered. §. fin. num. 9. ff. de acq. hered. Paris de synd. ver. sententia, vers. an dictum, in si. formaliter dicit in hoc Regno servari leges Imperatorum ex consuetud. ne, & ex tacito consensu Regum, & dixi in reliq. Jur. Longob.*

Secundò obstat videtur, nam & si concedamus legem hanc dici posse propter Imperatoris autoritatem jus civile Romanorum, non tamen poterit dici, quod est de corpore juris magis, quàm sunt aliæ extravagantes constitutiones, quarum extravagantium, quandiu non apparent usu receptæ nulla est ratio habenda, secundum *Glos. in cap. 1. extra de tregua. Pet. Pau. Paris. conf. 105. vol. 4.* idem *Damnatus* Auctor. Pro qua opinione videtur stetitisse *Robert. Maran. in repet. l. filius familias, §. 1. de legat. 1. num. 117.* qui dicit, hanc constitutionem non servari ubique, sed solum in loco ubi viget: sibiq; *Muranta* est contrarius, cùm in *disputat. 8. in princ. firmat*, dispositionem hujus *constit.* communiter servari in Regno.

Teneo contrariam sententiam, quæ clarè probatur, quando quidem lex ista in studiis, & foris jamdiu divulgata est, & frequentata ergo & servanda etiam si datam non habeat *ex Glos. in feud. tit. qui sint rebell. ver. data.*

Qua ratione non est opus poni, vel articulari quoties rem vicinam petimus jure vicinitatis, juxta dicta *Napod. in probæm. consuet.*

4 In rubr. de Jure Protomiseos.

Neap. num. 25. Itaque contrarium asserenti, idest, hanc legem non servari, nec etiam usu receptam, onus probandi incumbit. *Vincen. Maxill. in §. jus Protomiseos finis, eod. tit.*

Imo fortius si in loco nunquam fuisset materia congrui practicata, quali per defuetudinem ipsa lege inumbrata, adhuc competet jus congrui vigore hujus constitutionis judicatum in *Mag. Cur. & in Sac. Reg. Conf. Neap. testatur Franc. Viv. in sylva commun. opin. 83 1. relatus in syntag. opin. universi juris, vol. 1. loco 2. de statutis, ca. 11. notanter Io. de Amicis conf. 1. ad 3^o.*

18 Adde, hæc constitutio non potest dici omnino extravagans, cum sit inserta post constitutiones Regni, eo quia ultima fuit, idest post constitutiones promulgata, allego *Ant. Cap. in 1. Glos. qui exorditur Scribitur hæc lex fuisse ultima Federici Imperatoris, quæ in consuetudinem conversa est in omni provincia, &c.* atque idem *Caput. in epistola dedicatoria ad Nicolaum de Barozquem vocat egregium, eximium, ac doctissimum legum Doctorem (sic ait) Sequentem legem, vult constitutionem, seu consuetudinem aliquantulum dimissam, commendandam assumpsit.* Pro hoc quoque adducto addentes in fine comment. consuet. Neap. ubi ita habetur *Habebatur hic constitutio summa, de jure Protomiseos: quæ cum non sit jus consuetudinarium, & habeatur in const. Reg. non videbatur necessaria.* In antiquis commentariis *Afflic.* ita est titulus, Constitutio ultima Domini Federici Imperatoris semper Augusti super jure Protomiseos.

19 Eodemq; modo reponitur in commentariis *Baldasaris Benedelli.* Sed *Affl.* etus in hac re vix sibi constitit, qui in §. scriptum est, *nu. 11. not. 5.* ait, quia ista constitutio fuit de primis legibus, quas ordinavit Federicus, esse de primis legibus, & esse ultimam opponuntur è regione, quicquid tamen de tempore sit illud in confesso habetur fuisse usu receptissimam, neq; de ejus authoritate ulterius dubitandum, nam & *Affl.* ipse in sua præfatione concludit, *igitur cum ius Protomiseos multum frequentetur in omnibus curiis Regni propter casus sapissimè occurrentes ad postulationem studentium huius almi Gymnasii Neapolitani legere decrevi.*

20 Aliqui verò loci sunt in Regno, ubi constitutio hæc locum non habet propter speciales eorum locorum consuetudines. de Neapoli notat hoc *Pisanell. ad Napod. in consuetud. si quis emis. litera C. pagina 333. & Muran. in d. §. Divi. num. 117.*

De Aversa testatur *Affl. in §. scriptum est, 1. notab.* atque ita in Sacro Consil. *indicatum affirmant Addentes in fine consuet. Neap.*

21 Barium, primaria civitas, propriis utitur consuetudinibus, quas commentatus est *Vinc. Maxil. Atellanus conterraneus, & cœtaneus Jacobi Rendellæ U. J. D. patris mei.*

Ubi autem in factum controversiis deficit consuetudo, ad hanc constitutionem tanquam ad jus commune recurri, dicit notanter *Maxilla eod. tit. §. 2. num. 12.*

22 Quid si essent hic Judæi, ut & fuerunt olim, priusquam edicto publico expulisset Inviectus Imperator Carolus V. Nam & alibi, quando quietè vivunt inter Christi fideles, debere tolerari, dicit *Oldra. conf. 264. num. 7. latè Beccius consil. 84. casus de quo agitur num. 3.* & inde, Judæos certè inter Christianos immobilia possidere, non esse vetitum, probat *text. in cap. de terris, extra de decimis, ubi not. Pet. Raven. in suo compendio communiter in hoc errari, 32 quod, & passim DD. tradunt, posse scilicet Judæos habere bona, & possessiones, quæ ab ipsis sine justitia prohibentur auferri. Abb. & alii in cap. sicat, de Juda. Alex. in l. multum in teresi. in fin. de verb. obligat. & cumulat Petr. Paul. Paris. conf. 2. num. 6. & 8. parte 4.*

Et videtur inter eos pro retractu servanda lex Mosis, cum per eam legem inducta sit expressa provisio, juxta dicta *Calder. conf. 10. de testam. quem sequitur Hippol. Rimin. conf. 118. vol. 2. & defenditur ab And. Alciat. qui oppositū tenuit resp. 123. prout ipse Rimin. refert num. 23. vers. & ut etiam non pratoream, & nu. 37. vers. non obstat igitur primum.*

Verùm retrahet jure hoc nostro Judæus à Christiano, & è converso à Judæo Christianus, quoniam concessum, sive prohibitum universitati, vel populo, vel civitati, in qua Judæi habitant, & ipsis Judæis concessum, vel prohibitum intelligit. *Alex. conf. 75. num. 9. lib. 5. Corn. conf. 114. ad fin. lib. 1. Franc. Becci. d. conf. 84. num. 7.*

Sunt enim ipsi capaces, & participes legum, & constitutionum, ut comprehendantur statutis loci, ex adductis per *Card. Paris. d. conf. 2. quem videbis, & Jo. Campeg. de dote, qu. ult. qui firmat inter ipsos Judæos sine dubio servandam esse legem Mosis, & in ejus defectum commune jus nostrum, atque ita Mantuæ judicatum. Quod idem in penis servari latè congerit *Tiberi. Decian. in tract. crim. lib. 5. cap. 14. quibus legibus, & judic. sint suppositi Juda. Consueverant à Principe precibus potestis, impetrare Judæi, ut suis legibus, & patrio jure frui permitterentur: habetur epistola Cæsarum, & Agrippæ apud Iosephum Antiquit. Judaic. lib. 16. cap. 6.**

De usu legis Mosis inter Iudeos notat quædam *Rober. Maran. in 3. par. sui speculi, à n. 47.*

24 Cavebis in præmissa conclusione; quoniam Judæi non ad omnium rerum comparisonem quovis titulo sunt habilitati, neq; enim posset Judæus Christianum mancipium emere, vel alio modo possidere. *C. ne Christianum mancip. unica.* ergo neque rem immobilem retrahere posset ubi esset Cappella Sanctis dicata. *arg. Auth. multò magis, C. de sacros. Eccl. ex quo Ecclesias ipsas fertur Constantinus à Judæis liberasse. Glos. in cap. 7. ver. antiqua, de Juda.*

25 Non sic forte si venderetur ager ubi Christiani essent coloni; quoniam servaretur loci conditio, nec quicquam de personis eorum posset Judæus, qui compareret, nisi consuetas pensiones exigere jure coloniarum, juxta *text. cap. multorum, extra de Juda.*

26 Verum quo diligentius præmissa considerentur ad excludendum Iudæos à beneficio hujus constitutionis, est necessitas juramenti: quo tenentur, & qui agunt, & qui conveniuntur jure Protomiseos, per *tex. & que ibi not. infra, §. causa verò dotis, vers. ideoque.*

Judæus enim non gaudet dispositione casus ubi juramentum debet intervenire. *Glos. in Auth. juran. quod præst. ab his, Bald. in rub. ff. de just. & ja. & in cap. 1. §. item sacramenta, de pace juram. firm. Soccin. conf. 70. num. 16. vol. 1. sentit. Affl. decis. 214.*

27 Hic agi oporteret, odiosa, ne an favorabilis nostra sit constitutio de protomisei? In qua questione *Andr. Tiraq.* satis superq; laboravit de sua consuetudine, similibusq; statutis loquutus in præfat. à *num. 21.* Ac multis hinc inde relatis, & discussis videtur sentire ad odia magis, quam ad favorem referri, & consequenter stri-

ctè hujusmodi statuta intelligenda, atq; in id plurimos recenset, *num. 60.* & inde, ut non poterint non admirari, *Jac. Menochium conf. 709. vers. tert. d. accedit. vol. 8.* contrariam opinionem magis receptam, ex dictis ibi per *Tiraq.* testari, nec sibi constituisse videri potest ex adductis *conf. 666.* controversia quam adversus, *volam. 7.*

Nobis in hac ipsa re ab autoritate Baldi nō videtur recedendum, & *Affl.* qui in terminis propriis loquuntur, quorum locos citat *Tiraquell. fideliter nu. 60. & 61.* & patet ex *textu constit.* quod pœnalis est, & restricta ad certas contractuum species, similibus exceptis, ut suis locis adnotabimus, & *Luc. de Penna in l. curiales, de præd. curial. lib. 10.* meminit asperitatem hujus juris Protomiseos, tantum abest, ut dici possit favorabile.



I N C I P I T
C O N S T I T U T I O
F E D E R I C I
I M P E R A T O R I S.

Sancimus amodo in omni Provincia, & in omni civitate, ut si quis fortè ex parentela habeat communem domum, vel agrum, vel vineam, vel rem immobilem divisam, vel indivisam, aut ex communi emptione, vel ex aliquo hujusmodi titulo, vel aliquo alio modo conjunctam & voluerit alienare prædictas res per venditionem emphyteosim, vel locationem, non ante concedimus alienare, nisi prius denunciatur iis, quos vocamus per ordinem in jure Protomiseos.

S U M M A R I U M.

Ratio vicinatis habenda ex veteri lege, matorumque auctoritate.

IN Exodo 12.4. habetur. Assumet unusquisque vicinum suum, qui junctus est domui suæ. Nam vicinum, seu fratrem tenetur quis diligere. Hinc *Cicero.* Citius vicinum (inquit) quam fratrem juveris. Quare celebri proverbio locus cessit. Aliquid mali, propter vicinum malum. Aliquid boni, propter vicinum bonum. Ut non immeritò inter officia, & obsequia, quibus vicini devinciendi sunt, quò cum iis familiariterq; vivamus. Hoc præcipuum speciali favore sanciverit Federicus Imperator constitutione edita, quæ & favorabilis, & pœnalis est: cui commentarios fecimus, glosando, & notando

post antiquos, & modernos Doctores, quorum justis laboribus nequaquam detraximus adscripti tamen nullius in verba Magistri.

S U M M A R I U M.

I Amodo, idest post hac.

Amodd.

A Modò) *Tiraq.* legit (omnimodo) in præfat. operis sui solemniter de utroq; *retrac. nu. 2.* sed in vulgata æditione habetur, Amodo, significat idem quod posthac, ut est in ferendis legibus regulare, *C. de legib. l. leges, & constitutiones:* nam, & ex causa possent ad præterita referri, notat *Camerar. in repet. l. Imperialem, de probib. feud. alien. per Fed. col. 8. lit. Q. tex. notab. in cap. fin. ubi DD. præsertim Fel. extra de constitut.*

6 In Extravag. Feder. Sancimus.

stitur. ad declarationem d. leges, & constitutiones.

S U M M A R I U M.

- 1 **P**rovincia subsunt naturaliter Imperio.
- 2 **S**ignum anversale restringitur per sequens particulare.
- 3 **D**enominatio Regni, & Imperii quomodo se habeat.
- 4 **P**rovinciarum appellatio non est recens.
- 5 **P**rovincia, quasi procul victa, exponitur.

Provincia . .

1 **P**rovincia, Supple imperio subiecta: cuius naturali dominio subesse Provincias, dicit *Bal. in l. ex hoc jure ff. de just. & jure*, etiam si regna forent, quæ Imperatorem recognoscerent, cum vulgò acceptum sit, non tantùm in proposito præscriptionis, de qua in *const. reg. consuetudinem*, ubi *And.* verum indifferenter pro una provincia regnum haberi, & accipi: *Luc. de Penna in l. per singulas. C. de discuf. lib. 10. Gl. Caroli in Longob. de malef. & publ. crim. l. 1. Afl. in alleg. const. 2. not. & 2. ponder. & in const. occupatis nobis, 6. not. Frecc. de offic. Mag. just. num. 16. pro hoc est tex. cum gl. in cap. Andrianus, 63. dist. ver. per singulas provincias. Glosa exponit in Francia, & in Hispania. Itaque regnum Neapolis sicuti una est provincia, tenet hic *Affl. et.* quem citat *M. Ant. Surgens de Neap. illustr. cap. 24. num. 15.* & latè declarat *Ant. Caput. in eadem Glos.**

2 Hinc animaduerti potest: verum esse, quod diximus hanc constitutionem universaliter fuisse promulgatam; quia cum idem Imperator Feder. voluisset legem condere in regno Siciliae, & ligare omnes subditos in constitut. per universas, non dixit simpliciter, in omni provincia, & in omni civitate, sed universale restrinxit, addito signo particulari, hoc modo Per universas provincias regni nostri.

3 Regnorum denominatio antiqua est, & à jure gentium. *d. lex hoc jure* sed exiguis valde, & infrequentibus primorum mortalium cætibus speluncis, cavisq; cavernis, & arboribus relictis, unum in locum coeuntibus, exigui quoque præerant Reges. *Cic. pro Sext. & alii.*

4 Qua de re primum Imperii nomen à Rege fuisse colligit ex historiis *Sabell. Ennead. 1. lib. 1. adde Petr. de Archæ. conf. 339.* pro majore intelligentia. Contra verò provinciarum appellatio recens quibusdam visa est *Card. in clem. dudum. vers. extra civitates, col. 1. de sepult. And. Alciat. in l. notionem. §. continentes, de verb. & rer. sign.* Sed his non assentior; nam probò antiquissimum usum, & nomen provinciarum, *Deuteron. cap. 19* dicit *Moyles,* (Cum disperderit Dominus Deus tuus gentes: quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, in tres æqualiter partes totam terræ tuæ provinciam divides.) Vides ergo, quòd regio illa trans Jordanem, terra scilicet promissionis, victis, ac expulsis Regibus, cæpta fuit dici provincia, quasi procul armis victa, ut est hujus nominis significatio de qua re *Guilielm. Bude. in pandect. tit. de offic. pro conf. Alciat. lib. 3. parv. jur. cap. 3. de Magist. civil. Carol. Sigon. de*

5 *Antiq. jur. provinciarum, cap. 1. Franc. Marc. de cif. 366.* ubi latè de provinciæ appellatione.

S U M M A R I U M.

- 1 **J**us protomisicos habet locum in villis, & casaliis sub civitate.
- 2 **C**asalia, & villa civitatis legibus regulantur.
- 3 **C**ivitas est nomen universitatis personarum, & domorum.

Civitate . .

Civitate) puta Metropoli, quæ non subest provinciæ, vel dic etiam civitate: sub unaquaque provincia constituta: ut nullus occasionem sumat ignorantie, in *Auth. ut fac. nou. constit. §. ne igitur, & §. provinciarum, & Auth. de hered. & falcid. §. fin.*

1 Sed an villæ, & casalia comprehenduntur sub hoc jure, cum non sit horum mentio? differre enim videntur à civitate, ut in *Auth. de instr. caute. §. fin.* quod concedimus in stricta significat. one. Verùm, & ipsa continentur, cum sit satis legem dirigi metropoli, & civitatibus, & ita nullus erit non audiens ipsius legis promulgationem, *d. §. fin. de hered. & falcid.*

2 Siquidem casalia, & villæ sub civitatibus continentur, ipsidemq; legibus regulantur, ad *Glos. in Auth. quib. modis nat. eff. sui §. si verò civis, & hic prosequitur Anto. Cap. & post eum Affl. inherentes Napodano in proæm. consuet. Neap. §. audivimus equidem, ver. civitas, atq; idem affirmant post *Affl. Jacob. Novell. in hoc princ. num. 118. & Benedel. num. 26. & seq.* id est jus congrui, & protomis. habere locum in villis, & aliis, quæ civitati subsunt.*

3 Est autem civitas, quæ universitatis nomen habet, personarum, & domorum congregationem in se continens, nec non jurisdictionem, honorem, districtum, & territorium sub se complectens. *Franc. Marc. dec. 368 num. 2. & 3. vol. 1.* quod & multis exornat *Nicol. Lofe. de jure univers. par. 1. num. 13. & inde.*

S U M M A R I U M.

- 1 **H**oc jure obligantur personæ utriusque sexu.
- 2 **E**x parentela, id est consanguinitate, & ex parentum successione.
- 3 **P**arentum appellatio qualis in proposito tractus.
- 4 **R**es extra parentelam quesita, subiaccens tractui.
- 5 **R**atio vicinitatis est precipua in hoc jure.
- 6 **H**æc constitutio differt à congruo Neap.
- 7 **D**iffert etiam à consuet. Bari.
- 8 **G**radus in jure protomis computantur secundum jus civile.

Si quis ex parentela . .

1 **H**oc jure protomisicos ita obligari feminas, sicut & masculos propter dictionem, si quis, concludit *Ant. Cap.* latè disputans, & distinguens quibus casibus masculinum concipiat foemininum, ex his, quæ habentur in *l. 1. ff. verb. & rer. sig. & alibi per Civilistas, & Canonistas, quos vide apud Ant. Thesaur. decis. 269.* ad quod videtur extra rem laborasse. *Benedel. à num. 28.* Majus dubium est num comprehendatur universitas, & nisi esset con-

sue-

Tuetudo relata in fine constit. posset dici comprehendendi, ut defendit *Jacob. Menoch. consil. 709. volum. 8.*

2 Ex parentela autem exponi potest, idest ex consanguinitate, ut in *cap. parentela, 35. qu. 5. in princ. cap. de consanguinitate ea, cap. q. 3.* & licet parentes à quibus derivatur parentela usque ad tritavum appellentur, deinde majores ex legis interpretatione, *l. Juris. consultus, §. parentes, ff. gradib. vulgo tamen in consanguineis ex latere verificatur, Abb. in cap. fraternitatem, de sepelt.* Et hodiè vulgò intelligimus, qui sunt ejusdem gentis, & invicem quoquo modo conjuncti, *And. Alci. in l. appellatione parentis, ff. de verb. & rer. sig. sive conjunctio sit ex parte matris, sive patris, juxta doctrinam Ang. conf. 268. Socc. iun. conf. 20. lib. 1. & conf. 1. lib. 2. Deci. consil. 222. & 275. Rota Lucens. per Camil. Lepid. decis. 106.* qui loquuntur in terminis retractus, secundum eorum statuta.

3 Hic autem exponimus ex parentela, idest, ex parentum successione, majorum scilicet, vel collateralium; quoniam in successione parentum intelligimus sanguine conjunctos, *cap. 2. extra de success. ab intest. & in Longob. co. tit. l. 1.*

Vide infra *§. in primis. vers. Parentes.*

4 Unde inferitur ex hac constitutione protomifi locum esse, non tantum ubi res fuit patris, vel avi, vel alterius ascendentis; ad quam naturalis haberi solet affectio, ut est *tex. in l. lex. qua tutores. vers. neq; verò. C. de adm. tuto. tex. in l. si in emptionem, de minor. 25. qu. 8. & id Glosa ibi notat uti interesse mirabile, legesq; citat concordantes.*

Sed etiam cum res fuerit alicujus ex collateralibus illius: qui vendit, imò plus, etiam si qui vendit sit primus acquirens, nec alicui ex parentibus successerit, quod ostendunt sequentia verba in *tex. Aut. ex communi emptione, vel ex aliquo hujusmodi titulo, vel aliquo alio modo conjunctus* Quoniam in his quoque rebus consideratur affectio, & interesse vicinitatis, *tex. in l. si cui, ff. de leg. 2.* cujus verba notatu digna sunt (sæpe confines fundos etiam supra justam æstimationem interest nostra acquirere.)

5 Quæ vicinitatis ratio est præcipua: quæ in hoc jure spectatur, & quoties cum jure parentelæ concurrat in eadè persona, adeò prævalet, ut omnes vincat, & superet, habetur infra *§. in primis* vocentur parentes: qui sunt conjuncti) ubi notavimus post *Affl. & alios hic, & Marant. de multipl. alie. prohib. num. 118.*

Estque rationale, ut in his quoque rebus: quæ non pervenerunt ex successione, detur prælatio, attento saltè ordine succedendi: quo consanguineus non tantum ascendens, vel descendens, sed & collateralis præfertur extraneo ab intestato absque distinctione rerum; quæ ad difunctum pervenerunt. *text. in l. 1. & per totum ff. de success. adic. ff. unde legi. ff. unde cognat. quod prolequere pr. Anton. Gomez. l. 70. Terti. num. 1. & per Maranta in propriis terminis protomifeos, de multipl. alie. prohib. num. 119.*

6 Hic quoque advertendum puto, differre hanc constitutionem à consuetudine Neapolis si quis habet, *tit. de jur. congr. qua consortes rerum communium, & pro indiviso possessarum, non attenda ratione parentelæ, omnibus præferuntur in venditione communis rei.*

7 Differre etiam in paribus terminis parentelæ à consuetudine Bari, de jure protomifi, per quam parentelæ ratio attenditur non simpliciter, ut hic notavimus, sed solum cum res ex parentela pervenerint. Cujus verba sunt „ Cumq; in hac parte hominum parentelæ defertur, si quis ex parentibus, res: quæ parentelæ fuerit, voluerit comparare, si tamen de aliquatenus tangitur, in emendo poterit obtinere) concordat *§. sed si res eo.*

8 Ubi vero in hoc retractus jure, de parentela agitur, gradum proximitas ex jure civili deducitur, ita enim *Jacob. Cujaci. consultat. 9.* Alii, inquit, spectantius canonicum: qui jus retractus deducunt ex lege Mosis eadem ratione in successione: quæ & Mosaica lege comprehenduntur gradus numerandi sunt secundum jus Canonicum, hoc aut est falsum, ergo & illud. Numerentur ergo secundum jus civile: quia & ejus originem non longius repetimus, quàm à constitutione Federici in Occidente, & Romani Lacapeni in Oriente: & retractus jus nihil aliud est quàm emptio, venditio, contractus autem jure civili reguntur. Nec verum est jus retractus esse ex Mosaica lege, malè enim acceptam à nostris hoc jure esse Mosaicam legem, verba legis ipsæ demonstrant, hæc tenet Cujac.

S U M M A R I U M.

- 1 **N**otatur lapsus Antonii Caputi.
- 2 **V**erbum habeat ad vendentem hic refertur, & quid significet.
- 3 **D**istio aliquid est particularis affirmativa.
- 4 **R**e vendita à non Domino an currat terminus.
- 5 **V**icinus, ut jus protomifi, petat, quomodo habere rem debeat.
- 6 **O**pinio ipsius Authoris resolutiva questionis.
- 7 **S**ervitutem habens in fundo debet esse vicinus, ut aliis præferatur in retractu.
- 8 **P**er dotalem fundum conjunctus, quod ius habeat in congruo.
- 9 **U**xor retrahit rem à marito venditam, etiam ipso reluctantante.
- 10 **S**tatuto impediente uxorem agere absq; consensu viri, quomodo ei succurrendum. Et an currat tempus?
- 11 **Q**uæ possessio, & quod dominium sufficiat retractanti?
- 12 **M**aritus agit pro re dotali æstimata ad retractum.
- 13 **M**arito, & uxori simul quo casu pro retractu est denunciandum.
- 14 **V**iro denunciato, utrum videatur, & uxor denunciata?
- 15 **M**aritus cum ipse denunciatus retrahit, soluto matrimonio an rem retractam restituere teneatur uxori, vel heredibus.
- 16 **L**apsus Peregrini.
- 17 **R**esolutio, & distinctio nova Auctoris.

8 In Extravag. Feder. Sancimus.

- 18 *Actio Juris congrui personalis est in rem scripta.*
 19 *Reprehenditur opinio Maranta.*
 20 *Fundus emptus ex pecunia dotalis non fit dotalis.*

Habeat.

1 **H**abeat) ad hoc verbum est longa *Glosa Ant. de Caput.* quam ipse mutuatus videtur à *Napoda. in 1. consuet. de jur. congr. vers. alicujus.* Sed malè applicat, dum intelligit id verbum referri ad eum: cui jus protomiseos competit, inferens, ut debeat accipi, & intelligi hæc constitutio de habente, & possidente jure totalis dominii, vel saltem utiliter. Nam, inquit, utiliter dominus vendicat per utilem in rem. & sequitur ut ibi per *Napod.* Et de eodem verbo habere *Afflic. hic §. 8. Not. 5.*

2 Tu verò cave, quoniam sermo est de eo: qui vult alienare per venditionem: vel per emphyt. vel per locationem rem immobilem aliis conjunctam, ut patet in litera, non autem de volente retrahere per protomifim, ut *Caputus* contra verum sensum exponit. Itaque cum habere Verbum duobus modis accipi possit juxta *l. habere, & l. id apud. ff. de verb. & rer. signif.* uterque modus in vendente, non dico in retrahente, locum habebit propter ea: quæ sequuntur in contextu ibi. Vel ex alio hujusmodi titulo, vel aliquo alio modo.) & sic concordat *Glos. d. l. habere vers. emerit.* Et pondera ditione (aliquo) quæ talis est, ut in qualibet parte minima verificetur, *not. in clemen. quævis, de foro comp. ver. parte aliqua. Petr. Ancar. consi. 160. Aym. Crav. consi. 294. num. 4.*

3 Et ratio est in promptu; quoniam respectu venditoris non est inquirendum, quantum scilicet attinet ad jus protomiseos, quomodo rem habeat, & possideat, quandoquidem venditio rei alienæ etiam fieri potest, & vera venditio dicitur. *l. rem alienam ff. de contrab. empt. & si qui vendit non est dominus, transfertur tamen in emptorem usucapiendi conditio, l. ex empto in princ. de actio. emp. quo argumento Jo: Ang. Pisanel. ad Napod. in d. 1. consuet. in princ.* tenent, quòd quando aliquis vendidit tanquàm dominus, licet vicini sciant illum non esse dominum, debent tamen petere rem jure congrui, ne tempore retractus discurrant, & excludantur, quod est notabile.

4 Sed an idem observabimus quòd ad retractantes? hic non dicitur, & in sequenti textu vicini vocantur sub appellativo conjunctionis rerum, non expresso quo jure conjuncti esse debeant ad obtinendum jus protomiseos. Verum ut dixi *Napod. in d. 1. consuet. vers. Alicujus dicit.* Illum habere jus congrui: qui est dominus rei collateralis saltem utiliter, non enim quilibet detentor, seu possessor putat inquilinus seu precarius, neque fructuarius; quia res fructuaria non est fructuarii, sed aliena, quamvis in corpore scilicet, alievo jus habeat. Et ita nostro iure protomif. concludit *Anto. Caput.* ut supra retuli post *Napod.*

Jacob. Novel. hic num. 141. tenet oportere agentem jure congrui, ut possideat rem confi-

nantem naturaliter, & civiliter, & sit dominus rei in totum, & non in partem. Attamen sibi contrarius §. 2. num. 137. affirmant non excludi à jure congrui cum: qui habet servitutem in aliquo fundo, ex quo habet jus annexum rei, & conjunctum cum ipsa re in totum, & in parte, sicut etiam locator ad longum tempus per *Afflic. num. 38. Bald. consi. 325. ad finem vol. 1. Tirac. de retrac. lignag. Glos. 14. §. 1. num. 29. & nu. 85.* & in ista opinione, quod habens servitutem præfertur aliis vicinis. *Novellum sequitur Borgni. Caval. de contract. dec. 20. n. 30. & n. 47. Maxilla in consuet. Bari. eo. tit. §. colonas transit cum Napod. & Caput.* quem allegat in hac eadem *Glosa.*

Afflic. hic nu. 36. vers. Item quæro, an ad hoc simpliciter tenet, ut quis habeat jus congrui. oportere, vicinum rei collateralis esse dominum, ita quod ejus dominium habeat, & *vers. Item quæro dixi.* jus congrui, inquit, competit dominio rei vicinæ, ubi meminit solius *Napodani.*

Idem *Afflic. decis. 338. num. 8.* pro indubitabili ponit, quod agenti jure congrui sufficit probare adversarium emisse, & possidisse, vel dolose desuisse possidere, & agentem esse collateralem.

Dominus *Præses de Franchis decis. 242.* sequutus *Napod.* concludit jus congrui competere Domino vero, vel putativo, idest bonæ fidei possessori, per *l. suos, ubi Glo. ff. de leg. 3.*

Sed *Benedellus in hac rubr. num. 43.* accedit *Marco Antonio Bardo eod. tract. §. 4. nu. 7.* afferenti satis esse agenti probare possessionem de præsentibus. per quam deinde præsumitur dominium, cum hic non principaliter quærat de dominio inter eos, sed incidenter, ex quo principalis quæstio est retractus, ut per *Parisi. consi. 57. num. 44. vol. 4. Ripa in l. rem qua nobis. nu. 52. de acq. poss.* Sed tu cave; quia *Benedellus* non percipit terminum, cum idem sonet dominium putativum, & præsumptum, idest, cum dominium allegetur, & incidenter deducitur, probare possessionem presentem, nam non satis est probare, quod possedit, sed quod ut dominus possedit, & ita sufficit possessionis probatio. *Bardo in l. 27. de cond. insti.*

Bald. in princ. tui retractatus, si tamen est *Bald.* ante omnes exorditur. Patere per hanc constitutionem, quia domino tantum rei vicinæ competit jus protomif. & actio ex isto jure protomif. intelligit que hanc constitutionem dicere, quod si quis habuerit domum communem, aut agrum, & cæt. vel ex aliis titulis, domino competit jus protomiseos, quem tamen sensum ad hunc textum nos impugnavimus retrahentes *Caputum.*

6 Teneo cum *Bald. Napod. Caputo, Affl. & Domino Præside,* competere hoc jus domino vero vel putativo possidenti rem vicinam; per quem petitur jus retractus, & cum possessio probatur, præcedente allegatione dominii, talis esse debet ex qua resultet præsumptivè dominium saltem, si non habetur ejus vera probatio, quæ opinio est communis, & recepta.

7 Id autem: quod posui de habente servitutem in aliquo fundo, ut aliis vicinis præferatur, declaro, & intelligo, quoties præter vicinitatem, & conjunctionem rei habet etiam jus servitutis annexum. Secus si tantum, innitatur ipsi servituti: quæ cum sit jus, neque lateribus circumfcribatur, merito non habet hoc jus protomis. vbi principaliter consideratur ipsa rerum immobilium conjunctio, non simplex jus in re, ut in terminis servitutis personalis, sive mixtæ, dixit *Mayol.* non esse locum protomif. *in d. §. colonus.* vide infra *vers. rem immobilem.* notanter *Anton. Gomez. in l. 70. Taur. n. 521.* ubi quia usufructuarius ideo non retrahit, quia jus servitutis habet in re, non rem ipsam. de quo ultimos; vide infra *vers. per emphyteosim.*

8 Quædam sunt personæ: quæ non simpliciter rei vicinæ dominium habent: de quibus contingit dubitari, an & quomodo jus protomifcos habeant? exemplum, cum rei dotali fundus conjunctus venditur. Primum enim quæritur, cuinam, denunciari oporteat viro ne, an vxori, vel potius vtrique? cujus resolutio dependet, vt intelligamus, cui ex iis jus retractus, & protomifcos cõpetit. Nam quãdoq; soli vxori, quandoq; soli viro, quandoq; vtriq;

9 Si variæ causarum figuræ attendantur. Prioris facti species. fingatur, maritum vendidisse suum prædium vicinum prædio uxoris; quod ipse vir possidet dotis causa, cuidam extraneo, nullus inficiabitur, uxorem ad retractum admitti, etiam marito repugnante. Probaturq; ex his: quæ in filio familias retrahente rem a patre venditam adnotat *Tiraq. §. 1. Glof. 9. à nu. 47. Boer. eo. tit. §. 1. in fine, Hieronym. Magon. Rotæ Florentinæ decif. 26. Jacob. Novel. hic §. 2. num. 24. & inde pagina 105. & 106. per tex. in c. constitutus extra de in integr. resti.* vbi omnes not. igitur hoc casu vxori denunciandum est: cui jus vicinitatis competit, ita in terminis respondet *Camil. Borell. consi. 61.*

10 Sed quid si ex consuetudine, vel juxta formam statuti impediatur mulier agere sine consensu viri? respondet *Nicol. Boer. d. §. 1. in fin.* quod currunt tempora retractus in ejus præjudicium propter dictum *lo. Fabr. in l. 1. C. de bon. mater. argum. d. c. constitutus.* Et quia necessitatur maritus ad utilitatem vxoris consensere, vel potest ipse iudex aliis mediis mulieri agenti providere, vt in filio familias habetur, & not. in *l. cum non solum. §. necessitate. C. de bon. mater. p. nit. Simoncel. in tract. de decret.*

Plus dicunt DD. quod cum contractus est mulieri utilis, eodem statuto præsupposito, nõ est opus viri licentia, eamque communem traditionem firmat *Ant. Gomez. ad l. Taur. 54. n. 2.*

11 Per quæ confunditur, quod idem *Jacob. Novel. asserit in princ. d. constitutus. n. 140. & seq.* necesse agente possidere civiliter, & naturaliter. Nam & contra civiliter etiam possidentem agi potest. *Joan. Fabr. in Breviar. C. vbi in rem actio. l. 2. & in l. 1. de bon. mater. & alii alibi.* bene facit in proposito *lo. Ang. Pisanel. ad Napod. in 1. consuet. vers. alicuius. litera A.* vbi cum dixerit *Napod. n. 29.* illum habere jus congruis

qui est dominus rei collateralis saltem vtiliter, addit *Pisanel.* quod sufficit habere actionem ad dominium absque possessione: maxime, inquit, quia consuetudo non exigit possessionem. Eaque confirmatur, quoniam spes quidem certa est, consolidationis domini in filium finito usufructu in adventitiis, & pariter dotis: cujus restitutio, & consolidatio in vxorem & ejus hæredes non à casu, sed à necessitate dependet, perbellè *Aber. Rosat. in l. sciendum, in princ. post nu. 18. D. qui satisd. cogon.* Simile est in novi operis denunciaçione, quamvis enim rem non possideat: in qua fit nunciatio, cum quis jus habeat, & edificium domino possit esse damnosum eo tempore: quo dominium in ipsum consolidabitur, seu quo ei placebit rem vindicare: vbi jura per edificationem minuuntur, posset hodie nunciare, ne durior efficiatur ejus conditio. eleganter *And. Alciat. in l. 1. in princ. num. 60. D. de novi oper. denunciatio. subditque post Jasonem,* quod qui spem probabilem ex præsentia habet causa, vt quamprimum possideat ad nunciandum admittitur. Spem habet vxor indubitabilem, in terminis naturalit. domina, est, & verè domina, quamvis juris subtilitate ejus domini fiat in maritum trãsitus dotis tamè *causa l. in rebus. C. de jur. dot. l. Pomponius Philadelphus. D. famul. herci.* possidere quoque rem cum marito legis interpretatione dicitur. *dist. l. sciendum. §. si fundus, qui satisd. cogon.* sua præterea interest vicinum fundum rei suæ dotali retrahere. *ad tex. in l. si cui ff. de leg. 2. cum concordant.* sequitur licere ipsi mulieri, licet in bonis mariti dos sit, actione experiri ratione ejus juris: quod adhuc penes eam remansit. *text. in l. quamvis. D. de jur. doti. Innoc. in c. quamvis extr. de re judic. contra Gl. in l. sape. §. sed scientibus. C. eo. de re judic.* Neque enim est marito sicut nec patri præjudicium, cum filius, vel vxor hoc casu agit ad rem à patre vel à marito venditam, cum extraneis emptoribus nulla competat adversus patrem vel maritum actio eviccionis, juxta notata in *d. c. constitutus Tira.* & alii in id relati per *Gaspar. Caball. tract. de eviccion. §. 3. n. 167. q. 24.* & magis in terminis *Magoni. d. dec. 2. facti species evenire potest.* Si ponamus maritum æstimatum habuisse dotale prædium: cujus cohærentem fundum Titius cuidam extraneo, vendidit, certè iste extraneus sive etiam qui venditurus est marito denunciabit; quoniam ipse vir dominus est, & possessor, e jusq; sunt æstimatæ dotis commoda, & incommoda. *text. in l. plerumq; D. de jur. dot. text. in l. quoties. C. cod. Francif. Vivi. dec. 261. Hierony. Magoni. dec. Lucens. 76. v. g.* cum obligatio dotis dandæ est de pecunia: pro qua datur res, precium enim esse in restitutione, speciem verò censerem emptam marito. dicit *Corneus consi. 1 §. vol. 2. comprobatur Anna allegat. 149.* qui allegant *Bal. in l. si inter, & in d. l. quoties. C. de jur. dot. Bolongn. consi. 25. vers. plus. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glo. 14. nu. 7.* quos citat *Josepb. Ludovic. decisio Avinion. 60. num. 10.* quamvis non propterea contra maritum intentari posse per vicinos jus protomifcos ad prædium sic æstimatum concludend;

dum sit, ut tenuimus infra §. causa verò dotis. in 1. Glo.

- 13 Tandem utriusque, id est marito, & uxori denunciari oportet, cum fundus venditur rei dotali contiguus, ipsa verò dotalis res à marito, vel inæstimata possidetur, vel si æstimatio facta est tantum fuit, ut sciretur valor rei, id est fundi dotalis. Vterque enim dominium habet, & possessionem diversimodè tamen, ut supra diximus; & utriusque interest, scilicet mariti, propter præsens commodum, & incommodum vicinitatis, & uxoris, propter certam spem consolidationis, eveniente casu restitutionis, quoniam & cum estimatur dos, ut sciatur valor, non etiam ut emptionem faciat, omnis utilitas ex tempore proveniens, pariter & damnum sine culpa viri ad ipsam uxorem pertinet. *Affl. sequutus Baldum decis. 270. domina Clarel. la. nu. 4. in fine. Paris. consi. 81. nu. 4. lib. 2.*

Et ut clarius hoc pateat, quantum attinet ad virum, non habet difficultatem, ipsi enim competit jus protomiseos, ut agat. *Bald. hic in princip. Affl. num. 40. vers. item quæro usufructuarius. Maranta in repet. §. divi. infra quoque allegandus Jacob. Novel. nu. 134. Marc. Mantu. in repetit. l. dudum. C. de contrab. empt. vers. item 6. dubitare contingit, neque est cōtradictor aliquis.*

Quò verò ad uxorem licet aliqua videantur obitare; in effectu non impeditur agere, & experiri hoc vicinitatis jure, ut in propriis terminis nostræ constitutionis concludit *Joannes de Amicis consi. 20. statuto Civitatis Venafri. vers. nec obstat si diceretur, & novissimè, noster Ascia determina. 31.*

- 14 Sed adhuc videtur difficultas. Si viro denunciando videtur etiam uxori denunciatum, ut ex tali denunciatione uxori prejudicium fiat. Satis enim esse si viro denunciatur, benefacit *tex. notab. in l. aut si aliter. §. sed & Servius ff. quod vi, aut clam. Iplè vir tuæ uxoris est, sive procurator, sive administrator ut l. & auctoritatibus probat Andr. Tiraq. eod. tract. §. 10. Glo. unica in prin. Joseph. Ludov. tracta. commun. opin. titu. de procurat. vers. Maritus, & ita sentit contra uxorem, Corne. consil. 187. in fin. libr. prim. cum nullum jus quæsitum adhuc esset uxori ante acceptationem, idque quoties maritus permittit tempora labi, ita tacitè renuncians, non etiam quoties agendo ad retractum sua culpa succubuit, quo casu non prejudicari uxori ignoranti affirmat. *argum. l. Titio. §. si. D. de condit. & demonstra. pulchrè Anto. Gomez. in l. tauri 50. num. 33.**

Cui opinioni, & ego assentior quibusdam in casibus; primus est, quotiescumque per statutum, vel consuetudinem, quævis scientia nocet; quoniam scientia viri videtur quoque uxoris, cum sit verisimile venisse in alterius notitiam, quod alteri nunciatum fuit, & ita loquitur *text. d. §. sed & Servius, iuncta Glof. qua dicitur argumento tex. l. si legibus. C. de Episc. audien. Secundus est, quoties Caio marito Seixæ denunciatur tanquam Seixæ marito, non autem simpliciter ut Caio; cum enim utriusque versetur prejudicium, denunciatio fa-*

Et a vni non operatur extensivè ad prejudicandum alteri ratum non habenti, cum in dubio quis censetur nomine proprio actum facere, non etiam uxoris *tex. in l. 3. §. sed & si forte. D. Judic. solvi. notanter Tiraq. d. §. 10. Glo. unica. d. nu. 2. & inde. Tertius, si mulier esset absens, quoniam satis est absentis procuratori denunciassè, ut infra. §. in primis. vers. Nisi forte quisquam eorum. iuncta l. maritus. C. de procurator. atque his, quæ supra diximus. Quandoquidem è diverso cum viro denunciandum est, satis esse denunciationem in personam uxoris factam, proxime docet *Guid. Pap. decisio. 445. habetur in constit. Reg. citationis literæ, ubi Affl. & alij notant.**

Cæterum in terminis nostræ constitutionis: quæ denunciationem requirit omnibus vicinis fieri, tenendum est, denunciationem viro factam uxori non præjudicare, cuius scientia non sufficit præsumptivè sed verè, & clarè ipsa debet scire, ex communi *DD. opinione. Affl. Novell. Bald. Tiraq. & concord. quos refert, & sequitur Hierony. Magoni. d. decis. 26. nu. 44. Rota Florent. & in propriis terminis noster. Ascia d. determi. 31. qui & alio modo respondet dicto §. sed & Servius, sequens ibi distinctionem Barro. & Petri de Bellapertica.*

- 15 Sed & hic quæro, utrum cum maritus ipse denunciatus retrahit, soluto matrimonio feudum retractum uxori, aut uxoris hæredibus restituere debeat, accepto precio: quod soluit, an verò sibi maritus, & suis hæredibus retinebit? in qua disputatione dominus *Maranta in d. §. divinum. 127. partem affirmativam pro uxore tuetur, præsertim per text. l. cum in fundo. §. si fundus. D. de iure doti, Bald. verò hic quærens. idem statim post principium. vers. sed utrum soluto matrimonio, n. hil omnino firmavit. Et ad verbum remissiones Baldi transcripsit Affl. sed & Andr. Tiraq. d. glo. unica. §. 10. num. 18. & seq. relatis pro, & contra doctoribus in pari quæstione, circumscripta propria consuetudine, non videtur tutè ali-quod asserere.*

Marc. Anto. Perez. de fideicom. art. 10. nu. 4. intelligit Andr. Tiraq. voluisse concludere pro marito, sic enim ait. Decisum alias fuit hæredem gravatum recuperantem ex vi statuti fundum vicinalem venditam per lateranum, restituito precio emptori, eveniente fideicommissi casu, non teneri restituere fundum illum oblato sibi per fideicommissarium precio, & sic quoque in re retracta per usufructuariam durante usufructu, vel per maritum possessorem rei dotalis, matrimonio constante, censuit Andr. Tiraq. de retrac. lignag. d. glo. num. 18. quini-vid in re retracta per bonæ fidei possessorem fundi coherentis rei vendita, ut per verum dominum fundo euitto res illa restituito precio evincenti restituenda non sit, uti iure quæsitæ ex vi possessionis, quæ erat apud illum legitimum possessorem, alias obtinui. Item est si hæres gravatus uti dominus directus precio emptori restituito advocasset iura utilia. Bertran. consi. 379. num. 10. & 11. in princ. Decia. consi. 52. nu.

67. in prin. Hac Peregr. buc fideliter translata.

16 Tu tamen cave, quia non est par ratio hæredis sub conditione gravati, vel bonæ fidei possessoris, qui antequam casus eveniat fidei commissi, vel res à vero domino vendicetur, indubie dominium habent, & possessionem cum usufructuario, & marito, qui benè sciunt rem esse alterius causa de præfenti, & spe non dubia, magisque miror sola vi possessionis fuisse motum, cum ex parte agentis jure congrui dominium saltem utile requiratur, vt ante dictum fuit, *Marc. Mant. in d. l. dudum. vers. 7.* dubitare contingit pro muliere, & ejus hæredibus concludit contra virum, dicitque esse casum in *l. non solum. D. de jure doli* Movetur & argumentis, vt ibi per eum videbis.

Tu autem considera diversas factorum species. Præmiam, cum maritus petijt ad retractum admitti jure, & nomine vxoris, quia forte res vicina dotali prædio ab uxoris consanguineis vendita est, ita enim retracta sine dubio vxori, & ejus hæredibus restituenda est, refuso precio, quo empta fuit, si propriam ipse vir pecuniam expendit, non etiam si dotalem vxoris. Ratio potest esse multiplex: precipua qui huiusmodi acquisitio particularem habet causam contemplatione certæ personæ, idest uxoris, per *tex. l. verè. §. si seruo. ff. pro soc.* Præterea quamvis retractus fiat constante matrimonio originalis causa, & primordialis procedit à parentelæ vinculo, pro qua retractus competit, vt in *tex. constit. ibi.* Imperatoris vocentur parentes) ergo hæc causa attendenda est, quicquid inde sequatur *tex. in l. damni infecti §. Sabini, de dam. infect. l. quod ait. §. quod ait. de minor. Ioan. Fabr. instit. de acquis. per arrog. §. 1.* ad hæc vere. *text. in l. multum. C. si quis al. vel si.*

Secundam ex opposito, cum maritus æstimatum habuit dotale prædium, cuius coherentem fundum venditum jure vicinitatis retraxit, modò eligat matrimonio soluto dotalis prædii æstimationem solvere, nam irrevocabiliter sibi quæsit, quod ita comparavit: ejus enim sunt æstimatæ dotis commoda, & cætera *tex. in d. l. perumque, cum alijs sup. cita. in vers. 2. facti species.*

Tertiam pono, prædio dotali inæstimato, cum maritus jure vicinitatis retractum simpliciter, qua in re videtur dicendum non debet ad restitutionem, quia plus juris maritus habet in dote, cum sit dominus, quam usufructuarius, cujus non est dominium. *l. hinc quæritur. §. potest. & §. seq. D. de pecul.* Sed cum usufructuarius mittitur in possessionem rei vicinæ ex causa damni infecti, dehinc propter perseverantiam non caventis jure dominij possidere incipit, non amittit dictam rem, in cujus possessionem missus est, sed per se retinet. *l. usufructu finito. D. de usu. quo* argumento vtuntur *Bal. Afflict. & alij,* dum *Bart.* opinionem refertunt cum *l. fin. D. sol. matrim.*

His tamen respondit *Adrom. in d. §. d. v. m. p. o. itas* conventiones idè non restitui finitò

usufructu, vel matrimonio soluto, quia, inquit, sunt in fructu, habere autem rem per jus congrui non est fructus, cum non perveniat immediatè ab ipsa re dotali, sed potius rei contemplatione: quia tamen *d. usufructu* adhuc urget, cum dominum de quo ibi agitur, quæsitum ex causa damni infecti non videatur esse de fructu, & similitudinem habeat cum hoc jure congrui ratione vicinitatis, idèo *Moran.* considerat pro responsione, quòd missio in possessionem ex causa dani infecti non procedit principaliter propter rei vicinitatem, sicut est jus congrui, sed propter non caventis contumaciam, ita ex delicto adversarij usufructuarius consequitur dominium irrevocabile.

18 Quæ ratio facillè retorqueri posset æquatis terminis hoc medio. Actio juris congrui licet sit ad rem, vel in rem in personam est, & ex frequentiori d. sententiâ personalis in rem scripta dicitur, vt notatur infra. *§. transcurso. probatque Anto. Gomez. in l. Tauri 70. in fine.* unde quemadmodum datur illa actio ex delicto, & licet in personam. juxta *tex. in l. actionum genera. D. de acti. & oblig. & instit. de oblig. §. 1.* ita & hæc ex contractu, qui ministerio *l. dum.* cum extraneo emptore celebratur videtur cum vicinis initus, veluti juris translativus non extinctivus, ut sæpe in hac *Constit. notavimus,* & *Gomez. in d. l. 70. nu. 35.* utroque igitur calu personæ sunt principaliter consideratæ secundum naturam personalium actionum. *tex. in §. 1. vbi omnes nos. Instit. de actio. & in d. l. actionum genera,* res verò ipsæ propter personam, veluti est in actionibus in rem scriptis, quæ ipsa vi personales sunt, vt in interdictis dicit *tex. l. 1. §. fin. de interd. & in exemplo quod mætus cautia. §. præterea eod. titu. de actio. juncta l. matum. §. ult. D. quod met. cau.*

19 Nec videtur verum jus congrui, siue protomiseos principaliter esse propter res vicinas, imò magis propter personas rerum tamen vicinitate conjunctas, quod pater in *tex. Constit. ibi* in primis vocentur parentes, qui sunt conjuncti, & quæ sequuntur.

20 Rursus pro marito facit, quoniam precium principaliter est in emptione, & venditione, quam res, sine precio enim nulla emptio esse potest. *§. precium. Instit. de emp. & vendit. l. 2. D. eod. & l. ult. C. eod.* cum verò ex pecunia dotali, quod videtur fortius maritus suo nomine fundum emit sibi, non autem vxori exempto acquirit, *tex. in lex pecunia Cod. de jure doli. tex. in l. fin. Cod. de ser. pigno. da manu.* igitur multo minus vxori quærit, cum neque ex re dotali, neque ex pecunia, quamvis occasione rei dotalis, locus est topicus ex comparatione à maiore, à minore, & à pari.

Et quia rei etiam inæstimatæ dominium transit ad maritum. *Barto. in l. qui balneum. §. Titia. vers. item oppono D. qui potio in pig. hab.*

Nec longè distat ratio ex *tex. l. debitor. §. ult. D. ad Trebel.* in illis verbis (quia non quasi hæres, sed quasi mater accepit) & hic in proposito casu non vt maritus, sed vt vicinus, &

12 In Extravag. Feder. Sancimus.

rei dotalis Dominus & possessor retraxit. Quemadmodum in re præscripta per vassallum ultra fines feudi, quia postea feudo ad Dominum reverso, rem præscriptam ad Dominum minimè pertinere firmat *Bald. in c. rursus. nu. 6. de controvers. investit. Curt. jun. de feud. par. 4. num. 90. Balb. de præscrip. 4. par. 4. partis q. 12. argum. d. l. debitor.* Baldi tamen opinionem quidam impugnant; quibus novissimè adhæret *Andr. Facchin. controvers. jur. lib. 7. c. 88.*

Fortior quoque ratio esset ex eadem materia feudali in *c. 1. §. de contrario. de investit. de re alie. fac. i. qum* cum res; quæ retrahitur, per se subsistere possit, veluti prædium non accrescit alteri rei; cuius occasione acquiritur, & ibi *not. Bald. & Alvaros.* quos sequitur *Jul. Clar. in §. feudum. q. 88.* Sed tamen ex locis feudalibus, utpotè ex consuetudine magis, quàm ex juris ratione non est firma ratio, qua de re nec facilè recedendum à communi DD. resolutione, rem à marito retractam soluto matrimonio vxori, vel ejus hæredibus restitui, secundum distinctionem supra positam.

S U M M A R I U M.

- 1 **I**nter rustica, & urbana non esse differentiam in terminis constitutionis, secundum intellectum *Joan. de Amicis.* ejusque doctrina examinatur.
- 2 Constitutio hæc an differat à consuetudine Neapolis, quoad prædia, vel personas.
- 3 Urbanum ad se an rusticum trahas in retractu secundum *Napod.* discutitur.
- 4 Intellectus *Antonii de Alexandro* refertur, & declaratur.
- 5 Ratione rustici urbanam retrahitur jure accrescendi.
- 6 Nova ratio adducitur.
- 7 Rustici, & urbani vera est vicinitas.
- 8 Parva immobilia in hoc jure, quæ intelliguntur?
- 9 Parva immobilia prædiis adiacentia non impediunt prædiorum vicinitatem.
- 10 Domus amonibilis potest peti, non dat samen jus congrui.
- 11 Domus ad arcem redacta venit in retractum.
- 12 Subiectum, & origo juris congrui est invicinitate.

Agrum, vel domum, vel vineam.

Agrum, vel Domum, vel vineam. (in Consuet. Neap. eo tit. si quis emit, habetur. Si quis emit domum, tunc, vel terram) ubi *Napod.* considerat tres species bonorum stabiliū, & quamlibet interpretatur quoad vocum significationem, sicut & hic facit *Ant. Caput.* Sed quia non videntur necessaria prætermitti, & de domo multa apud *Cassane. in catal. Glor. mundi par. 12. cons. 72. & in consuet. Burgund. rub. 3. §. 1. ver. aulieu. & mailon.*

Ponderantur hæc verba constitutionis valde notanter per *Joan. de Amic. conf. 1. ad tertiam dubium vers. sed si esset solus*, quod cum indistinctè fiat hic mentio prædiorum tam vr-

banorum, quàm rusticorum, sine vendatur prædium urbanum, sive rusticum, sive quæcunque res immobilis quovis nomine censeatur, habebit locum jus congrui, nulla habita differentia inter rusticum, & urbanum prædium secundum hanc constitutionem, quæ considera vicinitatem, non dignitatem prædiorum, & generaliter loquitur.

Sed huic ponderationi obstat interpretatio *Napod. in d. consue. 1. de jur. congrui. vers. domum, & in Glo. ver. terram. in fin.* qui expressè dicit, quod urbanum trahit ad se rusticum. Vnde vicinus domus habet, inquit *Napod.* jus congrui in balneo, & hortis sibi annexis, & contra, rusticum non trahit ad se urbanum vel rusticum, nisi quod est intra se, & sic vicinus horti, vel terræ non habet jus congrui ad domum; cui adiacet hortus, vel terra, quantumq; per domum habeat aditum ad hortum vel terram, & sit vnicus usus, & vnica pensio.

Augeturque difficultas, quoniam bis ita judicatum refert *Affl. decis. 223.* sequutus *Napodanum* in locis supra citatis.

Verum replicatur per *lo. de Amicis*, quod conclusio posset esse vera *Napodani* in terminis consuetudinis Neapolitanæ, & quando essent plures vicini volentes agere ad domum jure congrui verum, inquit, si essent plures in agendo jure congrui, is, qui vicinus est per hortum, dum habentes prædia urbana nolunt eo jure vti, bene admittitur ad totum habens vicinitatem ratione horti, seu prædij rustici. & cum *Joanne de Amicis* tenent sequentes eandem restrictionem *Caspar Vasil. Prosp. Caravit. & Hierony. de Marti. contra Afflic. d. decis. 223.*

Pro sua distinctione *lo. de Amicis* citat eundem *Napodanum*, qui vt ipse *Joannes* ait, loquitur quando iusta domum venditam sunt duo vicini volentes agere ad domum jure congrui, & vicinitatis, unus ratione domus, alter ratione horti, & quæritur qui præfertur jure congrui, & concluditur pro vicino ratione domus, & sic prædij urbani quod est dignius.

Tu verò adverte, ne erres, duo perpendamus pro veritate indaganda; primum, an possit colligi differentia inter consuetudinem *Neap.* & hanc constitutionem quoad rustica, & urbana.

Secundum posito, nullam esse differentiam, sed terminus adæquatis an probetur à *Napodano*, quod dicit *Afflic.* vel contra, quod dicunt *Joan. de Amicis*, & alii superius relati.

Ad primum; commentarii, excepto *lo. de Amicis*, idem sentiunt hic, quod in dicta consuetudine notat *Napodan.* quasi eadem ipsa verba, sint hic, & ibi, vt in princ. hujus *Glose* retulimus. Ideo *Anto. de Caput. vers. domum*, mutuatur à *Napodan.* omnia fundamenta, & rationes, mutato tantum nomine congrui in protomisim: concludens pariter, quod cum rusticum non trahat ad se urbanum, nisi quod est intra se. Vicinus horti non habet protomisim ad domum; cui adiacet hortus, vel terra.

Et Af-

Et *Aff. 3. nos. vers. led* in terminis incidenter quæro indistinctè cum Napodan. transit, ponens specificè casum, cū nullus alius vult emere ex vicinis, & tamen is: qui hortum domui quæ venditur, vicinum habet, ad jus congrui, inquit, non admittitur.

Tu dic sine dubio in hac constitutione Sancimus, verissimum esse, quod Io. de Amicis affirmat, mistim poni rustica & urbana prædia, cum hæc lex consideret vicinitatem, non autem dignitatem prædiorum, & ut generaliter loquitur nullam constituendo differentiam, generaliter debet intelligi.

Quò vero ad consuetud. Neap. id non simpliciter admittimus: nam & si verum sit in *d. 1. consuetud.* si quis emit indistinctè poss. & mistim rustica & urbana: ut & ipse de Amicis ponderat. Tamen in seq. consuetud. Vbi domus, apertis verbis Urbici præferuntur rusticis, & rustici jus congrui contra civem exercere non possunt: è contrario verò sic. Cives scilicet contra rusticos, & alios non liberæ conditionis homines jus ipsum congrui exercent, prout & in aliis quibusdam casibus cives melioris conditionis, quam rustici habentur. *nos. in consuet. 1. tit. de testimon. rustic.*

Itaq; latera rustici habentur pro non lateribus quoad jus congrui, dicit ibi *Napod. & in consuet.* si ex uno, ferè per omnes *Glosas.*

Sed an quod habetur de dignitate personarum juxta eas consuetudines, ut cives, & habitatores Neap. vincant rusticos, extendatur ad dignitatem prædiorum, ut rusticum cedat urbano, non è converso? *Napod.* non videtur inde argumentum comparationis sumere.

Verum *Io. de Amicis vers. primo*, quia *Domnus Sebastianus*, exponens doctrinam ipsius *Napod.* sentit istud argumentum: quod & tribuit *Napod.* dum allegat *d. consuet. si ex uno.* ibi (Non est mirum secundum eum id est *Napod.* quòd vigore consuetud. Neapolitanæ habens prædium urbanum, excludit habentem rusticum, ex quo videtur habere majorem vicinitatem ratione dignitatis prædii, prout vult & interpretatur consuetudo Neapolis,) tamen, ut dixi, consuetudo id non dicit, nec *Napod.* deducit ex consuetudine, sed ex communi jure.

Adæquatis igitur terminis constitutionis, & consuetudinis, id est, respectu prædiorum non esse differentiam constitutam in ratione dignitatis, inter constitutionem, & consuetudinem; quia confusè, & generaliter hic & ibi ponuntur rustica, & urbana. Expediamus secundum quæsitum.

3 Prima conclusio *Napoda. vers. 4.* quæro quid comprehendat domus? Urbanum trahit ad se rusticum, & urbanum ratione accessus, & usus, & rationis: quia vnica pensio à patre familias scribitur de vtrisque. Itaque domus continet balneum, hortum, & terram sibi adjacentem modo predicto, istud dictum transeat.

Sequens conclusio *vers.* Similiter vicinus, illativè subiicitur quod vicinus domus, & sic prædii urbani, habet jus congrui in balneis, & hortis, ut prædicitur, sibi annexis, nisi alii

„ conjuncti præcedant jus congrui; nam, inquit,
„ & si esset verè una possessio, possent tamen plu-
„ res collaterales prætere jus congrui.)

Sed qui sunt illi alii conjuncti præterentes jus congrui? dic necessarid intelligi vicinos balnei, horti, vel terræ, ut exceptio sit de regula. Et est sensus, quòd vicinus domus venditæ retrahit jus congrui non solum domum, sed etiam hortum adjacentem domui venditæ; quia intelligitur simul venditus cum ipsa domo, quamvis non sit immediatè conjunctus horto balneo, vel terræ. Limitatur, & declaratur prædicta conclusio, quoties non concurrunt alii habentes domos conjunctas ipsi prædio rustico, quia non excluderentur à jure congrui petentes admitti ad retrahendum prædium rusticum adjacens urbano, ut idem sit judicium de his: quæ verè dicuntur vna possessio respectu plurium petentium, sicut de his: quæ fiètè, & per subintellectum, quod patet ibi (nam & si esset verè una possessio, & cæt. vicinus ergo domui retrahet domum, vicinus horto hortum.

Secunda principalis conclusio est ibi (*rusticum autera non trahit ad se urbanum, vel rusticum, nisi quod est intra se.*

Illativè subdit *Napod.* (*& sic vicinus horti, vel terra, non habet jus congrui ad domum: cui adjacet hortus, vel terra, rationem adducit*) quia urbanum tanquam magis dignum, & cæt. atque idem repetit *Napod. in fine Glosæ, vers. terram, memorandum, ait ipse, quod terra non continet, nisi quod intra se tenet. ff. de actio. emp. l. fundi in princ. & de leg. 3. l. Lutatius §. collegio, & sic conjunctus terra tantum non habet jus congrui ad domum eidem terra conjunctam, etiã si per ipsam domum habeatur aditus ad terram.)*

Quæ conclusio uno modo intellecta est ab *Afflicto*, & ante eum ab *Ant. Caputo* simpliciter tenentibus, ut supra relatam est, *vers. ad primum commentarii.*

4 Aliter ab Antonio de Alexando viro magni nominis in Regno, qui reprehendit præfatos dd. malè intelligentes, quod domus vendita vicina horto domus meæ non potest per me peti jus congrui; itaque sic ipse interpretatur *Glosam Napod.* scilicet, *An vicinus horto possit petere non solum hortum, sed domum adjacentem horto, & certè non, quia non potest petere nisi hortum vicinum, & quicquid venit horti appellatione, ergo nō domum, quia non venit appellatione horti, cum rusticus ad se urbanum non trahat, sed continet solum quod intra se est, & bene dicit ipse hunc esse, verū intellectum Glosæ.* Verum non totum explicat. Pro *Afflicto* namque, & *Caputo* videtur, quod si verum est per *Napodan.* habentem vicinitatem per suam domum ad hortum venditum cū domo, agere tantummodo ad hortum, non etiam ad domum contiguam; quia rusticum quod venditur simul cum urbano, non trahit urbanum, multò minus qui vicinitatem habet per suum rusticum ad rem urbanam venditam illam non petit, nec trahit difficilius enim datur actio congrui pro parvis immobilibus, quam

14 In Extravag. Feder. Sancimus.

quam pro magnis: quoniam parva immobilia petuntur jure congrui, non autem per ea petitur jus congrui, cum non sit congruum, quod habens parva immobilia petat jure congrui domum, & cæt. dicit idem *Napod. in Gl. vers. vel aliam rem.*

Idco ut plenè percipeas intellectum *Glof. Napod.* ne te firmes in proposita conclusione relata supra *vers. illative subdit*) sed pondera, quod duobus modis se declarat, & conclusionem modificat. Primo ibi, & hoc puto verum, nisi sub nuncupatione rustici contineatur urbanum de contrahentium voluntate, istud non facit ad casum.

5 Secundo ibi. Sed si collaterales, optimè facit, ut sub ratione rustici jus congrui competat ad urbanum prædium aliis collateralibus emere, & retrahere recusantibus, non jure attractionis, cum rusticum non trahat ad se urbanum, sed jure accrescendi: quod in ipso jure congrui locum sibi vindicat, ita notanter *Napodanus.*

Habens igitur hortum vicinum domui venditæ, vel domum vicinam horto vendito simul cum domo: cui domui sunt alij collaterales tamdiu à petitione domus jure congrui excluditur quandiu collaterales alij volunt jus suum exercere. quibus petentibus habens domum vicinam rustico prædio in illud concurrat non ad domum: cui adiacet hortus, ut supra declaravimus. *vers. sed qui sunt illi alij.* Collateralibus verò aliis nolentibus agere, talis vicinus retrahet hortum, & domum jure scilicet accrescendi, & præ ratione ultra considero, quod cum hortus cum domo venditus comprehendatur sub unica venditione, nec sit corpus disjunctum, & separatim propter aditum: qui per eum, vel ad eum habetur, non potest peti solus, uti rei pars, sed tota res petenda est. *tex. est in l. si uno. ff. de actio. emp. tex. in l. in commodato. §. duabus rebus. D. commod.*

6 Et retento themate, quodd nemo ex vicinis: qui per prædium urbanum junguntur vult agere, nihil prohibet, quin competat jus congrui habenti hortum vicinum domui venditæ non jure attractionis, sed accrescendi. cum verè sit vicinitas rustici, & urbani, tam in terminis constitutionis nostræ, quam consuetudinis, secundum intellectum *Antonij de Alexandro, Ioann. de Amicis, Casaris Visilli & cæterorum addens. ad d. decis. Aff.*

7 Quibus non obstat argumentum; quod formavi ex *Napod.* de parvis immobilibus: quæ petuntur jure congrui, sed petitionem non dant, quoniam responsio patet eodem in loco. Vbi pro parvis immobilibus non intelligitur, prædium rusticum hortus vel terra: quæ per se ceteri possunt, & separatim possideri ex destinatione patrisfamilias, vel aliis modis, ut in discursu *Glof. Napoda.* citatis locis.

8 Sed ea: quæ non possunt esse nisi instrumenta, & accessiones Urbani prædij icco exemplificat in cisterna, puteo cloaca, columna, statua, & simil. quæ habes in *d. Glof. vel aliam rem.*

Aliud est igitur habere domum conjunctam horto, vel balneo, vendito: & qui domum habet ista petet.

Contra verò, qui hortum habet, vel balneum conjunctum domui venditæ non indistinctè admittitur, nisi præter jus vicinitatis nullus ex collateralibus jus congrui exercent.

9 Pro qua interpretatione adduco probatissimum simile: quod est in terminis. Ecce inter domum meam & tuam rivus, vel privatum flumen, vel privata via sunt media: quæ meæ domui adiacent, & deserviunt. te vendente domum tuam competit mihi jus congrui, & protomiseos, non quia dico me esse vicinum ratione rivi, viæ vel fluminis privati. Ista enim modi, & deservientia prædiis non censentur per se, ut decet actionem juris congrui, sed quia cum privato jure possideantur, non impediunt prædiorum: quibus adiacent vicinitatem, ut infra *§. fin. Glof. vers. Via publica,* & hæc potest esse ratio in *d. consi. 1. lo. de Amicis.*

Sed si alij collaterales velint eodem jure ad protomisim admitti: qui immediate conjunguntur ipsi me excludit. dictum est in *§. à tribus partibus. vers. castrum.*

Et ita procedit decisio Sacri Consilij, & Regiæ Cameræ relata per *Afflict. ead. decis. 223.*

Uterque verò casus intelligendus est, cum tu vendis, contra verò cum ego vendidi ista modica immobilia, & domum: quæ per ista dividitur à tua tu nequaquam excluderis à cæteris vicinis; quia ista petis; quæ tibi vicina sunt, & quæ rectè peti possunt, imo per istamet, aliis vicinis non petentibus jure accrescendi petes domum vicinam, nec enim ista impediunt jus vicinitatis. Et hoc modo declaratur, & exponitur *Glof. Napod.* & concordat *decis. Sacri. Consil.* relata ab *Anto. de Alex.* post *d. Glof. littera A.* incipit *Per. banc. Glofam in fine.*

10 Sub eadem determinatione modicorum immobilium cadit *questio Tiraquelli de domo exemptili, de retrac. §. 1. Glof. 7. num. 118.* licet ipse non resolvat.

11 Non valdè distat sequens dubitatio, cum facta est venditio pulchræ & speciosæ domus: postea incensa ad aream reducitur. nunquid cesset in ea area retractus? & cessare tenet *Nicola. Boer. in consuet. Biturig. des retracitz. §. 4. in fine.*

Contrariam tamen opinionem amplectitur quidam *Damn. auctor.*

Et hoc puto verissimum in terminis nostri juris protomis. propter id, quod in *tex.* habetur (vel aliam rem immobilem) & pariter *consu. Neap. ibi* (vel aliam rem.)

12 Subiectum enim protomis. & congrui sive causa materialis est rerum vicinitas. Vel ut dicit *Affl. infra §. 3. in fin.* jus congrui à vicinitate sumit exordium.

S U M M A R I U M

- 1 **I**mmobile verè, & fictè dicitur.
- 2 **I**n re mobili cessat jus protomis nisi per ac-
cessionem rei stabilis.
- 3 **Q**uasi immobilia distinguuntur corporalia, &
incorporalia.
- 4 **I**n annuis censibus cessat congruum, & pro-
tomis.
- 5 **J**ura censuum sunt incorporalia, & ab immo-
bilibus differunt.
- 6 **C**onstitutio sancimus non differt à consuet.
Ncap. quòd inducendum jus congrui, sicut
quòd genera contractus, in quibus compe-
tit.
- 7 **E**mphyteusis, cum emptionis contractu specie
differt, & ideo ex consuet. Ncap. in illa non
competit congruum, & quomodo intelligen-
dum.
- 8 **C**omponentur decisiones S. C. super venditione
canonis, quis preferri debeat.
- 9 **H**abens Jurisdictionem civilem preferatur in
venditione criminalis ratione unionis.
- 10 **D**ominus potest vendere jus directum sine con-
sensu emphyteuta.
- 11 **E**mphyteuta preferatur in emptione domini
directi, & quo jure.
- 12 **S**ervitutes neque mobiles neque immobiles
sunt, nec in retractum veniunt.
- 13 **I**n fructibus fundi an sit locus congruo, Dis-
putatur, & resolvitur. num. 22. & quid si sint
à solo separati.
- 14 **F**ructus feudi jam collecti mobiles sunt.
- 15 **F**ructus pendentes an sint mobiles.
- 16 **E**mptio, & locatio aliquando idem impor-
tant.
- 17 **I**n locatione domini translatione inducente
obinet retractus.
- 18 **P**actum de habendo fundo in pignus pen-
dente fructuum collectione quid prodest.
- 19 **Q**uid si unum precium constituitur pro ven-
ditione fructuum plurium annorum.
- 20 **E**mptor fructuum pendentium, quomodo com-
paratur conductori.
- 21 **V**erbum (videntur) improprie sumitur, &
fictè.
- 22 **I**n venditione fructuum pendentium semper
obinet protomis.
- 23 **F**ructus, quæ pars fundi sunt.
- 24 **F**ructus pendentes si sint maturi, & extra-
neus emptor paratus colligere, cessat in eis re-
tractus.
- 25 **F**ructibus futuris venditis, si vicinus distu-
lerit jure retractus illos petere, donec matu-
ruerint, amittit jus retrahendi, imò etiam
si sola ipsius vicini scientia fuerit probata.
- 26 **E**mptio fructuum ad vitam an subiacet re-
tractui.
- 27 **T**acita revenditio non datur in fructibus.

Rem Immobilem.

Rem immobilem) idest, quæ soli sit, vel
solo cohercat, vt in ædificiis. *Bald. in*

cap. sciendum. in princ. de feud. cognit.

1 Dicitur autem immobile, quod non move-
tur, sed loco circumscribitur, vel si movetur,
fictit tamen semper pars rei immobilis vide-
tur. probat *Oldrad. c. 1. ff. 219. num. 1. Et que*
Napod. in 1. consuetu. de jure congr. ver. vel
aliam rem. vocat immobile, vel q. m. dicitur
2. quasi immobile, quod propter aliud est tale,
quamuis per se aptum natum moveri. *tex. in*
§. fi. l. Julianus, & in ll. seq. ff. de act. empt.

Horum quasi immobilium exempla pluri-
ma sunt in ll. & dd. novissimè per *lo. Cephal.*
cons. 92. lib. 1. & latius Borgni. Cavalca. de-
cif. 9. num. 10. & inde 2. par. de contractib. qui
alios refert.

Est id vile scitu. quoniam qui ad ædes pro-
tomisim habet ea omnia petet, quæ quasi pars
ædium, vel propter ædes habentur, & sunt
docet *Napod. d. Glos. vel aliam rem, & vide*
Pytrum in consuet. Aurel. de retractu c. 24.

2 Res omnino mobilis ad hoc jus protomis.
non pertinet cujus quidem vilis & abiecta est
possessio. *D. de acq. poss. l. rem mobilem, &*
quæ ita potest alienari, ut ubi sit ignoretur.
Gl. in l. fi. de his, quæ in fraud. credi.

Consumitur usu ita ut æmolumentum per-
petuum non habeat *lo. B. ff. in. in consuet. Al-*
ver. tit. des rechapters. art. 9. Muszuer. in suo
practi. de retract. & contract. resolut. in prin-
cip. Ioan. Sayson in consuet. Turon. de retrac.
art. 1. ver. Quant aucun chose. Afflic. hic nu.
14. limita, nisi cum re immobili accessorie
mobile aliquid venderetur, tunc enim veni-
ret in retractum consequenter ipsum mobile,
ex ratione, quam habes in terminis apud *Py-*
rum in consuet. Aurol. eo. tit. c. 24. Cassane-
in consuet. Burgun. rub. 10 §. 1. ver. le plus
prochain. num. 3.

Resumo quasi immobilia: quæ duobus mo-
dis considerari possunt, nam vel corporalis
sunt, vel incorporalia, redditus annui super
fundo debiti recepta, & communis est conclu-
sio, quod reputantur immobiles, diuimodo
perpetui sint, censentur autem perpetui, vel
quia nunquam redimibiles, vel quia redem-
ptionis tempus interminatum est, verbigratia
sub consueto pacto, & gratia redimenti ad li-
bitum debitoris. *lo. Fic. relatus in Volum. com-*
mun. opinio. 1. vers. redditus. Benedic. Boni.
lib. 1. de censib. art. 14. & art. 15. nu. 38.
Foller. in prax. censual. tit. hujusmodi census.
num. 23. & 24. late Tirag. de retrac. lignag. §.
1. *Glo. 14. num. 119.*

4 An igitur in ijs locum habeat congruum?
Napod. in d. Gl. ver. vel aliam rem, videtur
tenere, quod quasi immobilia jure congrui
petuntur, ut in præcedenti *Glo. examinavi-*
mus. contra verè Vincent. de Franc. in consuet.
1. vers. emit. litera A. refert discussionem lon-
gam in Sacro Consilio habitam, cum ex fa-
cto quæreretur super venditione à directo do-
mino facta, annui census super quodam rure
quod ab alio possidebatur: qui se opposuit
volens eundem censum jure congrui, & tan-
dem, inquit, decretum jus congrui non com-
petere.

16 In Extravag. Feder. Sancimus.

petere. *Camil. Saler.* ibidem simpliciter notat in incorporalibus jus congrui non habere locum. Et ita decisum alias. idemq; repetit dominus de *Franch. decis. 17. n. 8.*

Verum *Io. Angel. Pisanel.* in d. 1. *consuet. Ut. B.* ibi sumpta occasione, testatur Sacrum Consilium decrevisse attentis consuetudinibus Civitatis Neapolis, attamen, dicit ipse, non fuit discussum quid esset in terminis constitutionis. Sancimus, quod ideo adnotavit *Pisanel.* quoniam per hanc constitutionem expressè cavetur in alienatione per emphyteusim esse locum protomisi non sic in illis consuetud.

Tenendum est, & hic, & ibi in istis censibus, ac generaliter in incorporalibus cessare congruum, & protomisim.

Primo, & si super corporalibus rebus jura censuum competant, non eò minus ipsa jura incorporalia sunt. *D. de rer. divis. l. 1. §. quaedam. Inst. de reb. corpor. & incorpor.*

Secundo quamvis rei appellatione jura veniantur. *l. rei appellatione. D. de verb. & rer. signif.* cum tamen ponatur in textu (immobitem) ea non includuntur; hæc enim diversitas ponit *l. C. in l. quam Tuberonis. §. in peculio. D. de pecul. Doctores per illum tex. l. à Div. Pio. §. in venditione. de re judi. Alexan. consi. 52. vers. 3. moveor. vol. 1. Corn. consi. 147. vers. bis. tamen non obstantibus lib. 4. ad Soc. consi. 101. Francisc. Rip. consi. 171. nu. 12.*

Quo argumento ab immobilibus jura censuum differre specie. *Panor. firmat in c. nulli. de reb. eccl. alie. Tiraq. de retr. lignag. §. 1. Glo. 6. num. 3. Ant. Gabr. Rom. lib. 6. comm. opin. concl. 8. tit. de Verbor. signif. subtilis P. ncl. rub. de bon. mater. 1. par. num. 24. vers. X. conclusio.*

Illà ratio videtur efficax, & demonstrativa, quòd jus protom. sive congrui non in qualibet re stabili, seu quali habet locum, verum in ea: quæ taliter est immobilis, ut finibus, & lateribus jungantur, vel capitibus, ut in ipso textu constituto. non uno in loco: & in lege Græcorum relata infra. *§. scriptum est.*

Ita est, quòd quæcunque jura sunt neque fines habent realiter, neque latera, neque capita, merito quamvis aliis respectibus annui redditus sub genere immobilium veniant, hic tamen propter adjunctam qualitatem propinquitatis, & corporum conjunctionis necessario excluduntur à jure protomisi. Et est ratio adducta in simili re per *Nicol. Bellon. consil. 5. num. 17. vide Ary. P. ncl. in 1. par. rubr. C. de bon. mater. num. 10.*

6 Concludamus sic, quoad inducendum jus congrui inter vicinos ratione propinquitatis rerum immobilium, nullum esse discrimen inter *constit. ut. Federici, & Consuet. Neap. co. tit. de jure congrui*, ut & in præcedenti Glo. notatum est.

Sed quòd ad inducendum jus congrui inter vicinos ratione contractus, clarum est ista jura protomiseos, & congrui differre, quoniam

ibi de emptione, & venditione tantummodo est sermo, & notat *Napod. in 1. consuet. vers. emsi.* hic verò non solum de emptione, sicut ibi, sed etiam de emphyteusi, & locatione, ut patet in textu.

7 Cavendum est igitur, ne æquivoces, quòd aliud est quærere utrum in alienatione rei stabilis per concessionem in emphyteusim vicinis competat prælationis jus, & quia res ita concessa immobilis est, confinis, & vicinus omnino excludit extraneos: volens præferri ex hac lege Federici: quæ expressè loquitur de alienatione rei immobilis per emphyteusim. Verum non eodem modo ex jure illo consuetudinario cum differant contractus emptionis, & emphyteosis specie distincti. *Inst. de loc. & cond. §. adeo. C. de jur. emphyt. & de contrab. empt. late Specul. in suis titulis utriusque contractus separatas origines actiones, & formas docet, ac in mille locis civil. & canon. juris, ut not. extra de loc. & cond. c. posuit.*

Intellige sanè, de concessione in emphyteusim, vera, & regulari; Nam quoties ita contrahitur, ut resultet venditio, & emptio. Verbi gratia, si data esset potestas redimendi canonem emphyteoticum in pecunia, esset pariter locus congruo consuetudinario uti ex vetera emptione, in terminis *Afflict. decis. 72. ab Ursil.* & alii addentes, quorum conclusio hodie indubitata esse asserit *Vinc. de Franch. decis. 392.* ibique tam in id quoque meminit *Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. Glo. 14. num. 119.*

Aliud est quærere secundo. Utrum in venditione juris, sive canonis emphyteotici constituti super re in emphyteusim concessa locus sit protomisi, vel congruo? & respondendum est negativè, deficiente causa subjectiva utriusque juris retractus, idest, re immobili collateralis, sive vicinis: quæ requiritur in hac constitutione protomiseos, & in dict. consuet. congrui juxta ea: quæ ante dicebamus, vide infra per emphyteusim.

8 Cave etiam ab additione *Camilli Saler. post Napod. lit. G. vers. ultra præfata*, asserentis contrariam decisionem Sac. Consil. in causa Magnifici Alexandri de Miele, quòd, ut ipse inquit, per durum videbatur in ea facti specie dum directus dominus censum vendit, non licere utili domino eò ejus soluto precio liberè facere; Nam decisiones invicem non adversantur, sed concordantes sunt, dico enim sic themate retento, quòd in ista causa *Alexan. de Miele* non competebat retractus jure hoc protomiseos, vel consuetudinario congrui, cum fuerit juris non corporis alicujus stabilis alienatio, fuit nihilominus locus prælationi ratione connexitatis atque conjunctionis dominiorum utilis, & directi: quæ possunt fieri unum ex communi jure, per *tex. in l. fin. C. de jure emphyt. docet oculatis. Napod. in d. 1. consuetud. num. 34. facit Angel. in l. congruit, C. de locat. præd. civil. num. 11.*

Et casus singularis in *l. cotem. §. 1. ff. de public. secundum Boer. decis. 107. num. 1.*

9 Sic in simili ratione unionis jurisdictionis

civilis, & criminalis diverforum dominorum, ut cum una iurisdictione venditur is preferatur, qui alteram habet in Sacro Consilio decisum referunt iidem Moderni addentes ad *Napodan. in probem. consuet. lit. F. fol. 45.* ex dictis per *Mari. Frecc. de subfeud. num. 20. & 26.* de qua re infra in *Glo. vers. sub eodem servitio.*

10 Huic tamen concordie obstat *Andr. Ifern. in c. imperiale ver. nec dominus vers. Nam emphyteota. de probib. feud. alienat. per Feder. qui tenet d. l. fin. C. de jur. emphyt.* loquentem in emphyteota ne vendat emponemata sine domini consensu, non extendi ad dominum, ut non vendat, jus quod habet, & contrarium dici regulariter per *l. dudum C. de contrab. empt. & quod statuitur in uno, in simili non trahitur si sit contra jus.* Secundum quam opinionem *Andræ* non semel fuisse decisum commemorat *lo. Vinc. Anna singul. 150.* Dominus directus vult vendere, ubi *Andream* ipse quoque sequitur uti *Evangelistam* in reg. *Annæ* accedit *Maur. Burg. de laudem. par. 3. inspect. 2. n. 4. & 5.* Certè deferendum est *Andræ*, sed salva sit sacrosancta *Evangeliorum* autoritas: quæ probavit *Ecclesiastica.* *Andreas* non dicit id: ad quod allegatur. Dominus *Anna* dicit *Andream* tenere, quod cum Dominus directus vult vendere suum dominium, emphyteota non præfertur aliis, istud non reperies apud *Andream*: cujus verba proximè fideliter retuli. differentia est querere an dominus possit vendere jus directum: quod habet sine consensu emphyteotæ, ut format facti speciem *Andræ*, & bene dicit standum esse regulæ. *l. dudum nimirum,* quia major est domini directi, quam utilis autoritas ratione præminentis domini.

11 Vel querere, an venditione facta directi juris possit emphyteota admitti, ut præferatur ipse eodem precio soluto, ut formant facti speciem. *Napodan. & Boer. d. decis. 107. post Specul. tit. de emphyteo. §. nunc aliqua. num. 94. & seq.*

Nihil interest directi domini, emphyteotam præferri extraneo post à se perfectam venditionem, sicut interesset, si prohiberetur vendere utili domino prius non requisito. ut est opus distinguere ad intellectum, *dict. l. dudum,* & nos adnotavimus infra *Glof. vers. per emphyteusim.* Et secundum prædicta intelligo, quæ allegat *Præs. de Franch. decis. 17. num. 7. & 8.* ubi commemorat, & sequitur *Andream Ifern.* loco ante citato. adde *Ant. Gomez. in l. 70. Tauri. num. 32.* ubi eam legem probat: quæ ita se habet. *Item si directus dominus rei, vel fundi vendat suam proprietatem, & dominium directum superficiarius præfertur proximiori consanguineo, & socio ejusdem rei.*

Post quæ scripta æditi sunt commentarii *Benedelli*: qui in *princ. constit. num. 267.* simpliciter asserit emphyteotam præferri aliis ex *decisio. Nicol. Boer. 107.* cujus opinionem dicit esse communem fundatam in *l. cotem §. 1. ubi Bar. de public.* quod intellige, ut proximè declaravi; qui enim voluerunt emphyteotam præferri, ut se à canone redimat, id probant

communi jure, & consuetudine, non autem ex hac constitutione protomifcos.

12 Ad hunc quoque locum pertinet quod de servitute diximus (supra *Gl. habeat*) quod si servitus venditur, cum neque mobilis, neque immobilis sit, non est locus huic juri protomif. nec alii retractui, ut per *Tirug. de retrac. lign. §. 1. Glo. 5. num. 1.* quem solum citat *Art. de Padil. in l. si aquam. num. 87. C. de servit. & aqua.*

13 Quo ad corporalia quasi immobilia quæstio est in fructibus, puta vendo tibi fructus olivæ pendentes, juxta *l. si debitor. §. verisimile. D. de contrab. empt. vel frumentum in herbis, quæ magis futurorum appellatione veniunt. l. si stulas §. frumento. eod. tit.* Quamvis talium fructuum per legem Longobardorum prohiberetur emptio. in *tit. de probib. aliena. futur. fructu. l. 1. qui tex. ascribitur Karolo Magno Imperatori, de qua re differui in Volumin. juris patr.*

An ergo in hujusmodi fructuum venditione sit locus retractui ex hac *l. protomifcos*, & videtur ita, quoniam pars fundi. *l. fructus pendentes. D. de rei vendic.* concordantes autoritates allegat hic *Afflic. & latius Bartolo. Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 10. des retract. §. 1. in tex. sô. heritage. num. 9.*

Intellige quamdiu fructus hi pendunt cum venduntur, quoniam si essent separati à solo in eis cessaret jus retrahendi, ut quidam *Auctor* damnatus post *Afflic. hic 3. nos. nu. 4.*

14 Quæ distinctio jure probatur cum differentia sit etiam in fructibus feudi, qui donec sunt pendentes in commercio, non sunt, licet in eis caveri possit creditoribus ex primo decreto, ut per *Andr. & Afflic. in const. regni si quis post litem. num. 9.* Sequestrantur tamen adhuc, ut cum fuerint à solo separati, & sic mobiles effecti, fiat deinde exequutio, aliud esse enim fructus coherere solo, & separatos fuisse. *Cammerar. in repetit. l. Imperialem. fol. 19. lit. D. & inde lit. T. & V. Franc. Bursat. consi. 44. num. 34. vol. 1.*

Ideo *DD.* dicunt fructus bonorum feudaliū à solo separatos dici, & censeri allodiales *Roland. à Val. consi. 54. vol. 3.* & fructus pariter bonorum quasi castrensiū effici adventitios post collectionem *Borgni. Cavalc. de usufr. muli. relic. num. 182. & seq.* Ibiq; agit quomodo in eis habeat pater usumfructum, vel commoditatem jure patriæ potestatis, de qua re *Joan. Vinc. de Franch. decisio. 10. num. 8. & seq.*

15 Verum quia negari non potest fructus pendentes adhuc à solo non separatos quoad quid posse reputari mobiles, cum, ut est dictum; in illis concedatur sequester ex *doctr. Pauli de Castr. consi. 132.* videretur dicendum, quod dictum frumentum, *vers. breviter ego puto. vol. 1.* cujus concordantes citat *Tirug. glo. 2. num. 11. connubial. l. 16.*

Propterea cessare retractum in quæstione proposita de fructibus pendentibus, tenuit *Tirug. de retract. consanguini. §. 1. glof. 7. nu. 42.*

44. dissentiens ab Afflicto supra citato.

Pro qua opinione facit, quod venditio quorumcumque fructuum pendentium, sive futurorum, sive unius anni, sive plurium non subiacet alicui retractui feudali, nec pro ea debentur aliqua jura patrono, nam solum remanet integrum, & in laudemio probat multis adductis *Mur. Burg. par. 2. in spec. 5.*

Quam eandem conclusionem firmat magis elegans eloquutor, quam diligens *Iureconsult. Ame. Robert. rer. judic. lib. 3. c. 9.* tenens indifferenter, quoties sine fundo fructus venduntur cessare omnino retractum.

16 Validae rationes pro hac conclusione considerantur. Prima, quod & si nominetur a contrahentibus emptio, & venditio, in effectu judicanda est locatio, quantum ad actum alienationis, ex adductis per *Socci. conf. 156. num. 1. lib. 2. Bar. in l. si quis ita. D. de usufr. Carroci. in tract. de loca. & conduc. tit. de vendit. in verba.* locationis enim, & venditionis non est differentia, quando venditur, vel locatur, quod futurum speratur. *Alvar. valaf. consult. Lusi. 75. num. 10.*

Altera est, quod etiam si venderentur fructus centum annorum, ex isto contractu sola nascitur personalis actio ad patientiam praestandam citra alienationum species. *Bart. notanter, & Bald. in l. codicillis. §. instituto. D. de legat. 2. Foller. de censib. vers. hujusmodi. n. 12.*

17 Quia verò per hanc constitutionem in ea locatione tenemus habere locum protomisii; per quam inducitur rei alienatio, ut in *glos. infra vers. per locationem*, videtur concludendum contra vicinos, juxta opinionem *Tiraquelli*, & *Annei Roberti*.

Aliquando speculari, quid si fructibus venditis etiam ad tempus modicum acquireretur jus in ea re, ex qua fructus colligendi sunt Verbi gratia, quod interim conventum fuit, ut pradium maneat loco pignoris, & hypothecae, penes fructuum emptorem, sive majus locatorem. haec est enim species alienationis, per *tex. l. fin. C. de reb. alien. non alien.*

Respondebam adhuc subsistere primam rationem contra vicinos, quia cum locatio censetur in effectu, prout locatio est ad modicum tempus cessabit jus protomisii.

In quantum vero est ius constitutum in re propter pignus, & hypothecam cessabit quoque protomisii; quoniam neque in pignore, neque in hypotheca locus est congruo. *Napod. in 1. consuet. Nesp. eo. tit. ver. emit, & posui infra §. scriptum est vers. in venditione.*

19 Rursum quid dicendum, si fructibus venditis ad longum tempus, unum tantum precium constitueretur solvendum pro omnibus annis, & venditionem esse, retractuique obnoxium extraneum emptorem auctoritate *Tiraq. de retrac. ligna §. vgl. 14. n. 86.* tenet simpliciter *Dr. filius ad Afflic. decis. 401. num. 3.*

Sed decipitur *Ursillus*, quia *Tiraquell.* non se firmat in ea sententia, ex quo statuta de venditione loquentia debent intelligi de perpetua, non autem de temporali, & demum cogitandum reliquit.

20 Attendamus diligentius, cogitantes, quid sibi volunt doctores, dum asserunt, emptorem fructuum pendentium equiparari debere conductori; & verum dicunt habito respectu ad fundum, à quo fructus colligendi sunt; in eo enim non magis, ac per simplicem locationem acquiritur emptori haec. Ideo est quare loci traditionis est, ut venditor patiat ab emptore fructus colligi. *l. qui pendentes D. de acti. empt.*

Si idem intelligeres respectivè ad ipsos fructus, utique errares, quoniam fructus etiam futuri propriè emuntur, & venduntur, *text. in l. nec emptio. de contrah. empt. & d. l. qui pendentes*, cum ibi not.

Neque in hoc proposito curò scire an diversa sit appellatio eorum fructuum: qui ramis arborum suspensi hærent, & eorum: qui recti sunt, ut primos pendentes, secundos stantes nominemus per *Glos. in l. si pendentes. D. de usufr. contra quam tenet Joan. Cop. in tract. de fructib. futur. penden. c. 6. in fine.*

21 Supposito igitur, quod hi fructus recti, & verè emuntur. Aliud supponendum est, ut ab initio diximus, & *Tiraquellus* minimè negat, quinimo in argumentum pro se trahit, quod cum pars fundi censeatur, verè tamen, & propriè pars non tant, sed fietè immobilia, iuxta sententiam verbi (videntur) in *d. l. fructus. de rei vend. Glo. in c. 1. §. scientiam. ver. coharerentibus. de feud. cognit. cum concordantibus per Tiraq. in d. gl. 7. num. 37.*

22 Sed sic est, quod fietè immobilia, quæ venduntur extraneo, peti possunt à vicinis iure congrui, & vicinitatis, quamvis qui ipsa quasi immobilia possidet, è contrario actionem non habeat ad vendendum verè immobilia vendita eodem iure vicinitatis, & congrui. Secundum notabilem sententiam *Napod. in d. 1. consue. vers. 5. vel alià rem*, igitur in venditione fructuum pendentium, & futurorum, sive unius, sive plurium annorum habebit locum protomisii.

Ita particulariter concludit hic *Ant. Caput.* ad verbum sequutus *Napodanum* tacito auctore, in *Glos. (vel aliam rem immobilium ibi) Et adverte, quod ista parva immobilia petuntur ex isto jure protomisios, ab habente domum, fundum, vel terram conjunctam, ut hic, & hoc satis videtur congruum. Sed an habens ista parva immobilia petat ex hoc jure protomisios domum, agrum, vel terram sibi conjunctam non videtur conveniens, quod per praedicta parva petat magnam domum. Sed in contrarium videtur. tex. hic in principio, dum dicit. Si quis habeat, & non repetit postea cum vocat conjunctos (aliam rem immobilium) per conjunctionem domus, agri, vel vineæ. argum. ff. mandati. l. creditor. §. Lucius. ff. de acceptil. l. pluribus, & de servit. urb. praed. l. si servitus. Sed quod prius dixi verius videtur *Ant. de Caput.**

23 Videntur autem pars soli fructus, non sunt simpliciter; quoniam ex multis rationibus, cum una res dici possit pars alterius, ipsi fructus non sunt talis pars fundi: qua detracta fun-

fundus destinat esse, nam non pars integralis sunt absolute, sed quotitativam dicunt esse *Dida. Covar. lib. 1. varia. resolut. c. 15. in princ. Tbesaur. decis. 55. Prases de Franch. decis. 390.* qui duo mutuo se citant in dictis locis, ad declarationem *d. l. fructus*, de quorum dictis oportunis differendum est *infr. §. in primi. ver. legitimis usuris*. Eaque fortius procederent si ad tempus non modicum fructuum venditio fieret, quia quodammodo alienatio esset *tex. est in clem. 1. in fi. de reb. eccl. non alie.*

24 Itaque retenta opinione Afflicti, & Caffenei: quos nuncupatim supra citavimus, eam limitabis jure, & æquo, nisi aded proximum esset fructuum venditorum propter maturitatem recollectionis tempus, ut omnia sint emptori extraneo parata ad colligendum, aut qui fortasse cepti sunt colligi, quo casu sunt loco mobilium, & pro collectis habendi, ut non sit locus retractui ex hac lege protomis. vel similibus statutis, & consuetudinibus, secundum opinionem *And. Tiraquell. d. §. 1. glo. 7. num. 44.* qui præceptis movetur ex *Bar. in l. divorzio. §. interdum. vers. quæro quidam soluto. D. solut. matrim. per glo. ibi vers. reddit*, Tiraquello adheret, licet in alio proposito *Tbesaur. d. dec. 55. in fin.* qui corruptè allegat *Tiraquell. Glosam, & numerum, & §.*

25 Ac pari ratione secundò limitabis, nisi fructibus futuris venditis, vicini distulerint retractum petere, donec periculo extranei emptoris fructus venditi maturuerint. Pone Titium emisse pendente olivam mensem Julii, vicinus petit retractum mense Octobris, confirmata jam collectionis spe ob præcedentes autumnales pluvias, nonne iniquum esset, si admitteretur, ut retraheret fraude sua adjunctus: quæ nemini patrocinari debet, pro qua re notanter *Jo: Sayson. de retract. ar. 12. bene faciunt*, quæ adducit *Covarru. dict. cap. 15. variar. numer. 7.*

Plus dicerem, quod probata scientia vicini illius petentis per retractum fructuum venditionem antea factam, posset ab extraneo emptore de dolo excipi propter manifestam iniquitatem petitionis, ut in simili casu dicit *Tbesaur. ca. decis. 55. vers. ex quibus puto.*

Esset enim pejoris conditionis emptor extraneus: qui ut fructus colligeret: quos emit fundum coluit, ut dominus, quam conductor: cui non auferuntur fructus pendentes fundo vendito, juxta *tex. Julianus §. si fructibus. 2. responso. D. de action. empti.* de quo textu, & aliis concord. *Covarru. Tbesaur. & dominus de Franchis* locis citatis.

26 Limita 3. in eo, qui emit fructus alicujus fundi ad vitam suam pro certa summa: quoniã cum talis emptio regulatur quoad justitiam precii ab ætate, & tempore, quo secundum juris præsumptionem emptor verisimiliter vivere potest. juxta *l. hereditatem. D. ad leg. Falcid. Paul. de Cast. in l. si pater puella*, & ibi *Jason. num. 8. C. de inoff. testum.* non potest representari extraneus in vicinis volentibus præferri propter principalem personæ contemplatio-

nem. ita & de emptione alimentorum ad vitam, de qua *Pincl. in l. 2. C. de rescind. vendi. 3. par. cap. 4. num. 31.* Sed dic oppositum per eaque de usufructus venditione. differui infra *Gloss. per emphyteusim.*

27 Demum notabis, quod emens fructus unius anni, licet finito anno remanserit in tenuta ejusdem fundi, non propterea intelligitur facta tacita recollectio sequentis anni, ut est in tacita reconductione juxta *litem queritur. §. qui impleto. D. de loc. & cond. Aym. Crav. consi. 87. nu. 3. vol. 1. post Alex. consi. 76. lib. 5.*

S U M M A R I U M.

- 1 **T**itulus quosuplex?
- 2 **T**itulus unde dicatur.
- 3 **T**ituli acquisitiones enumerantur per Cicero.
- 4 **T**itulus ad vendentem hic refertur contra Captum.

Titulo.

1 **T**itulo hinc multiplex esse potest, ut enumerat *Gloss. in l. hereditatem. C. in quibus causis cessat long. temp. prescrip.* & quam diversimodè hæc dictio habeatur, *Alber. docet in l. cogi. C. de peti. hered. paucis additis per Luc. de Pen. in l. absit. C. de privi. dom. August. lib. 11.*

2 An autem inde titulus dici debeat, quod factum, nomen, & memoriam tueatur auctoris quodam Librorum inscriptionem disputat contra *Alciatum Hier. Magius lib. 1. Miscellane. cap. 14.* nihil tamen ad rem præsentem attingit scire, præter id, quod ex hoc contextu notatur, nequaquam referre quo titulo, vel quomodo res habita fuerit in proposito juris protomiseos, ex eo: quod sequitur ibi. Vel aliquo alio modo) Consideretur namque possessionis modificatio, sive qualitas possidendi: pro qua etiam titulus improprie ponitur, est *Bulgari expositio relata per Glosam in d. l. cogi. & in l. pignoris. vers. Titula. Cod. de pignor. actio.*

3 Titulos autem, sive rerum acquirendarum causas perstrinxit *Cicero. lib. rethoric. 4. loco ab expeditione. Necesse est, inquit, ostendas te aut vacuum possedisse, aut usu tuum fecisse, aut emisse, aut hereditate tibi venisse*) emptionis verbum latè sumpsit Cicero, ut & notavimus infra. *vers. per venditionem.*

4 Sed vide tursequentem *Gloss. Anton. Caputi*, à qua nos dissentimus quatenus hæc intelligit respectu ejus, qui ad retractum se admitti petit, ut supra *vers. habeat.*

Per illud: quod sequitur (vel aliquo alio modo) videtur, quod si convictus habeat dominium: de quo possit dubitari: puta quis prescriptum cum mala fide, ut notatur *extr. de prescrip. c. fin. & in regula Malefidei. lib. 6. & Cod. de long. temp. prescrip. aut h. malefidei*, nihilominus habet istud jus protomis. cum superius expressit, cum quis possidet ex empto, vel simili titulo puta pro hærede, pro legato, pro donato, pro dote, vel pro suo, & sic quod sequitur (vel alio modo) intelligitur saltem titulo putativo, licet non ve-

20 In Extravag. Feder. Sancimus.

vo, facit quod not. Dyn. in d. reg. malefidei. Sed in eo: quod hic dicitur (ex communi emptione) derogatur iuri cōmuni, C. de commu. rer. alien. l. falso. cum simil. Ant. Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**erbum velle denotat liberam facultatem.
- 2 Vicinus potest non uti jure prothonis, etiam postquam contra extraneum in judicio obtinuit.
- 3 Libera vendendi facultas non impeditur per banc Constitut. impeditur autem rei venditæ in extraneum translatio.
- 4 Differentia inter rem venditam, & rem alienatam.
- 5 Ponderantur verba constit. ex quibus probatur auctoris sententia.
- 6 Jure communi ex l. dudum, non prohibetur retractus, sed ne vicinus possit extraneo emptiōnem impedire.
- 7 Tenor literarum Gregorii XIII. de jure congrui.
- 8 Prothonis locum habet in contractibus: in quibus pecunia res aestimantur.
- 9 Venditio non fit absque pretio, & quod in pecunia consistat, & an sufficiat in pecunia constituti, licet non in ea impleatur, & quid in locatione, & emphyteusi?
- 10 Quæ in suo genere functionem recipiant, pecuniæ comparantur.
- 11 Cautio pro extraneo emptore: qui pro pretio est obligatus, ne teneatur venditori.
- 12 Lege prohibente alienationem, actio in rem competit ei: cujus gratia prohibitio fit.

Voluerit alienare.

1 **V**oluerit alienare) ecce de alienatione voluntaria loquitur, juxta significatum verbi (voluerit) per reg. juris ejus est velle. D. de reg. jur. Ludov. Rom. consi. 107.

Hinc primum adverte, ex hac lege neminem compelli ad vendendum, aut aliter contrahendum, nisi voluerit ipse alienare. Sic concordat in hac parte juri communi. l. nec emere. C. de jur. delib.

Est tamen verum, quod cum decreverit quis effectivè rem: quam habet immobilem in alium transferre aliquo ex tribus titulis hic expressis, debet honorem præ cæteris habere vicinis suis, ac inter eos propinquioribus: qui nec etiam ipsi inviti ad id tenentur; namque si volens distrahere vicinum cogeret comparare, quemadmodum non posset extraneum, nihil justè postulare. l. invitum C. de contraben. emp. & vendit.

Simili modo Petra de Bellapert. intelligit tex. l. qui Romæ. §. cobaredes. D. de verb. oblig. Nam, inquit, intelligitur si ipsi emere velint, sicut in l. 2. C. de jur. emphyt. ibi (si dominus voluerit) ad quæ vidi concordantes, quos citat Io. Cephal. consi. 423. num. 56. & seq. vol. 3. Et eo usque ex voluntate dependet, ut inter-

dum post absolutum contractum liceat pœnitere in præjudicium vicinorum, quod declaravimus infra §. scriptum est autem. vers. in venditione.

2 Et è contrario vicinis: qui contra extraneos emptores in judicio obtinuerunt ex hoc jure, licet nolle uti sententia. Nicol. Boer. decis. 48. & præsuppono, quod emptio. num. 2. Præf. de Franch. decis. 346.

3 Cave secundo, quoniam constitutio hæc non vetat rem vendi cujus emptoris quem poterit venditor invenire suo arbitratu, probareque: quod gravem esse rerum dominis volentibus vendere injuriam, dixerunt Imperatores in l. dudum, C. de contraben. emp. licet malè intelligens Vinc. Maxil. in consuet. Bari. eo. titul. §. colonus, putet, quod hæc lex continet illud jus antiquum modo renovatum, ut ibi differit num. 45.

Dicimus enim prohibitionem esse, ne rem venditam extraneo emptori, vel in emphyteosim concessam, aut locatam in extraneum alienando transferat, nisi prius contractus habitus cum extraneo denunciatur vicinis, quod ita probatur.

Alienare, & vendere ita differunt, ut res dici possit vendita, sed non alienata, donec in dominio est venditoris, l. alienatam. ff. de verb. & ver. signif.

Tunc res vendita dicitur alienata propriè cum emptori est plena tradita. Dyn. in d. l. alienatum. tex. est in c. Imperialem. §. Callidis, & ibi Bald. de prohib. feud. alien. Specul. de locato. §. nunc aliqua. vers. 95. Bal. in cap. 1. §. an si libellario. quibus mod. feud. amissa.

Namque traditio est modus acquirendi dominij. C. de Pact. l. traditionibus.

Et actus: per quem dominium transfertur est alienatione. C. de fund. dota. l. 1.

5 Pondera igitur textum constitutionis nostræ: per quam si Federicus prohibuisset vendere, dicere poterat (non aliter permittimus vendere) sed verba ejus sunt (siquis voluerit alienare per venditionem) & rursus ibi (non aliter ei concedimus alienare.) ergo vendere non impeditur dominus.

Præsupponitur enim, quod præcessit contractus, & fuit absolutus consensu de re, & pretio, ut patet ex modo denunciationis: quæ vicinis facienda est, scilicet est, ut solvant justum pretium, quantum verus emptor dederit, sic in seq. textu, juncto vers. & licet.

Impeditur ergo contractus implementum, idest rei traditio, quæ ex habili titulo operatur alienationem, non autem contractus perfectio, idest, consensus, & conventio, inter vendentem, & ementem extraneum, aliud est implere, aliud perficere contractum. D. de peti. & comm. rei vend. l. necessario Instit. de emp. & vend. §. 1. junctis his, quæ notavimus infra. vers. nisi.

Alij sunt contractus: quia ab executionis actu denominantur, rei; traditione perficiuntur, neque antea merentur proprij contractus nomens;

men; ut mutum, depositum, & similes. *Institut. quib. mod. re contrab. oblig. per totum. Bar. in l. juris. gentium. D. de pact.*

- 6 Quare Petrus relat. à Cyno in ultimis verbis *d. l. dudum* lex, ait, non prohibet, quin proximior retrahere possit, sed prohibet, ut non possit is prohibere extraneo rem vendere, idq; sentit *Odoffred. figurando casus ad eadem l. & videatur Tirag. in presat. de utroq. retrac.*

Inferitur necessario nostram constitutionem non omnino adversari *d. l. dudum*, ideo pares huic legi consuetudines à Sacris Canonibus non solum non improbantur, sed & servari constituitur. *juxt. tex. ad hoc notab. in c. constitutus. de in integ. rest. & concordant nonnullæ Pontificales Bullæ editæ pro vicinis adversus extraneos emptores: quas commemorat Mur. Ant. Burd. sub. cod. titu. de jure protomiseos.*

Nec ab re est ex eis huc referre Gregorij XIII. Papæ magni Jurislatoris. literas de ædificiis, & jure congrui. Magnum dixi Jurislatorem; nam & jus Bononiæ publicè docuit priusquam à Pio IV. Cardinalis S. Sixti crearetur, atque quampluribus muneribus, & Magistratibus sanctus Maximi Jurisconsulti nomen est assequutus, ut in Vitis Summorum PP. habetur, 8. cap.

Sed cum aliqua domus, sive fundus, aut solum valente sua sponte domino vendendum erit, teneatur venditor à vicinis perquirere quid quid erunt: qui rem aliquam immobilem illi, contiguam habuerint, etiam si se empturos nullo modo antea professi sint, an aliquis eorum velit rem vendēdā emere, eisq; precium, atq; omnia pacta, & conditiones: quib. cum alio verè omnique procul fictione contraxit, intimare, & cat.

Cave tamen, quia Bullas omnes prædecessorum Pontificum de hoc ipso jure congrui Sanctiss. Pius V. revocaverat per suam Bullam 134. reduxitq; ad terminos juris communis, ut benè advertit *Benedel. hic. num. 28. vers. & licet ad terras Ecclesiæ. ubi meminit suprascriptam Gregorij XIII. Constitutionem.*

- 8 Verum ne qui rem suam vendere volens, sive alienare, dum preferre debet propinquos extraneis, in damno esset, advertitur per hanc legem, ut in his solis contractibus jus protomiseos locum vendicat: in quibus pro re: quæ alienatur, valor est in pecunia, & cum pecuniæ certa sit æstimatio, nihil interest venditoris, à quo precium recipiat. *arg. l. numis. D. de in lit. juran. lo. Andr. in c. potuit, extra. de locat quem refert. Abb. Panor. ibi in Glo. vers. aliis vendere.*

- 9 Venditionem fieri precio, & precium in pecunia consistere patet, in *tex. l. 1. & tot. titu. de empt. & vend. D. & C. & §. item precium. Instit. eo.*

Pariter locationem in mercede, & mercedem in pecunia, probat *tex. l. 1. §. si quis servum. D. de pos. secundum communem, & receptam sententiam, licet eam impugnet. Corraf. lib. 2. Miscel. c. 11. & latius Ary. Pincl. 2. par. rur. C. de rescin. vend. à num. 29. quam communem novissimè uti veram defendit Andr. Facchin. controver. lib. 1. cap. 82.*

Similiter emphyteusim esse in pensione, & pensionem in pecunia videtur. clarè in *l. 2. C. de jur. empb.*

Nec quidem refert quid postea pro rei venditæ valore solvatur, implementum ipsius contractus, modo de pecunia fuerit antea actum. per *l. precij. C. de rescin. vendit. secundum verum receptumq; intellectum pro communi opinione, ut Pincl. in dict. rubr. c. 1. nu. 16. & c. 3. in prin.*

Sic & in mercede videtur constitutum: quæ in pecunia esse debuit, tamen dummodo locandi fuerit propositum, sive res locationi exposita, nihil refert, si certa ponderatione olei fructus anni locentur. *l. si olei, ubi Barto., & communiter alij. C. de loc. & cond. quod si absque proposito locandi ita convenerit, ut certa quantitas tritici, vini, & similibus præstetur domino fundi, contractum huiusmodi innominatum dicit: Gl. in l. excepto. C. de loca. & cond. Sed non idèd absimilem esse locationi; cum par æquitas in eo servetur, quæ in propria locatione, ut in *d. Gl. quæ recepta est, noviss. addentes in §. 1. Instit. de loc. & cond. post Glos. vers. si merces quibus adhaeret Facchine d. c. 82. lib. 1. controverf. Napod. notanter in consuet. 1. in quib. cas. sic. propr. aut. pig. vers. terra.**

In emphyteusi ab initio non solum sub pensione: quæ est in pecunia, sed etiam sub redditu in specie concedi res solet. *Glo. est in §. adeo. instit. de loca. & conduc. annuas præstationes appellat Casfan. in consuet. Burgun. des cens. rub. 11. §. 2. qua in provincia, ut Cassianus testatur, frequentatur multum blandorum, vini, & præcipuè granorum.*

- 10 Horum autem omnium communis ratio est, quod cum res certa ponderatione, vel mensura consistunt, pecuniæ comparantur, ex quo in proprio suo genere functionem recipiunt. *tex. & quæ hab. & not. in l. 2. §. mutui datio. D. si cert. per.*

Quæ eò tendunt, ut intelligas ex ista constitutione nullum considerabile damnum inferri venditoribus propter vicinorum prælationem, ergo prodesse debent in eo: quod sibi ipsis non nocet. *D. de evictio. l. in creditore, de qua regula Vincem de Franch. decis. 183. nu. 8.*

Sed & neque extraneus emptor quicquam perdit, quoties à se res per vicinos retrahitur; servatur enim indemnitas post rei emptæ restitutionem, recepto precio; quod fortè solverat, etiam cum usuris, & expensis, in casibus positis, & notatis infra *tex. Causa verè dotis.*

Si verò adhuc precium non solverat, iam liberatus intelligitur à sua obligatione, ut per *Andr. Tirag. de retrac. lignag. §. 1. Gl. 18. nu. 39. & §. 29. Glo. 2. nu. 2.*

- 11 Dummodo illud caveat extraneus emptor: cujus fidem sequutus est venditor de precio satisfaciendo, puta: quia pro precio se & rem emptam obligavit ad certum quid annum donec solverit, ut cum à vicinis convenitur jure hoc protomiseos, protestetur venditori: cui liceat retractui consentire, & à retrahentibus cautiones accipere etiam cum fidejussoribus, juxta communem doctrinam ex *Guid. Pap. consi. 161. de qua se infra vers. solverit.*

- 12 Propter id: quod de alienatione dictum est, infertur ad aliud valde notabile; quia cum lex prohibeat alienari antequàm vicinis denunciatur, res ipsa censetur affecta legis ministerio, & successive actio in rem nascitur vicinis ex ista lege, vel simili

simili statuto, aut consuetudine volentibus retrahere; quoniam ob legis prohibitionem statuti, vel consuetudinis dominium non fuit in extraneum adhuc translatum. *Tiraq. in terminis §. 1. Glos. 7. nu. 10. & 11.* cum alijs allegatis per *And. Gail. lib. 2. practic. observat. cap. 16. in fi.* vide quæ diximus infra. §. *transcurso*, hoc enim intelligo postquam vicini volentes præferri impleverint soluto precio, & re penes extraneum emptorem existente.

S U M M A R I U M.

- 1 **A**lienationis verbum hic strictè capitur propter tres contractuum species.
- 2 In datione in solutum an sit locus huic juri.
- 3 Venditore recemte an sit locus congrue.

Alienare;

Antonius Caputus;

1 **A**lienare) licet verbum hoc comprehendat omne id: per quod transfertur dominium. ut *C. de fund. dot. l. 1. & D. de verb. signif. l. alienationis. & de alienat. iudic. l. ex hoc. §. 1. & C. de jur. emphy. l. 1.* Aliter largissimè accipitur. *C. de rebus. alien. l. sancimus, & in authen. de non alien. reb. eccl. §. nos igitur. & extra eo. c. nulli.* hic tamen istud verbum specialiter refertur ad venditionem, locationem, & emphyteusim tantum, sicut & alias. *D. de pignor. l. in quorum.* Nam licet emphyteota non possit vendere meliorationes suas sine consensu domini, potest tamen donare. *not. extra de loca. c. potuit, in Glos. alijs, & C. de jur. emphyt. l. fi. in Glos. Specul. de locato. §. nunc aliqua. vers. 7. & ibi lo. Andr. licet Barto. in d. l. fi. teneat,* quod idem in datione, sicut in venditione, & male facit secundum *Bal.* quia quod in uno permittitur, in cæteris prohibetur, & è contra. *not. in l. maritus. C. de Procur.*

2 Et ex hoc quæro, pone quod quis recipit agrum, vel domum in solutum, an habeat locum istud jus protomif. videtur quod sic, quia quodammodo est emere. ut *C. de evictio. l. si prædium,* sicut qui recipit litis æstimationem videtur vendere, ut *D. de usucap. pro empto. l. litis.* Sed contrarium est verum: quia diversi sunt tituli pro emptore, & pro soluto in *D.* & facit quod notat *Specul. de empt. & vendit. §. nunc dicendum. vers. sed pone statutum.*

3 Pone; quod facta alienatione antequam conjunctus veniat ad petendum jus protomiteos, pæniteat ipsum venditorem, & infra paucos dies ipsam rem redimat, an excludet conjunctum? videtur quod sic. *per lex hoc edito. §. fi. de alie. judic. & D. de usucap. l. sequitur. §. idem labeo.* Sed contrarium puto per *l. quidam in testamento. in prin. D. de fideicom. libers. non obstat. §. fi.* quia illud ædictum est purgabile. Nec obstat *§. idem Labeo;* quia ibi per redemptionem non desinit qualitas culpæ ipsius delinquentis alienantis, & pro hoc facit *tex. collat. 10. quid. jur. si post. alienat. feud. Vofal. id recup. & jura; quæ allegantur in Glo. ibi quod not. Ant. Caput.*

S U M M A R I U M.

- 1 **C**onstitutio loquens de venditione, de alijs contractibus non intelligitur.
- 2 Venditionis verbo, quid olim comprehendebatur.
- 3 Ex dotali pecunia prædium emptum, permutatio magis quam emptio dicitur.
- 4 Quid si dotalis fundus in pecuniam convertatur.
- 5 An his casibus sit locus juri protomifcos.
- 6 Resolvitur precedens questio.
- 7 Fundus emptus à Sacerdote ex pecunia legata pro Missis, an sit subiectus huic juri.
- 8 Pretium perventum ex feudo vice feudi est.
- 9 Ita & prædium emptum ex illa pecunia.
- 10 Non tamen in præjudicium vicinorum ratione congrui.
- 11 Triplex est perfectio venditionis, nec probatur pretium relatam in incertum.
- 12 In re donata, & instrumento venditionis celebrato cessat congruum, data pretij modicitate.

Per venditione.

1 **P**er venditionem) quoniam hæc constitutio in pluribus suis partibus de precio loquitur, clarissimè datur intelligi solum venditionis contractum à datione, & permutatione specie distinctum significari. *per tex. in l. curiales. C. de prad. decur. lib. 10. ubi Andr. de Baralo* notat particulariter, quod constitutio loquens de venditione, non trahitur ad permutationem, vel dationem, qua ratione, inquit, collige argumentum, quod dicitur de congruo, sive jure protomifcos, quod vult. Si aliquis emit fundum mihi vicinum, ego sum emptori præferendus; quia hoc cum sit contra rationem juris, non trahitur ad consequentiam, scilicet ad permutationem.)

Et ita in specie notat, quoq; *Napod. in 1. consuet. jur. congr.* verbo emit: quem ad verbum sequitur noster Caputus in *Glo. preced. vers. Alienare.* licet non posuerim integram ejus Glosam, cum præter dicta *Napoda.* nihil sit, quod ex ea notari possit.

Ac pro eadem conclusione plurima quoque superflua expendit *Andr. Tiraq. de retrah. c. lignag. §. 1. Glos. 2. Afflic. & Moderni hic.*

2 Dubium autem faciebat lata significatio verbi (alienatio) & verbi (per venditionem) sub venditione enim omnem alienationis actum censeret volebat antiquitas. *l. sicut §. venditionis. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solvi.* Quo prisco sermone res mancipi dicebatur, idest alienabilis, vel vendibilis. Nam mancipare, vendere est ex *Cicerone in Topicis not. Boer. & Guliel. Bude. prior. annotat. in pandec. ver. in mancipatum dare, & venire.*

3 Sed qui fit, cum dotalis pecunia transfertur in comparisonem alicujus prædii, permutatio dicitur magis, quam emptio, & venditio, ut si è contrario res in pecuniam, *juxta. tex. l. ita constante. D. de jur. dot. cujus clara sunt verba (Permutare posse dotem dicimus, si hoc mulieris utile sit, ut ex pecunia in rem, aut ex re in pecuniam)* & sequitur *l.*

28. Quod si fuerit factum fundus, vel res dotalis efficitur) Item *tex. in l. si mulier. de pact. dotal. ita se habet* (*Posse convenire, ut dos, quæ in pecuniâ numerata esset, mutaretur, & transferatur in corpora, cum mulieri prodest*) Et cum fundus dotalis venditur pro uxoris utilitate, forte, ut ex precio creditoribus satisfiat. Magis dici permutationem, notat *Glo. per illum tex. in l. fin. D. de jur. dot.*

Videtur enim exinde inferri, quod siue uxor ex pecunia dotali emat prædia, siue ipsa vendat cum ei expediat pecuniam potius habere, utroque casu intelliguntur vicini exclusi, quæ in permutatione nequaquam locum habet hoc jus protomis ut infra §. causa dotis. Ita juvenis advocatus partes mulieris tuebar; cum ejus maritus ex pecunia dotali; quæ ex pacto debuit implicari in emptionem stabilium, & cum esset emptus fundus, petebatur à vicinis jure hoc protomiseos, & apud Judicem malè peritum obtinui. Colorabam distinguendo sic. Aliquando ex pecunia ista emitur res, non ut simpliciter dotis sit, sed ut uxori cautum esset de dote, vel iis: quibus dos restituenda est, quo casu videntur admittendi vicini. Soluta eodem precio, potest enim mulieri esse consultum per eam quæ docet *Soccin. cons. 224. lib. 2. ad primam difficultatem.*

Vicini vero, ut caveant restituentes precium, ne temere marito illud dent: qui si non esset solvendo, res taliter empta, adhuc efficeretur dotalis. ex *dist. Bar. post Glof. in l. uxor marito. de donat. int. vir. & uxor. dd. in l. ex pecunia. C. de jur. dot. Soccin. eod. consi. in princ.*

Aliquando quantitas in dotem promissa ex pacto transferenda est in corpora stabilia æquivalentia: quæ ita comparata remaneant uti dos, siue fundus dotalis ipsius mulieris, quod si verum appareat actum, cum non sufficiat hoc casu mariti assertio. Et clarum est rem emptam dotalem esse, probat *Salyc. in l. si mater. C. de contrah. empt. quam simpliciter refert Ant. Capi. dec. 203. num. 18.*

Et multæ sunt conjecturæ: quibus probatur, pecuniam dotalem fuisse, ad quæ *Tiraq. est videndus de retr. lignag. §. 32. Gl. unic. Vinc. de Franch. decis. 97. qui alios refert num. 4. & 5.*

Aliquando sumus in dubio an res sit assignata marito pro pecunia dotali ratione pignoris, & hypothecæ, donec eidem satisfiat de dote, vel potius ut res efficiatur dotalis fundus, cū translatione dominii, & placuit (dūmodo uxori expediat) in dubio indicari trāslatum esse dominium, & prædium effectum esse dotale, quod in notabili casu multis probat *Jacob. An. noch. consi. 229. permulctæ sunt rationes. vol. 3.*

Verum hic casus magis pertinet ad ea; quæ notavimus infra. §. causa dotis. in 1. Glof.

Quod autem excludi debeant vicini, quoties res ita comparata est ex dotali pecunia in id promissa, facit ratio; quia pecunia distincta, & necessariò impendenda in rei stabilis acquisitionem dicitur fortiori jus, & naturam immobilium *l. quid ergo. §. usurus. D. de contra. & uti. acti. tute. & ibi Ludov. Rom. moderni dd. in l. à Divo Pio. §. fin. D. de re. judic. Caspan. in consuet. Burgun. des droictz. §. 2. tex. tant. mobles. vers. quid autem de pecunia.*

Boer. decis. 219. latè Tiraq. de retr. lignag. §. 4. Gl. 7. num. 116.

Quamvis oppositum defendat disputando *Pynel in l. 1. C. de bonis mater. 2. par. num. 44.*

Hæc tamen est communis conclusio, & tenenda præsertim, cum pecunia includitur, & signatur, ut non liceat uti, sic enim deposita loco speciei est. probat post alios, & communiter receptum testatur *Navarr. in comment. de spoliis Ecclesi. §. 16. vers. 8. dico.*

Quo præsupposito videtur rectè dici, quod judicandus est permutationis contractus, juxta *d. l. ita constante*, cum concordant, supr. citat. in qua contractus specie protomis cessat.

6 Sed licet hæc transeant, non propterea sequitur vicinos excludi à petitione juris congrui, seu protomiseos; cui pacto privatorum derogari non potest.

Quandoquidem contractus; qui celebratur inter maritum ementem & illum, qui vendit, vel è contrario, verè est emptionis, & venditionis: in qua vicini præferuntur per hanc constitutionem, & similes consuetudines, & statuta.

Quo vero ad dotem non negamus haberi, ut permutationem, eo quia una res subrogatur loco alterius, & ita soluto matrimonio restitui debet. per *tex. l. si ex lapidicijs. D. de jur. dot. juncta Glo. d. l. ex pecunia.*

Simile in hæreditatis petitione *litem veniant. §. 1. de pet. hæred. & in fideicommissi restitutione. l. Imperator. §. fin. & l. seq. D. de legat. 2. cujus verba sunt* (*rogatus quicquid ex hæreditate supererit post mortem suam restituere, de precio rerum venditarum alias comparat, diminuisse, quæ vendidit, non videtur. Sed quod inde comparatum est jure permutati dominii restituitur*) ubi vides ratione subrogationis propter effectus restitutionis haberi quodammodo jure permutationis, sed cum res emitur, vel venditur: proprius contractus est empti, vel venditi, vide ibi *Bar. & alios. Anto. Capi. decis. 194. à num. 16.*

Nam ut precium succedat loco rei, cum taliter res emuntur, hæc omnia comparantur invicem. *Gl. in l. Labeo & Sabinus D. de verb. & rer. signific. Afflic. decis. 369. ubi etiam addentes.*

Non est absimilis quæstio: quam format *Napod. in consuet. si Ecclesia, in 1. Glof. vers. Sed quid si esset legata, num. 26.* Dico non absimilem, quia quæ dixi de subrogatione, & de vice permutati dominii, ut unum succedat loco alterius legatum præcedētibus exemplis de dote, de hæreditate, & de fideicommissio annumeratur per *text. l. planè §. quod si rem. de leg. 1. juncta Glof. in d. l. Labeo, & Sabinus.*

7 Quærit ergo *Napod.* si esset legata pecunia Sacerdoti, ut emat possessionem pro Missis dicendis, sicque ipse Clericus, & Sacerdos emit possessionem nomine, seu causa dicendarum Missarum, an teneatur jure congrui, & contra vicinos concludit non ea ratione, quia in legato cessat congruum, nec quia res èpta succedit loco pecuniæ legatæ, sed quia versatur favor Ecclesiæ: cujus nomine videtur facta emptio, & in Ecclesia protomis cessat per illam consuet. si Ecclesia, & per hanc *l. §. fin. ubi*

igitur cum mulier non reperitur privilegiata in emptionibus sicut Ecclesia est, quamvis res empta sit ex pecunia dotali subiacebit huic juri retractus pro vicinis, iis vero, nolentibus emere, concedendum est, quod res ipsa empta per maritum succedens loco pecuniæ efficeretur dotalis.

Sed si nihil diceretur à marito, cum rem emit, mulier tamen ipsa in eo precio mariti habet bona hypothecata. *Io. Baptista à Sancto Blas. de privil. dot. speci. 348. sequens Barr. conf. 124. relator quorum est Casy. dec. 78. in fine.*

8 Eadem quæstio subrogationis potest formari in feudo. Si ponamus, evicto feudo, dominum: qui tenebatur defendere, dedisse precium feudi in pecunia: de qua res ematur in feudum, jure evicti feudi habenda, ut in casu *cap. 1. si de feud. vassal. ab aliquo interpel.*

9 Vel si ultro pecunia in feudum daretur pacto appposito, ut illa convertatur in emptionem prædiorum, quem contractum approbat *Balsibi. num. 7 vers. sed nunc addo.*

Licet enim doctores feudistæ per illum text. dicant eo modo peti, & dari cambium, non propterea dices, quod cum vassallus prædium emit ex illa pecunia, excludet vicinos. Nam nondum res ita empta debet censeri feudalis quoad præjudiciû vicinorum: qui ex hac constitutione specialique legis provisione præferuntur.

11 De triplici perfectione istius contractus empti, & venditi, consensus, periculi, & implementi, præter *Glos. & dd. in l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. Myling. & moderniores Instit. de empr. & vend. in princ. Affl. decis. 280. num. 3. & 4. vide alios in Thesaur. recep. sentent. Eman. Suarez. vers. venditio.*

Sed quoad priorem perfectionem ratione irrevocabilis consensus id advertendum est in proposito. quod testibus deponentibus, quod precium ex partium conventionem definiendum erat à tertio communiter eligendo, vel ab æstimatore publicè deputato, persona tamen non expressa nec nominata, venditio, & emptio non dicitur probata, ex *Franc. Bursat. conf. 100. num. 29. lib. 1. habetur opinio magis communis relata in syntag. uni vers. juris, de contractibus. loca 4. cap. 8. pag. 35. colum. 2. vers. venditio probatur.*

12 Hoc etiam in loco notari oportet, interdum cessare protomisim in contractu venditionis, ut si ponamus fundum fuisse venditum Titio à Cajo vili precio, cum clausula, quod plus est, donat in remunerationem servitiorum antea receptorum, ex quo talis emptor dicitur potius donatarius per *Dec. in regula Imaginaria. Tirag. in l. si unquam. vers. largitus. num. 3. C. de revoc. donat. & ita in terminis pro emptore contra vicinum determinavit in facto contingenti noster *Ascia in sua determinat. 114. In re scilicet donata, licet concipiatur instrumentum venditionis jus congruum non habere locum, motus præsertim ex doctrina: quam firmat communem Franc. Curt. in l. conditionis à num. 10. C. de pactis. Tu vero vide, quæ diximus infra §. causa dotis. vers. donationis ad intellectum. l. Aristo. D. de donat.**

S U M M A R I U M.

- 1 **E**Xemplificatur tex. in emphyteosi, & diversificatur à consuet. Neap.
- 2 Jus congrui aliud ratione dominii, aliud vicinitatis verum.
- 3 Prælatio ratione dominii favorabilior est, & idem etiam in alienatione necessaria locum obtinet.
- 4 Directus Dominus præfertur in alienatione rei emphyteotica, etiam si per consuetudinem ejus licentia non exigatur.
- 5 Dominus declarans nolle emere, an postea retrahere possit. & vide nu. 15.
- 6 Examinatur l. fin. C. de jure emphyt. & an emphyteota alienante suas meliorationes, competat vicinis ex hac constitut. jus protomis. & vide numer. 14.
- 7 Differt consuetudo congrui à lege protomisicos.
- 8 Aucto, vel diminuto precio, an resultet nova emptio.
- 9 Concessa potestate affrancandi Canonem, cessat beneficium prælationis. d. l. fin. & consequenter ex hac l. generali vicini admittuntur, & vide num. 16.
- 10 Licentia alienandi data emphyteota tempore concessionis utrum sufficiat?
- 11 Consensus Domini directi cui usui habeatur.
- 12 Licentia data alienandi utile dominium, non operatur hodie, ut illud cuicumque libere vendi, & tradi possit.
- 13 Licentia non obstante, potest Dominus directus volens præferri vicinis in emptione utilis dominii.
- 14 Licentia data alienandi eo tempore, quo emphyteota vendit, competit vicinis jus protomisicos.
- 15 Filius, qui dixit se nolle heredem institui, quoniam casu à successione excluditur?
- 17 Ecclesia concedens in emphyteusim, non ligatur hac constitutione.
- 18 Emphyteota Ecclesia alienans meliorationes non debeat à quolibet emphyteota privati.
- 19 Emphyteota fisci, Principis, vel Reipub. quoniam alienando non indiget eorum consensu (& qua fit ratio) illis denunciare non tenetur, consequenter constitutione Protomisitantum ligatur, licet fiscus ea non astringatur.
- 20 Canon, utrum dividatur inter plures emphyteotas, sicut ipsa res.
- 21 Divisioni solida rei, quam consequi quis debet nemo sua sponte consentire censetur: quando lege cogente fit.
- 22 Dominus recipiens ab uno partem Canonis absque protectione sibi præjudicavit quoad divisionem.
- 23 Plures emphyteota inter se dividentes, non indigent novo Domini consensu.
- 24 Plures vicini si non concordant, præfertur magis idoneus offerens Domino directo satis dare.
- 25 Plura corpora emphyteotica cum dividantur, an dividatur pensio. Et quid si sint fiscalia?
- 26 Prælatio ratione utilis dominii utrum detur.
- 27 Emphyteota vicinus utrum præferatur directo Domino etiam vicino?
- 28 Directus Dominus possidere censetur civiliter, ob quam possessionem à satisfando excusatur, idem alienans directum Dominium, quoniam proprius.

- prietatem vendere dicitur, in eo preferatur ratio-
ne congrui utilis Dominus.
- 29 *Diverfa sunt, & separata jus census, & directum dominium, & quoniam uno alienato non intelligitur alterum quoque venditum in unicujusque venditione respectu utilis Domini diversimodè concluditur quoad jus prælationis.*
- 30 *Directus Dominus non potest cedere retractum, secus si proprietatem rei alienaret.*
- 31 *Laudemium debetur non solum pro pretio meliorationum, sed etiam pro pretio soli.*
- 32 *Laudemium est decima pars precii secundum mores patriæ, alibi diversimodè.*
- 33 *Laudemium an solvatur tantum de sola venditione, non de aliis contractibus.*
- 34 *Laudemium emptori remissum, si res à vicinis retrahatur, potest Dominus à retrahentibus exigere. Idem si ex vi statuti posset consanguineus à Domino directo retrahere, quod tamen impossibile est.*
- 35 *Directus Dominus emens in pretii solutione deductet laudemium.*
- 36 *Res solita concedi in emphyteusim, non vicini, sed successoribus primi emphyteote darè debet.*
- 37 *Dominus non tenetur renovare emphyteusim, si mavult pro se retinere.*
- 38 *Vicino non idoneo solvere canonem, non tenetur denunciare Dominus vendens in emphyteusim.*
- 39 *Vicinus non idoneus admittitur paratus dare fidejussores.*
- 40 *In concessione in emphyteusim etiam ubi pro re emptæ tantum habet locum retractus, datur quoties ex contractu verè venditio resultaret.*
- 41 *Quid in locatione relativè.*
- 42 *In permutatione sine fraude contracta cessat retractus.*
- 43 *Ususfructum constituens in re sua, & illum vendens, an vicinos invitare teneatur.*
- 44 *Alienationis verbo continetur ususfruct. ejusque constitutio est in rem.*
- 45 *Diversificantur hæc duo Dominum usumfr. vendere in suo fundo constitutum, vel eundem ususfructuarium, cui fuit ususfr. constitutus.*
- 46 *Ratio personæ potest esse præjudicialis, in constituendo ususfruct. magis vicino, quam extraneo.*
- 47 *Ætas hominis in usufr. estimationem recipit, & an eodem modo in contractibus, sicut in ultimis voluntatibus.*
- 48 *Ætatis æstimatio in ambigua disceptatione ratione vendendi usumfr. magis vicino, quam extraneo, iudicis arbitrio relinquenda.*
- 49 *Pretium Judici taxandum relinquitur, quoties ex pluribus rebus emptis una retrahitur.*
- 50 *In ususfructu dari retractui locum concluditur.*
- 51 *Ususfructus an sit alienabilis?*
- 52 *Ususfr. an sit pars domini?*
- 53 *Intel. tex. in l. arboribus. D. de usufr.*
- 54 *Vendi jus utendi, & fruendi, quomodo intelligitur per quid pro jure sumatur.*
- 55 *Cedere verbum plenam rei translationem importat, quo nomine differt à verbo concedere.*
- 56 *Cedens alteri usumfr. illum perdit, non quidem ad favorem extranei, sed proprietario, secus est in concedente.*
- 57 *Cedere ius ususfruct. differt à cedere simpliciter ususfruct.*
- 58 *Ususfructuarium concedens usumfr. an invitare teneatur vicinos.*
- 59 *Dominus an preferatur vicinis in emptione ususfruct.*
- 60 *Proprietarius non est requirendus in venditione ususfruct.*
- 62 *Ususfructu duobus vicinis vendito, altero ex his partem suam vendente, consors est semper proprietario preferendus.*
- 62 *Ius accrescendi locum habet etiam in re divisa, si concursu separatio evenit, ut in vicinis ex const. conjunctis.*
- 63 *Jus accrescendi non obtinet in conjunctis conjunctione legali in proprietate; secus in ususfructu, tam ante, quam post acquisitionem.*
- 64 *Jus accrescendi fortius est, quam jus consolidationis.*
- 65 *Vicini preferuntur fructuario in emptione proprietatis.*
- 66 *Ususfructus non confunditur etiam per acquisitionem proprietatis.*
- 67 *Ususfructuarium de jure communi utrum preferendus non existente statuto de retractu.*
- 68 *Proprietarius, an ususfructuarium preferendus in emptione fundi vicini?*
- 69 *Ususfructuario non competit jus retractus ad rem conjunctam ex consuetudine Bari.*
- 70 *Ususfructuarium nomine proprietatis Domini, cujus est velut generalis Procurator potest petere retractum, non tamen satis est ei denunciare.*
- 71 *In feudis an sit locus retractui.*
- 72 *Validum est argumentum à feudo ad emphyteusim.*
- 73 *Feudum non debet vendi alii, quam Agnato successuro, id autem non ex vi Protomis.*
- 74 *Res potest per iafeudationem, etiam in vicinis Agnatis extraneo dari, non autem feudum; in quo essent agnati successuri.*
- 75 *In rebus particularibus feudi habet ita cum jus congrui.*

Per emphyteusim.

1 **P**ER emphyteusim) id est, cum directus Dominus alteri rem suam concedit utiliter: qui proprie contractus emphyteoticus est. dd. communiter teste. Jaso. in l. 1. post num. 29. Cod. de jur. emphyt.

Itaque differre hanc constitutionem Federici à consuetudinibus Neapolis, secundum quas non nisi in venditione locum habet congruum pro vicinis supra notavimus. *vers. rem immobilem*; ubi *Napod. sequuti sumus, & Afflic. decis. 72.*

Sed quid cum utiliter dominus alienare voluerit: habet enim, & ipse dominium alienabile: quo respectu à feudo emphyteosim differre, docet magistraliter *Napodan. in consuet. 1. vers. Sed in bonis. tit. in quib. caus. loc. h. b. quarta.*

An igitur vicinis jus prælationis competat per hanc constitutionem, vel potius directo domino, per *l. fin. C. de jur. emphyt.*

2 **N**apodanus considerat jus congrui ratione domini aliud esse, & differens ab illo: quod inducitur ex vicinitate rerum, idque sentit *Ball. in hoc tit. num. 6. in fin.* Atque præterea dominum: qui jus

ius habet emphyteoticum simpliciter concludit Bald. post *Guliel. Can.* quem citat in *l. Imperator. D. de pact.* & eandem Gulielmi sententiam idem Bald. in *d. l. Imperator, vers. extra querit Gulielm.* latius refert, & dicit esse not. & cum nihil ipse Bald. dicat ibi de hac constitutione, neque de suis hinc commentariis semper vetitus sum; An ista sint Baldi; cui ascribuntur. ut & alibi dixi.

Conclusio hæc tamen pro directo domino, ut ipse præferatur vicinis ex magis speciali provisione *d. l. fin.* verissima est & communis, ex relatis per *Tiraq. de retrac. lignag. §. 21. Glo. unica num. 3. Nicol. Boer. in consuet. Bsturi. eo. tit. §. 5. in prin. Bestian. in consuet. Alver. c. 21. art. fin. Mantua eo. tit. 11. dubit.*

Ex nostratibus *Napod. in consue. si quis emit. ver. alicujus. Paris. de Pus. de feud. reintegr. c. quis præferatur*, in congruo vicinus emphyteota, vel directus dominus, *Anto. Capic. decis. 99 Jo. Vinc. Anna allegat. 43. num. 14.*

3 Atque actè privilegiata est directi domini prælatio ex *d. l. fi.* ut etiam locum habeat, quoties res emphyteotica venderetur sub hasta quamvis necessaria dicatur alienatio, modo causa necessitatis orta sit ex obligatione contracta per ipsum alienantem; juxta sensum *Alber. in l. alienationes. D. famil. hercis.* quem meminit *Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 14. à nu. 9.*

Et ita judicari per Sacrum Conf. testatur *Præf. de Franck. decis. 277.* quod & comprobatur *decisio, 482. in principio.*

Quid si habito consensu directi Domini emphyteota alteri vendat nunquid vicini extraneis præferendi sint emptoribus? & præferri dicit *Capic.* nisi idem directus dominus cum vicinis concurrat, quoniam dominus esset omnibus præferendus ea, *decis. 99.*

Nisi tamen consuetudo, vel statutum vltra procederet præferendo proximos ipsi domino. ut probat *Mansuerti. in sua pract. tit. de locat. & emphyt. nu. 3. & tit. de retract. ver. item sciendum,* quem atq; alios commemorat tam in feudo quam in emphyteosi loquentes *Andr. Tiraq. d. Glof. unica in princ. §. 21.*

4 Atque ubi ex consuetudine licet alienare emphyteotim sine licentia directi domini, & sine clausula salvo beneplacito, & cæt. quo casu communi jure res in commissum caderet, quasi spreta ipsius domini dignitate juxta *d. l. fin. ubi las. nu. 10. Jul. Clar. §. emphyteosis. quest. 13.*

Nihilominus posset directus dominus offerre precium, & rem emphyteoticam sibi habere ex prælatione: quæ datur in *d. l. fi. decisum in Senatu Pedemont. refert Anto. Tessaure. decis. 169.*

Sed & si nulla consuetudo adsit, & secundum terminos juris sit necessaria licentia in alienatione, ea tamen non petita, res alienetur; quoniam est in arbitrio domini caducitatem intendere, si eam non petat, tacitè alienationi consentiens, cum alienatio valeat, poterit adhuc ipse dominus prælatione uti, si voluerit, probat *Alex. consi. 27. vito themate. ver. quantum autem ad secundum dubium. vol. 6.* prælatione, in quam, uti etiam contra vicinos; qui ex statuto vocantur ad retractum; quoniam tale statutum vel consuetudo, dicit *Alex.*

intelligi debet absque domini præjudicio sequens *Giuliel. Cune. & alios in d. l. Imperator, quæ est antep. de pact. Alex. sequitur M. noch. de arbitr. lib. 2. centur. 2. casu 180. nu. 11.* dum vult vicinos, & consanguineos admitti ad retractum rei emphyt. Ecclesiæ.

5 Fortius sentijt *Andr. Tiraq. de retrac. consang. §. 1. Glo. 9. nu. 145.* quod si requisitus dominus ab emphyteota, consentiendo alienationi dixerit, nolle emere, non propterea sibi præjudicabit, cum videatur magis expectare voluisse venditionem fieri, & interim pecunias in id necessarias sibi colligere, & rem postea intra statutum tempus redimere, si fortè tunc non habebat, cum fuit requisitus, movetur *Tiraq.* ex eo; quod in filio dicitur, qui dicit se nolle hæredem institui, quia malebat habere ab intestato, ex sententia *Cyni in l. si quando. q. vlt. C. de inoff. testam.*

6 An quæ dicta sunt, procedant verè? duas difficultates moveo; ex quarum resolutione dependet, ni fallor, veritas prima est. Si admittimus quæ specialis provisio *d. l. fi. ad huc. viget*, nec statuta, vel consuetudines de retractu quicquam obstant, coniequens esset, habita licentia domini directi, cæterisq; observatis juxta *d. l. fi. idest*, sive ipse dominus ab initio contractus facultatem emphyteotæ fecerit alienandi, sive in actu alienationis, sive tacitè consenserit, sive sine ejus consensu tacito, vel expresso consuetudo id permiserit, aut quia necessaria fuerit alienatio, cum semper debeat Dominus volens præferri, videtur consequens, ut ipso nolente, is qui emit sit tutus, nec vicinis jus protomiseos competat. Probo quoniam per hanc constitutionem certus est ordo eorum; quibus denunciandum est in textu ibi (in primis vocentur, &c.) inter quos non est dominus, ergo necesse est fateamur, legem nostram loqui extracalum *d. l. fi.* quod si secus diceremus, resultaret absurdum, quam præter onus denunciandi vicinis teneretur volens rem vendere, idest suas meliorationes ante omnes requirere dominum directum, igitur non in primis parentes.

Rursus non essent quattuor personarum genera, sed quinque, & ita magis gravare venditores contra rationem *tex. l. si cum dotem. §. si pater, & ibi Glo. solut. matrim. l. jure. D. de jur. dot. l. cogi. §. inde quaritur. ad Sen. Conf. Trebull.*

Augetur difficultas, quoniam cum hic tex. constitutionis loquatur de eo; qui voluerit per emphyteotim alienare, non intellexit Legislator Federicus emphyteotam alienantem suas meliorationes, sed dominum rem suam alienantem, ut in principio hujus Glofæ notavimus post *las. in l. 1. nu. 29. C. de jur. emphyt.*

Hic ergo casus remanet in dispositione juris communis. in *d. l. fin.* ubi specialis est provisio de hac ipsa re, & consequenter non est opus denunciare vicinis. Strictè enim hanc constitutionem interpretamur uti dominis onerosam quod in præludiis examinavimus.

7 Nec videtur obstare decisio Sacri Consilij per *Capic. 99.* quæ admittenda est in terminis congrui consuetudinarij Neap. ut est præp. casus illius quæstionis. Diff. runt enim in multis articulis consuetudo illa congrui, & hæc protomiseos lex. Illa em-

emptorem extraneum onerat necessitate vendendi vicinis infra annum à die scientiæ eorum, & in nihilo gravatus est venditor: qui absq; necessitate denunciandi liberè vendit, & alienat dominium rei venditæ, si dominus est tradens, in emptorem transferens, licet revocabile, quod patet, dum fieri videmus novum contractum respectivo inter extraneum, qui emit, & vicinos: qui retrahunt, nam tenetur dare pro retractu, prout fuerit res appreciata, non distincto modico, vel nimio precio: quo ipse extraneus emerat. notat *Napod. in 1. consu. eo. tit. in Glosa (fuerit.)*

E diverso hæc lex dominum: qui rem vendere voluit, gravat, ne in extraneum transferat, antequam vicinis iisdemque gradatim denunciet in textu ibi (non aliter ei concedimus alienare, nisi, &c. Rursus vicinos vocat hæc eadem constitutio ad eandem emptionem cum extraneo emptore contractam. Solvi enim dicitur idem precium: quod verus emptor extraneus dedit: in textu ibi (solvendo justum precium quantum verus emptor sine fraude dedit) quæ differentia, ratio probatur optimè in *l. pacta conventa. in fi. D. de contraben. en. pt.* quoties enim contracta emptione valor rei augetur, vel minuitur, ut in eo congruo consuetudinario evenit, à priore contractu receditur, & nova emptio intercedit, etiam cum est res integra inter primos contrahentes. *C. quando lice. ab empt. disced. l. 1. D. de rescin. vend. l. si quæ rem, & ex regula l. 1. §. si quis simpliciter in fi. & ibi las. & alii. D. de verbo. oblig. cum concord.*

Sed hæc procedunt, attentis terminis stricti juris, ne quis tamen putet, esse propterea duas emptiones, & venditiones ex retractatu consuetudinis Neap. quoniam licet sint subtiliter, & verè considerata propter formalem differentiam inter constitutionem, & consuetudinem, una tamen est effectualis mutatio, & translatio ex causa primæ emptionis, & necessariæ resolutionis contractus auctoritate consuetudinis.

Altera difficultas est, quomodo id admitti debeat; directum dominum consentire emphyteotæ alienanti, licentiam alienandi dare, sive etiam dicere, quod non vult emere, & deinde ipsum preferri emptori, quali adverteatur consensus, licentia, & declaratio voluntatis nolentis emere, propterea, quæ latè diximus post alios infra §. *scriptum est vers. renunciant averint emere* Rursus cum dictum sit præferri directum dominum etiam re emphyteotica vendita sub hasta, adversantur maximè quæ infra dicentur in jure hoc protomiseos. vers. non aliter, ubi defendimus in necessaria alienatione retractui locum non esse, & tetigimus an directus Dominus retentionem petere possit.

Pro resolutione. Primo advertendum puto, non simpliciter procedere, quod directo domino semper jus prelationis competit, nec quod semper is requirendus est, quibus etiam casibus substinenda quoque est constitutio hæc prelationis vicinorum ad rem emphyteoticam per emphyteotam venditam, cessante ratione *d. l. si. cum bis*: quæ adduximus pro priori difficultate. pone factam concessionem in emphyteosim cum pactis solitis devolutionis, & prelationis, verum datam esse potestatem affrancandi canonem in pecunia infra certum tempus, qui em-

phyteota vendidit, & tradidit extraneo cum eodem jure affrancandi, & redimendi, salvo directi domini assensu. Nam vigore pacti, quoties extraneus emptor offerret, & deponeret pro affrancatione pecuniam, neque devolutioni, neque prelationi locum relinqueret directo domino, ut ex facto discussum, & diffinitum in *Sacr. Consi. refert Pras. de Franch. decisio. 267* facta concessione.

Ergo cessante particulari decisione *d. l. si. nemo* necabit admitti vicinos ratione juris congrui, & protomiseos ex hac lege generali.

An verò licentia alienandi excludat directum dominum, ut locus detur vicinis distinguendum puto, quoniam aut tempore concessionis in emphyteosim ita convenit inter emphyteotam, & dominum, aut quo tempore ipse emphyteota alienare intendit.

10 Primo casu controversia est utrum primeus ille consensus satis sit an intelligi debeat prævio novo domini consensu in actu alienationis; multi dicunt primam licentiam, & consensum sufficere, ac irrequirto postea domino licere emphyteotæ vendere quasi non sit propriè emphyteosis: quæ modò secundum usitatam formulam celebratur. *Alber. in l. si ver. sed nunquid hæc lex. C. de jur. empb. concordantes per Deci. consi. 164. nu. 3. vers. secundò respondetur. vol. 2. ubi testatur istam videri communem opinionem per textum loquentem in pari materia, idest, in feudo ea lege dato, ut ipse, & sui hæredes, & cui ipse dedit, habeant in c. 1. de feu. non hab. propr. feu. natu. sequitur *Parisi. cons. 71. vol. 3. lo. Ceph. cons. 257. n. 31. & cons. 699. n. 24. vers. verè est secundum crebriorem*, ubi meminit *Tirag. de retr. lignag. §. 1. Glo. 14. num. 84. lo. Vinc. Anna alleg. 73. num. 15. comprobatur *Ruin. consi. 81. & 213. lib. primo.***

Eaque ratio est precipua præter *tex. d. c. 1. de feu. non hab. propr. natu.* quia verba debeat aliquid operari, ac si non isto modo acciperentur, nihil operarentur, ex quo absq; dicto pacto, & licentia potuisset emphyteota alienare cum cōsensu domini.

Plerique tamen interpretari sunt, ut quantumcunque latissima data fuerit licentia, restringi nihilominus debeat ad naturam contractus, & consequenter in actu alienationis requirendus sit domini consensus. *Specul. de loca. & cond. §. nunc. aliqua ver. 94. concordantes per Hippoly. Rim. con. 176. à nu. 32. vol. 2. qui hanc sententiam uti magis communem amplectitur, & tuetur, meminitq; decisionem *Neap. 207. n. 21. Afflic. notanter *Parisi. de reintegr. feud. ca. an si dominus fo. 62. & ut absolutam conclusionem tetigit *Pras. de Franch. decis. 4. in fi.****

11 Videmus inquit, in emphyteotæ: cui data sit potestas alienandi rem emphyteoticam, tamen intelligitur data prævio assensu domini, citans tantum *Parisi. d. c. an si dominus, & decis. 6. nu. 7. ubi meminit *Cacher. dec. 164. & alios de feudo loquentes.**

Sed non perfectè videntur resolvere, quomodo reddatur inutilis licentia ab initio data, cum velint esse opus novo consensu; ut videre est apud *Alex. cons. 128. viso instrumento. nu. 5. vol. 5. cum quo transit *Rimi. d. consi. 176. num. 36.**

11 Ideo pro clara interpretatione considera cui usui domini consensus habeatur, cum emphyteotæ alienat, ita ut domino irrequirto privetur ju-

re suo, qua in re dd. afferunt duplicem rationem. Prima est, ut dominus valeat idem precium offerre volens preferri, altera, ut propter consensum, & recognitionem novi emphyteotæ, eum immittendo in possessionem emphyteosis consequatur laudemium, & pro domino cognoscatur *Corb. tract. de emphyt. tit. de causa privati, ob alienat. in prin.* quem refert, & sequitur *Maur. Burg. de laudem. par. 2. inspecti. § 2. in fi.*

Tu verò dic quòd major ratio consensus vel dissensus est in delectu, & admissione personæ: cui & in quem emphyteota alienat; sunt enim quædam personæ: quæ solent in contractibus emphyteoticis vetari. *tex. est in d. l. fi. & ponderat Alex. & Rimin.* in citatis consiliis.

Licentia igitur, & consensus semel prestitus sufficit veteri emphyteotæ alienanti, nec requiritur, ut iterum dum alienat ex præcedenti consensu dominum ipse requirat, cum satis sibi ab initio caverit, ad evitandam scilicet caducitatem: quæ præcipuè timetur in pœnam alienationis ex propria natura contractus emphyteotici, & isto respectu tenèda est prior opinio quoties fit alienatio, salvo jure directi domini, remanetque onus emptori pro confirmatione contractus dominum directum recognoscere solvendo eidem laudemium, eiusque consensum procuret, quasi non sit ipse de personis vetitis in emphyteosi: quæ omnia cum nouum emphyteotam respiciant; ad quem pertinet affectivè negotium, nimirum si quodam ipsum novus domini consensus visus fuerit necessarius, neque sufficere priorem licentiam quantumvis latissimam opinati sunt dd. quos ex adverso citavimus sequutos Speculatorem.

Quo præsupposito quantum attinet ad veterem emphyteotam vendentem, adverti oportet, quod licentia alienandi: quæ communi jure interpretationem recipiebat, ut permitteretur liberè vendi, & liberè tradi cuicumque attentata natura simplicis contractus emptionis, & venditionis *juxta. tex. l. addendum. C. de contrab. emp.* quem in simili notanter allegat *Bal. consi. 85.* præmissis verbis testamenti. *vol. 5.*

12 Ad limitationem tamen communis juris, & *d. l. dudum*, in terminis nostræ constitutionis alienationis licentia est restricta, ut nō aliter liceat, nisi prius denunciatur vicinis ex ordine posito in principio, & §. 1. dictæ constitutionis. Et quia non est simplex venditio rei, sed cum qualitate emphyteoseos, respectu dictæ qualitatis ita accipienda est licentia, ut salvum sit jus directi domini in quemcunque è vicinis res alienetur, & ita contractus natura servatur, quod voluit *Bald.* & huius legis tenor; que præcipit in alienatione per emphyteosim esse quoque vicinos imitandos iis scilicet casibus: qui sunt compatibles in contractu emphyteotico, data à Domino alienandi licentia, ne contradicamus antedictis per *l. fi. C. de jur. emphyt.*

13 Inferitur etiam, quòd cum in huiusmodi alienatione ex præcedenti licentia domini, ipsius domini jus salvum sit in quemcunque fiat venditio, poterit dominus volens præferri etiam vicinis vèditoris, ex speciali provisione *d. l. fi.* Idque doctores non negant hoc etiam casu licentia non obstante, ut supra tetigimus. vers. ideo pro clara interpretatione. Neque enim id officit vendenti, cum illud eveniat ex

natura contractus emphyteotici, & legis prescripto, & satis ei sit pretium cōsequi æquè à domino directo, atque accepturus erat à vicino.

Secundus est casus, quādo licentia: le qua agimus non est data ab initio cōtractus, sed eo ipso tempore: quo emphyteota vendidit. Et licet videatur magis dubius propter ea: quæ adductasunt in motivis, adhuc tamen puto esse locum protomisi per hanc constitutione: quæ indistinctè loquitur. Considero nullum generari directo domino præjudicium, contrahatur ne cū vicino, vel cum extraneo ipsa venditio futura, cum jus suum salvum semper sit, seu ut laudet seu ut præferatur. denotatio autem: quæ domino, non præcedit tractatum venditionis, sed fit ipsi subsequitur, ita est *te. in d. l. fi. C. de jur. emph.* his verbis (Sed ne hac occasione accepta domini minime concedant emphyteotas suos accipere precia, meliorationum: quæ invenerunt, sed eos deludant, & ex hoc commodum emphyteotæ depereat, disponimus attestacione domino transmitti, & prædicere quantum precium ab alio re vera accipi potest, & siquidem dominus hoc dare maluerit, & tantum præstare quantitatem; quantam ipse re vera emphyteota ab alio accipere potest, ipsum dominum omnino hoc cōparare) ex quibus manifestè patet, contractum cum alio precessisse, & certum precium inventum, & emptorem quoque certum futurum domino denunciari, ut sit de personis: quæ non solent in emphyteoticis contractibus vetari, ut subsequitur in eodem tex. vers. fin autem duorum mensium. Et nota, quod inter personas, quæ evitantur in emphyteosi est Civitas.

Tunc dico sic. In inveniendō emptore is: qui vult alienare, præscriptam habet regulam, & ordinem ex hac speciali constitutione, ut vicinis potius, quā extraneis vendat, idque sit sine domini præjudicio, cui nihil refert, à quo precium fuerit inventum, ut dixi merito constitutio servanda est, & vicini extraneis præferendi. Se enim benè comparantur hæc lex, & illa. hæc dum venditio contrahitur ante rei alienationem, illa postquam contracta est. Et ex his colligitur facilè resolutio difficultatis: quæ sanè procederet quoties directus dominus esset in ordine eorum; quibus denunciari oporteret futuram venditionem, quod non esset compatibile, quod puto verissimum.

Sed non adhæreo *Andr. Tiraq.* in eo, quod supra retuli. vers. fortius sentiit, tenendum est namque, quod cum dominus in actu alienationis requisitus dixerit, nolle emere, non licere postmodum rem ab emptore avocare (modo non sit ex personis vetitis) ut late probavimus infra. §. scriptam est. vers. renuncioverint.

15 Nec ratio: qua movetur *Tiraq.* ex *Cyno* in *l. si quando. C. de inoff. testam.* quicquam urget. Ponit enim duos casus in filio: qui dixit, quòd non vult hæres institui. Vnum, cum dixit nolle institui, quo casu cum possit accipi uno modo ex testamento, altero ab intestato, videtur dicere, quod non vult ex testamento, sed quòd mavult hæreditatem ab intestato per legem habere. Hoc igitur casu duæ parabant viæ succedendi, nimirum si cū unam refutaverit non intelligitur ab altera exclusus, ideo allegat *Cyn. in arg. D. de inoff. testamen. l. mater, & de leg. præst. l. 1. §. generaliter.*

Hic

Hic autem casus non est adaptabilis ad nostram quæstionem; quia cum emphyteota vendit, requisito domino, una via patet per *dict. l. fin.* declarata enim voluntate, quod ipse non vult, aut expressè, dum est requisitus, aut tacitè per lapsum duorum mensium, statim est licentia emphyteotæ, ubi voluerit meliorationes suas, & sine alio consensu domini vendere personæ non prohibetæ. *tex. est in d. l. fin. eodem vers. in autem duorum.*

Alter, & secundus casus non tantum non facit pro *Tiraq.* sed etiam ejus opinionem destruit. Cum enim dicit filius, nolo hæreditatem habere aliquo modo, vel est dubium utrum intellexerit ex testamento, vel ab intestato, & utroq; casu dicit *Cyn.* interpretationem fieri contra proferentem, ut voluerit se excludere ab hæreditate hic est propriè punctus noster; præjudicat enim sibi, qui simpliciter nolle emere respondit.

Vt tamen valeat testamentum patris, advertunt *dd.* debere inferi, quæ ideo filius ille non instituitur, quia noluit, ut declarat *Pau. de Castr. post alios. in d. l. si quando. §. & generaliter, vers. ult. Glos.* sed nihil ad nos.

16 Post hæc scripta ædita est 4. pars *decis. Sac. Consil. D. Præsidis de Franchis*, quem vide *decis. 610.* Vbi tenet in summa directum dominum præferri vicino in venditione rei emphyteoticæ, etiam data facultate affrancandi in pecunia, quando res fuit concessa.

17 Cum Ecclesia in emphyteosim dat, quia non tenetur ipsa denunciare vicinis, cessat hæc constitutio, & tutus est emphyteota à molestis vicinorum. latè probavimus in *fi. constitutionis. ver. Ecclesia.*

18 Sed cum postea emphyteota Ecclesiæ vult alienare suas meliorationes, nihil distat ab emphyteota privati: de quo superius actum est: quoniam hodie Ecclesia jure prælationis uti potest, non sicut ac privatus rei dominus *tex. est. in cap. potuit. extr. de loca. & cond.*

19 Aliud dicimus in emphyteota fisci, vel Principis, vel Reipub. quoniam alienanti, Reipublicæ, vel fisci consensus non est necessarius. *Arnon. Ferron. in consuet. Burdig. de feud. & emphyt. §. 10. in princ.* debet ergo volens vendere denunciare vicinis, & illis potius vendere salvo Canone fisci, Principis, vel Reipublicæ, cum nulla ratione eximantur ab onere hujus constitutionis, Pro hoc bene facit *tex. & Glo. in l. 1. C. de fund. patrim. lib. 10.* cum his: quæ dixi in fine constit. *ver. Fiscus, & vers. Via publica, ratio, quare fisci consensus non est necessarius, assertur per Franc. Marc. decis. 325. nu. 5. par. 1.* quia sine nova obligatione habet obligationem personalem contra tertium, sequitur *Scappus de jure non scripto lib. 4. c. 22. num. 17.*

Nec valet argumentum quoddam fiscus nõ tenetur jure hoc protomiseos, ergo nec is: qui à fisco causam habuit, quia alio modo incipit ipse habere, quam fiscus habuit, ut in emphyteota Ecclesiæ habetur per *Tiraquel, de retr. lignag. §. 1. Glos. 13.*

Et *decisum refert Episc. Ranell. sing. 16. ver. emphyteota, ad tex. in l. Paulus respondit, alias per procuratorem D. de acq. hæred. cum alijs per*

Caputum, in *Glo.* habeat, qui sequutus est *Nspodan. in 1. consuet. de jur. congr. vers. Alicujus.*

Quæro nunc de modo respondendi de canone ipsi directo domino cum plures vicini ejusdem gradus concurrunt ad eandem rem jure hoc protomiseos? Et videtur unusquisq; obligatus pro rata, & ita canonis solutionem dividi, dicit enim *tex. constit. Vnusquisque secundum suam portionem recipiat, & iterum in fine cap. II. Gregorum.* collatione facta recipiant eam omnes sicut propinquitatem habent. Sic in hæredibus emphyteotæ dicit *Burt. in l. qui Roma. §. duo fratres. D. de verbo. oblig. & in l. si domus. §. 1. de loga. 1.* posse rem inter se dividere, & solvere canonem pro parte, comprobatur *Deci. consil. 411. vol. 3. ad Afflic. decis. 153.*

Sed pro domino facit, quod sua interest, ne eo modo prælatio confundatur *tex. est notab. in l. communi dividundo, ubi G. of. disputat D. commu. divid. quæsi communitè sequuntur per Ripam in l. 4. §. Cato. nu. 44. de verb. oblig.*

21 Item re divisa vigore hujus constitutionis, canonis tamen prælatio quoad dominum dividi non debet; qui rem solidam alienare voluit; nam vicinos limitans, non sua spontè invitat sed lege hæc prohibente rem aliter alienare. quare non est censendus consensisse divisioni, ex doctrina *Alber. de Rosa. in d. l. communi dividundo, circa finem; quem commendat Afflic. in d. decis. 153. Fabi. Ann. consil. 16.* qui alios in id citat.

Resolve sic. posse plures emphyteotas rem; quam acceperunt sub annuo censu, sive canone inter se dividere, & pariter canonem invicem dividere ad hoc, ut quilibet ipsorum egit conveniatur & teneatur consorti, & contra consortem suum, si fortè unus ex eis esset conventus in solidum pro toto canone à domino directo. Dominum verò prosequi jus canonis, sive census uniformis, & indivisi in solidum contra singulos, & in qualibet parte cum jus suum directum in totalitate remaneat illæsum, notanter, explicat *Jo. Bessis. in consue. Alver. des emphyteotes. arti. 19.* declaratque *Mazurium in sua præcti. de locato.* ut cum ait, plures accipientes rem certam, locum, aut mansum in emphyteosim non posse inter se dividere, intelligi debeat quo ad domini directi præjudicium, vide *Pyrrum in consuetu. Aurel. de lau. lem. c. 15.* novissimè dominum *Fab. de Anna consil. 83.* emphyteotæ plures, qui diligenter quærit, & respondet de pluribus emphyteotis, vel de unius emphyteotæ pluribus hæredibus, & idem *Anna sequens Affl. d. decis. 153. in cit. consil. 16. lib. 1.*

22 Dominus autem recipiendo partem ab uno sine protestatione, sine dubio sibi præjudicaret, & censeretur exinde facta divisio, refert in *Sacro Consil. decisum Anna all. gat. 3. par. 1.* quod pluribus probat.

23 Cum verò ipsi emphyteotæ, inter se dividunt auctoritate hujus legis non dicuntur alienare, nec indigent novo domini consensu, cum respectu domini nihil agant, cui canonem solvere quilibet tenetur in solidum, ex latè, & doctè congestis per *Ruim. consil. 10. nu. 9. consil. 159. nu. 7. & 8. & consil. 168. n. 15. lib. 1.* quem sequitur *Jo. Cepha. conf.*

conf. 699. nu. 42. lib. 5.
 24 Quid si non concordant inter se? debent præferri magis idonei offerentes satisficere, ut in feudi servitio à pluribus debito dixit *Andr. si de feu. contr. sue. §. omnes. num. 4. per l. quod si plures. de testa. tate.*

25 Quid si plures res in emphyteosim concessæ fuerint, pensione ab initio in singulas distributa, simul tamen calculata, puta annuorum decem, pro tribus prædijs operarum decem ad rationem duca. unius in singulas operas? respondetur retrahentes hoc corpus non in solidum teneri domino, sed pro virili habita ratione cujuslibet predij. ita notanter *M. Anto. Peregr. de jure fisci lib. 6. titu. 6. allegat tex. in c. constitutus, de relig. domi. cum dictis ejusdem Peregr. eo. lib. tit. 5. nu. 40.* Et ita ipse limitat conclusionem *Affl. decisio. 153. venditur domus, & aliorum dd. quos refert d. tit. 6. n. 53. & 54. Vide Tiraq. de retrac. §. 23. Glos. 1. num. 20. & seq.*

Quæ difficultas cessat in rebus fiscalibus in emphyteosim concessis: quoniam sive unum sit prædium, sive plura, possunt plures emphyteotæ inter se dividere, & pro rata conveniendi sunt, non pro tota pensione, sicut privati domini emphyteotas in solidum teneri, dictum est ex speciali decisione. *l. 1. C. de fund. patrim. lib. 11. ubi Bar. junctis his: quæ not. Canonistæ in d. cap. constitutus. Abb. num. 8. Petr. Anb. & alii, ut per Guid. Pap. quest. 432. comprobatur Peregr. dist. tit. 5. numer. 40.*

26 Constituta emphyteosi, eaque consistente directus dominus vendit suam proprietatem extraneo cuidam: idest, non vicino, nunquid emphyteota ratione utilis domini præferatur. *Napoda. in consuet. 1. vers. alicajus, dicit emphyteoticarium habere jus congrui, cum sit utiliter dominus, & vendit per utilem in rem, & quia dominium utile est alienabile, & cæt. Sequuntur Afflic. & ante eum Caputus moti iidem rationibus, quorum autoritate Maxilla in consuet. Colonus, improbat in proposita questione eandem Bari consuetudinem: cujus verba sunt (Colonus, creditor fructuarius emphyteota non habent jus vicinatis; quia proprietati dominium inhæret.)*

27 Sed adverte, quia Napod. videtur loqui, quoties res vicina venditur: ad quam emphyteota admittitur jure congrui, & vicinatis, imò quodd, si cum emphyteota concurrat directus dominus, præferatur utilis dominus, idest emphyteota directo, cum utilis dominus possideat, non autem directus, & prolequere, ut per eum *num. 33. vers. sed quid si rei venditæ est conjunctus emphyteota. Et eodem modo Affl. & Caput.*

Unde diversa est quæstio, si res vicina venditur, utrum jus congrui competat emphyteotæ propter conjunctionem rei emphyteoticæ, & benè concludunt dd. competere ipsi, non domino proprietatis.

Vel si proprietarius vendit suam proprietatem, utrum emphyteota petere possit congruum, & hoc non colligitur ibi, sed alibi, ut supra disputavimus oportuniori loco. *vers. rem immobilem.*

28 Hisque dictis addi potest defendi posse, ut emphyteota præferatur extraneis emptoribus; qui à

domino proprietatem emerunt; quoniam non est simpliciter concedendum, venditionem esse solius juris emphyteotici, idest pensionis: quæ domino proprietario solvebatur, quinimò res ipsa est, quæ vendita intelligi potest quoad proprietatem. Si attendamus proprietarium rem in emphyteosim concessam possidere, (quamvis ejus possessio plurimum juris habeat) quandoquidem, cum ita concedens non desinat rem habere perpetuò ea cariturus, possidere, censetur civiliter, ob quam possessionem ipse proprietarius à satisficendo excusatur. *tex. in l. sciendum. D. qui satisf. cog. notanter Specul. in emphyt. vers. 46. sequitur Jaf. in l. 2. C. de jur. emphy. num. 117. receptus, ut per Clar. §. emphyteosis. q. 25.*

Hæc autem constitutio ad omnem possessionem potest extendi, ut notavimus *vers. habeat, & in text. ibi (vel aliquo alio modo.)*

Merito directo domino vendente rei proprietatem non videtur exclusus, ipse emphyteota socius in domino, & socius in possessione. in possessione, quia ipse habet naturalem, rei dominus civilem, in domino, quia rei dominus directum, ipse utile, ad *Ludov. Roman. consl. 209. pro verificatione. vers. est igitur videndum.*

29 Hinc signanter infero errasse dd. qui cum dubitant necne admittatur, & præferatur emphyteota domino directo vendente, non distinguunt quoniam modo venditio concepta fuerit utrum census sive canon sit venditus, sive cessus (quod est proprie dictum) vel proprietas, & rei directum dominium; nam diversa hæc sunt census, sive canon, qui pro aliqua re debetur, & dominium directum talis rei; habent enim se ut principale, & accessorium. nempe dominium directum est principale, & canon, accessorium, cum ad causam domini directi fiat, & præstetur, & cum non sit inconveniens unum habere dominium directum, alterum ex eadem re percipere censum, ideo de uno ad aliud non fit illatio, & vendito, vel cessu jure census non sequitur venditam esse proprietatem. *Guid. Pap. q. 264. incip. an legando, vel dando censum.*

Principalis enim dubitatio proposita, si emphyteota præferatur, quatenus præsupponit venditam esse rei proprietatem, directumque dominium videtur esse facillimè resoluta pro emphyteota socio in dominio, & possessione ex antedictis. Quatenus verò jus ipsum canonis fuisse cessum: militat rationes allegatæ contra emphyteotam: cum jus non habeat fines, & latera, ergo nec adaptantur verba constitutionis ibi (rem immobilem.)

30 Infero ad aliud non minus necessarium, quod cum directus dominus fundum ab emphyteota venditum, volens præferri, sed facultatem non habens, jus suum retractus alteri cedit, ut is retrahat, nihil agit, cum jus retractus non sit cessibile hoc casu: quem in terminis diffinit *Gui Pap. quest. 411. dominus directus.*

Valeret tamen juris cessio ad retractum dictæ rei emphyteoticæ, si proprietatem rei, directumque dominium: quod habet alienaret, ex latè dictis *infra. §. scriptum est. vers. renunciaverint.*

Pro hoc quoque ratio facit. Nam æstimatio proprietatis non pertinet ad emphyteotam, sed ad directum fundi dominum, in qua proprietate, & ejus

æ si.

affirmatione emphyteota nihil juris habet, ut probat *Barnab. Cornazzarius decis. Rota Lucens. 11. numer. 6.*

31 Atque ideo cum res ab emphyteota venditur domini consensu, laudemium ei debetur, non solum pro precio meliorationum, sed etiam pro precio soli. *Alberi. in l. fin. vers. item quærit si quis dedit. C. de jur. embi. cum aliis per Franc. Bacci. consil. 2. num. 3. vide tamen Bursat. consil. 127. numer. 53.*

32 Ad directi domini, & proprietatis inspectionem, cum res venditur, videtur referri solutio laudemii; quod in patria est decima pars totius precii, & æstimationis ex consuetudine; quæ servanda est in terminis *Maur. Burg. de laudem. par. 1. inspect. 6. nu. 5.* ubi ex diversitate regionum diversimodè quoque laudemia solvi recentet modo tertiam modò quartam, modò quintam, modò sextam, modò decimam precii partem, citat quoque *Folier. in prag. de censibus vers. hujusmodi. num. 52.* Ad jus exigendi canonem spectat practica: quæ in æstimo habetur rei venditæ ratione ipsius juris emphyteotici, ad diminutionem enim precii pro emptore computatur duplum ejus; quod pro pensione solvitur. *Amod. à Ponte de laudem. quest. 5.* ubi ait, solvi duplum pro laudemio, ut refert idem *Maur. par. 3. inspect. 16. num. 3.* fit autem duplicatio unius in viginti.

Exemplo melius intelliges, fundus emphyteoticus precii est ducat. 100. pro quo solvitur aureus unus jure census, cum modò venditur, deducitur decima, idest decem aurei, remanent nonaginta, ex his 90. aureus ille annuus duplicatur ad rationem unius in singulis viginti, quod onus perpetuum cum sit futurum emptoris, erit præcium venditori solvendum duc. 70.

33 N si aliter concordetur de decima, quæ ex avaritia integrè exigitur per directos dominos ultra quinquagesimam precii partem, sicut est de jure, *rex. in d. l. fin. §. & ne avaritia. not. Raphael Falgof. consil. 6.* Et bene facit *Guid. Pap. consil. 147. num. 7.* qui testatur de consuetudine solvi media laudemia. idemque repetit *quest. sive decis. 48.* licet tractet de laudemio; quod solvitur de re emphyteota donata, quod necne debeatur magna est quæstio; & Sacrum Consilium non definivit, teste *D. Preside de Franch. decis. 201.* Sed dicit servandam consuetudinem, quem meminit *Maurus d. inspect. 6. num. 6.*

Apud nos verò non nisi de venditione solvitur, eaque voluntaria secundum opinionem *Specul. de locat. vers. 107 Guid. Pap. d. dec. 48. cum concordant. ibi per d. de Franch.* quamvis dd. magis communiter affirmant laudemium ex quavis alienatione pro nova investitura deberi directo domino. *Tul. Clar. §. emphyteutis. q. 23. in princ. sive necessaria, sive voluntaria, ut per Francisc. Bursat. consil. 44. num. 31. vol. 1. sive per contractus, sive per actum ultimæ voluntatis, ut per Maur. Burg. de laudem. par. 2. inspect. 1.* quorum opinio procederet in quinquagesima precii, vel æstimationis rei parte.

34 Et est notabile in proposito, quòd si laudemium non fuisset solutum ab emptore; quia fortè esset ei remissum, vel donatum per dominum, res verò à vicinis retrahitur jure hoc protomiseos jure con-

timo illud dominus à retrahentibus exigere potest. *Tiraq. de retrac. lign. §. 29. Glof. 4. num. 5. & inde Hierony. à Laur. decis. Avini. 26. num. 3.*

Illud enim constat in hac re, quòd cum fundus emphyteoticus venditur extraneis, vicini retrahentes, jure protomiseos ad laudemium tenentur, non autem extraneus emptor: qui servandus est indeminis, ex *Tiraq. Casaneo, & aliis novissimè probat idem Maur. par. 1. inspect. 3. num. 4. & 6.*

Quinimò si ex vi consuetudinis, vel statuti contanguineus emphyteotæ emptori præferretur, etiam si directus dominus esset, jus laudemii, quod à se ipso directus dominus non potuit exigere, nò tamen intelligi debet confusum, sed contanguineus ab eo retrahens, tenetur illud solvere. *Andr. Tira. de retrac. lign. §. 29. Glo. 2. num. 9. & 10.*

Quæ facti species, attentis terminis communis juris evenire non posset, ut ponderat *Maur. Burg. de laud. par. 1. inspect. 3. num. 24. & 25.* ea ratione motus; quoniam ipse dominus præfertur omnibus cum res emphyteotica venditur, ut supra diximus & ipse infinitos pro se ibi allegat ex regula *l. fin. C. de jur. embi. ubi Ius. Rui. consil. 161. num. 28. & 31. vol. 1.* declara tamen, ut supra *vers. pro resolutione:*

35 Quid cum directus dominus præferri vult extraneo emptori? quæ precii ratio habebitur an eadem; quæ cum extraneo? ex antedictis resolvitur, quoniam laudemii ratio, & census, sive canonis deducitur ex precio, & ita quod superest solvitur venditori, non autem integrum.

36 Quod diximus in emphyteolis concessione vicinos præferri extraneis, signanter limitatur ex propria natura ipsius contractus, nisi res eadem fuisset antea concessa, & ad dominum reversa; fortè quod finita est certa generatio. Nam cum directus dominus voluerit iterum per emphyteusim alienare successores primæ emphyteotæ præferuntur omnibus. *Bar. in l. 1. §. permittitur. D. de aqua quot. & asti. & in l. 1. de privil. credi. & in l. si mihi, & Titio. de verb. oblig. jux. quam sententiam decisionem Curie suæ refert Nicol. Boer. q. 107. in fin. plures congerit Tiraq. de retrac. in præfat. num. 41. eamque communem testatur Portius, & in actu practico receptam consil. 28. vol. 1. de Franch. dec. 406. ubi meminit fertilissimam Sylvam Franc. Vivian. opin. 244. vers. emphyteoli finita. idem de Franch. decis. 123.*

37 Sed si dominus mallet pro se retinere, non teneretur renovare in personas proximiores, probat *Ripa in d. l. 1. de privil. credi. sequitur Hippol. Rimini. consil. 176. in fin. vol. 2.*

38 Modò quæro, quid ex vicinis unus non est idoneus solvere canonem, an excusetur dominus ab onere denunciandi quoad illum non idoneum? dic excusari per *l. fin. C. de jur. embi.* ubi personis non idoneis, & his qui solent in talibus contractibus vetari prohibetur emphyteota alienare, favore domini directi, ergo nec ipse dominus tenetur illi denunciare, ex regula *auth. multo magis. C. de sac. san. eccl.* allego in terminis *Napod. in consuet. si ex uno. ver. & volentibus de jur. congr.* qui tenet, quod non idoneus habetur pro non conjuncto, cum non possit sibi vendi tanquam non idoneo, per

- 39 Declara nisi qui non est idoneus facultatibus peteret admitti ad retractum paratus dare fidejussores. eo enim modo cavetur domino, & obtinebit vicinus, ex dictis notanter per *Gai. Pap. consi. 161. in fin. tex. est in l. quicumque*, ubi *Bart. C. de fund. patrim. lib. 11. cui adhæret Tiraqu. post longum examen. de retra. §. 1. Glos. 18. num. 47. vers. tandem verò post hac*, addo *Bessian. de retrac. cri. 38. & dicemus infra §. vers. vocentur.*
- 40 Et nota; quia ubi ex forma statuti, vel ex consuetudine in emphyteosi non habet locum hoc jus retractus, sicut Neapoli: cujus est consuetudo congrui in solo contractu emptionis, nihilominus si ex contractu: quem contrahentes nominant emphyteosim, ut evitant statutum, vel consuetudinem ipsam retractus, resultaret venditio, & emptio, erit locus retractui, ita enim diceretur facta fraus statuto, & consuetudini de nomine contractus ad nomen quo casu attenditur potius effectus: à quo fit denominatio, & pariter ab eventu negotii inter partes habiti, in propriis terminis valde notanter probat *lo: Cephal. consi. 70. vol. 5. post Decianum*, & alios: quos allegat in quæst. utrum à nomine, vel ab effectu inspiciatur contractus emphyteosis, cum in eo interveniat res, & precium, & à partium conventionem dependeat juxta *tex. l. 1. C. de jur. emphyt. dixi aliquid infra in Glos. vers. permutatione.*
- 41 Eodem modo dubitari potest de locatione perpetua propter æquiparationem contractus emphyteosis, & ipsius locationis. per *Tiraqu. in tract. de retra. lign. §. 1. Glos. 14. num. 84. vers. ego tamen*, ubi de crebriori opinione testatur, & alios citat. Sed quia ponimus *Glos. seq. vers. per locationem*, illuc recurrere.
- 42 In permutatione sine fraude, & simulatione contracta cessaret jus prælationis. per *§. causa vero doctis*, ubi de hoc. Sed si fraus subesset; quia in effectu emphyteota vendit, & assereret permutare, ut privaret dominum jure prælationis, nihil faceret secundum communiter *dd. teste Rip. in leg. 2. in princ. num. 38. D. si cert. pct. refert Jul. Clar. §. emphyteosis. q. 27.*
- An quæ de emphyteota vendente meliorationes suas diximus, ad fructuarium referri quoque possunt? certe liberius vendere potest fructuarium usum fructum, quam emphyteota jus suum; cum non solum non requisito, quin etiam invito domino liceat ei vendere, per *l. cui ususfructus*, ubi *Glos. D. de usufr.*
- Distinguendi sunt plures casus, ne terminos confundamus, & nos ipsos.
- 43 Primus est. Pone Titius in ipsum corpus immobile: quod suum est usum fructum: quem constituit vendidit Sæpronio non vicino, an in ea venditione vicini fuerant invitandi, & non invitati, an petere possint se præferri ratione vicinitatis? Et videtur esse se præferendos, probo. omnis venditio: per quæ res stabilis alienatur, saltè utiliter, in jure protomiseos continetur, *tex. est hic. ibi (alienare per venditionem) dixi, saltè utiliter propter id: quod de alienatione per emphyteosim habetur in textu, & dd. notant, habet enim emphyteota utile dominium rei integrum: de quo potest disponere, ut post alios ponit Cephal. consi. 505. num. 5. vol. 4. consi. 718.*

num. 5. vol. 5. & eo. volum. consi. 675. num. 1.

- 44 Verbo autem alienationis ususfructus datione contineri, habetur in *l. fin. C. de reb. alien. non alien.* Et est pars domini, sive species *tex. & Glos. in l. 4. D. de usufruc.* Item constitutio, & datio ususfructus ex parte domini promittentis est in rem, probat *Bar. in l. 4. §. Cato. nam. 32. de verb. obli.*
- Preterea ususfructus divisionem est aptus recipere inter plures vicinos. *l. 1. §. si ususfructus legatus. D. ad leg. Falcid. l. usus pars. D. de usu, & habit.*
- Hanc opinionem pro vicinis tenet *Afflic. hic in princ. num. 5. vers. item quæro*, quid si vendatur ususfructus fundi. *Bartol. Casan. de retrac. §. 1. vers. son heritaige. Petr. Paul. Pans. consi. 84. num. 8. lib. 3.* pro quorum opinione plura alia considerat *Tiraq. licet ipse dissentiat, de retrac. ligna. §. 1. d. num. 55. & inde, quæ mutuatus est Benedel. hic n. 117. sequutus Afflictum.*
- 45 Tu tamen advertes; quia *Afflic. & alii* supracitati non aperiunt an sit dominus proprietarius: qui in suo fundo constitutum usum fructum vendit, ut est casus noster, vel idem usufructuarius: cui ususfructus fuit constitutus, & rectius intuitu videbitur, quod & mihi visus est *Afflic. intellexisse* de usufructuario vendente, ideo in fine quæstionis concludit, si concurrat vicinus, & proprietarius; quia præferatur proprietarius arguens ab emphyteosi juxta opinionem *Guliel. de Can. in l. Imperatores. D. de pa. per l. fin. C. de jur. emphy. & verba Afflicti* transcripsit *Bart. Casan. ubi supra num. 14.* Qui quidem *Cassaneus*, cum nihil fuerit in hac re speculatus, iterum quæsit, quid si vendatur usus habitatio, vel ususfructus? & se remittit ad *Alex. consi. 52. in 1. par. in fin.* quo in loco sentit usum fructum non comprehendere inter bona incorporalia, cum sit jus, sed esse tertiam speciem, ideo non esse locum statuto de retractu rerum immobilium, ita *Alexandrum* declarat *Tiraq. ubi supra num. 58. & 59.*
- In terminis itaque *Nicol. Boer. eod. tit. de retrac. §. 1.* Non habet, inquit, locum retractus in usufructu legato, vel donato, nec etiam in re data ad vitam alicujus, cū non sit in perpetuum data. tenet dominus *Gerardus Bagoill. in sua quæstione.*
- Magis in terminis *Andr. Tiraq. d. §. 5. Glos. 7. n. 61.* sic ait. *Aut Dominus super suam ipsam fundam alteri usum fructum precio accepto constituerit, vix quoque crederem esse locum retractui.*
- Horum rationes præcipuæ duæ sunt. Una, quod ususfructus constitutio jus est in re aliena, id est propria constituentis. Altera, quod alienatio est non perpetua, sed temporanea. Sed non obstant ex his: quæ diximus supra *vers. rem immobilem*, & infra *seq. gl. per locationem.*
- Plus tamen his vigere videtur singularis ratio personæ: quæ attenditur ususfructus constitutione, non enim iisdem illis modis finire potest in personis vicinorum, sicut in persona illius: cui specialiter constituitur sive consideremus mortem naturalem, sive civilem, *§. finitur. Inst. de usufr.*
- 47 Sed responderi potest vitam hominis in ipso usufructu examinationis recipere. per *tex. quem dicunt mirabilem in l. hereditatem. D. ad l. Falcid.* Sub distinctione duorum temporum ejus: cui usufructu-

fructus debetur. primum est intra trigessimum ejus ætatis annum, ut tunc usufructus præsumatur duraturus triginta annis. Secundum post exactos ætatis annos 30. ut tunc ulque ad annum sexagesimum non ultra extendatur. not. *Ladov. Suarez in l. quoniam in prioribus. ampli. 3. num. 8. Cod. de inoffic. testam. quem tenet.* in omnibus casibus procedere, quamvis in computatione legis Falcidiæ loquentem, defendit alios referens *Hippoly. Rimin. consi. 170. num. 17. & inde.*

Et si tenemus cum *Afflicto. decisio. 34. quod d. l. næreditatum* habet locum in ultima voluntate, fateri quoque nos cum *Afflicto* ibidem oporteret in contractibus, ut extimatio fiat pro quindecim annis. per *tex. l. si quis argentum §. fin autem donator. C. de donat. præstita cautione si plus viveret, quod solvatur illud plus, & cæt. secundum decisionem Sacr. Consilii ab Affl. relata.*

Et hinc dictum convenit, quod tradidit *Prasido Franch. decisio. 186. in fine* ad intellectum *d. l. hereditatum*, per Regiam Cameram Summaria fuisse decretum, & reservata jura partium quando plus, vel minus vixisset: cui debebatur.

48 Atque ubi ex qualitate negotii, & rei contingentis ratione de hujusmodi ætatis computatione disceptatio tractaretur. nec ea diffinitio conveniret circumspicissimus Judex examinare deberet, ne cuique fraus, aut injuria fiat propter illam computationem. *Didac. Covar. varia. resolu. lib. 3. c. 9. nu. 8.* quasi senserit id Judicis esse arbitrio remittendum, secundum *Rimin. d. consi. 170. nu. 27. & 28.*

49 Nec est alienum, ubi dubium est, pro extimatione, ut Judex æstimet, & precium distribuat, cum non fuit à venditore, & emptore separatim dictum, verbi gratia, in venditione plurium rerum uno precio confusim, quarum postea una à vicino retrahitur. *Bal. in suo tract. cod. tit. vers. item pone,* quod quis vendidisset omnia.

50 Re tamen diligentius considerata, opinor vicinos esse præferendos extraneo emptori ipsius usufructus per rationes antedictas, nec esse opus Judicis taxatione, vel legum computatione circa hominum ætates, sed tamdiu durare usufructum penes vicinos retrahentes, quandiu fuerat duraturus penes extraneum. Nam leges allegatæ loquuntur in casu dubio præsumptivè, & nihilominus attingitur exitus pluris, vel minoris vitæ, ut diximus relatis decisionibus. Et in proposita facti specie. præsupponimus usufructum constitutum, & venditum, igitur de precio necesse est partes convenisse, cum sine eo vendition non consistat. *l. 1. D. de emp. §. precium, Instit. eo. & notavimus supra vers. per venditionem.* Computatio autem ætatum in allegatis fit ad finem æstimandi usufructus, incerti temporis duraturi, ubi enim certitudo habetur, ratio illa nulli usui est. per *tex. l. cum Titio. D. ad leg. Falcid. & per Prasid. de Franch. d. decisio. 186. in prin.*

Utique si precium esset de novo constituendum respectu vicinorum retrahentium, esset illa indagatio necessaria, non enim eodem modo constitueretur in ætate vicinorum, sicut extranei. Sed in terminis nostri Juris protomiseos vicini repræsentat extraneum emptorem, & tantum precium exol-

vunt, quantum extraneus, patet infra ibi solvendo quantum, &c.

Secundus est casus, cum usufructuarius usufructum vendit, in quo de tribus agendum est. An usufructus alienabilis sit, nunquid jus protomiseos locum habeat, & utrum Dominus præferatur vicinis; ex ordine. Quoties usufructus alienatur, alienatio non est proprie, dicit *Bald. in c. 1. §. aut si libellario, quib. mo. feud. amitta.* Ex quo illa commoditas: quæ à fructuario in accipientem transfertur, id est ipsa fructuum perceptio, ut dicit *Glos. finitur. Instit. de usufruct.* non dicitur pars aliqua domini, dum jus penes fructuarium remanet. *l. si usufructus. D. de jur. dot.*

Hæc tamen ratio à doctoribus olim admittenda validos habet oppugnatores. *Franc. Bal. in d. §. finitur. Ary. Pinel. in l. 1. C. de bo. mater. 3. par. n. 39.*

Adversus quorum novam opinionem nihil est ausus *Borgni. Cavalc. in tract. de usufr. muli. relic. nu. 171. & nu. 65. & inde.*

Nos tenemus *Glosa*, & communem interpretationem: quæ verissima est jus usufructus minimè alienari posse nisi quò ad commoditatem, imò si cesserit illud fructuarius extraneo, ita ut nihil velit apud se remanere, omnino revertitur ad proprietarium, & consolidatur, movemur iisdem legibus: quibus adversarii pugnant. *Tex. in l. arboribus. D. de usufr.* ita se habet (Usufructuarius, vel ipse frui ea re, vel alii fruendam concedere, vel locare, vel vendere potest.) item *l. in venditione. D. de bonis auctor. jud. possi.* ideo vendi usufructum: si quem habebat debitor in fundo alieno, quia appellatione domini usufructuarius quoque continetur, & qui usufructum habet omnia potest facere. dicit *tex. in Instit. de usu, & habit.* id est jus: quod habet aut locare, aut vendere, aut gratis concedere, hæc illi.

53 Adverte quàm prompta est resolutio, subdit *Jureconsultus in d. l. arboribus, qui locat, utitur, & qui vendit utitur, sed & si alii precario concedit vel donat, puto eum uti, atque id eo retinere usufructum.* peto ego quid est hoc, ut qui vendit, concedit, donatque usufructum, eum tamen dicatur retinere, & uti? Si nihil remanet penes fructuarium, quomodo uti, & retinere dicitur? respondet *Pomponius in d. l. si usufructus. de jur. dot. in fin.* jus remanere penes eum: qui locat, vel vendit.

54 Nec obstat, quòd jus utendi, & fruendi venditur, *l. necessario. §. fin. D. de peric. & commo. rei. vend. & §. 1. ultimo respon. Instit. de usu, & hab.* quorum locorum vera est expositio *Glosa*: quam doctores sequuntur, intelligentes jus, id est fructuum perceptionem: quæ est rei commoditas. jus namque pro facultate accipimus. *Andr. Alci. in l. quid aliud. de verb. signif. etiam in usufructu, per d. l. si usufructus, ubi jus reddi mulieri dicitur, cum fructuum commoditas venditur.*

55 Nec ab re vides, quoties de jure cedendo est sermo in legibus, illud caveri, quòd cum extraneo ceditur, nihil in accipientem transfertur. *juxta. tex. d. §. finitur. & d. l. si usufructus, cessio etenim in jure ad dominia pertinet.* per *Alci. in l. pecunia. §. actionis. de verbo. sign. & Jacob. Cuiac. tit. de domin. & acqui. rer. no. ter. Napod. in consuet. 1. de servitu. ver. concedi, differre sentit verbum cedo: quod im-*

portat plenam acquisitionem rei. verbum autem concedo quali quodam mandatum.

- 56 Sequitur quod qui extraneo cedit, nihil penes se reliquum esse voluit, ideo in causa est juris cessio, ut ad dominum proprietatis usufructus revertatur. *d. l. si usufructus*. Et tempus reversionis: quod expectatur ex vi verbi futuri temporis. ibi (reverturum usufructum) est ipsa juris cessio: cum nil aliud sit usufructus quam jus. *l. 1. D. de usufruc.* & cessio rei abdicacionem importat quo ad dominium, non quidem ad favorem extranei: cui cedebatur, & in quem nihil transit, dicit *tex. s. p. cita-* *tus. l. si usufructus*. Consequens est cessio sequuta dominium proprietario reddi plenum. *Pro hoc Soc. cin Jun. in repetit. l. qui Roma. §. duo fratres. nu. 139. de verb. oblig.* ideo, inquit, per cessionem usufructus ne quicquam quaeritur extraneo, & qui cedit jus suum perdit; quia lex cessionem in extraneum omnino prohibet, & cedens facit actum ei totaliter prohibitum.
- 57 Sed temperatur conclusio, cum ceditur jus ipsum usufructus, secus si cedatur simpliciter usufructus. Primo etenim casu finiri usufructum probavimus, idque accipiendum est, nisi aliud suadeatur propter subjectam materiam, subtilis *Bald. cons. 335. vol. 1. concordantes per Hippoly. Riminal. cons. 167. num. 22. lib. 2.*
- 58 Praesupposito ex his, usufructum esse alienabilem. Videamus an sit protomisi locus? hoc quaesitum solvitur ex relata opinione *Affli.* quem sequuntur *Cassan. & Bened. in locis citatis.*
Et potest comprobari, quoniam concessio ad vitam live ejus: qui concedit, live ejus: cui conceditur, judicatur perpetua. *Glos. est in clero. 1. ver. ad vitam. de reb. eccl. non alien.* in perpetuum enim exponit *l. c. id est, dum vivunt. l. 1. D. pro socio.*
- 59 Tertium: quod quaeritur, est utrum dominus, & proprietarius vicinis praeferratur: respondent Doctores, Proprietarium praeferrari, si velit, eodem precio oblato, & soluto, quod ipse primus ab usufructuario requirendus est in alienatione fructuum usufructus, quam altera persona etiam ei conjuncta ratione connexitatis, etiam obstante statuto retractus, probat, & allegat *Borgni. Cavalc. in tract. de usufr. muli. reli. num. 172. vers. sed si esset altercatio inter conductorem, & proprietarium.* In terminis hujus constitutionis citat *Jacob. Novel. §. 2. num. 134. cor. 129.* quos non vidit *Bened. hic nu. 116. ver.* quando usufructus venditur proprietario.
- 60 Tu vero adverte, nam quod dicunt requirendum esse prius proprietarium, non puto verum. per *text. in l. 74. D. de usufr.* cujus verba sunt. Cui usufructus legatus est, etiam invito haerede eum extraneo vendere potest) *Glosa ibi.* Secus, inquit, in emphyteota. per *l. fin. §. 1. C. de jur. emphyt.* ita sentiens, non idem esse in usufructuario sicut in emphyteota: qui dominum requirere tenetur.
- 61 Rursus adverte, nam neque simpliciter admitendum est, praeferrari semper dominum. Pone enim a proprietate separatum usufructum, eundemque cum vendidisset dominus duobus, vel si uni vendidit, plures vicinos fuisse illi extraneo praepositos ex hoc jure protomiseos, deinde aliquem ex eis partem suam vendere velle, certe non dominum ad

eam partem admittemus, sed magis consortem ejusdem usufructus jure scilicet accrescendi. *tex. in l. 1. & per totum. D. de usufr. accresc.* Nam & si videretur jus accrescendi non habere locum; ea ratione, quia unusquisque partem suam recipit in usufructuaria. per *d. l. 1. vers. ceterum*, ubi verba sunt. Si separatim unicuique partis rei usufructus sit relictus. sine dubio jus accrescendi cessat.

- 62 Tamen in casu nostro cessat ratio, quoniam vicini: qui retraxerunt usufructum a domino constitutum, & alteri venditum, sunt ab hac constitutione, vel similibus statutis conjuncti, ideo in solidum jus protomiseos competere dicitur ipsis vicinis, concursu tamen partes dividi. haec est ratio *Celsi posita in l. idem Neratius. 1. responsio. eo. tit. dicens.* Toties jus accrescendi esse, quoties in duobus: qui in solidum habuerint, concursu divisus est.)
Uno igitur ex vicinis nolente uti jure congrui, vel protomiseos, vel si usus fuit, partem suam vendiderit, alius vicinis accrescet ex persona ejus considerata: cui usufructus primum venditus fuerat, non ad dominum proprietatis revertitur. *argum. d. l. 1. §. 1. de usufr. accresc. ubi Glos. & dd. qui tex. loquitur de conjunctione legali, ut sunt plures domini unius servi: cui usufructus fuerat relictus, quem tex. expendens subtilis Ant. Gomez. vari. resol. tom. 1. c. 10. de jure accrescendi. nu. 40.* probat quod
- 63 licet in proprietate non habeat locum jus accrescendi inter conjunctos conjunctione legali, tamen in usufructu bene habet locum. *tex. d. l. 1. §. 1. de iur. accresc.*
- 64 Idem *num. 41.* cum probaverit id procedere, & ante, & post acquisitionem; ut uno repudiante, vel acquirente, & postea si in eo quoquo modo finitur usufructus, locus licet jure accrescendi, infert accrescendi jus fortius esse, quam jus consolidationis. per *tex. singularem in d. l. 1. §. interdum. eo. tit. de usufr. accresc. ubi Alber. Bart. Arg. & communiter dd. ut Gomez. notat.*
- 65 Solet etiam quaeri si proprietarius proprietatem vendit, ad quam emptionem concurrunt usufructuarius & vicini, quis eorum praeferratur. *Bald. hic nu. 7.* respondet vicinos usufructuario praeferrari, sed in isto casu vicini non consequuntur proprietatem, & usufructum, sed solam proprietatem esset enim inconveniens, ut emptor haberet plus consequi, quam venditor habebat, sequens *Cyn. in l. si maritum. C. de test.*
- 66 Punctum formavit *Baldus* in usufructuario emente, & ne quis diceret per acquisitionem proprietatis esse confutum usufructum, & extinctum, resolvit ut supra, atque idem concludit *Nicol. Boer.* post relatas hincinde pugnantibus rationes, motus praesertim ex aequitate, in consuetu. *Biturig. de retrac. §. 3. fol. 57. col. 3.* elegantius *Covarru. varia. resol. lib. 3. cap. 11. num. 7.* qui & meminit *Tiraq. §. 1. Glo. 7. nu. 64.* dicitque esse *tex.* optimum in *l. dominus, in prin.* & ibi *Bald. D. de usufr. Bene. hic nu. 115. vers. 7.* amplia solius *Tiraquelli* mentionem facit idem tenens. adde *Borgni. Cavalc. d. tract. de usufr. nu. 173. Surd. decis. 51. num. 24.*
- 67 Et subdit ibi *Borgni.*, quod non existente statuto de retractu, aut si exiit, propinquo retrahere nolente, tunc usufructuarius de jure communi videtur praeferrendus cujus argumentis levibus facile responderi potest, sed non curo nunc, cum praesup-

supponamus extare constitutionem pro retractu.

68. Diversa est quæstio, & notabilis, si fingamus conditum esse fundum à Titio cuidam extraneo vicinum alteri fundo: cujus proprietates est Mævii, usufructus verò Sempronii. Mæviusne an Sempronius jure vicinitatis fundum retrahet? hic est tractatus: qui solet in eo: quod accessit, resolvi, *tex. est in litem si fundi. §. hinc vicinus. D. de usufru.* ubi videtur ratio in favorem proprietarii, cum sit accessio separata: quæ sequitur causam ejus: cui accedit. *Glos. vers. pertinere iuncta l. si cuius rei. eo. tit.* In terminis verò contra fructuarium pro domino proprietatis. *Napoda. in consuetu. si quis emit. vers. Ali cuius. nu. 30.* cujus verba ad unguem reponit hic Capatus, cujus Glosam consul: d. omisi, & post eum *Affl. num. 5. & 37. Jacob. Novel. num. 138. & §. 2. num. 170.*

69. Pro hac conclusione Barenfes habent expressam consuetudinem, quòd usufructuarij, licet Domini locum obtineant; ad jus tamen protomifeos, nullatenus aspirabunt. *consuet. dudum. §. superficiarij, & in consuetu. Colonus. eo. tit.* ubi hæc sunt verba (Colonus, creditor fructuarius emphyteota non habent jus vicinitatis. quia proprietati dominium in hæret.

70. Tu tamen adverte, quoniam præsupposita hac opinione vera ex rationibus per doctis. *Napodanum adductis*, scilicet non competere fructuario jus prælationis, & retractus ad rem conjunctam, eam intelligo, quoties fructuarius proprio ipsius nomine peteret ad retractum admitti.

Secus si nomine proprietatis domini, cum sit ipse velut generalis domini procurator circa rem fructuariam. Mandatum verò istud non extenditur ad domini præjudicium, ut satis sit usufructuario denunciare. Sed debet ipse proprietarius requiri.

71. Quid in feudo? an sit locus juri congruo, & protomifeos? Magna est affinitas inter feudum, & emphyteosim: de qua hic agimus, adeo, ut placuerit argui posse à feudo ad emphyteosim. secundum

72. *Specul. titu. de feudo. §. quoniam. vers. 40. esse;* communem opinionem dicit *Socci. consi. 167. nu. 24. lib. 2.* quem refert *Juh. Clar. senten. recep. §. feudum. q. 3. vers.* & hæc quidem conclusio, ubi addit *Socci. lun. consi. 72. nu. 57. lib. 1. Everar. doctis. in Topic. loco ab emphyt. ad feud.*

Sed hæc similitudo non obstat, quoniam nos tenemus hanc constitutionem intelligi strictè, neque extra suos casus. *infra ver. Nisi. in q. de datione in solutum, & negativa resolvit Jacob. Novel. in princ. constit. num. 129.*

Verum *Bald.* hic *Afflic.* & alij: quos nuncupatim citat novissimè *Fabi. de Anna practic. observat. 10. observat.* tenent jus protomifeos habere locum in feudis, ubi testatur de hac opinione uti verissima nunquam dubitasse; neq; vidisse peritos feudistas dubitare, uti communiter recepta.

Quod tamen dicit procedere favore proximioris agnati: qui successurus est, non autem in feudo novo: ad quod de jure communi agnati collaterales non succedunt, sed quia jure Regni succedunt, jus prælationis competere etiam in novo feudo asserit.

73. Cave tamen; quoniam *dd.* non loquuntur de

protomifi secundum hanc constitutionem neq; de congruo specialis consuetudinis *Neap.* vel particularium locorum: in quibus vigent statuta pro retractu rerum vicinarum: in quibus præferendi sunt consanguinei: qui rerum vicinitate conjunguntur. Sed de prælatione secundum naturalem successionem jure sanguinis, in ipsis feudis, *tex. est ubi Afflic. in c. 1. §. sed etiam res, per quos fiat investit.* Cujus verba sunt (Si quis ex agnatis tuis rem: quæ à communi parente per successionem ad eum pervenerit; alienare volueris, non permittitur ei etiam secundum antiquam consuetudinem alii eam vendere, nisi tibi, vel alii proximiori pro equali precio accipere volenti. Per feudum tamen cuilibet dare potest, nisi fiat in fraudem nostra consuetudinis, vel legis novæ bonæ memoriæ *Lotharii, vel Federici Imperat. tunc enim rescissa investitura, reddi: io à te, vel ab alio proximiori, videlicet secundum antiquam consuetudinem precioso: si quod dederit, is, qui investituram accepit; compellatur rem tibi restitueret.*

74. Quæ verba huc transtulimus non ab re, sed ut ad oculum subiciam differre utrum res alienatur per infeudationem de ea alicui factam, sicut cum dominus per emphyteosim alienat, ex *tex.* hic aperte probat licere, etiam invitis agnatis in feudum dare ibi (per feudum tamen cuilibet dare potest, & not. *Aldr.* hodie qui non potest alienare feudum sine consensu domini, poterit infeudare. *tex. est: quem ipse præ cæteris allegat in c. 1. §. si vero. qual. oli. pote. feu. alien. Arb. & alii ponunt in c. 1. de success. feud. post Glo. & omnes in c. 1. §. callidis. de prohib. feud. alien. per Fed. Vel secundo, utrum feudum vendatur, alii quam agnato successuro, & tunc procedit, quod in textu habetur favore proximioris, & loquuntur *dd.* qui retractui locum esse affirmant, scilicet secundum feudorum consuetudines.*

Admonemus quoque ne quis opinetur in relato *tex.* legem *Federici Imperatoris* commemoratam esse hanc: quam modo interpretamur, sed illam: quæ in *lib. feud. de prohib. alien. per Feder. eo. §. callidis.*

Quoniam verò diligentiori examine ista indigent, oportunis dixi *infra §. in primis. vers. sub eodem servitio.*

75. Loca verò sterilia, & inculta feudis: quæ sub annua pensione concedi solent, non sub servitio, & natura feudi, judicati debent sicut res emphyteoticæ, ex generali consuetudine: quam testantur *Petr. Jacob. Joan. Fab. & alij: quos sequitur Jui. Clar. in §. feudum. q. 33. in fi. Freccia de subfeud. lib. 2. 1. author. 2. differentia num. 8. sentit Napod. in consuet. in bonis. vers. sed in bonis. titu. in quib. reb. hab. loc. quarta.*

Ideo in eis locum esse juri protomifeos, & congrui non dubitavimus, quod in specie adnotat noster *Ascia determin. 34 inter Antonellam*, ubi etiam citat *Jo. Vinc. de Anna in repet. constitu. Constitutionem Divæ memoriæ. num. 197. & inde.*

S U M M A R I U M.

1. Locatio similis, & differens est ab emphyteosi.

2. Canon in emphyteosi pro sola recognitione directi

- Domini præstatur, secus pensio in locatione, in qua habetur respectus ad fructus.*
- 3 *Locatio magis quam emphyteosi censetur; concessa facultate alienandi cuicumque.*
 - 4 *Locatio, & emphyteosis transeunt in naturam venditionis, quoties adiicitur pactum de affrancandi.*
 - 5 *In contractu; qui dicitur ad gaudendum locus est congruo, & iudicatur locutio an longum tempus.*
 - 6 *Locatio ad longum tempus dicitur venditio revocabilis.*
 - 7 *Vicini præferuntur Inquilino, si res si locata ad gaudendum postea conceditur.*
 - 8 *Antichresis, & ejus cautio ex usu contrahentium, ex qua iudicatur locatio ad longum tempus.*
 - 9 *Protomisi. an obtineat in locatione simplici, & brevi duratura.*
 - 10 *Locatio non est alienatio, nisi quæ ad longum tempus fit, & per hanc jus in re, & possessio acquiritur.*
 - 11 *Actio rei persecutoria non convenit simplici locationi, secus locationi ad longum tempus.*
 - 12 *Actio non debet extinguere, antequam efficaciter nascatur.*
 - 13 *Locatio emphyteosi propriè comparatur; quando non fit ad modicum tempus.*
 - 14 *Pactum reale additum in contractu locationis tribuit jus in re conductori, consequenter facit esse locum protomisi, & vide num. 27.*
 - 15 *Ex consuetudine solet esse protomisi locus in simplici locatione.*
 - 16 *Primus conductor præfertur secundo, dummodo rem teneat ex consuetudine.*
 - 17 *In locatione rei communis quis præfertur remissivè.*
 - 18 *Colonorum plura genera remissivè.*
 - 19 *Partiarius colonus cur magis socio, quam Conductor comparatur.*
 - 20 *Partiarius colonus non eodem modo expellitur à singulari successore, sicuti conductor, & ne expellatur debet excipiendo se opponere.*
 - 21 *Emptor fructuum non est melioris conditionis illorum, qui fundam conduxit.*
 - 22 *Emptio an potior sit locatione, & conductione quoad effectum prælationis.*
 - 23 *Emptor etiam utilis dominii potest expellere inquilinum, & Colonum.*
 - 24 *Conductor ad longum tempus habet utiles actiones, non potest expelli à singulari successore, imò & vicinis præfertur.*
 - 25 *Emens rem quam cõduxerat, an ea retracta cadat à locatione.*
 - 26 *Ususfructus conservatur, nec extinguatur alienato prædio; quo nomine differt à locatione.*
 - 27 *Inquilinus non expellitur ab emptore, quoties locationi est adjectum pactum reale, vel etiam generalis hypotheca.*
 - 28 *Conductor, si emens protestatur, & cum venditore convenit, ut ei saluum daret jus, si à vicinis res auferatur; an resoluta quoad ipsum emptione per retractum, extinguatur conductio.*
 - 29 *Successor necessarius tenetur stare locationi.*
 - 30 *Vicinus, qui præfertur jure hujus constitutionis, quæ imponit necessitatem, ut illi magis alienetur,*

- censendus est necessarius, consequenter tenetur stare locationi.*
- 31 *Successor necessarius non tenetur stare locationi dolosa.*
 - 32 *Conductor ad longum tempus, & habens fundum vicigalem an præferatur in emptione rei vicina.*
 - 33 *Longa locationis tempus diversimodè constitutum in rebus privatorum, in rebus publicis, & rebus ecclesiæ.*
 - 34 *Longa locatio quandoque ultra triennium in rebus Ecclesiæ, & quid juris, si non acquiri utile dominium conductori ultra triennium dicatur in instrumento.*
 - 35 *In locatione res Ecclesiæ non est standum verbis notariis,*

Per locationem.

- 1 **P**ER locationem) Proxima emphyteosi ponitur locatio, ac in utraque sicut in venditione habet locum constitutio juris protomisi, videntur namque habere familiaritatem. *Instit. de loc. & conduc. in princ. & §. adeo.*
- 2 Ad discernendam verò emphyteosim à locatione maxima conjecturarum est prælatio pensio nis commensurabilis ad fructus; qui è re concessa percipiuntur; cum in emphyteosi pro sola recognitione directi dominii pensio prælati consueverit, non habito respectu ad fructus, quemadmodum fit in locatione. *singul. Francif. Aret. conf. 55. vers. 2. respondeo, clarius refert Ludov. Bologn. conf. 54. vers. nihilominus prædictis. Hieron. Cognol. in autb. qui rem. C. de sac. sanct. Eccles. num. 4. & in l. 2. nu. 102. & inde C. de rescin. vend. Jo. Cephal. conf. 9. n. 12. lib. 1. & conf. 329. num. 53. lib. 3. conf. 699. num. 24. lib. 5. Franc. Becci. conf. 3. à nu. 22. lib. 1.*
- 3 Cognoscitur etiam ex eo, quod data est, vel non data facultas alienandi quibuscunque; quo medio emphyteosis natura mutatur, & locatio magis censetur. *ex Alber. in l. fin. num. 8. C. de jur. emphyt. quem meminit Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glof. 14. num. 84. intelligi tamen debent Tiraquetli dicta juxta citatum consil. Aret. 55. ut advertit Cephal. conf. 169. proximè allegato, num. 24.*
- 4 Per pactum verò de affrancando in alteram contractus speciem, idest venditionis, transire locationem, & emphyteosim, notat *Cros. conf. 72. num. 41. quem commendat loan. Cephal. conf. 329. num. 55. usque ad finem vol. 3. conf. 703. num. 17. lib. 5. vide Tiraquell. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 14. num. 39.*
- 5 Hic tex. si intelligitur in loca locatione, est clarus; quoniam in ea locus est congruo; & protomisi. *Afflic. hic not. 8. num. 25. & 26. Benedell. & alii.* Exemplum affero: quod in dies praticatur, ut cū imponitur census super re stabili, deinde locatur creditori ad gaudendum, durante affrancatione census, est locus juri congruo, quia illa locatio iudicatur ad longum tempus. *lo. Vincen. Anna singul. 326. vers. locatio.*
- 6 Nimirum locum esse retractui constat ex eo, quod locatio ad longum tempus reputatur venditio non perpetua, sed revocabilis, dicit in terminis *lo. Bess. de retrac. art. 37.*

7 Retento hoc themate, pone, quod domum fore e eo modo ad gaudendum traditam Titio, tenebat Sempronius ex conducti titulo, modo Sempronius inquilinus petit præferri sub eadem conditione: quæ ad gaudendum dicitur. Vicini verò dictam domum petunt, & se præferri ex hac constitutione quis obtinet? respond. Vicinos inquilinus præferri, probat notanter *M. Ant. Bard. in tract. eo. tit. de jure protomi. q. 9.*

8 Hic contrahendi modus; quem vulgo ad gaudendum nuncupamus in jure Antichei s dicitur, ut valdè notanter explicat *Andr. Gaill. pract. observat. lib. 2. cap. 3. ad intellectum. l. si bis, qui bona §. 1. D. de pignor. & hypoth. & videatur Annæ. Robert. rer. judicat. cap. 8. lib. 2.*

Judicabitur autem dicta locatio ad longum tempus, etiam ex forma cautelarum; quæ desuper fiunt hoc modo res super qua annuus census imponitur, locatur à venditore census emptori per triennium, cum pacto compensandi fictum cum censu pro rata, pro faciliore consequutione dicti census, & quotique dictus census non fuerit affrancatus res eadem intelligatur relocata, de triennio in triennium, hoc enim pactum æquipollet locati ad longum tempus, multis probat *Tiraq. de retrac. conven. in presat. num. 11.*

9 Difficultas est. habeat né locum protomisis in simplici locatione, & quæ brevi tempore duratura est? *Afflic. hic not. 8. num. 25. & 26.* dicit, literam loqui generaliter, ideo non opus est distinguere locationem; quæ brevi duratura est ab illa; quæ ad longum tempus contrahitur, & verbo locationis hanc etiam significari, probat cum *Afflicto* transit. *Jacob. Novel. num. 249. vers.* Sed quid in simplici, & sequitur *Bened. num. 274. vers. & sciendum est.* Idem sentit *Bald. in comment. disc. consti. num. 12. in fin. &* quibusdam statutis similibus confirmari potest. per *Tiraquell. in presat. retrac. numer. 15.*

Puto indubiè doctores hic esse deceptos, nec unquam potui mihi suadere, in simplici locatione esse protomisi locum ex ista constitutione, ratio quidè prompta est ex ipsomet textu; quem malè interpretantur simpliciter loqui, non enim dicit *tex. in* locatione, sed (alienare per locationem) quapropter verum est comprehendere hic omnem locationem; per quam scilicet res immobilis alienatur, ut est locatio ad longum tempus, *l. 1. §. qui id perpetuum. D. si ager vestig. per tex. in l. 1. §. quod ait. de superfici. & ibi Bart. & ad. &* videtur sentire idem *Afflic. not. 5. num. 18.* per quæ jura tenent *dd. cõmuniter* per longam locationem alienationem induci, & jus in re acquiri, & possessionem. damnata. *Glo. in §. instituto. l. codicillis. D. de leg. 2.* secundum *Paul. de Cast. in l. non solet. ff. locati. l. si in l. manumissiones. de just. & jur. latè Barbat. in repet. rub. extra. de reb. eccl. non alie. Glof. notab. in l. si ut certo. §. si duobus vehiculum. circa medium. Glo. magna. D. commod. Glof. in clem. 1. de locat. vers. locationes. Pres. de Francb. decis. 123. num. 9. Bald. in cap. 1. §. donare. quali. seu. alie. pos. ubi dicit. Nota, quod locatio non est alienatio, nisi sit perpetua.*

11 Præterea ex hac constitutione esse vicinis actionem: quam rei persecutoriam appellant. *not. infra.*

§. transcurso autem decennio: quæ non convenit simplici locationi; cum colonus solum habeat obligatam personam domini locatoris, secus si ad tēpus non modicum conduxerit. per *d. l. 1. §. qui superficiem. vers. quod autem ait Prætor. ff. de superfi. Barto. in lemporem. C. de loca. & conduc. Abb. & alii in c. propter. num. 10. & 11. C. de loc. & conduc.*

12 Addo, quod esset incongruum vicinimum expectari per mensem; vel quattuor menses, vel per annum, secundum diversas causarum figuras positas in hac constitutione, hic, & in *§. scriptum est.* Locatio vero finiretur brevi tempore, & consequenter extincta non dum efficaciter nata. *argu. ejus,* quod habetur, & *not. in l. 1. D. de glande legend. per Bar. in l. si prius. q. 10. de nov. oper. nunc.*

13 Facit quoque ratio, quæ in textu colligitur æquiparationis emphyteosis ad locationem; nam non omnis locatio emphyteosi comparatur proprie, nisi quæ ad hoc modicum tempus fit. in his enim termini sunt æquiparati. probat *Tiraq. multis relatis de retrac. §. 1. Glof. 14. num. 84. &* supra tetigi, dum citavi *lo. Cepb. cons. 699. à numer. 24. vol. 5.*

In brevi itaque locatione; per quam non inducitur rei alienatio, saltem per constitutionem juris in ipsa re locata, videtur juris communis dispositio salva, ut liberum sit domino, cui velit locare, & ita sentit *Ursillus ad Afflic. decisio. 72. num. 9. &* idem *Afflic. hic in rubrica. vers. sed quid si tantundem.* Ubi quod primus conductor secundum non impedit tantundem offerens in rei private conductio, & locatione. per *tex. l. ne cui. &* ibi *Aberic. Barto. &* alii post *Glosam. C. locati. latè Pres. de Francb. decis. 406. ad d. l. ne cui,* idem *Pres. decis. 278. Anno cons. 77. vol. 1. Arnon. Ferron. in consuet. Burdeg. de retrac. §. 25. pro moribus suæ regionis; quibus asserit, non esse locum retractui in locatione, nisi; inquit, esset ad longissimū tempus per rationem clem. 1. de reb. eccl. non alie. cum quæ ad longum tempus fit æquiparetur venditioni. facit *l. non solet. D. loca. idest,* quod initio dicebam per brevem locationem non induci alienationem, ergo nec retractum.*

14 Declaro conclusionem, nisi cum res ad breve tempus locatur, pactum reale adderetur in contractu locationis, ne durante locationis tempore liceat domino alienare cum aliis clausulis: quas docet *Alex. &* alii sequuntur in *l. si filios familias §. vir in quinquennium. ff. sol. matr.*

Hoc enim casu dicitur jus in re quæsitum conductori; qui nec à singulari successore posset expelli. notatur in *l. si creditor. §. fin. D. de distrac. pign.*

Merito videtur in ista tali brevi, & qualificata locatione locum habere jus protomiseos, per hanc constitutionem non eodem modo in simplici, & brevi locatione, in qua nullum jus in re quæritur.

15 Consuetudo tamen quibusdam in locis obtinet, ut cum res locatur, sit prælationi locus pro vicinis secundum opinionem *Afflicti,* & aliorum; quos retuli. In patria diversimodè judicatum animadvertimus, nescio an ex ludicum corruptela, pro consuetudine vide *Tiraquell. in presat. de retrac. n. 15.*

16 Sic

16 Sic & alibi, ut & apud nos certo certius servat consuetudo in hujusmodi locationibus ad breve tempus conductorem, vel inquilinum: qui in re bene versatus est præferri novo inquilino, & conductori, modo idem præcium offerat, quam consuetudinem approbat; & tuetur *Nicol. Boer. decis. 107. num. 4.* Quæ conclusio sane intelligitur primo conductore detinente rem conductam: nam si detentatio esset penes secundum conductorem: cui fortè dominus tradidit, non esset locus dictæ prælationi datur enim exceptio non actio primo conductori. *Socci. consi. 29. num. 7. vol. 4. in sintax commun. opin. de contracti. loco 4. c. 5. in princ. fol. 34.*

17 De prælatione autem fratrum, vel sociorum in re communi locata, vide quæ notanter differit *Borgni. Cavale. sua decis. 25. 2. par. de contract.* Et cum domus pluribus est communis æqualibus, vel inæqualibus partibus locanda pluribus quis præferatur *Francis. Marc. decisio. 52. par. 1. & ibi quod mos loci attenditur.*

18 Et quot modis quis colonus dicatur, & de inquilinorum generibus. *Napoda. not. in consuetud. Neap. tit. quo casu stetur dicto colon. Barr. Casbane. in Consuetud. Burgund. des mainmortes. rubric. 9. fol. 299.*

19 Sed cur partarius colonus magis sordio, quam conductori comparatur. per *l. si merces. §. vis major. D. de loc. & conduc.* cum conclusio sit, posse aliquando mercedem in alijs rebus quam in numis consistere. ad *l. si olei. C. eo.*

Respond. aliud esse, cum alteri fundum concedo, ut in eo debitis culturis præstitis, colonus partem habeat fructuum, de parte mihi domino respondeat. Aliud verò, cum fundum loco pro certa ponderatione, vel mensura olei, aut frugum, quoniam in primo casu non potest esse locatio; quia præter incertitudinem in specie pars fructuum: qui nascuntur, est propria domini *d. §. vis major. cum ibi not.* Et sic in parte dominium habet: pro qua idem dominus extraneo debet præferri, cui extraneo partarius suam partem venderet. *Marin. Frecc. probat lib. 2. de subfeud. auctor. 38. in princ.*

Altero casu, quoniam certa est in obligatione quantitas, ac in genere, per: quæ conductor non arctetur ad hoc, vel illud specificè, dummodo de promissis absq; mora respondeat, nimirum si quasi pecuniam solveret pro mercede, propria actione tenetur ex conducto ex his: quæ habentur in *ead. l. si olei*, & facit benè quædam distinctio *Petri Jaco. relati per Tiraq. de retr. lign. §. 1. Glos. 14. num. 41.*

20 Alia est differentia inter istos; nam non eodem modo expelli potest partarius, quemadmodum simplex colonus à singulari successore, cum distinctione tamen secundum quam censuit *Senat. Pedem. decis. 82. Ioan. Cepb. consi. 181. num. 16.* quos sequitur *Surd. decis. 52. num. 11* Et si neuter expelli possit, modò excipiendo se opponat singulari successori agenti adversus colonum, vel partarium. notanter *Socci. consi. 99. col. 1. lib. 1. & consi. 90. num. 3. lib. 4.* & est communis opinio: quam comprobatur *Socci. jun. consi. 129. num. 10. lib. 2.*

21 Est & casus, in quo emptor quamvis singularis rei successor non est potior conductore, ut si po-

nas de eo: qui fructus emit: quoniam cum non succedat in pleno jure per solam fructuum emptionem, non præfertur, sed tenetur stare locationi factæ per dominum antequam fructus venderet. *Alexan. post Barro. in d. §. si vir in quinquennium. ad limitationem lemporem. Cod. de loca. Vinc. de Francis decis. 216. quem meminit Cavalca. decis. 25. num. 2. & 5. par. 2. de contractib.*

Quæro quænam potior sit ejusdem rei, quo ad effectum prælationis locatio, & conductio. an emptio, & venditio? ex factorum positione intelliges quæsitum. Aut enim res: quæ fuerat Titio locata venditur Sempronio, aut eidem Titio venditur: cui erat ante locata: contra quem conductorem, & emptorem vicinus vult admitti.

Prima facti specie semper dubitat emptorem potior esse conductore. quoniam ita est communi jure definitum, etiam si extraneus sit, qui emit, ex regula *lemporem. C. de locat. & conduc. dd. communiter in l. si filiofamil. §. si vir in quinquennium. fol. matrim. Abb. & alii in cap. querelam. extra ne precl. vices suas: & alibi alii omnes. multo magis vicinus ipsum conductorem excludit. ex regula si viuco vincentem te. *l. de accessionibus. D. de vari. & tempor. præscript.**

23 Et id procederet etiam in singulari successore utilis domini tantum. ut si dominus postquam locavit rem concessit in emphyteosim. is enim, qui in emphyteosim succedit possit expellere inquilinum, & colonum: qui nullam jus habent in re, & obligatio personalis passiva non sequitur fundi possessorem. *Anto. Gom. & varia. resolu. lib. 2. cap. 3. num. 9.*

Ferrariæ est statutum pro conductore, ut ipsi magis vendatur à locatore. *Alex. consi. 126. lib. 5. sequitur Tiraq. in præf. num. 15.*

Secunda facti specie non potest esse quæstio cū extraneo, sed tantum inter conductorem, qui idem est emptor, & vicinum: qui ex hac constitutione præferri intendit, puto distinguendos duos casus.

Unus est in locatione ad longum tempus, vel in perpetuum. Nam qui eo modo vectigalem agrum, vel superficiem possidet utilem in rem habet actionem. per *l. 1. D. de superfici. & l. si ager. vectig. vel emphyt. pet. ergo & jus congrui. secundum Napoda. in consuet. si quis emit. vers. alicujus. nu. 29.* ibi item superficiarius, & *num. 36. ibi.* quid in vectigali. Et cum par sit ratio taliter possidentis, & ejus: qui per emphyteosim rem habet, videtur ratione unionis domini utilis, & directi, ut non solum non excludatur à vicinis, sed etiam ut illis præferatur, per ea: quæ supra diximus. *Gl. per emphyteosim.*

Et communi jure id etiam *dd.* admittunt ad longum tempus conductorem non posse à singulari successore expelli durante eo tempore ad limitationem. *d. l. emptorem*, ut ibi quoque notat novissimè *Aloy. de Leo. num. 25.*

25 Alter est casus in brevi locatione: in qua *Tiraq.* locupletissimus de retrac. lignag. §. 1. glos. 7. num. 73. ubi arguens videt extinctam conductionem per emptionem ejusdem rei, cum rei suæ conductione consistere non possit, sicut nec ususfructus. *l. neque pignus. de reg. jur. l. ei à quo. de usacap. l. qui rem. C. de locat. cum simil. concludit tamen sicut in usufru-*

Et

Et paulo ante dixerat. n. 71. & 72. ut scilicet conductio teneat post retractum. Igitur conductor prædii illud emens durante conductione, non resolvitur conductio resoluta emptione per retractum, affirmat post *Tiraq. lo. Petr. Sard. decis. 51. in fin.*

26 Sed ego considero valde differre usufructum à locatione. Namque usufructus conservatur sicut pignus, nec confunditur quando res revocationi subiecta est alteri propter jus, quod habent in ipsa re usufructuarius & creditor. simplex vero colonus, & conductor solâ habet personalem actionem. *Bal. & alii in l. codicillis. §. institutio. D. de leg. 2. Bar. & dd. in d. emptorem. Anto. Gom. 2. variar. tom. 2. c. 3. de loca. & cond. num. 8.*

Quia igitur venditio à domino facta conductori (non dico resolvitur) sed transfunditur vi hujus constitutionis, ac si facta esset ipsi vicino retrahenti pro eodem precio, ut notavimus infra hoc *cod. tex. vers. Nisi.* Omne jus extinguitur penes conductorem, non enim durare potest locatio, & conductio, ex eo; quia emptor uti singularis successor non tenetur stare locationi, per *d. emptorem. C. de loca. & conduc.* quoniam obligatio personalis non sequitur emptorem. *l. 1. §. si heres percepto. D. ad Trebel. ubi Glo. Bart. d. §. si vir in quinquennium.*

27 Nisi jus coloni, vel inquilini sit reservatum in contractu venditi, & empti, ut ibi, & per *Præsid. de Præsb. ad d. emptorem. decis. 302. & 334.* datur enim consilium, & cautela conductori, ne expellatur à locatione, etiam si bona vendantur. *Bar. in l. qui fundum. D. loca. Guid. Pap. & addi. decis. 480.* debet ergo sibi consulere conductor, vel initio contractus locationis sibi factæ, ut res pro mantentione sictus specialiter obligetur à domino; qui promittat non alienare durante tempore locationis secundum *Barto. & communiter dd. in d. l. emptorem.* imò sufficit generalis hypotheca, quod declara, ut per *Socci. consi. 90. vol. 4. Tiraq. de retrac. §. 3. Glof. 1. num. 4.*

28 V. I. si conductor cum deinde emit expressè protestatur, & ita cum venditore convenerit, ut si res ab ipso per vicinos retrahatur, salvum nihilominus duret præcedens contractus locati, & conducti: ut in casu non absimili consuluit *Tiraq. eo. §. 1. Glof. 7. & num. 72.* de fructuario agens, emente proprietatem, & potestato salvum sibi fore jus usufructus, si res ab eo retrahatur, juxta id: quod in pignore pro creditore respondit *Bal. consi. 123. lib. 1. per tex. l. si debitor. §. si in venditione. D. quib. mod. pign. vel hypot. solvi. & cæ.*

Quamvis ista protestatio in usufructuario, creditore, & aliis: qui jus habent in re non sit necessaria, quoties revocabitur dominium acquiritur. *dd. communiter affirmant.*

Verum diligentius perpenſa opinione *Tiraquelii*: quam & probat *Surdus*, supra relata pro conductore, ut resoluta quoad ipsam emptione per retractum, non propterea intelligatur extincta locatio, & conductio, adduci potest fortissima ratio non aliunde quæſita, quam è causa ipsa resolutionis emptionis. Præsuppono unum: quod omnes admittunt ad limitationem regulæ *d. l. emptorem*, & similia, idest successorem necessarium non posse

colonum expellere; nam tenetur illi stare. *l. in venditionem §. 1. D. de bon. ant. Jud. possi. Glo. in l. divo rasio, in princ. vers. tertia portio*, ubi *Bar. & alii. D. solu. matrim. decis. Pedem. 82. Benint. decis. Bonon. 54.*

30 Sed si vicinus succedens ex hac constitutione in jure protomis, sive congrui censendus est necessarius, quoniam lex necessitatem imponit ipsi emptori extraneo, ut rem vicino restituat, & recusans per Judicis sententiam compellendus est, per *text.* hunc constitutionis ibi (extraneum emptorem expellere) junctâ *d. Glo.* quam dicunt singularem ibi. *Bald. Imo. Alex. & alii*, & sequitur *Cotta in memor. verbo successor*, & *Bald.* valde notantur in *cap.* quoniam frequenter, circa *fr. extra*, ut lite non contest. qui inde infert quod omnis succedens ex sententia Judicis tenetur stare colono, quam conclusionem declarat quibusdam modis *Sard. decis. 40. nu. 4. & seq. & decis. 289. nu. 7.* Licet de sententia Judicis non sit omnino curandum, nisi cum jus, ipsa tribuit, ut *Surd. d. decis. 40. in fine.*

Merito concluditur non extingui penes ipsum colonum præcedentem conductionem, cum ex necessitate juris rem eandem titulo sequentis emptionis teneatur in vicinum transferre, per prædicta, ad quæ etiam *Jo. Ceph. consi. 254. Rolan. à Vali. consi. 49. vol. 2. Sard. decis. 286. num. 14.* ubi cum his meminit quoque *Tiraq. de retrac. conven. §. 3. Glo. unica. nu. 13. Afflic. hic nu. 47. & 48.* ibi Juris necessitate, idest per jus congrui.

31 Limita, nisi in fraudem fundus antea esset locatus, & deinde conductori venditus, vel in emphyteosim traditus: qui à vicinis conventus ad rei restitutionem ex ipso contractu emptionis, vel emphyteosis, probata fraude, non posset uti retentione vigore præcedentis locationis, & conductionis, obstante ei fraudis replicatione, quam conclusionem pro singulari successore necessario tenent communiter *dd.* ut per *Tiraq. de retrac. conven. §. 3. Gl. unic. nu. 15. & 17. & de retrac. lign. §. 1. Glo. 7. nu. 72. & 74. Alba. consi. 108. nu. 7.* quem refert *Surd. d. decis. 40. in fine.*

Hæc dicta sunt quoties oritur controversia respectu ejusdem rei, quæ & locata, & deinde vendita præsupponitur. Ita enim quæſtionem formavimus, potior ne sit ejusdem rei quo ad effectum prælationis locatio, & conductio, vel emptio & venditio?

32 Sed quid si vendatur res vicina, an conductor ad longum tempus possit petere rem emptam jure congrui? *Afflic. hic nu. 38. vers. item* quæro an locatarius; dicit, quod sic, eadem ratione, quia habet utile dominium, ut *not. dd. in d. l. codicillis. §. institutio. de leg. 2. tex. in l. 1. §. si quis superficiem, de superficie.*

Ac idem concludit pro eo; qui fundum habet vectigalem; per *l. 1. D. si ag. vectigal. Afflic. nu. 40.*

Et voluit *Napod.* ante *Afflic.* quem in id supra citavimus, quoniam idem judicandum est de locatione ad longum tempus, quod de emphyteosi *Jo. Fab. in §. adeo. Instit. de loc. & conduc.*

Et idem judicatur de ea licet de venditione, & alienatione rei. *Bal. in aushen. ei qui. vers. ulterius quæro. C. de bon. aut. jud. pos. Alex. consi. 1. col. pen. lib. 4. cum aliis per Boer. in consuet. Bitur. de feud. §. 18. & q. live decis. 234. in prin.*

33 Hoc

33 Hoc loco oportune notare oportet, quod tempus attenditur, ut dicatur longa locatio per quam utiles actiones in re competant, ad differentiam brevis locationis, per quam personalis actio competit.

Respond. distingui privatorum res à publicis, & eccles. In privatis, qui conducit in decennium habet jus in re, ideo decennium longum tempus dici communiter tenent *dd. teste Bar. in l. 1. §. quod autem ait, de superfl. sequentes Glos. in l. 1. in fine, & seq. si ager vegetig. & est Glos. in l. quæro. §. inter locatorem. vers. biennii, in fin. loca. & cond. Canonista in clem. 1. de reb. eccl. non alien. post Glos. sibi. vers. ad modicum. Didac. Covar. lib. 2. variat. c. 16. nu. 3. ubi in rectoribus sæcularibus, inquit, decennium præfinitum. Nico. Boer. decisio. 234.*

In publicis, ultra quinquennium, secundum diffinitionem: quæ habetur circa demania Curie per *Constit. reg. auctoritatem. de offic. mag. procurat. Glo. in constit. constitutionem divæ memoria. ver. Jo. care. de revoc. feud.*

Olim enim prædia ad quinquennium locari solebant, ut in *l. si quis nec causam. vers. nam & si colonus post lustrum completum. D. si cert. pet. ubi Gugli. Bud. declarat, ideo quod quinto quoque anno vectigalia tributaque exigebantur, ut ipse ait, meminit Mandos. in signat. gratia. vers. indultum colaudi, allego *tex. in terminis. D. de jur. fisci. l. 3. §. cum quinquennium.**

Et inter publica in proposito ponimus ea: quæ sunt civitatis, vel municipii, per *Glo. l. 1. vers. conduxerit. ff. de loco publ. fruendo. Bart. in l. 1. §. quod autem ait. de superfl.*

In Eccles. quicquid olim fuerit hodie diffinitum est tempus, scilicet ultra triennium per Paulinam, ambitiosæ. *de reb. eccl. non alien. in extrav. & est jus novissimum secundum Mandos. in d. tracta. de signat. grat. eo. verbo. Indultum locandi.*

Et an dextravagans servetur de consuetudine, omnino *Hiero. Cagn. in autb. qui rem, C. de sac. san. eccle. Sed eam servari, nisi quodam excommunicationis pœnam sentit. Andr. Fachin. controvers. Jur. cap. 98. vide Borg. Caval. decis. 29. 30. & 31. 2. par. verum tam etiam quoad excommunicationis pœnam eam observari constat.*

34 Solet tamen adverti ad qualitatem prædiorum, nam si talia sunt, quæ in biennio semel fructum ferunt. biennium computatur pro anno. *Andr. Barbat. in rubr. de reb. eccles. non alien. nu. 52. notat. in l. divorzio. §. quod in anno. D. sol. matr. sequitur Covar. d. c. 16. lib. 2. vari. resol. in specie de olivetis provincialibus, ut per sex annos locari possint, ex Borgni. Cavale. tract. de usufr. mul. rel. num. 245. dixi in libello de olivis.*

Non haberet quoque locum extravagans, si diceretur in instrumento locationis, ut nullum utile dominium acquiratur conductori ultra triennium, quia sic posset fieri ultra sex annos, secundum *Jo. Arnon. sing. 72. incipit, quia supra.*

Sed oppositum, & melius tenendum est ex *Covar. d. cap. 16. Ad hæc videbis Jac. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. centur. 1. casu. 5.*

35 Atque in proposito alienationis rei ecclesiasticæ non stabitur verbis notarii in instrumento apposi-

tis, cum simus in materia prohibitoria civili, & canonico jure secundum ea: quæ adducit *Thom. Grammat. decis. 79. nu. 16. & seq. in causa Epif. civit. Policastri.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V** Erbi promittimus significatio, quæ invertitur præcedente negatione.
- 2 Denunciare utrum sufficiat ante celebratam cum extraneo venditionem.

Non aliter permittimus.

1 **N** On aliter) quamvis verbum (permittimus) sui natura non importet necessitatem, per *tex. l. non quicquid, D. de judic. Præcedens tamen hæc negatio operatur, ut omnino servandum sit, quod ita cavetur, notant dd. de verbo (Potest) in l. 1. §. 1. D. quemad. test. aper. l. de his. de transactio. Tiraq. de retrac. lignag. §. 8. Glos. 6. nu. 3. & in terminis nostræ constitutionis Vinc. Maxil. in consuet. Bari. §. jus protomiteos in donationibus num. 4. & seq. & in Glosa: quæ sequitur annotabimus.*

2 Sed an possint requiri vicini, ut emant ipsi, nulla adhuc in extraneum venditione facta, ita ut vicinis recusantibus, vel transactis 30. diebus, videantur cessisse juri retractus, liceatque domino absque alia necessitate denunciandi postmodum cuilibet per venditionem emphyteosim. vel locationem alienare? Et videretur resoluta quæstio, cum per hanc constitutionem non impediatur contrahi, sed alienare nisi prius denunciatur, neque vicini jus competat, antequam res extraneo vendita sit, & pro hoc est *tex. secundum unam lecturam. infr. vers. justum precium quantum verus emptor dederit. Sed contra tenendum est juxta alteram lecturam ibi (aut quantum) ubi vide, benè facit *tex. hic (non aliter nisi) per quæ verba licet non sit impedita venditio, restricta tamen est facultas ipsius domini non valentis alienare, nisi prius denunciatur vicinis ex ordine, ut not. Afflic. Not. 9. num. 27. quod & sentit aperte Baleo. tract. num. 3. & 7. vers. quid si vendo justa necessitate coactus.**

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Orma duplex, & quomodo extrinseca differt à substantiali.
- 2 Forma denunciationis potest post actum observari, idèd per hanc constit. non impeditur contractus, sed ejus implementum, & irrevocabilis Domini translatio.
- 3 Retractus est accessio ad venditionem, cujus propria forma est consensus in re, & pretio.
- 4 Forma omisa actus est nullus.
- 5 Efficacia juris potest à contractu removeri, non tamen erit contractus invalidus.
- 6 Sollemnitatis effectualis omisa non vitiat sicut substantialis forma, dicitur autem sollemnitatis effectualis, quoties potest intervenire post actum.
- 7 Statutum si non subicit decretum annullatum, non dicitur infirmare actum ob omissionem sollemnitatis in eo requisita.
- 8 Dominium transfertur, licet revocabiliter re vendita

- 9 *Retractus non competit, nisi facta venditione, eaq; valida.*
- 10 *Dominium non perditur, nisi acquiratur alteri.*
- 11 *Extraneus emptor facit fructus suos, antequam à vicinis fit pretium solutum, & vide nu. 14.*
- 12 *Contractu celebrato, qui est ipso iure nullus, ab initio debentur fructus.*
- 12 *Sollemnitatis, quæ potest post actum accedere, non est substantialis, unde ea omissa non vitiatur ipso iure actus, & si lex diceret actum contra factum non valere.*
- 14 *Extraneus emptor à quo tempore tenetur ad fructus.*
- 15 *Titulus arguit bonam fidem, usque quo lis contestatur.*
- 16 *Constitutio Federici non est rescisoria contractus, sed translativa juris.*
- 17 *Forma denunciationis potest intervenire post actum venditionis, debet tamen precedere actum alienationis.*
- 18 *Traditio licet ex contractu imperfecto, & conditionali operatur dominii translationem licet revocabilem.*
- 19 *Protomis, an habeat locum in datione in solutum.*
- 20 *Datio in solutum necessaria, & voluntaria.*
- 21 *Addicere, vel adjudicare non est in solutum dare.*
- 22 *In datione in solutum, quæ fit à Judice, locum esse Protomisi, defendit Maxil.*
- 23 *Res sub hasta vendita, si à Judice consignatur, est vera venditio.*
- 24 *Modificatur opinio Maxilla, sed contra eam tenetur.*
- 25 *Examinatur Speculator ad intellectum l. fin. de cond. ob. cau. & l. naturalis. de præscr. verb.*
- 26 *Verbi dare, & tradere significatio.*
- 27 *Emptio qua ratione differat à datione in solutum, unde colligitur in hac non esse, sicut in illa retractui locum.*
- 28 *Emptio differat à cæteris contractibus, qui magis ab actu executionis denominantur.*
- 29 *Emptio pro portione quid significet.*
- 30 *Subjunctivum futuri implicat præsens tempus.*
- 31 *Rei interventus quid operatur in contractu.*
- 32 *Constitutiones sunt stricti juris instar consuetudinum.*
- 33 *Emptio, & venditio non contrahitur solo intervenu rei, & pretii.*
- 34 *In contractibus attenditur, quod magis principaliter inter partes conventum est, non quod pro complemento postea fit.*
- 35 *Datio in solutum contrahitur re, & causa.*
- 36 *Re etiam data in solutum, si sequatur evictio, ex multiplici capite durat primæva obligatio.*
- 37 *Re data in solutum ex pacto præcedenti, cessat jus congrui.*
- 38 *Autoris resolutio quoad jus prælationis in datione in solutum ex quacunque causa.*
- 39 *Exemplum causa vetustioris debendi, & quæ origo juris necessaria?*
- 40 *Vetustior causa, ut tribuat alienandi facultatem in casibus aliqui interdictis, debet esse talis, ex qua efficaciter agi possit, alias res pro pecunia soluta repeti poterit.*
- 41 *Pactum iniquissimum, adimit facultatem repetende rei ex falsa causa data in solutum.*
- 42 *Datio in solutum respectu debitoris semper necessaria judicatur.*
- 43 *Coactus facere licitur, prope necessitate instante.*
- 44 *Creditor præfertur etiam cognatis in rebus debitoris venalibus.*
- 45 *Venditio, & in solutum datio equiparantur ad commodum creditoris.*
- 46 *In datione in solutum non requiritur interpellatio ejus, qui in venditione debebat requiri.*
- 47 *Data re in solutum statim transfertur dominium, & ideo extinguitur debitum, & creditum.*
- 48 *Datio in solutum continet naturam originalis contractus.*
- 49 *Alienationem secundum DD. esse prohibitam, si non fit ex causa vetustiori, quomodo potest intelligi.*
- 50 *Protomis obtinet re dolose data in solutum.*
- 51 *Datio in solutum quo casu est necessaria respectu creditoris? & in ea semper cessare jus Protomisi defenditur.*
- 52 *Creditor, qui ab hærede debitoris speciem pro pecunia in solutum accipere compellitur, ab hæreditate rem præiosiori eligere potest.*
- 53 *Datio in solutum necessaria respectu debitoris, est quoque necessaria respectu creditoris.*
- 54 *Creditor accipiens rem pro debito simpliciter est tutus à vicinis.*
- 55 *Reservatio primæve actionis est utilis re in solutum accepta.*
- 56 *Subhasta duæ species.*
- 57 *Vicino pro re emptæ sub hasta, conceditur contra emptorem retractus ex statuto gravante emptorem, non autem venditorem.*
- 58 *Laudemia utrum debeantur ab ultimo licitatore de re emphyteotica.*
- 59 *Consensus directi Domini utrum requiratur, re sub hasta vendita.*
- 60 *Directus Dominus an sit præferendus in emptione rei emphyteotica sub hasta vendita.*
- 61 *Vicino non competit jus protomisi in re vendita sub hasta.*
- 62 *Venditio quæ fit sub hasta majorem debet habere firmitatem, quàm voluntaria venditio.*
- 63 *Judex fidei representat debitorem, cujus bona vendit, ideo sufficit latio in VI.*
- 64 *Necessitas ab onere denunciandi excusatur.*
- 65 *Datio in solutum dicitur necessaria alienatio, & quo respectu.*

Non aliter nisi.

N Ili) idest, si non, interprete Gl. in l. femina D. de Senat. & vicissim Si non, idest nisi. Gl. in l. si eum. in fi. si quis caution. Navoda. ad consue. Neap. idem est, ver. nisi, de novi ope. nunc. Caspane. in consuetu. Burgun. de mainmort. rubr. 9. §. 10. nu. 13. Senat. Pedemon. decis. 174. in princ. his adde notanter Navar. cons. 12. de simonia lib. 5. decrees. Junge vim harum dictionum (non aliter nisi) & habebis formam in alienatione stabilium in uno è tribus contractibus in textu constitutionis mentionatis. facit text. in l. si qua. C. de vendit. re. civit. Glosa ibi. iteratò nominat sollemnitatem: quæ & forma rectè dicitur extrinseca tamen, ut ab ea differat;

ferat: quam substantialem appellamus five intrinsecam. per Scribentes in *l. sciendum. D. de verbor. oblig.*

Ideo dixi extrinsecam; quoniam potest intervenire, & observari post actum venditionis perfecte cum extraneo. & tunc denunciari vicinis; ut pro eodem precio ipsi volentes accipiant jure hoc protomiseos, & consequenter non inducitur forma substantialis, & intrinseca: quæ prætermittitur actus est invalidus, ex his: quæ docet *Gemin.* quem sequitur *Cardin. Alex.* autoritate *Glosæ in c. fids. 10. dist. & in terminis noster Afflic. hic. Nos. 9. num. 27.*

Quod autem post actum possit observari forma hic tradita denunciationis colligitur ex ipso textu in eo: quod habetur denunciari precium; quod verus emptor dederit, hinc dicimus Federici mentem non fuisse per hanc constitutionem impedire contractum cum extraneo celebrari verè, & sine fraude, sed implementum quoad effectum translationis domini, propter verbum, alienare, ut infra notabimus, & sentiunt *Capus. & Afflic.*

Habet igitur emptio, & venditio propriam, & substantialem formam: id est consensum in re, & precio *Glo. notab. in l. pacta conventa. per illum tex. juncta l. nec emptio. & l. sequentibus, D. de contra. empt. moderni Instis. de empti. & vendit. in princ. Ant. Gomæ. eod. tit. lib. 2. variar. resol.*

De qua tamen forma nihil hic agitur, ipsius enim contractus validitas præsupponitur, & retractus est accessio quædam ad contractum venditionis, quo sine retractus non consistit, sicuti est dos ad matrimonium. novissimè advertit *Imbrian. in suis enarration. ad titu. C. de edendo. num. 16. & 17.* Verum adversus hæc *Vinc. Maxilla in consuet. jus Protomiseos in donationibus num. 34.* tenet, concluditque denunciatione omissa vitari actum venditionis ipso jure. Nam inquit, quod contra formam agitur, vel ea omissa nullum est, *cap. cum dilecta*, ubi plenè *Felin.* extra de scriptis, & in *c. super questionem §. verum, de offic. deleg.*

Argumentum autem Maxillæ sumitur ab hocmet textu. Non aliter permittente alienare, nisi prius denunciatur vicinis: quos lex vocat, & cæt. cui facillimè respondetur ex antedictis, & certè inadvertenter loquutus est, quoniam ex his verbis benè potest inferri ad nullitatem alienationis, id est, rei venditæ traditionem non operari quoad emptor extraneum domini translationem irrevocabilem respectivè ad præjudicium vicinorum habentium jus protomiseos, juxta doctrinam *Pauli de Castro consi. 74. col. 1. vol. 2.* & expressè notat *Afflic. hic 9. Notab.*

Potuit lex id facere removendo efficaciam juris à contractu venditionis, venditio tamen, ut valeat: quam lex ista non improbavit, pro qua distinctione, *Bar. in l. cum lex, in princ. vers. tu potes dicere, D. de fidejuss. Probo*, quia venditio contrahitur solo consensu *l. 1. D. de contrab. empt. & in princ. Instis. eod. tit.* Consensus autem est facti, per *Deci. in l. pacta quæ contra. C. de pact. & res facti jure civili non potest infirmari l. 1. §. si vir uxori. D. de acqui. possess.* ubi *dd. notant.*

Verum, & si traditio quoque facti sit. *l. constitutum, §. fin. de carot. fariol.* & lex non possit facere, ut facta traditio non sit, *l. in bello, §. facta, D.*

*de cap. & postb. rever. nihilominus quandoque lex traditionem ipsam dicit nullam propter prohibitam alienationem. l. 3. §. sciendum. de acq. poss. non quidem quia non sit traditum, sed quia juris effectus caret traditio facta; cum effectus removeatur à traditione, ne per eam fiat alteri præjudicium, declarant moderni repet. in d. §. si vir uxori, ad interpretationem statuti prohibentis alienationem in forenses, ad quæ videatur *Iser. in c. Imperialem. §. illud. vers. Num licet, & vers. item in contractibus vetitis, de prohib. feud. alien. per Feder. & Jo. Vinc. de Anna allegat. à nu. 16. vol. 1.**

6 Ex his consequens est, ut præsupposito, solemnitate denunciandi posse intervenire post venditionem. Si venditio fiat, & hujusmodi solemnitas omittatur venditio nihilominus tenet, & valida est, probat *tex. juncta Glo. in l. universa C. de preci. Imp. offer. & ibi Bar. Bald. & Salycet. Castren. & alii Felin.* notanter in *c. cum dilecta. 4. sign. num. 26. & 27. de rescrip.* ubi ait, quod quando aliquid potest intervenire post actum, nunquam potest dici illud esse de forma, sed appellabitur solemnitas effectualis: quæ tribuit robur actui jam formato, sicut insinuatio donationi, & cautio testamento usurarii, & *Brunus in tract. formæ. tit. quatuorplex est forma, & solemnitas*, inde distinguit formam substantialem ab accidentali, cujus ultimæ omisio non vitiat actum.

7 Maximè cum in lege, vel statuto non subsequatur decretum annullativum, ut *Jas. in d. l. universa. Felin.* & aliis locis proximè citatis, & per *Jo. Cepb. consi. 171. à num. 10. vol. 2. & consi. 47. num. 16. lib. 1.*

8 Rectè igitur concludit *Afflic. d. 9. Nos. in fine quod licet in tex. nostro sit prohibita alienatio, nisi requirantur consanguinei, & vicini, tamen si fiat alienatio, ipsis non requisitis, transferatur dominium in emptorem, & sic ab ipso possessore petitur res vendita iure congrui.* supple, quia translatio revocabiliter fit vigore huius constitutionis, ut dicemus Id quoque sentit *Benedellus hic in rubr. num. 11.* dum simpliciter asserit. *In retractu inspicitur principium, ut cogatur invitus quis rem suam vendere sed finis, atque exitus, ut fieri debet: in quo revocatur, quod factum est, & fieri non debuit.*

9 Rursum considera, quod non facta venditione ius retractus vicinis non utique competeret, *Bald. & Affl. in princ. constitutionis, Tiraq. de retrac. l. 1. §. 1. Glof. 2.*

Quæ res non potest intelligi nisi de venditione valida; quia si venditio esset nulla, neque ius retractus competere, ex *Bald. in l. 2. C. de Epis. audi. per Jo. Vinc. de Anna allegat. 87. in causa Baronia, & infra §. scriptum est, vers. in venditione.*

10 Si impediretur omnino domini translatio non facta denunciatione, dicat Maxilla, penes quem erit interim dominium? namque non perditur nisi acquiratur, *l. nec utile. D. quib. ex cau. major. non sic possessio.* declarat *Bar. in l. quod meo. §. si furiosus. D. de acquir. possess.* neque enim dominium perditur sola scilicet voluntate. *l. cum falso C. de jur. & fact. ignor.*

Sed cum emptor extraneus possessionem acquireret per traditionem à domino factam desit esse dominus is quid dominus erit, probatur in *l. 1. & 2. D. pro detelic.*

11 Et hoc prodest; quoniam antequam à vicinis sit precium solutum pro retractu, extraneus emptor etiam si non sit factus dominus irrevocabiliter, fructus suos facit, cum naturaliter, idest de facto rem emptam possidens fructus percipiat voluntate domini tradentis, per *Bars. in l. possideri. §. è contrario. num. 5. de acq. possess.*

12 Nam si verum esset, quod tenet Maxilla: actum venditionis viciari ipso jure, sequeretur statim ex eo tempore debere fructus restitui non expectata petitione, nec litis contestatione per *Glos. in §. 1. c. 17. imminere, in fin. in autb. de incest. nupt. quam sequuntur ibi dd. cum multis concord. congestis à Tiraq. in repet. l. si unquam, verbo revertatur, nu. 219. C. de revoc. donat.*

13 Insuper quamvis lex expressè diceret actum contra factum non valere, id quidem intelligeremus ope exceptionis, non ipso jure quoad inducendam nullitatem, eadem ratione præmissa, quod sollempnitas potest post actum intervenire. ex *Abb. in c. quoniam frequenter. in prin. num. 10. extra, ut latè conte. Bar. in l. si ita quis. §. ea lege. D. de verb. oblig.*

14 Quod verò tetigi de fructibus, etenim si verum esset, quod Maxilla opinatur, vicini tamen retractantes essent in dolo petentes fructuum restitutionem, cum precium ante nō solverint, etiam si precii usuras offerrent, quod optimè deducitur ex autoritate Baldi, & plurimorum dd. per *Did. Covar. variar. resol. lib. 3. cap. 4. reprobata opinione Castrensis ad intellectum. l. carabit, & l. fructus. C. de acti. empti. de quo textu Affl. decis. 20. Capyc. decis. 19. Viv. commun. opin. vers. venditor.*

Quamvis in proposito retractus expeditum sit à die litis contestatæ non ante deberi fructus ab extraneo emptore collectos: qui interim illos facit suos *Ioan. Fab. in §. actionum. vers. & ista faciunt. Instit. de action. latè lo. Igne. in repet. l. dudum. nu. 25. vers. sed circa precedentia. C. de contr. empt.*

15 Nam propter titulum videtur bona fides, quia ipse emptor extraneus excusatur usquequo lis contestetur. *tex. & ibi dd. notant in l. ex diverso, de rei vend. & in l. certum, ubi Bald. C. eod.*

Quoties autem lis de retractu movetur tempore fructuum colligendorum, vide *Alexan. & alios in l. qui Roma, in princ. de verb. oblig.*

Sic igitur certa conclusio ex hoc textu minime inferri ad nullitatem venditionis extraneo factæ, vicinis deinde requisitis, sed præsupposita emptione valida, deinde posse denunciari vicinis: qui volentes emere admittuntur ad eundem contractum csi extraneo celebratum, ac si ipsimet vicini eo modo contraxissent, & sic ista constitutio juris protomiseos non est rescissoria contractus, sed translativa juris, juxta doctrinam *Baldi. in l. si maritus, C. de inoffic. testam. in terminis Anto. Gomez. in l. 70. Tauri. num. 35.*

Imo neque ipsis vicinis jus protomif. competere possit antequam contractus absolveretur, & esset perfectus sive sit emptionis, sive emphyteosis. sive locationis. *Affl. hic, & in §. 6. num. 12. nos. 7.*

17 Sic igitur separando actum venditionis, dum perficitur consensu de re, & precio ab actu alienationis: quæ sit per rei venditæ traditionem in implementum ipsius contractus Sive veram: per quæ

dicitur liberatus venditor. *l. ex empto. D. de actio. empt.*

Sive factam per constitutum juxta tradita per *Ares. post Castren. in l. si mora. D. sol. matrim. Deci. consi. 226. vol. 2. Tiraq. de consiis.*

Colligo notanter ex hoc textu, quod sollempnitas denunciationis debet præcedere, actum alienationis propter has dictiones (non aliter permittimus alienare nisi prius denuncietur) & quidam textus habent (non ante permittimus alienare) & sollempnitate non servata, traditionis effectus: qui est domini irrevocabilis translatio, impeditur, (si qui tradens erat dominus) per notata in *l. traditionibus. C. de pact.*

18 Quoniam in illud idem jus hæc constitutio invitat vicinos volentes præferri, ut in textu ibi. (quos vocamus per ordinem) idè benè diximus revocabiliter interim esse penes extraneos, ratione dubii sint nec ne retracturi hi: qui propinquitatem habent. Nam & ex contractu imperfecto, & conditionali, si rei traditio operatur domini translationem. *Glos. in l. contractus, ubi Cyn. Bald. Angel. Salyc. & alii. Cod. de fid. instru. Tiraq. de retrac. conent. ad finem tituli nu. 76. Eman. Soares recep. senten. ver. dominium. num. 123.*

19 An idem: quod in emptione, & venditione diximus, extendatur ad dationes, & acceptiones rerum stabilium in solutum? quæstio est ardua, & inter nostrates controversa. *Napod. in consuet. si quis emit. num. 7. eo. tit. tenet jus congrui cessare quem alii frequentius sequuti sunt. itaque Muran. Venuti. in tracta. de multipl. alie. 3. par. princ. vers. sed quid si res datur, fatetur hanc esse communem sententiam, quam & in practica servari tradit Affl. infra §. licet. num. 16.*

20 Alii verò distinxerunt in solutum dationem voluntariam: idest, quæ fit à debitore creditori, in qua dicunt esse locum retractui, ab ea datione in solutum: quæ fit necessitate judicii, & per Judicem & in hac cessare jus congrui, & retractus. cui distinctioni adhæret *Ferdin. Loazes in repet. l. filius familias. §. divi. de leg. 1. num. 41. & 42. Multos in id congerit And. Tiraquel. de retrac. lignog. §. 1. Glos. 14. numer. 3. alios in idem citat Francis. Bursar. consil. 44. num. 29. Cachet. decis. Pedem. 167. & 168.*

Primam distinctionis partem intelligunt veram, modo res detur in solutum pro pecunia debita. *Ludov. Bolon. consi. 25. quem refert, & sequitur Tiraquell. ubi supra num. 7. Maur. Burg. de laudem. par. 2. inspec. 3. in princ. Sed & si pro specie debita detur species æstimata, adhuc esse locum retractui tenuit idem *Bologn. d. consi. 25. & consi. 21. quem refert, Bartol. Casan. ante Tiraquel. in consuet. Burgund. rubr. 10. §. 9. in princ. num. 7. & pariter eodem casu deberi laudemium dd. tenent, ut ibi *Maur. nu. 5. Gaspar. Caballi. Millelog. 96. prima parte n. 3.***

Necessariam declarant esse illam: quæ sit subhæsta pro executione sententiæ contra debitorem. exemplificat ibi *Casane. ver. videtur in hoc casu fienda consideratio.*

Vel etiam si fiat à debitore obligatio ex laudo ad rem dandam, ut in casu *consi. Ludov. Rom. 107. per Dec. consi. 300. col. 3. quos id citat Aym. Crave. consi. 215. vers. & statutum quod volent.*

- 21 Res verò : quæ in causam iudicati addici solet creditori non venit in quæstionem ; quoniam ad dicere, vel adjudicare non est in solutum dare *Tiraq. ubi supra num. 8. & 9.*
- 22 Non tamen defuerunt, qui etiam in ista necessaria alienatione, quæ fit à Iudice creditori, & multò magis si à debitore fieret, tenent esse locum protomisi, ita *Vincen. Maxil. contra omnes auctoritates, in consuet. Bari. eo. tit. 5. in in pignoriibus, nu. 7.* quia, inquit, circa consensum non refert, an debitor ipse consentiat dando, vel Iudex adjudicando, cum factum Iudicis reputetur factum partis, ut ibi per eum.
- 23 Et magis procederet ejus opinio, si res posita sub hasta consignaretur per Iudicem extraneo licitatori, quoniam esset vera venditio, ut per *Bal. consi. 300.* statuto cavetur, *vol. 1.* qui locus est notandus in hoc tractatu dationis in solutum, dicit *Tiraq. d. Gl. 14. num. 18.* vide tamen inferius.
- 24 Quæ Maxillæ opinio videtur temperanda respectu illius debitoris : qui ipsemet debitum contraxit ; nam cum Iudex dat in solutum creditori rem debitoris ex causa præcedentis contractus inter eos initi, est ac si debitor met dedisset, secus si causa esset vetustior ut per plura concludit *Tiraq. de re. trac. lignag. §. 1. Gl. 14. à num. 13.*
- Sed potest replicari, quòd inspecto vicinorum prejudicio eadem est prohibitio in successore ; quæ fuit in authore, ne res alienetur, nisi vicinis requisitis, juxta sensum *Bal. hic. vers.* quid si testator legavit, & sæpe dicunt commentarii ad hanc constitutionem, & pares consuetudines, quòd istud jus est in rem, Vnde *Cæsar Vrsil. ad Afflic. decis. 191.* non residet omninò cum his dd. quos *Tiraquell.* citat, ubi supra, quoties eadem esset ratio ; quæ militaret in venditione ; quæ fit ex causa moderni debiti, aut vetustioris, Alio modo respondetur ex allegatis per *Barfat. consi. 44. nu. 30. vol. 1.* inspecto initio esse voluntarium actum, ut pro evictione teneatur debitor. *Belton. consil. 24. num. 11.* Sed respectu solutionis dationem in solutum esse actum necessarium. *Cephal. consi. 125. Roland. à Vall. consi. 21. vol. 1.*
- 25 Fateor quidem ingenuè, quòd hæc quæstio valdè, & diu me torxit, quomodo habeat, vel non, locum jus congrui in datione in solutum, & consideravi, qui fit, ut Speculator qui movet quæstionem in *tit. de empt. & vendit. §. nunc dicendum est. versic. sed si pone statutum,* tenens partem negativam, alleget in argumentum *l. si. D. de condit. ob causam, & l. naturalis, de præscrip. verb.* quæ duo jura dicit *Bald. hic. vers. sed utrum hæc constitutio habeat locum,* quòd faciunt in contrarium, Speculatorem sequitur *Penneus in l. si. ver. permatationes, C. de præd. curial. lib. 10.*
- Augebatur difficultas ; quia illi tex. videntur simul pugnare. *Cum si dedi tibi pecuniam, ut mihi Sticum dares, censuit Celsus emptionem, & venditionem non esse d. l. si. & tamen emptio, & venditio est si pecuniam dem, ut rem accipiam d. l. naturalis. §. 1.*
- 26 Sed quoniam secunda solutio Glossæ sumitur ex vi, & notatione verbi (dare) quod verbum importat dominij translationem non convenientem formaliter contractui empti, & venditi ; in quo de

rei venditæ traditione agitur, credibile mihi est juxta hunc sensum Glossæ procedere dictum Speculatoris ; quia in datione insolutum agitur de rem dando, non autem de rem tradendo, quamvis detur pro pecunia debita, statuta loquentia de emptione, & venditione non adaptari ad in solutum dationes, Quòdque hæc ipsa sit inductio Speculatoris, notat in specie *Bald. in d. l. si. in lectura antiqua.* Sed deinde opponit *Bald. de l. libera. C. de sentent. ex ibi notatis.*

Citatam verò Glossam frequentiori calculo sequuti sunt dd. testo *Aiber. nu. 2. Alex. nu. 3. Jaf. col. 1.*

- 27 Ego teneo pro negativa parte conclusionem. In datione in solutum non esse locum jure protomiseos, & ultra Speculatoris auctoritatem, & aliorum ; quos citamus, noviter pondero illam et duo jura : quæ simul conciliata demonstrant, quæ sit propria forma contractus emptionis, ut à datione in solutum differat. De eo enim, duo inspicit in contractu empti, & venditi. Vnum principale, & de necessitate præcedens, idest conventio de re, & precio, alterum consequitivum, & est traditio, live implementum conventionis, quæ duo tantum sunt momenti, ut à cæteris contractibus differat ; qui ab actu executionis denominantur. argum. *l. 2. D. pro empt. inñta l. si is qui in fine. de usucap. per Bartol. in l. juris gentium, de pact. Moderniores in tit. de emp. & vendit. l. i. i. i.*

Ideo non precij numeratio perficit emptionem. *l. 2. D. de contr. empt. & Insti. eo. tit. in princ.*

Dedi, inquit *l. C. & subtilis Bald.* interpretatur legem loqui in actu celebrato ; de quo est quæstio ; in quem contractum cadat, in emptione non est traditio necessaria ad producendum in esse obligationem ; quæ statim oritur ex sola conventionione ad necessitatem, & efficaciam contractus. *l. 1. in princ. & l. x. empto. D. de actio. empt.*

- 29 Ideo in ea facti specie fuit quæstio, utrum id genus contractus proportionem emptionis, & venditionis, esset pro portione dixit *J. C. ad conventionem respectivè de dando Stichò ; quæ est in futurum, non ad totum contractum ; quia quantum ad præteritam pecuniæ numerationem abiq ; tractatu emendi deficiebat forma contractus venditi, & empti, Et propterea ejus fuit sententiæ *Cajus,* ut nulla alia obligatio esset, quam ob rem dati re non sequuta. Non sic in *d. l. naturalis,* ubi à conventionione ceptum est de pecunia danda pro re accipienda ; quæ facti species meritò cadit in contractum emptionis, & venditionis probatur ibi ver.*
- 30 (Dem, & accipiam) est enim subjunctivum futuri, secundum Grammaticos, habetq ; implicitam conventionem præsentem collato adimplemento in aliud tempus futurum,

- 31 Quæ autem differentia sit, contractum celebrari re, vel rei interventu, docent dd. præsertim *Fort. us. in repet. §. quinimo. l. juris gentium. de pactis.* Post quæ æditi sunt commentarii *Andr. Facchin. Contractus Jur. lib. 2. cap. 59. ad intellectum. dist. II. quem vide.*

Deficiente igitur forma contractus, nempe est ipse consensus præambulus non est emptio, & venditio, etiam si pecunia numerata fuerit pro re habenda,

Hæc

Hæc autem ita conducunt ad quæstionem dationis in solutum, ut licet similitudo quædam resultet propter pecuniæ, & rei interventum, juxta text. cum notat. in *l. eleganter. D. de pignor. actio. l. libera. C. de senten. l. si prædium C. de evictio. cum* alijs per *Asd. Tirag. in tract. de retrac. l. gnog. §. 1. Glor. 14. nu. 2. & inde.*

Oportet tamen nos fateri constitutionem nostram de protomisi loquentem in tribus tantum contractuum speciebus non extendi ad casus similes, uti nec in permutatione litis æstimatione cæterisque notavimus infra *§. causa verò dotis.*

32 Namq; constitutiones sunt stricti juris instar consuetudinum, nec in eis admittitur odiosa interpretatio, dicit *Napod. in consuet. Neap. si quis, vel si qua. de success. ab intest. in Gl. magna. ver. præterquam.*

Ideo tenet idem *Napod.* quòd jus congrui debet intelligi de vera venditione, in *1. consuet. ver. emit. nu. 7. de jur. congr.*

33 Et magis facit ratio *Specul. dum allegat d. l. si.* in argumentum, ne sit locus retractui, si vera est interpretatio *Ary. Pinell. ad eandem l.* quæ secundum ipsum de stricto jure procedit in quantum voluit *Celsus* emptionem, & venditionem non contrahi, licet intervenerit res, & precium, ita *Pinell. in d. 2. par. rubri. de rescis. vend. c. 3. nu. 23.*

34 Alibi præterea conclusum est attendi magis quod principaliter inter partes conventum est, non quod pro implemento conventionis postea fit. *Glor. & commun. dd. in l. precij causa. C. de rescis. vend.*

35 Item datio in solutum differt à venditione, quoniam non contrahitur re, & precio, sed re, & causa notanter *Petr. de Bucher. in summa Roland. art. Notaria. tit. de empt. & vendit. c. de datio in solutum.*

36 Præterea, persona extranea; cui res in solutum datur ex causa pecuniæ debitæ non potest representari per vicinum retrahentem in forma cautelatum, eo attento, quòd obligatio primæva, siue causa durat, si sequatur evictio in re data in solutum, revocabili, vel propter expressam reservationem: quam sibi fecit creditor, ut per *dd. in locis citat. Affl. dec. 335. ad 3. dubium. Nic. Boer. q. 337.*

Vel si nulla facta est reservatio, adhuc tamen dicitur non extinctum hypothecæ jus, quatenus in favorem creditoris ad multiplicem effectum; de quo pulchrè per *Capic. dec. 43. n. 5. Virill. & alij* moderniores ad *Affl. d. decif. 335.*

37 Id quoq; specialiter adverterunt *dd.* quòd & si præcedente causa pignoris cautum esset inter creditorem, & debitorem, ut si non solvatur intra certum tempus, habeat rem creditor in solutum, cesset nihilominus jus congrui, notanter *Stepha. de Cajeta. & Jo. Angel. Pisanz. ad Napod. in d. consuet. si quis emit, sit A. B. C.* quamvis ipsi sequi videantur distinctionem de voluntaria, & necessaria in solutum datione.

38 Ad quam descendendo firmo conclusionem contra vicinos, Quæcuq; in solutum datio; quæ fit à debitore creditori respectu debitoris est semper necessaria si non præcisè causativè, respectu

autem creditoris dicitur aliquando, sed non semper necessaria. Et quia onus imitandi vicinos, antequam res alienetur per venditionem est vendentis, non ementis, directè, & is, qui ex necessitate vedit eximitur ab onere denunciandi merito per dationem in solutum excluduntur vicini, Probatur conclusio.

Suppono, quòd ejus generis donationes definit *l. C. in l. alienationes*, quæ vetustiores, & originem juris habent necessariam. *D. famil. her. cisc.*

39 Exempla vetustioris causæ multa sunt ibi citata per *Glo. & dd. præsertim Alberi. de Rosa. & vetusta* censetur, si rem alienari prohibitam fortè à testatore hæres prohibitus alienat propter alienum; quod ipsemet hæres ante contraxerat. text. est singularis in *l. peto. §. prædium. D. de leg. 2. ut notant Dyn. & Alber.*

40 Sed non est satis causam esse vetustam, nisi talis fuerit, ex qua efficaciter agi posset, hoc est nisi vinculum juris habeat, quo necessitato astringi potuisset is; qui alienavit, *argum. Instit. de oblig. in princ. iuncto tex. in fi. d. l. alienationes*, origine habet actio ab obligatione legitima, & ejus dicitur partus. *l. licet. §. ea obligat. D. de procurat.*

Hinc sequitur quòd is qui suo creditori rem dedit in solutum verè fuerat debitor ex causa præcedente, & quod debitum erat tale; pro quo potuisset conveniri, & compelli. Namq; is strictè debitor intelligitur. *l. debitor. cum concord. D. de verbo. & ver. signific.*

Quòd si de veritate debiti nihil constaret, res pro pecunia ex falsa causa soluta repeteretur. *l. si non fortem. §. si centum. D. de conditio. indeb. ubi B. v. & dd. de quo Dec. cons. 403. nu. 21. Affl. decif. 178. num. 8. & 358. nu. 7.*

41 Neque obstat nostræ declarationi distinctio *Francis. Aret. in §. sed si mihi. vers. ex isto textu. etiam arguis. l. 1. D. de verb. obl. qui* limitat dictā regulam *§. si centum*, ut non habeat locum, quando virtute pacti executivi quis cepisset possidere rem solutum recipiens, quamvis non constaret de veritate debiti, *Aretinum* sequitur *Affl. in d. decif. 178.*

Quia responleo, quòd in proposito agitur de interesse vicinorum, quibus hæc constitutio fraudes fieri vetat de contractu ad contractum, & ea; quæ finguntur in præjudicium vicinorum facit irrita. *tex. est in §. causa verò dotis, infra eo.*

42 Nunc dico sic, post adventum diei solutioni præfixæ, aut debitor erat carceratus pro eo debito: in cujus satisfactionem rem in solutum dedit, & jus protomiseos cessat, cum sit talis necessitas: per quam à denunciandi onere excusatur, hoc dicitur ex dictis *Affl. in pluribus terminis decif. 191. in 1. dub. nu. 3.*

Est enim necessaria causa alienationis rei alienari prohibita, ut quis liberet se debito: *ad quod est efficaciter, & necessariò obligatus, si aliam de solutis non potest, Napod. in consuet. & si mulier. ver. Jusitas ibi.* Per tertium, ut libera vivat.

43 Aut adhuc non fuerat ipse debitor in jus vocatus, ut invitus exigereetur, potuisset tamen, nisi dando rem in solutum satisfecisset suo creditori. Et videtur etiam ex necessitate fecisse, per rationem

46 In Extravag. Feder. Sancimus.

nem *tex. in l. novissimè. §. 1. D. quod fals. ruro. outbo. ubi Bal. & ad idem pulchre allegat Petr. de Anchar. consi. 159. vers. 4. & hoc. probo.*

Quæ conclusio fortius procederet, si æs alienum esset cum hypotheca; nam alio respectu alienatio censeretur necessaria, quod nisi pecunia creditori intra tempus solveretur, distrahi posset pignus. *tex. est in l. divus. D. de petit. heredit.*

44 Confirmo fortissimè, (ni fallor) per *tex. l. 1. D. de privil. cred.* quoniam cum in hoc sit creditor privilegiatus, ut in rebus debitoris venalibus præferatur, etiam propinquis, & cognatis, nisi illi essent pariter creditores, quid est cur non etiam vicinis præferantur? esset quidem fatuum dicere, quod *d. l. 1. est correctæ*, propter regulam: quæ pro creditore facit, *C. de appellat. l. præcipimus, in fi.* Quinimò per *d. l. 1.* comprobari consuetudines de retractu præferentes conjunctos extraneis, & sic corrigentes *l. dudum*, dicit *Bart. Cassane. in consuet. Burgun. rubr. 10. §. 1. in prin.*

Hanc quoque conclusionem tuetur *Mar. Mant. eo. sis. qu. 1. Jo. Sayso. consue. Turon. eo. sis. art. 23.*

45 Non obstant contraria doctorum argumenta de omnimoda similitudine venditionis, & in solutum dationis; quia id negamus ex antedictis. Verum & in specie respondetur secundum aliquos id introductum ad commodum creditoris; cui pinguius jura volunt esse consultum, & ita procedunt notata in *d. l. libera. l. si prædium. & l. eleganter. supra citatis.*

Ergo non debet in odium retorqueri, ad quod allegat *Philip. Deci. consi. 18. viso puncto, vers. nec obstat quod dicitur, & consi. 586. & alios ad idem responsum cumulat Tiraq. §. 1. Glo. 14. num. 5.* Quibus addo *Jo. Cephal. consi. 699. num. 32. & inde. vol. 5.* ubi propterea tenet in insolutum datione non requiri interpellationem ejus; qui in casu venditionis debeat requiri, cum non sit venditio propriè, sed largissimo modo considerata, juxta opinionem *Decij d. consi. 18.*

47 Et per eam statim in recipientem transfertur dominium. *Deci. ibi. nu. 3. Petr. Paul. Parisi. consi. 81. num. 32. & 34. vol. 2. per Affl. decis. 368. & 369. qua de re dicitur re in solutum data extinguere debitum, & creditum. Bal. in l. fi. C. ad leg. Falcid. Alex. consi. 96. vol. 3. de Franch. decis. 50. num. 1.*

Nec obstat, quod res in solutum datur pro quantitate debita, & sic intervenit res, & præciù, secundum *Ludov. Bologn. d. consi. 21. & 25.* cujus opinionem latè probat *Joann. Ans. Canner. in extravag. Volentes. fol. 191. inde firmans, decimam debere de datione in solutum.*

Namque supra responsum fuit, noviter intelligendo *tex. d. l. dedi*, quæ est ultima de condit. ob caus.

48 Et responderi quoque potest, quod negotii origine inspecta, datio in solutum continebit naturam illius contractus, puta mutui, vel alterius potius quam empti, & venditi. *Jo. Cephal. dict. consi. 699. num. 35. & faciunt quæ de initio, & causa contractus spectandis latè habetur per Senat. Pedemont. decis. 167. num. 26. & 27.* Quam decisionem in terminis refert, & sequitur *Borgn. Cavale.*

decis. 1. num. 80. & seq. lib. 2. facit quoque Tiraq. §. 23. Glof. 1. num. 25.

49 Neque obstat consideratio sit necne debitum contractum ab eo: qui rem in solutum dedit ab alio, forte à testatore, ut tunc dicatur causa vetustior ad necessariam alienationem inducendam, cū primo casu videatur voluntaria per ea: quæ allegat *Tiraq. d. Glof. 14. num. 13.* Secundum quam distinctionem refert judicari in Sacro Consil. in proposito laudemii *D. Vincen. de Franch. dec. 277.* incipit. Ver. dicitis subhasta pro debitis emphyteotum, quem meminit *Tbessaur. decis. Pedemontan. 139.* Quia respondetur istorum argumentum omninò tolli per illum textum mirabilem *l. peto. §. si prædium. de leg. 2.*

Et generaliter præsupponimus per hanc constitutionem Federici non esse prohibitum per principalem contractum, vel consecutivum, res immobiles à suis dominis dari pignori, & hypothecari, cum tres tantum contractuum species sint pro vicinis venditionis, & locationis, ut sæpe dictum est ideo non obstat; quod ex præcedenti pignore, vel simili alia causa datio insolutum sequatur, quod erat argumentum *Ursilli ad Afflic. dec. 191.*

Ex quibus puto firmatam esse conclusionem; non teneri eos: qui res suas dant creditoribus in solutum denunciare, vel invitare vicinos, ex quo videntur de necessitate id facere, ut se ære alieno liberent. Quam conclusionem intelligo veram, dum modo absit fraus. verbi gratia, si cum debitor modum solvendi habeat, in fraudem vicinorum rem potius daret creditori, ex mente *dd. præsertim Bar. in l. rem legatam. vers. sed quæro. D. de adm. lega. per Jo. Cephal. consi. 47. num. 21. vol. 1. & consi. 451. num. 313. & seq. vol. 4. & facit dictum Napodan. in citata consuet. & si mulier. ibi*, si aliunde solvi non potest.

Opinionem contra vicinos dicit communem, & sacrosanctam, à qua non esse recedendum collector *commun. opinio. in syntag. universi juris. 1. volum. loco 2. de statutis. cap. 11. & est in terminis nostræ constitutionis fol. 170. quicquid in oppositum dicat M. Anto. Bardus hoc tit. quest. 12. num. 6.*

51 Minor est difficultas, quoties contingit necessitas ex parte creditoris, ut sibi per in solutum acceptionem satisfiat. Vbi duo sunt capita. Primum, cum res datur à Judice, alterum cum datur à parte, & utroque casu jus protomiseos cessare dicimus.

Exemplum primi est in *l. vetustissimam. §. si vero nemo. C. de jure domi. imp. juncta Glof. fin. §. ul. Instit. de offic. judic. quæ appellatur singularis in eo: quod habet de acquisitione domini per sententiam Prætoris, & traditionem, qua de re *Joan. Bessian. in consuet. Alvern. des. esecutions, artic. 40.* dicit, quod creditor: qui facit rem subhastari quodammodo invitatus rem illam emere videtur, cum alius non fuerit repertus emptor, à quo sibi satisfiat, deinde subdit. Præferri creditorem, maxime si executionem inchoavit: offerens tantum præcium quantum alius ultimus licitator plus offerret, juxta *l. 1. de privil. credit.* ibique ad verbum refert *Masuevri dicta in tit. de execut. & subhast. num. 23. vers. item cum res venditur ultimo offerenti.**

52 De secundo ponere exemplum in creditore exigen-

gente ab hærede: qui cum inventarium confecerit, habet electionem rei dandæ pro pecunia debita creditori propter beneficium. *l. fin. §. & si præfaram. C. de jur. delib.* quo casu quare cesset jus protomis. ea considerari potest; quoniam creditor, qui invitus speciem pro pecunia in solutum recipit, relevatur, ut rem accipiat ab hæreditate: quam eligit preciosiore. *Bald. per illum text. in auth. hoc si debitor. Cod. de soluti. Angel. de Perus. consi. 84. num. 9. & 10.* inter consilia communia ad *caus. ult. volun.* est enim creditoris electio in bonis debitoris. *arg. l. creditoris arbitrio. D. de distrac. pign. Cephal. consi. 195. num. 8. Bursat. consi. 44. num. 39. vol. 2.*

Vel pone exemplum in creditore, cui invito cedit tuas res debitor; & evitat carcerem. *l. 1. C. qui bon. ced. poss. ubi Bart. & Paul. de Cast. Guid. Pap. q. 211. & 343.* de qua materia *Petr. Jacob. tit. de cessio. bonor. caro. in c. Odoardus, extra de soluti. Angel. Jaf. & alii ponunt Institut. de action. §. fin.*

53 Quando autem necessitatur creditor in solutum capere de bonis debitoris consideratur quoque necessitas ex parte debitoris: quia tenetur fidejussorem præstare qualem potest, saltem juratoriam cautionem, in *auth. de fidejuss. §. quod autem, ubi Bar. num. 7.* sequitur *Caballin. de evictio. §. 2. num. 17.*

54 Minus quoque dubium esset, si lata sententia contra debitorem pro quantitate solvenda: ipse debitor condemnatus pro executione dictæ sententiæ dedisset suo creditori fundum; quoniam non expresse, quod in solutum dederit, præsumitur magis loco pignoris, quam in solutum datus: quam qui allegat probare tenetur, & quia in dubio creditor possidere jure creditoris, & non jure domini. Ergo agi non potest à vicinis jure hoc protomiseos: quod in pignore omnino cessat, antecedens optimè probat *Afflic. dec. 373.*

55 Et in omni casu expedit creditori rem in solutum accipienti reservare sibi primævum jus: à quo non recedat, ipsa re in solutum accepta, propter utiles effectus, præsertim si sequeretur rei in solutum data evictio. *Caballin. de evictio. §. 4. nu. 39. & 40.* quem allegat *Fab. Anna consil. 35. num. 13. & consi. 90. num. 8.* ad idem *Vinc. de Franch. decis. 50. num. 6. & 7.*

56 Pro materiæ complemento, supra tactum est de venditione subhasta, non est ignorandum, subhastationum duas esse species necessariam subhastationem, & voluntariam: quas persequitur eleganter *Ary. Pynel. ad l. a. C. de rescin. vend. in 2. par. num. 25. & seq. in rubr.*

57 Quoties autem res autoritate Judicis subhastatur, additurque plus offerenti, & ultimo licitatori, dixit *Bald.* meram venditionem esse in *consi. 300. col. 1. lib. 1. per l. ordo. C. de execut. rei judic.* quem sequitur *Andr. Tirag. de retr. sc. lignag. §. 1. Glos. 14. num. 18. Magon. Rot. Florent. dec. 100.* Ubiunque igitur per statutum conceditur retractus contra emptorem absque eo, quod teneatur venditor requirere vicinos per solemnem denunciationem, & sic extra terminos nactæ constitutionis Federici videtur locus esse retractui, secundum formam statuti, cum sit vera venditio, & spontè emat licitator extraneus, ut per *Bald. d. d.*

consi. 300. & latius probat *Tiraguel. vide Bessian. de retrac. art. 37. T'besaur. decis. 139.* & plerique alios: qui id ad solutionem laudemii trahunt ex hujusmodi venditoribus subhasta secundum magis communem opinionem: quem comprobat *Maur. Burgi. de laudem. par. 2. inspect. 45. nu. 11.*

Tempus verò retractus curret à diebus subhastationum; per quas præsumeretur scientia, ut per *Deci. consi. 222. vers. 3.* principaliter, quem sequitur *Pisanel. ad Napodan. consuet. si quis emit. vers. scientia. lit. C. fol. 334.*

58 Decbam rationem esse contra extraneos emptores subhasta, quod statutorum, vel consuetudinum retractus est in personam emptoris, sicut in simili de rebus emphyteoticis per subhastationem, vel decretum Judicis venditis debentur laudemia ab ultimo licitatore; quoniam emptor est: qui tenetur, non autem venditor. *Gloss. communiter recepta in l. fin. de jur. emphy. tit. Clar. §. emphyteosis. q. 23. vers. ulterius quæro. Caspan. in consuet. Burgund. rubr. 11. §. 1. num. 3.* & omnes congesti per *Maur. tract. de laudem. par. 1. inspect. 3. per Caspan. de retrac. §. 9.* quem sequitur *Bessian. in consuetu. Alvern. des Achapt. cap. 16. artic. 8.* videndum est: quod dicit ad hunc articulum *Amede. de Ponte in tract. de laudem. q. 25. Anton. T'besaur. decis. 139.* quos meminit *Præs. de Franch. decis. 277. & 482.* qui id tenent, quando ob debitum emphyteotæ res subhastatur, sed quia articulus est contro versus, vide *Bursat. consi. 44. à num. 30.* & magis distinctè *Maur. Burg. de laudem. par. 2. inspect. 45. Bursat. consi. 56. num. 16. & 17. lib. 1.* ubi ex communi tradit, quod licet novus emptor; vel acquirens laudemium solvat sive docimam ob novam investituram, venditor tamen, & alienans debet consensum domini impetrare, relatus in *syntag. commun. opin. de contract. loco 4. in fin. fol. 34.*

60 Atque eodem casu alienationis subhasta provenientis ex obligatione contracta per debitorem, eundemque emphyteotam directo domino prælationem competere, sentiunt *Alber. per d. l. alienationes. D. simul. heretic. ut Tirag.* adnotat in *d. Glo. 14. num. 19. & seq.* & diximus supra *vers. per emphyteosim;* quod pro beneficiato, & Ecclesia decisum refert *Præs. de Franch. decis. 482.*

Quibus addo jus domini in prælatione sine dubio potentius, & favorabilius esse vicinorum facultate in retractu ex hac *l. contra communes regulas. l. dudum. C. de contrab. empt.* & similium; nullum enim ejus habuit vicinus antea, sicut directus dominus habet ab initio; merito diverso quoque jure considerantur. Nec quia Dominus in emphyteosi, quæ ex necessitate alienatur emphyteotæ, qui se in necessitate posuit, præferendus venit: idem in vicino admittimus per prædicta.

Et in hoc constituitur differentia emptionis subhasta, & dationis in solutum, in qua dictum, & probatum est excludi vicinos, autoritate *Napod. in dict. consuet. si quis emit, & per Præs. de Franch. decis. 277.* venditis subhasta. 2. par. ubi tamen videtur perplexè loqui, sed clarius loquitur *Hierony. Magon. d. decis. centesima. Rot. Florent.*

61 Quicquid tamen sit in domino: quem frequentius præferri ad voluerunt: cum res ex præceden-

ti obligatione emphyteotæ subhasta venditur, non puto quovis modo ad vicinos, & conlaguineos trahendum: quorum respectu neque locus est distinctioni, proveniat, vel non proveniat subhastationis necessitas ex obligatione contracta per ipsū debitorem; cum quantum ad ipsum, jus retractus congrui, & protomiseos nemo dixerit impediri dominum rem suam hypothecare, & summittere, & subhasta firmitas licitationis debeat esse, pro qua conclusione allego *Mansuer. in pract. de executione. & subhast. ante num. 15.* qui sic ait. Non tamen poterit dominus directus petere retentionem rei venditæ (de executâ subhastationibus mediantibus loquitur) *Sed ventas tantum (laudemiū sentit) similiter nec proximior debet habere retractum; quia venditio est necessaria: qua fit per Iudicem, vel Commissarium; non ab eo: qui erat dominus rei.*

62 Addit *Bessian. tit. des achaptes lors & neutes. arti. 5.* Interesse Reipublicæ tales venditiones subhasta: quas publicas ipse vocat, esse irrevocabiles, æquumque esse istos publicè, & palam plus cæteris offerendos securos effici. *arg. l. bene à Zenone. C. de quatri. prescrip.*

Nec quis dicat, quòd quando res debitoris decreto Judicis ponitur sub hasta, ut vendatur ipsemet debitor videtur vendere: cujus personam Judex repræsentat, & est vulgare proverbium: quod bene glossat *Franc. Burj. consi. 40. num. 30. vol. 1.*

63 Quoniam respondeo id fingi, sed in rei veritate, invito debitore. Judex vendit, ex quo iudiciū in invitū redditur. Inde fit, ut hoc casu rescindatur licitatio, si in ea subhastatione adest læsio ultra sextam partem, cum in voluntaria alienatione debeat esse læsio ultra dimidium. probat post alios *Tir. in tract. de constit. possessor. limit. 16. num. 5.* quem meminit *Vrill. ad Affl. decis. 340. in fin. de qua re Praef. de Franc. decisio. 520. num. 7. & 224. numer. 2.* ex dicto vulgò recepto *Bartoli in l. si duo. §. arbitratorum. D. pro socio. In terminis Alex. consi. 52. col. fin. 1. vol.*

64 Et in terminis nostræ legis difficultate opus non est aliqua, cum clare loquatur in venditione merè voluntaria, unde & si absque Judicis decreto, vel sine subhastatione idem dominus rem suam vendere, propter necessitatem, ita ut non posse propriè necessitate succurrere, si vicinos esset admoniturus, absque denunciatione procederet venditio: *Affl. hic §. ut infra 30. dies num. 16.* quem simpliciter sequitur *Bened. in §. primis. numer. 56. limitat. 1.*

65 Ergo multò magis si in solutum daret eadem causa necessitatis attempta: quæ quidem necessitas, quamvis à Iudice non imponatur, ut strictè accipiatur, ad effectum alienationis rerum: quæ alienari prohibentur, de qua latè *Jacob. Menoch. de arbitria. judic. lib. 2. cent. 2. casu. 182.*

Imponitur tamen à re familiari: qua qui urgetur, ut alienet nō dicitur ex mera voluntate fecisse. *l. rem legatam. D. de adim. leg. l. non idcirco. C. de rescin. vend. cum utrobique; nos. vide tamen quæ adnotamus.*

Posthæc vidi *Afciam determin. 200.* qui tenet jus congruum habere locum in venditione subha-

sta, & in datione in solutum, sed ad ejus rationes responde, ut supra consideravimus, in terminis hujus constitutionis.

S U M M A R I U M :

- 1 **D** Enunciatio vicinis à qua facienda.
- 2 Procurator denuncians debet exhibere mandatum.
- 3 Mandati copia cujus expensis datur.
- 4 Denunciatio facta ab eo, cujus non interest, quamvis sit digna fidei non afficit.
- 5 Emens ab eo, qui nomine alieno vendit, debet reddere mandatum, alias est in mala fide.
- 6 Vicinus retrahens ab eo, qui minus cautè emens non curavit videre mandatum vendentis nomine alieno, poterit requirere mandatum.
- 7 Scientia sine denunciatione non nocet.
- 8 Scientia simplex non sufficit, cum ob aliquod sciendum notitia requiritur.
- 9 Tempus, & modus sciendi diversimodè jure constitutionis, & consuetudinis Neap.
- 10 Vicini debent scire omnes qualitates contractus, ut currat contra eos tempus.
- 11 Qualitates substantiales quomodo differant à circumstantiis contractus relativè.
- 12 Vicinus petens retractum secundum statuta requirit solam scientiam, tenetur jurare ignorasse venditionem, & ejus juramento stabitur.
- 13 Universitas non admittitur ad Regium demanium, elapso anno à die captæ possessionis, ne quidem per restitutionem.

Denuncietur.

1 **D** Enuncietur) Textus non explicat à quo denunciandum. Supple igitur à venditore, vel ab emptore: quorum propositum est, contractum firmum atq; irrevocabilem facere, & implere, firmat *Affl. in §. scriptam. num. 17. vers. 10. nota.*

Principaliter autem onus denunciandi esse debet ejus: qui vendit. per hunc *tex.* in quo prohibitionis verba concepta sunt in volentis alienare personam, ibi (non ante ei concedimus alienare) & expressius habetur in *c. legis Gregorum infra §. scriptam*, ibi (ita tamen si fuerint à venditoribus sollemniter requisiti.)

Ideo *Camil. Borrel. consi. 55. in princ.* opinatus est præposteram esse denunciationem, ac informem, si ab emptore, non à venditore fiat: Sed malè sentit, quòd non afficit, si ab emptore denuncietur, quia ejus cum interfit omninò valet notificatio, etiam si nondum emisisset, sed empturus fuisset, notanter *Tiraq. eo. tit. §. 36. Glo. 2. num. 18. quem Bened. hic num. 55. corruptè allegat. nu. 20.*

2 Extraneis vero denunciatis non tenetur vicinus credere sine mandato, vel cum mandato, eo tamen prius non exhibito, firmat *Tiraq. d. §. 36. Glo. 2. nu. 8. & seq.* quam eandem conclusionem collige ex *Affl. in §. 2. vers. itera quero, post nu. 11. ibi.* Sed quid e contra, adde notata per *Off. Cacher. decis. 175. num. 3. & nu. 4.* quod ex diurnitate temporis non præsumitur ex *Affl. decis. 273. &*

273. & Vant. de nullit. ex defectu mandati num. 7.
- Et de instrumento procuratorij mandati videntur habes per *Menech. de arbitr. Judic. lib. 2. centur. 3. causa 225. num. 12.*
- 3 Nec esset satis illud exhibere, sed debet dari copia petenti expensis domini constituentis. *Bart. in l. 2. §. defendi. D. ex quib. caus. in possess. ead.* Intellige nisi esset presentatum in actis, quia copia tunc conceditur expensis petentis allego *Johan. Juer. sit. de procurat. nu. 16.*
- Item si denunciatus vult habere copiam instrumenti venditionis factæ per manus Notarij, eam habebit suis expensis, quoniam satis est denunciante vicino tenorem totius dicti instrumenti cum facultate conferendi cum originali.
- 4 Quid si mediator aliquis dignæ fidei vir dicat, & deponat, quod ipse nomine venditoris, vel emptoris requisivit vicinum, an ei credendum? respondetur quod non ex dictis *Tiraq. d. Glo. 14. & sequitur Vincen. de Françb. decis. 60. num. 13. & 14.*
- Generaliter enim supponendum est, quod denunciatio facta ab eo: cujus non interest, non afficit. *Bal. post Oldrad. in l. si hominem. num. 1. D. mandati.*
- 5 Cum verò quis alieno nomine vendit, & denunciat, verbi gratia tutor rem pupillarem, debet is: qui emit videre instrumentum tutelæ, quod si non procuravit videre, ex hoc dicitur esse in mala fide, probat *Borgni. Cavalc. in tracta. de tuto. & cur. num. 32. & seq.* de quo tamen videndus est *Jo. Cepb. consi. 316. num. 9. 93 & 94. qui conclusis, non esse necessariam emptorem videre instrumentum tutelæ, verum si id videre voluisset, tutor id ostendere debet, ne emptor deciperetur, casu quo postmodum detegeretur tutorem non fuisse.*
- 6 Quod puto notandum pro extraneo emptore: qui minus cautè emit, nec caruit videre, & se informare in qua potestate vendit is: qui se procuratorem, vel tutorem asserit, nam cum postea denunciat vicinis, non potest ei obijci, quod non curavit hæc videre, poterunt enim vicini requirere vendentem, ut mandatum ostendat, cum eorum interfit ratione retractus, per predicta.
- 7 De scientiâ aliunde habita, quam per sollemnem denunciationem ejus, qui vendit, vel qui emit, vera est conclusio, quia denunciatio pro forma est, quâvis extrinseca, & accidentali, sollemnis esse debet, unde scientia sola non sufficit ad constituendum vicinos in mora per lapsum 30. dierum, auctoritate *Baldi* ponit *Affl. & Tiraq. de retrac. §. 36. Col. 2. nu. 24. & seq. Jacob. Novel. Bened. & Mantavanta de multipl. alie. nu. 131.*
- 8 Horum potissima robur est, quodcumque quid in alterius notitiam venire oportet ad aliquid aliud faciendum, non sufficit sola simplex notitia, si non est etiam denunciatum. *Barto. notanter in l. denunciante. §. quid ergo. D. ad l. Jul. de adult. vide Covar. varia. resol. lib. 3. c. 17. nu. 3. Cassane. in consuet. Burgun. des cens. rubr. 11. §. 4. in textu de dans. nu. 5. iterum in textu sera denuncie. num. 4. in fi. vol. 2. Hippoly. Riminal. consi. 207. num. 13. & seq. vol. 2.*
- 9 Et hinc collige differentiam inter constitutio-

- nem hanc Federici, & consuetudines *Neap. de jur. congru.* ibi namque currit annus à die scientiæ ejus, qui retrahere intendit, & plena scientia possit aliter quam per denunciationem haberi, & probata noceret lapso anno, ut per *Napod. & addentes in 1. consuet. eo. sit. ubi ten. est clarus.* Quia cū scientia moram inducit, vel sola sufficit propter statuta, undecunque habita obstat scienti. *Deci. consi. 222. viso puncto. vers. 3. principaliter.*
- 10 Sed cum plena oportet esse, & certa, consilium *Napod.* fuit, ut denunciatur ibidem *vers. scientia. Tiraq.* loco etiam supra citato *num. 30. & seq.*
- Idque fit propter difficultatem probandi vicinos habuisse ita sufficienter venditionis notitiam, cum non esset satis scire simpliciter rem venditam qualitatibus contractus ignoratis, ad quam rem *Anton. de Alexam. post Napodan. lit. B. allegat consil. Bald.* quod reperitur in libello: qui *Bald. ascribitur super hac ipsa constit. vers. Venio ad statutum de quatuor mensibus usque ad. vers. Sed pone quod quis habet.* advertit *Affl. in §. 2. Nov. 1. vide Deci. in cap. nam. concupiscentia, prope finem, in 2. lectu. de consuet. cum aliis per Cepb. consi. 601. nu. 48. lib. 4.*
- 11 Quæ autem in proposito differentia sit inter substantiales, qualitates, & circumstantias, ut denunciatio legitime fiat, tangit in termini nostræ *constit. Camil. Borrel. d. consi. 55.*
- 12 Et cum absque speciali requisitione sufficiat secundum statuta locorum & consuetudines sola scientia, an teneatur is: qui petit ad retractum admitti, jurare, quod non habuit scientiam venditionis habent pro se præsumptionem juris; scilicet ignorasse, quæ acta sunt per *l. verius. D. de probat.* dic quod sic, & stabitur ejus juramento, cum juris præsumptione, ex dictis *Masil. in consuet. Bari. post venditionem. num. 7. eo. sit.*
- 13 Annus vero: qui conceditur Universitatibus Regni, cum venduntur, quod admitti petant ad regium demanium, non à die scientiæ præscribitur, sed à die capturæ possessionis, post captam enim terræ possessionem, non potest allegari ignorantia facti patentis, sine spe restitutionis in integrum. Est enim ædita novissime regia decretatio ad supplicationem Universitatis Neapolis, & Baronum Regni. *Ut à modo Universitates Regni admittantur ad Regium Demanium infra annum tantum à die capturæ possessionis. Quo elapso sunt exclusæ etiã per viam restitutionis in integrum.*
- Ad materiam vide *Vinc. de Françb. decis. 17. & quæ posui lib. sing. fragm. juris patrii. vers. Universitas cum alienatur.*

S U M M A R I U M.

- 1 **O**rdinis jus, ejusque definitio.
- 2 **V**icinis pro retracto competit actio ex hac l. si ex sui parte impleverint, alias non nisi solam dicuntur habere facultatem.
- 3 **V**icini non sufficit sola preparatio, sed actu coram Judice retractum petere debet.

50 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis:

Per ordinem.

Per ordinem) Sed cum non sit satis nosse, qui sunt: quibus incumbit onus, ut denuncient, nisi sciatur quibus denunciandum, quo ordine vocari debeant, & ad quid imitandi? sequitur *textus* in primis vocentur, & *cap. Ordo* namque est agendi modus, & sine quo nihil rectè agitur. *Bald. in tracta. scismat. col. 3.* Nam scire quid facias, & nescire ordinem faciendi non est perfectè cognitionis. *Magist. sentent. lib. 3. de ordine dilig.* quid prius quid postea.

Qualis autem ordo in proposito observabitur in admonendis vicinis, ut ipsi emant, docet *textus* hoc enim est quasi beneficium, & in benefaciendo servatur ordo, inquit *Tulli. offici. 1. & lib. de amicitia. Vnde proverbium ex improbo aut bore. Contrivialis factus serva ordinem. car. 332. Servus servo prestat. car. 370.* Et major, ut qui que proxime accidit, Potiores enim cives propinqui, nam & Tunica pallio proprior est, & genu *Sura. proverb. 290. 2406.* plura in id genus dicta habes ex *Jul. Barbar. in officina titu. de benefic. tomo 3 fol. 37.*

Illud autem in proposito ostendendum existimo quod lex est: quæ vicinos invita in hoc jure protomiseos, ut *textus*, explicat ibi in fine, quos vocamus per ordinem, ut non immeritò probaverim actionem vocatis ex hac lege Federici esse adversus extraneos emptores. *infra §. transcurso*, intelligendo sanè postquam declaraverint, re integra

velle hoc jure uti adimplentes ex sui parte, juxta legis ipsius præscriptum in *seq. §. ibi*, ut *infra 30. dies* solvendo justum precium. Vocatio igitur in jure protomiseos interim non tribuit actionem, sed importat facultatem ex parte vicinorum pro jure de novo acquirendo, dum volunt pro eodem precio præferri extraneis emptoribus, ex parte vero denunciantium, sine eorum: qui tenentur denunciare, servato ordine hic tradito videtur obligatio: quæ est deducibilis in judicio contra eosdem extraneos; propterea jus dicitur, & præscribi potest, ut in *d. §. transcurso* notatum est, pro qua declaratione benè faciunt quæ post *Angelum* firmant *Deci. & Aqueus in l. petens. C. de pact. Hiero. Cagno. in l. 2. ante finem. C. de part. int. empt. & vend.*

Adimplentes igitur vicini legis hujus præscriptum, habent jus deest actionem ex eadem lege: quæ ipsos invitat, & quæ in ipsos transfert eundem contractum emptionis extraneo factæ. Interim verò neq; realis, neq; personalis esse potest actio, juxta ea; quæ tradit *Anto. Gomez. l. 70. Tari. q. si. num. 36.*

3 His adde, quod voluntas retrahentis per supra dicta non intelligitur declarata ex eo tantum, quod vicinus ad retractum se præparaverit pecunias inveniens aduocatos consulens extraneo emptori comminatus, sed ad voluntatis legitimam declarationem, necesse habet coram suo Iudice petere, ex allegatis in alio per *Magoni. decisio. Rota Florent. 76. num. 22. & seq. cui haberet Caroc. casu 9. 2. questio.*

T E X. I I.

In primis vocentur Parentes, qui sunt conjuncti, post hos socij, post hos illi, qui sunt conjuncti, etiam si extranei sint, post hos vocentur omnes, qui sunt sub uno servitio, & qui sunt conjuncti ex aliqua parte. Sin autem plures sint in jure *protomiseos* omnibus denunciatur, ut intra triginta dies solvendo justum pretium sine mora, aut quantum quivis emptor sine fraude dederit, unusquisq; portionem suam accipiat. Verum si intra statutum terminum justum præteritum non solverit, de cætero non habeat jus *protomiseos*, nisi quis eorum erat in captivitate, vel in exilium missus, vel absens Reipublicæ causa, aut ex propria sua causa, vel minor vigintiquinque annis, & licet isti fuerint absentes ex justa causa, tamen tutores eorum, vel curatores, vel Procuratores, vel Defensores intra quatuor menses debent venire, & solvere justum præteritum cum legitimis usuris, & expensis necessarijs, & accipere jus *protomiseos* & extraneos emptores omnimodo expellere, & si neglexerint hoc facere, sarcient de proprijs suis quicquid incommodi illi habuerint.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**erbi vocare significatio, & denunciare.
- 2 Denunciare an satis sit extra judicium.
- 3 Denunciationem an sit opus scribi per acta notarij.
- 4 Denunciatio fit Procuratori, & ad domum, vel uxori, principali absente.
- 5 Denunciatio ad quid fiat, ut valeat.
- 6 Denunciationis duplex species in proposito.
- 7 Denunciandi tempus, locus, & alia qualis remissivè.
- 8 Necessitate urgente quomodo venditor denunciat,

- & qui terminus vicinis.*
- 9 Appellare an liceat à brevitate termini.
 - 10 Voluntas, & necessitas quomodo concurrant in rei venditione.
 - 11 Necessitatis duplex.
 - 12 Necessitas quandoque à toto, quandoque à tanto termino excusat.
 - 13 Necessitas singularia relativè.
 - 14 Denunciationis legitima duplex effectus.
 - 15 Impotentia vicinorum an retardet cursum termini protomiseos.
 - 16 Sententia lata à lege propter moram, non patitur appellationem.
 - 17 Necessitas, quæ relevat venditorem, an profit extraneo emptori.

18 Vi.

- 18 Vicini, & pauperes, & impotentes requirendi
sunt.
- 19 Extraneus, ut obijam dat futura controversia
potest denunciare vicinis, ut excludantur à jure
congrui, non ut retrahant.
- 20 Tempus non currit, nisi precium denunciatur.

Vocentur.

Vocentur idest invitentur, denuncientur,
hanc enim interpretationem recipit ver-
bum vocare. Et inferius dicitur denuncientur:
quod est idem atq; testato declarare, etiam extra
jus secundum *Glo. notab. in l. qui Romæ. §. cohæ-
redes. D. de verb. oblig. ibi testato.* Idque latè *Cas-
sian. examinat in consuet. Burgund. des droictz. r. abr.
4. §. 23. in tex. sera sonff. interpe. nu. 8.*

Namque cum hic non distinguatur, intelli-
gitur quilibet modus petendi, ut docet *Napod. in
consuetu. si quis emit. ver. petenti. nu. 50. de jure
con.* quod extra jus dicimus, aut in iudicio facere,
Cicer. orat. pro P. Quint. aut intra parietes aut sum-
mo jure experiri, appellat.

Idem notatur in pari casu Bullæ Sixti Papæ V.
*de jure congr. per Joan. Bapt. Boni. de statut. Urb. præ-
script. Glo. 16. nu. 5.* qui inquit sufficere per vendi-
torem requiri vicinum extrajudicialiter an velit
emere, allegat *Parisi. consi. 123. nu. 11. vol. 4.*

Satisq; est denunciare semel extra iudicium.
*Bald. hic vers. sed nunquid requiratur, & est com-
munis interpretatio* id. teste *Alber. in d. §. cohære-
des. vers. item quæro hic dicitur. Glo. in l. mora. D. de
usur. ubi Bar. Affl. hic nu. 11. & 12.*

Hanc autem denunciationem vult *Bened. hic nu.
53.* à Notario redigendam esse in acta, idest noti-
ficationis continentiam: quod curare debet, in-
quit ipse, denuncians cum effectu alias sibi impu-
ret *arg. l. 1. §. prætermittere. vers. quid ergo. D. si
quis omis. cau. testam. & quod in similis dicit Franc.
Aret. in l. rei iudicata. §. socero. solu. matri.* Sed ni-
hil ad rem faciunt, poterat adducere notata per
Tiraq. de retr. lignag. §. 36. Gos. 2. nisi de spe-
ciali consuetudine esset ibi sermo, sic enim habe-
tur in textu illo. A die acquisitionis notificatæ
apud acta, & deinde, eamque ob causam actarius
tenebitur in acta hujusmodi notificationem refer-
re. In terminis igitur nostræ constitutionis non est
necessaria denunciatio in scriptis probat novissimè
Camil. Borrel. consi. 69. & Ascia determ. 30. in fi.

Dixi extra iudicium denunciari satis esse, idq;
probatur etiam hic in eo: quod sequitur, cum de
vicino vocato, emereq; volente loquitur consti-
tutio, ibi venire, & solvere, verbi enim venire com-
positum est. (convenire) familiariter componere
significans, notat. *in dic. §. cohæredes,* cui concor-
dat *l. debitores. C. de pignor. per Hotom. Instit. de actio.
§. appellamus. ver. condicere.*

Ad materiam vero extra judicialis vel judicialis
admonitionis, & quando semel, vel pluries re-
quiratur, vide collecta per *Cassan. d. §. 23. vers. sera
suffic. à num. 14.* & adde *Affl. ad constis. in con-
suetilem. nu. 56. & de peremptoria citatione decisio.
189.*

Quid si vicini copia cui denunciatur, haberi
non potest; dic posse ejus generali procuratori de-

nunciari. *Affl. hic num. 11. vers. sed interim;*
quamvis dubiè respondeat *Bal. nu. 4.* Sed non est
dubium, præsupposita scilicet principalis absentia,
quoniam si is præsens est, non sufficit procura-
tore notificatione.

Eodemque casu absentia, liceret domi denun-
ciare coram personis notis secundum *dd. in c. cau-
sam, de dolo, & contum. Bar. in l. 4. §. toties, de
dam. inf. habetur in l. aut qui aliter. §. 1. D. quod
vi, aut clam, in terminis. Jo. Sayso. in consuetu. Tu-
ron. de retracta art. fi. per l. ut perfectius. C. de ann.
excepts.* Ideo uxori absentis mariti denunciatur, &
sufficit, probat de hoc suam consuetudinem *Tiraq.
de retrac. lignag. §. 9. Gos. 1.* apud quem multas
similes quæstiones habes, ut discas, quomodo ad
notitiam denunciati emptio perferenda sit, quas
per te videas, & *Tiraq. refert Anto. de Padil. in
l. si tamen. nu. 4. & seq. de leg. 2.*

Et adverte, quoniam, qui vicinos admonet,
duo facit denunciatione declarat omnem contra-
ctus tenorem, eos quoq; invitat, ut rem conjun-
ctam accipiant soluto precio, & adimplentes ad-
implenda. Quorum utrumq; colligitur in textu
hoc in princ. & ibi, ut infra 30. dies solvendo,
& cæt. Est enim continuata oratio non divisa, ut
malè sentijt *Affl.* partiendo contextum, prout
melius summat sub eodem sermone *Bened.* Igitur
non est satis in hujusmodi denunciatione narrare
factum solum, idest rem esse venditam, locatam,
vel in emphyteosim datam, tanto precio, merce-
de, vel pensione, sed qui protomifim habent, sunt
requirendi, ut in termino præscripto solvant, vel
se obligent, remq; propinquam accipiant, ex di-
ctis per *Bart. & alios in l. non solum. §. morte. de
nou. oper. nunciat. Gos. & dd. in clem. causam.
extra de electio. doctis. Covarra. lib. 3. varia. resol. c.
17. nu. 3.*

Propterea concludi potest incitoriam esse prote-
stationem, siue denunciationem, cum ipse vicinus
vicinum suum invitat. Cæterum post rem vendi-
tam extraneo, cum extraneus ipse denunciat, ad
effectum, ut terminus currat, excludanturq; vi-
cini à retractu, protestatio est certificatoria, &
videtur ratio: quam considerat *Maran. disput. 8.
nu. 35.* quia hæc constitutio inducit duas princi-
pales provisiones, unam videlicet contra vendi-
torem antequam alienet, & alteram contra em-
ptorem, in quem res translata fuit revocabiliter.

Omitto, quæ de tempore, & loco denuncia-
di *dd.* tradunt, & hic ponit *Affl. nu. 10. & 11. Ti-
raq. latius de retract. lignag. ad finem tit. num. 84.
& seq.*

Et quidd denuntiatio hic pro forma est authori-
tate *Bal. nu. 25. vers. sed* pone jure municipali ca-
vetur. *Affl. & alij sequuntur,* quos nuncupatim
allegat *Borgni. Cavalc. decis. 17. num. 62. part. 2.*
quibus addo *Jo. Bessian. in consuetu. Aver. des
fiesz. cap. 22. art. 4.* qui & meminit *Cassan. rub. 11.
§. 4. vers. sera denuncie. Maran. de multipl. alie. pro-
bib. nu. 131. & consi. 84. num. 7. & 8.*

Perscrutabor quibus calibus vicini admonendi
sunt, & qui sunt protestationis declaratoris, &
incitatoris effectus.

Igitur in qualibet specie trium contractuum
alienationis rerum immobilium denunciandum
esse,

52 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

esse, probatur in eo textu in principio constitutionis, juncto hoc §. ibi per venditionem, emphyteosim, & locationem, & ibi (non ante permitimus alienare, nisi prius, & cæt.) Verum non in omni contractu cujuslibet speciei, & omittis quæ in emphyteosi, & locatione distinctè tradidimus, consideremus iterum terminum venditionis. Nam cum præter liberum ex omni parte consensum res venditur, vel necessitas præcedens contractum est rei familiaris venditoris, exemplum in *l. non idcirco. C. de rescind. vendit. & eo casu Bald.* notanter in suo tract. eod. titu. nostro. vers. quid si vendo, dicit, quoddam propter talem necessitatem jus termini perditur in sua quantitate, seu dilatione, & præsupponit *Bal.* vocandos esse vicinos, quoddam nisi citò solvant precium, ob indigentiam vendet aliis, idemque asserit. *eo. tract. vers. sed tunc quaro quem sequitur Affl.*

Nec declaravit *Bal.* explicitè quem modum in denunciando, cum urget necessitas, tenebit vicinus, sed ex ejus dictis satis esset, si vicinus iste protestaretur, quoddam nisi citò ei solvat, vendet alij, quasi liceat eo casu ipsi venditori terminum breviorum præfigere vicinis jus habentibus protomiseos. *vers. eod. quid si vendo.*

Robert. Muran. docet tutiorem practicam, ut Iudex adeatur: qui brevem terminum vicinis statuat ad emendum justo precio. cum comminatione, quoddam alias licebit domino vendere cuivis extraneo, ut latius per eum in tract. de multipl. alien. prohib. nu. 136.

Et licet *Cassane. in consuetu. Burgund. des retraits. §. 2. na. 1.* dixerit, terminum à consuetudine, vel statuto ad retraendum non posse per Iudicem breviari, id fanè intelligas extra casum necessitatis, & videbis *Marc. Mant. in repet. l. dudum. num. 50. C. de contrab. empt. & maxime Bar. in l. 2. D. de re judic. vers. ego teneo quoddam indistinctè, juncto vers. item pro qualitate cause.*

Pro ista cautela Marantæ est *Ang. in l. quædam. num. 3. D. de acq. hered.* quam notabilem dicit, & sequitur *Veron. caut. 166. & Cottb. in memorial. vers. Iudex potest statere.*

6 - An verò liceat vicinis appellare propter termini breviteriam? *tex. habes c. 1. extra de dilatio.* ibi (non spectat ad juris ordinem diem peremptorium, nisi fortè necessitate urgente taliter maturare)

10 Nec ab re est advertere, quomodo est necessaria alienatio, cum sumat originem ab actu voluntario. *Bald. negat in l. magis puro. §. si pupillas, D. de reb. eor.* Idem inquit ipse in *l. si duobus. §. sed & si quis. nu. 25. in fi. C. commu. de leg.* quoddam coacta voluntas in proprio negotio voluntas est. Alibi necessitas dicitur: quæ initi um habet necessarium. *Bal. confi. 20. vol. 3. quem sic intelligi Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 14. nu. 15. Corne. confi. 192. num. 5. vol. 2. concordantes per Hippol. Rimin. confi. 133. num. 53. & seq. vol. 2. ubi citat Iacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. censu. 2. casu. 182. nu. 53.*

Et certè inopia; qua quis ad vendendum cogitur, non reddit venditionem involuntariam. *Caivt. in summa. vers. emptio. 1. cujus dictum ad aliud propositum commentat Pynel. in 2. par. rabri. C. de rescin. vend. c. 4. ante num. 28. & Guliel. Bude. prior. annor. in var. ad l. jus civile. fol. 57. inter com-*

mercia voluntaria posuit emptionem, & venditionem, quoddam eorum principium in nostro situm est arbitrio.

11 Dico ergo, quoddam necessitas; quæ movet aliquem ad vendendum, est actus separatus à venditione; dicitur autem causativa magis, quàm præcisa implicitam habens voluntatem ejus: qui alienat, vel ut creditori satisfaciat: cui se antea obligaverat, vel ut familiam nutriat, &c. notanter *Petr. de Bellopert. in repet. l. cautio rotibabitionis. m. 17. C. de procurat.* de qua duplici specie necessitatis ponit *D. Thom. 2. 2. q. 32. ad sextum,* uno modo fine quo esse non potest, alterum fine quo non ita convenienter refert *Guerrer. Monop. Episc. in suo speculo. pag. 167.*

Propterea credo verissimam Baldi opinionem: cui adaptatur practica Marantæ, & cautela Angelij, ut supra retuli, & sic excusabitur vicinus volens vendere necessitate urgente à tanto, sed non à toto termino vicinis suis ad emendum præfixo.

12 Sed quid est dicere à tanto? à toto? est exemplum in necessitate famis: quæ si non est maxima furans propter famem, quamvis non excusetur à tota pœna furti, alleviatur tamen secundum *Pannon. in cap. quoniam, extra de simonia. in Glof. 1. latè Bartol. Cassane. in consuet. Burgund. des Jadic. §. 5. s'il n'è grace. num. 15. & multis seq. eleganter Covarr. 2. par. relectio. §. 1. nam. 3. ad intellectum cap. discipulos de consecr. dist. 5. & cap. si quis propter necessitatem: extra de furtis. Cornell. Benincas. tract. de paupertate quæst. 7. spec. 9. num. 20. & 25. ubi concludit, quoddam ubi necessitas non est adeo gravis, & argens, ut si furtum illud non committatur, non propterea fur fame periturus esset, surripiens non excusatur totaliter, neque totaliter esset furri pœna plene, sed Judicis arbitrio pœna mitigaretur.*

Tanta verò posset effectus vendentis necessitas; quæ illum urgeret, ut & à toto termino posset excusari, juxta ea: quæ in solutum datione consideravimus, & ita vendendo non tenetur Judicem adire, & cautione uti qua à Judiceterminus minueretur, & vicinis assignaretur, ex causa etenim leges transgredi licet, ut *not. Bald. & Jaf. in l. 1. per illum tex. C. de preci. Imp. off.* Cum & religiosus ea ratione attendit, idest imminentis necessitatis de bonis monasterii, etiam sine sui superioris assensu elemosinam facere possit. *Glof. in c. non dicatis. 12. q. 1. Benincas. eod. loco num. 23.*

Et vassallus fundum emphyteoticum eadem causa necessitatis irrequisito domino alienet, nec dicitur in commissum incidisse. *not. Bart. in l. pater filium. de lega. 3. in l. 1. C. de præd. minor. Bald. in l. voluntas, & l. quoties. C. de fideicom. cum multis similib. concord.*

13 *Afflic. hic vers. sed juxta hoc querit,* tangit singularia necessitatis: quæ & latius prosequitur *Tiraq. de retrac. lignag. §. 26. Glof. 1. num. 16. ad 32. adde, quæ allegat lo. Cephal. confi. 451. num. 303. & seq. lib. 4.*

14 Effectus autem legitimæ denunciationis multi, & ex variis causarum figuris intelligi possunt, tum jure communi, tum jure isto protomiseos, juxta quam constit. duos præsertim considero; Aut enim is: qui admonitus à vicino suo, ut emat, vult emere,

re, & solvere justum precium sine fraude conventum statim (si venditoris necessitas ita exposulat) vel ea cessante, infra terminum hic statutum, respectivè 30. dierum, vel quattuor mensium, & resultat notabilis effectus: quoniam jus efficax in vicinum transfertur in rem conjunctam juxta singularitatem de Etrinam Jo. Fab. & receptam in §. ex non scripto. Instit. de actio. & clarè probatur hic in tex. ibi. extraneos emptores omnino repellere.)

Aut vero non curat vicinus invitatus emere, & quia isto casu cessat impeditiva causa alienationis in extraneum, venditio, & traditio ei facta, irreparabilis producit juris effectus: quos examinavimus supra *vers. non aliter nisi.*)

15 Quid si vicinus invitatus respondeat, quod vult emere, se tamen excusat propter impotentiam; quia precium non habet, ut solvat? *Napoda. in 1. consuet. Neapod. eod. tit. vers. Scientiæ*, subaudit, & potentia retrainendi, quod si scivit, & non potuit petere, non currit præscriptio. *c. miles. in feud. tit. quo temp. miles*, cum aliis, quæ ipse allegat, & sequitur hic *Afflict. num. 24.* qui videtur dicere, quod quodocunque cessaverit impedimentum, potest peti jus congrui, & *Tiraq. de retrac. lignag. §. 3. Glos. 4. num. 5. Jacob. Novel. idem sentit in quolibet impedimento iusto in §. 3. num. 35.*

Eandem opinionem tenuit, & valde commendat *Marant. in tract. de multipl. alie. prohib. num. 138.* & inde, qui confirmat per *rex. singularera, juncta Glos. in l. in eadem in fine. D. ex quib. cau. major*, inferturque ad practicam excusandi vicinum, *ut possit agere jure congrui post terminum probando ejus inopiam, & est casus, ut Maranta qui quotidie occurrit, & pauci advertunt.*

Ego ab eis dissentio propter istam constitutionem, quæ annuit contrarium, ponit enim regulam de termino 30. dierum cum comminatione ibi (de cætero non habeat jus protomifeos) cum verò ponitur limitatio regulæ, *vers. nisi forte*, certæ sunt causæ impeditivæ, & impeditis ex illis causis specialiter conceduntur quattuor menses, post quos non est locus purgationi moræ. Nā sententia est lata à lege propter moram, & elapso termino inducitur ipso jure privatio, nec appellatur. *Glos. in c. cupientes. vers. expectati. de elec. & elec. potest. lib. 6.* quam communiter sequuntur *dd.* quos meminit *Tiraq. ead. Glos. 4. in princ. super simili. ver. ejus consuetudinis.* ibi (amplius non admittetur.)

Causæ autem specificæ per constitutionem provisæ sunt duplicis generis, absentia, & minor ætas, nihil cavetur de paupere, ergo remanet sub regula lata sententiæ contra vicinos admonitos, quod elapsis 30. diebus de cætero non audiuntur. Faciunt dicta *Tiraq. vers. verum id quod nos ante na. 7. & in §. 1. Glos. 10. num. 125.* optimum argumentum sumitur pro eadem nostra opinione contra non idoneos ad solvendum. *ex l. fin. C. de jur. emphyt. de quo diximus supra vers. per emphyteosim.*

Id: quod firmavi, sentiit in cōgruo consuetudinario *Stepha. de Cajeta ad Napod. in dict. 1. consuetud. in princ. Sed pone inquit, quod conjunctus est pauper, & sic anno tacuit, & per consequens fuit exclusus, demum res pervenit iterum ad vendentem: qui iteratim alienat, & tunc conjunctus erat*

dives, an dicatur exclusus circa rem illam? dicas quod non, allegat Luc. de Pen. in l. unicuique in fine. C. de proxim. sac. scrip. lib. 12. quali dicat, semel exclusus ex causa paupertatis, non intelligitur semper exclusus, re ad primum statum reversa.

Obiter hunc eundem sensum habuit *Bened. hic. num. 25.* Quid si conjuncto obtulit statim emptor rem: quam emit, atque is respondit se non habere pecuniam præ manibus, aut emendi commoditatem, an eo non obstante, tamen superveniente commoditate, antequam integrè labatur tempus retractus possit redimere, & tam habere? dic posse; quoniam tempore concesso debet frui, nec defraudandus est beneficio legis, sed constitutionis. *c. indulgentum. de reg. jur. in 6. ita Bened.* Vnde clarissimè præsupponit terminum currere impedito ex inopia hoc jure uti.

Ad autoritatem Napodani in allegata *Glos. scientiæ. in fine 1. consuet. de jur. congr.* respondetur minimè trahi posse ad sensum hujus constitutionis, & quæstionis propositæ, loquimur enim præsupposita denunciatione facta vicinis: quæ est limitata tempore, & post tempus exclusiva Juris. Non sic secundum consuetudinem: quæ denunciationem non requirit, nec habet clausulam similem huic (de cætero non habeat jus.)

17 Nec minus puto ab eodem Maranta cavendum *d. num. 136.* dum asserit, quod cum vicinus vendentis, ex necessitate, excludatur, id intelligi debeat ad solam relevationem ipsius venditoris, non etiam emptoris extranei, ideo infert necessitas relevat venditorem in eo: quod dilatio ipsi venditori erat nociva, quia sine necessitate tenebatur vicinum expectare, nunc autem propter necessitatem non tenetur ad hoc, sed potest statim vendere, sed non debet nocere ista necessitas vicino contra emptorem, contra quem dirigitur jus congrui, quia possit agere contra eum, durante termino sibi concesso, cum istud non noceat venditori: qui semel habuit precium suum, & sic cautela est pro vicino, ut quando fiet sibi protestatio per venditorem, allegando necessitatem: reservet jus suum contra emptorem, &c.

Quæ Marantæ opinio contradicit Baldi, Afflicti, & aliorum sententiæ superius probatæ, quæ conclusimus, quod stante necessitate venditionis perditur dilatio vicinis à constitutione data ad solvendum precium; cum teneantur vicini eo casu statim respondere, & precium solvere secundum Baldi. & hanc contradictionem prævidit *Maranta ibi vers. sed in quantum isti doctores.*

Contradicit quoque textu nostro; quo principale onus denunciandi est venditoris, non autem emptoris, nisi consequenter, ut traditio rei: quam emit, pariat juris effectus per lapsum termini, de quo diximus supra §. 1. *vers. denunciatur, in princ.*

Neque videtur congruum secundum hanc constitutionem, ut domino liberum fuerit rem suam vendere, & alienare in casu necessitatis, deinde vendita, & legitimè tradita emptori auferatur, cum constitutio in personam vendentis verba dirigat, notavimus in *princ. vers. habeat, & d. vers. denunciatur.*

54 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

- 18 Sed an oporteat ipsis vicinis impotentibus denunciare, eisque offerre, ut emant, ne videantur magis derideri, cum in effectu inopes non sint empturi? respond. denunciari, & offerri etiam iis debet, quamvis inopes, & impotentes sint; quoniam constitutio hæc non constituit differentiam inter vicinos divites, & pauperes, sed omnes indifferenter vocandos esse censuit in *tex.* omnibus denunciatur ad notata per *Q. Fav. Cachet. decis. 175.*
- 19 Diximus imitari vicinos, ut rem accipiant ipsi, soluto precio, &c. Quid si extraneus emptor non intendit rem emptam relaxare vicinis ex hoc jure fortè propter aliquem ex casibus exceptis in eadem constitutione. *versic. Nisi*, nunquid poterit denunciare, ut obviam eat futurae controversiæ? & quid dicit? *respondetur posse in judicio requiri vicinos, ut agant, & experiantur jure: quod habere se jactant, poteritque à Judice præfigi terminus ipsis vicinis, infra quem proponant jus: quod habent, aliàs excludantur termino elapso, quam cautelam tradit singulariter Muscatell. in sua practica fidejussoria, ubi dicit, quod Afflic. omisit hoc notare in constitutione.*
- 20 Precio autem; quod verè conventum est solvi, sive etiam solutum est, non denunciatio, minima currit tempus vicinis vocatis, ut post *Bald. & Afflic.* tenet idem *Tiraq. de retrac. lignag. §. 36. Glo. s. num. 2. & 3. Novell. & Bened. bic. vers. justum precium.*

S U M M A R I U M.

- 1 **P**ropter parentelam constitutio hæc est favorabilis.
- 2 Cujus parentela est attendenda.
- 3 Jus congrui non transmittitur ad extraneos habentes à parente.
- 4 Parentes qui sint?
- 5 Parentes tam masculi accipiuntur quam femina, quæ etiam nuptæ, dicuntur de familia Patris.
- 6 Generis domus, vel familie appellatione veniant nê descendentes ex feminis.
- 7 Posteritati non acquiritur obligatio, si alterius juri agnoscitur.
- 8 Intellectus l. 1. in fin. de jure immunit.
- 9 Descendentes per maternum genus, licet secundum DD. sint de sanguine Avæ materni, in privilegiis tamen non dicuntur de ejus generatione.
- 10 Adoptivi, legitimati, bastardi, & legitimi ex bastardi an habeant protomism.
- 11 Conjunctio parentelæ non satis est, nisi quoque concurrat qualitas conjunctæ possessionis.
- 12 Conjunctionis appellatione, quæ conjunctio in dubio intelligatur.
- 13 Vicinitas rerum principaliter attenditur in jure congrui, quod idè dicitur jus reale, & cedi non potest, nisi res vicina tradatur secundum *Napodan.*
- 14 Consanguineus, vel socius rei non conjunctus non admittitur ad retractum.
- 15 Vocatio hominis an debeat esse secundum ordinem, quem lex servat.
- 16 Dictio omnis in singulari distributiva, in plurali collectiva.
- 17 *Tex.* interpretatio quoad ordipem vocandorum per-

penditur, an omnes simul quatuor gradus sint invitandi, an magis omnes unius, idest proximioris gradus.

- 18 Dictionis (unusquisque) natura.
- 19 Proximior præfertur ex pluribus consanguineis denunciatis concurrentibus.
- 20 Jus protomism. quilibet vocatus in solidum dicitur habere, idè omnes petere possunt, modificatur tamen petitis, & proximior præfertur.
- 21 Remotior in gradu, ne constitatur in mora, quæ remedia habet pro interpellando proximiori.
- 22 Dilationes preparatoria, & deliberatoria arbitraria sunt iudici, & ex causa breviam possunt, quæ alias breviam non debent.
- 23 Proximiori non tenetur, qui tradidit remotiori primo venienti ex hoc jure, neque is, illi tenetur petenti post terminum elapsum.
- 24 Vicinus potest pro parte retrahere rem ab alio vicino emptam, & illo non petente, vel refutante superest jus accrescendi, idem in pluribus consanguineis aequalis gradus.
- 25 Parentum appellatione an veniant affines.
- 26 Affinis, Socer, & Gener non præferuntur extraneo emptori.

Parentes.

- 1 **P**arentes.) In hoc capite parentelæ constitutio hæc magis dicenda est favorabilis, quam odibilis, ex communi conclusione doctorum firmat *Andr. Guill. lib. 2. pract. observat. cap. 19. in princip. ratione tex. in l. lex quæ tutores. §. ergo. C. de admittuto. l. in fundo, de rei vendi. & l. si in emptionem. D. de minor. 25. an. convenit quoque tex. l. 1. de privil. creditor. d. Glosam in cap. 1. §. sed etiam res. vers. proximiori in feud. per quos fiat. investit.*
- 2 Attenditur autem parentela respectu illius: qui vendit, non illius: à quo res originaliter processit. *Joan. Bessia. ad consuet. Alver. de retracta art. 24.* Consideratur enim tempus: quo venditio fit, & ille præfertur: qui tunc proximior reperitur, licet postea moriatur, ex quo jus excludendi remotiores transit ad hæredes. dicit *Paul. Parisi. consil. 81. nu. 25. & 26 par. 3.*
- 3 Quod dictum intelligo verum, dummodo is: qui venditionis tempore erat proximior petijt jus congrui antequam decederet, quoniam cum non sit jus formatum in persona proximi, nec possit dici esse in bonis antequam petatur oblato precio, & illa qualitas sanguinis non durat sequuta ejus morte, meritò non videtur ad hæredes transmissibile, antecedens probatur ex ijs: quæ de jure competente per modum facultatis privatæ alicui, dd. tradunt, præfertim *Bal. in l. licet. nu. 3. C. de iur. delib. benefacit tex. l. fin. D. unde liberi.* cujus verba sunt. *Si postea quam filius emancipatus bonorum possessionem patris petijt, statum suum mutavit, nihil obesse ei, quominus id: quod acquisivit retineat, quod si prius conditionem suam mutaverit, bonorum possessionem eum petere non posse) ratio assignatur hujus decisionis eadem: quæ supra, quoniam per modum facultatis jus adeundi competit, nec in bonis ejus est: qui succedere debet. *Ludo. Rom. coh. 442. idque latius comprobatur Ferrant. Gargia. patrocis. 98. vers. qui bus tamen non obstantibus, & vide**

vide aliqua per *Deci. consi. 222.* ubi de simili statuto favore agnatorum. In terminis eandem conclusionem probat *Gomez. l. 70. Tauri. nu. 8.*

4 Parentes dic more Longobardorum communiter omnes etiam ex latere, ut in *Longob. l. 1. de par. riciid. & l. 1. de successio. notarum Carol. & Andr. de Bajulo. Alber. de Rosa. in l. appellatione parentis. D. de verbo. & rer. signifi. ad idem. allegat l. 1. quali quis se defen. debe. in Longob. diffusè Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 8. nu. 1. addc. Vinc. Maxil. in consuet. Bari. mulieri nulli. sit. quali. mulier. alien. permis. nu. 4. Jacob. Cujac. in commen., ad banc constit. Parentes, inquit, hac constitutione militari sermone Federicus appellat, ut s Romanus οὐγγῶς.*

Et intellige usque ad decimum gradum secundum successionem ex causa intestati, per *Tiraq. d. §. 1. Glo. 9. nu. 25. & Glo. 16. nu. 4.* cum alijs locis per *Borgni. Caval. decis. 20. num. 8. par. 2. de contract.*

5 Neque erit differentia, cum de parentela agitur, fœminæ sint an masculi, pariter enim admittuntur ad istud jus protomifeos, & fœminæ proximiores excludunt masculos ulterioris gradus; quoniam & ipsæ etenim cum nuptæ sunt, dicuntur de familia & de domo patris; & fratris, juxta dictum *Pau. de Castro in l. voluntas. 1. C. de fideicom. Soccin. consi. 227. vers. quibus tamen non obstantibus. vol. 2.* in terminis *Petr. Pau. Parisi. consi. 81. nu. 19. & seq. vol. 3. Ferron. in consuetu. Bardeg. de retractu §. 3. in princ.*

Cujus conclusionis ratio est prompta; quoniam lex hæc Federici parentes vocat in jure protomifeos, ut in fine præcedentis textus adnotavimus. Lex autem differentiam removet agnationis, & cognationis, *sex. in l. si. C. de suis & legit. aut. de hered. qua. ab intest. in prin. sex. l. maximum vitium. C. de lib. prat. & l. lege 12. tabularum. C. de legit. hered. merito, & c. Soccin. jun. consi. 94. num. 7. vol. 1.*

6 Scio tamen non modicam esse inter Scribentes controversiam veniant nec ne descendentes ex fœminis appellatione Generis, domus, vel familiæ, ut per *Jacob. Menoch. de præsump. lib. 4. præsump. 88. nu. 12. Peregrin. de fideicom. art. 22. num. 27.* latissime *Borgni. Caval. decis. 26. par. 3. Soccin. jun. d. consi. 94.*

Ideo cautè posui, quòd fœmina est de familia, & domo patris, vel fratris: non pariter descendentes ex fœminis: quorum respectu controversia est, ita ut etiam ad medicos veteres doctores nostri accesserint: à quibus didicerunt, quòd partus masculinus non procedit à muliere, & ideo filius filiz mæ non dicitur de posteritate mea. *Cynus ait in l. beneficium. nu. 11. D. de constit. Princip. quem locum non allegat Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 9. num. 6.* ubi de sanguine materno authores congerit.

7 Qua planè in questione (ut id obiter attingamus) non parum refert inspicere quid est, de quo àgitur. Nam quoties queritur, ut alteri per alterum obligatio acquiratur, perpetuò verum est, quòd posteritati non acquiritur: quæ alterius juri agno scitur, ut sunt ex fœminis descendentes. *sex. l. pronunciatio. §. fin. & l. si. q. D. de verbo. & rer. sign. ubi Bar. junct. l. cum quis. §. qui sibi, & l. do-*

minus servo. D. de verbo. oblig. & de pact. l. & heredi. §. nos autem. l. 2. C. de contrab. stipu. ubi Glof. & omnes. l. 1. C. per quas person.

8 Unde planus est multarum II. intellectus profertim *l. 1. in fine. D. de lur. immun.* quod Generi, posterisque suis immunitatem acquirens, nihil facit, quoad eos, qui ex fœminis nati sunt, qua in re se doctores laniant, ut videre est apud *Deci. consi. 223. in casu proposito, & in l. fœmina. à nu. 57. de regu. jur. lo. Garfi. de nobilis. Hispan. Glof. 1. à num. 32.*

Responsio enim patet, quòd alteri acquirere nemo potest, ideo suo generi, & posteris rectè jus immunitatis acquisivit, quibus potuit prodesse pactum. vel stipulatio patris: loco extraneorum sunt: qui in potestate non sunt. *sex. est in l. uni. §. accidit. C. de rei uxor. actio.* cujus verba sunt: *extraneam autem intelligimus omnem citra parentem per virilem sexum ascendentem, & in potestate dotatam personam non habentem.)*

9 Communis tamen interpretatio est, quòd & si descendentes per maternum genus dici possit, de sanguine, & generatione avi materni, ex latè congestis per *Tiraq. de retrac. lign. §. 1. Glof. 9. à num. 4.* cujus concordantes allegat *Fab. de Anna consi. 22. lib. 1.*

Id limitatur non procedere in privilegiis contra jus commune, in quibus stricta fit interpretatio. *Paul. de Castr. in l. 1. à num. 4. C. de condit. insert. Amad. de Ponte consi. 139. 2. vol. prout eum refert, & sequitur idem Anna præc. obser. 2. Decad. obser. 11.*

10 Utrum adoptivi liberi comprehendantur, utrius & legitimati: ad *lo. Fab. in §. 1. de acqui. per arrog. Deci. consi. 365. num. 6.* & inde *Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glof. 8. num. 10.* & inde, & in *l. si unquam. vers. suscepit liberos. num. 6. & 68. Afflic. hic n. 32. & 35.* Ubi & de Bastardis, ac legitimis; qui à bastardis nascuntur. *Jacob. Novel. num. 54. & §. 5. num. 126.*

Quòd intellige, si hi naturales cum legitimis contendunt, quibus deficientibus non debent excludi ab hac facultate retractus, tenet *lo. Sayso. in consu. Turon. de retrac. art. 37.* Item declaratur istos admitti, eorum patre, vel matre vendente. *Maffuer. de retrac. num. 10.*

Pro ipsis naturalibus liberis admittendis ad jus retractus, scribit doctè *Ant. Gomez. l. 70. Tauri. num. 4.* sed non idem in spuris, incestuosis, vel natis ex damnato coitu, vide rationes ejus doctissimi. & contra spurios, vide rationes *Carocci casu 8.*

11 Qui sunt conjuncti (*Tex. hic apertè probat, non esse satis conjunctionem parentelæ, quamvis parentes in ordine primum vocet Federicus, propter qualitatem adjunctam ibi (qui sunt conjuncti) favor igitur est consanguineorum principaliter, diu- modo concurrat qualitas conjunctæ possessionis rerum immobilium: quam rerum conjunctionem, idèd Afflic. hic accidentalem vocat. vers. item quaro an ad hoc. num. 36.* quem acriter reprehendit, *Bened. num. 4.* quia oscitanter scripserit, & quòd tantoperè sit allucinatus, citat quoq; contra *Afflic. etum Ioseph. Cumi. super visu Sicil. 106.*

12 Sed non meminit sic accusari, nam & si exponat ipse uno modo textum hunc, ut conjuncti qui

56 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

qui sunt, intelligantur de conjunctione sanguinis; quia, ut bene arguit, appellatione conjunctionum in dubio veniunt conjuncti secundum naturam, & non per accidens, id est per vicinitatem, firmat tamen contrarium ex hoc tex. deduci, & conjunctos accipi ad effectum prælationis in jure congrui, qui ultra naturalem conjunctionem sanguinis, rerum etiam vicinitatem habent, & ita dicit pluries fuisse determinatum. Et oportet, inquit deinde *Afflic. eo. n. 26. duo concurrant ad hoc, ut consanguineus præferatur scilicet ut sit consanguineus, & sit conjunctus ratione rei, quia duo vincula habens, excludit unum habentem, id est vicinum alienum extraneum emptorem.*

13 Haberi autem in hoc iure equè principaliter rationem vicinitatis rerum, probat *Nap. eod. tit. consuet. si ex uno. vers. Nisi, idem teneas jus congrui tanquam merè reale ex parte actoris, & rei, quia datur possessori, & contra possessorem ejusdem rei conjuncta: quæ petitur, nullo modo cedi posse, nisi res vicino tradatur, cum ipsa congruitas ratione rerum conjunctarum sit introducta* hęc Napodanus.

14 Quare communis est illatio, solum consanguineum, vel socium non conjunctum rei: quæ venditur, omnino ceteri exclusum. *Afflic. hic, & in §. 8. in princ. sequitur Deci. consi. 619. num 7. Maran. de multipl. alien. prohib. num. 118. & ante omnes Bald. in primis verbis sui tract. cuius verba in id idem posuit Afflic. hic vers. sed quod ad hoc, ut consanguineus habeat. sequitur Maran. de multipl. alien. prob. num. 118.*

Et merito vicinus, quamvis extraneus, non excluditur à consanguineo non vicino: quoniam *Sapientiss. Salom. proverb. 17. habetur. Melior est vicinus juxta, quam frater procul,* quod proverbium multis exornatur, quæ nunc ad alia properans omitto.

15 Et considera, Federicum in hac constitutione quatuor gradus ordinasse illorum: qui sunt in iure protomis. invitandi, & idem est officium legis, & hominis circa idem, licet aliquando non sic in successione ex vocatione legis, vel testatoris, distinguit *Bald. in l. cum ita. §. in fideicommiss. de leg. 2. de qua re Dec. consi. 1. vol. 1.*

Ecce officium legis (quos vocamus per ordinem) officium vendentis (in primis vocentur parentes) sunt ergo gradatim invitandi, & admonendi, itaque si primi deficiant, sit locus sequentibus. *arg. l. ut gradatim. D. mun. & honor.*

16 Deinde subdit (si autem plures sunt, qui habent jus protomiseos, omnibus denunciatur) dictio etenim omnibus, cum sit pluralis numeri, est collectiva, sicut in singulari distributiva. *Bar. in l. mo. scbis num. 2. de jur. fisci.*

17 Quos igitur colligit? dico omnes primi gradus, hi sunt parentes, post hos intellige vocari omnes secundi gradus, hi sunt socii, & pari modo de ceteris expone, habentibus jus protomiseos per propinquitatem. Ideo ad obtinendum in causa congrui, & retractus non esset satis allegare se consanguineum, nisi distinguat, quo gradu jungatur. *Casar. Urill. tradit ad Afflic. decis. 25. num. 6. & 7.*

Itaque dictio hæc universalis collectiva verificatur

in pluribus unuscujusque gradus, non distincto an in eo gradu, puta consanguineorum denuncia-re oporteat prius fratri, quam nepoti, vel consobrino, quoniam istud esset majus onus vicino vendenti rem suam, quæ expositio convenit literæ, & contextui.

Nec posset alio modo sanè intelligi; esset enim contradictio vocari per ordinem, & simul omnes. Nec ab re habetur in text. (*si plures sunt: qui habent jus protomiseos, omnibus denunciatur.*) Socii, quandiu sunt consanguinei, non habent in effectu jus protomiseos, sed ita demum si illi renuncient. Et hoc modo restringitur pluralitas vocandorum primum gradum omnium parentum, similiter ad secundum omnium sociorum, ad tertium omnium conservorum, ultimo ad quartum omnium extraneorum: qui per suas res conjunguntur. *argum. l. ea tamen adiectio. D. de leg. 3. cum vulgarib.*

18 Sequens verò dictio in text. (unusquisque) quavis universalis, verificatur quo ad omnes singulorum graduum. per *l. 1. C. de sac. san. eccle. juncta Glos. Nam & geminatae dictiones restringuntur de habilitate. Glos. in l. lecta, ibi rata, & firma. D. si cert. pet. facit Bal. de dictio. quilibet, & omnis. in rubr. C. qui accusa. col. fin. & vide Barto in l. si cognati. vers. quæro quo ordine. D. de rebus dub. Et secundum hæc dicta intelligebam locum *Tiraquelli de retrac. lignag. §. 1. Glo. 9. nu. 21.* Vbi tenent, quod cum sua consuetudo loquatur simpliciter de consanguineo, quilibet admittitur etiam remotior, & in §. 11. *Glo. 4. num. 3. & 4.**

Diligentius verò re hac perpensa videntur veræ, & receptæ conclusiones: quas subijcio. Prima est, quod denunciatio debet fieri gradatim, id est primo omnibus consanguineis vicinitatem habentibus. Deinde omnibus sociis. Deinde conservis omnibus. Demum omnibus extraneis similiter conjunctis probatur conclusio in textu. ideo difficultate caret.

19 Secunda est, quod si ex pluribus consanguineis: quibus simul denunciatur, ad jus protomiseoe venerit proximior cum remoto: qui proximior est præfertur, remotiore excluso, ex dictis per *Deci. d. consi. 619. licet in casu proposito. vol. 4. Dec. consi. 205. nu. 3. Aym. Crau. consi. 22. Bartol. Casan. des retractis. §. 1. Glos. in ver. le plus procul in terminis nostris Maran. de multipl. alienat. prohib. num. 119. Jacob. Novel. hic num. 13. 17. & §. 1. Tiraq. eod. tract. §. 11. Glo. 3. & 4. & secundum hæc intelligo, quæ notanter dicit *Pet. Paul. Parisi. consi. 81. num. 18. & seq. vol. 3.**

20 Tertia est conclusio, quod omnes vocati petere possunt; cum remotioris causa propter superiores lædi non debeat, & jus hoc apud quemlibet vicinorum in solidum esse dicatur. *Paul. Castrens. consi. 74. circa finem, volum. 2.*

Terminus namque triginta dierum omnibus currit æqualiter, ex dictis *Nicol. Boer. in consuet. Biturig. de retract. §. 2. col. fin.*

Quæ conclusio non contra dicit præcedenti, ex quo *tex. notab. l. peto. §. fratre. de leg. 2.* quem allegat *Oldra. consi. 178. in fi. licet admittat omnes de familia ad fideicommissi petitionem, rem postea temperat, & petitionem modificat, ut proximior quisque primo loco videatur invitatus, ita tamen si para-*

tus

inferenda. Alber. de Rosar. in l. ut vim. de justis. & jur.

- Et quidem magna est conjunctio realis, idest, quæ habetur per communionem rei ad præferendum socium aliis, modo non sint consanguinei vicini. *Marant. de multi. alie. prohib. num. 120.* & habes rationem *Jo: de Amicis infra num. 15.*
- 6 Sed qui sunt isti socii? respondeo iidem sunt, qui & consortes rerum: quos meminit *tex. l. dudum. C. de contrab. emp.* eoque exponit *Bald. ibi in fin. per. participationem dominii*, & alii *dd. sequuntur*, ideo *Napoda. oculatissimè in consuet. si quis habet. ver. in super. de jur. congrui*, exponens illum *tex. dicit, ibi tractari de congruo communione, quod quis tenetur vendere rem suam potius consorti suo, quam alii*, & in consuetu. si domus. Hinc sequitur rectè sensisse *Ant. Gomez. in l. 70. Tanti. num. 27.* tandè esse locum retractui inter socios, *quamdiu retrahens est socius ventitoris in re communi pro indiviso, secus tamen si prædicta res esset inter eos divisa, ut quilibet eorum cognosceret suam partem divisam, & distinctam de per se, et l. magis puro. §. si. D. de reb. co.* cum multis concord. ibi relatis, cujus decisioni simpliciter adheret hic *Bened. num. 31. vers. quid si duo haberent duas possessiones.* Tu adde *Maran. de multi. alie. prohib. num. 120.* qui in idem citat loca *Napod.*
- 7 Ubi verò est societas in communionem rei: quæ venditur, notanter extendit *Gomez. & intelligit procedere retractum, etiam si qui retrahere intendit, sit socius in minima parte ipsius rei, & fuit resolutio Baldi. per illum tex. in l. unica. C. de commu. fer. manum. §. bis itaque*, quod valde notandum est, ne decipiamur ex textu legis Græcorum infra, ubi ostenditur majoritas partium in vicinitate, quoniam oportet intelligi, dummodo qui ex minima parte conjungitur, non sit socius, vide quæ ibi notavimus, etiam pro consanguineis conjunctis ex minima parte.
- 8 Mihi tamen videtur hic textus, ut minimè restringi debeat ad solos socios, & consortes: qui rem: quæ venditur pro indiviso, atque communiter possident, quicquid de suo statuto sentiat *Ant. Gomez. loco ante citato*, moveor ex principio hujus constitutionis, ubi ad litteram habetur (divisam, vel indivisam, aut in communi emptione) ad quæ non advertit *Benedel. dictaq; verba exprimit Afflic. num. 15. in 4. notab.* qui dicit, quando agitur jure congrui, non est in consideratione, an res vendita sit divisa, vel indivisa, & sic non est considerabile, an sit unius personæ, vel plurium: nam res communis propria dicitur)
- Unde & illud consequens est per hunc textum, quod si res sit communiter possessa, siue divisim, cum unus ex sociis partem suam vendit, prima causa est consanguineorum: qui vicinitatem habent, & hi præferuntur sociis, & consortibus, attento ordine hicposito. In primis vocentur parentes, & ita expressè decidit *Affl. eod. 4. not. in fi.* dum format. *Habeo unam domum communem, illam volo vendere Titio, quis præferatur socius, vel parentes* certè parentes præferuntur, per istum *tex. sed socius iste præferatur vicino extraneo, ut hac littera probat, dum dicit, postea socii*) & idem sentit *Maranta de multi. alie. prob. num. 120.* Pro qua resolu-

tione vera allego *Deci. consi. 619. & in specie Jacob. Novel. in princ. consi. num. 6.*

- 9 Barentes verò consuetudinem habent expressam, quæ incipit, *dudum §. sed si res ead. sit.* cujus verba sunt, (*Sed si res: quæ venditur, communis fuerit, licet partem masculinam aliquis eorum habuerit, jure tamen communis omnes extraneos, & si protomifim habeant, in solidum superabis. Nisi, ut dictum est, res: quæ de parentela fuerit, vendatur.*)

Hic adde, quæ diximus supra in primo textu. *vers. ex parentela.*

- 10 Adde, quod si plures sint socii, omnibus denunciari oportet, nec sufficeret uni ex pluribus sociis vendere, sicut in parentibus supra *Glof. præcedenti* notavimus, in terminis allego *Jacob. Robuff. in l. quoties. C. de agric. & manc. domin. lib. 11. qui argumento d. l. dicit, quod si res communis vendatur, potius debet duobus sociis, vel consortibus vendi, quam uni soli, ne molestus sit aliis.*

- 11 Pone, quod uxor ad rem per maritum venditam juxta prædium: quod est ipsius uxoris proprium concurrat eum sociis mariti jure hoc protomifeos, nunquid erit potior, & socios excludat? hic *tex. videtur pro sociis in defectum parentum.* Parentes verò exposuimus consanguineos supra *vers. Parentes, & vers. Ex Parentela.* ergo socii præferuntur.

- 12 Pro uxore facit, quia diximus jus protomifeos regulari secundum naturam successionis hæreditariæ in gradu consanguineorum ex antiqua lege *Mosis, ut Jerem. cap. 32. Posside agrum meum: qui est in Amathot in terra Benjamin: nam tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, ut possideas (liam Rus. c. 4. nullus est propinquus, excepto te, qui prior 13 es.)* consequens est, quod quemadmodum præfertur consorti uxor viro mortuo in re ab Imperatore donata, juxta *l. jubemus secundum unam lecturam: quam latè probat Olofred. C. si socii. liber. Imp. lib. 10.* ita & in hoc casu.

Item pro ea est. *C. unde vir, & uxor.*

Rursus facit. Nam & si jure communi societas honorum non contrahatur inter virum, & uxorem, ut post alios *Covarr. 2. part. relecti cap. 7. num. 5.*

- 14 Socia tamen est non tantum rei humanæ, verum & divini domus. *l. adversus. C. de crimi. expil. heredi.* & consortium omnis vitæ, & divini, & humani juris communicatio nuptiæ sunt. *l. 1. D. de ritu nupt.*

Prima naturalis humanæ societatis copula vir, & uxor dicitur. *Pennus in l. 2. C. de prox. fac. serin. ver. societas. lib. 10.*

Et societate, quæ est inter virum, & uxorem non esse minus privilegiatam expressa: quæ inter alios contrahitur, notat *Bald. in l. ex diverso, quam legit cum §. focero. l. rei judicata. D. solu. matrim.*

Aristoteles melioris naturæ lumine ductus *Econom. lib. 1. tex. 3.* societatem esse, ait, maximè secundum naturam maris, & femine, eorumq; societatem necessitate constitutam.

Præterea diximus, attenta hæc constitutione non requiri communionem rei, quæ venditur, cum protomifim locum habeat, tam si pro divisa, quam si pro indiviso res vicina vendatur, quæ & res gis

60 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis:

mus in princ. constitu. vers. ex parentela, meri-
 id, &c.

15 In iudicio autem communi dividendo sociorum
 privilegium est in electione partium, ratione pro-
 pinquitatis rei propriæ ipsius socii eligentis ad
 rem communem divisam, ex relatis per *Ant. Capi.*
decis. 42.

16 Non est silentio prætereundum, quod *Jo. de*
Amicis consi. 29. ad secundum, inquirens qua ra-
 tione socius in re communi vendita alijs præferat-
 tur, dicit, præsupposita hac l. per quam attenditur
 majoritas vicinitatis, socium habere vicinita-
 tem, non solum per decem, sed etiam pro infinitis
 partibus; nam in re communi pro indiviso quilibet
 sociorum habet in qualibet parte, & cespit
 partem, secundum *Glo. in l. qui Romæ. §. duo fra-*
tres de verb. obli. videtur tex. in l. 2. C. quando, & qui.
4. pars deb. lib. 10. deinde subdit. Confocius exclu-
 dit omnes collaterales, quamvis conjunctos ex
 mille lateribus, ut in *d. consit. ibi* (postea socii,
 qui sunt conjuncti. Et non est ea ratione scilicet
 privilegii societatis principaliter, ut quidam Nea-
 politani dicunt (Afflictum intelligit) Sed est ra-
 tione majoris vicinitatis, & conjunctionis; quia
 quilibet sociorum in re communi: habet in quali-
 bet cespit parte suam pro indiviso.

Exinde inf. et ipse Joannes de Amicis ad proto-
 mium domus habentis plura solaria, vel furnum
 inferius, sequens *Napolitan. in consuet. Neap. co. tit.*

S U M M A R I U M.

1 Socii unde, & qui dicantur.

Postea socii. Glosa Antonii de
 Caputis.

2 Socii secundum derivationes dicuntur propter
 periculum, vel operis societatem, vel à sequor,
 eris, Unde propriè socius in periculis, collega in
 officio, Comes in itinere, consors in præmio, so-
 dalis in menta. Et de multiplici societate tractat
Glo. in clem. 2. de penit. Sed hic accipitur societas,
 prout est communionis, per eam quæ dicuntur su-
 pra ea. constit. ibi communem domum, vel rem
 immobilem divisam, vel indivisam) facit *insti. de*
oblig. qua ex quasi contra §. item si inter, & est ex-
pressum ff. pro socio. l. ut sit, cum seq. & commun. di-
vid. l. 2. cum simil. Anto. de Caput.

S U M M A R I U M.

3 Parentes, socii, & qui sunt sub uno servitio,
 etiam ex minima parte conjuncti omnibus
 præferuntur.

Ex aliqua parte.

4 Ista dictio est relativa diversitatis; quia refertur
 ad diversas partes, & in modica parte verifica-
 tur, ut nota. *extra de præb. c. cum jam dudum.*

Et ex hoc puto, quod in his tribus personis, sci-
 licet patribus, sociis, & qui sunt sub uno servitio,
 si ad rem alienandam conjunguntur pro aliqua par-
 te, quod anteferuntur omnibus aliis quantum

cunq; conjunctis, etiam pro majori parte, & sic fal-
 lit in fine hujus legis ibi (qui habent protomium
 à tribus partibus. *Anton. de Caputis.*

S U M M A R I U M.

- 1 **C**onservi, an sint preferendi vicinis.
- 2 **C**onservi qui sunt, & an curiales.
- 4 **C**urialium res non nisi necessitate urgente ven-
 duntur.
- 4 **C**uriales, consortes sunt.
- 5 **C**urialium tres species.
- 6 **C**urialium hodie libera alienandi facultas.
- 7 **I**n feudis an sit locus protomisi, cum ratione feudi
 teneatur suscipiens servire.
- 8 **V**assallus non idè dicitur servus, & si teneatur
 pro feudo præstare servitia.
- 9 **N**otatur Federic. quod in quodam servilem
 conditionem vassallos ratione feudorum redegit.
- 10 **V**assallo vendente feudum cessat jus protomiseos.
- 11 **Q**ualitas personarum in feudi alienatione indaga-
 tur, nec sit absque consensu Regis.
- 12 **C**onsentire in feudi alienatione est donare, ideo
 consensus est stricte intelligendus.
- 13 **S**ervitium quod pro feudo præstatur, si personale,
 cessat jus protomisi. secus si reale, & qua sit diffe-
 rentia.
- 14 **F**eudum possidentes pro d. viso sub annua pensione
 qua dicitur reale servitium, habent jus protomiseos.
- 15 **I**nvestiti de eodem prædio sub reali servitio viden-
 tur socii, id. d. secundo gradu invitandi.
- 16 **F**eudum emens pro se, & cui dederit, tenetur vici-
 nis jure congrui, & quid illa verba investitura
 importent.
- 17 **D**ominus est honorandus, cum feudum alienatur,
 & quandoque Rex, quandoque Baro.
- 18 **D**omini assensus non requiritur, data licentia alie-
 nandi ex forma investitura.
- 19 **C**lausula ad habendum, tenendum, & possidendum
 feudum, & quicquid sibi placuerit faciendum,
 quid importet.
- 20 **L**icentia alienandi feudum in investitura conce-
 sa, intelligitur secundum formam legis.
- 21 **F**euda indistinctè & quibuscunq; vendi possunt,
 nec domini requiritur assensus ex Gallia con-
 suetudine, ubi feuda instar Patrimonialium
 sunt. num. 25.
- 22 **N**ovus vassallus jure investitura nihil Domino
 debet, cum ejus assensus non requiritur, ex con-
 suetudine.
- 23 **A**gnati post dominos invitandi sunt, quasi jure pro-
 tomiseos in feudi alienatione.
- 24 **A**gnatorum prælatio in emptione feudi non dicitur
 protomiseos, nisi quoad quid.
- 26 **F**eudalis retractus cum consuetudinario magis,
 quam cum jure hoc protomiseos convenit.
- 27 **J**uris congrui quatuor species.
- 28 **F**eudum emens cum licentia alienandi, tenetur Do-
 mino, & Agnatis quo ad retractum.
- 29 **D**ominus jure consolidationis utilis Domini cum
 suo directo est emptori preferendus, & infra quod
 tempus.
- 30 **A**gnati ratione sanguinis admittuntur, & vicini
 excluduntur in feudi emptione, & infra quæ tem-
 pora.

- 31 Feudi revocatio, differt à pralatione ad feudum.
- 32 Feudi alienatio valida est supponenda, cum quaeritur, an in illa sit retractus locus.
- 33 Domini consensus, an praedictet filiis, & agnatis.
- 34 Dominus, an Agnatus praefendus est, remissivè.
- 35 Agnati tam proximi, quam remoti invitandi sunt.
- 36 Vicini admittendi sunt ad rem feudalem, cum venditur, domino, & agnatis non contradicentibus.
- 37 Domino infudante an sit locus congruo.
- 38 Principis quanta sit in feudis auctoritas, cum sit legibus solutus.
- 39 Princeps ex sola concessione transfert dominium, & possessionem.
- 40 Inferior à Principe in feudis dat, & cessat protomifis.
- 41 Feudum ex benevolentia datur, idèd & si pro praestandis servitiis concedatur, quoniam praeponderat beneficentiam, dicitur species donationis, si non simplicis, solum ob causam.
- 42 Feudum si precio detur, an sit locus congruo.
- 43 Feudum pecunia quaesitum à benevolentia investientis adhuc proficisci dicitur, & si à propria, & vera feudali natura deviet.
- 44 Latio quomodo considerari potest in feudi concessione ad intellectum cap. ad nostram, de reb. eccl. non alic.
- 45 Feudum possidetur, uti tale, etiam quod necessitate urgente conceditur, ejusque possessio semper favorabilis.
- 46 Vassallo propter servitia rei utilitas naturaliter cedit, unde fructus feudi apud Dominum pignorat: non lucratur, quoniam non servit.
- 47 Latio considerari non potest in feudo absque ulla necessitatis causa concessio.
- 48 Servitia regulariter sunt personalia, & an sint in feudi subalternibus.
- 49 Labor persona in feudis major est qualibet precio, quod facit pro vitandis scopulis, qui occurrunt ad intell. c. conquestus. de usur.
- 50 Inferior à Principe dicitur, qui nullum habet Principatum.
- 51 Feudi investitura ubi in fraudem fit, locus est protomifis.
- 52 Vassalli inviti alienari non possunt, nisi Domini necessitas urgeret.
- 53 Vassalli habent jus pralationis, veluti protomif. ut pretium offerentes, possint se redimere, atque in dominio Principis ex tunc haberi, & quid intersit esse demaniales.
- 54 Universitates Regni post anni spatium à die captæ possessionis, nec per viam restitutionis possunt se redimere.
- 55 Consortes ratione unionis jurisdictionis, habent jus retractus.
- 56 Civilis, vel criminalis jurisdictionis appellatione, quid veniat.
- 57 Ecclesia est manus mortua, ideo non praefertur.
- 58 Manus mortua, quid, & unde dicatur.
- 59 Consort non potest vendere partem jurisdictionis, quam habet in castro ad amulationem.
- 60 Habens rem feudalem, cum dicatur esse in ejus bonis, an retrahat rem vicinam venditam?
- 61 Fenda quadam sunt juris publici, quadam pri-
- 62 Limitaneus ager qui dicatur, & an feudum sit ager limitaneus, cum in eo non detur accessio?
- 63 Barones non possunt mandare vassallis ne vendant aliis, quam sibi, & an praeferrantur in locatione.
- 64 Universitas vendens, vel locans, non tenetur invitare vicinos remissivè.
- 65 Coloni fiscales habent jus pralationis in primo gradu, & qui sint.
- 66 Patronis competit jus accrescendi in duobus, vel pluribus libertis.
- 67 Verus sensus eorū, qui sunt sub eodē servitio itidē qui possident in eodem territorio, & cives sunt.
- 68 Cives, & municipes praeferrunt extraneis forensibus ratio est, & favor.
- 69 Cives qui, & qui Forenses prohibita venditione alii, quam Concivi suo.
- 70 Retractus jure communi comprobatur.
- 71 Retractus conterraneorum, & Conciviam est favorabilis.
- 72 Retractus contra forenses, an comprehendat filium retrahentem bona patris, vel majorum.
- 73 Constitutio Sancimus debet dici jus commune.
- 74 Metrocomia quid sit ad intell. Rubr. C. de habit. metroc. lib. 11.
- 75 Conservis, seu sub eodem servitio quoad eundem Baronem, qui sunt.
- 76 Servitium praescriptum in regno subditis Baronum.
- 77 Nemo potest effici homo alterius sine assensu Regis.
- 78 Verbum servire quid?
- 79 Verbum dominis largum, & in quacunque modico superioritate ejus significatio salvatur.
- 80 Retractus in favorem civium secundum statutum Venasvi.
- 81 Uxor effecta de domicilio viri, an gaudeat retractu sui fori originalis.
- 82 Forensis effectus civis tempore traditionis rei vendita an petat ut civis.
- 83 Alienatio rerum stabilium potest prohiberi in forenses favore civiam.

Sub eodem servitio.

- 1 **S**ervitio) iste verficulus, ut tertio ordine vocentur hi qui sunt sub eodem servitio, habetur vario modo, nec fuit in omnibus editionibus, quidam habent (Postea socii: qui sunt similiter conjuncti post hos illi, qui sunt conjuncti tantum, etiam qui extranei sunt, post omnes istos vocentur illi qui sunt sub uno servitio, & sunt conjuncti et aliqua parte) secundum quam lectionem confortes servitorum essent in ultimo gradu, quod non est. Alii non habent verficulum de his, qui sunt sub uno servitio, sed tantum ponuntur tres gradus invitandorum jure vicinitatis, idèd Afflicet nec verbum quidem dicit de hujusmodi conservis. Novissimæ impressiones communiter habentur, sicut & ego textum fideliter posui, collocando in tertio ordine confortes servitorum, & est rationale, ut in discursu patebit, & hanc lectionem agnovit Capatus, ut patet in Gl. sup. vers. ex aliqua parte.
- 2 Qui sunt igitur hi sub eodem servitio? Robertus Maranta Venusinus in sollempni tractatu de multipl. alic. prohib. novissime in lucem edito, à me tamen antea viso penes doctissimum, & humanissimum domi-

62 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

dominum, & præceptorem meum Robertum nepotem, num. 121. exemplificat in curialibus, ut cum feudum curialis vendit, & alter curialis est vicinus, is præferatur tertio loco, excluso non curiali vicino.

6 Sed non transit sine difficultate; quoniam res curialium immobiles vendi non possunt sine decreto. *l. curiales. C. de præd. curial. lib. 10.* Nec passim venduntur, sed necessitate cogente. *l. 1. cod. tit. ubi dd. notant.*

Re autem ex necessitate vendita cessare dicimus jus protomiseos.

7 Præterea si de curialibus intellexisset *Federic. Imp.* illi fuissent secundo gradu positus; quia confortes sunt. *per tex. l. 1. C. quando, & quib. 4. pars debet. lib. 10.*

8 Nisi dicas esse alias species curialium; tres enim ponit *Lucas Pennus in d. l. curiales*, est mentio in *constit. reg. statuimus, ut magna. de offic. magi. instit. ubi Glo. & Napod. in consuet. Neap. de insirura. consuet. per cur. al.*

9 Et in qualibet specie intelligas, hodie cum libera sit Curialibus potestas alienandi sine decreto, & ad domini libitum, dictum domini *Murana* est notabile, ut ipsi Curiales tertio loco admittantur ad jus protomiseos, duobus modis privilegiati per hanc constitutionem. Primo, ut præferantur aliis extraneis. Secundo, quod ex minima parte conjuncti alios excludant: qui conjugerentur etiam ex tribus partibus, ut valde notanter declarat hic *Ans. de Caput. vers. ex aliqua parte*, quod poteris notare, si casus accideret inter decuriones alicujus oppidi, & alios officiales collegas; quoniam hi essent invitandi, ut emanent magis quam vicini extranei.

10 Si diceremus hunc textum intelligi posse in duobus vassallis: qui sunt sub servitio ejusdem domini, conveniunt quoque verba hic posita; Nam in id datur feudum, ut suscipiens, & hæredes serviant, sive servitium sit certum, sive incertum, habetur in *cap. 1. §. beneficium, in quib. cau. feud. amitta.* Et sive sit Baro, cui pro feudo præstatur servitium in Regno per *cap. Caroli II. cujus est initium Comitibus, & Baronibus.*

Sive Rex ipse puta pro feudis quaternatis, ut dicit *And. in cap. 1. §. similiter. de capit. Corradi, & in consuet. domini à vassallis*, facit quod legitur in *cap. 1. §. & quia. vers. cum verò Conradus tit. incip. consuet. feud. ibi.* Petium est à fidelibus: qui in ejus erant servitio. Item vassalli de familia domini esse videntur. secundum *Affl. in cap. 1. §. item si quis. nu. 70. causa. 40. quib. mod. feud. amitt.*

11 Non tamen intelligas per hæc dici servos, etiam si non possent à loco Vassallagii recedere. *Bald. in l. summa D. de statu homi.*

12 Inter scelera *Federici Imper.* quem tenui fuisse hujus constitutionis authorem hoc notavit, improbavitque *Innocentius IV.* in Concil. Lugdun. quod homines Regni redegerat in servitium, ac sub quadam servili conditione vivere compellebat, *de sentent. & re jud. lib. 6. cap. ad apostolica.*

Et hic intellectus optime facit pro iis; qui tenent jus protomiseos habere locum in feudis: quam opinionem verissimam aserit, & de ea nunquam fuisse dubitatum per feudistas peritos, *Fab. de An. no præf. obser. 10. obser. quem quoque meminimus*

pra. ver. per emphyteosim.

Tu tamen adverte, cum quaeritur an jus protomiseos, & congrui locum tibi vindicet in feudis? oportet enim primò distinguere causarum figuras, deinde jura, figurari potest, uno modo, quando vassallus vendit, altero modo, quando dominus de re immobili aliquem infeodat. Quò verò ad jus, aliud erit quaesitum an ut locus protomisi per istam legem, aliud si per consuetudines feudales, nec temerè, & simpliciter respondebis quaestioni propositæ: quæ uno, vel altero modo intellecta diverfam admittit juris interpretationem.

10 Primò, cum vassallus vendit feudum, respondet *Affl. Et. hic. 3. Notab. num. 7. vers. item quæro* an istud jus protomisi. habeat locum in feudis, quod non, quia, inquit, in generali appellatione bonorum non veniunt feudalia, & quia alienatio non potest fieri vicino de re feudali sine consensu Regis. Et quia si Princeps consentit Titio extraneo ementi non propterea sequitur quod consentit Sempronio vicino, quia alia est persona extranei, alia vicini. Et Princeps non debet habere eum in vassallum quem nolle. Alias sequeretur, quod feudum jure congrui posset alienari vicino sine consensu Regis, quod est contra constitutionem *Affl.* Eandem conclusionem firma *Jacob. Novel. num. 129. & seq. fol. 33.* non faciens mentionem *Affl.*

11 In feudis discutitur, & indagatur qualitas personarum, an sint habiles ad servitia, & fidelitatem. *Signor. de Homia. cons. 221.*

12 Et consentus domini limitatè, & strictè intelligitur super feudi alienatione, quia contentire est donare. *Andr. cap. 1. in princ. de prohib. feud. alien. per Feder. & in consuet. Regni. in aliquibus. vers. si verò minores filia. Frecc. de subfeud. autb. 2. num. 12.*

13 Limita, & declarata conclusionem in feudo: pro quo præstatur servitium personale; quoniam si effecti concessum sub avvo reddito, non esset feudi natura censendum, sed magis emphyteoticus, & censualis, etiam si verba concessionis concepta essent de feudo, ideo in tali re haberet locum jus protomiseos per hanc constitutionem. Ita *Sempro. Asoio de term. 34. inter Antonellum, quem, & supra meminimus, vers. per emphyteosim. in fin. ex dictis Thom. Grammat. dec. 77. Frecc. Joan. Vinc. Anna, & aliorum, ut ibi, quibus commodissima sunt, quæ colligit Bartolo. Casan. in consuet. Burg. de fidei. rubr. 3. in princ. num. 7. & inde post Pyrrum, & Ioan. Say. post. in suis consuetud.*

14 Unde sequitur, si duo, vel plures possiderent prodiviso prædia quædam de feudo, pro quibus quilibet eorum teneretur domino ad annuam quantitatem frumenti fortè, vel alterius rei, qui vendere vult suum prædium, debet denunciare vicino habenti jus protomiseos ratione prædi, de eodem feudo deprentis, per hunc *tex.* constitutionis *Federici*; quoniam omnes sunt sub uno servitio, non certè personali, sed reali, secundum distinctionem *Cyni in autb. Ingressi, num. 22. vers. circa præmissa ad hoc quæro. C. de sac. san. eccles. sequitur Alex. consi. 136. num. 4. vol. 1. annua enim præstatio dicitur reale servitium, dicit *Cyn. ibi. idem Alex. consi. 79. num. 17. vers. & licet ultra juramentum. vol. 1. allegat Bald. in feud. de pace constant. vers. libellarium.**

15 Fortius hi si essent de eodem prædio investiti sub

- bus mens arguatur, ita voluisse, idem *Loffred. post Pennensem*, quem refert, & *Baldum*, quibus addo *Didac. Covarr. variar. resol. lib. 2. cap. 19. num. 3.*
- 39 Sed ponamus, quod quilibet à Principe inferior, etiam si esset rusticus, rerum tamen suarum administrationem habens rem daret in feudum, juxta *c. 1. §. novi. per quos fiat investit. Bal. in c. 1. de his, qui feud. dar. post. Andr. in cap. si verò contingerit. vers. pater. de allodi. lo. Cepb. qui de communi opinione testatur consil. 608. à num. 2. vol. 4. post. Cur. Jun. quem meminit de feud. 2. par. q. 4. habetur in Syntag. comm. opin. uni. jur. loco §. de feud. quamvis adverteretur *And. Facchin. noviss. controver. Jur. lib. 7. cap. 74.**
- 40 Alia ratione concludi oportet protomifim cessare, quoniam feudum est, quod ex benevolentia datur. *cap. 1. §. fin. in quib. caus. feud. amitt.*
- Idè dicunt esse speciem beneficii, velut est donatio, si non simplex, saltem ob causam, ut per *Oldr. consil. 159. num. 3. Bald. consil. 300. vol. 2. Soccin. consil. 30. num. 9. vol. 3. & consil. 53. num. 14. vol. 4.*
- In donatione autem quocunque nomine confectur protomifim locum non habet, *tex. est ubi notavimus infra. §. causa dotis.*
- Nec quia in definitione feudi, illud ad hoc concedi, habetur, ut suscipiens, & ejus hæredes fideliter serviant, èd minus concessio dici debet gratiosa; cum præponderet beneficium, ex dictis *Bald. in prælud. feud. vers. pro intellectu horum. num. 9. & 10.*
- 41 Plus quoque videtur ob stare, ut jus ipsum protomifim locum habeat, quod per consuetudinem usurpatum est feuda posse precio acquiri, teste *Bal. in cap. 1. §. ex eadem. num. 2. de leg. Corradi. contra Glo. in cap. 1. de benefic. frat. de qua re notanter Garzoni. tractu. de sermin. ad benefic. recip. limitat. 6.*
- Unde videtur saltem hoc casu, cum sit emptio rei stabilis, debere vicinos præferri, ne alias fraus, fiat huic legi. Non enim censendum est feudum si non gravitate concedatur. *Iaco. de Belvis. & Nicol. de Neap. in cap. 1. de bene. frat. & quali. fiat frat. succed. quos refert Gueri. Pifo. in prælud. feud. cap. an feudum pecunia acq. post.*
- 42 Sed respondetur ex communi dd. resolutione pecuniam non ob stare, quominus feudum pecunia quæsitum à benevolentia domini investientis proficisci dicatur, & si à propria, & vera feudali natura deviet, secundum *Bal. in l. si quam. C. de oper. lib. & l. qui se patris. C. und. lib. idem Bald. Iser. Alvar. Card. & alij in cap. 1. de natu. feud. allegant frequentes locos in vsib. feud. Canonista per illum *tex. cap. ad nostram, extra de reb. eccl. non alien. & de communi testatur Guerin. in d. cap. An feud. pecu. acquir. in prælud.**
- 43 Nec præteribo quo ad *d. c. ad nostram*, quomodo in concessione feudi consideretur læsio, ut sit locus remedio *l. 2. C. ad rescin. vend.*
- Prompta enim resolutio haberi potest, si consideremus, quod licet regulariter feudi concessio sit actio ex munificentia, & prælati ecclesiarum possint cum capitulo infeudare, attamen cum necessitate urgente in feudum dederint rem

Ecclesiæ, ut occurratur necessitati; quoniam eo casu nulla videtur haberi liberalitatis ratio, attèta necessitate. *l. rem legatam. D. de adm. leg.* Ex fine intento magis colligitur principale propositum vendendi, quam in feudum concedendi, ubi plurimum est liberalitatis, cum dicatur ex benevolentia dari, ut in definitione tradita *c. 1. §. fin. quib. caus. feud. amitt. quæ communiter recepta est.*

Idè sequitur merito locum esse, data læsione, remedio *d. l. 2. de resc. vendit.*

- 44 Cum verò mentio habita fuerit de feudo, eodem themate retento, sub interminatione servitiorum, interim possessum est, ut feudum: cujus possessio est favorabilis, probat *Bart. Casan. ad consuet. Burgund. des fiefz. §. 1. tex. dedans lau. num. 2. post Nicol. Boer. quem allegat.*
- 45 Ut non ab re decreverit ibidem Summus Pontifex fructus exinde perceptos compensari cum labore. Naturale est enim servitiis vassalli utilitatem rei feudalis cedere secundum feudum in *§. beneficium. d. tit. in quib. caus. feud. amitt. facit tex. in cap. 1. ubi casus est singularis, extra de feud. in eo, quod abstinendo se vassallus à servitiis fructus feudi apud dominum pignorati non lucratur, ad Panorm. Abb. in cap. ut si clerici, extra de judic. Casan. in consuet. Burgund. des fiefz. §. 2. in fine prima Glo. ubi meminit Francisc. Curtium consil. 6.*
- 46 Quòd si ex parte illius monasterii depressi maximo debitorum onere propositum fuisset infeudandi, circumscripta necessitatis causa tunc imminente nullam læsionem allegare potuisset, ex quo cum pro feudo debitum esset servitium, quamvis
- 47 illud non credatur esse ex substantialibus feudi. *Andr. in c. 1. §. hujus autem generis, in quib. caus. feu. amit. de qua re Camerar. in sollempni repet. c. Imperialem, in princ. col. 2.*
- Et servitium regulariter sit personale juxta theoreticam *Cyni in ausb. ingressi. C. de sac. sanct. eccl. cui concordantes citat Casan. dict. tit. des fiefz. in princ. num. 7. & 8.*
- Et dicit *Bald.* causam feudi esse radicatum in persona, id est in servitio personali, *in l. si quas minas. col. antepen. C. de sac. san. eccl. nec aliter esset propriè feudum, nisi servitium personale deberetur. Thom. Grammat. sequens Cynum. decis. 77. num. 10.*
- 48 Sequitur quòd labor personæ etiam minimus omnem læsionis materiam tolleret tanquam major quolibet precio. *Bur. in l. 1. 3. par. princ. C. de senten. quæ pro eo quod inter, vide notabile verbum Bal. in d. l. 2. C. de resc. vend. vers. sed an habeat locum hæc l. in concessione feudi.*
- Quæ quoque ratio facit ad *tex. cap. conquestus, extr. de usur. & isto modo evitantur scopuli, quos opponunt dd. nostri, ut per Didac. Covar. lib. 1. variar. resol. cap. 3. num. 3. & inde Ary. Pincl. in repet. d. l. 2. C. de rescin. vendit. 2. par. c. 4. num. 14. & seq. ubi bona additio Suarez.*
- Quare sive Princeps investiat, sive inferior, sive ex mera gratia, sive etiam pretio (cum & in pretio sit beneficium) cessare dicimus, & tenemus jus congrui, quicquid sit dictum in emphyteuti; quoniam receptum est in hac exorbitanti retrahet; & protomifeos materia non fieri extensionem

66 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

- nem ad alios contractus quamvis similes.
- 49 Inferiores autem à Principe eos intelligi, qui nullum habent principatum, declarat *Garzon. de fœmi. ad feu. recip. limit. 44.*
- 50 Sed videntur hæc restringenda, nisi in fraudem vicinorum feudi investitura fieret pro investitura venditionis, quod in alienatione feudi *lac. Cujac. de feud. lib. 2. tit. 4.* cum enim ex moribus non possit quis feudum alii vendere, quam agnato, in feudum tamen dare cuilibet possit, *In feudum, inquit, dari extraneo potest, neque tunc locus est juri protomiscos, nisi hoc fiat in fraudem consuetudinis, ut si de simularum investitura feudi pro investitura venditionis, quo casu jus protomiscos locum habet. Idque clarius habetur, ipseque adnotat eo. lib. 2. tit. 9.*
- 51 Alius est casus; in quo solet esse quæstio; sit necne locus congruo, & prælationi, & quomodo? cum scilicet Dominus intendit vassallos alienare, requiri enim eos debere, ut consentiant, ac invitos non posse alienari; deducitur ex *l. invitatus, ubi not. D. de fideic. libert. Paul. de Castr. consil. 70. col. 3. num. 6. lib. 1. Aym. Crave. consil. 54. num. 3. 1. pa. Jul. Clar. in §. feudum. q. 28. in princ. ampliat, & limitat Porti. lib. 5. conclus. reg. 21. in Syntagm. comm. opin. loco 5. de feud. c. 20.*
Nisi, inquit, necessitas esset urgens domini, ut alienet, lex namque cum necessitati cedat, liceret domino eos alienare etiam dissentientes. *Franc. Rip. respon. 25. Ioan. Fab. in §. item serviana. Institut. de actionibus. Ioan. Cephal. consil. 451. n. 3. 13. volum. 4.*
- 52 Sed isto tamen casu habent vassalli jus prælationis, veluti protomiscos, ita ut precium: quo fuerunt venditi offerentes possint se redimere, atque in demanio Principis ex tunc haberi; quoniam illorum interest alteri non subici, cum semel fuerint demanialis, *Andr. in cap. 1. §. præcrea ducatus, nu. 45. & seq. vers. ita tamen, ut vassallus, de prohib. feud. alie. per Feder. declarat notanter Freccia lib. 2. de subfeud. 2. author. num. 26. & secundum Frecciam fuisse decisum, refert Jo. Vinc. Anna allegat. 27. num. 20. & ad materiam notabiles remissiones vide per addent, ad Napoda. in probem. consuet. §. præfatis, eandem Annam allegat. 87. ubi an exceptio pragmaticæ solitæ juri obstet universitati retrahenti,*
- 53 Verum hujusmodi facultas est hodie restricta infra unius anni spacium tantum à die captæ possessionis, quo elapso Regni Universitates sunt ex-

clusæ, etiam per viam restitutionis, in integrum; ut est novissima pragmatica; & vide dominum *Præsid. de Franchis decis. 17. par. 5. quod & notavimus in fragmen. jur. patrii vers. Universitas cū alienatur, ut dixi super vers. denunciatur, numer. 93.*

- 54 Similis quæstio retractus, & prælationis, neque ratione majoritatis domini; ut cum vassallus vendit feudum; neque ratione sanguinis, ut cum Agnatus feudum vendit, neque ratione subjectionis, ut cum dominus vendit vassallos, sed ratione æqualis domini, seu jurisdictionis occurrit inter duos plures dominos jurisdictionis consortes: quorum unus vendit, an alter præferatur, qui reliquæ jurisdictionis est dominus ratione unionis: cui respondet *Arnol. Ferron. in consil. Burdeg. de retract. §. 2. Consortem admitti, ubi vendita fuerit pars à consorte, si quidem agatur de jurisdictione jurisdictionis favore, & ceteris præferat, ut docet Bald. in l. 1. C. qui testam. face. post. per l. quicumque, C. de fund. limit. lib. 12. idque comprobatur ipse ratione & auctoritate, subdit tamen contra opinionem Baldi in suo Senatu judicatum in causa Regis Navarre, & Dominici Cæsi: qui tanquam confors ad castri partem venditam: cujus pro parte erat dominus admitti volebat, nec est admittus.*

In S. C. Neap. decisio est pro consorte, ut præferatur ratione unionis jurisdictionis: quod evenire solet; cum alter civilem habet, alter criminalem de qua re *Mari. Frecc. lib. 2. de subfeud. d. auth. 2. num. 26. vers. si dominus, moderni addent. ad Napod. in probemio consuet. Neap. §. præfatis, litt. F. Vinc. de Franch. decis. 17. ubi notanter, & vide Francis. Marc. decis. 359. par. 1. ubi de jurisdictione communi cum fisco; an confors jurisdictionis debeat præferri hominibus loci offerentibus precium ipsi fisco, allegavi pro domino Duce Neapoli meo domino.*

Fortius dico ex facto: Universitas Terræ Cistermini: cuius civilis, & mixta jurisdictionis est Ecclesiæ Cathedralis Monopolis fuit ipsa prælata in jurisdictione criminali contra D. Vincentium de Tolfa: qui eam emerat, restituito precio: quod ille solverat, cum non competisset ius congrui, & prælationis Ecclesiæ Monopolitanæ consorti dicte jurisdictionis, si enim competisset Ecclesiæ, excluderetur Universitas, facto verbo in Collat. Consil. salutis anno 1581. Antonio Portio Episcopo pro sua Ecclesia stante, in cuius rei memoriam.

Inscriptio extat in porta Castris Cistermini.

DOn Joannes de Zunica Petræpretiæ Principi Castellæ majori commendatario, & in Regno Neapol. Prorege.

Quodd criminalem Cistermini jurisdictionem post annos quinquaginta à sævis Dominis ad Regiam potestatem revocavit. Cisterminates in tanti beneficii memoriam Principi justitia, & pietate clarissimo dedicarunt Salutis Anno M. D. LXXXI.

55 Quid autem veniat appellatione civilis, vel criminalis jurisdictionis, ubi duo sunt domini, declaravit Rex Ferdinandus per *pragmat. Graviter coram, inter cap. reg. Jo. Ant. de Nigr. fol. 237. Arnol. fol. 24.*

56 Ecclesia Monop. non potuit prætere prælationem, quamvis conres esset in jurisdictione ratione unionis, ut tactum est, quando enim res devenisset ad Ecclesiam, incidisset in manum, ut vocant mortuam, idem non patitur Rex directus Dominus in ipsam Ecclesiam fieri consolidationem & acquisitionem ex dictis *Specul. titu. de locato. §. olim, est tex. in cap. 1. §. 1. de alien. feud. ponit Mansuer. in sua practiq. eod. titu. de locat. & jur. eraphyt. num. 14. vers. item si res. quæ data suis latius Bart. Casan. rubr. des mainsmort. §. 10. in prin. num. 54. vers. ex quibus omnibus.*

Et ego de manu mortua do tibi *text. in l. ut ubique in Longobard. quando lice. rector. eccl.*

57 Manus autem mortua non solum intelligitur Ecclesia, verum etiam Civitas, Collegium, & quodcunque corpus sæculare, vel Ecclesiasticum, ita dictum, quia sicut semel mortuus amplius non moritur, sic & hujusmodi corpus cum non mutetur, licet personæ: ex quibus consistit, mutentur.

58 Cum de duobus dominis egerim, & prælatione alterius ex eis, cum alter feudum, aut jurisdictionem venderet, non est silentio prætereundum, quod si ille: qui sic vendit, extraneo venderet ad æmulationem consortis, non utique posset, juxta singularem doctrinam *Bald. in l. 1. ad finem. C. qui testa. face. post. qui dicit istud esse specialissimum in jurisdictione, sequitur Iso. in l. 2. C. ne sis. vel respub. cum aliis per Io. Arno. dial. 90.*

59 Sed hic quæro tandem, sitne dare casum, in quo attendatur jus protomiseos ratione vicinitatis, live propinquitatis rei immobilis? resolutivè dic quod sic, autoritate *Napod. in consuetu. Neap. si quis emit. vers. alicujus, ante finem, titu. de jur. congr. asserentis, quod qui possidet rem feudalem juxta feudum venditum habet jus congrui, sicut in agro vectigali idem concludit. Vnde sequitur quod pro feudo competit jus protomiseos: licet contra possessorem feudi jus protomiseos non militet, ex antedictis ratione vicinitatis. Movetur *Napod.* quia feudum est in bonis feudatarii ut vectigale prædium, ad *Glof. D. de verbo. & rer. signif. l. bonorum, & not. Andr. per quos fiat invest. circa princ.**

Cui tamen resolutioni obstat, quia quæ publica sunt, jus protomiseos non habent *infra §. fin. vers. Via publica.*

60 Feuda autem sunt de publico, dicit *And. in cap. imperialem, in princ. num. 7. de prohib. alien. per Feder. & alibi sæpe, & patet in Longob. de benefic. & rer. tribut. l. in nomine Sanctæ. Concordat *Napod. in consuet. in bonis, tit. in quib. reb. loc. hab. quarta, vers. concessa feuda, inquit, possunt dici, quod sunt in usu publico propter servitia: quæ præstantur pro re publica, & propterea commercium eorum sine jussu Principis non est.**

61 Rursus videtur, quia in re feudali non datur accessio ex re vicinorum privata; ex quo feudum creditur à quibusdam instar agri limitanei omnino sejuncti à Burgenfibus, *arg. ten. l. in agris. D. de*

*acq. rer. dom. nos. instit. de rer. divis. §. prætere per alluvionem, de quo *Alcia. lib. prætermis. ver. limitati agri, & in tres poster. lib. C. de fund. limit. habetur, & not. in cap. 1. §. si quis de manso, si de investit. feud. ubi Iser. Alvar. & alii disserunt.**

Sed hæc ratio tolli potest, licet enim feudum sit designatum certis limitibus, non dicitur per hoc ager limitaneus. *P. Phil. Cornu. consi. 15. col. fis. vers. nec obstat 6. vol. 4.* Nam tunc demum dicitur limitatus ager, quando feudum datur certis finibus & mensura limitatum, ut puta si concederentur centum jugera in feudum, secundum *Bald. in l. certa forma in fin. C. de jur. fisci. lib. 10. Guet. Pison. in prælud. seu. cap. An feudi augmentum.*

Resolutè dico, quod Napodanus format quæstionem in habente eorum, vel fundum feudalem, propè rem: quæ venditur, & ita intelligi oportet non simpliciter de feudo nobili, & dignitatis, sed de ignobili: quod burgenfe vocant, & quod à plebe, & privatis personis dari solet minoribus, & minimis valvasoribus ad *cap. 1. de bis, qui feud. dor. post. & videtur sentire per *Napod. d. consues. in bonis, vers. concessa, vers. sed feudorum commercium, & Glof. vers. sed in bonis.**

62 Prætere Barones feuda tenentes, uti potentes prohibentur per hanc constitutionem accipere quovis prætextu à subditis, per ea: quæ notavimus in *§. prohibemus.*

Rex Ferdinandus pragmatica sanctione anno 1466. edixit. Ne liceat Baroni prohibere, ut vassalli non vendant cuicunque eis placuerit, sed vendant ipsi Baroni, incipit, officii nostri debitum, *tit. de Baron. & eorum officio. Vide Annam singul. 493.*

In quam pragmat. novissimè edidit locupletissimos commentarios *Ioan. Franc. Capob. isque num. 212. dum asserit, Barones non solum cogere non possunt subditos ad vendendum, sed neque ad sibi locandum rustica, vel urbana, præfertur verò in volentibus locare, dicit ipse citans *Tiraq. in præfatis operis de utro. retr. num. 15. ubi tamen *Tiraq.* nihil de Baronibus ponit, quamvis statuta, & consuetudines probet; quibus prohibetur locator alteri vendere priusquam requisierit conductorem an velit emere, elseque certos casus, quibus cum vendere, aut locare volumus, debemus magis uni cuiquam, quam aliis vendere, aut locare, quod nos quoque recipimus, ut in *Glof. per locationem adnotavimus,***

Subdit Capoblanc. ita judicatum fuisse in Sac. Consil. inter Marchionem Lauri, & Universitatem, Actuarius Gioffo. Sed forte illa Universitas habebat quædam communia cum suo Domino, ut ratione consortii ille fuisset prælatus. Ex his quæ adnotavi in *tit. de feu. forest. & aq. par. 2. de defens. Baron. & 3. de defens. Univer.*

63 Cæterum Universitas cum vendit, vel locat, non tenetur denunciare, & invitare alios vicinos, ut emant vel conducant, *infra §. fin. vers. Via publica.*

64 Potest quoque intelligi, & exemplificari *text.* hic sub eodem servitio esse ad effectum prælationis in colonis agri privati Imperatoris. Sed de iis specialiter cautum est, ut primi sint requirendi, non tertio gradu, ut hic, cum aliis similis originis, &

68 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis:

juris, *tex. est in l. quoties. C. de agricol. & municip. domini. lib. 11. ubi Jo. de Plat., Pennus, & Rebuff. notant.*

Isti erant veluti *M. flarii*: quos vulgò appellamus: quorum est mentio in *cap. reg. de offi. Magi. Massa.*

65 Item exemplifica in duobus libertis, propter jus accrescendi: quod in eis respectu patronorum consideratur. *l. communi libertis. D. de bon. libertis, l. utrum portio. de assign. libert.*

66 Ego teneo indubitanter Federicum Imper. intendisse, ut hi: qui habent possessiones in territorio alicujus Baronis, non aliter permittantur alienare per venditionem, emphyteosim, vel locationem cæteris vicinis, nisi post ordinem parentum, & sociorum. Tertio loco requisiverint conterraneos vicinos subiectos eidem domino: Itaque concordat in hoc nostræ constitutioni consuetudo *Barenis, eod. tit. de jur. protomis. §. jus protomileos* fines territorii non excedit.

Verum constitutio ulterius procedit vocando etiam cæteros: quos intellexit sequenti *vers. ibi.* Post omnes istos illi: qui sunt conjuncti tantum, etiam si sint extranei (quem sensum non habuit *Maxil. ibi. Nec in prima consuetud. ejusdem tituli. num. 13.*

67 Hæc prelatio civium, & municipum contra homines alterius domini potuit induci per legem propter id: quod de habitatoribus *Metrocomiæ*, habetur in *l. unic. C. de habit. Metroc. lib. 11. quem tex. Luc. Penn. trahit ad statuta terrarum*, ut nullus audeat vendere domos, aut possessiones suas aliis, quàm concivibus suis.

68 Ita se habent multa statuta per Italiam, & qui sunt in his calibus forenses, & qui cives, vide apud *Alex. cons. 157. nu. 14. vol. 2. latius, & clarius per Jo. Ceph. consi. 246. Magnificus Dominus Galea. Malvas. consi. 93. nu. 5. & Boer. decis. 13. plura congerit Aid. Tiraqu. in præf. operis de utroque retr. nu. 14. & §. 1. Glo 9. nu. 164.*

69 Et ex *d. l. unic. de habit. Metroc.* & eadem ratione fundantur consuetudines retractus, ut in locis citatis, & per *Cassane. in consuet. Burgund. des Majus mortes, rub. 9. §. 11.* in secunda regula prohib. quædam quoque loca doctorum allegat *Maxilla Barenis de jur. protomis. §. colonus, in fi. & §. seq. circa finem.*

In primis verò *Azo in summa d. tit. de habit. Metroc.* intelligit illum textum, ut habitatores unius villæ nullo modo sua extraneo alterius villæ alienent, quod, inquit *Azo.* forsitan receptum est; ne termini villarum confundantur, vide *Barro. & dd. in l. dudum. C. de contrab. empt.*

Proprior est coll. gatio, interiorq; societas cum civibus: cum quibus est ejusdem linguæ commercium, quàm cum cæteris, eccles. c. 8.

70 Unde in hac parte favorabilis videtur hæc constitutio juris protomileos; præferens conterraneos extraneis; nam & cives facilius possunt sustinere onera publica possidentes immobilia eidem dominio subiecta, *Alex. consi. 116. vers. posset responderi, vol. 6. & est communis conclusio, teste Jo. Ceph. qui alios citat consi. 55. vol. 1. cui addo Hypoly. Rimin. consi. 221. nu. 9. & 11. vol. 2. ubi propterea dicit principaliter ob favorem publicum*

hoc induci, post *Pbil. Corne. consi. 78. vol. 1. cum concord.*

Et in terminis statuti: quo forenses & non subditi excludantur à facultate redimendi predia ab agnatis distracta, *Tiraq. d. trac. de retrac. lignag. §. 1. Glo 9. nu. 164. Plot. consi. 19. n. 33. & seq. Franc. 71 Barjat. consi. 8. lib. 1. Ubi quòd non comprehendit filium; qui non intelligitur exclusus à beneficio statuti concedentis retractum, volens recuperare bona patris, vel majorum suorum, pro qua conclusione habemus in terminis hunc textum constitutionis Federici: quia primum vocantur parentes absque distinctione civelne sint, an cæteri. Sed *Jaco. Menoch. consi. 756. in prin. vol. 8. videtur nimis obstare, qui probat, quòd quando statutum excludit forenses à beneficiis, & commodis: quæ ipsammet statutum concedit contra jus commune, sicut est facultas concessa retrahendi rem ab agnatis alienatam, stante altero statuto, ne statuta oppidi proficiat forensibus, non debet esse permissum forensibus jus ipsum retrahendi, rationem ipse offert: quia statutum non auferit à forensi ea: quæ juris communis sunt, cum jure communi non sit permissum retrahere à majoribus, & agnatis alienata, juxta *l. dudum. C. de contrab. empt. cum simil.***

Cui respondeo pluribus modis. Primò, quod facultas hæc petendi prælationem civibus concessa in forenses non est apud nos ex diversis statutis, sed ex eadem constitutione, quæ gradatim præfert vicinos, in primis vero parentes indistinctè, & tertio lo cives extraneis, id est cum neq; sunt parentes, neque socii: qui secundo gradu collocantur, ut eis denunciatur, & cum habeamus ordinem expressum in lege hac, non videtur disputandum,

72 Secundo respondeo, quòd auctoritates à *Tiraquello* desumptæ non probant, ut ipse *Menochius limitat*: quando consanguinei veniunt ex beneficio juris communis, sed & beneficium ex hac nostra lege potest dici ex jure communi competere: cum sit constitutio Imperat. generaliter promulgata, merito cessat argumentum *Jacob. Menoch. pro qua responsione faciunt dicta in rab. jur. protomis post princ.*

73 Sed & antequam hinc habeamus ad *d. l. uni. C. de habit. Metroc. præter ea: quæ adnotat Andr. Alciat. ibi*: qui per *Metrocomiam* intelligit pagos majores: qui paulum infra *U. bis* dignitatum sunt id est pagus cæteris major, & caput aliarum villarum, ut in *Mediolanensi* agro vernacula simplicitas capita plebis appellat, interpretationi tamen *Accursii* intelligentis per *Metrocomiam* villas: quæ ex jussu Principis peregrinis transmigratoribus distributæ sunt mensuratæ: non ausus est contradicere *Simon Scharidus in Tbesauro verb. & rer. ver. Metrocomia, & vide Franc. Marc. decis. 355. 1. par. ubi subditos translato vult dici Metrocomicos, sequens Bar. & Jo. de Platea in locis suis.*

74 Hic quoque advertendum censui distinctionem (sub servitio) in *tex. constitutionis nostræ*, non ita strictè intelligi, id est in his solummodo subiectis: qui à Barone possunt vindicari, puta quòd ab eo, ac sub illius dominio tenent prædia, de quibus *Pennus in ultimis verbis. l. si ille, C. de d. cur. lib.*

lib. 10. per constit. reg. quam allegat, probationum defectum, sit. quæ probat. in causa bonag. exig.

Verum & si contingat esse baroniam cum vassallis Angariis, vel simpliciter villanis cujuscunq; conditionis sint. possidentes bona burgenfatica in territorio Baronis, licet possent talia bona uti franca vendere, & alienare absque licentia baronis, ut in *l. regni si quoniam lib. 3. constit.*

Nihilominus ex jure protomiseos debent denunciare tertio gradu ipsis concivibus subjectis eidem Baroni, ut hic.

75 Et quod in textu habetur servitium, non significat personale simpliciter, & omni respectu: quoniam sunt præscripta servitia: quæ Barones Regni à suis hominibus, id est à Burgenfibus exigunt, ut est constitutum per *l. quam plurimum tit. de adiut. exig. ab hmi. cum bis*: quæ notanter ponit *Frecci. ad intellectum d. constit. lib. 2. de subseud. 2. auctor. nu. 10.* & de eis aliquid habes per *Bartol. Cassane. rub. 9. des majus mort. nu. 22. & seq.*

76 Namq; perpetuo, ac omni respectu potest fieri homo alterius servitii personam obligando sine Regis assensu, *constit.* quia frequenter, *situ. de homin. non tenend. vide Parid. in tract. syndic. ver. excedunt autem Barones, Amo. Capit. decisio. 118. Prosp. Caravi. ritu 45. nu. 6.* ubi quid de consuetudine servetur in Regno.

77 Et nota in proposito, quod servire, & operas præstare, & in alterius ministerio esse idem sunt, *Luc. de Pen. in l. 1. C. de agric. & mancip. domi. lib. 11.*

Et quamvis homines dicantur subjecti ratione jurisdictionis, nihilominus Baro eorum dicitur esse Dominus, sicut & territorii, cum saltem civilem jurisdictionem habet, quod ab Alfonso Rege definitum, testatur *Freccia lib. 1. de subseud. de offic. Mag. Justit. nu. 26.*

78 Vertù dominii est valde largum, dicit, *Oldrad. conf. 59. vers. non obstant in contrarium allegata*, & subdit quod ejus significatio salvatur in quacunq; modica superioritate, etiam solius jurisdictionis, & protectionis, sicut nec præstationes servilis ministerii faciunt, vel arguunt aliquem de necessitate servum, hæc *Oldrad. nos.*

79 Adde his dictis, quæ in propriis terminis hujus constitutionis respondet *Joannes de Amicis consi. 20.* ubi de statuto Civitatis Venæfræ, dicit observari hanc constitutionem in favorem civium, & non forensium, quasi super additum constitutioni huic nostræ, cum tamen probavimus esse secundum constitutionem, propter hæc verba (sub eodem servitio) ibique agens de civilitate petentis jus protomiseos mulieris nuptæ alibi: quæ licet videatur effecta de domicilio sui viri, nihilominus debet gaudere privilegio statuti, ut ad retractum admittatur ratione fori originis propriæ Venæfræ, ex doctrina *Bart. in l. si. §. pen. D. ad municip. Jo. de Plate. in l. pen. C. de munic. & origi. post Angel. Alex. consil. 20. in fi. vol. 2. & c.*

81 Quid si cum res venditur non est tradita, & deinde traditionis tempore is, qui erat extraneus, & forensis, effectus fuerit civis, & conterraneus, an sit admittendus ad jus protomiseos, & congrui respondetur quod ad hoc inspicere tempus contractus, magis quam traditionis pro implemento

contractus empti, & venditi, ex quo vicinus petens ad jus congrui admitti, potest ipse agere ad rei traditionem. quemadmodum potuisset extraneus emptor, cum jus protomiseos sit translaticivum juris non autem extinctivum, ut alibi dicitur, ita videtur in specie *Andr. Tirag. de retr. lign. §. 1. Glo. 2. nu. 48. & seq.*

Non tamen prohibetur petere tanquam extraneus secundum ordinem literæ, ut in *sequen. Glo. ver. extranei.*

83 Unde dubitatum fuit, an omnino prohiberi possit alienatio bonorum stabilium nisi inter cives? valere autem hujusmodi prohibitiones ex causa publicæ utilitatis, favore eorundem civium, resolutivè responsum est à *Crow. consi. 271. Bertazol. consi. crimin. 285. & 485. Ioan. Vinc. Anno singul. 493. And. Tirag. de retrac. §. 1. Glo. 9. nu. 162.* Sed *V. vius disputat. decisio 477.* vide *lul. Clar. in prac. crim. §. fi. q. 82. statuto 5.* circa alienationes, ubi format, & resolvit pulchras questiones.

Post hæc venit in manus commentariolus doctissim. *mi. la cobi Cujacii* in hanc constitutionem Federici: & intelligit sub eodem servitio eos: qui communi census vinculo tenentur, licet non eodem loco centum exolvunt: à quo nihil, ut puto, discrepant quæ nos probavimus.

S U M M A R I U M.

- 1 Extraneus qui, & quod modis accipiatur.
- 2 Vicinitas, & conjunctio multiplici respectu considerata.
- 3 Vicini jus protomiseos habent, sive nobiles, sive rustici, nec qualitas prædiorum distinguitur, non sic Neapoli, & qui rustici, qui nobiles relativi.

Extranei. Glof. Ant. Caputi.

1 IN fine omnium vocantur extranei in hoc jure, & dicitur extraneus ab extra, ut ponit *Hug. cod. ver. quasi extrapositus*: facit quod dicitur in Psalm. Extraneus factus sum fratribus meis, id est extra positus. Sed hic accipitur extraneus à prædictis, id est extrapositus à parentibus, & sociis, facit *C. de rei ux. actio. l. unic. §. extraneum*, ubi extraneus dicitur omnis citrà parentes, vel in potestate positos. Pro hoc *insti. de hered. quali. & disse. §. su.* Quamvis infra extraneus dicatur ille: qui non est conjunctus secundum materiam subjectam infra ead. libi & extraneos emptores omnino repellere) Et quod modis accipiatur extraneus, est *Gl. C. de impon. lucr. descrip. l. 1. lib. 10.* & per *Cynum C. de jur. dot. l. fin. Anto. de Caputi.*

2 Quarto vocantur penitus extranei: qui sunt solum vicini, & quomodo intelligitur ista vicinitas seu conjunctio realis, & an tali conjunctio sit aliqua prærogativa, dic considerari quinque modis, per subtus, per supra, per latera, per capita, & per consortium, seu communionem. *Robert. Marant. in tract. de multipl. alien. prohib. nu. 122.* sequutus *Napod. in consuet. si domus. Glo. 1. vers. sed pone me habere, & vers. seq. & Napoda. quoq; sequitur l. de de Amicis consi. 20. ad 2. dubium.*

Extraneum interpretatur hic *Bened. nu. 7. fol. 41.* qui ab intellato non succedit. *l. hereditas. C. de pact.*

70 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis:

quævis. in Glos. l. unie. C. de impon. lucr. descript. lib. 10.

Tu dic extraneum hic duobus modis accipi. Primo vicinum illum dicimus extraneum: qui neque appellatione parentum, neque sociorum, neque eorum: qui sunt sub eodem servitio, continetur, ut hic.

Secundo, illum dicimus extraneum: qui cum ipse sibi rem immobilem emerit, in eam hypothecam acceperit, vel conduxerit, rem non habet conjunctam, id est vicinitatem non habet rei emptæ, ut infra ibi (extraneum emptorem.)

Et adverte; quia per hanc constitutionem extranei vicinitatem habentes ad jus protomiseos admittuntur sine distinctione conditionis personæ rustici sint, vel nobiles, sicut nec distinguitur qualitas prædiorum an sint rustica, vel urbana, ut in primo *sex. ver. Agrum.* Et ita differt à consuetud. Neapo. ubi domus, *tit. de jur. congr. ad cuius rei intellectum,* & ad discernendum rusticos à cæteris, vide *Domianum Præsid. de Franchis decisio. 337.* Magister Andreas de Acampora.

S U M M A R I U M

- 1 **J**us necessitate coactus, non tenetur expectare vicinos.
2 Necessitas quæ facit cessare legem, quæ & quoduplex sit.

Infra 30. dies Ant. de Caput.

Hic quaeritur per *Bal.* an transactis istis 30. diebus, habeat locum istud jus? vide infra §. scriptum est, in *Glo. Victoriam.* Sed quaero secundum *Bal.* videtur hic, quod conjunctus requisitus debet venire & solvere justum precium infra 30. dies, quid si venditor iusta necessitate coactus non valet expectare terminum 30. dierum ad recipiendum precium à volente emere per jus protomisei, & protestatur, quod nisi citius ei solvat vendet alii? respond. quod propter justam necessitatem jus termini amittitur in sua quantitate, seu dilatione, cessat enim lex, ubi evenit necessitas. *D. de offic. cons. l. 1. & de oper. lib. l. 1. cum simil. sed Hostiens.* intelligit de necessitate proveniente sine culpa sua, alias necessitas non excusat, ut *D. de rit. nupt. l. palam §. non est,* & *C. de mentic. valesud. lib. 11. juncta l. 1. circa finem, C. de sac. san. eccl.*

Sed quaero hic, quæ sit ista necessitas: quæ facit cessare legem? resp. potest esse duplex: Prima, quæ concernat personam. Secunda, quæ rem; De prima necessitate personæ sunt multa exempla, sed dicamus de aliquibus. Prima potest esse, ut vivat, nã ut vivat potest mulier alienare bona stabilia in dorem data, vel promissa. *D. de jur. dot. l. nutus. §. manente,* & *D. sol. matri. l. si cum dotem. §. cum autem,* quia æquius est alimenta dari, quam negari. *D. de vent. in possess. mitt. l. 1. §. sed & si incertum,* & qui alimenta negat videtur necare. Item est necessitas, ut sanè vivat, cum similiter mulier prohibita alienare, ex hac causa tamen potest. *d. l. si cum dotem. §. si autem.* Item ut liberè vivat, ut cum quis gravatus est debitis sub aliquo detrimento, & aliunde solvere non potest, ut dicimus in minore. *C. de admin. tut. l. lex quæ,* & *C. de præd. min. l. ob as alienum,* & *D. de rev. eor. l. ma-*

gis puto. §. non possim. Item si fuit captus ab hostibus, & debet redimi citò, ut *C. de capt. l. ab hostibus,* cum similiter si est mulier, & ut nupta vivat, ut si non invenit virum idoneum, nisi cum dote in pecunia, vel contraxit, sed vir non vult eam ducere, nisi dos sit in pecunia, & maxime in secundo viro; quia fuit maritata de paragio, & hæc videntur justæ necessitates, & potest esse quoties Reipublicæ interest causa utilis, & necessaria. *ff. sol. matri. l. 1.* Et sicut est in masculo necessaria causa, ut evitet fornicationem, secundum *Apost. ad Corint. 7.* & in *Autben. de nupt. §. si verò lecto, ibi,* propter aliquam inevitabilem necessitatem. *Glos. ibi,* ut sanguinis caliditatem) sic est in muliere; præsertim juvene, in *autb. de non elig. §. si verò intestatus.* Est & secunda necessitas respectu rei, ut in expensis necessariis. *D. de expens. in re dos. fac. l. necessaria,* sed hæc non tollit hanc legem, item pro re ab hostibus redimenda, maxime si est preciosa, sed an hæc necessitas tollat legem? dubio. *Anton. de Caput.*

Ista dicta Caputus transcripsit ex *Napod. in consuetud. & si mulier, de contrac. ins. vir. & uxar.* tacito auctore.

S U M M A R I U M

- 1 **T**erminus dierum. 30. alibi 40. post denunciationem.
2 Dies 30. an continui, & de momento ad momentum.
3 Denuncians si protestativè dicat, se paratum cedere rem, quoties vicinus ipsam volet, non ideo intelligitur prorogasse tempus ad retrahendum.
4 Lite pendente, quando terminus vicinis currat.

Triginta dies.

- 1 **T**riginta dies) usus habet 40. & ita communiter observari testatur *Maransa in tracta de multipl. alien. nu. 136.* Sed nos practicamus terminum 30. dierum secundum constitutionem.
2 Quomodo isti dies computandi? videntur continui, per *Glos. in cap. quam sit ver. Mensur. de elect. lib. 6. juxta not. in c. non solum, de appell. eo. lib. 6.*
Sed an de momento ad momentum curant? *Anton. Gomez. in l. 70. Tauri. nu. 25.* dicit statim incipere à notificatione de momento ad momentum cum ita sit regulare, nisi de contrario appareat. *Idem. que. §. minorem. D. de minor. l. 1. §. dies,* juncta *Glos. ver. subtraxisse,* quando appell. sit. *Gemin. cons. 91. præmitto. vers. 3. excludit.*

Contra sentit *Io. Sayf. in consuet. Furan. de retract. art. 1. q. 2.* cum sit favorable tempus, *Nico. Boer. in consuet. Bituri. eo. tit. §. 1.*

Veritas est; quod hi 30. dies sunt continui, non tamen attenduntur dierum momenta, sed ultimus dierum post denunciationem dicitur pro homine interpellare absque spe purgationis moræ. *Afflic. hic nu. 24. Jacob. Novel. §. 3. nu. 47.* quos sequitur *Afcia Barenfis de term. 35. inter Antonellum,* addo *Bessian. in consuetu. Alver. de simili termino loquentem tit. des. fi. fz. art. 4.* & quæ supra diximus contra impeditos hunc terminum currere, exceptis quibusdam causis: in quibus indulgentur quatuor menses. *in Glo. verbo vocentur, vers. quid si vicinus*

invitus, & vide de Roma consi. 176. num. 4.

- 2 Quid si denunciatus extraneus emptor vicinis protestativè dicat se paratum eis cedere rem; quam emit toties, quoties ipsi volent retrahere jure vicinitatis? respond. quod istiusmodi oblatio, & si nimis larga, intelligitur infra tempus 30. dierum, vel 40. secundum locorum consuetudines: & statuta, & non ultra, ex dictis *Tiraq. §. 1. Glo. 10. de retrac. lignag. ru. 33.* de quo meminit *Jo: Cephal. cons. 407. no. 27. vol. 3. notab. Roraa. consi. 27. in fi.*

Idque tempus non esse prorogabile. dd. communiter ponunt. *Joan. Sayf. in consuetud. Turon. de retract. art. 1. q. 1.*

- 4 Quid si litigetur, num terminus curret? videtur quod sic à die finiti litigii, per *tex. l. quando C. qui adm. ad bono posses. Guid. Pap. quest. 257.* vide *Boer. de retrac. §. 1. versic.* sed quid si post venditionem movetur quæstio.

Tu distingue, vel sis pendet inter vicinos concurrentes ad retractum, & tempus currit, vel secundo sis movetur à venditore contra emptorem extraneum, & ea pendente non currit tempus, vel tertio. Emptor movet litem venditori, & idem est quod in præcedenti, vel quarto, ab alio sis movetur ex alia causa super eadem re, & nihil impedit, quin terminus currat, ipsis vicinis denunciatis. Vide aliquid per *Bald. hic vers. sed pœne quod Titius.*

S U M M A R I U M.

- 1 **J**ustum precium quibus modis probatur.
2 **V**enditor denunciatus tenetur significare precium, quod re vera haberi potest, & tenetur de illo ad substantiam conjuncti jurare.

Justum pretium.

Glosa Antonii de Caput.

- 1 **P**otesit dici, quod justum precium potest probari per testes, per instrumenta, per delationem juramenti, per inspectionem oculorum, per conjecturas, & per accidentia, sicut est rei qualitas, fructuum quantitas, communis venditio, & similia: quæ faciunt ad æstimationem communis præcii, & opportunitas loci, & temporis, & secundum ista fiet æstimatio justii pretii, & qui taliter emerit, dicitur verus emptor sine fraude, *arg. not. per Barro. D. ad leg. Falcid. l. precia rerum*, & tenetur conjunctus præstare venditori precium: quod re vera ab alio accipi potest, prout dicitur *C. de jur. empb. l. fin. vers. sed ne hac occasione*. Et per hoc potest dici, quod si quis denunciatur, & non dicit quantum re vera æstimatio haberi potest, perinde est, ac si denunciasset nihil, pro hoc quod *not. Specul. de loca. §. Nunc aliqua vers. XCII.* Et ad hoc dicendum quantum re vera ab alio haberi potest, tenetur venditor jurare ad instantiam conjuncti. *arg. l. pen. §. 1. C. de donat. & de jur. delib. l. fin. §. licentia, & C. de jur. domi. impetr. l. fin. §. si autem dubitatio. Anton. de Caput.*

Hæc Glosa latior est, quam huc retulerim, sed consulto omisi, cum eadem theorica precii, & æstimationis rerum habeatur per *Napod. in 1. consuet. de jur. congr. vers. fuerit, & Afflic. hic repetit. 2. Not. num. 17. P. Rendella.*

S U M M A R I U M.

- 1 **T**extus duplex lectur: in vers. justum precium.
2 **P**retium justum, & æquale dicitur, quod ab aliis reperitur.
3 **V**icinus sicut & venditor, à ista latione precii, habet remedium. l. 2. C. de relic. vend. licet justo precio, hoc est cum extraneo convento emerit.
4 **P**ractica pro vicino allegante deceptionem in pretio convento cum extraneo emptore.
5 **R**es tanti valere dicitur, quanti vendi potest.
6 **P**retium à vicinis solvendum, eisq; denunciandum secundum unam lect. non est æstimandum ex affectu, & singulari interesse, sed magis, vel juxta communem rei valorem, in quo plura sunt consideranda, vel quantum extraneus emptor sine fraude dederit.
7 **P**retium diversimodè denunciandum venditionis faciendæ, & venditionis jam factæ.
8 **P**ractica eligendi æstimatores.
9 **J**ustum pretium quomodo cognoscatur, relativè.
10 **C**onventio, ut res emptæ sit justo pretio, an faciat venditionem, & à quo taxabitur pretium.
11 **P**retium si majus denunciatur, non currit tempus retractus.
12 **P**retium vicinis diversimodè constitutum, vel constituendum ex constitutione sancimus, quàm à consuet. Neap.
13 **V**icinus retractans sylvam, à qua emptor extraneus arbores incidendas, & vendiderat, ad quod pretium tenetur.
14 **S**ylvæ ceduæ venditio alia est, quam arborum ex sylvæ cedendarum quoad retractum.
15 **Æ**stimatoribus discordantibus, quomodo precium constituatur à Judice.
16 **V**icinis re oblata, eisq; acceptantibus non est perfecta emptio, sed magis quedam notificatio, seu protestatio.
17 **V**icinus postquam petiit jus congrui, suisq; eius oblatio in judicio accepta, potest illi renunciare.
18 **J**ustitia pretii in emphyteosi, & locatione, quæ sit, remissivè.
19 **J**ustum precium, quomodo differat à vero.

Justum pretium.

- 1 **J**ustum pretium) hic versiculus legitur duobus modis. Aliqui *text.* habent (solvendo justum pretium sine mora: quantum verus emptor sine fraude dederit) Aliqui verò habent (solvendo justum pretium sine mora, aut quantum verus emptor sine fraude dederit.)
2 **J**uxta primam lecturam justum pretium significatur, quod reperitur ab extraneis emptoribus sine fraude, hoc important illa verba (quantum verus emptor, quæ stant declarativè, quemadmodum in *l. fi. C. de jur. empby. §. se ne hac occasione ibi. Prædicere quantum pretium ab alio re vera accipi potest, & si dominus dare maluerit, & tantum præstare quantitatem, &c.* Idque dicitur alibi æquale precium. *c. 1. §. sed etiam. per ques. fiat invest. & ita sentit Bald. in fin. tract. de jur. protomis.* Præterea inquit *Bald. in jure protomifcos non solvitur nisi precium: quo emit, ut in hac constitutione notatur, con.*

72 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

concordantes ll. & dd. plenè congerit *Andr. Tiraq. §. 1. de retrac. lignag. Glos. 18. à princ. & inde.* Nam & sua consuetudine restituitur emptori extraneo à conlanguineo retrahente idem precium : quo res constitit , ut ipse interpretatur (le pris quella chose aura conste) & vide *Jo. Vinc. Ann. alk. 43. 1. parte, num. 14. & 15. in terminis Maranta disp. 8. num. 30.* justum precium dicit esse quod reperitur ab extraneo .

Atque, in tantum repræsentare, ingredi que locum extranei emptoris ipsos vicinos autoritate hujus juris in æqualitate precii verè conventi, ut non propterea quòd id precium justum putatur exclusi videri debeant ipsi vicini, sicut nec venditor, si læsio in precio adesset, à remedio l. 2. C. de resc. vend. ubi *Bal. in fin. & Joam. Fab. ibidem. vers. quid enim si cum emisset.* Et hoc est: quod voluit dicere *Afflic. num. 17. vers. item hoc.* læsionem autem non ante allegabunt quam retrahant, & ita jus tibi quærant intrantes locum extranei emptoris. vide *Annam d. allegat. 43.*

Et ponit *Afflic. in eod. vers. item hoc verum scienti qualitatem rei,* bonam practicam in proposito, ut articulus fiat per vicinum allegantem deceptionem in precio convento, cum extraneo emptore ignaro, quòd res vendita habebat vitia latentia, vel malam umbram propter hominem ibi sepultum .

Sed miror, quòd *Afflic.* mentionem non faciat *Baldi:* qui notanter h'c loquitur, videbis collecta per *Tiraq. in d. §. 1. Glos. 18. num. 11. in fin. & seq. & ad d. l. 2.* pulchrè *Alvar. Valaf. consuls. Lusit. 43. & 44.*

5 Eidem lecturæ textus aptabile est quod vulgò fertur, rem tanti valere quanti vendi potest. l. 1. §. si hæres, ff. ad Sen. Conf. Trebel. cum concord. de qua propositione. *Navar. in summo cap. 23. numer. 80.*

6 Secundum alteram lecturam precium debet solvi à vicinis uti justum censbitur non ex effectu, vel singulari interesse, sed juxta communem rei valorem inter ementes, & vendentes *Glos. Mag. in l. 2. C. de rescin. vend. ubi ll. de hoc concord. faciunt dicta Angeli, & quamplurimum à Jafone adductorum in l. qui Romæ §. cobaredes. D. de verbor. obligat.*

Quibus minimè assentit in terminis suæ consuetudinis. *Andr. Tiraq. d. Glos. 18. num. 3.*

Qua in specie considerari solet is: qui vendit, si fortè implicitus est negociis, si non dedit fidejussores, si cum esset negociis implicitus, non reperisset emptorem tantæ quantitatis. *Barr. in l. 1. §. si hæres. D. ad Trebell. Pinell. nos. in 2. part. rubr. de rescin. vend. c. 2. num. 37. & 38. & in 3. part. cap. fin. à num. 17.*

Vel solvendum est, quantum extraneus emptor verè, & sine fraude dederit, & ita major est favor vicinorum hæbentium jus protomiseos, ut eorum sit facultas eligere è duobus alterum propter vim alternativæ dictionis (aut) l. si is qui. §. utrum. D. de reb. duob.

Idque sentit expressè *Afflic. hic, & in §. scriptum est. 10. Not. num. 17. docens formam denunciandi; quia, inquit, debet volens vendere requirere vicinum ante venditionem, si ipse vult solvere*

justum precium illius rei vendenda, vel quantum ab alio invenit. Sed cum denunciatio fit post venditionem, debet dicere ipse emptor, vel venditor vicino, qualiter factus fuit contractus venditionis talis fundi pro tanto precio, & à die prædicta denunciationis currunt triginta dies, secundum l. Federici, hæc ille, adde videndum Borrel. consi. 55.

Hanc eandem literam habuit *Maxilla Barenf. us patet ex ejus dictis in consuet. venditor. num. 5. eod. tit. de jur. protom.*

7 Dic igitur, quod modus denunciandi vicinis unus est venditionis faciendæ, alter est venditionis jam factæ cum extraneo emptore. Primo casu denunciatur, ut supra, post quam denunciationem, vicinis volentibus emere, res æstimatur sunt enim alicubi deputati, quorum est mentio in l. hac adit. §. bis illud. C. de secun. nup. & in auth. de non alien. §. quia vero Leonis. *Afflic. hic num. 17. Aide Vinc. de Franch. dec. 54. à num. 7.*

8 Vbi verò non sunt in loco designati æstimatores, eliguntur à partibus, & jurant super rectitudine ferendi arbitrii. Quòd si partes non concordant, eliget eos judex. Et similiter ad partes, vel ad Judicem spectat electio tertii, si priores electi non sunt concordantes in æstimatione, quam practicam latè probat *Ari. Pinel. in repet. l. 2. C. de resc. vend. 3. par. cap. 4. num. 2. & seq. qui & num. 29.* inter alios citat *Afflic. hoc ipso in loco num. 17. 2. Notab.*

In Curiis Regni frequentiore, quoque proximè tradidit *Petr. Foller. de censib. cap. instrum. Grat. pro simili prec. num. 3.* qui in primis non admittit, requiri juramentum, cum periti æstimatores eliguntur de voluntate partium sequens *Barr. in l. Theopompus. C. de dote præleg. & Feli. in cap. proposuisti, extra de probat.* Subditque practicari, ut fiat mandatum partibus: qui eligant appreciatores, vel dent listam suspectorum, & confederatorum, & tunc illis non eligentibus, vel discordantibus, data lista, Judex eliget: quos partes non allegaverunt suspectos. *Foller.*

9 Vide quoque ad cognitionem justii precii doctissimè dilucidantem materiam *Hieronym. Gabr. cons. 168. quest. 8. à num. 100.*

10 Si conventum apparet, ut res emptæ sit justo precio, facti quòd justum declarabitur, dicunt quidam resultare venditionem, & à Judice taxari. *Alber. in l. hac venditio, D. de contrab. empt. Pynel. videndus in repet. d. l. 2. de rescin. vend. 2. par. rub. num. 19. & 3. par. cap. fin.*

11 Secundo casu, idest, facta venditione in extraneum, observa relata practicam *Afflic. & cave,* ne majus precium verè convento denuncies; quoniam deinde fraude detecta, non obstaret vicinis lapsus termini; diceret enim se precii magnitudine territum, possetque ad jus congrui, & retractus redire, renunciatione non obitante, tenet, & prebat *Afflic. hic:* quem supra retulimus. *Bened. num. 87.*

12 Non omitto unum: in quo posses decipi, propter dicta *Napodan. in 1. consuet. Neap. eod. tit. ver. fuerit, dum allegat l. 3. §. divi fratres, D. de jur. fise. quem etiam locum conatur hic interpretari *Affl. num. 30. vers. in contrarium tamen.**

Quia dico *Napodanum* loquutum juxta terminis

nos suæ consuetudinis: secundum quam is: qui retrahit, tenetur ad precium: quod non ex præterita emptione, sed ex præsentis debet constitui, quasi dicat in retractu res iterum æstimatur, & prout hodie valet, consignatur facto precio, res consignatur ab extraneo emptore vicinis petentibus ex ipso jure congrui. per d. §. divi fratres.

Sed non est idem secundum hanc constitutionem, quæ reputat justum precium illud quod extraneus dedit verè, & sine fraude, aliter essent in damno rerum domini: quod non est de mente Federici in hac lege protomif. idem in specie notat dominus *Præsident Vincen. de Franch. decis. Sac. Conf. 390. num. 3. & 4.* hanc differentiam constitutionis Sancimus, & consuetudinis Neapolis, secundum quam consuetudinem cum petitur res jure congrui: solvitur precium rei emptæ, prout appretata fuerit, attento præsentis tempore, ideoque *servari quia inquit, liquidamus precium, prout valet res tempore executionis sententiæ, quicquid distinguat Assf. in dict. constit. §. 2. num. 21. versic. hinc nunc quæro, & licet aliter videatur de jure communi, ut per Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glos. 18. in princ. Vinc. de Franch. ibi.*

13 Ad id verò: quod in dic. S. Conf. decisione refertur de sylva cædua vendita: cujus arbores cæduas eo tempore repertas extraneus emptor incidit, & vendiderat, & propterea in terminis constitutionis sancimus precium earum deducendum, quia arbores prædictæ sylvam reddebant preciosior rem, & consequenter carius venditam per *sen. l. in lege Falcidia placuit D. ad leg. Falcid.*

14 Adde aliud esse vendi sylvam cæduam, ut in casu *Vinc. de Franch. d. decisio. 390.* Aliud, cum venduntur arbores, sylvæ, ut cædantur, & amoveantur per emptorem; Nam & si pars soli videantur ipsæ arbores, arretto tamen judicatum refert *Anneus Robert. lib. 3. rer. judic. cap. 9.* actionem retractus in ea venditione locum non habere, censeferi enim partem fundi eò spectat, inquit ipse, ut doceamur vendito fundo, venditos quoque censeferi fructus: qui nondum excisi, & percepti, sed pendentes sunt, secus si sine fundo fructus venduntur) Sed tu vide, quæ discussa, & resoluta sunt in principio constitutionis, *vers. rem immobilem.*

15 Redeo ad justitiam precii: de qua re *Bartol. Cassan. in consuet. Burgun. rubr. 1. des justices. §. 6. tex. en mesuraige. ubi numer. 6.* meminit *Petrus Girard. singul. 25.* tribus æstimatoribus variantibus in apprecio, quod omnes summæ coacervantur, & per Iudicem æstimatur in tertia parte totius summæ. per *tex. l. ita ut omnes D. mand. juncta l. si fundum, cui addo Precci. de subseud. lib. 2. author. 3. num. 41. & 42.* vide *Navar. in summa cap. 23. nu. 77. Covarr. varia. resol. cap. 3. Jacob. Menoch. in sollemni tract. de arbitr. jud. lib. 2. cent. 2. casu 143.* ubi de precio incerto tam in emptione, quam in cæteris contractibus Judicis arbitrio æstimando.

16 Pone, quod possessor fundi volens illum vendere, requisivit vicinos suos, ut emant ipsi pro justo precio, antequam cum extraneis emptoribus contrahat, vicini autem invitati, offerunt justum precium,olvere infra 30. dies, pro ejus fundi emptione, an constituto de tali consensu resulet emptio, &

venditio, ne deinde sit locus pœnitentiæ alteri ex contrahentibus? dic emptionem, & venditionem hujusmodi non esse perfectam, neque efficaciter ex tali consensu agi posse, ex adductis notanter à *P. Phil. Corne. confi. 25. vol. 4.* cui adde *Nicol. Boer. decis. 48. num. 23.* qui inde asserit, hujusmodi obligationis non obligare offerentem, etiam cum fuerint simpliciter acceptatæ, videtur enim quædam notificatio magis, sed proteltatio, quam effectiva rei oblatio.

17 Atque in casu emergenti *D. Vincen. de Franc. decis. 346.* refert in Sacro Consil. decisum, posse posse eum: qui petit jus congrui pœnitere, etiam si eius oblatio sit in Judicio acceptata, ubi & *Boerium* citato loco meminit.

18 Verum quia in textu constitutionis non solum fit mentio emptionis, & venditionis, sed etiam emphyteosis, & locationis, ideo examinanda quoque esset iustitia mercedis, & pensionis distinctè in singulis contractus speciebus. V. de quæ notavimus supra in primo *tex. Glo. per locationem in princip.* Sed & precium conductionem in contractu locati legitur in *l. 28. §. 1. D. locat. & condit. & precii pro mercede, l. 10. in fi. de acq. possess. l. 51. §. locavi, & l. 58. eo. tit. locat.* regulariter verò rem æstimari ex fructibus *ll. probant,* quas allegat *Napoda. d. ver. fuerit, & Tiraq. de retrac. convent. §. 7. num. 9.*

19 Illud denique notari oportet justum precium à vero precio distinguendum; ut justum dici possit: quod mediam veri precii partem æquat. Verum precium quanti res valet communi hominum æstimatione; non enim vendentis cupiditas, aut affectio attenditur. *Condan. lib. 7. cap. 9. num. 10.* sicut eum refert *Simon. Scardi. in lexico verbor. jur. ver. precium minus.*

Nos autem verum alio modo interpretamur, ut infra *Glo. verus emptor*) Nam & posset precium dolosè fingi ad fraudandum retrahere volentem, *Bald. in l. emptione, circa medium, C. plus valere,* quod agitur, eoque precio confecto denunciato tempus vicinis non currere, dictum est supra *vers. secundo casu,* id est facta, notatque in specie hic *Bened. num. 87. limit. 5.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**icinus infra 30. dies retrahens ad solius pretii conventi solutionem tenetur, ideo extraneus emptor nihil debet expendere post denunciationem, scus si juxta impeditus gaudeat dilatione quatuor mensium.
- 2 Vicinus infra prædictum tempus, neque ad expensas necessarias tenetur, ideo extraneus emptor neque necessariis, neque realiter expendere debet, cum tamen brevi tempore res non possit deteriorari, nisi impendatur.
- 3 Expensa bona fide factæ refunduntur à vicinis denunciatione non facta.
- 4 Precio à vicinis ignorato. quomodo agant, & quomodo pretii veritas habenda.

74 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in pimis.

Quantum,

Quamtu(m) Caye ingenioſe, quia hic textus videtur, quia infra terminum 30. dierum à die denunciationis vicini tenentur ſolvere precium tantum; quod dedit extraneus emptor venditori.

Verum infra id tempus iuſtè impediti, & propter impedimentum gaudentes dilatione quatuor menſium, verbi gratia abſentes, & minores tenentur iuſtum pretium ſolvere, ſed etiam uſuras, & neceſſarias expenſas, infra regularem itaque dilationem nihil debet emptor extraneus in re; quam emit, impendere, ex quo vicinus retrahens ad ſolius precii conventi ſolutionem tenetur, ut hic, iuncto verſ. *infra juſtum precium*, cum legitimis uſuris.

Si quidem textum hunc non haberemus, quaeritio eſſet decidenda ex his; quæ dicit *Ignes in reſp. l. dudum num. 17. C. de contrah. empt.* quem refert, & ſequitur peritiſſimus *Piſanell. ad Napod. in conſuet. ſi quis emit. tit. de jur. congr. verſ. infra annum*, docetque *Piſanellus* textum aureum *l. fin. §. emptor. C. commu. de lega. ad idem Andr. Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Gloſ. 18. num. 41.* qui allegat *tex. optimu(m) l. ſi quis domum. §. idem D. locat. & alias ll. concordantes poſt Nicol. Boer. deciſ. 47.* quem citat idem *Tiraq. de retrac. conventio. §. 7. num. 3.*

Fortius videtur velle hæc conſtitutio, ut poſt denunciationem, infra illos 30. dies, neque neceſſario, neque utiliter debeat extraneus emptor impendere in re vicinis invitatis relaxanda, argum. eorum, quæ habentur in *eo. tex. ibi*, niſi forte. Ubi qui ad jus protomiſeos veniunt infra quatuor menſes, quæ eſt privilegiata dilatio, tenentur extraneis emptoribus ultra legitimas uſuras, neceſſarias expenſas reſtituere, non item in termino regulari triginta dierum, quod eſt notatu dignum ad obviandum malitiis extraneorum emptorum; qui ſtatim expenſas erogant, ut vicini eis territi, nec tantam pecuniam valentes reſfundere à jure hoc removeantur.

Cogitavit hic forte legiſlator non poſſe infra tam paucos dies reſ deteriorari, ſi non impendatur, ſimilis differentia brevis, & prolixioris temporis obſervata eſt in conſuet. *retractus convent. per Tiraq. cod. tit. §. 7. in textu*, & comment. ubi de his latè, & doctè.

Quid ſi non eſt denunciatum, nunquid poterit extraneus emptor impendere, & erogare ad rei emptæ meliorationem? reſpondeo, videri ipſum emptorem fide bona fuiſſe, veriſimiliter enim credidit, quod antequam vendidiſſet rei ejuſdem domini vicinis ſuis denunciaverit; cum regulariter onus denunciandi ſit venditoris, ut ſupra diximus. *verſ. denunciatur, & in §. ſcriptum.* Ita tamen ſi fuerint à vèditoribus ſollemniter requiſiti) faciunt dicta *Maxilla in conſuet. Bari, ſi à confinibus. nu. §. eo. tit.*

Eodemque caſu, cum non denunciatur, ſi nullo modo conſtaret precium conventum, conſtaret tamen de venditione ex confeſſione forte emptoris, vel alijs modis legitimis, an vicini habeant inten-

tionem fundatam pro retractu? reſpond, quod ſic, & cogendus eſt emptor, etiam captis pignoribus ad declarandum precium medio juramento, vel ſi res controverteretur cum hæredib. emptoris; qui ignorare ſe dicunt factum à defuncto, & ubi aliter veritas haberi non poſſet, reſ eſſet æſtimanda inſpecto tempore contractus, & ſi nec de die contractus appareret, ad juſtum, & commune precium recurrendum eſt. *Bened. qui concordantes allegat in noviſſimis animadverſi, ad hunc tex. prope fin.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**eritas pluribus modis capitur, hic autem prout ſimulationi opponitur, & ejus declaratio.
- 2 Re vendita à non domino, num currat tempus congrui, nam & verus emptor dicitur, qui rem fide mala emit.
- 3 Extraneus plus juſto pretio emens, ut vicini carius emant, incurrit crimen ſtellationis.
- 4 Vendens rixoſo plus juſto pretio, tenetur vicinis retrahentibus illud plus remittere.
- 5 Vendens ſubhaſta plus juſto pretio, propter emulationem tenetur quoque vicinis.
- 6 Conſentiens rem ſuam à non domino alienari, ut vicini timentes evictionem non retrahant, an illis præjudicet.
- 7 Fraudans in pretio tenetur civiliter, & criminaliter.

Verus emptor.

1 **V**erus emptor hic opponitur ſimulatori: qui eſt unus de tribus modis, quibus capitur veritas per *Archid. in cap. 2. de ſumma Trin. & fide cat. in 6. Quoniam verſatur veritas. Primo circa artes, & doctrinas. Secundo, circa pacta, & contractus. Judicia, & testimonia. Tertio, erga alios, videlicet eſſe candidum non ſruere inſidias; ingenue dicere, cum opus eſt, quod ſentiat, ex *Lud. Vives lib. 2. de anima*, ponit *Simon. Schard. in lexico. de verbo. & rer. ſignif.* Idem dicitur verè facere qui bona fide facit *l. 3. in fine D. pro ſoci. l. 1. §. commodius. D. de peri. & com. rei vend. Gulielm. Bude. in l. emptor, de actio. & empt. declarat id eſſe bonæ fidei, quod verè fit, id eſt non dolosè, non fraudulenter. Inde eſt quod ſubdit *text. (ſine fraude)* quæ verba explicat in propoſito congrui conſuetudinarii. *Andr. Tiraquel. de retrac. lignag. §. 2. Gloſ. 3.***

2 Sed cave, quod verum emptor etiam dicitur ille; qui rem fide mala comparavit. *l. 2. §. comparata. D. pro empt.* Et facit ad quaeritionem, cum res venditur à non domino, num vicino currat tempus? qua in re diſcuntur addentes poſt *Napod. in conſuet. ſi quis emit. in princ. de jur. congr. Stephan. Cajet. & Piſanellus.*

Hic autem probari videtur. Vicinus in mora conſtitui per denunciationem venditionis verè, & ſine fraude contractæ. Quare ſi ad fraudem vicinorum, dicit ibi *Steph.* fingeretur alienari à non domino, mora non obſeſt vicinis propter fraudem; quæ debuit à contrahentibus abeſſe, per *text. ibi ſine*

sine fraude, & hoc teneo, vide quæ dixi infra §. scriptum est. *vers. in venditione.*

3 Si vend extraneus plus justo precio offerret, vel solveret, ut vicini carius emant, teneretur crimine stellionatus, juxta textum in *leg. 3. §. item si quis. ubi Bart. D. de crim. stellio.* de quo etiam vide *Bossi. in tit. de crim. stellio. num. 6.* idem erit locus pœnæ criminali ultra actionem civilem. De quo infra *vers. sed quænam erit pœna.*

4 Sed & si quis rem venderet homini rixoso plus justo precio, vicino ex necessitate retrahente ne vicinum habeat rixosum in contentiones incidens fortè venditor teneretur illud plus remittere propter dicta *Petr. Anchor. in regula iuris. Possessor D. Thom. 2. 2. titu. de fraudulentia.*

5 Neque ex his liceret ad incantum plus justo precio vendere ad onerandum vicinum volentem præferri & retrahere; quia plerumque ex emulatione plus iusto offertur, & illud plus datur ex necessitate *Glos. in cap. hoc ius. 10. q. 2. & quæ ponit D. Præf. de Franch. in terminis licitationis subhasta decis. 54.*

6 His proxima est quæstio de eor qui consentit, ut sua res ab alio non domino alienetur ad hoc, ut vicini timentes evictionis casum à non domino invitati recusent; ita pono casum; ut differat à quæstione de consanguineo consentiente alienationi rei propriæ, quam resolvit *Andr. Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glos. 2. num. 58. & Glos. 9. num. 107.*

Nam & si verum sit consentientem non vendere, intelligitur, dummodo fraus non interveniat. *Bart. & Bald. in l. cum pater. §. libertis. D. de legat. 2. Bald. in l. 2. C. de rescin. vend. quæst. 20.*

7 Sed quænam erit pœna venditoris, & emptoris extranei fraudantium in precio? respond. esse locum pœnæ stellionatus: cum dolo id factum probetur ad vicinorum deceptionem, deficiente alio titulo criminis, per *l. 3. §. stellionatum, & §. ubi omnique. D. de crim. stellio. Gomez. varia. resolu. de delict. titu. eo. Ægid. Bossi. de extraord. crimin. in princ.*

Ultra actionem civilem: quæ competit ipsis vicinis ad interesse, *ipso tit. D. & C. de dolo. Anton. Gomez. ubi supra in fin. latius explicat Prof. Farinac. de delict. & pœnis quæstio. 19. num. 34.*

S U M M A R I U M.

1 **D**are est dominium transferre, & alia signifi-
ta. num. 9. ex quo verbo notatur in tex. ex-
traneam emptorem precii dominium transferre,
licet rei emptæ dominium in se non transferatur.

2 Emptor extraneus non habet recursum contra
venditorem.

3 Hæres venditoris habet ius protomis.

4 Evictioni locus non est re iure vicinitatis retra-
cta.

5 Venditor non potest rem quam vendidit retrahere.

6 Reprehenditur nova opinio Maxille tenentis con-
tra venditorem agi posse ad interesse re à vicinis
retracta.

7 Evicta re ex causa sequente post venditionem non
tenetur venditor.

8 Evictione descendente ex natura negotii, ad nihil
agitur contra venditorem.

9 Dare idest dare velle, vel convenire de dando.

10 Confessio receptionis precii nocet vicinis, donec con-
trarium ipsi probent.

Dederit.

1 **D**ederit) vide quia constitutio hæc indicat ad
impatria emptorem, & venditorem, cum
enim quis, rem stabilem vendit extraneo non vi-
cino, non facit eam accipientis. Ipse autem em-
ptor extraneus precii dominium transfert solven-
do, quod probatur ex notatione verbi (dederit)
*ubi autem, in fine. D. de verb. oblig. concordat,
Glos. l. 2. C. de rer. permut. ver. obtinere, quia da-
re est solvere. l. creditor §. cum de forse, de solutio,
& dare, idest prestare. l. 40. §. Pamphilo. D. de sta-
tutib.*

2 Quandoque plus faciendum est quod ad hanc
legem simileque consuetudines, & statuta animad-
verterunt dd. idest vicinis retrahentibus, extra-
neum emptorem nullum adversus venditorem ha-
bere recursum, notat hic *Aff. in fine. vers. sed bo-
num est hoc scire.* Cuius argumenta transcripsit
*Andr. Tiraquell. præcis additis, in tract. de retrac.
lignag. §. 1. Glos. 9. num. 34. vide infr. ver. sua por-
tione. num. 25.*

3 Quod non abhorret à doctrina *canonist. in cap.
constitutus, extra de in integr. restit.* etiam hære-
dem venditoris admitti ad retractum rei venditæ;
cum in id evictionis stipulatio non extendatur se-
cundum eos, sequitur *Bessan. in consuet. Aver. de
retract. art. 22. Tiraq. ubi supra num. 36. allegat
Bellam. hoc ipsam affirmantem in d. cap. constitu-
tus. vers. nec obstat, quod iste bares. Boer. not. in
consuet. Biturig. de retrac. §. 3. quæst. ult. Qui-
bus adde Phanuc. de Phanuc. tract. de inventur.
hæred. par. 7. num. 219.*

4 Ac proprius ad nostrum ius protomis. per quod
iure vicinitatis propinqui extraneos ab emptione
repellunt, non esse evictionis locum adversus ven-
dentem, probat *Joan. Vinc. Anna allegat. 48. numer.
20. & 31. Vincen. de Franchis decis. Sac. Consil.
Ncap. 112.*

5 Est & menti tenendum, quod docet *Ast. de Alex.
ad Napod. in consuet. si ex uno in fine, eod. titul.*
Venditorem non ideo posse exercere ius congrui
ratione alterius rei; quam vicinam habet; quoniam
vendendo videtur se obligare ad non revocandum
venditionem factam, & etiam remittere omne ius
suum, & illud in emptorem transferri.

6 Atque ex his: quæ communiter dd. concludunt
scilicet contra venditorem non posse agi, re iure
hoc protomis, sive congrui restituta vicinis,
puto cavendum à nova, & singulari opinione *Vin-
cen. Maxille in consuet. Bari, eo. tit. §. si à consi-
nibus, num. 5. Ubi tenet, quod re vendita, & per
ius protomis, evicta iuxta constitutionem Sancimus
his: qui vendidit non requisitis prius vicinis, tene-
bitur extraneo emptori ad interesse quasi culpa in-
tercesserit venditoris, cui incumberebat denunciare
vicinis.*

Cuius assumptum non est omnino verum; quo-
niam onus denunciandi, quamvis principaliter sit
vendentis, non ideo minus est emptoris, ut sit
perpetuo tutus à vicinorum litibus, ratione huius

76 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

juris prothomiseos, ita in specie notavimus *sup. ver. denunciatur, in prin.*

7 Rursus considera, quod jus hoc non competit vicinis, nisi absoluto, ac perfecto contractu empti, & venditi cum extraneo, diximus *supra ver. voluerit, & Glos. seq.* non aliter nisi) Cum igitur procedat evictio post contractum, sive etiam ex ipso contractu; quem venditor non impeditur inire, & perficere, ex quo lex effectum translationis domini propter vicinos tantum impedit, non autem ex causa præcedente venditionem, merito non tenetur ipse venditor, ita considerat hic *Afflic. in ultimis verbis per l. 3. D. de eviction. concord. per Tiraquell. dic. Glos. 9. nu. 36.*

8 Sive denuncient, sive sine denunciazione vendant domini res suas immobiles, lex ipsa vocat, & invitat conjunctos ad jus prothemis, ut est hic textus ibi (quos vocamus) ergo ex natura negotii res vendita extraneo auferitur, itaque nihil imputandum venditori, ex *Glos. notab. in l. si familia, ver. item quid si uni. C. fam. si heres. quare ad id expendit An. d. allegat. 48. & ante eum Tiraq. ubi supra nu. 35.*

Et secundum communem doctorum sententiam, & receptissimum observatur nostra hæc constitutio ad nihilum scilicet teneri venditorem re vendita per vicinos evicta, precio emptori extraneo restituito, ut dicimus infra *ver. non solverint.*

9 Intelligi quoque potest iste versiculus dederit, id est dare voluerit, juxta Glosæ expositionem in *l. si eum dies. §. fin. D. de recep. arbitr.*

Vel tertio die dederit, iste dare convenerit, secundum *Glos. in l. si rem aestimatum, D. de jur. dot. & in l. si. C. de dot. promiss.*

Et sic volens quis rem suam alienare per venditionem, emphyteosim, vel locationem, denunciabit vicinis precium; quod dedit extraneus, id est solvit, vel dedit, id est obtulit, volens, vel dedit, id est contrahendo dare convenit, verè tamen, & sine fraude, (dare enim is dicitur qui paratus est dare, *D. de an. nu. leg. l. 2. & de verbo. oblige. l. stipulatus sum, Damam.*

Similis expositio habetur per *Napod. in consuet. si fratres, ver. datur, commu. divid.*

10 Sed an confessio de receptis sufficiat, & noceat vicinis? Multa dici possunt ne officiat, nocere tamen concludit *And. Tiraq.* disputans articulum de *retr. lignag. §. 1. Glo. 18. à nu. 78.* & inde, quoniam confessio partium de receptione, & numeratione probat veram, & realem numerationem, & procedit in statuto loquente de solutione, dummodo cesset fraudis suspitio, neque enim id in proposito juris congrui, & prothomiseos à lege interdicitur. Ideo teneri retrahentes stare huic confessioni venditoris, posse tamen allegare, & probare confessionem, quod in fraudem facta est in eorum præjudicium. Idque ex qualitate personarum, rei venditæ, & quantitate pretii, aliisque conjecturis deducendum esse, pluribus ostendit: quæ illic videbis, sequitur *Bened. hic nu. 81. vers. 11. amplia.*

S U M M A R I U M.

1 **V** Erbi, accipere, significatio.
2 **P**luribus concurrentibus in idem jus prothomiseo, modo sint in pari gradu, & res divisionem pa-

tiatur, fit diviso usque ad unum palmum, nec aliquid potest Judicis arbitrium. nu. 7.

3 Res vendenda est potius uni, quam pluribus sine aliorum injuria.

4 Res quæ dividi commodè nequit, uni in solidum vendi potest, & qui præferetur, cum nu. seq.

5 Indivisibile, quod est.

6 Decisio const. collat. in divisione partium inæquali ex urbanitate, & congruitate.

8 Accessus ad locum fit in divisione partium ex hoc jur. prothomiseos, & ejus expensis.

9 Vicini directè à manu venditoris accipere dicuntur, ve adhuc inter ipsos non divisa.

10 D. et. of. suum) quid importet.

11 Verbum (accipere) ratione adjuncti est authoritatis, alias commune.

12 Differunt directè fieri, & ipso jure fieri.

13 Expellere extraneum non intelligimus de facto, sed civili modo.

14 Remedium possessorum, quomodo vicinis competat.

15 Jus retractus non videtur personale, sed reale ex Maxilla, cujus opinionem declaratur.

16 Non facta denunciazione, vel extraneo emptore recusante, causa judicialiter agenda est.

17 Vicinis non est satis solvere interesse per extraneum, sed res restituitur effectivè.

18 Offerendo totam non videtur suam partem renunciare, quia ipsam retinere possit, cum lite nondum contestata, in oblatione non perseveraverit.

19 Penitentia locus est in jure congrui necum consuetudinario, verum, & Constitutionis.

20 Ementis jus non confunditur, pro quo datur exceptio.

21 Jus accrescendi locum habet in prothemis, etiam si quis ad partem fuerit ab initio admittus, & quando.

22 Pluribus rebus venditis vicino an ad unum jus prothomiseo, datur.

23 Consuetudo Bari de retractu, pluribus corporibus venditis.

24 Contractus quoad rescissionem existimatur indivisus, & quorum respectu.

25 Emptor extraneus victus à vicinis interdum agit contra venditorem.

26 Pactam de non alienando, nisi donatore requisiti, non impedit rem vendi, & retrahi, unde remanet prothomiseo locus

Unusquisque secundum suam portionem accipiat.

1 **A**ccipiat) supple à spontè dante, sive tradente invitatus per denunciazioneem secundum verbi hujus significationem, ut ex Grammaticis probat *Alciat. in l. aliud est capere. D. de verb. & rer. signif. ego allego Alber. de Rosa. in l. cum quis. §. mulier D. de dot. præleg. probat tex. in l. 1. §. est enim D. de var. & extraord. cognit. eadem est locutio, in cap. 1. §. sed etiam res per quos fit investitio.*

Sed quid accipiet? dic jus prothomiseo. ut in fine *tex. ibi* (& accipere jus prothomiseos).

2 Cur ergo fit portionis suæ mentio? nunquid jus est dividuum? dic vicinus solvendo justum non accipiat jus prothomiseos, id est per usum jus juris accipiat rem, non tamen totam, sed secundum

dum suam portionem; nam debet divisio fieri usque ad unum palmum, si sunt tot concurrentes in idem jus prothomiseos. *Afflicti. ult. Not. in princ. constit. num. 60. & hic 3. Not. num. 31. & sequitur Vinc. Maxil. in consuetud. Bari de jur. prothomiseos. §. ff. nu. 6. & 7. & infra §. in alio, ibi recipiant eam omnes secundum propinquitatem: quam habent.*

3 Quod intellige verum, si qui concurrunt, sunt in pari gradu, servanda est enim prerogativa; ex quo quantum possumus, nobis erit elaborandum, ut citra aliorum vicinorum injuriam, uni soli adjudicetur res vendita in solidum vigore hujus constitutionis, quæ admittit prelationem inter ipsos vicinos, ita in retractu jure sanguinis vult *Barthol. Casan. in consuetud. Burgum. rub. 10. §. 1. Glos. ver. le plus prochain & firmat Joan. Bessi. in consuetud. Alver. de retract. art. 16.*

Nam cum in pari gradu sunt ita, ut omnibus pariter jus prothomiseos competat, non satis esset uni ex invitatis à lege vendere in aliorum præjudicium, quin liceat illis suas partes petere hoc ipso jure, ut supra diximus *ver. Parentes adde Joan. Cepb. notanter differentem consi. 694. nu. 27. & inde vol. 5. ubi & Tiracquell. meminit.*

4 Contingere tamen potest, ut quamvis pluribus jus prothomiseos competat, & pariter omnes concurrant, unus tantum solidam rem accipiat propter rem: quæ forte divisionem non patitur, quod per plura concludit *Napod. in consuetud. si ex un. ver. ea parte situ. eo. de jur. congr. quem ad verbum refert, & sequitur hic Art. de Caput. in Gl. ver. unusquisq; & post eum Afflicti. in princ. constit. nu. 63. vers. item pone. quod pluribus, Bart. Casan. rub. 10. de retract. §. 1. ver. le plus prochain. Vinc. Maxil. in §. si duo inter se. nu. 8. vers. sed quid dicendum, eo. tit.*

Poniturque exemplum de palatio: quod si divideretur per partes, utique deformaretur, ad idem *Joan. Bessiam. in d. consue. Alver. de retract. artic. 17. citat Joannem Soss. in consuetud. Turon. art. 7. eo. tit. cujus fuit sententia, quod licet res immobiles varè sint indivisibiles, tamen cum tales vendita fuerint, pluribus ejusdem gradus concurrentibus pari diligentia, ita ut unus non præveniat alteram, si aliter concordari nequeant negotium forte dirimitur secundum citatam doctrinam *Napod. de qua latissime scribit, & opinionem congerit dominus meus Fab. de Anna consi. 47. novissime Præses de Franck. multis relatis decis. 550.**

5 Dicitur autem indivisibile corpus, quoties per divisionem deterioratur *Bal. in l. sancimus, C. de donat.*

Vel si divisio esset alteri injuriosa, idem *Bal. in l. 1. C. com. divi.*

Quia in re merito concludunt dd. plurimum committi oportere Judicis arbitrio, sicut in judiciis divisiis, §. quædam actiones, ibi (permittitur Judici ex bono, & æquo) *Instit. de actio. & nos. in §. eadem. Instit. de offic. Judic.*

Adde *Masul. ad Anto. Capic. decis. 63. ubi in divisione domus, quod Iudex potest assignare integram domum uni ex fratribus, alteri verò compensare in pecunia, & ita decisum refert.*

Ad hæc *Napod. in d. consuetud. ubi domus, ver. ab emptore, in hoc jure congrui, inquit, Urbanitas plurimum est attendenda, cum agatur potius de qua-*

dam congruitate, quam de juris stricti rigore.

6 Quæ certè urbanitas, & congruitas potuit movere illustres dominos Regii Consil. Collateralis, ut non eatenus acciperent, quatenus confrontarent in latitudine rei venditæ duo: qui petebant jus congrui, prout de stricto jure fieri debuisset, sed quisque pro medietate per longitudinem, quam decisionem simpliciter refert *Nicol. Maricon. in d. consuet. ubi domus, litera A. & vide quæ notat Fab. de annu. d. consi. 47.*

7 Ubi verò res divisionem patitur, nihil potest Judicis arbitrium, si attenderemus indistinctè opinionem *Napod. ibi. ver. integram medietatem, ubi dicit. Non peti arbitrium, sed quod executor adhibet mensorem, vel expertum; cum non sit aliqua communio, sed jus separatum.*

8 In proposito autem notabile est, quod docet *M. Ant. Bard. eo. tit. §. 2. nu. 8. refertque hic Bened. nu. 26. fieri accessum super faciem loci ad instantiam alterius ex litigantibus, altero monito ad videndum assignari diem, & horam pro dicti loci aspectu, deinde, practica est, ut dies assignetur, & hora parti adversæ, si non comparuerit, nuntietur assignatio decretis, & procedatur in ejus contumaciam, & si pars comparuerit, audiat, & ad ejus instantiam quandoque fit iterum accessus ad locum, quod bene observant Judices avidi salarii dietarum, & an communibus, vel propriis alterius partis expensis inspecto loci fiat? *Anch. in cap. statutum, §. in super vers. unum tamen de rescript. in 6.**

9 Et propter verbum (accipiat) hic positum, intelligi potest directè à manu venditoris rem ad vicinos ex hoc jure transferri, quasi postquam vicini precium justum solverint, videantur ipsi emisse, & contraxisse eo modo; quo extraneus cum venditore convenit, fit enim quædam translatio in vicinos retrahentes, ut per *Bald. in l. fin. §. sed quia nostra, vers. querit hic C. commu. de lega.*

Ratio est, quia prima venditio valida fuit, & tota virtus ejus actio, vel obligatio, & effectus transfunditur in retrahentes per subrogationem, dicit *Anto. Gomez. in l. 70. Tauri. nu. 35. vers. item quæro an prædicta leges.*

10 Quod & comprobari potest ex vi sequentis dictionis (suam) etiam, si adhuc vicini soluto precio inter se rem emptam non dividerunt, per *tex. ubi Glos. in l. cum suæ ancilla, cum duabus ll. seq. D. de leg. 3.*

11 Iterum pondero idem verbum (accipiat) quod ratione adjuncti auctoritatem importat, & directè intelligitur *l. Titia §. 1. D. de leg. 2.*

Adjunctum intelligo id: quod in textu habetur (extraneos emptores expellere) & adjunctum quoque est quod proximè dixi propter ea verba (suam portionem) *d. l. cum suæ.*

Licet per se consideratum idem verbum (accipere) & in ultimis voluntatibus probatur esse commune, de quo *Bar. in l. centurio, vers. quædam sunt verba directa, D. de vulg. & pup. & repetent. dd. not.*

12 Hic autem advertamus, aliud esse quid directè fieri, aliud ipso jure, directò fit, cum non expectatur manus nec provisio alterius, sed ipso jure quid fieri dicitur, quando non requiritur ministerium Judicis, quamvis requiratur factum partis, vel acceptatio, quam subtilem differentiam habet per

Hier.

78 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in pimis.

H. er. Cagno. in rub. C. qui admitti. nu. 40.

13 Quem etiam sensum habeant illa verba (extraneum emptorem repellere) *Affl. in prin. constit. ante nu. 29.* videtur intelligere civili modo, dum tenet, quod ab extraneo emptore petitur res vendita jure congrui, & sic ab ipso possessore; contra quem vicinus debet gressus dirigere agendo, quasi dicat, quod qui expellitur à re est in possessione antequam expellatur; quoniam privatio præsupponit habitum *l. decem, de verb. oblig. cum simi. quem vide quoque hic. notab. 11. nu. 46.*

Loquitur autem *Affl.* præsupponens rem extraneo venditam, & traditam esse, nec denunciata vicinis.

Et dicit hic *Bened. numer. 72. super rub. non esse necessariam licentiam intrandi*, soluto precio à vicinis, & recepto per extraneum emptorem, per *dec. Boer. 76.*

14 Caterum si res in controversiam deducitur inter vicinos, & extraneum, remedium possessorum ex contractu: qui dicitur resolutus, quoad ipsum extraneum, non competit, ex dictis *Alex. confi. 103. nu. 6. vol. 6. & confi. 92. nu. 4. vol. 1. Soccin. confi. 260. col. 7. & 8 vol. 2.* id est cum contractus resolutio negatur; debet enim prius constare de illius resolutione per viam petitorii, & postea avocatur possessio, ad quam datur conditio propter contractum resolutum, ex his: quæ notanter declarat *Hieronym. Gabri. confi. 51. nu. 13. & 14. vide Boer. d. qu. 76. incipit in plena audientia.*

Aliter verò interpretatur *Maxilla Baren. in consuet. jus protomisios in donationibus. num. 29.* qui duo hæc verba (omnino expellere) dicit quod non important agere, vel in judicio convenire, sed important factum cum violentia, plenè, & cum effectu, *negatque ipse in hac constitutione esse appositum verbum aliquod significativum actionis, & si reperitur, deberet intelligi pro avocanda possessione, & non pro avocando dominio, seu rectius, inquit, loquendo, pro avocanda detentatione.*

15 Et hoc modo, cum videatur datum à constitutione jus expellendi extraneum, & apprehendendi rem per protomisios eam avocando à vero emptore, non videtur esse personale quasi simplicis prælationis, sed jus reale retrahendi rem venditam, & traditam.

Sed verum intelligo secundum ea: quæ ante diximus, quoties vicini admoniti, & invitati, ut retrahant ipsi volentes precium solvunt, sic enim accipientes rem, nemini faciunt injuriam, argumento regulæ, quæ se habet, quod scienti, & volenti non fit injuria. *l. 1. §. usque ad eo. D. de injur.*

16 Ubi ergo non præcedit denunciatio, ac emptor extraneus recusat precium; quod fortè solvit ipse à vicinis accipere, sine dubio causa judicialiter cognoscenda est, nec liceret vicinis extraneum emptorem repellere, quod in emphyteosi magis placuit doctoribus, quicquid aliter velit *Gl. in l. 2. ver. repellere. C. de iur. emphyt. secundum Alber. ibi Jus. & alios; quos sequitur Guid. Pap. decis. 107. in princ. & videndas Jul. Clar. §. emphyteusis. quest. 11. Casar. Dr. ill. ad Affl. decis. 97. nu. 7.*

17 Advertendum insuper, ex dictione (omnino repellere) inferri, quod non liberatur extraneus emptor solvendo interesse vicinis petentibus retrahendum, nisi rem effectivè restituat, singulariter *Mar. Mont. Apotheg. 133.*

18 Concesso igitur, quod unusquisque ex vicinis accipiet soluto precio suam portionem rei: quæ divisionem recipit, ut hic, & in fine *capit. leg. Grec. ibi* (collatione facta recipient eam omnes secundum propinquitatem: quam habent) pone, quod is: qui emit, est similiter vicinus denunciavit tamen latè verbis suis vicinis puta, emi à Tirio tale prædium mille aureis, si itaque multis ex lege vicinitatis præferri, restituatis dictum precium: nam paratus sum debitas cautelas cessionis facere, & evictione à me ipso promittere, ac de precio quietare, alias nos in mora constituo. Ita verò requisiti, & invitati vicini, infra 30. dies compareant, acceptantes oblationem dicti prædii, obtuleruntque & depoluerunt mille aureos, instando pro cessione, prædiique relaxatione. An qui emit replicabit, quod & ipse vicinus est, & partem suam retinere intendit? videntur enim obitare duo, primum, oblationem fuisse totius prædii empti; secundum, non posse à semetipso prætere jus prothomisios vel congrui. Contrarium resolutivè concludendum est. Primum, quod per oblationem totius non videtur iuri suo pro parte ad se ex eadem æquali vicinitate spectante renunciare, cum in ea oblatione non perseveraverit, nondum lite contestata, per *tex. ubi Gl. in l. qui familia, D. fam. l. barcis. ad Barr. in lex hac scriptura. D. de donatio. in fi. & quæ allegat Præf. de Franc. in alio tamen proposito decis. 60. nu. 16. & seq.*

Addo in terminis nostris *Nicol. Boer. decis. 48. nu. 23.* qui vult hujusmodi oblationibus non obligari offerentem, etiam quod fuerit simpliciter acceptata, cum videatur magis quædam notificatio, seu protestatio, quam effectiva rei oblatio, citat *P. Phil. Corn. confi. 25. vol. 4.*

19 Ita & è contrario datur vicinis penitentia. Nam & si petierint se præferri extraneis emptoribus, nihilominus poterunt à sua petitione discedere, quamvis ab extraneis acceptata, & juri congruo, & protomisios renunciare, reluctantes ipsis extraneis, decisum refert *Præf. de Franc. decis. 346.*

Sed videtur dubia ratio: quam ponit ipse *Præf. ex quo jus congrui: de quo loquitur, competit jure speciali, & extraordinario virtute consuetudinis; quia de jure communi nemo cogitur vendere plus uni, quam alteri. Et constitutio hæc Sancimus non habet, inquit, locum in Civitate Neapolis, idè inferri renunciari posse, per *tex. in l. si judex circumvento. D. de minorib.**

Sed dico idem in terminis nostræ constit. Sancimus, quia per eam semper dicitur vicinus venire de jure specialicum dictum sit tenere interim venditionem extraneo factam, quod & probari facile est ex ratione *d. l. si judex circumvento.*

20 Secundum resolvitur ex particulari decisione *Napodani in consuet. si ex uno. ver. nisi. nu. 94. eo. tit. competere scilicet exceptionem pro retentione partis tangentis emptorem, eundemque vicinum: qui totum emit, sequitur Anto. de Alex. ibidem in notab. quest. & in 1. consuet. Neap. d. tit. habetur additio C. Coppula, ibi. quid autem si habens domum, allegant *tex. in lex sextante. §. latinus largus. D. de except. rei jud. & notato in l. debitor. D. ad Trebell. Afflic. tetigit idem sequens in princ. consti. nu. 62. ver. juxta hoc quæro, Tilius, & Tiraq. latè comprobant quodad**

quoad omnem acquisitionem revocabilem, ut non extinguantur iura pristina acquirentis, de retrac. lignag. §. 1. *Glos. 7. num. 72.* & inde, novissimè *Præses de Francb. decis. 550.*

21 E diverso pone, quod quis petiit partem suam; quia non solus jus vicinitatis habet, cum alii sint in eodem gradu conjuncti, & fuit admissus ad partem soluto precio correlative, deinde vero aliæ partes vacant; quoniam vicini; quibus jus prothomif. competepat, recularunt partes suas accipere, an possit & ipse dictas reliquas partes accipere, si ve petendo obtinere? quod videtur posse per ius accrescendi bene conven. Es huic juri, ex l. 1. *C. quando non petem. par. pet. accresc.* Ubi notatur, per limitatam petitionem jus accrescendi non excludi, vide *Fab. de Anna conf. 47. in princ.*

- Quod verum intelligo, dummodo tempus petendi non sit elapsum, ut in præcedenti *Glos.* notatur, & in d. *vers. Parentes conclus. 3. & 4.*

22 Actum est de venditione, & emptione respectu vicinorum unius rei immobilis dividuæ, vel individuæ, ad quam illi petunt admitti, cum plures sunt in æquali gradu, vel inæquali. Quid si fuit celebrata una venditio plurium corporum uno precio?

Bald. hic num. 20. vers. sed paxo, quod quis, tenet, quod si res sunt diversæ, ita quod una non est pars alterius, nec sunt ejusdem officii, nec contiguitatem habent, licet uno precio vendantur, potest vicinus petere jure congrui rem illam ex pluribus venditis, ad quam est vicinus, recusando alias non sibi conjunctas, & vicinas; quam tamen rem integram tenetur accipere, si non sunt alii vicini volentes retrahere, hoc in summa concludit *Bald.* & probat.

Sequitur *Afflicti. in §. scriptum est autem num. 6.* quorum particularem decisionem dicit patrocinando se pro Universitate Poliniani allegasse, & obtinuisse *Præses de Francbis decis. 17. in fine.*

Jacob. Nevel. idem tenendo num. 215. subdit, quod ad retrahentis arbitrium tota res est redigenda: cui si placet, potest omnia corpora petere hoc jure protomiseos, vel partem conjunctam, si non vult omnia, sed id non probat, & contra *Baldum* loquitur *num. 23. vers. item pone,* quod quis vendidisset.

23 *Vinc. Maxill. referens consuet. Bari. cod. titu. §. si duo inter se,* quæ vult, quod si extraneus emit plura corpora distincta, cogitur vicinus, aut omnia emere, aut omnia refutare propter unitatem precii, & ad commodum emptoris extranei, & venditoris, extra Barum tenet cum *Bald.* supra relato in terminis huius constit. Saucimus, idest posse peti rem vicinam tantum.

Et licet pro *Bald.* & *Afflicto:* quos tantum in hac specie recenset *Tiraq.* ipse quoque alia afferat in suo tract. *lignag. §. 23. Glos. 2. à num. 2.*

Dissentit tamen in eo; quod si emptor extraneus offerat retrahenti totum relinquere, teneatur volens retrahere aut totum, aut nihil per *sex.* quem allegat l. tutor §. 1. *D. de minor. respondit* ibi *Jur. Consultus, eatenus rescindi, nisi emptor à toto contractu velit discedi, quod partem empturas non esset.*

Aliaque affert argumenta; quibus contractus

emtionis uno precio, & uno instrumento, quamvis plurium rerum separatarum iudicatur unicus. l. *ediles. ajunt. §. si. l. Labeo. D. de edil. edic. t. qui duos, de contrabem. empt. l. si uno. de adjcti. in diem.*

24 Quodque ex his quoad rescissionem contractus reputatur individuus, habetur in l. *scire debemus, de verb. oblig. concordantes citat Vinc. Anna allegat. 9. num. 6. & seq.*

At præcisi rationibus post *Nicol. Boer. Guid. Pap. & Mansuerium* defendit consuetudinem Alucinæ *Jo. Bessianus cap. 21. des embite. art. 8. 9. & 10. & Jo. Sayf. consuet. Turon. de retrac. art. 22.*

Quibus ego facillimè responderi posse opinor, rationes eorum concludere inter eosdem contractantes, non item in præiudicium vicinorum.

Vide *Borgni. Caval. decis. 8. par. 2. de contracti.* ubi accuratè congerit, quando recedatur, vel non recedatur à toto contractu, si pars evincatur, vel teneat venditio.

Nec omitto, quod *Mansueri. in d. tit. de retrac. & contrac. resoluti.* non affirmat simpliciter id; ad quod allegatur, sed cum dictione (maximè) si res illæ, inquit, non possunt commodè dividi, vel separari, & ita concordatur pro *Baldo, & Affl.*

Ego pro eis adduco *Napodanum in consuet. Si quis emit. ver. domum, de jur. congru.* qui formaliter dicit. *Quod & si contrahentes voluerint decem possessiones distinctas, & distantes contineri appellatione Sejanorum, & sic fit venditio Sejanorum: cujus nuncupatione continentur alii fundi. Vicinus Sejanæ ita ius congrui habebit in omnibus illis fundis si sunt simul coniuncti. ibi. Sed verius est hoc esse verum, si sunt coniuncti.*

25 Non est superfluum hic quoque adnotare, quod cum extraneus emptor lege hac mandante expulsus non habeat recursum contra venditorem: quasi re evicta, ut diximus supra in *vers. dederit.*

Nihilominus habebit locum recursus, & tenebitur venditor quoties rem tradidit liberam à iure congrui, secundum *Napod. in consuet. 1. eod. tit. de iur. congr. num. 13.*

26 Donator pactum apposuit ne prædium: quod dono dedit alii vendatur, nisi prius ipso donatore requisito, an velit emere eodem precio: quod alius obtulit, non impediri, quin res illa vendi possit, & nullum ius habebit donator contra emptorem, etiam si pactum de non alienando alteri firmatum esset iuramento, concludit *Anto. à Gama dec. 356.*

Quo themate retento inferitur eodem casu locum esse protomisi, & emptor ille: qui à donatore priori domino est tutus; non propterea evitabit ius hoc protomif. sive congrui, data enim validitate contractus empti, & venditi, vicinis incipit ius nasci ad retractum eodem precio soluto, ut diximus infra *vers. in venditione. §. scriptum est.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V** Erbum solvere de vera numeratione intelligitur.
- 2 Compensationi non est locus in retractu.
- 3 Vicino retrahenti an sit satis deponere in curia pecuniam.
- 4 Jus prothomiseos competit sub modo, magis quam sub conditione propter gerundiam solvendo iustitiam precium.
- 5 Actio

80 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

- 5 Actio vicinis non oritur ante modum impletum.
- 6 Contractus quoad extraneum emptorem est parus ante implementum vicinorum, & sequuta traditione, dominii, licet revocabilis dicitur facta translatio.
- 7 Vicinus non adimplens ex parte sua non dicitur aliquo iure privari.
- 8 Modalis, & conditionalis dispositio differt remissive.
- 9 Precium solvitur absque minimo defectu, cum presenti pecunia res que retrahitur fuit vendita.
- 10 Vicini retrahentes, precium solvunt eodem modo, quo extraneus emptor promissit, & de solvendo cavere debent.
- 11 Vicinus pro se non idoneus, quamvis rem sub annuo redditu venditam retrahat, fideiussores offerre tenetur.
- 12 Extraneus emptor non tenetur venditori post retractum, etiam in terminis consuet. Neap.
- 13 Ficta precii numeratio non nocet vicinis.
- 14 Ficta precii numeratione intercedente Dominium in emptorem non transfertur.
- 15 Vendita re sub annuo censu non ante creato, habet locum protomis.
- 16 Deposito precii quo casu sit necessaria, vel sit satis oblatio.
- 17 Oblationis duplex consideratio ad finem diversum.
- 18 Practica depositi cum citatione adversarii super deposito.
- 19 Afficti lapsus circa oblationem, & numerationem precii à vicino faciendam.
- 20 Pretium certum, ubi nescitur praticatur depositum alicuius quantitatis protestative.
- 21 Exceptio non adimplenti obstat agenti iuri congrui.
- 22 Periculum, & deterioratio pecunie à vicino depositæ cuius periculo stare intelligitur, & multa in deposito observanda remissive.
- 23 Muniturum species non attenditur, sed potest una pro alia solvi à retrahente, quod limitatur, & declaratur.
- 24 Depositarius à Iudice eligitur.

Non solverit.

- 3 **N**on solverit) hoc verbum demonstrat, quod non est satis pecuniam offerre, vel pignora dare; Nam cum de precio fiat mentio, de reali satisfactione intelligamus, oportet, ex dictis *Andr. Alciat. in l. liberationis. de verb. & rer. signific. & auctoritate Bartoli, idem Alciat. in l. solutionis ver. eo. titu.* qui in specie loquitur, cum lex pecuniam solvi vult, quod & comprobat *Carroci. decis. 97.* Nec sine misterio repetitum habetur in textu ibi (venire, & solvere) & iterum ibi (solvendo justum precium) rursusque ibi (si infra statutum terminum precium non solverit) ut scilicet de aliis satisfactionum speciebus non accipias.
- 2 Hinc inferitur bene dicere *Andr. Tiraq. de retrac. lignag. §. 3. Glos. 3. num. 7.* minimè locum esse compensationi.
- Compensatio enim probatur per viam exceptionis, ut cum agenti opponitur liquida, vel in promptu compensatio liquidanda, non autem ut pareat actionem, ubi ad acquisitionem juris requiritur

solutio. sicut hic propter verbum solvere.)

- 3 Propterea rationabiliter dubitatum fuit quibusdam, si adimpletum dicitur ex parte retrahentis, si cum retrahere intendit non eat ad emptorem extraneum precium solviturus, sed pecuniam in curia deposuit, qua in re *Ferron. in consuet. Burdeg. de retrac. §. 15.* verbo precium re ipsa persolvendum de æquitate dicit admitti depositum, sed vide quæ inferius dicemus.
- 4 Et nota, quia jus prothomiseos non oritur statim vicinis post factam venditionem in extraneum quamvis lex hæc percipere videatur, ut iis antequam res alienetur denunciatio fiat, sed sub conditione: quæ tamen dependet à potestate horum, qui vicinitatis iure præferri volunt, & ad eandem emptionem admitti precio soluto. Idque importat illa dictio in textu (si non solverint) quemadmodum intelligit, & interpretatur *Napodan. verbum (soluto) in consuetu. & si ex latere, tit. de servitu. Vel dic, quod facit modificationem secundum Tiraqu. ad finem tract. de retrac. lignag. quæ. fin.* Idque magis placet, ut hoc loco ponatur non tam pro conditione, quam pro modo, propter gerundium: quod habetur ibi (solvendo justum precium) Cujus natura est modificare, & qualificare dispositionem *Soc. consi. 91. & 93. lib. 1. per famosam decisionem Salyc. in l. 1. C. de bis qui latr. occul.* Estque communis d. in dubio hæc verba magis accipienda esse, ut significant modum, quam conditionem, teste *Jacob. M. noch. consi. 262. num. 6. lib. 3. Mantie. de conject. ult. volunt. lib. 10. titu. 5.* Utroque tamen sensu probatur, quod alibi disseruimus, interim ante declarationem voluntatis vicinorum, & precii solutionem nullam dici posse ortam actionem illis ex sola venditione in extraneum, juxta tradita per *Castren. consi. 74. vol. 2.*
- 6 Unde, & illud sequitur, quod venditio extraneo emptori facta, quæ resolvi poterit sub ipsamet conditione, scilicet, si vicini justum precium solverint, antequam purificetur conditio, sive etiam modus, debet quod ad extraneum puta judicari, ad *Glos. in l. 2. per illum tex. ubi concord. D. de in diem adjecti. & in l. si res, de contrahend. empt. Bart. in l. Iulianus, in fine, de condit. indeb. late Tiraque. de retrac. lignag. §. 2. Glos. 1. numer. 74.* Ratio est prompta, habuit enim venditio isthæc certitudinem rei, & quantitatis in se: quæ faciunt, sequuta traditione ad translationem possessionis, & dominii, per *D. ci. consi. 179. & 648. Rota Bonon. decisio. 29. num. 4. & 5. Rui. consi. 151. num. 4. volum. 3.* quos ad suum propositum cogerit *Borgn. Caval. tract. de tut. & curat. num. 262. & seq.* Et in specie posuit *M. Ant. Bardus de jur. protomis. q. 20. fol. 167. quod extraneus emptor, plenus, & perfectus dominus est, antequam ab eo res avocetur per retractum.* Quæ sanè intelligenda sunt revocabiliter, si vicini infra legitima tempora ad retractum admitti voluerint, secundum ea: quæ diximus in *1. tex. in Glo. non aliter nisi.*
- 7 Itaque vicino non adimplente ex parte sua, vel modum non curante observare, non dicitur aliquo suo iure privari: quod ei nondum competiit, sed dicitur haberi, ac si vocatus non fuisset, prout in

vocatis sub conditione ad emolumentum respondit *Alba confi. 86. n. 8.* quem refert *Io. Ceph. conf. 497. n. 43. lib. 4.* quamvis non negaverim differre modalem, & conditionalem dispositionem ex his: quæ congerit *Io. Andre. Georg. allegat. 31.*

9 Solvendum autem est precium à volentibus præferri absque aliquo etiam minimo defectu; nam præcisè attendi debet conditio: quæ ponitur ex *Deci. in c. de appell. n. 3. extra de appell. & ut venditor non sit in damno. Marant. disp. 8. num. 30.*

Est & conditio ipsa strictè interpretanda. *text. ff. in l. Mævius, & l. qui heredi. D. de condit. & demonstr.*

Intellige præmissam conclusionem sanè, cum res presenti pecunia venditur, nulla de precio fide habita, ex his, quæ supra diximus. *verb. dederit*, quod verbum, si referatur ad præteritum subjunctivi, denotat factam numerationem, si ad futurum, proximè faciendam, ut Grammatici docent, vide *Napodan. cod. tit. consuet. 1. ver. fuerit.*

10 Quid ergo si in diem permessa est solvi pecunia pro re empta, vel pars precii soluta est de parte vero fides habita? respond. satis esse, ut vicini solvant, & de solvendo caveant temporibus adjectis in contractu inter videntem, & extraneum ementem, vel in emphyteosim, vel locationem accipientem, ut ibi, qui præferri intendit, non est æquè idoneus, cavere oportet ad evitandum inconvenientiam, cum fidejussoribus, per *Gaid. Pap. notanter confi. 161.* qui in emphyteosi loquitur.

Ita namque consultitur utrique parti, per *not. in l. 1. in fin. D. si quis cautio. Deci. confi. 677.* quæ in simili allegat *Hier. Cogn. in l. 2. Cod. de pact. int. empt. & vendit. num. 276.*

Cui resolutioni adhæret *Tiraq. multis ambagibus in traç. lignag. §. 1. Glos. 18. numer. 32. ad 48.* Sequitur *Ursill. ad Affl. decis. 72. num. 10.* qui summam inde concludit, habere locum jus congrui iisdem modis, sive commoditatibus: quibus quis recepit ab alio.

Et secundum opinionem istorum consuluit *Jacob. Mandel. confi. 107. contra Bartolom. Ceph. conf. 46.* cui notanter respondet.

11 Quam regulam servandam puto, & si res sub annuo redditu vendita sit, ut is: qui retrahit fidejussores offerat, ubi per se non est idoneus, alias posset excludi à venditore, prætextu non idoneitatis. Nec satis est, quod res vendita semper existat. nam ex *l. fin. C. de jur. emphyt. ver. sin autem duorum mensiam*, non idonei, propriis facultatibus vetari debent in similibus annuis præstationibus, quamvis rem juri emphyt. subjectam possessuri essent.

Rursus precia variari solent, & quæ res caro empta est, vili deinde æstimatur, & revenditur, *vulgata l. precia rerum, ad l. Falcid. cum concordantibus.* ut & tetigi supra *ver. lustum precium.*

12 Verum tamen ubique est post retractum primum emptorem exonerari ab obligatione, & hypotheca suorum bonorum, idque alibi probavimus cum jure cogente restituat, & cedat vicinis retractantibus ex ista constitutione, vel alio statuto, allegat *Io. Vinc. Anna allegat. 78. num. 3. & alleg. 87. Negusan. de pignor. 5. par. princ. 1. memb. numer. 44.*

Quod quoque procedit etiam in terminis consuetudinis Neapolis, ubi majus est dubium, cum videatur quædam nova venditio; quam facere tenetur extraneus vicinis per *consuet. 1. de jur. congr. ex dictis not. per Hier. Cogn. in l. 2. Cod. de pac. int. empt. & vendit. num. 202.*

13 Quæro nunc si contrahentes: emptor extraneus, & venditor fecerunt pecuniam comparare, vel fateatur venditor sibi precium esse solutum, & statim per aliud instrumentum is: qui emit, se obligat ad annuū censum super eadem re sibi vendita, ut sæpè observatum vidimus, an nihilominus habebunt vicini commoditatem eandem solvendi tempore convento in secundo instrumento.

14 Respondetur vicinis intelligi pariter dilationem concessam, & quò ad omnia repræsentat extraneū emptorem *N. m. dicit Bald. confi. 298. vol. 4. quòd si facta precii numeratione intercedente, & statim mar sup: emptori restituito, est, ac si non fuisset precium solutum, nec habita fides de precio, & ex eo contractu, quamvis verè sit venditum, dominium tamen non transfertur, per not. in §. vendita quoque v. s. Instit. de rer. divis.*

N. m. & contractus celebrati eodem die, loco tempore, & contestibus dicuntur correspondivi? Nota Bonon. Beninten. decis. 29. & videatur Afflic. decis. 306. & in constit. Reg. Bajulos omnes. Nos 10. & quæ citat Praj. de Franch. decis. 369. nu. 4. & inde.

15 Minusque dubitandum est, cum fundus conceditur ad annuum redditum, quem prædiale, sive fundiarium censum appellant Galli scriptores. *Petr. Rebuff. in constit. Reg. Franc. titu. de constit. reddi. Glos. 17. artic. 1. tom. 2.* nam cum permittatur fundus cum annuo reddito ab ipsomet permittente debendo, est nihilominus venditio censenda, cum ille census non sit ante creatus, & à tertio debitus, vide quæ dixi infra *vers. ex permutatione. num. 29. & seq.*

16 Videtur hic text. quoad ipsam solvendi precii necessitatem intelligendus, prout verba sonant, cum vicini vocantur, & invitantur, ut eman volentes præferri extraneo emptori. Quid ergo si non fuit eis denunciatum, sed ipsi vicini primū pro re tractu extraneum emptorem provocant, eique jure vicinitatis, & congrui præferri petunt, num præcisè precium solvere teneantur, vel satis sit offerre vel etiam deponere?

Doctores varia senserunt, & variè loquuti sunt, resolutivè vero colligo veribres conclusiones, distinctè articulos ponendo.

Aut quærimus ante propositam actionem juris protomifeos, quoties scilicet vicinus comparet, atque extraneum in jus vocat, ut declaret, quo titulo rem conjunctam possidet. qui si responderit titulo emptionis, iterum instabitur, ut declaret justum precium, atque in his præambulis non videtur necessaria solutio, neque etiam depositum, præsupposita ignorantia vicini intendentis agere post declarationem ab extraneo habitam, item præsupposita omissione legitimæ denunciationis, & sic extra casum in hac constitutione definitum, ita puto sustineri dictum *Ioan. Aret. singu. 34. lo. Sayf. in consuet. Taron. de retract. art. 38.*

Aut quæritur, cum actio juris protomifeos sive

L

con-

82 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

congrui instituitur contra ipsos extraneos emptores, ut vicinitatis jure rem conjunctam vicinis petentibus relaxent, & dic non esse satis oblationem, sed requiri consignationem precii, sive ejusdem precii depositum, quam conclusionem pluribus congestis probat *Andr. Tiraquei de retrac. consang. §. 7. Glos. 3.* eamque uti communem, & magis receptam sequitur *Jacob. Menoch. cons. 756. num. 6. & 7. vol. 8.*

Rationem afferunt, quoniam ad consequendum jus agendi non sufficit sola oblatio pecuniæ.

Ad quæsitum sitne satis offerre, vel etiam deponere pecuniã? videatur novissimè *Andr. Facchin. controver. jar. lib. 2. cap. 42.*

- 17 Animadverti enim solet, quod quandoque oblatio requiritur ad originem actionis causandam, quandoque ad actionem causatam administrandã, & coadjuvandam. *Bald.* notanter in *l. in legatis. C. de his, quæ sub modo. Ruin. consi. 33. num. 4. & 7. lib. 3.* refert *Jo. Ceph. consi. 207. num. 47. & inde lib. 2.* vide *Tiraq. de retrac. lignag. §. 7. Glos. 3. Mar. Mans. consi. 322. Anto. Capic. decis. 19. num. 2. & 3. & decis. 16. num. 12.*

Atque in primo casu firmiter afferunt, verbalem oblationem non esse satis, citaturque in idem *Negusan. de pignor. 3. memb. par. 5. num. 5. declarat. 2. Ceph. ubi sup. num. 2. & seq.*

Corroboratur hæc declaratio in terminis nostris ex *Joan. Fabr. in §. ex non scripto. Instit. de jur. nat. gent. & civi.* qui loquitur de pari consuetudine: quæ dat jus in re, sicut est retractus: qui competit proximis de genere venditoris facta oblatione emptori, & consignatione precii, hoc enim modo inquit, acquiritur jus in re, tenentque commentatores consuetudinum cum *Barto. in l. si rem alienam. §. fin. D. de pignor. Bal. & Salyc. in l. ob signatione. C. de solut. testatur Jo. Bessia. in consuet. Alver. de retrac. artic. 4. & 8. ubi meminit *Cassan. in §. 1. rubr. 10. text. en rendant. & in text. le pris. numer. 8.**

- 18 Hinc orta est practica, quod vicinus comparet cum libello, petens rem sibi conjunctam, offertq; realiter, & deponit pecuniã penes curiam: penes quam remanet depositum usque ad diffinitivam, citata parte super deposito, testatur *Stephan. de Cajet. ad Napod. in consuet. si quis emit. ver. pet. et. Cassane. in d. §. 1. textu le pris. & text. en redant. supra citatus.*

- 19 Qua tamen in re cavendum aditione ab *Afflic. 11. not. in fin. dum concludit de oblatione, & numeratione precii taxandi, & faciendi per tabularios; loquitur enim inspecto iure consuetud. Neap. ut eo. situ. consue. 1. in finè.*

Sed iuxta constitutionem Federici offertur, & deponitur precium verè conventum cum extraneo emptore, præsupposita eius precii notitia, per hunc tex. supra. ubi dixi. *versic. justum precium quantum.*

- 20 Si verò præsupponatur precii ignorantia, practicatur communiter, ut fiat depositum certæ quantitatis ad consequendum jus agendi, offeraturque integra numeratio, & suppletio, si fortè maius precium sit rei emptæ: quod petitur declarari ab emptore, & venditore verè, & sine fraude conventum, secundum *Bartol. Veron. cautel. 27. Bartol. Cassane. d. ver. le pris. num. 7. Nicol. Boer.*

decis. 112. notanter Andr. Gail. practic. observat. lib. 2. observ. 19. num. 7. & inde, allegant textum vulgatissimum, & singularem in l. statulibet rationem. D. de statu. lib. & l. servus si heredi. §. Imperator in fin. cod. tit.

- 21 Quod si nihil horum vicini observaverint, inconsultò ad retractum accedentes, patiuntur exceptionem: quæ ex adverso opponitur non adimplementi. *P. Phil. Corn. consi. 40. num. 12. Boer. in consuet. Bituri. eod. tit. de retr. §. 4. Glo. 1.*

Quo enim casu resolutio contractus in personã extranei emptoris causatur ex restitutione precii antea per eum soluti venditori, meritò precii solutio præcedere debet tanquam causa causans resolutionem. *tex. in l. si à te. Cod. de pact. ins. empt. & vendit. de quo Joan. Ceph. consi. 207. num. 51. & 52. lib. 2. Boer. decis. 124. num. 22. & 29. idem Ceph. consi. 551. lib. 4.*

- 22 Ne omittas in proposito depositi faciendi, & cuius periculo stare intelligatur, videre notata per *Petrum Foller. in praxi consuali, verbo instrumentum gratia, num. 50. & seq.* quo in loco defendit *Bart. à Tiraq. in §. 4. de retrac. lignag. Glos. 7. num. 11. Ant. Gabr. de reb. cred. conclus. 2. num. 4. & inde Mari. Antoni. variar. resol. c. 13. lib. 2.*

Uique fiat pecuniæ: quæ eo tempore currere solet. Ac posse Judicem se ipsum in depositarium eligere, à quo tamen ego semper abstinui consultus à *Tiraquello de retrac. convent. §. 4. Glos. 7. num. 2.* cui accedit *Jacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. centu. 3. casu 232.* ubi alias quæstiones de deposito format, & solvit.

- 23 Advertendum quoque est, solvi posse monetam argenteam pro aurea, & grossam pro minuta, & è contrario probat *Natta. consi. 434. num. 1. & 2.* aliosque cumulat, addens ad practi. *Papiens. in action. hypothec. vers. relaxandum jure pignoris, dummodo emptoris non interfit sibi parem motam refundi.*

Adde *Præsidem de Franchis decis. 508.* ubi duas alias limitationes considerat.

- 24 Decernet autem Judex pecuniã deponi penes tertium: quem ipse eligit, quod est fatius, quam penes se ipsum, ita enim habebunt partes: quarum interest, quem convenire pro depositi restitutione. *Benedel. hic in princ. vers. Nota ibi cum legitimis usuris.*

S U M M A R I U M.

- 1 **C**aptivi habent jus congrui, & quæ apud hostes eis licent.

In captivitate.

- 1 **V**ides hic, existentes in captivitate non excludi à beneficio iuris congrui, sive prothomiseos, ex hac constitutione competentis. Sunt enim capaces apud suos ad notata per *M. Anto. Peregr. de jur. fisci lib. 3. tit. 3. de captivis, & Afflic. hic in §. not.*

Et fortè quod in textu habetur (defensores) positum fuit propter captivos, cum enim à casu sint in manu hostili, non potuerunt cogitare de constituendo domi Procuratore. Possunt tamen ad ne-

gocia: quorum executione se redimant, constituere etiam dum in captivitate manent *l. servum. §. 1. D. de procurat.*

Et an idem circa alia not. in dict. *l. servum, in princ. & in l. ab hostibus. D. ex quib. caus. major.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**erbum captivitatis exponitur in textu pro captis ab hostibus, nec intelligi potest pro incarceratis.

Sequitur Glofa Antonii de Caputis.

- 1 **I**dem verbum habetur in captis ab hostibus. ff. de capt. & postb. rever. l. 1. & eod. tit. l. in bello. §. pignori. & sic videtur, quod legislator voluerit hic intelligere solum de illis: qui sunt in captivitate apud hostes, non autem de incarcerato in Civitate; Cum huic carcerato possit fieri denunciatio. Sed positus in captivitate apud hostes efficitur servus. ff. de capti. l. hostes, & si aliter dicemus, non procederet attentio: quod sequitur in litera argum. ff. de fideiuss. libert. l. generaliter. §. si quis alienum, cum similibus allegatis in Gl. l. nec enim ordo. ff. de solutio. Anton. de Caput. de Melfitto.

S U M M A R I U M.

- 1 **D**eportatus civiliter mortuus qua ratione ob- tinet jus prothomis. & praefertur, quoniam contrarius est J. C.
- 2 **E**mphyteosis juris civilis inventum est, unde in eo dubitatur, si praeferratur Deportatus.

Deportatus.

- 1 **D**eportatus, cum destinat esse Civis Romanus secundum leges communes, habetur, & notatur ad differentiam relegati in *l. inter penas. in princ. & l. relegatorum. §. si ad tempus. D. de interd. & releg. & a jure civili fiat alienus, ut de leg. 3. l. 1. §. si quibus. not. in l. 1. de heredib. instit. & de libe. & postb. l. Gallus. §. & quid si tantum. M. Ant. Peregr. de jur. fis. lib. 3. tit. 5.*

Mirum videtur, quod non excluditur ab isto jure prothomis. imò expressis verbis admittitur per suos domesticos, procuratores, & defensores ad tractum rei conjunctæ, ut hic textu habes. Nam & hæc constitutio pars est civilis juris, ex notatis supra in rubr.

Sed respondetur vicinum deportatum, idè in emptione, & venditione praeferratur, quoniam contractus est juris gentium. *l. ex hoc jure. D. de justit. & jur. & instit. de jure natu. gent. & civi. §. jus autem gentium. verj. & ex hoc jure.*

Deportatus autem quamvis amiserit ea: quæ civilis juris sunt, retinet tamen quæ juris gentium. *l. quidam. D. de penis, & not. Instit. de capi. dimin. §. minor. Affl. hic nu. 37. Gaill. practi. observat. 1. 2. par. 2. de pace publica.*

- 2 Unde vereor, quòd hic textus non potest intelli-

gi. nec exemplificari in emphyteosi: est enim juris civilis inventum. *Glof. in d. l. ex hoc jure. not. in l. 1. C. de jur. emphyt.*

Etiam si ad tempus fuisset deportatus, & durante deportationis tempore res vicina in emphyteosim concedatur, interim enim civiliter moriuntur, qui sic deportantur, ut à juris civilis beneficiis arceantur. *arg. l. aut damnatum. §. in ministerium, & l. capitalium. §. Divus. D. de pænis, ad quas l. vide Capobl. in progrom. 7. nu. 7. & 10. de Baroni. Ad materiam vide Menoch. de arbitr. jud. casu 330. lib. 2. cent. 4. Osofc. d. cif. 105. aliosq; meminit Prosp. Farinac. de delic. & pænis qu. 19. nu. 15. & 16.*

S U M M A R I U M.

- 1 **E**xilii ad tempus non definiti qualis natura.
- 2 **B**annum propriè, quomodo ab exilio differt, & quid sit.
- 3 **B**anniti non remanent cives, & sunt laicaliter excommunicati.
- 4 **B**anniti tanquam notoriè excommunicati, an, & quando sint juri civilium incapaces, & utrum à jure prothomis. exclusi dicantur.

In exilium missus.

- 1 **E**xilium si non est ad tempus in penam diffinitivum, ex proprietate sermonis par est deportationi, velut mors civilis, latè discutit, & resolvit *Praes de Franch. decis. 116. in causa 32. Prioris Reg. Eccles. S. Nicolai de Baro.*

Quicquid frustra laboraverit contra tentando nollet *Arcia in sua allegatione pro D. M. Ant. Aquivivio*, domino criminalis jurisdictionis, ut novissimè declaratum fuit per S. R. C.

Idè difficultas in præcedenti *Gl. resoluta* hic quoque repetita intelligatur.

- 2 **Q**uid de Bannitis? Bannum propriè in absentes dicitur in præsentibus enim dicitur exilium secundum communem loquendi usum, nec aliud est Bannitio, quàm à publico bono, & civitate ejectione. *Bossi. de banni. nu. 2. Clar. in prac. crim. quæst. 71. Farinat de delict. & pænis q. 19. nu. 17.* ubi scilicet species exilii enumerat, ultimam verò ponit simplicem ejectionem, vel missionem à Civitate ad confinia.
- 3 **E**rgo banniti non remanent cives. *Aber. Rosa. in dictio. ver. cives Bal. in l. voluntas. C. de fideicom.*
- Et sunt excommunicati laicaliter *Jos Sayso. de de droit. de baronie art. 1. consuet. Turon.*
- 4 **E**t excommunicatus notoriè est incapax actuum civilium, seu extrajudicialium, *Joan. Andr. in c. 1. de except. in 6. vide Roma. cons. 459. M. Anto. Peregr. lib. 3. de jur. fisc. fol. 209.*
- Sed *Tirac. de retrac. lignag. §. 1. Glof. 9. nu. 27.* distinguit, privati bannitos juribus, & beneficiis municipalibus locia quo banniantur, non autem jure communi competentibus, quam conclusionem sequuntur communiter dd. refert *Jo. Cepb. cons. 22. nu. 19. lib. 1. consil. 324. nu. 17. lib. 3.*
- Idè cum constitutio de prothomifi dicatur esse jus commune, non videntur ab hoc jure exclusi banniti, vide tamen *Caravi. ritu. 210. & Hieron. Mago. Rota Floren. dec. 26. M. Anto. Peregrin. de jur. fisc. situ. 7. lib. 3.*

84 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

S U M M A R I U M.

- 1 **A**bsentiarum genera quod sunt.
- 2 **A**bsentia causa Reipublica necessaria, & probabilis.

Absens causa Reipublicæ.

1 **Q**uinque observationum genera habes per *Gl. fi. in l. si. vers. appellare. D. de in int. g. D. de resti. quæ prosequitur Jas. in §. rursus, in princ. Inst. de actio Joannes Milcus in praxi crim. de formula contum. ver. absentes, nu. 27. & seq. Joan. Ant. de Nigr. in c. reg. post commissum. nu. 46.*

- 2 **C**ausa autem Reipublicæ, quæ hic tangitur, dicitur probabilis, & necessaria, ut in *d. l. fin. in Glof.*

S U M M A R I U M.

- 1 **A**besse causa Republica, qui dicatur.

Glofa Ant. Caputi.

- 1 **C**ausa Reipublicæ) quis dicatur abesse? dic, quod qui pro Repub. Romana, non etiam Civitatis alicujus, ut *ff. de quib. caus. mayo. l. sed & si §. hac clausula adicti, in Glof. quia tantum, & quicumque est causa dignitatis missus extra Urbem abest causa Reipublicæ, sive sit Præses, sive Proconsul, sive Procurator Cæsaris, sive Tribuni, sive Præfecti Comitum Legatorum. & multi alii: de quibus *ff. ex quibus caus. mayo. l. & qui data, & l. abesse, & linter, §. primo, & l. qui mittitur, & l. si cui, & intelliguntur illi non solum commodi causa, sed coacti absunt, ut *ff. ex quibus caus. mayo. l. Reipublicæ, & in prædictis legibus, & aliis ejusdem tituli, qui verò absint causa Reipublicæ, & qui non, tangit Cynus. C. ex quibus caus. mayo. l. 1. & sic prædictis jure communi competit restitutio. ut ibidem not.***

Antonius Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **A**bsentia causa duplex est necessaria, & voluntaria.
- 2 **A**bsentia allegatio temeraria non prodest, & multa de citato ad informandum, qui absentiam allegat.
- 3 **P**ræses præsumitur, qui in loco domicilium habet.

Ex propria causa sine dolo, & fraude.

- 1 **Q**uæ propria causa potest esse necessaria, ut puta quod in aliquo loco sit infirmus, vel carceratus, si tamen non procuraverit ipse carcerari ex aliqua ficta causa, ut hac dilatione quadrimestri fruatur, quo casu non juvaret absentia per replicationem doli, & fraudis, ut hic ex *Hippoly. Marsil. in præcti. crimi. §. sequitur, nu. 3. Jaco. Menoch. de arbitr. jud. lib. 1. q. 80. nu. 49. & seq. P. R.*

Non solum ergo providet Imper. Feder. iis: quibus jus commune, verum etiam illis: qui cum sua causa, sine dolo abfuerint, habent restitutionem ex clausula generali. Siqua justa causa, ut *ff. ex quib. caus. mayo. l. 1. in fin. & l. sed & si §. item inquit præ-*

tor, & l. item bis. §. dolum, & l. si cui, §. tandiu, & C. de restitut. milit. l. ignorare. Anton. Caput.

Potest quoque esse voluntaria: quæ si malitiosa, & dolosa est, non prodest absentia, ut hic est *tex. & concordantes allegat Aff. l. nu. 30. ver. 8. nota.*

- 2 **E**t ista absentia allegatio est frequens, cum quis pro delicto citatur ad informandum. Nam si citatus fuit visus die delicti, vel die ante delictum, non excusatur ut absens, sed calumniosa præsumitur excusatio, ut est *c. reg. post commissum, ubi Jo. Ant. de Nigris notanter. & Præs. de Franch. decis. 327.*

Nam exceptio, inquit, calumniosa non impedit cursum termini, cum temeritas nemini prodesse debeat. *Bal. in l. contra majores, C. de ineff. testam.*

Et servamus non concedere nimiam dilationem ad comparandum, quoties admittimus allegationem absentia ad denunciandum reo citato, cum enim ignoretur ubi sit, non præsumitur provinciam egressus, sed quod est in loco vicino, non autem in remoto, ex *Andr. Isern. in constit. citationis literæ, tit. de liter. citator. ponit Jacob. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. centur. 1. casu 40.*

Vide quæ novissimè ponit *Præs. de Franch. decis. 589. de allegatione absentia, & interpretatione d. c. post commissum.*

- 3 **E**t nota, quoniam probato, vicinum esse ejusdem provincie, vel domicilii, præsumitur præsentia, itaque onus transfertur in eum: qui allegat absentiam, ad *l. si. C. de præscript. long. temp. per Bald. & Ang. noviss. comprobatur, & dilucidatur Joan. Andr. de Giorg. in allegat. 3. nu. 15. & inde post Mascar. de probat. 2. par. concl. 1219. nu. 69.*

S U M M A R I U M.

- 1 **M**inor ætas de jure communi, & de jure regni differens.
- 2 **R**atio, quare Imperator hic posuit ætatem juris communis diffinitam in minore.
- 3 **M**inor ætas ejus, qui successit majori cui fuit denunciatum, an ipsi proht quoad tempora longiora retractus remissio.
- 4 **P**upillo an denunciari possit.

Minor 25. annis.

- 1 **M**inor) hic textus annuit verbis claris minorem ætatem eandem esse: quæ de jure communi 25. annorum, ut *C. de his qui veni. eta. l. si. & D. de minor. 25. annis, adde Boer. decis. 140.*

Quæ ætas in Regno restricta est plena pubertate 18. annorum per constit. minorum jura: quæ est ejusdem Federici Imperatoris, quem probavimus in præludis fuisse hujus legis auctorem.

Propterea credo bene dixisse *Afflictura* istam constitutionem esse de primis: quas ordinaverit ipse Federicus, id est antequam ætatem moderasset per *d. constit. Minorum jura.*

- 2 **V**el dic, ut nos defendamus ibidem, quod ideo præscripsit annos 25. magis quam 18. quoniam ejus fuit intentionis, ut legem hanc generaliter toti imperio promulgaret uti jus commune *Roman. ut in Gl. in omni provincia, & in omni Civitate.*

Et de ætate minori in Reg. tam in Burgenibus, quam in feudatariis, ac de temporibus in integrum re-

restitutionis, signanter agit, & resolvit Jo. Andr. de Georg. alleg. 16.

3 Quid si fuerit denunciatum majori: qui decessit relicto filio minori, utrum sint expectandi 30. dies: de quibus supra, vel hi quatuor menses? decidit Jo. Sayso. in consuet. Turon. de retr. ac. art. 1. §. 3.

2 Et notanter dixit Affl. in §. ut infra 30. dies. nu. 24. Pupillo non habenti tutorem, vel cum tutoris copia haberi non potest, denunciari posse, dummodo sit major infante, secus verò si sit infans: qui quicquid videt ignorat, adde Napod. in consuet. si quis conduxerit, ver. requisitus.

Contra Affl. concludendum videtur, impuberi non posse denunciari, ex lsi ex legati causa. & l. seq. de verb. oblig.

Tu verò serva, quæ docet Muscat. in pract. Sac. Conf. 2. par. Glos. intimato, nu. 37. & nu. 61. & quòd denunciari possit pupillo carenti tutore, speciale est allegat Franc. Arcti. conf. 26. nu. 1. per l. minor, §. denunciare, cum ibi not. de evictio.

S U M M A R I U M.

- 1 **T**erminus 30. dierum quomodo differat à termino quatuor mensium.
- 2 Restitutio in integrum an competat lapsò termino ad retrahendum.
- 3 Terminus unius anni est frequentius receptus in prepositio retractus.
- 4 Restitutio etiam post quatuor menses competit absentibus, & minoribus, si aliquos non habuerint, quibus fuerit denunciatum.
- 5 Procurator generalis habet terminum ad denunciandum.
- 6 Denunciatur per bannam absentis.
- 7 Conjunctus admittitur pro sibi conjuncto ad retractum.
- 8 Absens cum domum non habet, vel si habet, quomodo citandus.
- 9 Citatio per preconem ultima est, & per adictum sollemnis.
- 10 Absenti præjudicent necne acta contra eum, & alia circa materiam remissivè.
- 11 Denunciationis copia est danda procuratori, vel consanguineo recepto absentis, quo nomine differt ab ea, quæ fit principali.
- 12 Absens qui non habet procuratorem, quomodo conveniendus.
- 13 Minori habenti, vel non habenti tutorem, quomodo denunciandum.
- 14 Intellectus l. qui habent, §. si pupillus, de tutelis, discutitur contra Muscatel.
- 15 Terminus quatuor mensium non currit scienti, nisi denunciatur ei, contra Affl. dictum.
- 16 Vicini sunt ne invitandi in re pupillari vendita.
- 17 Statutum respiciens rem, non personam, ligat aequè minores ac majores.
- 18 Const. Sancimus, quamvis respectum habeas ad rem vicinam, quoniam illius verba in personam sunt, non constituit jus reale.
- 19 Minorum prædia, vel sollemniter, vel de facto alienantur, & in unoquoque casu an retractus sit locus.
- 20 Sollemnitas in alienatione prædii minoris omiſsa, quandoque licita, quandoque illicita, nec ulla est retractui impedimento, nisi resolutò contracta, qui nulliter processit.

21 Convalidata venditione nulla, locus est congruo, ut ex nunc.

22 Adventitii per partem venditis an sit locus retractui.

23 Pater legitimus administrator non tenent servare sollemnitas, sicut tutor, nec de bonis filii adventitiis inventarium conficere.

24 Decisio S. Cons. pro vicino ratione prædii à Pupillo minus sollemniter empti.

25 Differentia constitutionis hujus, & consuet. Neap. quoad venditionem rei pupillaris.

Infra quatuor menses.

1 **I**nfra quatuor menses) Quoniam hic terminus quatuor mensium differt à superiori triginta dierum, nota illum assignari presentibus: qui legitimam habent ætatem, præterque facultatem per se ipsos, jus prothomiseos. Ista verò dilatio quatuor mensium datur absentibus, ex quacunque causa sine dolo. Idem si absentia non fuit data opera ab hoc, ut qui se absentavit, gauderet longiori termino ad retrahendum in fraudem extranei emptoris, & venditoris.

Exceptis verò absentibus, & minoribus, cæteris currit ordinaria dilatio 30. dierum, cum alia species impedimenti, quæ multæ sunt, ut per Maria. Socci. in tracta de citat. art. 5. §. 25. & 28. hic non habeatur.

2 Sed an quatuor mensibus elapsis competat restitutio? respondetur ex receptori sententia dd. in propriis terminis retractus consuetudinarii, vel statutarii, taliter impeditos restitui, per tex. in c. constitutus, extra de integr. restit. Bartolo. Casane. in consuet. Burgun. rub. 10. de retrac. §. 1. vers. & quod minor possit restitui. Napod. in consuet. Neap. si quis emit ver. petenti, Gui. Pap. decis. 257. & decis. 31. vers. sed an illud tempus currat, Covarr. pract. quest. c. 26.

Et antiqui dd. Guliel. & Olofre. quos refert Alberic. in lsi. in quibus causis in integ. restit. non est necesse. nu. 4. appellant præscriptiones extrajudiciales à statuto inductas de recuperanda re vendita per retractum; quia currunt minori, sed restituitur adversus eas.

3 A quibus patribus minimè dissentendum est, ubicunq; per statutum, vel consuetudinem uniformis dilatio ad retrahendum conceditur vicinis, vel consanguineis venditoris, verbi gratia, Unus annus, qui terminus videtur frequens in hac materia, teste Hippoly. de Murfi. sing. 64. Mandos. in tract. annal. casu. nu. 150. Andrea Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glos. 10. nu. 3. & seq.

Nostra verò constitutio diversimodè præficii terminum his: qui solent in integrum restitui ab iis: quibus secundum juris censuram restitutio denegatur, merito conclusivè respondendum est, ut elapsis his quatuor mensibus minores, & absentes minimè restituantur in integrum, Affl. notanter hic num. 32. vers. sed juxta prædicta quæro, post Baldum nu. 10. Maxil. qui de eis mentionem non fecit in consuet. Bari post venditionem nu. 2. & 11. eod. tit. nuncupatim de hac constitutione Tiraqu. de retrac. lignag. §. 35. Glo. 2. nu. 5. & seq.

Sunt ergo isti quatuor menses præfisi, & peremptorii loco in integrum restitutionis concessi, impedi-

86 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

peditis absentia, vel minori ætate, ideo competunt ultra primos 30. dies, dicit *Afflic. supra vers. ut infra 30. dies ante primum notab.*

Quam conclusionem intelligo sanè, ut procedat quoties captivi, & absentes habuerint aliquos domi: quibus fuerit denunciatum, alias illi etiam post quatuor menses elapsos cum redierint in Civitatem, vel majores effecti sint, restituendi sunt secundum *Bul. notanter in eo. tract. nu. 11. & 12. vers. sed adhuc quero quem sequitur Afflic. nu. 33. vers. sed juxta istam legem iterum, & vers. sed quid si hoc factum.*

Qua etiam ratione attenda benè advertit *Cassan. titu. des fiedz §. 1. nu. 1. vers. ova la persona.* debere requiri pro absente procuratorem ejus, vel alium loco sui dimissum in loco.

5 Procurator generalis à principio causæ potest citari: qui si petit dilationem, concedenda est ei. *Rota decis. 395 in novis. Nicol. Ant. Gravant. ad Vestrum in praxi Rom. cur. lib. 4. c. 3. num. 10.* ubi de communi opinione testatur, posui supra in prima *Glo. vers. vocentur*, ibi quid si vicini copia.

6 Est que notabile consilium Baldi, hic, ut si nemo sit; cui pro absente denunciatur, cum res conjuncta venditur, fiat denunciatio per emissionem banni; quia forte aliquis consanguineus, vel amicus se interponet, & *Mar. Mantua docet citari conjunctos, & affines in pract. judic. casu 36. & 39.*

7 Benè facit quoniam persona conjuncta admittitur pro sibi conjuncto ad retractum, probatur in *d. cap. constitutus, de in integ. restit. ubi Gl. in princ. ver. fratre suo Anchar. in 1. Not. & alii*, & sentit *Affl. §. ut infra 30. dies nu. 23.*

8 Id verò procederet, cum qui absens est, domum non habet, ut per banni emissionem citari posset. Nam si domum habet eo loci solitæ habitationis citabitur *Paul. Castr. in l. 2. col. 2. C. de jurisd. omni. jud. Bald. in l. si quando col. ult. de testib. C. confirmat Mar. Mant. in praxi judic. casu 15. de hac re, idest de absentibus citandis in Regno est constit. citationis literæ, & latissimè Maranta in suo Speculo 6. par. primo membro de citatione num. 101. & consil. 29. nu. 25. & in terminis Affl. §. ut infra 30. dies nu. 23.*

9 Ubi omittendum non est, hanc citationem: quæ per præconem fit, omnium postremam esse *Bart. in extravag. ad reprimendam, vers. per adictum, Tiraqu. alios refert, de retrac. lign. §. 9. Glo. 3. nu. 2.*

Atque ut citatio per adictum valeat quam multa observari debeant, ponit *Petr. Paul. Parisi. consil. 31. nu. 29. & inde vol. 4.*

10 Actus verò: qui fiunt contra absentem, necne noceant, vel præjudicent, & de his: quæ potest absens per procuratorem facere, tradit *Joan. Cephal. consil. 453. vol. 4.*

Et de absentis excusatione, *Ursill. ad Affl. dec. 289.*

11 Comparente autem consanguineo, vel alia persona pro absente sic citato, ut diximus, vel si reliquit domi procuratorem, debet requirens, sive sit venditor, sive emptor extraneus copiam intimationis absentis procuratori, aut negotiorum gestori reperto relinquere, alias notificatio, aut protestatio essent in magno dubio, ex quo denunciatio expressè hic fieri præcipitur, & est de forma ex *not. per Jo. Besian. in consuet. Alver. des fiedz art. 4.*

Et ita differt ab ea: quæ sit principalis: in qua non est opus, ut in scriptis fiat, & apud acta Curia,

quod notavimus in *ver. Vocentur, supra vers. banc autem denunciationem.*

12 Qui, & qui procuratorem non habet, adhuc absens conveniri potest, si forte instetur per Judicem, ut curator ejus bonis detur, per *l. 1. de curat. bon. dan. l. 1. & ibi Bald. in 1. col. C. de curat. furi. Mar. Mant. in pract. Judic. casu 33.*

Et item Mantua docet citari conjunctos, & affines in *ead. praxi, casu 36. & 39. notanter.*

Is verò: qui domicilium habet ratione officii, in propria nihilominus patria conveniri poterit, ubi & causa retractus per procuratorem agi, & expediri poterit. *Jo. Cephal. alleg. consil. 453. nu. 4. lib. 4.*

Et quomodo sustineatur relatio nuncii ad validitatem citationis domi pulchrè *Præs. de Franch. decisio. 322. à nu. 3. ad fin.*

13 Et quoniam supra in *Glo. minor 25. annis aliquid tactum fuit obiter de citatione minoris non habentis tutorem, si enim tutor adest, satis esset soli tutori denunciare, per tex. l. sed si ex stipularum: quæ est 24. D. de verb. oblig.*

Revoco in dubium tam cum pupillus tutore caret, quam cum adultus curatore, quomodo citari possint? de qua re notabilem practicam tradidit *Afflic. ubi etiam Ursill. decisio. 262. Ursill. decis. 256.*

Idest adiri oportere Judicem, ut provideatur de tutore pupillo, cui denunciari rectè possit, qua in re vertitur intellectus *l. si dictum §. pupillo D. de evictio.*

14 Ad textum vero *l. qui habent, §. si pupillus, D. de tutela. Moderni Neapol. in pract. Sac. Consil. Glo. intimatio, num. 61. fol. 19.* accomodant novum sensum, nempe est. Quod illa verba *tex.* (non alias quam si ipse petat: cui dare eum) oportet (non accipiuntur de ipsis pupillis: quorum silentio præcedit in numero plurali, sed de adversario, ut sit sensus. Minoribus, sive ipsi agant, sive conveniantur, potest dari curator non officio judicis, sed parte petente.

Tu autem advertas, ne decipiaris cum eis, quoniam dicta verba referenda sunt necessariò ad minores propter id: quod sequitur (cui dari eum oportet) juncto principio *text.* ubi numerus est singularis, & *versic. seq. idemq; Cassus.*

Tene igitur communem intellectum usu in foris receptum, ex *decis. Affl. 256. Caravit. ritu 291. nu. 3.* & testantur dicti moderni *dict. ver. intimatio. nu. 56.*

15 Quantum ad tractatū de quatuor mensibus, *Affl. in 1. Not. vers. sed ulterius quaritur, & 10. Not. dixit hos quatuor menses à die scientiæ currere, nec denunciationem requiri, motus ex dictis Bal. vers. Venio ad statutum de quatuor mensibus, eos tamen reprehendit Maranta in tracta. de multip. alien. prohib. versic. quoad secundum terminum: qui defendit in hac quoque dilatione requiri denunciationem, nec alias in mora constitui posse vicinos, quod Marantæ dictum est verissimum, & in textu nostro probatur, si ponderetur vis exceptionis Nisi fortè, ut per *Dyn. in rubr. de reg. jur. in 6. Bart. in l. si eum, §. injuriarum, D. si quis cautionem Deci. & Cagno. in l. 1. de reg. jur.**

Est enim regula, ut à die denunciationis, 30. dies currant, excipiuntur casus absentia, & minoris ætatis, ergo præsupponitur denunciatio, ut exceptio sit de regula.

Præ-

Præterea ad idem pondero ejusdem nostri textus finem. Quod si propter negligentiam tutorum, curatorum, vel defensorum illi: quibus jus prothomis competitabat incommodum accipiunt, tenentur tutores &c. pro eorum negligentia, juxta *l. quicquid, cum* ibi notat. *C. arbit. tute.*

Sed nihil incommodi habent minores, nisi tutoribus, vel curatoribus denunciatum esset, ad *text. l. qui Roma, §. coheredes, de verb. oblig. ubi Aret. not.* 2. alios allegat, & moderni repet. sequuntur.

Hunc etiam sensum habuit Maxilla Barenf. ad mentem Baldi, & expressius *Anto. Capus*. quem allegat in *consuet. Bari, §. post venditionem nu. 2. eo sit. contra Afflictum.*

Nec obstat dictum Baldi: quem non rectè damnavit Maranta, ipse enim Bald. loquitur de quatuor mensibus à statuto præscriptis: cujus statuti dispositione attenda terminus currit à die scientiæ plenæ, & perfectæ absque necessitate denunciandi: quod ad literam patet unicuique, & sic extra casum nostræ constitutionis, & in hoc decipus fuit *Afflictus* minus advertenter intelligens *Baldum*, & *Maranta* reprehendens quem non perpendit. Adde *Jacob. Cajac. de feud. lib. 2. tit. 4. qui de hac constitutione loquens, inquit, sunt agnatis ad revocandam venditionem constituta certa tempora principalibus personis dierum 30 procuratoribus eorum mensium quatuor, ex quo fuerint testatè denunciati, ut ad emptionem accederent si vellent.*

¶ 6 Quid modo si vendatur res aliqua immobilis ipsius pupilli, numquid invitandi sunt vicini? & videtur ita ad æqualitatem servandam inter vicinos ex allegatis per *Aym. cons. 133. vers. 6. potest lib. 1.*

¶ 7 Rursus esse potest ratio, quod cum statutum, vel consuetudo respicit rem, sicut ligat majores, ita & minores, non item si personam respiceret, quia ad minores non extenderetur, *Socci. cons. 124. nu. 3. vol. 3. Hyppol. Riminal. cons. 229. nu. 11. lib. 2.*

Loquiturque *Hyppoly.* in terminis statuti, ne fiat alienatio immobilium in forenses, ut non extendatur ad minorem 25. anni, idem *Hyppol. cons. 182. nu. 26. eo. vol. 2.*

Sed *Bart. in l. 1. C. de summa Trinit. & fid. cathol. nu. 32. vers. circa primum*, dicit tale statutum esse in rem.

¶ 8 Dic per hanc constitutionem venditorem obligari ad denunciandum, neque per hoc constitui jus reale, quamvis respectus habeatur ad rem vicinam, ita concludendum opinor propter verba constitutionis, quæ in personam sunt, & benè aptantur quæ allegat *Francisc. de Aret. consil. 25. numer. 2.*

¶ 9 Considera duos casus. Primus est, cum prædia minorum alienantur sollemniter, alter, cum de facto procedit alienatio. In primo cessat omninò jus protomiseos, quoniam sine necessaria causa legibus, vel iudicenti cognita alienari non possunt, & in necessaria alienatione cessat hæc constitutio antecedens patet per *Glof. & ad. in rubr. C. quando decre. opus non est*, notanter *Anto. Capic. decis. 113. Deci. cons. 60. Ursil. ad Afflict. decis. 249. Andr. Alcia. lib. 4. dispunct. cap. 5. adde l. 1. & ibi Glof. Caroli in Longobar. titu. de prohib. alien. minor. & ibi notavi post Judicem *Blasi. de Morco Thom. Grammat. cons. 137.* ubi de nullitate de-*

creti non adhibita causæ cognitione super alienatione prædii minoris, & de subhastatione, ut plus offerenti vendatur, *l. & si sine, D. de minor. cum concord.* ibi vide infra *vers. posthac scripta nu. 25.*

20 In secundo casu subdistinguo, aut enim omisio sollemnitatis in talium rerum venditione habetur, ut licita, aut non, exemplum primæ partis subdistingtionis est, si forte testator mandavit rem pupillarem alienari, relevando tutorem, ut sine aliqua iuris sollemnitate vendat, debent enim tunc sine dubio requiri vicini, ut emant ipsi si voluerint, quoniam huiusmodi venditio non videtur differre à quavis alia privata rerum alienatione ad *Bald. cons. 287. vol. 4. A gel. cons. 175.* plures allegat *Ursil. ad Afflict. decisio. 249. num. 7. & Pras. de Franck. decis. 302.*

Secundo casu subdistingtionis dubium facit nullitas venditionis sollemnitatibus non servatis, per *l. si prædium, C. de præd. mino. & D. cod. l. 1.*

Latè allegat *Borgni. Cavalc. tract. de tuto. & curat. num. 137.*

Vide quæ dixi infra *§. scriptum est, ver. in venditione.* ubi de hac ipsa re.

Nec relevare extraneum emptorem nullitatis allegatio, in *d. Glof. in venditione probuimus.* Nec præjudicatur minori, cui consultum est adversus utrumque.

Nisi primus emptor penitentia ductus rem eandem minori restituat, ita resolvendo, quod de facto nulliter processit, quo casu data contractus nullitate, contra verum dominum cessat omnis actio congrui. Vel nisi per Judicem declaratus est contractus nullus, favore ipsius minoris.

21 Sed pone, quod convalidatur venditio: quæ ab initio erat invalida per consensum pupilli effectum maioris, vel eo modo: qui habetur in *l. unica, C. si major fac. rat. hab.* vel de quod est alter titulus *C. si major fac. alien. sine decr. rat. hab.* quos titulos concordavit novissimè post alios: quos citat *Pras. de Franck. decisio 25. in causa lo. Baptista, vers. item, & si aliquando. lo. Cephal. consil. 315. volum. 3.*

Et resolutivè concludendum est admitti vicinos, & extraneis emptoribus præferri, ex quo tempore per tacitam, & expressam approbationem contractus ab initio invalidi, videtur denuò facta rei alienatio per ea quæ adducit *Aym. consil. 19. vers. secundo resp. nico, vol. 1. in terminis Andr. Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glof. 2. num. 10.*

22 Quid respondendum in patre: qui prædium filii adventitium tanquam legitimis administrator vendidit? videtur idem si filius impubes est emancipatus; neque talis pater tutor, & administrator rerum filii tenetur ad omnia; ad quæ tutores extranei, probat *Pinel. in l. 1. par. 2. num. 27. & seq. C. de bon. mater. latè Borgni. Cavalca. de tuto. & curat. num. 291.*

23 Si verò filius non est emancipatus, minus est dubium pro vicinis; quia cum alienat pater legitimus administrator, non etiam tutor, Judicis decreto non opus est *Deci. cons. 209. sequitur Aymo. cons. 74. pulchre Ursil. ad Afflict. dec. 393.* qui meminit *Tiraq. in repet. l. si unquam in princip. num. 18. & seq. C. de revoc. donat.*

Neque etiam (quod pluris facie adum est) tenetur

88 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

tur de bonis filii adventitiis inventarium conficere: quorum habet administrationem, dicunt propter nimiam fiduciam: quam de patre lex habet, dd. communiret in *l. cum oportet, §. non autem, C. de bon. qua libe. Boer. dec. 61. num. 5.*

Dicit tamen *Manfueri. situ. de tuto. & cur. nu. 6.* quod pater non conficit inventarium, non quia pater, sed quia ad eum spectat usufructus.

Ex decis. 242. Præs. de Franch.

24 *Li: qui emit à minore, vel curatore minoris sine decreto, intentans jus congrui ad rem vicinam: quæ vendita est, ne sibi obstet nullitas sui contractus, quo non est effectus dominus, per l. si prædium C. de præd. minor. l. 1. D. eod. requiritur enim, ut agens jure congrui sit dominus saltem putativus* ut bona fidei possessor. Napod. in consuet. ver. alicujus debet impetrare decretum, causa cognita super dicta alienatione, ut reconvalescat actio, & judicium ad obtinendum in hoc jure retractus, ex dictis Alex. apud Bart. in l. si quis mihi bona §. jussum D. d. acqu. bare d. per Salic. in l. si quidem, C. de præd. minor.)*

* Putativus, contradicit *Bened. nu. 43. in comment. eod. tit. §. 1. dixi supra ver. habeat.*

25 Post hæc scripta ædita est quarta pars decisio, eminentissimæ scientiæ *Præs. de Franchis, qui decisio. §. 88.* concludit, jus congruum habere locum in venditione prædii pupillaris: quæ fieret sub hasta de ordine Sacri Consilii in Civitate Neapolis, Postsequè Judicem ex causa utilitatem pupilli concernente terminum abbreviare vicino, infra quem retrahat, si vè emat, quàmvis secundum illam consuetudinem detur annus, propter opinionem *Bart. & communem id l. 2. D. de re judic.*

Quæ decisio non advertebatur firmatæ conclusioni supra *vers. considera duos casus*, quoniam nos loquimur juxta terminos constitutionis, quæ onerat venditorem onere denunciandi, Præses juxta consuetud. quæ denunciationem non requirit, & contra emptorem est, rationem positi, *tex. in 1. Gl. ver. non aliter nisi, vers. pro materiæ complemento.*

S U M M A R I U M.

- 1 **I**ntereste precii qua tempore distinctione debetur.
- 2 *Intereste precii jure actionis petitur, nec remissum censetur, forte principali recepta.*
- 3 *Minor restitutus de jure tenetur ad expensas.*
- 4 *Intereste precii debetur, etiam si fuisset emptio fundi sterilis.*
- 5 *Legitima usura quæ, & quo casu peti possunt, ut lucram, remissivè.*
- 6 *Afflicti opinio de fractibus examinatur.*
- 7 *Intereste precii non solvitur debetur à vicino retrahente venditori ratione fructuam ex re extraneo emptori tradita collectorum, etiam si alia fortè convenza non implevit.*
- 8 *Fructus qui cedant emptori extraneo, qui vicinis.*
- 9 *Fructus in retractu à quo tempore debentur.*
- 10 *Instantia precepta, vel renovata, cuius sint fructus.*
- 11 *Fructus maturi vicinorum ne sint, vel extranei emptoris.*
- 12 *Fructuum pendentiam ratio habetur in retractu,*

quia rei precium argent.

- 13 *Intereste. quod debet emptor ratione precii taxatur in §. pro 100.*
- 14 *Usura usurarum, & interese alterius interese, remissivè.*

Legitimis usuris.

Legitimis usuris) quæ debentur propter moram, præcedente denunciatione *l. mora. D. de usur.*

Ideo nota, quod venientes ad retractum rei vicinæ infra 30. dies; cum sit mora modici temporis, non sunt obligati ad interese; quia in mora modici temporis damnum considerabile non est *l. si debitori, D. de judic. Glos. per illum tex. in l. si ea lege. §. colonus D. locati.*

Et sic etiam habes in hoc proposito terminum quatuor mensium non brevem moram, quàmvis quo ad uluras rei judicatæ quatrimestre tempus dicatur non longum *l. 2. C. de usur. rei judic. Glos. 2. in cap. præterea, extra de ata. & qual.*

2 Et istæ usuræ non possunt peti nisi conditione ex ista lege Federici secundum ea: quæ habentur, & not. in *l. unica. D. de condit. ex lege.*

Propterea debentur jure actionis, nec videntur remissæ vicinis retrahentibus, si ab eis recipitur fors principalis, ut in usuris rei judicatæ decifum testatur *Præs. de Franchis decisio. 21.*

3 Apparet autem per hunc textum, quod tempus quatuor mensium indulgetur impeditis, per modum restitutionis. Nam & minor restitutus de jure tenetur ad expensas: quas emptor fecit *l. intra utile §. 1. de minor. Guid. Pap. qu. 31. Nico. Boer. in consuet. Biturig. de retractu. §. 1. vers. & carris contra omnes.*

4 Et debentur hæc usuræ, etiam si emptio fuisset fundi sterilis; quia non ratione fructuum, sed propter moram, & fidem non servatam veniunt. *Bald. in l. 2. C. de usur. Soggi. confi. 133. & 126. vgl. 2. refert alios Benint. decis. Bonon. 29.*

5 Sed quas dicemus legitimas usuras? habes *Glos. & dd. in cap. conquestus. vers. de feudo, extra de usuris.*

Casus autem: quibus peti possunt, ut lucrum: quæ regulariter sunt prohibita, habes per *Io. Sayf. notant et in consuet. Tarom. de retract. artic. 2. vers. sed an sint aliqui casus.*

Hic verò legitimas essenon dubitamus; quoniam videntur recompensatoria, *Scaglio. in rit. 20. n. 5.*

6 Afflicti tamen hic 10. Nota aliter interpretatur, sentitque eo casu teneri vicinos ad damna, expensas, & interese in favorem venditoris, quando fuit retardata venditio expectato lapsu tot mensium pro commoditate retrahentium. Quod si res vendita translata fuit in emptorem, & venditor habuit precium, & emptor rem, tunc nullum interese currit: & consequenter nullum debetur, ita *Afflic.*

Ego puto illum decipi, cujus intellectus non consonat literæ textus. quæ in eo quod habet (extraneos emptores omnino repellere) præsupponit clarè, rem venditam, & traditam extraneo emptori, quia privatio præsupponit habitum, *l. decem, D. de verbo. oblig. cum simil.*

7 Verum concedo dictum Afflicti pro venditore, si dum tradidit rem emptori extraneo precium non recepit, quoniam istud interesse precii semper consequitur venditor post rem à se traditam, habito respectu ad fructus rei venditæ, etiam si non adimpleverit alia forte conventa in contractu ex parte sua ex dictis *lo. Cephal. pulchrè conf. 609. lib. 4.*

Et est notandum: quia contrarium videretur concludendum, cum emptor in bona fide sit, illos fructus percipiens, venditore interim moroso, juxta ea: quæ allegat *Borgnin. Cavalc. in tract. de tuto. & cur. num. 271.* ideo videbis *Prasiden. de Franck. decis. 23. vers. nec obstat.*

Elapsis igitur quatuor mensibus, servabimus, quæ hic habentur, ut volentes accipere rem venditam, & traditam extraneo emptore expulso solvant precium sive venditori, si non dum erat solutum ab extraneo, sive eidem extraneo, si iam solverat, cum usuris legitimis, & necessariis expensis: de quibus habebis in *seq. Glos. hæc tamen tractatio non facit in Civitate Neapol. secundum Præs. de Franck. decis. 390.* ubi solvitur precium, quo res valet tempore retractus, & sic præsens tempus attenditur, ut in *1. consuet. Napod.*

8 Cum autem teneantur vicini infra istud quadrimestre ad usuras precii, & expensas, rationabile est, ut fructus ipsis restituantur, si quos interim collegerit extraneus emptor ex re: quam emit, sic enim fit legitima compensatio. *l. 1. & 3. C. si vend. pign. agat. l. illud D. de adil. edic. Covarru. quem Pinel. refert in repe. l. 2. C. de rescin. vend. cap. 4. n. 7. Andr. Tiraquell. de retrac. convent. §. 5. Glos. 2. num. 3.*

Qua in re advertendum est, in quocunque retractu verum esse, quod omnes fructus antequam vicini declarent velle præferri offerentes precium extraneo, cessisse, & cedere in ipsius extraneimet emptoris utilitatem; cum ante oblationem nullum sit jus quæsitum vicinis, quamvis sciverit extraneus rem: quam emit posse à vicinis retrahi, quam conclusionem latè probat in quæstione pro filiofamilias faciente fructus suos ex bonis adventitiis, antequam pater declaret velle illos ad se pertinere, *Borgni. Caval. in tract. de usufru. mali. vel. nu. 88.*

Allegat multos præsertim *Beninsen. Rot. Bonon. decis. 37. num. 15. vers. nisi in contrarium*, ubi de emptore rei emphyteoticæ, irrequisito directo domino, ut fructus suos faciat ante protestationem domini de irritatione contractus.

9 Ideo, quod attinet ad recuperationem fructuum procedit ex eo scilicet tempore: quo tutores, curatores, vel alij defensores minorum, & absentium declaraverint debere uti jure congrui infra tempora legitima. Quoties enim res nunquam fuit in bonis petentis, & ex aliqua causa competit, non veniunt fructus, nisi lite contestata: quæ in proposito induceretur per denunciationem: quæ fit sive à venditore, sive ab extraneo emptore, & per declarationem vicinorum, vel eorum: qui pro vicinis requiruntur, quod præferri volunt offerentes implere, antequam retractus tempora labantur, ex dictis *Guid. Pap. q. 257. vers. sed nonne in casu: ad quem se quoque remittit Bartol. Casan. rub. 10. §. 1. Glo. fin. vers. le fraiz raisonnables. num. 4.*

Cumque retractus competat sub conditione, si

vicini justum precium solverint, ante modum purificatum, sive conditionem, fructus non possunt cum effectu peti, per *l. 1. & 2. C. de peric. & commod. rei vend. Paul. Castrenf. notat in l. sicut Cod. de actio. emp. concord. per Parisi. consi. 59. col. fin. vol. 1. Hippoly. Rimin. consi. 163. num. 22. lib. 2.*

10 Et retenta conclusione, quod fructus veniunt à lite contestata, pone peremptam esse instantiam quid? respond. fructus deberi ex quo tempore alia nova instantia inchoatur, per *l. fin. C. de prescript. 30. vel 40. ann. Glos. & dd. in l. 2. de fructu. & liti. expens.* atque ita censuisse Senatam suam contra retrahentem rem jure proximitatis, refert *Petr. Rebuff. 3. tom. consi. Franc. tit. de fructu. & eor. restit. art. 1. Glos. unic. num. 39.*

11 Nec prætereundum puto, *Jo. Sayf. in consuet. ad Turon. de retract. art. 12.* opinari, quod fructus maturi, vel qui jam maturefcunt, remanent ipsi extraneo emptori, non autem pertinent ad retrahentem, etiam offerentem expensas rescicere. Idque clarè exemplificat tam in messe, quam in vindemia: quæ opinio æquitatem magnam præ se fert plerumque, propter malicias retrahentium in expectando fructuum maturitatem, & huic opinioni *Jo. Sayf. videtur consona opinio, Raphael. Soccin. & Jaj. in l. qui Roma, in fine princip. de verb. oblig.*

12 Illud autem sine controversia est, quod si cum fundus venderetur, fructus erant pendentes: qui propterea censebantur pars soli, & precium fundi auxerunt, *l. si. §. pen. qua in fraud. credit.* debet illorum haberi ratio in favorem retrahentis, & precium diminuitur.

Et in propriis terminis constitutionis Sancimus *Dominus Præs. de Franck. decis. 390.* Judicatum refert arbores ceduas existentes in sylva vendita, & à vicinis retracta jure protomifcos, sive earum precium: quo venditæ fuerunt post emptionem deducendum, ut tanto minus vicini solvant extraneum emptori, quoniam dictæ arbores incisæ sylvam reddebant preciosiorem, & ideo, inquit, carius vendita est, per *text. l. in l. Falcidia placuit. D. ad leg. Falc. citatque Affl. & Tiraq.*

Subditque Dominus Præs. id cessare in Civitate Neap. ubi res: quæ retrahitur æstimatur, ut nunc valet, quod tetigi supra *vers. justum pretium num. 13.*

Latiusque ipse explicat *decisio. 54. num. 8.*

Tetigimus quoque aliquid non inutile de fructibus supra *tex. 1. vers. non aliter nisi.*

13 Neque nos prætereant, usuras: quæ debentur ab emptore ratione precii non soluti, non posse excedere fructus rei venditæ secundum magis communem opinionem per *Anton. Gabr. lib. 3. comm. opin. tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 17.*

Taxantur itaque ad rationem quinque pro centum, juxta *text. in autben. de non alien. §. quia vend cum concord. per Fab. de Anna consi. 15. num. 15. vol. 1.*

14 Et de usuris usurarum, & interesse alterius interesse. *Fab. de Anna consi. 48. eo. lib. 1.*

S U M M A R I U M.

1 **E**xpensas repetit emptore extraneus, sive etiam venditor à vicinis, inter quas fuit per ipsum.

M

stru.

90 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

- strumentum solum.*
- 2 *Legales, & iusti sumptus dicantur expensæ.*
 - 3 *Venditione sine instrumento contracta, possunt ad-
huc contrahentes se se astringere pro cautelis.*
 - 4 *Expensæ, quæ ex moribus fiunt videntur necessa-
riæ.*
 - 5 *Expensæ quando propriis, & quando communi-
bus sumptibus sint faciendæ, & alia remissivæ.*
 - 6 *Utiles expensæ sub qua distinctione refundan-
tur.*
 - 7 *Cautela pro vicinis, ut extraneam emptorem im-
pediant, ne rem meliores, remissivæ.*
 - 8 *Extraneus solvens proximiori ne petat retractum
hujusmodi impensum à remotioribus retrahenti-
bus repetit, & quo jure.*
 - 9 *Expensæ apprecii rei venditæ, an, & quando, &
ubi refici debent?*
 - 10 *Salarium proxenetis, sive mediatoribus, an de-
beat.*
 - 11 *Proxenetæ differunt ab æstimatoribus.*
 - 12 *Meliorationum fructus an compensandi cum sum-
ptu.*
 - 13 *Fructus ex meliorationibus percepti non resti-
tuuntur à condemnato ad restituendam rem una
cum fructibus.*

Expensis necessariis.

EXpensis necessariis) cum post factam denun-
tiationem vicinorum voluntate declarata,
quod retrahere intendunt precium offerentes, rem
cum fructibus restitui, habita ratione usurarum
precii, ut supra, fuit rationabile, ut extranei non
sentientes lucrum servantur indemnes propter ex-
pensas: quas erogaverunt necessariò, verbi gratia
pro fructibus percipiendis, ut in fructuariis, &
propriariis, dicit *Byld. in l. si pater, in fine, C. de
usur. Franc. Vivi. in sylvæ commun. opin. vers. sta-
tutum. Tiraquel. de retrac. lignag. §. 15. Gl. 1. num.
30. alios concord. per Borgni. de usur. mali. reliq.
num. 246. ad hæc in terminis M. Ant. Bard. cod.
titu. de jur. probomif. quest. 20. pagina 165. Pyr-
rum in consuetud. Aurel. de retrac. cap. 15.*

Quod in extraneo emptore dictum est, pariter
affirmo in favorem venditoris, si vicinos impedi-
tos his mensibus expectavit, & cum res indigeret
necessaria reparacione, aut fructus, ut colligeret,
ipsemet dominus expensas fecit, ita hunc textum
in favorem solius venditoris intellexit *Affl.* quem
superius adduxi in *Glo. preced.* licet contradixe-
rim exemplificans potius in emptore extraneo.

In cujus extranei emptoris locum cum omninò
ingrediatur pro eodem precio vicinus volens præ-
ferri, non secus, ac si ipsimet facta esset venditio,
non est verendum, teneri ad illas expensas: quas
necesse habuit extraneus emptor facere, inter quas
est quod solvitur pro instrumento venditionis,
tradit *Bartol. Casan. in consuetud. Burgund. de
retract. §. 1. in fine.*

- 2 *Vocanturque legales, & iusti sumptus: qui
consueti sunt fieri secundum *Glo. in consuet. Bur-
gun. §. 13. Glo. 9. num. 2.**
- 3 *Cum autem venditio sine instrumento con-
tracta est, posse nihilominus contrahentes se invi-
cem astringere pro cautelis conficiendis, *doctissi.**

*Massueri. in sua practi. titu. de empt. & vendit.
num. 12. quod omnes sequuntur, & servant.*

4 Sed & pro re appretienda, si fortè ut solet ita
convenerint emptor, & venditor de stando æsti-
mationi talium communiter electorum, Nam ex-
pensæ secundum locorum consuetudinem erogate
restituuntur per retrahentes, *Casan. in consuetud.
Burgun. rubr. 10. §. 1. num. 5. vers. quid de expen-
sis, quæ fiunt ex communi usu patriæ.*

5 Quando aliquid propriis expensis, quando
communibus est faciendum, & quid cum locus
est inspiciendus? *Vincen. de Franch. decis. 332.
num. 5. & 6.*

6 Quid autem de expensis utilibus? & videntur
non posse repeti, cum text. hic solum obliget re-
trahentes ad expensas necessarias, & ita sentit in
terminis paris consuetudinis Turoni *Jo. Sayso. de
retrac. art. 14. vers. sed pulchrum est videre.*

Ego dico, etiam utiles deberi, ne contingat lo-
cupletari retrahentem cum aliena jactura, hic
enim textus procedit quantum ad tempora retra-
ctus, nam licet retrahens tales expensas non refi-
ciat, non idèd minùs admittendus est ad retractum,
ad *tex. notab. in l. intra utile. §. fin. D. de minor.
Casan. d. tit. §. 10. vers. les fruits nu. 3. vide om-
nino Andr. Gail. practic. observ. lib. 2. observ. 19.
num. 9. post Tiraq. de retrac. convent. §. 7. Glo. 1.
num. 5.*

Iudè defectus talium expensarum refusionis nò
excludit retrahendi facultatem, quamvis refundi
debeant per retrahentem, aliæ verò: quæ circa
contractum, & ante nactam possessionem erogan-
tur, si non refundantur intrà tempus, perimitus
jus vicinorum lapso tempore.

7 Qui supra commentati dd. etiam referunt pro
cautela vicinorum ad impediendum emptorem ex-
traneum, ne rem melioret, *Alber. de Ros. in d. §.
fin. l. intra utile. num. 4.*

8 Quid si extraneus emptor aliquid solverit
proximiori venditoris ne retrahat, utrum quod ita
solutum est refundi debet à vicinis, & restituend-
um id quæque per remotiorem retrahentem con-
sentit *Boer. in consuetud. Biturig. de retrac. §.
4. vers. sed quid cum proximior.* Intellige jure re-
tentivis excipiendo, non ex vi consuetudinis si-
vè etiam legis retractus, quæ de necessariis loquũ-
tur expensis, ut hic.

9 Sed an sint utiles, vel necessarij sumptus pro
re æstimanda, sicut supra formavimus? respond.
secundum *consuetud. Neap.* tales expensæ sunt
necessariæ, mandant enim fieri apprecium rei re-
trahendæ per tabularios, cum res petitur jure con-
grui; estque bona consuetudo ad finem evitandi
fraudes cum instantia precii, & veri valoris rei ha-
betur magis per appretium, quam per subhastat-
iones, post alios dicitur *Præles de Franchis decis.
54. num. 7. & 10.*

Ex hoc sequitur, quòd vicini retrahentes, non
tenentur reficere salarium, quod expensum est
primis tabulariis: qui rem æstimant respectu
extranei emptoris, cum de eo precio non sit ha-
benda ratio in terminis dictæ consuetudinis, vide
in simili *Casan. de retrac. §. 3. num. 2.*

10 De mercede verò: quæ proxenetis, sive media-
toribus datur, dubium est, sit necne restituenda,
& mini-

& minime restitui vult *Cassane. d. 6. 1. in text. les fraiz raisonnables num. 4. Joan. Bessian. in conjunct. Alver. tit. des esecutions vent. & subhast. art. 42. allegant Ang. in §. duplum, Instit. de actio. per tex. in l. debet, de adil. edic. & l. 2. de proxen.*

Sed *Angel.* falso allegatur à *Cassan.* & distinguendi videntur sumptus concernentes personam venditoris, vel emptoris.

¶ **1** Namque proxenetæ non videntur communiter electi ab emptore, & venditore, sicut appretiatores; qui mittuntur de communi consensu ad sciendum justum rei valorem, & consequenter quod eis solvitur ab emptore non dicitur spontè datum, sic concordat *d. l. debet, cum sua Gio.* quam benè declarat *Tiraquell. in proposita de retrac. lignag. §. 29. Gl. 4. num. 8.*

¶ **2** Fructus verò meliorationum non debere cum sumptibus, compensari tenent *Afflic. decis. 87. ad fin. & vide modernos addent. ad Affl. d. decis. 87.*

Qua autem ratione meliorationes cum fructibus compensandæ sunt, habes notata per *Anto. Capyc. decis. 93. à num. 9.*

Et quomodo recuperantur. *Joan. Vinc. Anna allegat. 6.*

¶ **3** Novissimè dominus *Præses de Francbis decis. 705.* de condemnato ad restitutionem rei cum fructibus, quod non tenetur restituere fructus perceptos ex meliorationibus per possessorem factis.

S U M M A R I U M.

¶ **T**utor si & ipse vicinus est, an pro se magis, quàm pro pupillo retrahet.

Refarcient de proprio.

¶ **Q**uid si ipsi Curatores, vel Tutores sunt etiã vicini? quo nomine tenentur magis emere, proprio, an tutorio? videtur proprio, juxta ordinem charitatis. ex *l. Præses C. de servi. & aqua.*

Tu dic debere eos versari in re pupillorum, quemadmodum in propria. *l. tutoribus, & curatoribus, D. de admin. tuto.*

Nisi certum esset, quod pecunia pupillaris collocari non poterat in illam emptionem, sua verò sic potuit. *Bartho. in l. tutor §. non est. num. 2. D. eod.*

Accipiet igitur cæteris paribus portionem suam, & portionem pro suo pupillo autoritate hujus constitutionis: quæ vocat unumquemque vicinũ ad suam cujusque portionem, ut supra.

Unde si dictus tutor emeret vicinam rem: quæ deberet communicari inter ipsum, & pupillum propter parem vicinitatem suo nomine tantum, effect nihilominus condemnandus ad congruæ partis restitutionem contingentem, ex allegatis *Jo. Ceph. conf. 65. lib. 1. per ad. post Gl. in l. quicquid, & ibi Cynus not. Bald. in l. Titio ad municip.*

S U M M A R I U M.

¶ **T**utores, & Curatores negligentes tenentur minoribus in id: quod interest, & quomodo probetur negligentia.

¶ **2** Vicina prædia non semper expedit emere.

¶ **3** Instantiæ peremptio cadit damno tutoris, & cura-

ratoris defidis.

¶ **4** Retrahens quo nomine retrahit, eodem precio solvit.

¶ **5** Mulier non gaudet quatuor mensibus, quamvis minorum gaudeat privilegio.

Quicquid incommodi.

¶ **Q**uicquid incommodi) quò ad minores quaestio videtur jure etiam communi expedita ad eorum favorem contra tutores; nam cum prædia sunt venalia, & possunt emi, tutores negligentes tenentur refarcire interesse suis pupillis: nisi converterint pecunias pupillares, & infructuosa mobilia in talium emptionem, vide *Rolan. à Vall. conf. 35. num. 17. & conf. 49. num. 34. vol. 1. & in tract. de lucr. dot. q. 64. num. 20. post Roman. sing. 179. quem refert Borgn. Cavalc. de tato. & car. num. 115. & vide Parisi. conf. 96. num. 35. & num. 36. vol. 2.*

Idemque *Borgni. ibi num. 120.* de modo articulandi, & probandi negligentiam meminit *Jacobum Menoch. de recup. possess. 7. remed. q. 5. num. 18. & seq. Mascard. de proptio.*

¶ **2** Ego autem tam ad arguendum, quàm ad defendendum tutorem, & curatorem, quod non emerint, adduco valde notabilem locum *C. Plin. 2. epist. lib. 3. Calvisio Rufo:* quam placet ex parte huc referre.

Assumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inserta venalia sunt: in his me multa sollicitant, aliqua nec minora deterrent. Sollicitat primum ipsa pulchritudo jungendi, deinde quod non minus utile, quam voluptuosum posse utraq; eadem opera eodem viatico invisere, sub eodem procuratore, ac pene iisdem actoribus habere, unam villam colere, & ornare, alteram tantum tueri, inest huic computationi sumptus suppellectilis, sumptus atriensium topiariorum, fabricarum, atque etiam venatorii instrumenti: quæ plurimum refert, unum in loco conferas, an in diverso dispergas. Contra vereor, ne sit incautum rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem calibus subdere, tutius videtur incerta fortuna possessionis varietatibus experiri, habet etiam multum jucunditatis soli, calique mutatio, ipsaque illa peregrinatioq; inserta jam quod deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi. Constant campis, vineis, sylvis: quæ materiam, & ex ea redditum sicut medicum ita statutum præstant, sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur, &c.

¶ **3** Sint cauti, qui alienas res curant, ne damno propter negligentiam afficiantur. Nam præter id: quod hic habetur, si per desidiam tutorum, actorum, curatorum; vel procuratorum, triennium fuerit elapsum, & à cauta ceciderint, hi: qui defendendi fuerant, omnem jacturam: quæ ex illa causa oritur, ad tutores, & curatores, aut eorum si leijussores, hæredesque, & res eorum, & omnes: quorum hac causa legitime interest redandare, *tex. est in l. properandum §. fin. C. de judici. ad quorum verborum intellectum Vincen. de Francbis decis. 321.*

Fitque regula, quem pati pœnam ex negligentia sui officii, sive tutor, sive alius *l. patrimonialis,*

92 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

& ibi Joan. Plat. C. de fund. patri. & saltuen. lib. 1. 1. citat concord.

- 4 Qui alieno nomine retrahunt, ut tutores, curatores, defensores, & procuratores; de quibus hic, eodem nomine precium solvunt, vel deponunt. Sed quid in patre legitimo bonorum filii administratores? quid item in marito; qui pro uxore retrahit? ponit *Tiraq. de retrac. lignag. §. 10. Gl. unica à n. 2.*

Et maritus, vel pater possunt retrahere ex persona uxoris, vel filii, vel ambo simul, cum sit actio realis, dicit *Nicol. Boer. de retrac. in consue. Birturi. §. 1. in fin.* Sed vide quæ notavimus supra in princ. constit. vers. habeat.

- 5 Sed an quod hic dicitur in minoribus, ut habeant ex hac lege longiorem dilationem, id est quatuor mensium, porrigatur ad viduas? videtur quod sic ex generali æquiparatione in privilegiis. *Glos. fin. in constitu. Regn. just. cultoris*, allegat *l. 1. ad finem C. de fals. mone. probat. tit. C. quando Imper. int. pupil. & vidu.* & illam *Glosam* sequitur *Affli. in d. constit. in fin. num. 8.*

Contrarium sentio per hanc ipsam constitutionem, quæ specialitatem inducit quod ad personas; quæ per se ipsas nequeunt sua negocia gerere, ut sunt absentes, & minores, non item mulieres; quæ licet olim non viverent sine mundualdo, per *l. 1. in Longob. quali. muli. alien. permit.* Hodie tamen in judiciis jure Romano agunt, & excipiunt; non obstante ritu 292. quem non tervari videmus teste ibi *Cavensi, & Caravit. dixi in d. l. 1.*

Sequuntur *Glosæ Antonii de Caputis de Melfecto*, quas omisimus propriis locis inserere.

S U M M A R I U M.

- 1 Minor ætas secundum jus Longob.
2 Minor carens tutore, qui ejus nomine tractum petierit, quod remedium habeat.

Glos. ver. fuerit minor.

- 1 Vel fuerit minor) Prætor naturali æquitate motus, tutelam minorum suscepit, succurrens fragili, & infirmo minorum consilio. Nec ante illud tempus ipsis minoribus administrationem rerum suarum concessit. *ff. de minor. lib. 1.* & propterea hic excipiuntur propter infirmum consiliū. Sed de jure Longobardo minor ætas finitur 18. annis, ut in *Long. de probib. alien. mino. l. 1.* & hoc approbatur de jure *constit. reg. ut in constit. minorum jura, in fin. de lesione min.*

- 2 Sed quid si dicti majores non habent tutores, nec curatores? *Bal.* hic dicit, quod illud remedium quoad dabatur istis contra tutorem, datur contra Magistratum, qui de tutore non providit; quia ad eum spectabat, & si non fecit, onus incumbit Magistratui. *ff. de Magi. conveni. l. 1. §. Magistratus. & Instit. de Attili. tuto. §. sed bodie*, quia si dicta constitutio ob minorem etatem voluisset eis providere, puta de restitutione in integrum, vel aliter jam dixisset, sed jam probavit ultimum remedium, ut *C. de cadu. tollen. l. una in princ.* ibi quod tollitur, vel reformatur, non debet esse incognitum.

Sed salva pace domini, videtur loqui contra *l.*

fin. in quib. caus. in integr. restit. non est necess. ubi præscriptiones temporales non currunt contra minores.

Sed potest dici, quod illa lex hoc non dicat, sed solum vult, quod præscriptiones ex jure veteri inductæ non currant contra minores, sed quod hic dicitur, est potius de consuetudine, quàm de jure secundum *Bart. in d. l. fi. & ff. de minor. l. etiam*, voluit quod etiam præscriptiones consuetudinariæ, vel statutariæ non currunt contra minores.

Sed huic dicto obstat extra *de in integr. restit. cap. constitutus*, ubi erat consuetudo secundum tenorem hujus constitutionis, & tamen currunt tempora contra minores, sed fuerunt restituti, & hoc voluit ibi *Goffred.* quod hæc præscriptio currat contra minores, & idè conceditur restitutio.

Et quamvis *Bart.* distinguat, nihilominus *Bald.* vult quod *d. l. fi.* non tollat præscriptionem consuetudinis vel statuti, cum consuetudo & statuta ligent etiam minores, ut *ff. de admini. tuto. l. sine herede. §. luti.*

Et per *d. cap. constitutus*, patet quod facta erat venditio, & elapsum erat tempus, & tamen minores restituuntur, & non habetur recursus contra Magistratum. Sed quod voluit *Bald.* de illo casu non fuit recordatus, quod capitulum illud loquitur de minore, secundum tenorem hujus constitutionis, & ipsum intendit *Jo. Andr.* & si potuisset offerre precium, & obtulit, ut *notat. de restit. in integr. clem. 1. in Gl. 1.* lapsum tempus facit, quod *not. per docto. in l. 2. & fi. si advers. vend. pign. Antonius de Caputis de Melfecto.*

S U M M A R I U M.

- 1 Coniunctus ignorans jus prælationis sibi competere, non excusatur.

Glos. Et licet. Anto. de Caput.

- 1 Et licet) in hoc verbo ponitur, qualiter, succurritur prædictis captivis, deportatis exilibus, absentibus, & minoribus, quid si coniunctus ignorat jus istud sibi competere? respond. talis ignorantia non prodest. ut *ff. de jur. & fac. ignor. l. 1. §. 1.* Nam hæc constitutio est lex scripta, ergo ignorari non debet, facit *ff. de calura. l. annuo. Antonius de Caputis.*

S U M M A R I U M.

- 1 Curator largè sumptus datur captivis, & cuiuslibet absenti.
2 Tutor à curatore in quo differt remissivè.

Glos. Tutores autem, & Curatores
Ant. Caputi.

- 1 Tutores eorum, & Curatores) istud refertur ad illud: quod dicit de minoribus. Tutores autè quævis intelligantur quo ad impuberes, dictū hic de Curatoribus potest intelligi quasi generale, nam dantur captivis, & cuilibet absenti, ut *C. de postli. rever. l. 3. & ff. ex quib. caus. mayo. l. abbo.*

hostibus. §. 1. & de in integ. restit. l. in ratione, & de curat. bon. dan. l. 2. datur furiosis. ff. & C. de curat. furios. per totum.

- 2 Et in quo differt curator à tutore, notatur. ff. de tuto. & curato. dat. ab his l. neuter. §. 1. in Glof. & quid sit officium, & effectus, not. plenè per Glo. ff. de cura. bon. dan. l. 2. Anso. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **P**rocuratoris definitio.
2 Defensoris multiplex significatio.
3 Deportatus, vel captivus si non habet Procuratorem, vel aliquem in domo, quomodo fiet denunciatio.
4 Deportato, vel captivo redeunti, pro quo nemo poterit denunciari, an competat jus retractus.

Glof. Procuratores, & Defensores Ant. Caputi.

1 **P**rocuratores, vel Defensores) licet verbum curatores, ut supra potuisset referri quasi ad omnes personas superius nominatas, quia tamen sunt qui constituuntur, & dimittuntur procuratores ideo adjunxit de eis, & dicitur procurator: qui aliena negocia, mandato sibi à domino facto gerenda gratuitò suscepit. ff. de procur. l. 1. de hoc per Cyn. C. de procurat. in rubr. & in Specul. de his, qui alie. neg. in princ. & ibi Jo. Andr.

2 Defensor quandoque accipitur largissimè pro omni eo: qui causam suam agit agendo, vel excipiendo, vel accusando, ut ff. de abol. l. 2. quandoque largè, cum petit remissionem, quandoque strictè pro eo: qui vocatur ad judicium, & admittitur etiam sine mandato, de quo habetur. ff. de procur. l. sed & hæc persona. Sed de hoc quali per totam l. & per prædicta voluit succurrere, & provide- re supradictis personis: & vigore hujus cõstitutio- nis debent admitti nomine supradicto conjuncto- rum, & non proprio.

3 Sed quid si captivus, deportatus, vel absens non dimisit procuratorem, nec in domo habet aliquem? dicit Bald. hic, quod debet fieri denuncia- tio, quando talis res venditur per emissionem ban- ni; quia forte aliquis consanguineus, vel amicus suus interponet se pro eo in factum suum in tali- bus opportunum, argum. ff. ex quib. caus. in pos- sess. eat. l. hoc autem 1. resp. & §. 1. & l. Fulcinus §. 1. alias & de privil. credi. l. si pupillum, & tetigi supra in Glo. Denunciatur.

4 Sed quid hoc factò si nullus comparuit, & isti redeuntes petunt venditionem irritari, & ex hoc jure sibi attribui offerentes precium, & causam ab- sentis allegantes? Bald. hic dicit, quod ex quo hæc constitutio de non habentibus procuratores, & defensores nullam facit mentionem, & indeter- minatè reliquit, opus est nova lege: quæ determi- net hoc dubium: quod sæpè contingere potest per Carol. in tit. de successio. l. si sorores, & satis videtur iniquum, ut isti sine culpa damnificarentur, idè videtur eis succurrendum, ut not. C. & ff. ex quib. caus. major. & de capti. & possi. rever. per totum, & pro dicto Bal. optimè facit cap. constitutus, ex- tra de restit. in integ. ubi datur restitutio. quam- vis hic de restitutione nihil dicatur, & potest dici,

quod illud: quod in hac constitutione prætermi- tit remanet in dispositione juris communis, ut not. ff. de condit. ob caus. l. si extraneus, & ff. sol. matrim. l. si cum dotem, in princ. & jus commune est ut dicti tales restituantur per dicta jura. Ant. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **T**erminis quattuor mensium à quo die inci- piat.

Glof. infra quattuor menses. Ant. Caputi.

1 **I**nfra quattuor menses) Sed quando debet in- cipere commutatio horum quattuor mensium? videtur à tempore denunciationis, cum facta de- nunciatio conjunctis, ipsi si præsentibus sint, in- fra 30. dies, eorum procuratores, & defensores habent quattuor menses, sed istud procedere non videtur, nam infra dicitur extraneos emptores re- pellere) & sic computatio non fiet à tempore de- nunciatiois, sed à tempore venditionis, vel loca- tionis, alias quod sequitur nõ procederet de resar- ciendo legitimas usuras, & expensas, cum vendens non posset imputare usuras, sed emptor.

Sed potest dici, quod aut facta fuit denuncia- tio conjunctis præsentibus, & postea absentibus, debet fieri computatio à tempore denunciationis; quia præsumitur, quod notificaverunt procurato- ribus, & defensoribus eorum; quos dimittere te- nentur, ut extra de eo: qui mitti in possess. c. fin. aut non fuit facta denunciatio, vel solum facta fuit venditio: contra quam admittuntur tutores, & curatores, procuratores, & defensores infra quattuor menses, computando à tempore vendi- tionis.

Sed melius est, & æquius, quod à tempore sciën- tiæ, ut not. in l. ab eo. C. quom. & quando Jud. Et quia tractatur de damno vitando, & pro hoc fa- cit regula Ignorantia lib. 6. cum dicta venditio sit facti, & non juris, in quibus casibus præsumitur ignorantia, ut not. extra de constit. cap. 1. lib. 6.

Sed præmissis obstare videtur, quod notat Bald. de itin. actuque priva. l. si quis autem propter inun- dationem. Sed illud intelligitur in præscriptio- ne 30. vel 40. annor. & tamen dicit ipse, quod licet dicta præscriptio currat contra ignorantem, tamen restituitur, ut ibi, & non obstat. Ant. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **U**suræ sunt hodiè prohibita, quibusdam ca- sibus exceptis.

Glof. Cum legitimis usuris. Ant. Caputi.

1 **C**um legitimis usuris) Hodiè usuræ sunt pro- hibita, ut not. Glof. C. de sum. trinit. l. 1. & ibi Bart. & extra de usur. cap. conquestus; sed petuntur non tanquam usuræ, sed tanquam inte- resse, ut ibid. not. Bart. & Glof. ff. de actio. emp. l. jubemus. §. idem Papinianus, & C. eo. l. curabit, & in autem. de usur. §. 1. ubi dicitur, quod corri-

94 In Extravag. Feder. Sancimus. §. in primis.

corrigitur totus titulus ff. & C. de usur. & omnes illi, eas permitentes, nisi in casibus permittis, & notatis in cap. salubriter, extra de usur. de hoc plenè per Joan. Andr. in mercur. regula peccatura, Ant. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **E**xpense vel in iudicio, vel extra iudicium.
- 2 **E**xpense, vel circa rem mobilem, vel immobilem.
- 3 **E**xpensarum alia voluptaria, alia utiles, alia necessaria, & quæ à retrahente refundantur.

Glof. Necessariis expensis Ant. Caputi.

Necessariis expensis) Expensarum aliquæ fiunt in iudicio, & aliquæ extra iudicium, de his quæ fiunt circa litem in iudicio, habetur C. de iudic. l. Sancimus, & ibi pulchrè per Cyn. & nos. per Innoc. extra de dolo, & contum. cap. finem litibus. Glo. in l. terminato. C. de fructi. & liti. expens. & Specul. tit. de expensis. §. si usque ad finem.

De his verdè: quæ fiunt extra iudicium quædam sunt quæ fiunt circa rem immobilem, & de his habetur ff. de impens. in reb. dot. fac per totum, & in l. 1. §. sed nec ob impensas. C. de rei ux. actio. & ff. de rei vend. l. fructus, & ff. commo. l. in com. modato §. poss. & ff. sol. matr. l. divortio. §. impendia.

Sed hæ impensæ: quæ fiunt extra iudicium, aliæ sunt necessariae, aliæ utiles, aliæ voluptariae. ff. de verbo. & rer. signif. l. impensæ, & d. tit. de impens. l. 2. & 3. & extra de deci. cap. pastoralis, factæ autem in reficiendo dicuntur necessariae, & reficere est ædificio jam factò remedium facere, & ff. de itin. actusq. priv. l. 3. §. pen. ff. de usufr. l. usufructuarius novum, & dictæ expensæ necessariae referuntur per doli exceptionem, & rei retentionem, ut ff. de rei vend. l. si autem. §. in re petita, & C. eo. l. si quis ex quibus intellige, quæ ex ista constitutione debentur. Anton. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **E**xtranei emptores qui?
- 2 **E**xtranei emptores quomodo sint repellendi.

Glof. Extraneos emptores. Ant. Caputi.

Extraneos emptores) Emptores extranei qui dicuntur? dic illos: qui non sunt conjuncti, ut hic, quamvis istud verbum capiatur multipliciter, ut C. de impon. lucr. descrip. l. unica in Glo. aliter hic non faceret ad propositum, & esset absurdum, C. de fur. l. si quis, ff. de nego. gest. l. Pomponius, & ff. sol. matr. l. divortio, & C. de testam. l. consulta divalia. ff. de excus. tuto. l. scire oportet. §. aliud. ff. de reg. jur. l. aliud. §. absurdum.

Et dicti tales emptores extranei debent repelli iudicario ordine non prætermisso, quia istud jus est in rem, & afficit possessorem, & idè contra emptores possessores agendum est, ut dicimus infra ver. simulatè. Anto. de Caputis.

S U M M A R I U M.

- 1 **N**egligentia quæ culpa sit?
- 2 **T**utor non solum de dolo, sed de lata culpa, & levi negligentia tenetur.
- 3 **T**utor, qui neglexit petere retractuum, si non est solvendo, quomodo subvenitur minori, & quid in Procuratore.

Glof. Et si neglexerint Anto. Caputi.

Et si neglexerint) An negligentia sit culpa? resp. quod negligentia est lata culpa facit ff. si cert. pet. l. periculum, & de admin. rer. ad civi. pertin. l. 2. §. si eo, & de Magistr. conven. l. 2. §. fin. l. Magistratus, & de soluti. l. sticum. §. pen. & C. de adm. tut. l. debitoribus, & not. Glof. C. de arbi. tute. l. 2.

Et tutores, & curatores non solum tenentur de dolo, sed de lata culpa, & negligentia levi. C. de peric. tut. & cur. l. si res pupilli, & C. arbi. tute. l. quicquid, & eodem modo tenentur procuratores, & defensores, ut ff. mand. l. si procurator. §. dolo, & Cod. mand. l. à procuratore.

Sed quid si isti tales non sunt solvendo? dic quòd in hoc casu datur restitutio, ut ff. de minor. l. cum mandato, & hoc cum est administrator voluntarius, ut procurator, si autem est necessarius, ut tutor, & tunc est in adoptione minoris, agat contra ipsum tutorem, vel petat restitutionem, ut C. si tut. vel cur. interve. l. etiam in Glo. & hoc etiam procedit in majore; quia non potest habere recursum contra procuratorem propter inopiam, quia inanis est actio. ff. de dolo. l. nam his. Nihilominus restituitur, ut not. Glof. extra de restit. in integr. cap. 2. in Glo. pen. Sed illa Glof. tantum loquitur in dolo, sed in negligentia fecus, & impu- tet sibi, qui tali commisit negotia sua, ut ff. de m. no. l. cum mandato. Ant. de Caput.

S U M M A R I U M.

- 1 **S**uum dicitur pluribus modis.

Glof. De propriis suis. Anto. Caputi.

De Propriis suis.) Suum dicitur tribus modis, scilicet ratione iurisdictionis, protectionis, & proprietatis, ut not. in constit. ff. in 1. Glo. Vbi ratione proprietatis cujus quisque non possidet, habet rei vendicationem. ff. de rei vendic. l. solum. §. meum, & si possidet jus excipiendi, ut ff. de acqu. rer. domi. l. rem in bonis. Item aliquando ratione usufructus, nam licet res fructuaria non dicatur fructuaria, sed proprietaria, ut ff. de leg. 3. l. suos. resp. 2. tamen quo ad ipsum jus fruendi suorum numero est, cum vendicari possit, ut ff. si usufr. pet. l. 1. in princ. & potest vendi, vel donari. ff. de usufr. l. non utetur, cum seq. item alio modo ratione usus, seu habitationis, cum talis habeat jus in re, scilicet habitandi, vel fruendi. ff. de usu, & habit. l. si habitatio. Item alio modo ratione conjunctio- nis, ut ff. de leg. 3. l. si quis suos, per Bar. ff. de leg. 1. l. servi. electione, §. Labco, & C. qui test. fac. pos. l. 1.

1. r. quamvis dicatur suum ratione administratio-
nis, ut ff. de pecu. leg. l. denique. §. qui Sticum, &
Pamphylam, & ex prædictis comprehenditur,
quæ dicuntur bona sua propria, ex quibus refarci-
ri debent incommoda, ut ff. de popal. acti. l. 1.
Ant. de Caput.

S U M M A R I U M.

1. Incommodi exemplum in casu tex. quod tamen
sicut interesse potest esse multiplex.

T E X. I I I.

Licet autem supra dixerimus, quod omnes vocantur ad jus protomiseos; tamen si probatum fuerit quod atroces injurias, vel manus impias ex proposito venditori, vel ejus familiæ intulerint, vel ipsius substantiæ gravem jacturam moliti fuerint, vel contra ejus vitam nixi sint, vel etiam pecuniale damnum dederint, omnes isti nullo modo sine venditoris voluntate ad jus protomiseos veniant.

S U M M A R I U M.

1. Inimicitiarum variae causa.
2. Inimicitia quot testibus probatur?
3. Testes in numero requisiti, non debent esse pauciores tribus.
4. Inimicitia esse debet patens, ut amicitia.
5. Inimicitia testibus probatur, etiam specificè non interrogatis.

Si probatum fuerit.

1. Si probatum fuerit) Federicus II. hujus constitutionis author dicebat, Inimicum non complacendum; quia infidiosus est. *Colonusi in hist. lib. 4. cap. 93.*
2. Suntque ad propositum pulchra *Hesiodi verba lib. 1. opera, & dies.*
3. Amicum ad convivium vocato, inimicum finito.
4. Eum verò potissimum vocato, quicumque te prope habitat.
5. Si enim tibi & negotium aliquod domesticum accidat.
6. Vicini disjuncti accurrunt, cinguntur autem cognati.
7. Noxa tam magna est malus vicinus, quantum bonus commodum.
8. Sortitus es premium quicumque sortitus es vicinum bonum.
9. Neque sanè bos interierit, nisi vicinus malus sit.

Idem.

1. Amantem te ama, & juvantem te juva.
2. Et da ei qui dederit, neque da qui non dederit.

Verum hæc ab Ethnico homine dicta velim accipias; siquidem lege Christi Domini nostri jubemur, & inimicos diligere, & egentibus etiam nihil

Glof. Incommodi. Antonii de Caputis.

1. Incommodi) simile verbum habetur *C. de peri. & comm. rei vend. l. 1. ff. eod. l. id quod*, cum simil. Sed quæ possunt esse ista incommoda? resp. si intererit conjuncto habere potius rem conjunctam, quam precium, nam sic habendo rem conjunctam esset commodum, ita non habendo esset incommodum, facit *C. si tut. non gest. per totum*, quod incommodum potest esse multiplex, sicut dicitur de interesse, ut *not. C. de sent. quæ pro eo, quod int. l. 1. pen. Glo. & dd. Anton. de Caput.*

dantibus benignè facere.

1. Probationem autem exigit hæc lex, cum variæ sint inimicitiarum causæ: quas prolequitur *Marscard. in sollempni tracta. de probation. lib. 2. ver. Inimicus.*
Ita & in exheredandis liberis, *authen. ut cum de appell. congno. §. aliud quoque capitulum: quod perbellè habes à Napodan. in consuet. in omnibus casibus, titu. de alimen. præstan.*
2. Quoniam autem hujusmodi inimicitiarum probatio est facti extrinseci, duo testes sufficiunt juxta communem *dd. distinctionē: quam posuit Covar. in rubr. de testam. 2. par. num. 19.*
3. Sed non sufficerent duo testes, si factum testibus in numero probari lex, vel statutum præciperet; quia secundum sermonis proprietatem, duo non sunt numerus. *Averro. lib. 3. de celo, & mund. tem. 2. cujus verba sunt. Paucior numerus, quem poterimus numerare numero plurali est, tres, & duo viri sunt duo viri, & non numerus simpliciter* Inde fit, quod *Vulpianus in tit. de testib. dixit, ubi numerus testium non adicitur, etiam duo sufficiunt, non enim testes numerari oportet, sed factum testibus probari, ad intellectum l. inter illam. §. fi. D. de verb. & ver. signif. & l. 1. de opti. lega. vide Glo. in cap. 1. §. si voluerit. de capit. qui cur. vendi. in usib. feud.*
4. Quia verò habetur hic ratio amicitiae, & inimicitiae, non puto prætermittendum Quinti Eanii dictum, is enim dicere solebat.
Eo ingenio natus sum, amicitiam, Atque inimicitiam in fronte promptam gero.
Refert, ut valdè notabile *Aul. Gelli. not. ætica. lib. 19. cap. 8.*
5. Tenendum est igitur ad probandam inimicitiam duos testes sufficere: qui de causa inimicitiae deponant, etiam non interrogati specificè, ut post alios dicit *Tiber. Decian. tracta. crimin. lib. 3. cap. in inimicitia causa.*

SUM.

S U M M A R I U M.

- 1 **I**njuriarum tractatus, diversique modi quod ad propositum juris prothomifcos.
- 2 Gestu fit injuria.
- 3 Levis injuria non excludit vicinum.
- 4 Judex arbitratur causam gravis inimicitie ex injuriis precedentem.

Injurias.

Injurias) quæ, ut inquit *Tullius Resbor. 4.* aut pulsatione corpus, aut convitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cujuspiam violant, non longè distans ab eo: quod nostri dixerunt. Injurias inferri facto, dicto, scripto. Exemplum facti, *D. de injur. l. lex Cornelia, & Instit. cod. §. sed & lex.*

Exemplum dicti *D. dic. tit. l. item apud Labeonem.*

Exemplum scripti *C. de famos. libel. l. unica, & D. eo. l. lex Cornelia. §. si quis Petr. à Plaza in epit. delict. cap. 3. num. 2. Caravi. ritu ult. Foller. & alii.*

Rursus exempla plurima injuriarum: quæ facto, & verbo committuntur, habes cumulatè melius, quam alibi per *Jul. Clar. sentent. lib. 5. §. injuria, in princ.*

Adde quæ de Ciambellaria habentur in Regia Pragmatica Caroli V. incipit, ad evitanda scandala, *sub tit. de injur.*

Et de Petriatis, & Macriatis adest pragmatica Philippi Regis optimi potentissimi. Essendò venuto in tanto abuso.

De scripto, etiam si per picturam fieret ignominia, ponit *Paris de Puteo de syndic. offic. ver. Injuria. cap. 1. num. 6. fol. mibi 273. refert Clar. §. fin. q. 68. ver. libelli fumosi. Muscat. in pract. delict. de injur. num. 11.*

Adde quæ adnotat *Ludov. Charond. ad ll. 12. tabul. cap. 50.* Si quis Occentavisset. Actitavisset, sivè crimen condidisset: quod infamiam facere, &c.

Et ex verbis altercatoriis, & minatoriis dicitur contracta capitalis inimicitia, *Bald. in cap. veniens, in fin. extra de jurejuran. quod est notab. Jas. Marfi. & Roland. à Valle in suis locis: quos all. gat Hippol. Riminal. consi. 219. num. 42. & 43. vol. 2.*

3 Secundum quosdam, Gestu fit injuria, ut cum quis utitur veste lugubri, vel squallida ad injuriam alicujus. Vel si faciem mutet. Sed actori incumbit onus probandi, quòd in injuriam propriam factum est, actio autem annalis est. *Glof. in l. sed & lex Cornelia, Instit. de injur. & ibi impronus Clinch. num. 2.*

3 Et advertet; quia textus ponit atroces injurias) ut intelligas, quod levis offensa non sufficit ad repellendum vicinum ab isto jure prothomif. simile per *Nattam consi. 262. Francif. Rip. in l. fin. qu. 6. & seq. C. de revocand. donat. ubi de levi, & gravi offensa.*

4 Nam cum de injuriis agimus ad arguendum ex inde causam gravis inimicitie exortam inter vicinos, quia multa veniunt in considerationem, justo iudicis arbitrio remittuntur, qui omnia consideret, & perpendat; juxta ea: quæ dd. tradunt post *Glo. notab. in cap. 2. 3. quæst. 5. Thom. Gram. consi. 57.*

in causa mihi transmissa, num. 9. quem & alios citat *Decian. tract. crim. lib. 3. cap. causa inimicitia. num. 36.*

S U M M A R I U M.

- 1 **M**anus iniicere, quot modis quis dicatur in aliam.
- 2 Principis est ab impietate liberare.
- 3 Comparatur hic textus l. fin. C. de revocand. donat. quod ea quæ donataria, & vicinum excludunt.
- 4 Major ingratitude quæ fit.
- 5 Inimicitia, quæ excusatur, ex cujus parte oriri debet?
- 6 Injuriam inspicere debet, an provocator, vel provocatus venditor accipit.
- 7 Injuria compensatur, duntaxat in continenti fiat.
- 8 Injuriarum in continenti quis dicatur ulcisci.
- 9 Injuriam compensans pro excessu quo ad Rempublicam punitur.
- 10 Odium irrationabile provocantis in provocatum, & ideo protomifini non impedit.
- 11 Odium ex corruptione naturæ, quasi naturale, & hereditarium.
- 12 Laudatur provisio Federici Imper.
- 13 Fraudantes magis puniuntur, quam inimici venditoris.
- 14 Intereff venditoris, ne inimici rem habeant iure vicinitatis.
- 15 Gravitatis, vel levitatis offensa ratione personæ inferentis, & patientis.

Manus impias.

1 **M**anus impias) punitur, velut personæ vim faciens, iniicit propriè manum: qui nulla iudicis autoritate quæsitam rem sibi debitam, aut etiam suam invadit. *Galiel. Bude. 1. par. annot. in pandec. ad l. fin. de Senat.*

Sed & manuum injectio in personam dicitur. *17. q. 4. cap. si quis suadente.* Ubi manus violentas appellat Innoc. PP. quas Feder. Imper. hic impias, & manus injectio injuriola legitur; extra de sentent. excom. cap. contingit, alibi quoque temeraria. *eo. tit. cap. Universitatis.*

Et nefandæ sunt manus: quas aliquis Deo suo inferret. *Lactan. firm. lib. 4.*

2 Vides hic. Si curæ fuit Federico Principi, ne qui cum vicino egerit impiè, ad ejus bona ex hac lege aspirat. Quoniam ab impietate proprium est Principis homines liberare, in *autb. quib. mod. natur. effc. sui. §. nos igitur & si prius.*

Effadere in donatorem injurias atroces, vel manus impias inferre, vel jactare molem ex insidiis ingerere in illius substantiam, vel vitæ periculum ali-quod, causa justæ sunt; quibus permittitur factas donationes everti. tex. est in l. fi. C. de revoc. donat.

3 Et videntur parallellæ *d. l. fin.* & nostra hæc constitutio æquatis sententiis. Nam quod habes hic probanda esse, quæ ad excludendum vicinum à jure prothomif. apta sunt, æquè in *dict. l. fin.* dicitur (si fuerint in iudicium dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ.)

Quod autem hic habes) ex proposito) quasi ex animi deliberatione est (ex insidiis suis) in *d. l. fin.*

Quod

Quod hic de gravi jactura substantiæ dicitur, istud idem illhic significatur per jacturæ molem: quæ non levem sensum substantiæ donatoris imponat.

Quod hic, contra vitam niti est, ecce ibi (vel vitæ periculum aliquod.)

Et pecuniale damnum : quod hic in textu habetur, assimilari potest ei: quod cavetur ibidem de non implemento conventionum : quas à donatore impositas acceptor spondit in pœnam avaritiæ: cujus origo primum à pecunia excogitata est. *C. Pliu. teste. natur. hystor. lib. 33. cap. 3.*

4 Et quia ingratitude nulla major est, quam pœta non servare. *Bald. cons. 18. novissimum est. 1. dub. lib. 1. quem in id citat Francisc. Becci. cons. 9. num. 14. lib. 1.* Quandoquidem pecunia anima est miseris mortalibus. *Hesiod. lib. 2. opera, & dies.*

5 Notabis etiam, quoniam Federicus cautè illum à prothomisi repellit, qui ex proposito, & ex electione in vicinum suum delinquit præfatis modis dum excludit à prothomisi illum: qui intulit injurias venditori. Nam si non esset ita textus apertus, non esset distinguendum ex qua parte fuit culpa, ut inimicitia oriretur, juxta *Glosam*: quam *Bald.* appellat singularem in *l. Athleta, §. dat remissionem. D. de excus. tut.*

6 Igitur si qui procuravit esset venditor, retorquens conjunctus comitium, dignus esset, cui ignosceretur, per *l. qui cum maior. §. si libertus. D. de bonis libert.*

7 Et qui propterea quod passus est, idem facit vicissim, injuriam facere minimè videtur, dicit *Philosop. moral. incoma. lib. 5. cap. 11.*

Compenfari injurias tenet *Specul. tit. de accusas. §. 1. vers. quid si vocavi. Angel. in l. ut vim. nam. 5. de iust. & iure.*

Dummodo tamen in continenti fecerit, vel dixerit provocatus non ad vindictam enim, sed ad defensionem, ut fecisse, vel dixisse videatur, *Bald. in l. 2. C. de scar. Marfil. cons. crimi. 137. num. 8.*

8 In continenti autem ulcisci secundum legem *Mosis* dicitur is: qui non fuit inimicus ante unū, & alterum diem. *Deuter. cap. 4. & c. 19. ibi, qui percusseris proximum suum nescies, & qui beris, & audius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur.*

Injuriam sunt vel repentinæ, vel consultò, leviora sunt repentina. *Tulli. Offic. 1. Plato lib. 9. de legibus. carta penult.*

9 Et licet pro excessu in compenfandis injuriis quò ad Rempublicam: cujus interest delicta puniri vicinus mulctaretur, conqueri non posset provocator majorem passus injuriam, ex dictis *not. Bald. in l. ut vim. num. 10. de iusti. & iur.* quæ theoretica deseruit intellectui doctrinæ *Specul. & decisio. Sacri Consil. per Anton. Capic. 58.*

10 Effet utiq; odium irrationabile: quo is: qui provocator extitit, vicinum suum prosequeretur delinquentem non ex proposito. *Cyn. in l. cumq. C. de servis fugis. num. 11. & 12.*

Vide ad hæc *Afflic. hic num. 7. vers. sed quid si vicinus se defendendo percussit venditorem*, an perdat jus congrui & resp. quòd non, idemque affirmat, si nescitur an se defendendo, vel offendendo percussit, cum præsumatur potius fieri eo modo: quo est licitum.

11 Ex corruptione Naturæ contingit, ut odium d inimico videatur quasi naturale. *Ludol. saper P fa 68. multiplicati sunt.*

Natura, ut Cicero ait in *Topic.* partes habet duas tuitionem sui, & ulgiscendi jus.

Odium quasi hæreditarium aliquando legitur apud *Josep. antiq. Jada. lib. 16. cap. 3.* qui de Herode sic loquitur. Cum tanquam hæreditarium odium suscepisset circa adolescentes Salome, quòd scilicet voluisset mortem matris interceptæ contra Herodem vindicare.

12 Audi insuper quàm bonæ mentis fuerit Federicus, dum qua lege præcepit, ut vicini cum extraneis contrahentes vendendo, locando, & in emphyteosim concedendo abstineant à fraudibus, in primo textu, ibi (verus emptor sine fraude, & *infr. §. seq. vers. Nisi fortè*, ita hic docet nefas esse homini hominem insidiari, ac eo minus vicinum vicino: quo cum intercedit vel parentela, vel societas, vel si hæc defint, amicitia. *Convenit enim veritate amicitiam, fide societate, pietate propinquitatem coli, ne qui amicum, socium, affinem fama, vita, ac fortunis spoliare conatus est, vanus, perfidiosus, & impius, illius ex parentela, vel societate, vel amica rerum conjunctione res ipsas iure vicinitatis vendicet, pro qua sententia Cicero in orat. pro P. Quintio adversus Nevium.*

13 Advertendum & hic puto, quoniam magis puniri videtur is: qui simulatè cum extraneo contrahit in fraudem vicinorum, ut eos à retractu per protomisim excludat, scilicet in amissione precii, & rei, ac in incurfu & pœna perjurii, ut in *seq. tex. notatur*, quàm qui multiplici genere injuriarum vicinum venditorem affecit, cum in proposito id tantum amittat, ne rem venditam jure hoc prothomiseos ipse petat, & ne doleat, quòd non est ad emendum invitatur. Quod optima ratione introductum comprobari potest: nam ut idem *Cicero* dicit *offici. 1. fraus quasi vulpecula est, sus autem Leonis videtur, ab homine utrumque alienissimum est. Sed fraus odio digna maiore.*

14 Et exinde habes, quod dignè hic notes, scilicet est considerabile interesse venditoris, quoniam quem ipse habet rationabiliter exosum, non tenetur invitare, nec ad emendum admittere. ad *tex. l. si quis ita. C. de pact. int. empt. & vendit. ubi Salice.* tangit de malo vicino vulgare proverbium: quod & hic refert noster *Afflic.*

Comprehendi autem hic non solum extraneos, sed etiam conjunctos, tenet *Caputus not.*

15 Quamvis injuria, vel iniquitas: quæ fit à conjuncto gravius portetur, quàm quæ fit ab extraneo, & ignoto. *Bal. notanter in l. cum oportet. col. pen. vers. in textu gravius. Cod. de bon. qua liber. Hippoly. Marfil. singul. 573. & in l. divus Adrianus. num. 2. ad l. Pompe. de paricid. Sic quoque injuria, quæ fit à fratre *Ale. de Prat. 1. reg. præf. 33. in fin.* ibique probat facilè discordias oriri inter fratres, & eum refert *Menoch. cod. tracta. lib. 2. præsum. 53. num. 7. & 8. & lib. 5. præsum. 15. ad fin.**

Ratio, cur gravius portatur est, quoniam hi sunt affidui, & in oculis *Glos. super Spalm. 78. vers. facti sumus opportunam vicinis nostris, & Aristot. Moral. phi. l. lib. 8. tex. 9. differunt, inquit, iura ipsuz*

non eorum eadem sunt parentibus erga filios, & fratribus inter se, neq; sodalibus eadem, & civibus. Simili modo in reliquis amicitiiis.

Divisa igitur sunt etiam injuriæ ad unumquemque eorum; incrementumque accipiunt, quo magis erga amicos fiunt, ut pecuniis sodalem privare gravius est, quam civem.

Id quoque plus altissimo Deo displicere, ad literam habetur Psalm. 49. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filiam matris tue ponebas scandalum.

Item Psalm. 54. Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem irique et Psal. 40. homo pacis mee, in quo speravi, etc. faciamus que ponit Andr. Ifern. tit. quib. mod. feud. amitt. num. 10. vers. super piter laferis.

S Y M M A R I U M.

- 1 **V**icinorum dilectio nobis querenda est, ideo venditore volente, potest inimicus vicinus uti jure prothomis.
- 2 Injuriandi animus in vicinis non presumitur sicut nec in consanguineis.
- 3 Voluntas argumentum ex quibus colligitur, & an satis sit, si vicino inimico ad retractum accedenti non contradixerit offensus venditor.
- 4 Voluntas in verbis, facies in speculo ostenditur.
- 5 Actio injuriarum 7. modis tollitur.
- 6 Remissio plenè facta in foro conscientie operatur in foro contemioso, & quando est necessaria presentia officialium, & quando damna remissa censentur.
- 7 Punitus pro illata injuria vicino, an habeat jus prothomis.
- 8 Contumelias non pati non est nostram.
- 9 Judex olim competens injuriarum quis fuerit.
- 10 In jure prothomiseos an sit locus gratificationi.
- 11 Inimicitia fratris an fratri nocent cum extraneo contracta.
- 12 Injuria facta domestico quandoque attenditur.
- 13 Injuria ani facta, quo respectu omnibus de agnatione facta dicatur.
- 14 Vicinis bonus esto propter multa.
- 15 Reconciliatio sequenda probanda est.

Sine venditoris voluntate.

- 1 **S**ine venditoris voluntate) Verum cum vicinorum amor, & dilectio nobis querenda sit juxta Catonis præceptum humanissimum, & utilissimum: quod est, id agendum, ut diligant vicini, teste C. Plinio natur. histor. lib. 18. idem confensisse videtur Federicus Imperator ad reconciliandam inter eos dilectionem, ut si venditor offensus vollet, possit vicinus venire, & petere rem jure prothomis. Jus namque valde confidit de vicino, ut non ab re. Petr. de Bellaper. dixerit in repet. l. si non convitii. C. de injur. Vicinum non præsumi, quod injuriandi animo percusserit vicinum, vel in eum contumelias dixerit, sicut contra extraneum. num. 14.

Pariter in sanguine conjunctis, quod non præsumitur animus inferendæ injuriæ. juxta ea: que allegat Aym. Crav. conf. 18. num. 27.

- 3 **Q**uæro igitur; quodnam erit hujus voluntatis argumentum? si habetur tacita, eam dico sufficere; cum hic solam voluntatem lex nostra requirat. Jaf. & alii in l. 2. §. voluntate. D. solu. matr. ut putà si qui vendidit extraneo, non contradiceret vicino ad retractum accedenti, ex dict. per Bartok Cassane. in consuet. Burgun. des droictz §. 7. le mari, & la femme. num. 46.

Sed cogita, quia lex ista cogit venditorem conjunctas omnes ex ordine vocare, non tamen illos: quos rationabili odio prosequitur. Si ergo admonuit conjunctos, & tibi exotis non denunciavit, est evidens conjectura, quod voluit, ut illi rem habeant per prothomilium. argum. l. cum Prator. D. de iudic. c. nonne, extra de præsump. cap. qualis. 25. distin. Et ita suam voluntatem venditor conformem reddit huic constitutioni in eo: quod habetur in textu (nullo modo sine venditoris voluntate ad jus prothomiseos veniant.)

Si verò è contrario idem offensus denunciavit offensori suo, ut emat, ex denunciatione satis colligimus voluntatem cum remissione inimicitie, & per id dissimulatam injuriam. dicit Bald. in cap. 1. in princ. de probib. feud. alien. per Feder. n. 13. relatus per Masuervi. in sua præf. tit. de injur. num. 9. ubi de dissimulatione.

- 4 **I**n verbis enim voluntas hominis consistit, sicut facies in Speculo. Bal. consi. no. 2. col. 2. vol. 3. Et ex abundantia cordis os loquitur ad cognoscendum quale sit cor proximi. Ludol. Car. in Psalm. 40. vers. egrediebatur foras, & loquebatur in id ipsum. Hominem ex loquela esse intuendum censuit Socrates, ad quæ curiosus addet.

Concludo ex his, quod ex forma, & modo procedendi voluntas arguitur qualis sit. Bar. in l. si societatem. §. arbitratorum col. 4. D. pro socio, et notatur per Aym. Crav. conf. 20. par. 1.

Si autem venditor nulli ex vicinis denunciavit, sed simpliciter extraneo vendidit, tradiditque, querenda est extrinsecus coniectura voluntatis per remissionem injuriæ tacitam, vel expressam secundum ea: quæ habentur in l. non solum. §. 1. & l. sed si unius. §. si ante. D. de injur. & instit. eod. tit. §. fin. ubi Glos. & Docto. tetigitque Afflic. hic, & in constit. reg. generalia jura. nor. §. ubi ponit modos: quibus inducitur reconciliatio, & remissio injuriarum, & vide quæ ad idem notanter colligit Prosp. Carovis. in ritu 275. & practicam docet hic Maranta in fine primæ quæst. princ.

- 5 **R**educuntur autem ad septem modos, tollitur enim actio injuriarum dissimulatione, pacto, transactione, jurejurando, per quod injuriantis declaratur animus, lapsu anni, vel triginta annorum, satisfactione, morte injuriati ante litem contestatam, & injuriantis post litem contestatam.

Primum in §. fin. supra citato, ubi Glos.

Secundum l. si tibi. §. quadam. D. de passis.

Tertium l. transigere. C. de transactio.

Quartum l. non solum, vers. proinde. D. de injur.

Quintum l. si non convitii. C. de injur. & §. sed & lex Cornelia, cum ibi notat. instit. eo. tit.

Sextum institut. quib. mod. tolli. oblig. in princ.

Septimum l. si eam §. qui injuriarum. D. si quis caution.

Et cavebis, quoniam injuriarum remissio facta in foro conscientie si plena est, operatur in foro contentioso. *Hypol. Marfil. singul. 246. remissio injuriarum.*

Et cum sit in testamento, non est necessaria presentia officialium: quæ requiritur per *Reg. Pragm. tit. de compositionibus*, ut observatum fuit in causa quætelæ Castellani Regii Castri Monop. contra illos de Palmeriis, & remittens injuriam, an & quando præsumatur damna, & interesse remittere differit *Mencob. lib. 3. præsump. 114. fol. 215.*

7 Sed quæro, an id jus protomifcos admittatur is: qui cum injuriatus fuerit vicino venditori, aut illi pecuniale damnum dederit, aut ejus vitæ fuerit infidiat, fuit tamen per officiales dignè punitus, rem ablatam restituit, pro damnis satisfecit. Respondeo, quod non, quoniam ex hoc, quod satisfecit parti offensæ non inducitur pax, vel remissio, ex *not. per Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 58. versic. adde quod etiam si quis ostendat.*

8 Nec puto contemnendum pro ornatu retractio: nis injuriarum, quod apud Strabonem legitur *lib. 15. Geograp. quondam non fuisse jus nisi cedis, & contumelia; cum non sit in se ipso hæc non patitur; Nam quæ in contractando consistunt cum in unoquoque sint, ferendam esse arbitrati sunt, si quis fidem violaris, sed cavendum cui credatur, ne implicetur Urbs controversiis, hæc ille.*

9 Item secundum *Dionisi. Alicar.* Romulum injuriarum: quæ maximæ, idest gravissimæ essent, judicium Regibus tribuisse, quæ verò minores essent Senatoribus permisisse, notat *Ladovi. Charonda in Casal. legum antiq. ad leg. Jul. de judiciis.*

10 Utile est scire, si quia habetur ratio amicitie, & inimicitie in prælatione vicinorum, pollit venditor eligere ex vicinis unum: quem mavult rem habere, uti sibi gratiosorem, videtur enim in retractu jure sanguinis locus gratificationi, & satisfieri statuto, vel consuetudini, cum venditur consanguineo, affirmat *Joan. Biffian. in consuetu. Alvern. des retrahit, artic. 21.* dicens id esse regulare.

Et à contrario sensu colligitur argumentum ex hoc textu, quia extraneus emptor à vicinis repellitur, ergo si non est extraneus, sed pariter vicinus repellendus non est.

Sed hic oppositum esse verum; quia hæc constitutio duo vult, unum est, ne alienetur in extraneum, nisi denunciatur vicinis, ibi (non aliter permittimus alienare.)

Alterum est, ut vicini vocentur, & invitentur ex ordine, & gradatim. ibi (in primis vocentur) Itaque non esset satis vendere uni ex vicinis, si sunt alii in eodem gradu, vel proximiori, & ita probat *Bartol. Casan. in suo retractu §. 2. & 3. facit Petr. Anchar. consi. 371. late Andr. Tiraq. §. 11. Glo. 6. num. 6. & seq. concordantes habes per Borgni. Cavalc. decis. 20. num. 27. vers. nec etiam obstat.*

Et contrario autem cum venditur res proximior: qui primum fuerat invitandus, satisfecisse dicitur ipse dominus huic constitutioni, & debuit magis quam potuit illi gratificare, & præferre aliis vicinis, servato legis hujus præscripto, secundum dicta *Alber. & aliorum in l. ad officium in fine. C. commu. divid. rationem vide apud Casaneum in d. §. 3. in fine.*

11 Ponamus, quod frater meus offendit Titium meum vicinum: qui nunc habet domum, vel aliam rem immobilem venalem, & mihi conjunctam, an obstat, ut excludat, causa inimicitie cum fratre meo, & videtur ita; quoniam inimicitia contrahitur ex offensa facta consanguineo, & est odium naturale; quod non indiget probatione, sicut facta iniuria uni de familia tangit omnes de illa familia, allegat *Hypoly. Rimin. consi. 175. num. 5. vol. 2.*

Item iniuria, seu inimicitia existens inter aliquos extenditur usque ad quartum gradum affinium, & ultra, ex doctrina *Bal. in l. Ablectæ, de excus. tuto. idem Hypoly. consi. 31. num. 17. eo. vol.*

12 Quin & in domesticis recepim est iniuriam ei factam mei occasione, in hi fieri. *Jo. Cephal. consi. 587. in 5 fundamento. Riminal. consi. 68. num. 5. vol. 2.*

Dic tamen id verum esse, ubi odium esset protensum etiam inter me, & Titium, quod si protensum non est, nihil in hi oblatet factum fratris. *l. 2. §. fratris. D. si quis ali. testa. probi.* ita in paribus terminis allegat *M. Ant. Peregr. in tract. de jure fisci lib. 3. tit. 3. de inimicis. num. 5.*

13 Quod autem dictum est, iniuriam factam uni de agnatione omnibus centeri factam, id intelligitur ad effectum, ne credatur eorum testimonio, vel ne iudicent in ea causa, sed non ut unicuique injuriarum actio competat. *Cephal. declarat d. consi. 587. num. 43. Aym. consi. 119. num. 3.*

Effectus verò est, quoniam accepta eo modo injuria repellari potest à cæteris consanguineis. *And. Tiraq. in tract. de pænis, casu 51. num. 66.*

14 Ut quisque assuecat neminem lædere, præsertim ut vicinis bonus sit, juxta *M. Caronis præceptum, de re rusti. c. 4. Nã inquit, si re vicinitas libenter videbit, facilius tua pendens, operus facilius locabis, operarios facilius conduces. Si edificabis, operis, materia jumentis juvabunt, si quid bona salute usus veneris, benignè defendant.*

Namque & legis meus est, ne per arboris quidem occasionem vicino nocere oportere, *tex. est in l. 1. C. de interdic.*

15 Sed & illud omitendum non est, cum de reconciliatione inter vicinos sequuta contingeret agi, quod quemadmodum inimicitia probari debet in specie, ita & ipsa reconciliatio, alias enim præsumitur inimicitia durare, idest sumpto argumento ex præterito in præsens in his: quæ habent radicem odii capitalis. *Bal. consi. 163. vol. 3. exornat Tiber. Decia. in tract. crim. lib. 3. cap. 25. inimicitia causa. num. 86.*

Ant. de Caputis de Melfitto in §. Licet.

S U M M A R I U M.

1 **V**erbi licet natura.

2 Verbi omnes.

3 Atrox injuria, impia manus, & gravis substantia jactura repellunt conjunctum à jure protoma.

Iste §. hoc dicit usque ad §. casu vero dotis. Qui atroces injurias, vel impias manus venditori, vel ejus familie intulerint, vel gravem jacturam substantie moliti, vel in personam etiam si pecuniale damnum dederint, ad jus protomifcos sine

N 2

ven;

100 In Extravag. Feder. Sancimus. §. Licet.

venditoris voluntate venire prohibentur. Dividuntur in duas partes. Prima replicat regulam supra positam, quod omnes conjuncti vocantur ad istud jus, secunda ponit exceptionem. ibi. omnes isti.

- 1 Licet.) Istud verbum de sua natura denotat aliud esse à contrario sensu, ut *not. Cod. de legib. l. non dubiam, in Glos. Magna, & ff. de verb. oblig. l. quicumque. §. 2. quod semper non est, ut not. in d. Glos. Sic prædicimus in vers. in primis.*
- 2 Omnes, collectivum est, ut *ff. de arbitr. l. non distinguemus §. cum in plures, & not. ff. de legat. l. l. si pluribus.* Sed in singulari *num. distributivum, not. in l. 3. de statu homin.* hic autem quia est collectivum comprehendit parentes, socios, & extraneos conjunctos.
- 3 Nota quod atrox injuria repellit conjunctum ab hoc jure protomiseos. Et eodem modo impiæ manus delatæ contra venditorem, vel ejus familiam, ut *C. de revoc. donat. l. fin. & similiter si conjuncti moliti sunt contra vitam, sive substantiam venditoris.* Nota quod prædicti committentes talia, non admittuntur ad hoc jus sine voluntate venditoris, facit, *C. de revoc. donat. l. 1. & l. fin. & infra dicam.*

S U M M A R I U M.

- 1 Atror injuria qua, & ex quibus colligitur.

Glosa Atroces injurias Antonii Caputi.

- 1 Quæ dicatur atrox injuria? dic quod ex tribus comprehenditur; aut ex facto, ut si fuerit quis vulneratus, vel fustibus cæcus, aut ex loco, ut si in theatro, vel in foro, vel in conspectu prætoris, aut ex persona: ut si ab humili, aut à libertis injuria facta sit, ut *Instit. de injur. §. atrox.* Vel si adulterium commisit cum uxore ejus, vel dixit verbalem injuriam, dum præsideret. *C. de injur. l. 4.*

S U M M A R I U M.

- 1 Coniunctus conjunctum in casu licito percussiens, an repellatur à jure protomiseos.
- 2 Propositum quomodo judicatur.
- 3 Percussio in dubio an præsumatur facta in casu licito.
- 4 Coniunctus per aliam percussiens, an excludatur.
- 5 Manu, vel pede percusserit parvi refert.
- 6 Coniunctus percussiens eum, quem ignorabat esse conjunctum an repellatur ab hoc jure protomiseos.

Glosa vel Manus impias Ant. Caputi.

DE hoc verbo, & similibus hic positus habetur in *d. l. fin. C. de revoc. donat. & in cap. si. extra de donat.* quia supraposuit atroces injurias; sub quibus continetur vulneratio, & fustium cessio hic voluit comprehendere omnem aliam verberationem, pro hoc: quod dicit. *Impias manus facit 17. quæst. 4. si quis suadente.*

- 1 Sed pone, quod coniunctus in casu licito, puta se defendendo, vel loco percussio conjunctum, an per hunc textum excludatur? *Jo. Andr. in d. cap. fin. de donat.* ponit hoc in donatore; & dicit quod per

verbum *Impias manus*, & quod punitur ibi, quod non sit locus pœnæ, pro hoc *extra de pœnit. cap. ad aures*, &c. in quibusdam, & quod ibi not. Ità hic & multo magis, quia hic additur ex proposito, & per præcedentia, & sequentia iudicatur propositum, facit quod *not. Jac. Butri. C. unde vi. l. 1.* ubi animus desideratur ex tribus, ex tempore, qualitate personarum, & circumstantiis.

- 2 Sed quid in dubio quia non apparet, quod percussit se defendendo, & cum percutere sit talis actus: qui habet in se dolum, ut *l. 1. C. de ficar. ff. ad leg. aquil. l. si quis fumo.* respon. quia cum unus actus potest se habere ad permissum, & ad prohibitum; præsumitur potius fieri eo modo: quo est licitum. *ff. pro socio. l. merito,* facit quod *not. Barto. ff. de bon. eor. l. qui postulat. §. 1. in fine,* & not. per eum. *C. de post. hered. instit. l. fin. in fine,* & vide *extra de relig. domi cap. constitutus in Glos. compensatione, & de accusatione, c. cum dilectus filius, circa finem.* Et in iis, quæ sunt de genere permissorum, non præsumitur dolus. *l. quoties. §. qui do. ff. de probat.*
- 3 Sed quid si ipse conjunctus non percussit, sed ab aliquo percussus fecit? Respond. excluditur per regulam, qui per alium, *de reg. jur. in 6. & c. si quis suadente. 17. quæst. 4. & extra de sent. excomm. mulieres,* & per *Jo. Andr. extra de donat. c. fin.*
- 4 Sed quid si percussit non manu, sed pede, & posset dici, quod non excluderetur, cum hic dicat, *manus, cum nihil commune habeant, ut ff. de calumn. l. fin. & de minor. l. Papinianus exuli.* sed dic. quod *DD. in d. c. fin. de donat.* dicunt, quod idem est, & ita excludatur, per *d. c. si quis suadente,* ubi loquitur de manu, & nihilominus si clericus percussus pede, habet locum *d. c.*
- 5 Sed quid si ignorat sibi esse conjunctum. Respond. non potest excludi. Nam ingratitude non cadit in ignorantem, facit quod habetur *ff. loca. l. si ignorans, & extra de sent. excomm. cap. si verò, il. 2.* Sed videtur contrarium, quia jam non potest dici quin teneatur de injuria, licet per ignorantiam fecit, nam non debet attendi animus, sed jus. *L. eum, qui nocentem, ff. de injur.* Sed prius dictum magis placet per verbum hic positum, ex proposito, quod videtur requiri animus injuriantis, sed est etiam attendenda dicta ignorantia, an fuit crassa, vel supina, quæ non excusaret. pro quo vide *not. extra de cler. excomm. cap. Apostolica.*

S U M M A R I U M.

- 1 Familiae appellatione qui veniant.

Gl. Vel ejus familiae. Ant. Cap.

- 1 Qui verò comprehendantur appellatione familiae, vide, quod legitur, & not. *ff. de verb. & rer. signif. l. pronuntiatio, §. familia, & l. detestata, §. familia, cod. tit. & continentur omnes, qui sunt in servitio, etiam si essent liberi homines. ff. de edil. edi. l. adiles, in princ. vers. familia, & ff. de vi, & vi arm. l. 1. §. famil. & de verb. sign. l. fin.*

S U M M A R I U M.

- 1 Gravis jactura qua.

Gl.

Gl. Gravem jacturam. Ant. Cap.

L. autem fin. C. de revoc. don. Unde videtur hæc defumpta, dicit, jacturæ molem, & *cap. fin. extra de donat.* dicit. Seu grave suarum rerum damnum, quæ ad idem tendunt.

Sed quæro, quæ dicatur, gravis jactura? videtur, quod gravis jactura dicitur in tota substantia, vel in majori parte *DD. ff. de excusat. sat. l. per litem, in princ. & extra de rest. spol. c. 1. lib. 6.* Sed in minori parte potest gravis jactura inferri, & sic in minus dimidia facit, quod not. *extra de donat. cap. Apostolica. ver. hoc semper. Sed Jo. And. in eo. cap. fin. de don.* dicit, quod istud est arbitrarium, in eligendo gravem jacturam, si res non habuit effectum, videtur, quod sit locus pœnæ, facit *C. de revoc. donat.*

In hac constitutione dicitur gravem jacturam moliti, quod verbum molior, ris, idem est, quod machinari aliquid: propter hoc caveant conjuncti, ne talia machinentur.

S V M M A R I V M.

1 Verbi nitor natura.

Glof. Nisi sint. Ant. Caputi.

1 **I**stud verbum nitor stat:
Et ponendo insidias conjuncto, habet locum d. pœna, ut dicit *Gl. in d. l. fi. C. de rev. don.* vel etiam acculando, vel insidiando, vel infamando de delicto, quamvis vero. *argum. ff. de his. quib. ut indign. l. 1. & cap. 1. §. sed & qui dilator. 10. collat. qua fuer. prima causa benef. amitt.* & sic non solum si ipse faceret, sed etiam si causam præbeat, habebit locum quod hic dicitur.

S V M M A R I V M.

1 Dictionis, etiam natura.

Glof. Vel etiam pecuniale damnum. Ant. Caputi.

1 **D**ictio (etiam) est implicative, ut not. *ff. de ver. oblig. l. quodcunque §. si ita. ff. de aq. pluv. ar. cen. l. iter, & extra de electio. cap. cum in cunctis, &* ideo non solum excluduntur ab hoc jure, qui atroces injurias, vel impias manus intulerint, vel gravem jacturam substantiæ moliti sunt, vel contra vitam nisi sunt, verum etiam qui pecuniale dam-

num dant, quod contingere potest multis ex causis præter supradictas, & sic generaliter, & ad hoc advertant conjuncti, ut honorent conjunctos, ne in futurum excludantur ab hoc jure. Ubi dicit Bernardus Yconomica *cap. 1.* Superbia contra vicinum balneum est expectans tonitruum cum saggitta. Et *Salom. Proverb. 27. 10.* Melior est vicinus juxta, quam frater procul. Et *Jacobus Beneventanus cap. 12.* Dilige vicinos, ut sis dilectus ab illis.

Vicino melius nil fore credo bono.

S V M M A R I V M.

- 1 **V**oluntas dupliciter considerata.
- 2 **F**ilii injurati utrum possint vicinum injuriantem ab hoc jure protomiseos. excludere.
- 2 **F**ilii injuriantis an possint eodem jure protomiseos. privari.

Glof. Sine venditoris voluntate. Ant. Caputi.

- 1 **V**oluntate scilicet tacita, vel expressa, facit. *ff. de procurat. l. filiusfamilias. §. invitus. argum. ff. de pignor. action. l. Gajus, & quod not. ff. de procurat. l. invitus. per Cyn. & Bayt. in l. qua dovis, ff. sol. matr.*
- 2 Sed pone, quod aliqua ex supradictis injuriis sit commissa contra conjunctum per aliquem de conjunctis, & iniuriatus moritur relictis filiis, an prætextu injuriæ paternæ possunt excludere conjunctum ab hoc jure? & videtur, quod non. Nam si donatarius commisit ingratitudinem contra donantem; ex qua poterit revocari donatio, & ipse donator tacuit, & decessit, hæredes eius non possunt donationem revocare, ut not. *C. de revoc. don. l. fin. & hoc puto verum in casu nostræ constitutionis, nisi conjunctus hoc ignoraverit; dum vivebant; quia tunc possent hæredes istum conjunctum excludere. argum. in confirmando. ff. de confirm. tuto. & est ratio, quia ignorata non possunt intelligi esse remissa. l. cum Aquiliana, & l. qui cum tutoribus, in fi. D. de transactio.*
- 2 Sed quid est contra si moritur injurians relictis hæredibus, an d. si hæredes possint excludi ex delicto defuncti, quando id, ad quod ipse defunctus tenebatur, pervenit ad eos, ut in *l. i. C. si ex delict. defuncti. quod not. ext. de feud. cap. 2.* ubi delictum patris nocet filio. Nam sicut excludebatur defunctus propter injuriam per eum commissam, eodem modo eius hæredes: qui in hac re successerunt.

Ant. de Caputis.

T E X T U S IV.

CAUSA verò dotis, vel donationis propter nuptias, vel simplicis donationis, vel donationis causa mortis, vel ex testamento, vel ex permutatione, vel ex transactione, & parentes, & extranei omnes possunt alienare. Nisi forte quis vendendo, vel locando, vel emphyteosim dando illis, qui non habent jus protomiseos simulatè donaverit, aut per legatum dederit, &c. Ideoque illi, qui habent jus protomiseos, possunt exigere juramentum à venditore, & emptore. Si autem post juramentum probatum fuerit contra constitutionem nostram simulatè egisse. Venditor, & emptor debent pœnam perjurii sustinere, & insuper venditor rem amittat, & emptor pretium, & fisco applicabitur.

102 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

bitur. Fiscus autem vendat rem illam illis, qui habent jus protomiseos. Et si ante juramentum probatum fuerit hoc fecisse, venditio fiet irrita, & cogetur invitus venditor illis vendere, qui habent jus protomiseos.

S V M M A R I V M.

- 1 **C**ausa pro contractu ponitur.
- 2 Dos si datur æstimata, an sit retractui locus.
- 3 Dos duplici respectu æstimatur.
- 4 Æstimatio dotis in dubio censetur facta pro designanda dotis constitutione.
- 5 Insolutum pro dote dari, & in dotem dari differunt.
- 6 Venditio in causam dotis regulatur à contractu dotis cui accedit.
- 7 Res insolutum accepta non semper efficitur dotalis ad instell. conf. Soccin. Jun. 150. vol. 3.
- 8 Causa dotis inest, cum res pro muliere vice pecunie datur.
- 9 Res æstimata in dotem data, si evincatur, duplex actio competit.
- 10 Res causa dotis æstimata inducit venditionem non simpliciter, sed cum adjuncto, unde nec pro ea gabella solvitur.
- 11 Res cum pro pecunia datur, quibus casibus dotalis effici, & dici possit.
- 12 Baldus defenditur in leleganter, de pign. actio.
- 13 Res emptæ ex pecunia dotali, non est dotalis, nisi tribus in casibus.
- 14 Res emptæ, & destinata in causa futura dotis pro filia, vel in causa antefati pro uxore an retrahatur.
- 15 Dos quo ad filiam titulus est lucratiuus.
- 16 Dos destinatione, dos est, & privilegia dotis habet.
- 17 Donationis filiafamil. efficitur domina, & pater reputatur extraneus.

Causa dotis.

- 1 **C**ausa dotis idest contractus dotis, ita exponitur causa, ad Gl. in l. quod in hered. §. eligere. D. de tribus. & si cer. pet. l. certi conditio.
- 2 Quid si dos æstimata marito datur? vicinos præferri tenet hic *Affl. nu. 7. vers. item quæro*, quid si datur fundus æstimatus ea æstimatone: quæ venditionem inducit, & *Afflicti* rationes tacito eo transcribit *Jacob. Novell. in §. 2. num. 153. & seq.* propterea quæ de emphyteosi habentur per *Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua, versic. 110. Imol. in cap. potui t. vers. tangit etiam hic Salyc. & DD. alios in l. 3. C. de jur. emphyt.* Sequitur *M. Ant. Bardus qu. 12. num. 5. fol. 150. Robert. Marant. conf. 2.*
- 3 *Joseph. Ludov. decis. 60. ver. 3.* est casus resolvit, quod aut æstimatio fit ut sciatur dotis valor, & æstimatio non facit emptionem, per *Affl. dec. 270. num. 4. in fine. Paris. conf. 81. num. 42. lib. 2.* Aut datur fundus doti æstimatus, non ad finem sciendi valorem rei, & judicatur de eo idem quod de empto, & vendito, quia tunc propriè constituitur emptionis, & venditionis contractus, quamvis forcer dicat se insolutum dare pro pecunia dotali genero debita.
- 4 In dubio censetur æstimatio facta pro designan-

da dotis constitutione, & matrimonio, vide *Affl. & adden. decis. 270.*

Andr. Tiragu. de retra. lignag. §. 1. Glo. 14. concludit cum *Affl.* hic, cujus decisionem admodum notandam dicit, quia loquitur in casu constitutionis expressim statuentis, ut in dote non habeat locum retractus, & tamen locum habet, si ea æstimata data fuerit. *Tirag. ibi nu. 108. & seq.* pro hoc *Franc. de Aret. inter conf. commun. ad cas. matr. 4.*

5 Ubi differentiam facit rem in dotem dari, vel insolutum pro dote tradi, & videtur *tex. in l. 1. & l. quoties. C. de jur. dot.* cum aliis citatis à *Socc. Jun. conf. 150. vol. 3.*

6 Tu autem adverte, quod etsi æstimatio faciat censerem rem venditam, non ideo est contractus separatus à dote, sed potius quodam capitulum contractus dotalis, unde regulatur prout dos ita notanter *Bald. in l. quoties in lectu. antiq. D. de jur. dot.* & in leleganter in additione nova. *D. de pign. act. clarius Pet. Ansb. conf. 72. incipit*, Tantam familiaritatem.

Præterea hæc pars constitutionis permissiva alienationis in contractu dotis, donationum, &c. Favorabilior est quam præcedens, prohibitiva respectu illorum trium generum contractus empt. locat. & emphyt. Concordat enim magis communi regulæ pro libertate alienandi per *not. in l. dudum C. de contrab. empt.* igitur de vera, non de ficta, & impropria venditione prohibitio intelligenda est, secundum *Napodan. in 1. consuetud. de jur. congrui ver. emis.*

Sed sic est, quod dotis æstimatio non est simpliciter venditio, sed dotis causa. *Glof. in l. cum dotem. C. de jur. dot.* juncta doctrina *Baldi*, ibi, modò *Glofa* quærit, merito cessat prothomis. & habebit locum constitutio in omni venditione separata à contractu dotis, non autem in consequenti, qui dependeat ex prima intentione contrahentium, secundum *Bald. in d. l. cum dotem.*

Hanc conclusionem contra vicinos amplectitur *Marant. sibi contrarius in tract. de multipl. alie. prohib. num. 149. citat Jac. Novel. in §. 5. n. 34.*

7 Et ne obstant jura allegata per *Soccin. d. conf. 150. num. 7. & seq.* ubi nititur impugnare doctrinam *Baldi*, resolutivè dico *Soccini* rationes concludere, quoties quæstio esset, utrum res ita insolutum accepta efficiatur omni respectu dotalis, vel non omni. Hæc autem intelligi possunt ex diverso modo contrahendi, & ex diversitate personarum, cum quibus contrahitur, cum ex pecunia dotali comparantur res.

Personas distinguo, quoniam non idem jus est cum res venit ab eadem parte mulieris, quæ tenebatur pecuniam pro dote solvere, vel cum res à tertio comparatur. Et diversus quoque contrahendi modum mistim considerabimus ad constituendum juris differentias.

8 Quoties res, quæ comparatur, ejus fuit, qui dotem solvere tenebatur. Semper inest causa dotis, sed non semper, & omni respectu efficitur dotalis. Prior pars hujusmodi conclusionis probatur, ex

titulo *D. & C. de iur. dot.* ubi fitæ sunt illæ quæ volunt emptionem, & venditionem exinde resultare; si enim causa dotis non inesset, non convenirent, titulo convenirent; quia causa inest dotis, ex rubricis inferitur ad declarationem *textuum*, & *sexuus* dubiorum ille intellectus approbatur, qui convenit titulo, sive rubricæ, notanter *Alex.* probat in *l. 1. d. num. 5.* & post eum *moderni repet. D. si cert. pet.*

9 Fortius. Vbi pro re in dotem æstimata contra dotis debitorem agitur, forte re evicta, duplex actio competit utilis ex empto, & primævam de dote actio, *sens. in d. l. 1. C. de iur. dot.* ubi *Bald.* & *DD.* juncta *l. qui res in princ. D. de solut.* secundum intellectum *Bart.* & magis communiter *DD.* ut fateatur *Soccin. d. consil. 150. ante num. 8.*

Sed directæ dotis actio prior est utili actione, quæ ex interpretatione venit, & favorabilior pro dote, quæ debebatur in pecunia, ut non intelligatur sublata re evicta, sentit *Bart. in d. l. 1.* clarius *Paul. de Cast.* & est communis opinio, quam testatur *d. consil. Soccin. nu. 11.*

10 Denique, ut alia omittamus, hæc conclusio patet in *textu l. quoties D. de iur. dot.* Ubi quamvis verè videatur venditio facta per rei æstimationem in dotem datæ, subdit *J. C.* quod non simplex venditio est, sed dotis causa, & cum *Gh.* opponat ex *l. plerumque, § si ante, cod. tit.* qui *textus* habet, fieri veram venditionem, & quod æstimatio vera venditio est, solvunt *DD.* simul stare, veram venditionem, sed non simplicem, sed causam dotis: quia est potius quodam capitulum contractus separatus, ideo non solvitur gabella tanquam de re vendita, ita habetur in additio post *Glosam fin.*

11 Licet autem causa dotis semper insit, non tamen sequitur semper, & omni respectu rem dotalem effici, in quem articulum cadunt diversi modi, quibus contrahitur propter futuros casus restitutionis dotium. Qua in re notabilis est *d. l. plerumque § si res.* Ubi ex modo conventionis habitæ regulatur futurus eventus restitutionis rei, vel æstimationis, illis verbis (Siquidem fuerit adjectum, utrum mulier velit, ipsa eliget, utrum malit patre rem, an æstimationem. Verum si ita fuerit adjectum, utrum maritus velit, ipsius erit electio, at si nihil de electione adiciatur, electionem habebit maritus, utrum malit res offerre, an pretium earum.)

Eodem igitur respectu quo res æstimata restituitur, ut dos censenda est, sed non semper; quia interim ratione periculi, velut ex vera emptione mariti fuit, ideo *Glos. in d. § ante ver. vera venditio,* exponit, vera quod ad periculum, non quod omnia.

12 Semper, & omni respectu potest dici dotalis res effecta, secundum intellectum *Baldi in d. l. eleganter in nova addit.* dum vult, quod cum in obligatione est rem dari pro pecunia in dotem promissa, & res ita obligata solvitur marito, titulo dotis possidetur, non autem ex empto, nec eo casu speciale esse, ut primævam actione dotis agatur re evicta ab anteriori creditore, & sit speciem postea esse restituendam, quæ fuit in obligatione, ut daretur per *l. qui res suas, in princ. de solut. & l. 1. in princ. C. de iure dot.* ubi *DD.* differentiam fatentur dotis constitutionem incipere à promissione, vel traditione, præsertim idem *Bald.*

Cui intellectui licet obfistat *Socc. d. consil. relati vè ad d. l. qui res* non tamen videtur negare assumptum, ut *num. 10.* est videre.

Quod, & aliter, quam *Soccinus glosat*, accipiendum est, ne in aliquo sit contradictio. Nam unus casus est, quando res pro pecunia simpliciter in dotem promissa marito datur, & procedit *Glos. ver. & solut. d. l. qui res,* & communis *DD.* interpretatio, propter æstimationem ex empto actionem competere, juxta *d. l. 1. C. de iure dot. vers. sin autem* nulla pollicitatio, competere quoque eodem casu primævam actionem de dote, favore, & privilegio dotis, quamvis *Bal. neget per d. l. qui res.*

Alter casus est, quando data fuit res pro re, & iste est intellectus *Dyni*, qui exponendo *dic. l. qui res,* ibi, (promittendo dotem) dicit ipse in specie, non in pecunia, & pro ista promissione obligavit, aliam speciem, deinde illam obligatam tradidit in solutum, pro promissa, quam expositionem *DD.* non recipiunt ad illum *tex.* verum non reprehendunt ejus dictum, & potest notari ad hoc, ut eodem casu maritus rem quam habuit, semper, & omni respectu titulo dotis possideat jure permutati dominii, vulgata *lita constans. D. de iur. dot.*

Tertius casus est, quando pecunia in dotem promittitur, non tamen simpliciter, sed pro ipsa pecunia res in specie obligatur, & sic obligata deinde solvitur marito, quo casu non est opus ex empto actione, quia primævam dotis actio propter præcedentem obligationem non est subtrahita, & per eam pinguius consulitur doti, & marito, absque aliquo privilegio, & in his terminis, juxta intellectum *Baldi*, potest intelligi, *d. l. qui res,* recte intuiti, vide *Ursill. ad Affl. decis. 335. num. 13. Hieron. Gabr. consil. 129. n. 10. vol. 1.*

Quartus casus adjungitur, cum dote in pecunia promissa, res licet obligentur marito; ea tamen obligatio non est ut res obligata, vel obligata detur pro pecunia dotali, id est in obligatione non est rem dari, sed pecuniam, quo casu si deinde res detur in solutum à debitore; vel impetretur à iudice pignus possideri, quia finita videtur pignoris obligatio; & à contractu priore recessum, utilis actio similiter ex empto accomodanda est, fortè re in solutum accepta, evicta per creditores, quæ est decisio particularis, *d. l. eleganter, in princ. de pigno. actio.* quo etiam casu tenendum est, cum de dote agitur, primævam de dote actionem non nisi ex privilegio competere. verius verò videri rem ita in solutum habitam, veluti ex empto possideri. Et in istis terminis verum admittimus, quod respondet *Soccin. d. consil. 289. num. 7.* & *Bald.* notanter *consil. 289. in addit. vol. 2.* dum tenet communem interpretationem. *Glos. in dist. l. qui res,* quæ est singularis secundum *Bart.* vide *Bal. Novel. de dose, par. 8. privil. 19. Nicol. Boer. decis. 337.*

Quos omnes si applicaverimus tractatui juris prothomiseos, concludere nos oportet juri prothomiseos locum non esse, durat enim in omnibus causa dotis, ergo ius prothomiseos cessat, per hunc *text. in princ. causa verò dotis.*

13 Facilior est resolutio, quoties in secunda principali parte distinctionis res ab extraneo comparatur pro pecunia dotali, quò casu constituenda est

est regula ex l. *expectantia*. C. de *jur. dot.* neque dotis causam durare, neque rem dotalem effici.

A regula verò excipi, cum, vel actum est, & conventum, ut res empta sit in fundum dotis pro muliere, vel cum maritus efficitur non solvendo, ut utrumque casum examinavimus, *infra ver. ex permutacione.*

Vel si mulier dotata sit minor, & ei sic expediat, ut pro pecunia res ipsa in dotem possideatur; ultra quas tres limitationes non esse alias, dicit *Soccin. d. cons. in fine.* vide latius ad d. l. *expectantia.* *Tiraq. de retrac. lign. §. 32. Glo. unica*, & num. 17. & *Alfan. collect. 1000.*

Quoties igitur regulæ locus erit, tunc & propositis, sive congruo, quoties limitationibus dic, ut in d. *Glof. diximus.*

- 14 Quid si pater rem, quam emit, antequam à vicinis interpelletur, constituit pro dote filix, quæ nondum alicui nupta est? Quid item si maritus de re empta augmentum dotis, vel antefatum uxori fecerit? *Camil. Saler. in addit. ad Napodan. in consuet. Si quis emit, num. 32. lit. A.* videtur sentire pro filia, sed nihil probat, *Ans. de Alex. ibidem littera B.* ad quæsitum de uxore dubium, inquit pendet, an id lucrum, sive augmentum videatur in fraudem juris congrui.

Circumscripta fraude, & simulatione inter has personas validam esse donationem, non est verendum, juxta notabilem doctrinam *Napod. in dict. consuet. ver. possidet*, quem sequitur *Affl. hic 6. nos.* & ante *Afflictum Ans. Caput. de Melficto in Glof. ver. simulatè*, & cum *Affl. sentit Novellus nu. 35.* idemque *Afflict. decis. 338. vide infra.*

- 15 Interim verò scias, quod respectu filix hujusmodi dotis constitutio dicitur donatio, & titulo lucrativo mulier talem non habet. C. de *dot. promiss. l. si pater dotem*, & est communis Doctorum conclusio, teste *Pinel. in l. 1. 3. par. vers. 31. infertur. C. de bon. mater. Ursill. ad Afflict. dec. 111. num. 21.*

Unde vicinis de fraude conquerentibus contra filiam peteret actio, quasi ad eam ex donatione res illa pervenerit. per *tex. in l. si fraudator, §. si à focero. D. qua in fraud. cre.* & est singulare, ut *Bolog. notat.* Sed de hac re latius infra in *Glof. simulatè donaverit, vers. in exemplo antecedentis.*

- 16 Stat igitur, ut sit dos, & donatio, & quatenus dos est, & si non actu, tamen potentia propter destinationem, venitque sub statuto, quod de dote loquitur, ut ejus privilegio gaudeat, etiam pro puella ætatis minoris, & nondum nubilis, auctoritate *Bart. Ruin. Rolan. à Vall. Bal. Novel. & aliorum probat Hieronym. Maga. decisio. Florent. 86. Nicolaus lunetæ.*

Atque ad propositum præcedentis conclusionis contra vicinos, quod favore dotis satis est habere Doctorem pro ea, dixit *Natta consil. 316. num. 3.* quem quoque sequitur ibi *Magon. in fin.*

- 17 Quatenus verò donatio est, non est verendum, filiam familias effici statim plenam dominam, pater verò qui donavit, neque remanet usufructuarius, neque est legitimus administrator, sed reputatur tanquam extraneus, posseque super re hujusmodi litem esse inter patrem, & filiam, notabiliter probat *Io. Vincent. Anno allegat. 73. in causa Magnifici Joannis Peiri.*

S U M M A R I U M.

- 1 **R**etractus cessat in omni donatione, & quæ est ratio hujus textus.
- 2 Simplex quomodo accipitur donatio.
- 3 Plica, & involutio est, ubi dolus adhibetur.
- 4 Vendens non exacturus conventam presiam, vicinis non præjudicatur, nam donatio est presii, non rei.
- 5 Clausula, quod pluri est donat, non excludit vicinos.
- 6 Contractuum mistio quando vicinos excludit.
- 7 Donatio, qua fit pro solvendis debitis donatoris per donatarium, qui contractus censetur.
- 8 Donatio remuneratoria mutua, & ob causam excludit jus pro hominif. num. 11.
- 9 Remuneratio cui contractui equiparatur.
- 10 Donatio remuneratoria transit in alium contractum, ubi pro meritis actio, vel iudicis officium competit, sin minus, non idem mera, & simplex donatio appellatur.
- 12 In re jure feudis data cessat retractus.

Donationis.

- 1 **D**onationis) Constat omnes donationum species ab hoc jure protomiscas fuisse exceptas. Nam cum duæ sint, una simplex, altera ob causam, & quæ ob causam fit, dividatur in donationem causa mortis, & propter nuptias, ut in summa *Goffred. extra de donat. harum omnium hic est mentio.*

Rationem verò excludendi vicinos propter hujusmodi donationum contractus, colligit *Afflict. hic 7. Nos. nu. 9. ex tex. l. fin. C. de prædi. decur. lib. 10. & aliis*, ut per *Barto. Casane. in consuet. Burgun. rubr. 10. §. 9. vers. sed quid in donatione. num. 13.*

- 2 Simplex donatio pro mera liberalitate accipitur quam is: qui donat, exercet. l. 1. in princ. cum *Glof. ver. Liberalitatem. D. de donat. concordat consu. Bari. eo. ti. de jur. protom. §. jus protomiscos in donationibus.*

Sed & potest intelligi simplex in oppositum duplicitatis, id est sine plica, & involuione notat *Io. Andr. in clera. sepè, de verb. signif.*

- 3 Plica, & involutio evenire potest, aut quia donatio dolum admittum habet. & simulationem ad fraudandos vicinos, quo casu vicinis providetur, in textu ibi nisi quis donando.)

Aut quia commiscetur aliis contractibus: qui si retractui subduntur, ut est venditio, locatio, & emphyteusis: de quibus supra visum est in primo textu, vicinis non officit donationis involutio. Pone qui rem immobilem vendidit, nec dum precium recepit, emptori gratiam agit, ut ex donatione is habeat, perficitur enim donatio. l. empti fides. C. de *contrab. empt.* & nec videtur vendere, qui conventum precium donationis causa non exacturus vendit. l. cum in venditione. D. eo.

- 4 Sed nihil ex hoc vicinis præjudicabitur; quia precii magis quam rei venditæ donationis species est, quæ neque propriè donatio dici potest secundum *Bal. in rub. C. de contrab. empt. quæst. 12.*

5 Vel pone, quod res venditur certo precio, adjecta clausula Si plaris valet, dono cedat emptori, quæ donatio vulgò plaris valentiæ dicitur. Certè admittuntur nihilominus vicini ad retractum, solventes precium verè conventum. *Bald. in fine sui tract. nostri jur. probom.*

Ratio esse dicitur; quia principale propositum fuit vendere. & adjectio donationis fieri consuevit ad majorem emptoris securitatem, ita notat *Joan. Bess. in consuet. Alver. des retract. art. 35.* post *Barth. Casan.* quem citat.

Idem videtur donari modicum, quo pluri res vendita valet, considerat *Barthol. in l. 2. C. de rescin. vendit. vers. quæro quid si dictum est, idem Barthol. in l. si quis cum aliter. de verb. oblig. & in l. ab Anastasio. D. mand.* intelligens de eo: qui valorem suæ rei ignorat ut communiter cum *Barthol.* dd. sentiunt, teste *Hieron. Cagno. in d. l. 2. nu. 129. vers. secunda conclusio.*

Et eo ipso ignorantia præsumitur, cum quis decipitur ultra dimidiam. *Præf. de Francib. decis. 225. in fin. latè Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 144.*

6 Sed quid in sciente rei valorem: quam tamen partim donat, partim vendit, & ita contractuum mistio fit: de qua textus est, & ibi *Barthol. & omnes l. Aristo. D. de donatio.*

Attendemus id: quod principaliter actum est, & cum de præjudicio vicinorum tractetur, potius inspiciemus contrahentium mentem, quam verba, ne fiat fraus huic constitutioni, ut in mistura venditionis, & permutationis notat præsertim *Castrum. in fine principii d. l. Aristo,* & aliis in propriis terminis: quos citamus in *seq. Glos. & Tiracquel. de retrac. §. 1. Glos. 18. à num. 14.*

7 Propterea adverti oportet, cum donatio fit mediante pecunia, aut alia simili causa, ut puta de solvendis debitis donatoris per donarium, in qua facti specie *Jou. Fab. in §. precium. Instit. de emp. & vendit.* dicit videri, quod illud censetur de precio, per text. *l. mortis causa capimus. §. fin. D. de donat. causa mort.* esseque indubitabile, ubi debita erant certa, & specificata, ac posse dici venditionem adesse, & consequenter ex ea, si emphyteotica res sit ita donata, deberi domino laudemia, & judicari sicut de venditione, & de rebus: quæ in solutum dantur creditoribus, ut etiam retractui proximitatis sint obnoxia secundum eundem *Fabr. in l. prædium. C. de evict. sequitur Joan. Bess. tit. des achaptz art. 3.*

Quibus tamen non assentior, dum fraus absit, & simulatio, ut videbis in *seq. Glos.* quia & in proposita facti specie non aliter est venditio, nisi certum aliquod precium exprimat: nec refert certa ne vel incerta adiciantur debita persolvenda, ut probat *Pynel. in 2. par. rubr. C. de rescin. vend. c. 1. num. 18.*

In summa scire nos oportet, quod notanter dicit *Bal. in d. l. ab Anastasio. 4. Not.* donationem in contractu venditionis esse coloratam, & depictam, ideo à *l. annullatam,* & in *l. non dubium. C. de legib. idem Bald. in fin. commen. de jur. protomif.*

8 Nisi esset hic textus omne genus donationis excipiens à jure prothomif. posset dubitari similiter de donationibus remuneratoriis, & ob causam &

mutuis: quas vim venditionum habere dd. dicunt: *Jo. Fab. in brevi. C. l. 1. vers. quid si duo, de inoffic. testam. Guid. Pap. & alii:* quos pro & contra jus consuetudinarii retractus citat *Andr. Tiracquel. tracta. §. 25. Glo. 2. num. 3.*

9 Remuneratio, & mera donatio differunt *l. Attilius regulus. D. de donatio.* ideo dd. aliquando dicunt remunerativam donationem esse potius similem donationi in solutum, quam donationi simplici. *Aretin. in l. Julianus. §. qui fundum. num. 7. D. de verbo. oblig.*

Aliquando eam permutationi æquiparant per *l. sed & si lege. §. consuluit. de petit. hered. idem Aretin. consi. 17. in princ. col. 6. latè Tiracquel. in repet. l. si unquam. vers. donatione largitus. num. 11.*

10 Idque intelligunt ubi merita taliter donantem obligant, ut dari potuisset act. o, vel Judicis officium. Cæterum non eò minus propriè, & simplex appellanda esset donatio, & mera liberalitas; quæ fit sub comm. moratione meritorum donatarii, ontime probat *Ay. Pinel. in l. 1. 3. par. rubr. Cod. de bon. matern. num. 59. & seq. vers. ex his infertur apè,* atque ante *Pinel. idem* concludit, & probat *Sigismun. Loffred. in Paraphras. feud. ad cap. Titius, si de feud. defunct. fuer. controver. vers. quod hodie non est prohibitum.*

11 Ad punctum dico, quòd quævis remuneratoria donatio, sive permutationi, sive in solutum donationi assimilatur, sive simplex, & pura judicetur (modò absit fraus) vicinos ab hoc jure prothomifcos excludit. Cum & permutatio, & in solutum datio, & quicumque alius contractus, tribus illis ex epris emptione, locatione, & emphyteuti, sicut diximus, liberè contrahi possint, quod & firmat doctissimus *Robert. Murant. in tracta. de mult. pl. alien. prohib. vers. trigessimus; & ultimus nu. 117. & num. 140.* venio, ad tertium.

Ut jure, & merito reprehensus fuerit *Barthol. Casan. in consue. Burg. des retractz. §. 1. in ad lit. ver. vendit,* à *B. Bess. in consuetu. Alver. titu. des retractz. artic. 36.*

Eandem opinionem pro firmitate donationis ob merita sine controversia amplexus videtur *Maxill. in d. consuet. jus protomif. in donationibus, in princ. ubi afferens rationem,* quare in donationibus cessat protomifis, dicit in venditione precium quod habetur ab uno, potest haberi ab alio, & idem est, sed donationes plerumque fiunt ob merita. *l. Attilius regulus, de donat. l. ne adject. D. profocio.* eamque rationem ponit litera dictæ consuetudinis, ibi, cum talia merita non præcesserint vicinorum) & videtur contrad. etio in ipso contextu; Nam cum dicatur cessare jus protomif. in donationibus: quæ ex mera animi liberalitate procedunt, quomodo ex meritis deducitur ratio? quæ enim ex meritis fit donatarii non est propriè liberalitas. *d. l. Attilius,* ad quod non advertit *Maxilla.*

12 Hinc etiam tractatui convenit, quòd si res: quæ ex lege testatoris, vel ex consuetudine non permittitur vendi, nisi proximiori pro æquali precio accipere volenti, alicui per feudum detur, nisi fiat in fraudem, non habebit locum retractus. *cap. 1. §. sed etiam,* per quos fiat investitura, & ibi *Jacob. Behvis. & alii:* quos sequitur in proposito retractus

etus

106 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

Etus consuetud. Burdig. Arnol. Ferro. eodem titu. §. 25.

Nam hæc concessionem, inquit, ex mera veniunt liberalitate; quam diminuere, & in alium transferre, præter dantis voluntatem ineptum est. *argum. l. ad res donatas. D. de edil. edic. dixi supra §. 1. vers. sub eodem servitio.*

S U M M A R I U M.

- 1 **C**essat protomis. in dato, sed relicto, ex quovis ultima voluntatis iudicio.
- 2 Hereditate vendita, an res singula petantur à vicinis, & quid si vendatur quota?
- 3 Testator prohibens rem alii vendi, quam Titio, an excludat vicinos?
- 4 Testatoris major, quam statuti potestas, & quomodo intelligatur.
- 5 Testatore prohibente fundum alienari, & si alienetur, in alium transferri illo alienato, debent vicini admitti.
- 6 Testatore uno contextu in testamento vendente, testamentum non vitiat, & locus est congruo, quod declara, ut hic habes.
- 7 Legatarius cui vendere hæres gravatus est, pretiū offerens, an statim dominium acquirat.
- 8 Testatore iubente, ut hæres Titio vendat mistio est legati, & venditionis, & an faciat contra vicinos?
- 9 Mistio actus facit cessare l. 2. C. de rescind. vend.
- 10 Necessaria alienatio non pertinet ad fraudis præsumptiones.

Ex testamento.

1 **E**X testamento.) Cum indefinite posita sit causa ex testamento ad exclusionem juris protomis. de qualibet intelligitur, ut est institutio, substitutio, fideicommissum, legatum, & tam si in testamento relinquatur, quam si in codicillis. *Affl. bic. 8. not. num. 10. & inde infra §. transcurso. vers. ex testamento.*

2 Quid si hæres institutus hereditatem venderet certo precio? est quidem controversia. Namque habentes vicinitatem ad res singulas hereditatis, ideo videntur exclusi à retractu, quod hereditas est jus, & in incorporalibus protomis locum non habet, *ut in 1. text. declaravimus. ver. rem immobitem.*

Item quia illæ res singulae hereditatis non videntur per se venditæ per l. 1. C. de evictio. quæ ratione idem in venditione quartæ paris hereditatis tenuit *Mazueri. de retract. §. item si hæres, relatus à Jo. Bessia. tit. de retract. art. 23. quod dictum Mazue. dixit esse mirabile, idem Bessia. tit. des ach. art. 7. fol. 117.*

Sed contra tenet *And. Tiraqu. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 7. num. 82. & argumentis Tiraquelli utitur Jacob. Novel. in princip. constit. num. 123. eorumque summa ratio est, quod incorporalia jura, & actiones inter immobilia à nonnullis computantur, quos idem Tiraquel. citat d. Glof. 7. nu. 6.*

Facillimè tamen respondetur in hac constitutione illas res immobiles comprehendere ut à vicinis retrahi possint, quæ finibus & vicinitate de-

scribuntur, ideo jura, & actiones non contineri, ut in principio textus probavimus. *ver. rem immobilem.*

Hæreditatem autem esse rem incorporalem non dubitatur etiam attendente continuatione *Glof. rubr. C. de hered. vel actio. vendi* quam sequuntur *Cyn. & Bald.*

3 Quid si testator mandavit hæredi, ne fundum nisi Titio venderet: qui Titius non est conjunctus? respondet *Bald. in suo tracta. eod. titu. vers. quid si testator præferri habentem protomis. arg. l. nemo potest. D. de leg. 1. & quia à privato auferri nequit beneficium à lege, vel à consuetudine inductum, authen. de nuptiis §. si vero.*

Cum Baldò transit simpliciter *Afflic. bic. n. 10. Not. 8. H. que addit Tiraq. in tract. de retract. lignag. ad finem tituli num. 7. tam habere locum protomis, si testator ipse vendidit in testamento, quam si rem ab hærede vendi mandavit.*

4 Comprobari potest, quoniam licet testatoris potestas in disponendo de propriis bonis major videatur quam statuti disponentis super alienis, intelligitur quod ad præjudicium testatoris, aut hæredis, vel legatarii, non autem tertii. *Aym. Crav. cons. 174. nobilis Guido vol. 1. post Deci. cons. 11. vers. non obstat quod contrarium.*

5 Amplius, & fortius dixit *Ferron. in consuet. Burdig. eod. tit. §. 1. vers. ex his ex facto*, quod si testator hæredibus prohibuerit alienari fundum, & si alienaretur, id in Claudium extraneum transferretur, fundo alienato, agnatos ex consuetudine retractus admitti, & Claudium extraneum excludi, quamvis ex testamento, & voluntate testatoris veniret. Nam, inquit, cum vivus testator vendita re, semel eos à retractu excludere non potuisset, merito nec ex ultima voluntate: quæ admittere voluit Claudium, cum beneficium legis eis adimere non potuerit.

6 Tu autem adverte, quia cum ipse testator vendit, non dubito, locum esse protomis, est enim hic propriè contractus venditionis, & à testamento separatus, quamvis uno contextu testamento factus testamentum non vitiet, nec ab eo vitietur, quod post *Glo. in l. hæredes palam. §. fin. de testam. & Dyn. de reg. iur. cap. quod semel in fine*, frequentiori calculo sequuti sunt contra *Oldra. Alber. de Rosa. ver. ultimo quarit. Glof. Bart. Angel. caterique.*

Faciunt dicta *Bald. in l. cum antiquitas. C. de testam. vers. bic potest formari questio, & in l. si avia. C. de iur. delib.* cujus doctoris testimonium in hac re dicit ægregium *Ludov. Rom. idem sequens consil. 171. in fine.*

Sed si hæredem suum vendere testator jufferit, legatum hoc posset esse utile extraneo legatario volenti emere, *text. est in l. si aquo precio. 69. de lega. 1. tex. in l. uxorem 39. §. agri plagam. de leg. 3.*

Eodemque casu precium offerens legatarius hæredi gravato rem ex testamento petet non actione ex empto, quasi tunc per oblationem precii patris consensu emptione perfecta, juxta notata in *d. §. agri plagam. per Dyn. Bart. & dd.*

7 An autem oblato precio per legatarium absque facto hæredis rei dominium transeat. *Bar. tenet pro legatario in eod. §. agri plagam, quem sequitur, Petr. à Duer. in regul. 210. ampli. 13.*

Verum

Verum contra Bar. est communis opinio teste Bologn. in l. 1. nu. 303. de leg. 1.

Sed in legato, pro quo ex testamento agi potest, cessat jus protomiseos, ergo sequitur nihil contra legem protomiseos, vel retractus fecisse testatorem legando, & ita respondetur objectis, & vicinos excludi per hunc *text. constit.*

8 Resolvamus hoc modo, in hujusmodi legatis duo sunt attendenda, liberalitas testatoris; quia legatum est donatio quædam à defuncto relicta, *Instit. de legatis §. 1.*

Et rei venditio per precium: quod à legatario solvitur, mediante consensu prævio testatoris, & legatarii subsequente, ut in dictis II. doctores adnotant. Ergo mistio est legati, & venditionis. Sed ubi est contractuum mixtura attenditur potentio, & qui magis ex agentium intentione prevalet, ut dictum est in *Glos. præcedenti. arg. l. queritur hermafroditum. D. de Nat. hom. quem textum huic etiam proposito expendant ad.*

Igitur aut plus est in legato, quàm in venditione, aut è contrario, verbi gratia testator mandavit rem vendi ab hærede justo precio, & dico veram censerem venditionem, vicinosque præferri. Si verò mandavit vendi minori precio: quo valet, & quoniam prævalet legati natura, non continetur sub statuto, lege, vel consuetudine retractus.

Hæc est notabilis, & vera distinctio *Ambros. de Opizo in repetit. §. divi de l. filiusfamilia. D. de lega. 1. num. 77. & 86.* qui in propriis terminis loquitur.

9 Eodemque casu cessare videmus remedium *l. 2. C. de rescind. vendit.* ut ibi moderniores notant, præsertim *Pinel. libi parte prima cap. 1. sum. 19.* qui *Tiraquellam* meminit ubi supra *sum. 5. & 9.*

10 Alienationes autem: quæ testamento fiunt, si necessariæ sunt, non facillè in fraudem factas videri decet *Alciat. in fin. 3. lib. de verb. & rer. signific. per text. hoc quod dicto. D. de alien. Jud. mus. l. reos. D. de soluti.*

Quod idè notandum duximus, quia in hac constitutione tunc verum est in donationibus ex testamento, cæterisque exceptis non habere locum protomism, quoties fraus, & simulatio absunt, Unde videre licet quàm impudenter in quæstione proposita loquatur *Jac. Novel. §. 7. nu. 67. vers. quid in super dicendum.*

S U M M A R I U M.

- 1 **I**n permutatione cessat jus protom. & conclusio- nis ratio.
- 2 Permutationis significatio.
- 3 Commutationis duo genera comprobantur, vel pecunia in speciem, vel speciei in speciem.
- 4 Alia diviso commutationis traditur, & declaratur.
- 5 Permutatio generam utram detur, in quo examinatur. *Glos. in l. 1. vers. postulabis. C. de rer. permut.*
- 6 Permutatio, & contractus innominatus do ut des an differant.
- 7 Genus non est, quod demonstratur, sed species.
- 8 *L. 5. §. & si quidem de præscr. verbis expungitur.*

- 9 Implementum in permutatione est necessarium ut de evictione antequam res evincatur agi possit.
- 10 Spiritualium rerum inequalitas in permutatione, quomodo attendatur, & an locus sit remediolo. *2. C. de rescind. vendit.*
- 11 Temporalium inequalitas in permutatione distinctè tractatur quo ad ius protomiseos.
- 12 Pecunia dissimilis est permutatio per æstimationem.
- 13 Æqualis pecunia est mixtura dissimilis permutatio.
- 14 Mobilium, & immobiliarum permutationis consideratio.
- 15 Rerum similium in specie differens æstimatio.
- 16 Contrahentium consensu res fungitur vice pecunie.
- 17 Permutans, ut ex rei distractu utatur precio non excludit vicinos, pro quo perpenditur *text. l. sed Julianus. §. mutui ad Macedon.*
- 18 Permutans rem immobilem cum remobili non præjudicat vicinis.
- 19 Res si datur æstimata in permutatione, non cessat jus protomif.
- 20 Cautela Marantæ ad excludendum vicinos.
- 21 Rerum dissimilium permutatio, ut non obest vicinis, quomodo consideretur statim, vel ex intervallo, rei venditione sequuta.
- 22 Statim, & incontinenti quando dicatur factum.
- 23 Rerum adhuc similium permutatio animo vendendi facta non obest vicinis.
- 24 Res mobilis pro immobili tradita, an censetur esse loco pretii.
- 25 Rerum æstimatio quando inducit emptionem, & venditionem.
- 26 Pecunia pro re stabili data, inducit quandoque permutationem ad quod perpenditur, *text. l. dedi. de condit. ob causam, & an huiusmodi contractus noceat vicinis.*
- 27 Coniecturæ emptionis, vel permutationis contracte ex qualitate contrahentium, rebus mobilibus, vel immobilibus datur.
- 28 Coniectura sumitur ex præcedenti tractatu.
- 29 Re unius ex contrahentibus æstimata, qui contrarius inducatur emptionis, an permutationis.
- 30 Re permutata cum re venali habita taxata, vel non taxata quantitate, an censetur permutatio ad intellectum *text. & Glos. l. 1. C. de rer. permut.*
- 31 Re venali habita, si pro certa re detur, an habeat parem firmitatem cum contractu venditionis.
- 32 Constitutio de protomisi, & congruo intelligitur de vera emptione, non per similitudinem.
- 33 Sola contrahentis intentio non sufficit, nisi ultra rem habuerit venalem.
- 34 Re venali habita, si nomine pretii de quo fuit conventum, certa res datur, habet locum protomif.
- 35 Naturam rei, siud actus qui geritur potius quam contrahentium verba attendi, quod declaratur, *ut num. 36.*
- 36 Emere pro pretio, quod in arca est, vel pro quanto pretio in arca est, differunt, & perpenditur *Glos. in c. hæc uenditio. §. huiusmodi, de contr. emptio.*
- 37 Reprehenduntur, qui *Glos. opinionem impugnant*

- quant, & Glosa defenditur.
- 38 Pretium si non est quantum, nec numeratum dicitur magis species, & corpus quodam.
 - 39 Mutuum non contrahitur pecunia non numerata in sacculo data.
 - 40 Census annuus si pro re stabili datur, an sit locus protomismi?
 - 41 Nomen debitoris inter species, & immobilia quoadque connumeratur.
 - 42 Census annui judicantur perpetui.
 - 43 Census annui emuntur, & venduntur.
 - 44 Census annui diversimodè constituuntur. Et diversi oriuntur contractus, re tradita, ut super eo census quod annis solvatur.
 - 45 Census annuus alius super fundo, alius de fundo.
 - 46 Census annuus qui acquiritur super re vendentis censum repugnat cum emphyteosi.
 - 47 Distinguitur, & declaratur in quo annuo census locus sit congruo.
 - 48 Venditio non intelligitur per similitudinem, modò fraus absit.
 - 49 Fraudem allegans illam deacere, & probare tenetur, cum contractus de jure tenet.
 - 50 Fraus quando consideratur in fraudem vicinorum facta, & non in fraudem constitutionis ipso jure tenet contractus.
 - 51 Pecunia si in permutatione refunditur quando sit emptio, vel permutatio?
 - 52 Nomen à contrahentibus impositum non attenditur, cum de alterius prejudicio agitur.
 - 53 Duo contractus ex uno negotio, an inducantur, examinatur text. l. si sponsus, §. circa, & l. cum hic status §. pen. de donat. int. vir. & uxo.
 - 54 Ad idem declarantur text. l. Titius de prescr. verb. & l. 2. C. de pac. inter empt. & vendi. & l. Labeo, D. de contrab. empt. & l. cum te. C. de pac. int. emp. & vend.
 - 55 Unius negotii una est substantia contractus, non dua substantia sub una forma.
 - 56 Plures contractus ex uno negotio non oriuntur Ideo potius onus contractus dicitur inesse in alio, sicuti species in genere, ad quod traditur intellectus l. Ar. sto de donatio.
 - 57 Plures contractus possunt in una conventionione considerari, ob alterius prejudicium.
 - 58 Mixtio contractuum circa eandem rem permutationis, & venditionis, excludit in universum vicinos optima ratione.

Ex permutatione.

EX permutatione.) Quædam bona ponit Afflic. 9. Nus. num. 11. cujus theoreticam re assumit Bartolo, Casan. de retract. rubr. 10. §. 9. vers. quid autem in permutatione, latius Jacob. Novel. in §. 5. d. n. 41. qui de Afflicto tacuit, & Tiraquell. de retract. lignog. §. 1. Glos. 14. num. 28. cum infinitis seq. Tu ne discedas à brevi, ac vera doctrina Napod. in 1. consuet. Neapol. verbo emer. de jure congr. & ex multis collige, quod rationalis conclusio ad hunc textum est in permutatione non habere locum protomismi, modò bona fide contrahatur. Rationem habes à Bald. num. 9. ver. & ista constitutio videtur non habere locum in permutatione, argua. Glos. notab. in l. fin. C. de pradi. curi lib. 10.

- 2 Illud tamen in primis omittendum non est; quod permutationis verbum latè patet comprehendens quamcumque subrogationem rei pro re. Bar. consi. 26. & in l. si donata. §. si sponsus D. de donat. int. vir. & uxor. estque communis sensus doctorum. Socci. jun. consi. 28. num. 8. vers. 4. principaliter, 2. volum. etiam si una, eademque persona subroget, quod & comprobatur Jacob. Mandel. consi. 97. num. 2. & 43.
- 3 Aptissime verò autoritate Philosophi ponit August. Niphi lib. de divitiis cap. de pecunia origine. Commutationis duo genera, unum & prius possessionum naturalium. Secundum pecuniæ in possessionem, vel possessionum in pecuniam, velut est venditio, & hujus generis alii contractus, pro quo ultimo commutationis genere textus est notabilis in l. ita constante. D. de jura doti. ubi dos permutari dicitur ex pecunia in rem, aut ex re in pecuniam. Verum de primo genere omnis erit tractatio, licet oportune, & de secundo quædam attingenda sint.
- 4 Dic altius, commutatio quandoque fit personarum quandoque rerum, personarum contingit dupliciter uno modo translativè de loco in locum, necessitatis, vel utilitatis gratia est exemplum in cap. mutationes. cap. scias. cap. episcopus caus. 7. quest. 1. de qua Parisi. consi. 45. post num. 6. vol. 4. & latius Perr. de Perus. in tract. de mut. stat. persona. ad Quintilian. Mandos. in praxi signat. grat. ver. translationes. Altero modo mutacione dominiorum, exemplum in decret. mancipia, & cap. seq. de rer. per. mut. & D. eod. l. 2. Rerum dupliciter, aut æqualium, aut inæqualium. Æqualium uno modo dicitur esse res que sunt ad genus, alio modo, que sunt ad species respectivè. In genere sunt æqualia inter se, spiritualia, item temporalia, inter se. De illis est exemplum, extra d. situ. cap. questum cap. ad questiones. cap. cum universorum, & siml. Nec de his ad nos. De istis scilicet temporalibus, si certa pro certis dantur, habes exemplum in l. quoniam. C. eo. Dixi autem certa pro certis propter distinctionem Glos. ad l. 1. vers. postulabis. C. dist. sit. que Glo. communiter recipitur, teste Juso. in §. actionum num. 92. Instit. de action.
- 5 Et tamen contradicit Gomez. ibi in Glos. ver. ex permutatione; tenens permutationem dici, si vè fiat generum, si vè specierum, cum in l. 1. D. de contrab. empt. ex Homero J. Consultus referat exercitum Græcorum, ære, ferro, hominibus, que vinum permutasse, neque dubium sit ferrum, ac vinum consistere in genere, sive functionem recipere. Ad idem Ari. Pinel. in repet. l. 2. C. de rescin. vend. 4. par. rubr. num. 9. & 10. concordantes allegat adversus Glosam, & communem sententiam, adducens pro se text. l. 5. §. & si quidem. D. de prescri. verb. ubi dicitur permutatio, cum indistinctè res pro re datur, quam etiam opinionem autoritate Corrañi tueretur Joan. Bessan. in consuetu. Alvernes. Acopiz art. 3.
- 6 Ita ut secundum eos nulla constitui rectè possit differentia inter permutationem, & contractum illum innominatum (do ut des.)

A qui:

A quibus equidem facilè diffentio comuni ad-
hærens interpretationi, & confidero, quod tunc
permutatio propriè, & verè contracta, & perfectâ
cenfetur: quando res permutata utrinque tradita
est. *l. 1. D. de rer. permut.* ibi (permutatio autem
ex re utrinque tradita initium obligationi præbet)
ferrum autem, vinum, & fimil. quamvis in ponde-
re, numero, vel menfura confiftant, ac functionem
in proprio genere admittant, juxta textum, & quæ
ibi *not. l. 2. §. mutui datio, D. si cer. pet.* id verum
concedimus, cum in obligatione deducuntur, qui-
ditate minimè expreffa. *l. ubi autem, D. de verb.
oblig.*

7 Sed cum res demonstratur per (quid est) velu-
ti homo, Sticus, vinum hoc, aut illud ferrum, jam
species funt, non genus, & certitudinem habent,
ita probat *ten. l. 74. stipulationum. quedam. cod. sit.
juncta Glos. in d. l. ubi autem. vers. Appellatio,* ibi
(illud autem nomen quid, refertur ad species, quas
oportet demonstrare. Et *Glos. in d. l. 2. in princ.
vers. speciem,* interpretatur pro re corporea.

8 Dico igitur in *d. §. & siquidem U. J. D. de præ-
scri. verb.* propriè explicari articulum contractus
innominati (do ut des) ut ibi in fine dicitur. Duo-
bus namque intendentibus res permutare, si neu-
ter tradidit, nulla est permutatio. *l. ex placito, C.
de ver. permut.*

Si unus tantum ex sui parte contractum imple-
vit, adhuc permutatio non est, sed alia actione con-
sequitur altero recusante implere, quod conven-
tum est. *d. l. 1. D. cod. cum ibi nos. in fine, & in d.
§. & siquidem. 2. responfo,* quo loco per id: quod
dandum est, antequam detur constitui propriè di-
cimus contractum illum innominatum (do ut des)
sive certum venit, ut detur, sive incertum,
sive in specie, sive in genere, cum indefinitè dicat
ten. Si autem rem do, ut rem accipiam) non distin-
guens quam rem, qualem, & quantum, hæc autem
species contractus potest resolvi in permutatio-
nem veram, & propriam, quando demum dederis
mihi rem dari conventam pro re, quam antea tibi
dedi, ut non immeritò permutationem nominat. *J.
Conf. Paulus in d. §. & si quidem explicans in ef-
fectu articulum (do ut des.)*

Ex quibus concludo in placitum permutationis
de duci posse res omnes, nec referat certæ sint, vel
incertæ, tamen ante implementum alterius con-
trahentis esse propriè contractus speciem: quam
dicimus (do, ut des) post implementum verò
utriusque, effert permutationem, & ita invicem dif-
ferre, non ut malè arbitrati sunt *Corraf.* & qui
illi adhæserunt. Cur enim alias *J. Consulti* diffe-
rentes tractatus fecissent de rerum permuta. & in-
nominatis contractib. do, ut des? Consequens est
communem scholam Glosatoris nostri benè sensif-
se de incertis non dici permutationem cum rebus
utrinque traditis, non attento, quod ab initio fue-
rat conventum, verum sit apparere, & palpari quid,
quale, & quantum sit, & in specie, licet ante in-
certum esset.

9 Atque aded implementum per dominii hinc in-
de translationem esse necessarium in ipsa permuta-
tione, ut agi possit ante de evictione; quam res
evincatur, perinde ac si res non fuisset tradita, di-
cit *Castrenj. in l. 1. num. 11. co. de ver. permut.*

Francisc. Buccijs conf. 83. num. 8. & 9. vol. 1.

Redeo nunc ad aliud caput distinctionis de in-
æqualium permutatione. Sunt autem inæqualia, si
fortè spiritualia cum temporalibus permutantur,
quod est prohibitum in *c. fin. extra d. tit. & vide
pulchram decisio. per Afflic. 17. regia cur. affectu-
bat.*

10 Sed & temporalia inter se, & spiritualia inter
se inæqualitatem habent. De spiritualibus pone,
Si duo beneficia permutentur imparia, ut in *cap.
2. de renunc. in 6.* Unde resultare solet conjectu-
ra fraudis, quod prosequitur *Petr. de Archbar. con-
sil. 388. cum concord. per Ludov. Gomez. ad rega.
Cancel. de infirm. resign. q. 19. Rebuff. in pract. be-
nefic. de permut. fol. mihi 402.*

Et an absoluta talium rerum commutatione lo-
cus sit remedio. *l. 2. C. de rescind. vend. habetur
ibi, & per Covar. lib. 1. varia. resol. cap. 7.*

Et quæ inter æquales, & inæquales beneficio-
rum permutationes constitutæ sint differentiæ, &
quomodo inæquales ad æqualitatem deducantur,
est *notab. theoricæ Quintil. Mandos. in practi. li-
gnat. gratia, ver. permutationes.*

11 Temporalia dico inæqualia (modo ingredior
propius materiam) vel quod permutatio est facta
mobiliū inter se dissimiliū, & specie differen-
tium, vel quod est facta immobiliū rerum etiam
inter se differentium specie, vel tertio, quod est
facta mobiliū, & immobiliū simul genere, &
specie differentium.

Exemplum primi membri divisionis est in *§ fin.
in probæmio D. in textu ibi.* dissimilia permutan-
tes.

12 Potest quoque ejus inæqualitatis mobiliū po-
ni exemplum in pecunia ex dictis *C. Plinii natur.
hisor. lib. 33. cap. 3.* Postea, inquit Ambale urgen-
te. *Q. Fabio* maximo dictatore asses unciales fa-
cti, placuitque denarium xvii assibus permutari,
quinarium Octonis, sextertium quaternis) quod
facit ad intellectum eorum: quæ dicit *Aber. in l.
1. D. de contrab. empe. de quibus aliqua per Pynch.
in 1. parte rubri. C. de rescin. vend. num. 15.*

13 Et hic cave, quoniam ided dico cadere permuta-
tionem in pecunia dissimili ratione signi, & ma-
teriæ.

Nam cum datur numus pro numo æquali non
est permutatio, sed contractus mutui ex distin-
ctione *Scoti lib. 4. sententiarum distin. 15. quest.
2. art. 2.* qui appellat aliquem contractum permuta-
tionem, si fiat rei utilis pro re utili immediatè,
puta vini pro blado. Aliquem contractum emptio-
nem, & venditionem, cum numisma datur pro re
utili, licet *Philosophus lib. 1. Politic. cap. 6.* indif-
ferenter & impropria loquatione istum quoque
contractum vocaverit permutationem asserens in
omnibus permutationem esse. Demum & tertio
aliquem appellat mutuam, si fiat numismatis pro
numismate, id est cum quis fidem alterius sequutus
ita pecuniam dedit, ut alio tempore acciperet in
æquali genere, ut est apud nos *text. d. l. 2. §. mutui
datio, cum l. 1. D. co. si cert. pet.* dicta *Scoti* alle-
gat *Hier. à Luca in tract. de camb. num. 12. vers.
surpe lucram.*

Immobiliū autem rerum dissimilitudo, veluti
fundi, & domus, ut in *l. quantum. C. de ver. per-
mutat.*

110 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

mat. non est pro nunc considerabilis.

14 Mobilium vero, & immobilium simul permutatio habet rerum dissimilitudinem in genere non est enim genus mobilium, & immobilium. *argum. l. d. divo Pio §. in venditione. D. de re jud.*

Similiter in specie, quia una species est navis, alia equus, alia domus, accipiendo hic genus, & speciem secundum legistas, ut *not. in §. plebs autem d. populo. Instit. de jur. natu. gent. & civi.*

15 Demum est inæqualitas etiam in iis: quæ specificè conveniunt, ut apud *Homerum 6. Iliad.* Diomedæ Græcæ & Glauco Trojano arma permutantibus, ea scilicet quæ Glauco erant centum bobus extimata, & quæ Diomedis novem bobus, habetur in *§. fin. D. probæmi.* quo in loco *Hieronym. Cagno. num. 295.* historiam ex peritioribus recenset, & versus Policiani ex Græco Latinos.

16 Illud nunc considera, quod ex partium voluntate, cum contractus natura id patitur, potest fieri, ut pro pecunia utamur rebus, sive mobiles sint, sive immobiles: quæ certitudinem sui faciant pondere, numero, mensura, vel si neque numerabiles, pendibiles, mensurabiles sint, per certam extimationem idem effectus habeatur.

17 Primum, & principale: quod attenditur dico intentionem: qua contrahitur, & hæc ad effectus diversos, vel satis est præsumi, vel etiam est probanda. Quoties interest sciri qua mente res accipiantur, ne legi fiat fraus, idem resultat effectus pecuniam numerari, vel mobilia: ex quorum distractu quis utatur precio tradi. *tex. est singularis in l. sed Julianus, §. mutui dationem. D. ad Senat. Conf. Maced.* Cujus argumento *Robert. Maran. in tracta. de multipl. alien. prohib. num. 142. & disp. 9. 3. princip. conclusionem, & Vincen. Maxilla in consuet. Bari de jur. protomis. §. in permutationibus. num. 16. vers. revertor ad materiam,* firmarunt quod quando rei stabilis permutatio fieret cum frumento, vel aliqua alia re, & permutans statim venderet illam rem, licet non fuerit data extimata, haberet locum jus congrui quia præsumitur, ut ipsi dicunt, permutatio facta in fraudem propter venditionem in continenti sequutam, quod animus contrahentis erat potius habere pecuniam, quam rem per *dict. textum.*

18 Addo *Nicol. Boer. in consuet. Biturig. de retractu. §. 1.* qui tunc ait, non esse locum retractui in re permutata, si sit ejusdem qualitatis; quia si res immobilis permutatur cum marca argenti, vel panno scarlatæ, vel alia re mobili habet locum consuetudo retractus, multos concordantes citat *Tiraq. §. 1. Glos. 14. num. 43. Jo. Sayso. in consuet. Taron. titu. 15. de retr. §. 10. Jo. Papo. in consuet. Bourbon. eo. tit. §. 452. Mari. Muta. in consuet. Parnorm. cap. 26. num. 183.*

19 Plus dicunt, ut idem præsumatur, quoties daretur res æstimata, succederet enim loco precii, & pecuniæ, eo attento, quod extimatio in dubio, & regulariter facit venditionem. ex *l. plerumque. §. si ante matrimonium. l. si inter virum. l. quoties. D. de jur. dot. l. ex conventionem. C. de pact. cum aliis late congestis per Andr. Tiraqu. de retract. lignag. §. 1. Gl. 14. num. 20.*

20 Ideo *Marant. in d. tract. num. 141.* docuit contrahentis, ut caveant ab apprecio rei permutatæ, si

volunt excludere jus congrui, ponens exemplum cum permutantur invicem stabilia extimata. Sequitur *Maxilla in d. §. in permutationibus num. 6. vers. quid enim si aliquis,* ubi meminit *Nicol. Boer. decis. 144. in fine.*

Est igitur secundum eos conclusio, quod si fiat permutatio cum re mobili; quæ statim venditur, vel fiat cum rerum extimatione, habet locum protomis, sicut in simplici emptionis, & venditionis contractu in prima specie facti propter præsumptam fraudem, in altera propter extimationis naturam.

21 Tu autem adverte, ne erres. Nam quod attinet ad dissimilium permutationem, id est mobilium, & immobilium non videtur curandum, nec ne fuerit statim res vendita; quia *tex. in d. l. Sed Julianus. §. mutui dationem* non dicit ex subita venditione fieri, ut loco pecuniæ præsumantur datæ res mobiles consistentes numero, pondere, vel mensura, pone quod mercari solitus ætate suæ valde macros accepit à Titio in vicem fundi permutati, eosque pinguefactos proxima glande, venderet hyemali tempore, quis neget huic animum fuisse emendi, & vendendi? & tamen non dicitur statim quod multos post menses fit. *Glos. & Doct. in §. omnis. Instit. de verb. oblig.*

Verum fatemur, quod si statim res illæ venderentur vice permutationis habitæ ex actibus incontinenti subsequenti major fraudis suspicio resultaret, maxime cum de tertii præjudicio agitur. *l. si ventri, §. pervenisse. in fin. D. de priv. cred. Decis. in l. petens. 2. not. C. de pact. Craver. consi. 156. num. 17. Afflic. decis. 72. num. 3. Ruin. consi. 177. num. 15. lib. 1.*

Statim autem, & incontinenti, quando factum dicatur consistit in Judicis arbitrio. *Angel. in d. l. si ventri concord. per Craver. d. consi. 156. vers. non obstat, sub num. 17.*

23 Rursus considero in proposito non esse vim in rerum permutatarum dissimilitudine, modò præsupponamus voluisse aliquem potius vendere, quam permutare, ut puta si daretur similis res mobilis: quæ facilius inveniret emptorem, quam res data vice ejus: quæ deinde vendita est, ut in notabili casu dicit *Bar. in l. scut. §. si permisit, quibus mod. pign. vel hypo. solvi.*

Quamvis concedendum sit. promptiorem locum esse retractui, quoties res mobiles pro immobilibus dantur, sive mobiles extimentur, sive non, secundum *Andr. Tiraqu. in d. §. 1. & Glos. 4. num. 40. & seq.* qui tamen loquitur attentis suis consuetudinibus, quæ sine dubio favorabiliores fuerunt consanguineis, quam nostra hæc constitutio vicinis.

24 Sed caveamus à *Jac. B. ssa. in consuet. Alver. eod. tit. art. 30. vers. 3.* facit: qui asserit auctoritate *Bald. & Jas. in d. l. ex conventionem,* quod in traditione rerum mobilium pro immobilibus censetur intervenire æstimatio, & res mobiles loco precii esse datas, nec posse videri traditas ob aliam causam, quam ut faciant æstimationem secundum valorem rei stabilis, & propterea præsumi tacitam conventionem de precio, hæc ille, non tamen id dixerunt *Bald. & Jas.*

Et dum in *31. art.* notat veram permutationem

nem illam solam dici ad excludendum retractum, quæ rerum æqualium, & similium fit. V. G. immobilium simul, aut simul mobilium, nihil allegat intelligendi sunt igitur doctores isti secundum proprias consuetudines: de quibus tractant.

Et est pro eis locus. *Genes. c. 33. in fi. ibi.* emit partem agris in quo fixerat tabernacula à filiis Hemor patris Sichem centum agnis. & fuit opinio: quæ controversatur in *l. 1. D. de contrab. empt.* alibi executio.

25 Quantum verò ad rerum æstimationem, adhuc puto advertendum enim admittimus, quod si res una pro alia æstimatur, hoc ipso contrahitur emptio, & venditio, neque enim taxatio, sive æstimatio potest esse pecunia, quamvis aliæ res per pecuniam æstimentur, *l. si ita D. de fidejuss.*

Pro declaratione igitur regulæ: quæ se habet, ut æstimatio in dubio emptionem faciat, si est rei condigna, notabilis est ratio *Ari. Pinel. in 2. par. rub. C. de resc. vend. num. . .* distinguentis, aliud esse, si ad implementum contractus venditi, & empti in quo ab initio conventum fuerat de re, & precio in pecunia, tradatur res æstimata; quoniam inspecta conventionem, non autem solutionem sequuta, potest res fungi vice pecuniæ, & procedit dispositio *tex. l. precii. C. de resc. vend.* quod quidem fuisse videtur ibi de mente *Glosæ*, nam dum arguit, quia sine precio non est emptio, respondet illud esse quò ad venditionem, ut in contrario, non quò ad numerationem. Quasi dixerit esse necessariam precii mentionem quò ad venditionem scilicet perficiendam, nam postquam est perfecta per consensum in re, & precio, quantum ad numerationem potest una res pro altera consentienti pro soluto dari, ita intelligitur *d. l. precii.*

Si enim dum contractus empti, & venditi in effectum se deducitur, res pro re venderetur, repugnat natura contractus. *tex. est in §. precium. instit. de empt. & vend. l. empti fides. C. de contrab. empt.*

Consequens est, quòd cum ab initio conventum est de dandis invicem rebus licet æstimatis, una non potest esse precium alterius. Et si utraque precium esset, & merx, non ideo minus dicenda est permutatio. *tex. est in d. l. 1. D. de rer. permut. & vide infra num. 18.*

26 Considero ulterius, quod non solum si res mobilis æstimata pro re stabili data esset, sed & si pecunia pro re stabili, interdum resultat permutatio potius, quam venditio. *tex. est notab. in l. dedi, quæ est fin. D. de condit. ob caus.* Non hoc facit pecunia, neque æstimatio, sed in causa est modus contrahendi, cum convenerint partes de danda invicem re pro pecunia: quæ conventio dandi non est compatibilis in contractu venditionis. *Bartol. declarat in ead. l. fin. post Glos. & in l. 1. vers. quæro in quo differt. C. de rer. permut.* quam resolutionem examinat idem *Pynch. in 2. par. sub. C. de rescin. vend. à n. 9. ad intellectum tam d. l. fin. quàm l. 5. §. 1. D. de præscr. verb. & vide quæ dixi in §. 1. ver. Nisi.*

Nimirum hæc ita se habere, quoniam permutatio, & emptio similes sunt. *l. fin. D. ex quib. caus. in possess. eat. Afflict. decisi. 339.* Alibi dicunt, permutacionem vicem obtinere emptionem, & ei esse vicinam. *l. 2. C. de rer. permut. & l. 2. D. eo. Tiraquell. de retract. lignag. dist. §. 1. Glos. 14. nu. 28.*

Sed quoniam in hac constitutione, ut oppositi contractus ponuntur, ita ut in venditione sit locus protomifi, in permutatione verò cesset, excepto tamen si in fraudem vicinorum, volentes emere, & vendere, simularent permutare, idè non sola similitudo contractuum, vel rerum; super quibus contrahitur dissimilitudo attendenda est, sed aliunde rationes fumendæ ad argumenta ejus contractus; qui subjacet protomifi, & congruo.

37 Contrahentium qualitas potest investigari, quæ mente res mobiles, vel immobiles dederint, vel acceperint evenire enim solet, ut mobiles utiliores sint immobilibus ob personarum conditiones, ut ecce Pigerimi, qui sunt, cum vitam pastoralem sequantur; ut iis otiosis à mansuetis pecoribus perveniat educatio, secundum *Aristo. Politic. 5. tex. 5.* facile pro grege ovium sibi utilium domum; quam in Urbe possident permutarent, cum sub dio, vel in præsepe libentius vivant; hæc certè est vera, & propria permutatio rei, scilicet inutilis pro utili, juxta *l. 1. D. de contrab. empt. in princ. ibi* (unusquisque secundum necessitatem temporum, ac rerum utilibus inutilia permutabant) idque sentit *Maxilla in d. §. in permutationibus num. 7.* ponens exemplum in Nobili: qui cum delectetur equis, vel vestibus pro pulchro equo, vel veste qualificata, daret domum in permutationem, cadit enim in talibus affectio, & judicantur ex qualitate hominum. *l. plenum §. equitii. D. de us. & habit.*

Et ut posui aliud exemplum in mercatore, ut porcos haberet vice fundi, veluti fundi precium, nam, & si octo mensibus porcos in sylvis habuisset & sub custodia, deinde precio majori distracturus; posset bonus Judex arbitrari, attenta qualitate personæ, & mercimonii, hoc non esse longum tempus ad fraudis præsumptionem ex his: quæ in propriis terminis adnotat *Tiraquell. in d. Glos. quem meminit Menoch. de arbitr. judic.*

Verum neque per hoc dicenda est venditio magis quàm permutatio, cum in effectu precio non sit contracta, nec de precio ab initio conventum, ut diximus supra *vers. pro declaratione* igitur regulæ, quod poteris comprobare ex citatis locis per *Tiraquell. d. Glos. 14. num. 44.*

28 Investigari etiam potest, qui fuerit ante tractatus vendendine an permutandi, & vide infra *num. 33.* quem tractatum non fundabimus in sola æstimatione ipsarum rerum hinc inde datarum, cum dictum sit non ex hoc emptionem, & venditionem contrahi, probat *text. in l. emptionem. C. de rer. permut.*

29 Verum quoties solum res Titii æstimatur, & de ea tantum agitur, quæ sic æstimata, puta domus, tradita est Sempronio, venditio est censenda per consensum in re: quæ est domus, & in precio: quod est certa quantitas æstimationis, sicut quando venderetur res quanti æstimabitur à tertio quodam, eo enim arbitrante perfecta dicitur emptio, & venditio. *tex. in l. fin. C. de contrab. emp. & in d. l. plerumque §. si ante, & l. quoties, & dd. in isdem locis D. & C. de jur. doti.*

Quòd si eodem tempore conventionis de danda re convenirent in extimationem domus, impossibile est venditionem contrahi, quamvis precio contractam, posse deinde re loco precii data adimpleri,

112 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

pleri, per insolutum dationem, consentiente venditore, certissimum sit per *d. l. precii*.

- 30 Cum de præcedenti tractatu quæstio est, pulchra incidit disputatio, & difficilis, cum res stabilis habita fuerit à domino venalis, tu verò eam comparaturus, pecuniam ad manus non habens, rem aliam dedisti, taxata tamen quantitate de qua facti specie est *text. singularis cum Glos. in l. 1. ver. taxata C. de rev. permuta.* Et quia duo copulativè concurrunt tractatus de vendendo, & valoris taxatio certa, hoc casu benè dicit *Glos. in d. ver. taxata*, quam sequuntur *Cynus*, & alii dd. emptionem, & venditionem esse, & rem: quæ taxata quantitate vice precii datur esse non ad perfectionem, sed ad implementum contractus per *d. l. precii*, quem *text.* eadem *Glo.* allegat.

Sed difficultas est, si permutetur res cum ea re: quæ venalis habita est, non taxata quantitate, qui est casus *d. l. 1.* nam non est propriè venditio, quamvis ei accedat quò ad aliquos effectus, nec est permutatio, ut dd. ibi notant. Unde apparet dicit *Odoffred.* aliquem contractum esse emptionem, & venditionem, aliquem esse rerum permutationem, aliquem eis esse similem.

- 31 In quibus autem consistat similitudo cum uno vel cù altero contractu. doctores vario modo interpretati sunt, illud verò communiter affirmant, quòd & si vera venditio non sit in prima parte *d. l. 1.*, habet tamen parem firmitatem cum ea; quò casu sequuta evictione non detur conditio ob causam ad repetendam rem datam pro re evicta, neque esse locum pœnitentiæ ante implementum ex parte alterius contrahentis, sicut esset in contractu innominato, in hoc appellantes illum *textum singularem post Barto. Paulus Castr. in l. 1. num. 10. D. de rev. permut. Ang. in l. sciendum. §. 1. de edil. edic. cum vulgaribus*, quibus in eo: quòd asserunt locum non esse pœnitentiæ, re venali habita: propter contractum innominatum, non adhæret *Pynel. in 2. par. rubr. c. 1. nu. 15. C. de rescin. vendit.*

Sed communis intellectus ad *d. l. 1.* est cum *Glos. 1.* intelligente duos casus in eo *textu*. Primus est de re exposita venali. Secundus neutra re venali exposita, ut agi etiam possit conditione ob causam, atque ante agi posse de evictione, quam res evincatur, perinde ac si res non fuisset tradita, juxta doctrinam *Castr. in l. 1. num. 1. co. tit. conclusit Franc. Becci. consi. 83. num. 9.* tanquam locus sit pœnitentiæ in ipsa rerum permutatione ante implementum, qui est secundus casus *d. l. 1.* atque multis comprobatur *Surdus decis. 173. num. 13. & sequen.*

- 32 Sunt ergo duæ conclusiones ex *d. l. 1.* Una est, cum res habita est tantum venalis, postea vero permutata, nullo precio constituto, non est contractus emptionis, sed similis, ut in *textu* habetur, non erit igitur locus protomisi, quia constitutio Federici loquitur in alienatione per venditionem, nec est trahenda ad similes alios contractus, sed in vera, & propria venditione procedet, nec extendenda contra jus commune: quo res permittuntur liberè alienari. *Napodan.* probat hanc illationem in *conf. 1. de iur. cong. ver. emis*, ubi specificè allegat *d. l. 1.* per quam arguit, ut sicut qui permutat, evicta re, agit ad interesse, vel præscriptis verbis, vel utili ex

empto ad exemplum directæ ex empto per *d. l. 1.* ita videretur saltè utili conditione ex lege municipalis posse peti jus congrui in permutatione, sed oppositum postea concludit. sequitur *Afflic.* utens eisdem legibus, & rationibus: quibus *Napod. in hac constitutione*, & §. 3. n. 11. *vers. 9. Nota. & seq. n. 12. & 13. & n. 23.* concludit, quòd ubi contractus est innominatus, & actio præscriptis verbis competit, cessat protomisi, quicquid sit de similitudine cum emptione, quòd, declara ut supra *num. 48.*

- 33 Quæ conclusio eo facilius admittenda est, si probaretur intentio tantum permutantis: qui voluisset potius vendere, quàm permutare, nec ultra esset probatum à vicino rem habitam fuisse venalem. Namque dicta *l. 1. in prin.* ideo habet de similitudine illius contractus cum emptione; quia altera ex rebus permutatis venalis erat, non autem ex sola contrahentium intentione: quæ non sufficeret, ut contra *Condanum lib. 7. c. 5.* scribit *Pynel. in d. cap. 1. 2. par. rubr. de resc. vend. n. 13. in fi.*

Ideo cautè legendus est *Cosm. Nepita in Con. sue. Catan. tit. 49. num. 3. Maran. de multipli. alien. n. 141.*

- 34 Secunda est conclusio, quòd si res habita est venalis, ex quo palam fit, dominum in proposito vendendi fuisse, ac emptorem perquisivisse, re venali exposita, deinde verò nomine precii fundum accepit, id est certa quantitate ejus taxata, cum primum de precio con venerint. Et quia à vera, & propria emptione, & venditione nihil hujusmodi permutatio differret, igitur protomisi locum quoque habebit. Antecedens patet ex iis, quæ diximus supra, *vers. cum de præcedenti tract. it. nu. 30.*

Consequens probatur necessariò in hac constitutione: quæ in venditione loquitur; juncta *Glos. in d. l. 1. vers. taxata. per Lado. Bologn. consi. 25.* & ita potest esse vera opinio *Maxilla, & Tiraq. d. Glos. 14. num. 19.*

Adde *Francis. Barfat. consil. 149. à num. 20. volum. 1.*

Marc. Anto. Bard. de jur. protom. qu. 12. & Bened. bic num. 54.

- 35 Quam conclusionem credo veram, etiam si contrahentes appellarent permutationem; standum est enim naturæ rei, seu actus: qui geritur, nec attenditur nomen contractus, sed substantia, secundum quam judicatur, & medulla, non cortex verborum inspicitur. *Bald.* probat, quem refert, & sequitur in proposito *Afflic. d. §. 3. num. 15.* id est quòd dicunt ex uno actu non resultare contractum difformem. *Glos. & Bart. in l. certi conditio. §. quoniam igitur. D. si cert. pet. idem Bart. in l. 1. in prin. co. tit.*

Attenditur ergo, ultra verba, principalis intentio contrahentium, secundum quam judicatur unus contractus uniformis, per *text. in l. 1. §. idem Pomponius. D. de depos. quem allegat Soggi. in rubr. de verb. oblig. num. 18.* in terminis meritissimus *Præfes Vincen. de Franch. decis. 392. num. 2. & 3.* & ante eum *Afflic. decis. 72. in fine.*

- 36 Hæc sanè intellige, quoties verba sunt incompatibilia actui, si vè contractui: quæ secundum subjektam materiam resultat, alioquin si res patitur ex verbis judicabimus magis unum contractum, quàm alium. Idèd aliud est si quis conveniens cum venditore dicat quantum precii in arca habeo, & va-

let,

let, eritque emptio, & venditio propter verbum quãtitatis expreffum, aliud verò si dicat pro eo precio: quod in arca habeo; quia tunc verbum precii sine quanto effiet ut species, & ita resultat contractus innominatus: in quo diximus cessare protomifm, hæc est *Glofa singularis in l. hac venditio. §. bu- jasmodi emptio. ver. quanti D. de contr. emp.* quam communiter receptam dicit *Fabian. de emp. & vend. §. 5. nu. 34.* esse tamen æquipollentem venditioni, dicit *Tiraq. d. Glo. 14. nu. 45.* inde inferens ad suam consuetudinem.

37 Quam *Glofa differentiam Alber.* non admittit, nec quidam aliis quibus adhæret omnium oppugnatores. *Pynel. in dict. 2. par. rubr. de rescind. vendi. cap. 2. num. 2. & seq. & cap. 3. nu. 11.*

Sed non respondent legibus, quas *Glof. pro se citat*: inique apertissime constat pecuniam in arca esse, ut corpus, neque dici numeratam, præsertim est *textus l. sed & si certus. D. de leg. 1.*

38 Nec me movet, quòd ipsi adversus *Glofam* dicunt satis esse ad emptionis substantiam precii mentionem fieri, nec esse differentiam dici pro precio, vel pro quanto precio, contradicunt enim *textus. l. v. D. de contrahent. emp.* & melius in *§. item precium. Instit. de emp. & vend.* quibus in locis precium debet esse quantum, & numeratum, quòd non est quoties uti species quædam, vel uti corpus datur; licet non constituatur ex ejusmodi specie sive corpore una res continua, nec totum essentiale, vel integrale, sed magis unus cumulus, & acervus, ut considerat *Navar. in comment. de spol. eccles. §. 16. per tertio dico.*

Neque ab re subtilis illa *Glofa*, & meritò singularis, & recepta allegat *l. fin. D. de condit. causa data*, nisi ut ostendat non ex sola mentione pecuniæ pro re concludi emptionis, & venditionis contractum tanta est in contractibus verborum vis, ad cujus intellectum, & nos quædam advertimus in *§. 1. supra ver. Nisi.*

39 In simili mutuum non contrahitur, sed contractus innominatus, ubi pecunia in sacculo datur sine numeratione, sine qua mutuum pecuniæ non contrahitur secundum communem opinionem: quam probat *Viv. opin. 537.*

40 Ex quibus inferri quoque potest, minimè venditionem esse quoties pro re stabili datur annuus redditus super re soli, quamvis redimibilis ad voluntatem reddentis censum, sed magis est permutatio. V. G. si fundus dotalis cum censu permutatur, qui representet fundum dotis, in hac enim facti species retractus, sive jus congrui cessabit, vide que notavimus in *1. tex. ver. per venditionem.*

Sed *And. Tiraq. de retrac. §. 1. Gl. 14. nu. 119. & 120.* tenet, quòd cum redimilis est census, emptio est, & venditio, non autem permutatio, præsertim si certè verisimiliter atq; evidenter certum esset, rem ipsam redimibilem redemptum iri. Et meminit *Ignem in l. 3. §. si conditioni. vers. & si aliud nu. 46. de Sen. cons. Syllan. qui simpliciter asserit*, venditionem esse, si fundus permutatur cum annuo censu redimibili, eundemq; Ignei locum citat *Pynel. dict. cap. 1. num. 3.*

41 Ego pro priori sententia in hoc: quòd posui de censu, allego *textum in leum à quo. C. de soluti. & liber.* ubi nomen debitoris connumeratur inter species, nec est pecunia, & eam allegat *Glof. in d. l. sed si certus.*

Et ubi prohibita est alienatio; puta rerum pularium, ipsi redditus annui neque dividi possunt, sine causa. *Bald. in l. fin. C. de contrah. divid.* quem com- probat *Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. cap. 171.*

Et quòd de nominibus debitorum habetur fortius procedit in annuis censibus; quoniam debitorum nomina non semper inter immobilia computantur, sicut & jura, & actiones. *Glof. & doct. in l. moventium 93. de verb. & ver. sing.*

42 Annui verò redditus cum judicentur perpetui propter dubium redimendi, ne sint ex gratia. *arg. l. sufficit D. de condi. indeb. ubi las. concord. citat Tiraquel. d. Glo. 14. nu. 119. Jo. Fic. lib. 1. com. opin. verbo redditus*, existimari debent, ut fructus: qui renascuntur, ideoque non a pecunia: quæ solvitur: sed à duratione perpetua, immobilibus rebus annumerantur; perpetui enim habitu sunt, & si redimuntur quandocunque: *Bened. Boni. de censib. lib. 1. artic. 14. & 15. nu. 38.* & inde, optimè *Ferro. in consuet. Burdig. de feud. §. 20.*

Præterea annui census emuntur, & venduntur, quòd est clarissimum ex constitutionibus Summorum PP. præsertim Nicolai V. quæ est inserta in *volum. pragmat. de censib. & Pii V. ædita super forma creandi census*, non tamen publicata in hoc Regno, nec dum Romæ declaratum, quarum utra servari debeat, Arctavit enim Pius consuetudinem fœnerandi prætextu censualium contractuum, teste *Paulo Fusc. de visitat. lib. 2. c. 21. nu. 24.* & si dicta constitutio Pii jure comprobetur, per *Alvar. Valas. Lusit. consul. 35.*

Ergo annuus census precium non est, cum in emptione, & venditione aliud sit precium, aliud merx, itaque ut merx, & species in contractum permutationis cadunt ipsi annui redditus, cum pro re immobili dantur, non autem ut precium in emptionis contractum, cessat igitur protomifis in horum permutatione.

44 Sed advertatur, quoniam constitutio annui census duobus modis fieri potest, uno modo cum quis tradit rem suam alicui, atque in dominii translatione in accipientem onus imponitur census quot annis solvendi super eadem re, quòd aut fit cum omnis dominii translatione, & est propriè censualis contractus, aut cum reservatione directi penes dantem, & tradentem, & est emphyteusis secundum *Glof. notab. in c. constitutus. ver. juxta raram, extra de relig. domi.*

45 Altero, cum quis emit super alienis bonis annuum censum sibi solvendum, vel etiam de alienis bonis annuatim, & quamvis differant hæc censuum constitutiones, cum aliud sit de fundo, aliud super fundo: cum censui obligando, & summittendo, qui censum vendit, juxta *text. in l. fin. §. Lucius. de contrah. emp.* & declarat *Aym. Crave. consul. 217. nu. 4. vol. 1.*

46 In proposito non curo, cum satis sit scire, hoc secundo modo censum acquiri nobis, re penes census venditorem, eundemque dominium existente, in terminis dietarum constit. Pontificalium.

Neque hi e modus aliquid commune habet cum emphyteosi, imò si pacta emphyt. in eo adicerentur, non obligarent constituentem, ad *Affl. decis. 80. & Valas. d. consul. 35.* eosque census Gallis vocalitales nuncupari dicit *Ferro. in cons. Burdig. de feud. §. 20.*

47 Secundum primum modum intelligendi, sive sit propriè simplex census sive etiam emphyteoticus, cum ita constituitur in ipsius rei traditione, certa est conclusio locum esse congruo, & protomili in terminis nostræ constitutionis; quæ & in venditione, & in emphyteosi locum habet, ut in primo *tex. notatum est.*

Et est *decisio Sac. Consil. per Affl. 72.* & addentes ibidem, meritisissimi *Præs. de Franch. decis. 392.* qui concordat, quibus addi possunt quæ diligenter animadvertimus in *d. 1. tex. ver. per emphyteosim.*

Secundum verò alterum intelligendi modum est casus principalis quæstionis, idest cum in vicem fundi alter contrahentium dat annuum censum; quem habet super bonis, vel de bonis talis debitoris, nulla præcedente conventionè emendi, & vendendi illum fundum, unde vicini allegare possent census traditionem, propter implementum conventi præcij factam, quicquid postea verbis coloraverint in instrumenti confectioe ad vicinorum exclusionem ipsi contrahentes, & consequenter venditionem esse censendam dicerent.

48 Omnia enim præmissa, quamvis ita stricto jure procedant, & verum sit in illis tribus contractuum speciebus protomilium locum habere, & venditionem eam tantum intelligi; quæ vera, & propria, non autem quæ ei similis est declarationem, & interpretationè recipiunt, dummodo absit fraus, & simulatio, ut in *tex. constit. ibi* (Nisi forte.)

Et ad hoc optimè facit *d. §. mutui dationem. l. si Julianus. D. ad Senat. Cons. Maced.* ubi expressè habetur quòd licet verba Sen. Consulti ad pecuniam numeratam referri videantur, quia tamen dubitatur; ne fraus Sen. Consulto adhibeatur cautum fuit, ut quemadmodum filios familias prohibetur mutuo dari pecuniam numeratam, ita etiam alias res mobiles, ex quarum distractu filiusfam, pecuniam habeat, idèd summat *Bar.* in hoc Sen. Consulto verbum pecuniæ accipitur strictè, nisi fraus intervenit. & *Paul. Castrensis, ex eodem §.* colligit in aliis rebus mobilibus, quam in pecunia numerata cessare Sen. Consul. quamvis illæ res mutuabiles sint, nisi hoc fiat in fraudem.)

Nisi igitur fraus intervenierit, vel in fraudem fiat, sicut non prohibentur dari mutuo res mutuabiles, excepta pecunia per *d. §. mutui dationem*, pariter hic nisi quis simulatè permutet, sustinenda est conventio: quæ secundum juris regulas in contractum innominatum cadit magis quod in emptionem, & venditionem.

49 Et qui fraudem intervenisse allegat, & in fraudem factum proposita revocatoria actione, causam adfuisse ostendet, quare in fraudem id factum sit ex communi doctrina *Barthol. post. Glos. in l. post contractum. D. de donat.*

50 Neque enim in fraudem hujus constitutionis, sed magis vicinorum potest dici alienatum: quibus hæc constitutio providet, ut præferantur extraneis, meritis ipso jure tenet, quod factum est secundum distinctionem *tex. l. si libertas. D. de jur. patron. per Jo. Fabr. & alios Instit. de actio. §. item si quis in fraudem. Loffred. consil. 21. nu. 4.*

Nec in hoc laborandum est, cum *tex.* nostræ constitutionis requirat simulationem à vicinis probandam esse, & modos ejus probationis doceat, vel ad annullandum, vel ad irritandum, quod si

mulatè cum extraneo actum fuisse, à vicinis jus protomilios habentibus, allegatur *d. ver. Nisi forte, & ver. seq. usque in finem §. ubi*, & differentiam fraudis, & simulationis notavimus.

Benè facit, quòd hujusmodi contractus, permutatio, non solum à contrahentibus, sed & à vicinis consuevit, ut in casu *Præs. de Franch. decis. 283. nu. 4. & seq.*

51 Illud autem videtur sine controversia receptum, quòd si in permutatione sita contrahentium referretur pecunia, dummodo quantitas quæ refunditur, revaluatione non excedat, vel præponderet, cum debeat magis penderi permutatio, quam emptio ex decem *Barthol. & communis in l. Aristo. D. de donat. Causa per *Barthol. in cap. ad quæstiones, de rer. permutat. in l. Trajan. ad futuritatem congesti in §. 30. Consil. de re. legat.**

Meritis labitur ut ipsa permutatio, nec vicini ad protomilium admittuntur ad hoc *Barthol. sic. ver. quæro quidam permutatio *Barthol. Afflic. ver. sed juxta hoc quæro. nu. 14. l. x. de re. consuet. Bar. §. in permutationibus. nu. 2. & 3.** quibus consentit meritis. *Præs. de Franch. decis. 392. nu. 2.* ubi etiam memini *Tiraq. Ass. An. de *Barthol. in l. Pauli 20. nu. 15. ver. siem quæro si quis vendit rem, & Maur. Burg. Sic. in tract. de laudemio 2. par. 4. in specti. nu. 10. Am. Com. de contrac. cap. 2. nu. 10.**

52 Ita & è contrario adferentes, quòd res pecunia: quæ in rei permutatione accipitur magis quantitate excedat rei justum valorem, tunc etiam potius erit venditio, quam permutatio, potissimum ubi de fraude vicini conqueatur, agitur enim de eorum præjudicio, & sic aliorum à contrahentibus, quo casu non attenditur quo nemine contrahentes ipsi actum nuncupaverint, quod & legitur *Did. Covar. var. reul. 2. cap. 4. nu. 9.* ubi aliquos ex his meminit. Et ad id: quod de tertii præjudicio agitur, citatur *Barthol. decis. 144.* quos commemorat *Pynel. in 2. par. rubr. de rescin. vend. c. 2. nu. 3.*

Difficultas est, si æqualitas est valoris rei, & pecunia: quæ refunditur, ut si pro re: quæ valet xx. detur res valoris x. & decem refundantur, alii enim dixerunt esse venditionem, alii permutationem propter rationes hinc inde. *Afflic. & Alex. illi non videntur clarè resolvisse, quamvis inclinent magis esse venditionem, ad hoc *Barthol. in præjud. feud. col. 4. ver. pro intellectu horum nu. 11.** quem multi sequuntur, magis tamen communiter oppugnatur, ideo pulcherrimis rationibus contrariam sententiam aperte amplectitur *Andr. Tiraquel. d. §. 30. d. nu. 15. & 36. Covarra. eo. cap. 4. nu. 9. ver. quod si res, & pecunia æquales sunt*, aliique ce prebat *Pynel. nu. 5. & seq.*

Intelligendo nisi probarent vicini tractatum fuisse de vendendo, aut quia sic contrahentes contractum appellaverint, aut quia res habitæ sunt venales, & res, & præcium in implementum venditionis celsisse, aut aliter fraudem ex conjèctaris arguerent secundum ea: quæ supra tetigimus: & dicentur in *ver. Nisi. Glos. simulatè*, & advertit notanter *Pynel. ibi nu. 6.*

Aliqui verò dicunt, data æqualitate rei, & pecuniæ verius esse venditionem, & permutationem, pro media parte, cum æquales sint utrinque species, & pecunia, prout ipsa conventio cum permuta-

mutacione, vel eum venditione conformitatem habet, ita ex mente Cyni expressè tenet Paul. de Cast. in l. quæritur D. de status hom. & apertissimè And. Alci. in l. 2. num. 18. D. de verbo. oblig. & in l. 2. vers. 4. casus D. si cer. pet. refert Tiraq. in d. §. 30. num. 38. & inde, comprobatur aliquibus consuetudinibus, & Doctorum autoritatibus, quævis ipse in præcedentibus sententia videatur sistere; scilicet totum contractum permutationem esse.

Sed Covar. in dict. cap. 4. Summo quasi digito quæstionem attingens Alciato adhæret, & latius Pynel. d. cap. 2. num. 8. & 9.

Angel. in d. l. quæritur allegat tex. quem dicit ad hoc facere in l. 1. C. de ver. permus. respondetur, quod ibi non est unicum negotium, sed duæ factorum species prorsus distinctæ, ideo alia competit actio in permutatione rei vernalis expositæ, & est primus casus, alia, cum nulla rerum permutatarum fuerat antea vernalis, & est secundus casus, juxta declarationem Glor. & comunem, ut superius probavimus, ex Francisc. Beccio consi. 83. num. 9.

53 Ad l. si sponsus. §. circa, & l. cum hic status. §. pen. D. de don. inter vir. & uxor. clarè dici potest, decisiones fundari, attentà voluntate mariti vendentis uxori vilius, ut donaret quod pluris est res, quod patet in litera utriusque tex. dict. §. circa vers. enimvero si cum animum haberet vendendi ex precio ei remiserit, venditionem quidem valere, remissionem hætenus non valere, quatenus locupletior facta est.) in dict. §. pen. vers. Planè si minoris res venierit donationis causa, vel postea premium sit remissum, & cæ. Itaque constat contractum venditionis habuisse admistam causam donationis in parte precii, non quia sunt duo contractus formaliter, sed unus, idest venditio, & aded verum est voluntatem, & propositum mariti in dictis legibus attendi, vt si animum vendendi non habens, vel societatem contraendi societatem cum uxore contraxit, aut ei vendidit donationis causa, neutrum horum contractuum valet, meritò inde non probantur duo contractus, ubi ad utrumque non est intentio agentium.

54 Neque facit tex. in l. Tisius. D. de præscr. verb. imò rectius consideranti probat, quod non duo vertetur in ea facti specie nec cum J. Consulto pecunia intelligi debeat, quàm quasi mandatum contractum tutius esse ait præscriptis verbis in factum actionem dari. Ergo non duo sunt contractus, sed ei qui principaliter intenditur adici, & apponi possunt pacta: quæ placita sunt contrahentibus, ut ibi in principio, quod neque nos negamus.

Pari modo resolvitur tex. in l. 2. C. de pact. int. emp. & vend. neque enim ibi duo sunt contractus, sed unicus scilicet emptionis conditionatæ, sive pactio, ut ad literam patet, ideo non duæ actiones simul; ut contractus fides servetur, competunt, sed vel præscriptis verbis, vel ex vendito, ergo si duo ibi essent contractus, & pactum illud de redimenda re produxisset separatam speciem ab emptione, non utiq; competeret actio ex vendito, vel dic ut seq.

In idem magis videtur urgere tex. in l. Labeo. D. de contrah. emp. quem allegat Pynel. d. cap. 2. nu. 9.

tibi ex eadem conventionione vendendi, inquit Pynel. resultat duplex actio ex vendito, & præscriptis verbis, respond. ideo concurret actio præscriptis verbis cum actione ex vendito; quoniam ex diversis fontibus, sive causis habent originem, idest ex venditionis conventionione, & ex pacto qualicante venditionem, quæ resolutio est tam ad d. l. Labeo quàm ad d. l. 2. C. de pact. int. emp. & vendi, secundum Barro. eisdem in locis.

Imò patet ibidem quoddam quamvis pactio sit altera à venditione, non tamen facit separatum contractum, sed regulatur à principali scilicet venditione, ided est, quoddam etiam pro ipso pacto competit eadem actio; quæ ex principali actu competit, nempe est venditi.

Minus obstat l. cum te. C. cod. de pact. inter emp. & vendi. in quem multa expendit Pynel. in d. cap. 2. ille enim textus quamvis à quibusdam accipitur, ut in ea facti specie resultat contractus mixtus partim nominatus, partim innominatus rei, & precii secundum Bald. & Paul. Castren. & Castren. in l. Aristo. num. 3.

Alii tamen aliter intelligunt, & idem Pynel. talem intellectum non recipit num. 16. quoddam, inquit Imperator, non sine misterio non expressit nomen illius contractus propter facti perplexitatem, quo specificum conventionis nomen colligi nequivit, ided magis videri ex tenore literæ fuisse contractum innominatum: qui ob similitudinem cum emptione, & venditione non malè traditur sub rub. de pac. int. emp. & vend.

Non sunt ergo duo contractus, sed unus, in quo pactum rei; vel facti adimplendi extra premium dedit causam contractui, ita ut ab ipsa causa contractus reguletur, uti à principali contrahentium intentione, juxta solutionem Glor. quæ scribentes omnes sequuntur, & videtur ibi textus in his verbis (contemplatione certæ rei inter nos habita) supplet Glor. (dante causam contractui.)

55 Dicendum est igitur ex uno negotio sive actu, sub una conventionis forma nequaquam duos contractus diversos specie oriri posse, sed unum, aut simplicem, aut pactio, nec quia pactio, natur ed minus dicendum est una substantia; pactum enim contractui inest, sicut genus in specie; non ut genus, & species post speciem informata constituant duas substantias per se distinctas, quæ propositio demonstratur verissima, legibus, exemplis, & rationibus, quæ videri possunt valde notanter apud Vaco. à Vaco. lib. 5. declar. jur. cap. 65. à num. 11. quem in hoc sequuntur quidam è recentioribus in rub. de verb. oblig. in aliquo tamen pungit Jo. Mar. Aquilin. in ead. rub. nu. 338. sed nihil ad nos.

Eaque in proposito redditur indubitabilis conclusio; quam alia est forma permutationis, alia venditionis, neque se invicem compatiuntur, quo casu nec potest resultare unus contractus duarum formarum, nec duo contractus ex una conventionis forma, sed attendi debet conventio; ex qua unus contractus resultet, idest permutatio, ex theoria Soccini in eadem rub. num. 18. qui allegat optimum tex. in c. ad quæstiones, de ver. permut.

Dico permutationem magis quam venditionem resultare: tum propter plurima: quæ adducit Tiraquel. in d. §. 30. tum quia ut genus inest namque

116 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

emptio, & venditio veluti species est in permutatione, cum sit permutatio quædam l. 1. D. de contrahen. empt. idem *Vacon. lib. 1. cap. 27. nume. 7.* post *Condannum, & Rodoginum ibi in addit. citatos,*

¶ 6 Et quod dixi unum contractum resultare ex unica conventionione, quamvis admittam habeat permutationem, notanter probò in l. *Aristo. D. de donat.* noviter illum textum ponderando in illis verbis (quia donatio aliqua inesse videtur) eo loquitur *Aristo* de negotio misto cum donatione, & subdit *J. C.* donationem inesse, si inest, ergo non duplex contractus per se, sed qui propter mixturam unus sit in altero sicut genus in specie, vel species in genere, ut *Vacon.* probat d. cap. 65.

¶ 7 Sed concedamus propter præjudicium alterius, quam contrahentium, hujusmodi conventionem esse judicandam partim venditionem partim permutationem, ut tradit in specie *Condann. lib. 2. c. 5.* & post *Purpur. Boer. Rip. Alcia. Covar. Gomez.* & alios firmat *Pyn. d. c. 2. n. 3.* & 9. 2. *prub. C. de rescind. vendit.*

¶ 8 Adhuc concludendum arbitros contra vicinos notabili (ni fallor) ratione. Nam cum non possit revocari per protomissum res ab extraneo contrahente pro ea parte; quæ permutata est; cum in ea parte præferri non debeant vicini, per *sex. nostræ constitutionis*, quæ in permutatione locum non habet, consequens est, ut qui ex ipsa contractuum mixtione quod ad permutationem efficitur dominus rei pro parte permutata, fiat etiam vicinus alteri parti pro indiviso, ergo maiorem propinquitatem habet aliis vicinis. Sed per hanc ipsam constitutionem habetur ratio maioris propinquitatis, ut notavimus infra §. *scriptum est autem, & §. si autem domum, meritò.*

Quæ puto considerandam, quoniam *Mansua de jar. protomis. 2. questio.* non resolvit, nec *Benedel. re. tigit.* Et Dominus Preses in *dict. decis. 392.* quando pecunia est æquali, dicit aliter sentire *Maxillam,* nec ultra verbum addit.

S U M M A R I U M.

- 1 Transactionis nomen generale est, & an in omni specie cesset protomiss.
- 2 Litis eventus difficile æstimari potest.
- 3 Transactio minus propria quæ, & an in ea locus sit protomissi.
- 4 Transactio an inducat rei alienatio?
- 5 Protomiss non competit, quoties jus ceditur super re apud cessionariam existente, quod declara, ut hic.
- 6 Litis æstimatione soluta pro actione hypothecaria intentata cessat protom. qua in re pignolata, & hypothecata non obtinet.
- 7 Protom. cessat in re immobili data pro transactioe super delicta.
- 8 Transactio in fraudem non excludit vicinum, & ex multis colligitur.
- 9 In divisione an sit locus juri protomissæ?
- 10 Divisio censetur contractus mixtus, participant de contractu, & d. scripta.
- 11 Divisio loco transactionis.
- 12 Divisio alia rerum universalium, alia specierum, & quando obtineat protom.
- 13 Dividens pecuniam recipit pro portione sua, vel spontè, vel Judicis autoritate.
- 14 Judicis officium latissimum in divisione.

- 15 Dividendo quis sive provocatus, sive provocans, nunquam vicinis locum aperit.
- 16 Provocatio ad divisionem voluntaria, adjudicatio semper necessaria.
- 17 Adjudicatio in divisione judiciali coactione dicitur necessaria, idem nec protomiss, nec laudemium obtinet.
- 18 Res ubi dividi non potest inter consortes, necessaria videtur alienatio partis.
- 19 Consuetudine Neap. & Bari consortes rei omnibus præferantur.
- 20 Quid secundum constitutionem Sancimus.
- 21 Multi casus, in quibus cessat congruum remissio.
- 22 Pars rei communis emens, & reliquam in divisione acquirens, an sit subjectus retractui.

Ex transactioe.

1 **E**X transactioe.) Transactio, inquit *Bart. in l. 1. D. pro empt.* est nomen generale ad omnem conventionem: per quam è lite disceditur. *l. eius rei. D. de rei vend.*

Meritò potest dubitari, an generaliter in omni transactioe *sex.* hic intelligatur? de transactioe: quæ sit super debito litis eventu, resolutio est clara contra vicinos, per hunc *sex. Not. 10. Afflic. refert Tiraqu. de retr. lig. §. 1. Glor. 14. nu. 60.*

2 Esse potest ratio, quod difficile est æstimare dubium litis eventum, in quo dd. se torquenti in l. 2. *C. de resc. vend.* ad intellectum *l. Litis §. fin. D. ad Sen. Conj. Trebel. de quo Ayn. conf. 151. vol. 1. tangit meritò.* *Præsid. de Franch. dec. 159. n. 7.*

3 Difficultas est de transactioe minus propriè dicta. Pone exemplum in eo: qui cum controversiam moveret Titio, super alicuius rei immobili venditione, litis æstimationem recepit, juxta *sex. in d. eius rei*, quam facti speciem cum *st. emptio* similem esse dicant, *l. litis. D. pro empt. junctis l. 1. cod. titu. tenuit Tiraq. ubi supra nu. 64.* locum esse consequenter retractui consuetudinario: secundum quem omne æquivalens venditioni satis est pro eo jure consanguinitatis.

Quæ tamen ratio ad hanc constit. juris protomissæ non aptatur, ubi propriam venditionem accipimus, modo absit fraus: quæ facillè præsumeretur fortè, quia pro actore negotium erat liquidum, & accepto ejus rei petitiæ precio ab agendo destitit, ex dictis *Bald. in cap. Imperialem de prohib. feud. alien. per Federi.* circumscripta verò contrahentium fraude, magis placet opinio *Bartola. Casan. in consuet. Burgund. tit. des censés. §. 1. vers. rescune. vers. adverte ad castrum, quem locum, & concordantem Bertrandi conf. 321. in princ. lib. 1. citat idem Tiraqu. ubi supra num. 63.* id est non habere locum retractum, quoties res, accepta ejus æstimatione relinquatur apud possidentem. quoniam ex eo non inducitur domini translatio, sive alienatio, per *sem. l. si pro fundo, ubi Bart. C. de transact. junctis Gloss. in l. pen. C. pro empt.* quod dicit esse singulare *Cassan. ibi num. 6. Jo. Sayso. in consuet. Turon. de retrac. art. 24. Cassan. de retrac. §. 1. ver. verba. ibi (quid si dimittitur. Ferron. conjunctu. Burdig. de retrac. §. 28.*

Præsupposito autem in transactioe non alienari rem, sequitur neque protomissum locum habere in terminis nostræ constitutionis argumento ex primo textu, ubi notavimus non impediri con-

ta:

tractum venditionis, sed rei alienationem, antequam vicinis gradatim denunciatur, ibi in textu (non aliter ei concedimus alienare.)

Finge tamen induci etiam posse alienationem, dimissa re penes adversarium: quod probare nititur *Tiraquel. l. 65. & inde, in qua tamen dubitatione tenetur doctrina Bart. in l. 1. D. pro empt. distinguens, an is qui estimationem recipit cedit just quod habet super tali re, vel quietat simpliciter nullum jus transferendo, & secundum Bar. fuisse decisum, dicit Nicol. Boer. decisio. 42. nu. 26. de qua re Paris. consi. 85. nu. 15. lib. 3. Peregrini. de fideicom. art. 40. nu. 123.*

5 Et videtur non esse vicinos audiendos contra hujusmodi transactionem, quandoquidem hoc casu fatetur *Tiraquel. vers. hac autem, quæ dicta sunt. nu. 74.* retractum non posse competere ad rem, quæ non erat penes dimittentem, vel cedentem adversario possessori, sed ad jus, & actionem super illa re intentatam. Jura verò, & actiones, quia incorporalia sunt, in protomilim non veniunt, ut dictum est in primo *tex. ver. (rem immobilem)* merito sequitur, quod qui litis estimationem recepit cedens, & transferens omne jus in adversarium possessorem; neque habet onus denunciandi vicinis, neque vicini jus habent protomifcos ad jus cessum: quod incorporale est, nec id advertit *Bened. nu. 20.*

Intellige sanè, quoties jus illud: de quo transigitur, erat dubium super illa re, & bona fide pecunia data est ex causa transactionis, re dimissa, & relicta penes possidentem: qui per pecuniam vexationem redemit, non enim diceretur alienatio, ex dictis *dd. quos sequitur Anto. Capic. decis. 156. nu. 15. & 16. Fran. Mar. decisio. 52. nu. 10. par. 2. Cepb. consi. 375. nu. 30. vol. 3.*

Secus dicas, post latam sententiam pro eo: qui non possidet, quoniam dimissio rei penes detemptorem victum dicitur datio, & translatio ejusdem rei, cum quod est liquidum dimittitur. *Alex. in l. si mulier. n. 3. D. de condit. causa data, ubi alios citat, sequitur Cepb. d. consi. nu. 37. & Fran. Mar. de decis. nu. 4. quos in materia laudemii refert, & sequitur novissime Maur. Burg. par. 2. inspect. 14. nu. 4. & 7.*

6 Minus dubium est, quando litis æstimatio solveretur intentata actione hypothecaria: per quam avocatur sola possessio, sicut è contrariò per rei vendicationem dominium, juxta doctrinam *Bald. in l. si creditor, qui rem lectura antiqua. D. de pignor. actio quem sequitur Nicosan. tract. de pignor. 5. par. 4. memb. nu. 197. & refert Praes. de Fran. decis. 427.*

Dicimus enim neque in re pignorata; neque in hypothecata protomilim procedere infra *§. scriptum est, ver. in venditione. Affl. in §. licet; quem sequitur Maxil. in consuetud. Bari. §. in pignoribus et. tit.*

7 Et notabis ex *Bened. hic nu. 19.* quod si transigentibus aliquibus super delicto, res immobilis alteri daretur. minimè retrahi posset; quia pro bono pacis transactum est, & ita inquit versatur favor. Tu verò dic omnem transactionem favorabilem esse, cum tendat ad lites tollendas, *tex. est in l. cuncte, & l. quævis. C. de transac. Jus. in l. fratris in fin. et. tit.*

8 Illud quoque puto notabile non excludi vidi.

nos, quando præcessit tractatus de lite super aliquo re movenda, & demum restituenda per modum transactionis propter simulationem; quæ neque juramento firmatur, ut *Bened. nu. 20.*

Videtur autem in tota hac materia interpretationem cujusunque contractus naturaliter desud mi posse ab illis quatuor causis, à personis à forma verborum, à facto, sive à materia, & ab intentione finali contrahentium, advertendo à quo fiat, & super quæ, & qualiter, & ad quem finem, *Nicol. Boer. decis. 172. nu. 16.*

9 Similis est quæstio in divisione de qua dubitavit *Tiraquel. in §. 1. Glos. 14. vers. ceteram, & hæc species nu. 76.* Utrum consanguineus ejus qui precium accepit ex divisione rei communis integrè socio adjudicatæ, vel per Judicem, vel per licitationem, possit partem illius ab ejus socio: cui tota res adjudicata est vi illius consuetudinis retrahere?

Et licet cogitandum requirit *Tiraquell. minimè ausus diffinire, & Bened. ad principium constit. num. 73. referens Tiraquell. inclinantem videri locum habere retractum ex l. communi. §. si debitor. D. commu. divid. subdit* (multi alii secus affirmant, hanc alienationem necessariam vocantes. *l. si pignori. D. famil. hercis.*

Adverte, quia cum ad licitationem devenitur, ex licitatione consurgit venditio, secundum *Bald. in l. 1. C. com. utr. jud. & in l. ad officium per illum ten. C. com. divi. post Guliel. de Cun.*

10 Divisio videtur contractus mixtus: qui participat de contractu, & distractu, & de permutatione, & venditione, sed tamen propriam, & distinctam habet naturam, per *§. pen. Instit. de offi. Jud. & §. quædam, de quæstio.* unde licet recompenatio fieret de rebus non communibus, sed propriis recompenantis, totus contractus dicitur divisio, modo absit fraus. Unde actio retractus per divisionem, & post litem contestatam subli. quætam resolvi potest, dummodo ritè, & rectè fiat absq; simulatione.

11 Atque alii notatur divisionem haberi loco transactionis, ut videtur *ten. in l. res fratres. D. de pæ. ubi de divisione sermo est in principio, in fine verò l. resolutur quæstio, veluti transgressissent, qui dividerunt, melior text. l. qui Roma. §. duo fratres, ibi* (quasi de hoc transactum esset. *D. de verb. oblig. ab Bar. 2. quæ. & Mari. Soc. consi. 67. vol. 1. ubi quod per divisionem tollitur occasio discordiarum, cujus rationes transcripsit Thom. Grammat. decis. 7.*

12 Pro resolutione puto ita distinguendum, aut divisio est de hæreditate, sive quota hæreditatis, & supra diximus cessare protomilim: quod jus in incorporalibus cessat simpliciter, estque speciale judicium *famil. hercis. D. & C. eo. tit.*

Aut est de rebus corporalibus immobilibus, in quibus subdistingue. Nam cum divisio præsupponat communionem, sicuti privatio habitum. *tit. com. divid. e. ad dissolvendum, de desp. impub. cum vulgar.*

Textus in princ. constit. videtur clarus, tales res esse subjectas protomifi. ibi (si quis fortè ex parentela habeat communem agrum, vel domum, vel vineam, vel rem immobilem divisam, vel indivisam, aut ex communè emptione, vel ex aliquo alio hujusmodi titulo, vel aliquo alio modo, & conjunctus voluerit alienare prædictas res per venditionem, & c.

Dic igitur, quod aut is qui commune habet prædictum

118 In Extrav. Feder. Sanc. §. causa vero dotis.

cium, partem suam vult alienare per aliquem ex tribus contractibus, & clarum est esse locum congruo, sive protomisi, per *d. ten.*

13 Aut verò dividendo cum socio, vel coherede ipsius rei immobilis æstimationem, sive precium in pecunia recipit re dimissa penes consortem, & tunc vel id facit spontè volens, aut Judicis auctoritate. Si Judicis auctoritate, dicimus cessare protomisi: quæ in venditione voluntaria procedit, in *d. ten. ver. voluerit*, ut notabimus. Sed hæc est necessaria, quia iudicium in invitum redditur. *l. inter stipulantem. §. si Sticum. D. de verb. oblig. Glos. in cap. 1. extra de jud.*

14 Et latissimum est Judicis officium in divisionis iudicio, & si viderit expedire, poterit uni fundum, alteri pecuniam assignare. *§. pen. Insti. de offic. Jud. & de actio. §. quadam. l. Judicem. D. de cam. divid. Joco. Mev. de arbitr. Jud.*

Quamvis enim alienatio sit, quia tamen medio divisionis provenit, necessaria, non autem voluntaria dicitur, quo refugio à communione disceditur, in qua nemo cogitur stare. *Bar. sat. probat multos referens consi. 137. nu. 7. vol. 2.*

15 Neque adhæreo in proposito quibusdam differentiam constituentibus inter provocantem ad divisionem, & provocatum, quasi qui provocavit voluntarius sit alienator. *Op. 20. in repet. l. filius famulos. §. divi. num. 72. D. de leg. 1.*

16 Quia cum quis ad divisionem provocat socium, vel consortem, aut coheredem, non hoc petit, ut fundus in solidum sibi, vel adversario adjudicaretur, sed ut dividatur *l. 1. & 4. D. de com. divid.* & patet ex forma libelli posita per *practi. Papien. tit. for. libel. pro hered. vel singul. reb.*

Proponere igitur actionem potest dici ex voluntate agentis, sed adjudicatio quam ex suo officio facit iudex, non potest dici nisi necessaria, quoniam in diffiniendis litibus favetur convento, & provocato, & è contrario in præparatoris actori, juxta *not. in l. de die in princ. D. qui satisf. cog.*

17 Pro hac conclusione considero, quod aut res à iudice adjudicatur provocato, & resolutio est clara pro eo, ut non teneatur vicinis jure protomiseos, nemo enim dubitat talem divisionem, aut translationem procedentem ex coactione judiciali dici necessariam, aded ut si esset emphyteosis, neque requireretur consensus domini, neque deberetur laudemium, auctoritate *Ifern. probat Alex. consil. 7. num. 5. vol. 7. & alios congerit Maur. Burg. de laud. par. 2. in spec. 40.*

Aut verò adjudicatur ipsimet provocanti, & tunc ipse non dicitur alienare, sed acquirere partem consortis refusa parte precii ejus rei æstimationis ex judiciali adjudicatione constitutio autem de protomisi obligat alienare volentem ad denunciandum vicinis, ut patet ad litteram primo textu merito, &c.

18 Modò resumo aliud caput distinctionis, quando spontè, & inter volentes facta divisione consortis dimittit consorti partem suam precio accepto, quo casu subdistingendum puto. Aut res commodam divisionem non recipit, & consequenter unus ex eis licitando reliquam partem sibi comparavit, & quidam videtur necessaria acquisitio, & alienatio ex *Rebuff. tracta. de præco. & licit. art. 3. Glo. 1. num. 3. Bartol. Casan. consi. 144.*

19 Aut verò cum dividi posset, concordant, ut unus habeat, & partis precium refundat consorti, & tunc non negamus venditionem, & emptionem contractam, ex voluntate, tamen quò ad retractum, & protomisi, si sumus in Civitate Neapolis consortis in emptione rei communis, sive sit prædium rusticum, sive urbanum, præfertur omnibus vicinis, ergò non poterit conveyiri, cum ipse partem socii emerit, ut est consuet. si quis habet domum. *tit. de jur. congr. idem tenendum est secundum consuet. Bari, in princ. eo. tit. de jur. protom.* propter illa verba (proximis confortibus) ubi ponitur ratio ibi (ne fortè inducantur inimici inter domesticos parietes, & viscera vicinorum) & miror id non adnotasse Maxillam, qui malè sentit, & inadverteenter loquitur, quod constitutio Sancimus, & consuetudines Barenfes de sola vicinitate sine communione loquuntur contra *ten. d. consi. post princ. ibi* (deinde socii, & contra *ten. tam d. primo consuet. quam §. qui castrum habet*, ubi idè qui per castrum est contiguus, præfertur vicino per parietem, quia, inquit *ten. una domus videtur: & vicinitas indilcreta.*)

Pariter in *consuet. Bari eo. tit. qua est Judicis Sparani. §. sed si res*, hæc sunt verba) *Sed si res qua venditur contrarius fuerit, licet partem minusculam aliquis eorum habuerit, jure tamen communis omnes extraneos, & si protomisi habeant, in solidum superabit. Nisi res: qua de parentela fuerat vendatur.*

20 Quid in terminis nostræ constitutionis, dic idem secundum præcedentem consuetudinem *Bari d. §. sed si res*: ex ordine enim jus protomisi competit primum parentibus, deinde sociis in *§. 1.* Unde cum in proposito facti specie essent aliqui de parentela, si essent præferendi quò ad partem socii venditam socio, cessantibus verò parentibus, consortes ementes à nullo vicinorum controversiam patiuntur. Nullus enim magis est vicinus, quam qui rem communem habet, maxime si est communio pro indiviso, dicit *Maxilla in d. 1. consuet. num. 10. per l. Mevius §. duorum, alias duobus. D. de leg. 2.*

21 *Jo. An. de Nigr. de Campania hic brevissime*, & remittivè adnotat casus in quibus cessat jus congrui, inter cæteros, quando aliquis esset missus in possessionem ex primo, vel secundo decreto, in alienatione propter famem, vel propter captivorum redemptionem, vel si esset condemnatus per laudum, vel sententiam ad rem illam restituendam, nec cum conjunctus est in mora solvendi præcium intra constitutum tempus, nisi justè impeditus. Neque in contractibus innominatis, neque in fœneratiis, & pignoribus, ut in locis per eum citatis, quæ omnia nos propriis locis congruentius examinamus.

22 Adde paulò ante dictis in divisione, quòd vendita parte rei communis cum Sejo, si lite super divisione habita, tota res pervenit ad unum ex propinquis, cessare jus congrui, ut in additione ad *Napo. id consuet. si quis emit*, incipit in venditione rei, in fine.

Cautè dicitur ad unum ex propinquis; Nam si pervenisset ad eundem extraneum emptorem, sicut non erat tutus, quin pars ab eo retraheretur à consorte Seio, & Seio recusante uti retractu potuisset

sent alii vicini petere iuxta *tex. constitutionis* §. 1. ita quoque nec evitaret postea retractum, attenta scilicet emptione, quam primo loco fecit, si modò non denunciavit vicinis. Vicinis enim denunciatis, & emere recusantibus, certè cum extraneus emptor effectus sit dominus irrevocabilis partis emptæ, quo ad reliquam partem in divisione adjudicatam procederent, quæ superius dicta sunt distinctè.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**endi quandoque fingitur, quod donatur, & contrario, quod venditur donari simulatur.
- 2 Simulatio est cum quis fingit, quod non est ad decipiendum.
- 3 De fraude, & ejus speciebus remissè.
- 4 Simulatè agi, & in fraudem agi differunt.
- 5 Fraus, & simulatio quomodo proponenda sit ad obtinendum in jure protomif.
- 6 Simulatio, vel fraus sola, non sufficit ad obtinendum, & quæ sit ratio, nu. 7.
- 8 Tiraquelli opinio contra vicinos recipitur, & comprobatur.
- 9 In conscientia tuti an sint excludentes vicinos à congruo.
- 10 Benedelli lapsus in palebra facti specie.
- 11 Decisio S. Conf. contra vicinos.
- 12 Quæstio vulgaris de eo, qui emit hodie, cras donat.
- 13 Hodie emens, & cras donas, an vicinos excludat in Civitate Neopolitantum.
- 14 Actio, re vendita, non statim vicino queritur, ex quo utilia inferuntur.
- 15 Fraus an presumatur ex eo, quod brevi temporis spatio rem emens, in personam conjunctam alienaverit.
- 16 Extraneus donando rem, quam emit potest vicinum excludere, modò fraus absit.
- 17 Fraus, & simulatio in dubio non presumuntur, & si de alterius præjudicio agatur, sed onus probandi, in cumbit ponenti.
- 18 Fraus, & simulatio an sit satis probata, iudicis arbitrio committitur.
- 19 Res emptæ, & statim donata filie absenti in causam futura dotis, an Filia queratur, & an retrahatur per vicinos.
- 20 In presenti, & absenti quando queratur.
- 21 Dos dicitur adhuc nuptiis non sequutis.
- 22 Dos an est privilegiata contra vicinum retrahentem.
- 23 Opinio Maranta recipitur contra eum qui quoque emit donat.
- 24 Donatarius quo casu censetur emptor rei donata.
- 25 Origo contractus inspicienda est, & subsequens habet naturam primi.
- 26 Cautio pro filia donataria post admissos vicinos ad retractum, ut precium salvum sit in causam futuram dotis.
- 27 Fraudem machinari in vicinos non licet.
- 28 Species facti in qua cessat jus protomifcos.
- 29 Tendens prædium dotale potest à contractu discedere.
- 30 Dos permutari potest ad mulieris utilitatem etiam invicem inter virum, & uxorem.
- 31 In fraudem facere non dicitur, qui facit, quod sine fraude liceret.

- 32 *Fraudis suspicio cessat in actu necessario.*
- 33 *Color extrinsecus non semper fraudis suspitionem arguit.*
- 34 *Persona interpositio facit cessare suspitionem fraudis.*

Simulatè donaverit.

Simulatè donaverit.) Leges constituant hominum malicias, eisque obviarent quo ad prohibita fuit.

- 1 Ubi legibus prohibetur donatio inter vicinos, & uxorem, & in effectu alter alteri donet, quod est vetitum fingunt emptionis, & venditionis contractum (id enim non prohibetur, qui donare principaliter intendit, fatetur precium recepisse: quod donationis causa remittit, ideo jure improbat *l. si sponsus. D. de donat. int. vir. & uxo.*

Hic è contrario, cum non permittatur res alienari per vendit. emphyt. vel locationem, nisi prius denunciatur vicinis, ut in princ. constit. habetur, fingitur contractus donationis, apparenter, & intentio vera contrahentium est in effectu vendere, vel locare, vel in emphyt. dare, ideo hac ipsa constitutione improbat, ut hic vides.

- 2 Est enim simulatio cum quis fingit, quod non est ad decipiendum *not. D. de concurs. l. 1.* propterea lex dicit, re vera, & non simulata. *D. de offic. Præs. l. congruit, in fin. & C. de legi. l. digna vox,* declarat *Napod. in prohem. consuet. in princ. vers. simulatis.*
- 3 *Afflic.* hic multa notat in materia fraudis, & possunt videri remissiones *Andr. Tiraqu. de retr. lignag. §. 26. Glos. 1. num. 32.* Et quæ congerit *Barth. Casan. in consue. Burgun. de retrac. §. 9.* & alii in locis, est præterea *trac. Veronens. de simul. contrac. Menoch. de præsump. lib. 3. præsump. 122. Joseph. Ludov. commun. opin. conclus. §. 1. qui 32.* conjecturas docet ad probationem simulationis: cujus meminit *Anna sing. 662.*

Mascard. de probat. concl. 439. cum q. seq. vol. 1. & concl. 448.

Marc. Anto. Peregr. tract. de jure fisci lib. 5. tit. 1. à num. 153. vers. hac autem conclusio, ubi multa notanter ad propositum *l. post contractum cura sua materia. D. de donatio. Tiber. D. cia. tract. crim. lib. 1. de fraude cap. 5.*

- 4 Hic advertit, quoniam *tex.* hic simulationis verbo utitur, & idem repetit, ibi (simulatè egisse) Namque differentia est inter contractum in fraudem celebratum, & contractum simulatum, potest enim contractus esse verus; sed in fraudem. Cum verò simulatè contrahitur contractus non est verus, sed imaginarius, & fictus, quodq; ita simulatur, nullum est *l. nuda. D. de contrah. empr. l. imaginaria. de regu. jur. l. qui sub imagine. C. de distr. pign. quod verò in fraudem factum esse dicitur, cum verè factum fuerit, tenet, & si revocari possit, quia in fraudem. *Barth. in l. post contractum. nu. 4. vers. 3. præsumitur D. de donat. Bald. in l. illud. C. de Sac. san. Eccles. Veron. de simul. contrac. q. 24.**

Est & tertius casus, cum contractus simulatur ad fraudem alterius. *Pau. Castr. confi. 58. vol. 2. v. sis. Decian. d. c. §. num. 21.* de quo infra dicemus.

- 5 Igitur cum de jure libera sit facultas in sic, vel sic contrahendo, ut Doctores dicunt, per *l. sic. t. C. de actio. & oblig. tex. est in l. pen. C. pro socio.* quo ad pro-

procedit etiam si communicato consilio inter contrahentes ita convenerit, forte ut essent immunes à juribus debitis pro venditione.

Sequitur non satis esse allegare fraudem propter illud consilium communicatum, sed debet allegari, & probari simulatio ipsius contractus, ad quod optimè nos conducit textus constitutionis hujus vers. Nisi forte quis vendendo, idest verè, & in effectu. (Simulatè donaverit) ecce imaginatum contractum apparentem, sed non verum, & videbimus in seq. Glosis. Oportet ergo probare, quòd verè facta est venditio, sed contrahentes fecerunt scribi permutationem, vel donationem, aut alios contractus his similes, ut evitaretur protomis, in fraudem vicinorum, quo casu detecta, & probata simulatione fraus contrahentibus nocet, & attenditur id: quòd verè actum fuit inter eos, non quòd simulatum. l. 1. & per tot. C. plus vale. quod agit.

Nam qui fingit donare quòd in effectu vendit, nullitas est in actu ficto, idest respectu donationis simulatæ, sed tenet venditio: ad quam uti ad actum validum vicini admittuntur per hunc tex. formalem, pro quo est Glos. & Doct. in l. nuda. D. de contr. emp.

6 E contrario autem si appareat contractus emptionis, & venditionis celebratus: per quem vicini intenderent præferri extraneo emptori, sed probaretur verè non fuisse rem venditam, sed sub imagine venditionis fuisse rem pignoratam verè, puta cum obligassem fundum meum pro decem, feci instrumentum venditionis, certè non habet locum jus congrui, dicit notanter *Napod. in consuet. si quis emis. ver. emis. num. 7. allegat l. emptione. C. plus vale. quod agit, & latius est in terminis Paul. de Contr. consi. 74. vol. 2. Affli. hic num. 21. qui Napod. non meminit, cum aliis à me adductis infra scriptum est. ver. in venditione.*

Sequitur, ut neque solius fraudis, neque solius probatio simulationis sufficiat ad obtinendum, sed quòd partes simulaverunt de contractu vero ad imaginatum, intendentes sub tali imagine vicinos excludere.

7 Horum quidem ratio est evidens; quoniam ut vides in hac constitutione apposta est pœna contra fraudantes tam emptores, quam venditores, idest perjurii, amissionis rei, & precii: ergò intelligi debet de contractu malitiosè, & per dolum inito, alioquin pœna locum habere non posset. l. Sancimus in prin. C. de pœn.

8 Hinc redditur vera resolutio consultationis *Andr. Tirag. in prefatio. operis de utroque retrac. nu. 79.* non esse locum retractui in permutatione rei: quæ à domino habebatur vœnalis, cujus invicem *Mævius* verè fundum suum dedit, qui postea venditus est, & precium habuit is qui fundum suum vendere intendebat, neque enim, inquit, id egit *Mævius*, ut suum venderet, aut alium contractum faceret in fraudem statuti, sed quia cum non fuisset alienaturus suum, nisi prædium illud sibi commodum obtineret irrevocabiliter, ea inventione usus est non callido, aut maligno animo, sed ut cautè sibi provideret, ne si ipse suum vendidisset, ut alium postea emendo comparasset, utroque retractui obnoxio careret, quòd prudentiæ attribuitur, non dolo ejus qui sibi prospexit, ne retractui

subiiceretur, quamvis ex eventu negotii ij: quibus jus retractus competeat, eo, calliditate contrahentium, essent privati, ut ibi probat, & sequitur *Benedel. hic num. 6. ver.* Sed tamen aliquando fraudulentum, assignatque rationem, quia aliud est homines ab initio cogitare fraudem, aliud non fraudem animo concipere, sed sibi velle justè consequere, itaque inspicere quòd principaliter agitur.

Tu verò rationem collige ex ante dictis: quoniam qui ita convenerunt communicato consilio, ut retractum evitarent, verè contraxerunt non simulantes permutare, *Mævius* ille verè suum fundum dedit, & verè accepit, & qui à *Mævio* habuit alii vendidit, non *Mævio* reddidit, ut precium acciperet sub tacita pactione, & hic est verus sensus, ut & idem *Tiragu.* annuit *seq. num. 80. & 81.*

9 Quòd & in conscientia ad excludendum vicinos fieri posse, dicit *Tho. Zerula in praxi episco. ver. Jus congruum.* His adde, quæ infra subiiciuntur *num. 27.*

10 Ex eodem fundamento inferitur quàm leviter semet deceperit idem *Benedellus in animadversionibus:* quas manuscriptas habui in hoc tex. consiit. Nam cum ego haberem duos fundos vœnales quorum *Titius* optabat unum, alterum *Sempronius*, consultò convenimus, ne à vicinis post emptionem controversiam paterentur, ut quem fundum *Titius* optabat *Sempronio* venderem, è converso quem *Sempronius* *Titio*, iique postea invicem permutarunt, eoque modo quilibet optatum obtinuit. Sed vi monitorialium detecta est, fraus habitis revelationibus ita ab initio conventum inter nos, idè vicinis petentibus ad retractum admitti laborat *Benedelles*, ut propter fraudem stet jus pro vicinis.

11 Tamen re ad Sacrum Consilium, ut ipse testatur, appellationis remedio introducta contra vicinos pronunciatum fuit absolutis his: qui emerant, & permutaverunt.

Omnes enim rationes *Benedelli* concludunt de fraude, sed nihil de simulatione contractuum: quoniam consultò primum emerunt verè, & verè quos fundos emerant simul permutaverunt, & placet ita Sacrum Consilium diffinivisse in terminis constitutionis hujus in ea causa: de qua *Benedel.* disputat, ut intelligamus allucinatam fuisse in ea vulgari quæstione hodie emo, & cras dono, dum interpretatus est, sequutus *Marantam*, & *Maxillam*, quòd doctrina *Napod.* & *decessio Affli. Et;* quos mox referam, solum procedit in Civitate Neapolis, ejusque districtu, ita *Bened.* & *pessimè in §. causa verè dotis. num. 12. vers. limita regulariter, & in §. ideoque illi. num. 6. vers. si hodie emas.*

12 Jam vides ex parte absolutam esse ante tactam quæstionem, quid de eo: qui hodiè emit, & possedit, & cras donat, vel permutat, evitaverit ne jus hoc protomis, vel retractum consuetudinarium? *Napod. in 1. consuetud. ver. possides de jure congrui,* concludit omnino cessare jus congrui, tam contra emptorem pro eo: quòd non possidet, ut ibi, quàm contra donatarium, aut permutantem possessorem pro eo: quòd non possidet titulo emptionis, ad jus: quòd videbatur quæsitum vicino per emptionem, ita ut ab eo evelli non debuerit, respondet *Napod.* quòd illa juris acquisitio duravit quatenus duravit possessio, ut ibi in consuetudine exem-

pro actionis in rem, vel hypothecariz, Nisi dolo defuisset possidere, quo casu pro possessore habetur, vel post litem contestatam, vel in fraudem vicini alienasset.

Sequitur *Afflic. bic §. 3. num. 8. 6. Not. iisque consentis Jacob. Novell. §. 5. num. 35. & ante Afflic. & Novel. idem firmavit in hac ipsa constitutione Anto. Caput. de Mellic. ver. simulatè*, cui opinioni accessit decisio Sac. Confil. per *Afflic. decisio. 338. ad finem, & 370. in 3. dubio, vide Glosam Anto. Caputi in fine hujus secundæ partis.*

Contradicunt fortiter *Maranto in 9. disput. in suo speculo.*

Burtol. Casan. in consue. Burgun. de retract. §. 11.

Vincen. Maxil. in consuet. jus protomiseos in donationibus.

Bened. bic num. 12.

Ursill. ad Affl. d. decis. 338. num. 5. & 6. Addo Cosmum Nepit. in consuet. Catan. c. 1. cod. tit. Jo. de Amic. consl. 1. num. 69. vers. novissimè. Arnon. comment. 160.

Sed opinio *Napod.* sicut est usu recepta, ita verissime redditur bene considerata.

12 Primum advertimus non esse verum id specialiter procedere in Civitate Neapolis, & secundum illam consuetudinem tantum, cum *Afflic. Novell. & Caputus* idipsum notaverint *in hac constit. Sancimus.*

Quorum authoritati accedat ratio ex eadem constit. juxta sensum *Napod.* qui ex illa consuetudine colligit jus congrui competere adversus emptorem possidentem, quod & habetur in hac constitutione, post princ. ibi (*debent venire, & solvere justum precium, & accipere jus protomiseos, & extraneos emptores omnino repellere*) quomodo expellerentur emptores extranei, nisi possiderent? ergo jus protomiseos contra emptores, eisdemque possessores est per nostram constitutionem, quod notat aperte *Afflic. in princ. constit. post num. 28.* ubi dicit, *quod licet sit probita alienatio, nisi requirantur vicini, tamen si fiat alienatio ipsis non requisitis, transfertur dominium in emptorem, & sic ab ipso possessore petitur res vendita jure congrui, & hoc inquit Affl. probatur in §. seq. ibi extraneos emptores omnino repellere.* Unde contra emptorem agens jure congrui dirigit gressus suos, hætenus *Afflic.*

Idemq; *Afflic. in §. 2. Not. 11. num. 35.* ponderando verba hæc (extraneum emptorem repellere) *Pater*, inquit, *quod illud jus congrui est in rem, & afficit possessorem, & idè contra emptores possessores agendum est: & sic ille: qui vult agere, debet concipere libellum contra emptores possessorem, eundemque emptorem, ut probatur expressè in hoc tex. & firmat D. Sebastianus in prima consuetud. de jure congrui, ver. possidet. & ver. ab emptore.)*

Itaque patet doctrinam *Napodani* bene aptari huic nostro juri, & *Afflic. tam* in propriis terminis constit. Sancimus formasse, & resolvise quæstionem pro iis: qui possident alio tit. quam emptio- nis: quæ præcessit, nisi in fraudem, &c.

14 Secundum advertendum censeo, non esse admittendum simpliciter vicinis statim vendita re in extraneum actionem natam esse, vel jus quæsitum, ut tolli non possit sine facto ejus, quoniam vicini antequam conveniant emptorem ex causa

juris congrui, ipse qui emit videtur dominus, idè potest bona fide rem emptam deteriorare, vel è contratio meliorare puta servitutem imponens, vel acquirens. *Napod. in 1. consuet. ver. fuerit.* Et quòd impeditur dominii in extraneum emptorem translatio tenet. *Affl. in princ. constit. Not. 9. & nos comprobavimus supra in 1. par. consl. ver. non aliter nisi.)*

Cum igitur neque prævenit vicinus saltem per citationem, ut dicit ibi *Napoda.* precium offerendo pro retractu eo modo quem lex hæc requirit, quod & advertimus supra ver. solverint, non potest dici jus quæsitum vicino, quamvis illa dominii translatio in extraneum censeatur revocabilis, ex quo vicinus declaraverit velle uti congruo, precio oblato, & ita præferatur, ut ex nunc non ut ex tunc, dicit *not. Paul. de Castro consl. 74. in prin. vol. 2.*

15 Tertium considero pueriliter lapsos videri Doctores præfatos: qui ex eo solo voluerunt fraudem præsumi, quòd tam brevi temporis spacio res stetit penes emptorem, cum ex vicinitate temporis, alienatione in personam conjunctam, sequuta, resultet ipsa fraus, & ex consequenti locus debeat esse protomisi, & congruo.

Cur id negabimus sine fraude, & simulatione evenire posse? Pone. Si qui hodiè emit, cras uxorem ducat, & illi donationem constituat, vel cras donet filio clerico sacros ordines assumendi, vel cras filiz nubenti dotem tradat. Non enim diceretur in fraudem vicinorum facere, nec simulatè contrahere propter causam supervenientem, de qua fortè non est cogitatum heri quando emit, ex traditis per *Jacob. Menoch. in sollemni tract. de præsump. lib. 3. præsum. 29. num. 74. & inde.* Neque enim officit quòd postea factum est, nisi ab initio simulaverint contrahentes, notanter *Bal. in l. 1. q. 10. C. si servus exier.*

Dotare filias, & similes aliæ multæ causæ dicuntur, respectivè necessariæ ad excludendas fraudis suspiciones. *Peregr. de jur. fisc. lib. 5. tit. 1. nu. 158.* post *Cuman. Picum,* & alios: quos memorat.

16 Tandem ex omnibus conclusio fit, veram, & indubitam esse *Napodani*, & sequacium opinionem, neque impediri emptorem antequam vicinis jus dicatur, ut diximus, quæsitum, donare, vel permutare, & cum ex donatione, permutatione, similibusque contractibus vicini conqueruntur, quæstio tota futura est, non quia donavit, cum non potuerit, vel non debuerit jus auferre vicinis. Sed nec in fraudem fecerit vicinorum simulatè donando, vel permutando, ut advertunt *Scipio Buc. & Anto. de Alex. ad Napoda. in d. Glos. possidet,* quos etiam ponderat *Bened. in noviss. animaverf. non dum impressis,* dum dicit verum esse posse, quod firmat *Napodan. quoties in puris terminis mera, & simplicis donationis loquimur, at si cum hac adjectione, & qualitate hodiè emi, & cras simulatè aut dolo è dono, id minimè procedit; quoniam quæ dolo male gesta sunt, lex infirmat, &c.*

17 In dubio autem neque fraudem, neque simulationem præsumemus, sed qui dolo aliud factum fuisse dicit sive agat, sive excipiat, ei probationis onus incumbit. *l. quoties. §. qui dolo. D. de probat. cum multis concord. latè per Mascard. in tracta. de probat. concl. 814. num. 2. & 6. vol. 2. & in terminis*

retra-

retractus, ut constare debeat de fraude. *And. Tiraq. de retrac. lignag. §. 26. Glos. 1. num. 35. & de retr. convent. ad finem tit. num. 127.*

Et in terminis nostræ constitutionis manifestè habetur in hoc textu, ubi instruuntur vicini: quoniam modo, aut per juramentum contrahentium, aut aliunde probabunt simulatè actum esse. Notat *Affl. in §. Nisi quis in princ. inferens, quod si neque per juramentum, neq; per probationes aliàs de fraude constare poterit, tunc vicinus exclusus est à jure congrui? quia deficit probatio fraudis, & auctore non probante reus absolvitur.*

Neq; ex eo solum, quod de tertii .i. vicini præjudicio agitur, idèd præsumetur contractum fuisse in fraudem, & simulatè, sed probari nihilominus debere, firmat *Becius consi. 52. num. 25.* quem meminit *Surd. decis. 299. num. 8.*

28 Quæ tamen probationes sufficere videantur, ex conj. eturis, & indiciis elicite ad probationem fraudis, & simulationis: quarum non est facilis probatio, Judicis arbitrium est. *Affl. decis. 40. Aym. Craue. consi. 156. nu. 14. Jaco. Menoch. de arbitr. Jud. lib. 2. centur. 3. casu 247. concordantes colligit Surdus decis. 23. in fi.*

Qui Index (ut *Menoch. ex Baldo* adnotat) diligenter, & exactè perpendet personarum qualitatem, loci famam, antecedentia, & subsequencia contractus personarum interpositionem, quem sequitur *Hieron. Mangoni. decis. 25. num. §. 6. & 7. Rota Lucens.*

29 In exemplo antecedentis, & consequentis contractus habui, quod pater emit olivetum: quod statim nullo tempore expectato filie donavit infanti, & absenti, destinatione futuræ dotis, pro qua dicebatur.

Dotis favore validam esse donationem à patre in filiam famil. ipsique filie dominium acquiri, quamvis in potestate patris constituta. *tex. est in l. Pomponius Philadel. D. famil. hercis.* quo etiam patri communis dicitur eveniente contra virum, vel ejus hæredes restitutionis casu. *Jo. Imol. Alex. & aliis in l. 2. §. quod si in patris. D. sol. matr.*

30 Nec videbatur ob stare infantilis ætas, & absentia filie donatarie: de cujus consensu, acceptatione, & ratificatione non adhuc constat, quia de Juris censura, cum propter ætatem non potuerit consentire, nec interesse contractui quo ad sui favorem pro consentiente habetur. *l. jubemus in fi. C. de emend. liber. Pbil. Deci. consi. 245.*

Qui & dotis favor operatur, ut quæratu mulieri etiam absenti, & secum actum tacitè videatur. *l. ani. §. accedit. C. de rei ux. acti. cum concord. per Alex. consi. 95. nu. 2. vol. 7. eaq; ponit Bald. Novel. tract. de privil. dot.*

31 Dicit enim potest dos, & si latissima significatione nondum nuptiis sequutis. *l. cum plures. §. cum tutor, & ibi Glos. not. & Bar. D. de admin. tuto. per Novel. in suis comment. in princ. consi. nu. 20. & Hieron. Magon. Ros. Florent. decis. 86.*

Ex adverbo replicabatur de fraude, & simulatione in terminis constitutionis Sancimus §. causa vero dotis. *vers. Nisi quis vendendo, & c. facit tex. valdè singularis. l. fin. §. si à socero fraudatore. D. qua in fraud. cred. quem commendat Alex. in l. in fidei. commissario. D. ad Trebel. & per Pynel. in l. 1. 3. par. ver. 3. C. de bon. mater. Octavi. Cacber. decisio 107. nu. 7.*

22 Atque in proposito causam dotis respectu tertii: cui jus retrahendi competit, non esse magis privilegiatam cæteris contractibus, dictum *tex.* & concordantes expendit *Tiraq. de retr. lign. §. 1. Glos. 14. num. 99.*

23 Fraus autem, & simulatio ex eo arguebatur, quod producta sunt instrumenta celebrata eodem die, & contestu, in uno pater emit, in altero donavit filie, quæ facti species videtur non habere difficultatem, etiam ex mente *Napodani*: qui posuit de eo: qui cum aliquo temporis intervallo donavit, scilicet sequenti die, vel postea. Ita considerat *Marant. in disput. 9. num. 23.* & ita obtineri in facto testatur, referens *Bernard. de Lupo*: quem vocat peritum juvenem, fuitque hic professor Juris Matutinus Neap. quæ decisio *Marantæ* quando eodem die emitur, & donatur non habet contradictorem, & ultra *Maxillam. §. jus protomis. in donationibus. nu. 5. & seq.* refert, & sequitur *Scipio Bucin. in addit. post Napoda. in 1. consue. nu. 44. ibi (quid autem si hodie emo, & hodie dono.*

24 Idem ego amplector alia ratione, considero enim quod illa filia quantum ad vicinos non debet dici donataria, sed emprix talis rei cum pecunia sibi à patre donata. Attento, quod pater ita prædixerat contrahendo, ut duorum testimonio probatum animadverti, quoniam contractus à principali fine, & intentione judicatur. *l. si quis nec causam l. rogasti. D. si cer. pet. & facit tex. l. multum interest cum Glos. vers. numerasti. C. si quis alteri, vel sibi. ubi Bald. & Salyc.*

Et est clarum, quod cum duo actus sunt eodem die, & contestu, unus videtur gratia alterius. *Bal. in l. petens. C. de pact. Pbil. Deci. consi. 245 Bellon. consi. 5. allegat Modernus Joan. And. Georg. alleg. 22. nu. 7. & sequen.*

25 Ac inspecta origine contractus subsequens continet naturam primi, & illum representat, probat multis *Joan. Cephal. consi. 699. nu. 35. vol. . . & per ea: quæ notantur in decis. Senat. Pedem. 167. num. 26. & 27.*

Latè *Borgni. Cavalc. decis. 1. nu. 80. & seq. 2. par. Cephal. consi. 370. vol. 3. est bonus tex. in l. sed julianus. §. proinde D. ad Muced. cujus sex. si vertamus literam, ita dici potest: (Proinde si pater pecuniam acceperit, & in rem filii verterit filio, non sibi accepit.) ut in proposito filie, non sibi emit inspecto initio. Quem allegat *Bar. in l. cætera. §. sed & si paraverit. num. 3. de legat. 1. bene facit Surd. decis. 325. vers. quarta conjectura. nu. 12. & seq.**

26 Nec nos moveat, quod fortasse ista filia: cui pater constituit super ea re futuram dotem, admittis vicinis ad retractum, remaneret indotata; quia pater amplius non donaret, & pecuniam consumeret, quæ ratio maximè movebat *Camillum Saler. ad favorem filii donatarie, in add. ad Napod. in d. ver. possidet.*

Quoniam circumspectus Judex providebit filie, ut præcium: quod pater solvit, in tuto sit pro ipsa futura dote, & convertatur in aliam emptionem sine vicinorū præjudicio. Itaque providetur vicinis: quibus res jure hoc protomiseos attribuitur, restituito prius precio: quo ille extraneus emerat, ut convertatur pro dotæ dictæ puellæ, juxta eam quæ tradit *Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glos. 14. nu. 107. Marc. Anto. Baldus Senensis in tract. de jur. protom.*

§.4. Not.3. num.9. versic. iisdemque serè rationibus.

Ad quæ non advertit Camil. Salcr. ubi supra, & est pulchra animadversio, & cautio: qua simul provideatur, & donatariis, ut hi præcium, illi rem consequantur.

Et nota singulariter, quod qui domo indiget, potest uti fraude, ut evitet retractum, & excusaretur, quoniam simulatio pro victu permessa est 22. q. 2. c. ut ille simulationem. Bartol. Brixens. quest. Dominic. q. 20. nu. 4. Domus autem venit appellatione victus. D. de olim. & cib. leg. l. legatis.

27 Quia verò supra dixi quandam contractus speciem fieri posse ad excludendum vicinum, cave intelligas nos fraudibus favore, illasq; consulere. Nam qui fraudes machinantur in præjudicium vicinorum peccant, & conscientias pervertunt. Francisc. Viv. commun. opin. 832. relative in Syntag. uni. jur. loco 2. de statutis. c. 1. no. 1. commun. opin.

28 Ex facto quærebatur, Joan. de Baro intendens vendere prædium dotale, convenit de precio cum Gotfrido, sed antequam fieret instrumentum quidam villicus idem prædium desiderans, rogavit Joannem, ut secum potius contraheret, verum timebat non solum a vicinis pro retractu, sed etiam ab uxore Joannis ob legem Juliam de fundo dotali. Itaque consulti ita caverunt. Joannes vendidit villico proprium olvetum certo precio constituto ve è, deinde prævio curiæ decreto villicus, & Joannis uxor permutarunt, & vice oliveti habuit villicus dotale prædium, effecto jam dotali ipso oliveto: quod visum est, & constitit utilius esse uxori.

29 Omnia hæc acta licita, & legitima probavimus. Primum potuit Joannes discedere a conventionione de vendendo dotale prædium Gotfrido. Nam & si vendidisset, posset contravenire C. de rei ux. act. l. uni. §. & cum lex, & Instit. quib. alie. lic. in princ. C. de fund. dot. l. 1. & 2. D. eo. l. 3. per Ant. Gomez in l. 30. Tauri. nu. 63.

30 Secundum est, quod fundus dotalis benè potuisset permutari ad utilitatem uxoris, etiam cum proprio fundo ipsius mariti, quo casu alienatio tenet, & mariti fundus ex causa permutationis dotalis efficitur, cum dotis conditio meliorata sit, imò neque impediuntur vir, & uxor invicem permutare, quæ conclusio verissima, & indubitabilis est apud Specul. de empt. & vend. §. 3. loco vers. sed pone uxor, & seq. vers. & dicit Bartol. de Capua singul. 87. quod potest longam discussionem fuit consultum mulierem posse dotem permutare cum viro, si ei esset utile idem firmat Lucas de Pen. in l. curiales. C. de præd. curial. lib. 10. vers. dubium autem est. colum. 1.

31 Tertium est consequens, quod non dicitur in fraudem facere, qui actum facit, quem licebat sibi facere sine fraude, l. qui autem in princ. D. qua in fraud. credit. Joigne. in autben. ex causa. nu. 72. C. de lib. præst. Is enim fraudem facit, qui quod jus non permittit, facit l. nemo damnus, ubi Dec. & Cagn. de regu. jur. Paris. consi. 72. in fi. vol. 3. Socci. consi. 31. vol. 4.

32 Eoq; minus præsumenda est fraus, & simulatio, cum quasi coactè eo modo contraxerit; quia si emisset à viro, etiam uxore consentiente, non tenuisset alienatio fundi dotalis, ut in d. princ. Insti. quib. alie. di. ubi Angel. & alii not. & Specul. ubi su-

pra, & ad. ubique. Ubi autem actus necessitatem habet, cessat suspitio fraudis. ex alleg. per Gabri. consi. 58. nu. 23. vol. 2.

33 Nec obstat, quod afficit, veluti colorata illa venditio: quam primo loco fecit maritus; quoniam ex colore extrinseco tunc arguitur simulatio cum ipse contractus non habet intrinsecam, sicut hic habet ad firmitatem, & validitatem actus: quæ licitè fit ex Bald. per illum tex. lab Anastasio. C. mand. sequitur Fran. Rip. in l. mutuum, in princ. nu. 4. si cert. pet. exornatque Rolan. à Valle consi. 47. in princ. lib. 4.

34 Si verò persona uxoris non interposita esset in permutatione, ut quia villicus permutasset prædium suum cum prædio Joannis, & Joannes illud prædium: quod ex permutatione habuit, post parvum temporis spacium vendidisset villico, esset sine dubio præsumenda simulatio favore vicinorum, ut notanter Ludo. Bologn. consi. 25. Bart. Conf. san. de retra. §. 1. 2. ver. & apres.

Et hic ultimus casus differt eadem ratione ab eo: quem post Tiraquellum in dubium revocavimus, & resolvimus supra vers. hinc redditur vera, ubi non ipsemet permutanti res revenditur, sed alteri verè, & sine simulatione, quicquid dicat Moran. q. disput. num. 26. & Buccin. annuat in addis. ad Napodan. in consue. si quis emit. vers. possidet.

S U M M A R I U M.

1. Juramentum maxima medela litium dirimendum.
2. Ex instrumento elicitur veritatis, & solemnitatis præsumptio.
3. Jurare an teneatur iterum qui semel juravit in instrumentum verum.
4. Juramentum de calumnia, & malitia semper exigi potest, etiam si partes juraverint de veritate contractus, ex qua distinguitur, declaratur opinio Cassanei n. 5.
6. Interrogatoriis quo casu responderi oporteat.
7. Interrogatoria admittuntur etiam ad probandam verita causa contra Menochium.
8. Interrogationes regulariter fiunt in præparatoriis judiciis.
9. Juramentum exigitur conditione ex hac lege.
10. Conventus debet respondere si tenet titulo emptio- nis, & si mentitur, proceditur ad ulteriora.
11. Actio juris congrui non oritur ex interrogatione.
12. De Simulatione in omni iudicii parte opponi potest.
13. Juramentum de veritate precii, an exigatur.
14. Statutum Panborni, ut emptor, & venditor teneantur iurare de veritate precii.
15. Pæna contra fraudantes de contractu ad contractum non extenditur contra fundantes in precio.
16. Textus l. si libertus, de iure protom. expenditur in proposito retractus.
17. Decipientes in precio de dolo tenentur.
18. Proxenetæ, Procurator, Advocatus tenentur iurare, & quandoque uti testes, quandoque non tanquam testes.
19. Hæres emptoris, si ab eo iuramentum exigatur, de credulitate, non de veritate deponet.
20. Declarare tenetur retrahens, extraneo petente, speciem fraudis, & simulationis, quam indefinitè apposuit.

- 21 Vicinus interrogatus è contrahentibus an velit emere, utrum teneatur respondere?
- 22 Vicinus retrahens interrogatur an pro se; vel pro alio petat.
- 23 Latandum est sollemniter per principalem, & per procuratorem, & ità præsumitur, si actuarius scripserit iuratum esse.
- 24 Iurare recusans potest multari.
- 25 Præctica, ut reus recusans iurare habeatur pro confesso.
- 26 Interrogatus an sciverit sibi controversiam futuram non tenetur respondere.

Exigere iuramentum.

EXigere iuramentum) Concordat in hoc antiquæ legi: quam Numa Pompilius tulisse fertur. Ea enim cavebatur, ut cum testes deficerent, dubii contractus fide, & iuramento terminarentur ad diminuendas disceptationes maxima medela. Jus verò regulare est, ut qui fraudem in contractu allegat, is eam probare teneatur, ita & simulationem. *Dec. conf. 463. nu. 8.*

2. Eo præsertim attento, quòd similes contractus celebrari solent palam, & de iis instrumenta confici: ex quibus instrumentis due oriuntur præsumptiones veritatis, scilicet, & sollemnitatis. *Bald. in cap. 1. §. si instrumentum de not. feud.*

In eaque veritatis præsumptione comprehenditur omnia in instrumento descripta fuisse pacta, & à partib. prolata, secundum *Bald. in l. 2. col. fin. C. de rescind. vend. ad exclusionem fraudis, & simulationis,* ut post alios refert *Hippi. Rimin. conf. 196. num. 50. & seq. vol. 2. & conf. 137. num. 45. eod. vol. Rot. a Valle conf. 46. num. 12. & seq. lib. 4. & conf. 47. nu. 26. eo. vol.* Idem non indistinctè admittuntur probationes contra instrumentum, ut hic *not. Aff. nu. 8. vers. secundo dico.*

3. Quid si in instrumento donationis, vel similibus contractuum: qui allegantur simulati, & in fraudem vicinorum, adest iuramentum, quo partes ipsæ contrahentes affirmarunt omnia vera? videtur ubi semel iuratum est sufficere, ne se ponant inter duo iuramenta. *Glof. in r. 2. extra de probat. ibi,* ex quo semel est iuratum, quem *tex. allegat Cassane. rub. 10. §. 12. vers. & apres, late Teraq. de re. tra. lignag. §. 2. Glof. 2. in prin. & est is modus unus inter alios: quibus excusamur, ne iurare teneamur, quos ponit etiam *lo. Bessia. in consue. Alver. des foremenens art. 1.**

Contrarium tamen hic notatur, quoniam constitutio indistinctè obligat contrahentes ad iurandum, itaque non est recedendum ab eius dispositione, secundum *Bened. num. 21. & 25. referente lo. Pappo. in consue. Barbo. de vstra. §. 455.*

Et ratio est, quòd per hanc l. debet iurari ad instantiam vicinorum super ipsa fraude, & simulatione, quæ asseritur ad effugiendum retractum adhibita.

4. Iuramentum enim de malitia semper exigere potest, etiam si partes iuraverint de veritate gestis contractus, per *ten. c. 2. §. fin. de iuram. calum. lib. 6.* qui textus fertur ad limitationem præcedentis regulæ *ex cap. 2. extra de prob. ut ibi in margine.*

Quod expressè dicit *lo. Pappo.* ut cum refert hic *Bened. num. 25.* dum notat iuramentum: de quo

habetur, esse instar iuramenti de calumnia inductum ad detegendum, quòd actum verè est, non quòd scriptum simulatè, quòd & tangit *ead. §. n. 9.*

5. Hinc inferitur cavendum esse à *Cassaneo*, loco ante citato: qui vult, quòd habens pro se instrumentum iuratum non teneatur iurare nisi in casu expresso, idest quando dicitur, quòd non est permutatio, licet partes fecerint permutationem, in aliis autem casibus minimè teneatur per *d. c. 2. de probat.* ex quo inquit consuetudines de retractu sunt stricti iuris, nec extendendæ.

Cui responderi potest ex antedictis eius dictum procedere, quoties peteretur iurari super veritate, super qua semel iuratum est, secus super malitia propter fraudem, & simulationem, cum huiusmodi iuramenti delatio non possit evitari. *d. §. fin. & bene f. cit. Bald. in l. 1. §. sed quando C. de iur. prop. culum.*

Hanc autem iuramenti speciem esse necessariam, ostendit, verbum (exigere) quòd importat necessitatem. *Aff. 5. Not. n. 19.*

6. Et generaliter verum est interrogatoriis esse respondendum, quoties actor probabiliter potest ignorare id, super quo adversarium interrogat ne frustra agat, nam & his casibus fraudis, & simulationis factum alienum est, non interrogantis idem ignarus ipse est, fitque interrogatio super jure: quòd vicino interroganti ex vero contractu competit, non autem super jure eius qui simulate egit, igitur respondere tenetur, an fecerit contractum simulatum, pulchrè *Noviz. in conf. 5. quem sequitur lo. Cephal. conf. 260. quoniam quantum, nu. 13. & seq. volum. 2. ubi agit de interrog. & quando eis sit respondendum.*

Advertendum quoque puto, in terminis nostræ constitutionis huiusmodi interrogationis versari circa probationes super causæ meritis, ex quo simulationis difficultas est probationis, cum occultè fiat in contractibus, ut multis probat *Craw. conf. 156. nu. 7. in verbo ten. huius constitutionis.*

7. Ideo verum respondit *Noviz. d. conf. 5. num. 29. & 30.* interrogatoriæ admitti etiam ad probandum merita causæ, qua in conclusione malè pungitur à *Jacob. Menteb. in tract. de arbitr. lib. 2. cent. 1. c. 51. num. 8. & seq.* Et eodem modo defenditur *Glof. in Lubicuaque in 2. respons. D. de inter. actio.* quæ posuit exemplum cum quæritur à debitore an debeat, ut sic ei postea fiat præceptum de solvendo.

Dico enim, quòd cum datur verisimilis ignorantia interrogantis in facto alieno, interrogatio propter probationis difficultatem procedit per *l. 2. & 3. de inter. actio.*

8. Verum quæ diximus non ità indistinctè Iudex admittet; quoniam interrogationes regulariter non ad litis decisionem, sed causæ præparandi iudicii fiunt. *Andr. Alca. in l. age cum Geminiano, in Glo. super ver. quæretur. C. de transact. quem citat Præf. de Franch. decis. 263. num. 11.* vbi tractat, an lite contestata, parte instante peti possint declarationes.

9. Habentes autem jus protomiseos possunt contrahentes ad iurandum compellere conditione ex hac lege Federici, vel ex simili consuetudine, ita *Bessia. de consue. Alver. loquens in tit. de retract. art. 32.*

10. Potest quoque compelli possidens ad petitionem

mem vicinorum, ut respondeat, & declaret quo titulo possidet, quia cum actio retractus ex duobus causetur ex parte conuenti, id est, quod est emptor, & quod possidet, ad eadem duo cogitur respondere à principio, vt libellus rectè procedat. Igitur à iudice interrogabitur conuentus, si tenet, & possidet, ex causa emptionis, & quamvis mentiatur in titulo, non propterea impeditur processus ad vltiora. *Napod. in consu. ubi domus, ver. ab emptore, quem debitor allegare Bened. hic nu. 58. in fine, super rubr. Napod. refert, & sequitur Affl. §. vs infra 30. nam. 47.*

11 Idem autem processus non impeditur: quia non ex sola interrogatione, & responsione conuenti producit actio: sed ea: quæ competit ex hac lege, & similibus, cum proposita fuerit bene probari poterit testibus, aut aliis probationum generibus, iuxta tradita per *Menoch. dict. casu 51. col. 1. & nam. 6. & num. 12. consentit Nevisano tenenti in d. conf. 5. interrogationes concedi super titulo, quando est causa ipse titulus dandæ certæ actionis, sicut in protomisi est: quæ in illis tribus contractuum titulis locum habet, ut in primo textu notatum est.*

12 Et est notabile, quod de simulatione potest opponi non solum post conclusionem in causa, sed etiam tempore allegationum *Joa. Vinc. Anna allegat. 77. nota litte. 1. per.*

13 Quæro, nunquid emptor, & venditor teneantur jurare super vera quantitate precii expressi in instrumento venditionis, quemadmodum super veritate, aut simulatione contractus? solent enim contractantes ad removendum vicinos à retractu fingere majus precium, quam verè sit conventum. *Jacob. Novell. hic nam. 50. sentit quod sic, id est deferri posse juramentum ad petitionem vicini emptori, & venditori, si est fraus in precio scripto, subditque quod si contrarium ejus: quod juramentum est circa quantitatem precii probatur, ambo puniuntur emptor, & venditor, ut in hac videbis *Tiraq. de retr. lignag. §. 2. Glos. 2.**

14 *Panbormi* de hac ipsa re expressè statutum est. *cod. tit. c. antiquorum civium. vers. Et ne fraus in conventionione precii committatur, tam emptor, quam venditor jurare cogantur, quod in rei veritate non plus, neque minus fuit verè precium venditionis, sed tantum quantum in ipso contractu asseritur fuisse conventum.*

15 Tu autem adverte; quia quantum attinet ad pœnam hic statutam contra fraudatores simulantes de contractu ad contractum, non videtur extendenda constitutio contra eos: qui fraudem faciunt in precio, non solum ea ratione, quod stricti juris est, nec extendendâ, per *Cassan. supra quoque citatum de retrac. §. 12. ver. & apres. in fi.*

Sed considera, quoniam in 2. *tit. 2.* dum præcipitur invitari vicinos, habetur denunciandum esse justum precium, quantum extraneus emptor verè, & sine fraude dederit, in qua subintellecta prohibitione fraudis, nihil dicitur de pœna in eos: qui precium augent in contractu, vel ut carius vendant vicinis suis, vel ut vicinos arceant à protomisi. Sicut constituitur adversus eos: qui in fraudem vicinorum simulant donationes, permutationes, ac similes contractus, vendentes verè, & ementes, quis enim ignorat non tam offendere legem vicin-

nitatis, qui in quanto decipit, quam qui in toto? quia in quanto non excluduntur solventes illud plus, sed qui contractum pro contractu scribunt, omnino excludunt vicinos suos, & ita legem de protomisi evertentes non tam vicinis, quam legi ipsi fraudem hoc casu faciunt, secus in primo, quæ notabilis differentia probatur apertè *in l. si libertus. D. de jure patro.*

Nec ab re, ubi constitutio hæc de simulatione contractuum agens, pœnam addit sub illis verbis (contra constitutionem nostram simulatè egisse) quia cum fraus sit de contractu ad contractum juxta distinctionem *Glos. communiter receptæ in l. contra. D. de legib. teste ibi Murato in suis commentariis. fol. 131.* non solum sententia legis circumvenitur, sed contra legem committitur. *d. l. contra in fi. cum princ. l. seq. per Dynum in reg. certum est, & Canonist. in c. pleriq; ubi Glos. 14. q. 3.*

Præterea, ut sit locus pœnæ in nova lege statutæ, & speciali constitutione oportet singulas qualitates expressas in ea verificari, ex doctrina *Joa. And. in c. 1. de homic. lib. 6.* ergo ad pœnam infligendam emptori, & venditori simulatio contractus ad contractum probanda est, quia de ea constitutio loquitur.

17 Quia igitur actio utetur vicinus in precio deceptus, cum minoris res vendita sit, quam partes scripserint? videtur contra fallentes actionem de dolore dari. *l. 1. C. de dolo, vel ex emptionis contractu per. tex. l. arbitrio Judicis. §. de eo. D. de dolo malo.* Verum cum dolus commissus contra aliquem possit purgari actione ex contractu: in quo dolus dicitur intervenisse, dolus non punitur criminaliter. *l. eleganter. in princ. D. cod. probat. Aym. consil. 6. nu. 105. vers. 2. contra opinionem.*

18 Sed nunquid quod in *tex. dicitur contra emptores, & venditores simulatè agentes, ut teneantur jurare, extenditur ad proxenetas, sed contractus mediatores? hi sunt, qui secundum leges non nisi consentientibus emptore, & venditore tenentur deponere, ut in *auth. de testib. §. quoniam per Lanfranc. in c. quoniam contra. vers. testium receptione, extra de probat.**

Verum hic etiam ipsi principales tenentur declarare, & jurare, ergo non videntur excusari mediatores, quorum par est affectio, & ratio, ut per *Tiraq. in presat. de utroq. retrac. nu. 26.* quod declaratur, ut *infra vers. Probatum simulatè egisse. num. 23.* tenentur igitur respondere positionibus coacti, prout cogitur principis, & eodem modo Procurator, & Advocatus, adversario instante, non autem ut testes *Jacob. Pat. decisio. 294. lib. 2.* Si verò interrogaretur de his, quæ possent scire ante susceptum officium proxenetae, procurationis, vel Advocationis, tenentur deponere, ut testes, id est, idem *Put. decisio. 56. lib. 3.*

19 Hæres quoque emptoris, si ab eo juramentum exigitur de crudelitate, non autem de veritate deponet, ex quo non proprium factum est, & in tertio possessore, idem probat *Tiraq. de retr. consan. §. 2. Glos. 2. nu. 2. & seq. & de juramento cessionarii meminit quoque hic Bened. in fi.*

20 Rursus ex diverso, & ipsi vicini interrogari ex variis causis solent, & respondere tenentur extraneis emptoribus, ne iudicium claudicet, & peioris conditionis sit actor reus. Ut ecce libellus actoris

super simulatione cōtractus allegata nō procederet nisi declararetur species simulationis. *Anchar. confi. 226. nu. 2. Deci. confi. 493.*

Quod intellige, si ipse conventus opponat, & petat declarari speciem simulationis, ita in terminis concludit *lo. Vincen. de Anna alleg. 77. mota lite.*

Et ratio est evidens; nam id: quod pluribus modis fieri potest, debet declarari, & exprimi per quem modum dicitur simulatum, & in quo si ita adversarius declarari petat. *Bald. in lab Anastasio in fi. C. mandati. Paul. Castr. in l. juris gentium. §. do. lo D. de pact. & repeto. in fi. q. Glof. vers. an in libello.*

21 Quid si requiratur vicinus à contrahentibus, ut declaret an velit emere? *Bal. hic nu. 3. & 5. videtur sentire, quod non tenetur cum habeat tempus 30. dierum post requisitionem, & Anton. Gomez. ad leg. Tauri 70. nu. 14.*

22 Solet quoque is: qui vicinitatis jure in venditione præferri vult interrogari, & cum juramento respondere tenetur, an pro se petat rem vicinam, vel pro alio nomen suum accommodans illi postea cessurus, ut hic notat *Benedel. ante finem §. nu. 27. doctissimè Tiraquel. de retr. lignag. §. 5. Glof. 1.*

23 Est autem jurandum sollemniter juxta doctrinam *Innoc. in cap. & si Christus*, extra de jur. jur. nec satis est scribere in libello, quod ita cum juramento affirmat, nisi parte præsentem, & Judice, aut si actuarius scripserit juratum esse, tunc enim præsumeretur sollemniter. *Bal. in cap. 1. quid sit investit. §. si enim dominio. Alex. notanter in l. nam, & postea. §. 1. de jur. jur. per Affl. in constit. puritatem. 3. Not. Ita autem interrogatus jurabit per se, vel per Procuratorem specialem cap. fi. de jur. calum. Glof. in c. qui ad agendum. de procurat. in 6.*

24 Sed quid in recusante jurare, nec Judicis præcepto obtemperante? in hac constitutione nihil dicitur, quare servanda sunt quæ not. in l. 1. §. 1. & §. hoc autem judicium. D. si quis jus dic. non obt. & in l. qui restituere D. de rei vend. secundum *Tiraq. de retr. lign. §. 2. Glo. 2. in fi.* quem non videtur intellexisse *Benedel.* in suis novissimis animadversionibus ad hunc *tex. ver. sed an si emptor jussus jurare*, dum asserit secundum nostram constitutionem recusantem jurare posse re privari, quod certè constitutio hæc non dicit.

Idem *Benedel. in comment. §. ideoque illi. nu. 9.* dicit. Juramentum de quo hic esse pœnale in nolente jurare tam in actores, qui cadit ab actione, quam in reo: qui habetur pro confesso. *Lulti. §. quod si actor. C. de jur. jur. propter calum. tex. est in cap. fin. in fi. extra co.*

25 Non tamen ante habebitur pro confesso, vel ut sibi deterius, quam ter, fuerit citatus inserto tenore capituli super quibus responsio petitur, in tertio, & ultimo mandato, juxta notabilem practicam ritus *M. Curie* 120. item servat ipsa Curia, quod si, ubi *Caravi. declarat.*

26 Ubi verò fieret positio per vicinum, & interrogaretur reus conventus, si non possideat rem: quam emit, an tamen sciverit præsentem litem, & controversiam sibi futuram, ut moveretur, isti interrogationi non tenebitur conventus respondere, nec summo jure cogendus, licet ob ejus recusationem, Judex subinde perpenderet, & suspicaretur læsam esse recusantis respondere conscientiam. Ita habetur in tract. *locor. commum. action. jur. civil. tit.*

in quib. causis libel. nec. §. non requirit. vers. exemplum interrogationis. nu. 20. quod tene muniti.

§ U M M A R I U M.

- 1 Probationes quandoque admittuntur post jusjurandum.
- 2 Jusjurandum, quod pro veritate contractus exigitur, quæ species juramenti sit?
- 3 Juramentum an si propriè probatio.
- 4 Judicis decretum simulationem non tollit.

Post juramentum.

- 1 Post juramentum. Videbatur contrarium; nempe postquam juratum, quod verè, & non per simulationem donatum est, aut permutatum, nullas admittendas esse pro vicinis probationes, auctoritate juramenti, *Affl. hic §. not. & decisio. 63.* Sed hic casus favore habentium jus protomis. potuit specialiter lege hac excipi. per *l. 1. in fi. C. de jur. jur.*
- 2 Et quia juramentum hoc necessarium est. secundum *Affl.* vel ut dicit *Bened. nu. 9.* cum præstetur exemplo juramenti de calumnia, non obstat, neque per illud veritati litis fit præjudicium, ut *C. de jur. juran. propter calum.* Sed & dici potest judiciale respectivè, quoniam verbum (exigere) in judicio exponitur per *Glof. in l. cum quis. C. de jur. jur.* Item aliis placuit hoc juramentum dici debere purgationis: ad quod regulariter sine magnis suspicionibus astringendus non esset, qui publico instrumento utitur, cum simulatio contra prætenditur *Anto. Fab. lib. 4. sui Codicis tit. 14. de probatioq. definit. §. 1. & 59.* ubi dicit per hoc juramentum purgationis non excludi probationes, quæ postea in contrarium asseri possunt, quod non est in juramento decisorio, vel suppletivo. Itaq; probationes simulationis salvas manere vult, neque per juramentum præjudicium fieri, ad propositum nostri *tex.*
- 3 An autem juramentum habeatur pro legitima probatione controversia est, sed cum pars interrogationi respondet, vel positioni, ut hic non dici probationem propriè tenet *Hier. Caval. comm. opin. qu. 7.*
- 4 Quid si decretum Judicis cōtractui accedat, an adhuc simulatio allegari, & probari possit, & non prodesset decretum receptum, est cum potuerit Judex circumveniri, neque causæ cognitio esse potest, ubi actus simulatur, idè decretum nullum *Bal. decis. 183. quem refert collector commu. VJ. opin. de contracti. loco 4. c. 2. in fi. fol. 3.*

S U M M A R I U M,

- 1 Dicitio post quid importat,

Glof. Post Juramentum. Ant. Caputi.

- 1 AN debeat contrarium eius, quod iuratum est constare in continenti? dic quod non. Nam dicitio post, significat, quod etiam ex intervallo potest quæri, ut not. *Glof. ff. de iur. iur. l. non erit. §. in. & de hoc Bar. ff. solu. matrim. l. fructus in sine. post Dynnum. Anto. Caputi.*

SUM.

S U M M A R I U M.

- 1 Donatarius: cui fide donatur, an citetur?
- 2 Revocatoria, vel nullitatis declaratoria differunt
- 3 Nullum est quod simulatur.
- 4 Possidens ex contractu simulato citandus est, tanquam ex contractu vero, non simulato.
- 5 Libellus à vicino afferente contractum simulatum, quomodo concipitur, in quo notatur, & declaratur Afflic.
- 6 Libellus generalis de simulatione declarandus est, & quando.
- 7 Modus articulandi contractus simulationem.
- 8 Simulationem allegans, quomodo eam deducit, ut obtineat,
- 9 Contractus emendi, & vendendi ab aliis, quam à contrahentibus, precio non adiecto, probatur, quo casu solet officio iudicis declarari.
- 10 Modus excipiendi, & excludendi fraudem, & simulationem in permutacione, donatione, &c.
- 11 Permutatio tanquam titulus onerosus in fraudem non presumitur.
- 12 Præcedens deliberatio spectatur.
- 13 Donationis probata causa, excluditur fraudis præsumptio, & quando.
- 14 Probatio simulationis unde sumenda est.
- 15 Confessio extra iudicium quo casu nocet.
- 16 Emptor si negat, & venditor fatetur simulationem cui standum, & quomodo se defendit emptor.
- 17 Iuramento suppletorio num sit locus ad probationem simulationis acceptata per solum venditorem.
- 18 Iuramento necessario, vel suppletorio locus non est, ut quis penam periurii sive principaliter, sive incidenter patiatur.
- 19 Cautio pro vicinis agentibus iure protomisei, ut libellum civiliter concipiant ad emendam pecuniariam.
- 20 Juramentum: quod vicinis defertur, non est de veritate, sed de credulitate.
- 21 Juramentum suppletorium an impediatur, si reus asserat actorem sibi suspectum.
- 22 Simulationis probatio altera de fraude, altera de indicis ad fraudem, ad quam ultimo recurritur.
- 23 Proxenetæ testimonium prodest, dummodo non intulit sua.
- 24 Monitoria generalis an concedenda vicino, ut contractus simulatio detegatur.
- 25 Vicinus non utens iure congrui, non dicitur perdere suum.
- 26 Extranei emptoris non interest à se, retrahi.
- 27 Monitoriis factis, qui scit tenetur revelare, alias quando, & ad quid sit obnoxius.
- 28 Secretum scientes, ut sunt amici, & advocati an teneantur revelare?
- 29 Simulatio contractus non firmatur iuramento.
- 30 Nemo tenetur se detegere, nisi infamatus sit.
- 31 Notarius necne teneatur revelare.
- 32 Monitoria non sunt concedenda in certum hominem.
- 33 Forma libellandi in monitoriis petendis.
- 34 Instrumentum sollemne non est impedimento monitoriis.
- 35 Testium numerus ad probandum simulationem.
- 36 Casu scientiæ in teste, ubi de præcii incertitudine.
- 37 Indicis, & coniecturis simulatio probatur, & plu-

res coniectura remissive.

- 38 Fictio, & præsumptio distinguuntur.
- 39 Dux coniectura an satis sint, vel plures requirantur, quibus simulatio probetur.
- 40 Duo testes quando sufficiunt, satis sunt dux coniectura, cum præsumptiones sunt loco testium.
- 41 Iudicis arbitrium, quomodo regulari oporteat in coniecturis, quibus probatur simulatio.
- 42 Reprehenditur Bened. interpretans Iudicis arbitrium in probatione simulati contractus.
- 43 Literis, sive scriptura probatur simulatio.
- 44 Scriptura, non testibus probatur contractus, qui de sui substantia in scriptis fieri debet.
- 45 Consuetudo Neap. pro instrumentis curialiscibus.
- 46 Donator possidens quomodo in fraudem donasse dicitur.
- 47 Donator fructus ex re donata percipiens, si iusta causa percipiendi non subest simulatam donationem demonstrat.
- 48 Præcarium, & constitutum, ususfru. retentio, sed rescissio fraudis coniecturam non tollunt.
- 49 Pater donans filia in causam futura dotis; etiam si protestatur se administratorio nomine possidere, in fraudis causa esse dicitur.
- 50 Perpenditur tex. l. Pomponius Philadelfus. fam. hercis.
- 51 Donatio filia absque causa facta, non est sine fraudis suspicione.
- 52 Iusta in Patre donandi causa qua.
- 53 Clerici an sint in potestate, & testari possint?
- 54 Nota observationem cum clerico donatur.
- 55 Iusta causa donandi spuris pro alimentis.
- 56 De fraude Ecclesia facta cognoscit Ecclesia.
- 57 Clericus de re patrimonii agens petens restitutio contra laicum, quem iudicem adhibet.

Probatum fuerit simulatè egisse.

Probatum fuit simulatè egisse } Practicemus modo quomodo simulatio in iudicium deducenda sit, & probanda ad finem obtinendi. Libellus variè concipitur secundum factorum diversitates, præsupposita fraude, & simulatione, quæ variis modis committitur.

1 Sed an fictus donatarius, id est, cui simulatè donatum est, vocandus erit? Bened. in princ. §. causa verè dotis. nu. 12. in fi. dicit sic. Nota practicam, quod citatur emptor ad recipiendum precium, & donatarius ad restituendam possessionem, qua autem lege, vel ratione, vel doctoris autoritate probetur nihil dicit.

2 Ubi fraus allegaretur, quoniam revocatoria opus est, cum contractus ipso iure teneat, non idem est allegata simulatione: in qua non revocatoria sententia, sed declaratoria nullitatis contractus, ut post Barro. in l. post contractum. num. 3. de donat. tradit Berous in consi. 145. nu. 30. lib. 2. Hier. Migon. decisio. 76. num. 2. Rota Florent.

Quia verò superius probavimus, prohiberi simulationes contractuum, & contra constitutionem hanc facere eos: qui simulatè agunt in fraudem vicinorum, & probatur ibi (contra constitutionem nostram, & cæc.

3 Sine dubio nullum est, quod simulatum probatur, tanquam factum ad evertendum hanc legem, ex tex. valde notab. in l. si libertus. D. de jur. patron.

da

de quo *tex.* habes *D. Joan. Andr. de Georg. allegat. 22. à num. 2. & 4.*

4 Attamen cum etiam ex contractu nullo transferatur possessio, cum sit quid facti. *Bart. & DD. in l. 1. §. si vir uxori. D. de acq. poss.* citandus est is qui possidet, non tanquam donatarius, aut permutans propter nullitatem tituli præsupposita simulatione, sed tanquam emptor extraneus ex vero contractu; in quo vicinus est præferendus, quod bene probat *tex.* qui simulatè agentes nominat venditores, & emptores, denominando eos ex contractu vero, non ex simulato.

5 Hinc inferitur non rectè loquutum *Afflic. hic num. 28.* dum docet libellum debere concipi tanquam contractus ipso jure valuerit, sed per sententiam sit annullandus, licet bene dicat quod contra emptorem agitur rei possessorem, & ab eo petitur res jure congrui, non obstante simulatione contractus. In eadem quoque opinione, scilicet opus esse actione revocatoria ob fraudem videtur. *Napod. in 1. consue. eo. tit. ver. possidet,* sequitur *Afflic. in §. 3. 6. Notab.* sed loquuntur, de his quæ in fraudem, nos etiam de simulatione.

6 An in libello sit exprimenda fraudis, & simulationis species? & respon. quodd sic, alias non procederet. *Castren. in l. juris gentium. §. dolo. D. de pact. concordantes per Annam singul. 313. ver. libellus contractus simulati.*

Idque intelligit Anna, parte petente; nam omnia sunt declaranda si pars non petit, procedit libellus generalis, *in alleg. 77. nu. 1. & 10. per l. si. C. de anno. excep. & dixi supra ver. exigere juramentum. nu. 20.*

Peti autem potest declaratio, & facienda est, tam ante terminum probatorium, quam post terminum respectivè ad finem deliberandi, vel defendendi testimonio *Jean. P. boy. de Minad.* refert idem *Anna singul. 316.* quod tamen non potui persuadere cuidam Judici, cujus nomen fileo.

7 Præcticam articulandi fraudem, & simulationem, discite à textu hujus constitutionis. Primum est, quod conventio de vendendo, & emendo habita est, vel de locando, vel de in emphyteosim dando Titio non vicino, sed extraneo contrahenti, & iste verè fuit inter partes tractatus, hoc docemur ex *tex.* ibi nisi fortè quis vendendo, &c.

Secundum est, quod licet ita actum ab his foret, tamen pro contractu dictæ venditionis, vel locationis, vel emphyteosim apparenter donatio, vel permutatio, vel similis contractus processat, ex *tex.* ibi (simulatè donaverit.)

Tertium est, quod causa: qua ita fingeretur, & simularetur, fuit ad finem effugiendi congruum in fraudem vicinitatis, & ea de causa ita ab initio sibi vendendo, & emendo caverunt, ex *tex.* ibi contra constitutionem nostram simulatè egisse.

Suntque hæc communibus regulis consona; nam cum non in omni contractu simulatio sit prohibita, cum certi sint contractus: in quibus jus protomis locum habet, ac in iis prohibeatur simulatio non nisi favore eorum: qui jus habent protomis. necesse est, quod qui asserit contractum simulatum, debeat id concludenter & specificè deducere, neque satis esset probare causam simulationis simpliciter, sed etiam ab initio contractus intervenerit, neque enim sufficeret si ex post facto id

ageretur, ad *tex. singulari. l. 4. §. si ab ignoto. D. de manumif. Bald. in l. unica. qu. 10. C. si serv. ext. &* tam in actore, quam in convento: qui super simulatione se se fundat, probat notanter. *Bart. consi. 65. Petrus Nicola. num. 4. alios congerit Rolan. à Valle consi. 47. nu. 25. & seq. lib. 4.*

In terminis exornat *And. Tiraqu. de retrac. l. 1. §. 1. Glos. 14. num. 24. & seq.* propè perpetuum, est, inquit, ut contractus simulatio, & fraus declaratur, detegaturque ex tractatu præcedenti, & id quidem magis, quam ex sequenti, & vide *Aibensf. consi. 9. num. 7. Paris. consi. 56. lib. 1.*

9 Sed cum primum dixerimus poni oportere conventionem emendi, & vendendi, advertet: quod si quandoque testes de certo precio non deponunt, (id enim necessarium est juxta contractus naturam) probant tamen contractum; quandoquidem vicini agentes pro retractu sunt veluti tertii, & alii ab emptore, & venditore, propterea talis probatio admittenda est, quo etiam casu precium: quod nescitur crediturariè declarari solet officio Judicis ex decisione *Bald. in l. 1. C. de reb. alie. non alie. Paul. de Cast. in l. 1. C. de rei vendic. Hippol. singul. 38. in syntag. commun. opin. univer. jur. de contractib. loco 4. c. 8. pag. 35. col. 2. tit. 8. de empt. & vend.*

10 Qui verò se defendit, excipere debet, quod & si tractatus de vendendo dicitur fuisse, ille tamen caruit effectu, idè eo tempore nihil actum est, sed postea intervallo temporisposito, de permutando tantum verè palam, & bona fide convenit. *Afflic. hic vers. 3. probatur. nu. 10.* cui accedit *Caspan. de retrac. §. 12. ver. se la fraude. nu. 17.*

11 Et quia contractus permutationis ex se non præsumitur in fraudem, cum sit titulus onerosus, secundum *Napod. consuet. & si testator. ver. disporre. num. 15. & seq.*

12 Et qui pro donatione se defendit, excipiet adversus fraudem, præcessisse deliberationem de donando, atq; antea donatorem dixisse velle donare, non autem vendere, probatio enim præcedentis deliberationis excludit fraudis præsumptionem, ex his: quæ ponit *Paris. consi. 13. vol. 1.*

Maximè si probaretur causa motiva donandi. *Anto. Capic. decis. 85.*

13 Nam conjectura inducens fraudis præsumptionem, tolli potest probata causa donationis, intellige. Nisi plures concurrent præsumptiones ad fraudem arguendam, ut in alio proposito non longè ab simili respondet *Dom. Joan. Andr. Georg. alleg. 22. num. 37.*

14 Articulorum autem probatio habenda est, aut ab iisdemmet contrahentibus, aut aliunde, quod habetur *in tex. constit. & not. Afflic. in §. nisi quis in princ. & dixi supra Glos. Simulatè donaverit. in dubio autem.*

A contrahentibus duobus modis. primo in judicio, ut dictum est, propter verbum (exigere juramentum) idque caret difficultate, fatentibus illis veritatem rei gestæ; cum nulla major probatio, &c. *Affl. 4. Not. num. 5. Caspane. de retr. §. 12. tex. ou par le serment.*

15 Secundo extrajudicium: quod contingit, vel vicino præsentem, vel absentem, & dic' ut per *Affl. nu. 6. & 7.* quoniam etiam absente vicino nocet constitenti, cum tendat ad declarationem actus gesti, post

- post *Afflic. Casane. in dict. ver. ou par le serment. num. 4. & seq.*
- 26 Quod si emptor negat simulatè egisse, venditor fatetur, ista confessio non est satis ad obtinendum contra emptorem: qui habet pro sua negatione contractum palam celebratum donationis, vel alterius, in quo non habet locum jus protomis. idè debet actor simulationem aliis modis fulcire, & supplere. E contrario verò reus debet elidere, & enervare illam confessionem venditoris aliquo modo repudiando, *Affli. hic in fi. num. 29. & 30. Casan. ibi nu. 9. vers. sed quero pone quod proximus. Bened. in Annadver. vers. & delato juramento emptori, exornatque Tiraq. §. 1. de retr. lignag. Glo. 14. num. 46. & 53. quem sequitur meritiss. Pras. Vincen. de Franch. decis. 60. nu. 13. & 14.*
- 27 In eo autem, quod *Afflic. & Casaneus* asserunt, locum esse juramento suppletorio ad probationem simulationis acceptatæ per solum venditorem, præsupposito quòd is semiplenè fidem fecerit pro vicino, vel contanguineo dissentit ipse *Tiraqu. d. num. 53.* Ipse enim consanguineus, vel vicinus, qui ad supplendam probationem juraret, de alieno facto juraret, & deponeret. Nec Judex pati debet jurare ignorantem verisimiliter, allegatam fraudem, est enim is: qui jurat quasi testis: qui debet scire veritatem per sensum corporis. *Glo. magistra in l. bona fidei. C. de reb. cred. Bart. & alii in l. admonendi. D. de jur. jur.*
- 28 Addo, quòd si vè principaliter pœna perjurii incurtatur, vè incidenter, nunquam est locus juramento suppletorio, ut & sentit *Afflic. hic. nu. 30. ergo & bene facit decis. Capp. l. Tholos. 143. item fuit quesitum, ubi est bona addit. de qua Jo: Arno. soliloq. 69. si actum est injuriarum. Marsil. singul. 635. Cas. Corta in suis memori. ver. Pœnam petens.*
- 29 Propterea docetur actor allegans simulationem, ut libellam concipiat, concludens ad emendam pecuniariam tantum contra eos: qui simulatè egissent jus protomis. evitandi gratia: ex his: quæ docet *n. 1. ab. Boer. decis. 85. num. 5. vers. sed prædictam simulationem intelligem, & Afflic. in fine hic.*
- Nam si proponet emptorem, & venditorem simulatè egisse in fraudem sui juris protomis. ac propterea uti perjuros puniendos, non esset locus juramento necessario, vel suppletorio, ex quo sustinebunt perjurii pœnam, ut *in tex.*
- 30 In petitione igitur civili actor si ad jurandum admitteretur, non quidem de veritate jurare potest propter verisimilem ignorantiam alieni facti, sed de crudelitate, quamvis secundum leges Longobardas admitteretur ad jurandum etiam de eo: quod penitus ignoratur, *Glof. not. in l. si contingerit. qual. quis se defen. debeat. per illum tex. quam ordinationem reprehendit Andr. Iser. in cap. uni. de nor. feud. in fine, & vide Tiraquel. de retrac. lignag. §. 2. Glof. 2. nu. 2. & sequen.*
- 31 At si reus, t. mens ne Judex actori in supplementum probationis juramentum deferat, asserat actorem esse sibi suspectum, ex hoc non posse juramento suppletivo esse locum tenet *Miscar. de probatio. volum. 1. quest. 9. nu. 56.*
- Sed contradicit ei *Hieronym. de Caval. commu. opin. contr. commu. q. 3. nu. 24.* dicitque omnia dependere ab arbitrio Judicis cui non debet cautelis obviari.
- 22 Probatio per testes distinguenda videtur duobus modis. Primo, cum de ipsa fraude, & simulatione deponunt. Secundo, cum judiciis, & conjecturis ad fraudem, & simulationem præsumendam: quæ duo capita videbis apud *Afflic. hic latè tractata. 4. Not. nu. 8. & 10. quem sequitur Casan. rub. 10. §. 12. in tex. se la fraude es trovew.*
- De fraude, & simulatione difficillimum est habere specificas probationes, cum clam fiat, idè raro primus modus practicatur, neque enim potest liquidè probari, sed recurritur ad conjecturas verisimiles, sicut in dolo. *Jaco. Butrig. in l. cum ea, in addit. ver. versio adverte. C. de transac. & est secundus modus.*
- 23 Specifica verò probatio à nemine melius habetur, quam à mediatoribus contractus: quos dicunt proxenetas, proloquutores, & amicales compositores, hique volentes testificari admittuntur, sicut alii testes, & probant, ex relatis per *Petr. Beninten. decis. Bonon. 61. nu. 7. & 8. ubi & Tiraq. meminit.*
- Quibus consentio, dummodo mediatores isti non spetent lucrum ex proxenetico, propter eaque *Bald. notanter dicit consi. 50. vol. 2. vide Gabr. Roma concl. 1. de testib.*
- 24 Cùm nemo volens spontè fraudem, & simulationem detegat recurritur ad monitoria generalia ad finem habendi revelationes, sed aliquando contradixi motus: quia juxta decretum S. C. Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. non de re levi concedenda sunt. Nam qui emit non dicitur augere patrimonium, ex quo solvit precium, sicut qui vendit non minuit cum habeat precium, dicit *Napod. in consue. quartam autem. ver. ante quartam constitutionem, meritiss. Pras. de Franch. decis. 435. nu. 20. 21. & 29.*
- 25 Et qui non utitur jure congrui cedendo, vel renunciando jus prælationis, non dicitur alienare suum. Neq; dimittere aliquid de proprio, imò experientia docuit multos pro retrahendis rebus vicinis ære alieno gravatos, cum non haberent præsentem pecuniam, cursu temporis operi succubuisse cum amissione propriæ rei, & rei retractæ, ut novissimè considerat in Universitate volente præferri, & ad Regium Demanium admittit *D. Jo: And. Georg. alleg. 7. nu. 14. & 15. & 25. juncto d. c. 3. Concil. Trid. ibi (pro perditis, aut subtractis rebus ferri solent.)*
- 26 Et minus extraneis emptoribus concedi deberent ab ordinariis hujusmodi generales monitiones, & excommunicationes ad finem revelandis: Nam eorum non interest rem à vicinis retrahi, quoties timent, quòd vicini non ad eorum commodum, sed pro aliis ad retractum veniunt, habent enim ipsi extranei precium restitutum, & idemnes fiunt necessitate legis hujus. *Afflic. ad rubri. de jur. protom. nu. 10. vers. 8. Princeps melius probat Bald. in eod. tract. nu. 6. concludens, quòd extraneus emptor, donec potest res jure protomiseos avocari, non potest conquæri de fraude, nec de læsione.*
- 27 Sed pro vicinis de fraude, & simulatione conquærentibus practicanter istæ monitiones, & excommunicatio contra non revelantes, & qui scit & non revelat, tenetur ad omne damnum: quod evenit vicino, dicit *Thomas Zerula in praxi episcopo. ver. jus congruum.*
- Idque posset habere locum, quoties magni interest

resset vicini, & ingens locum amitteret, si deesset competere retractus, ex his quæ ponit *Arno. Ferron. in consuet. Burg. de retract. §. 15. ver. præcium re ipsa persolvendum. Nevizan. Sylv. nuptia. vers. monitoria. nu. 49.* latè examinat *Jo. Guttir. canon. questio. lib. 1. c. 2. nu. 61. Praxis Archiepisc. Neap. c. 1. nu. 7. novissimè Petr. Anto. Lazar. cano. practis. et questio. sectio. 1. quest. 18. n. 3.*

Quod erit ab Episcopo examinandum, ut talis sit causa: quæ ejus animum moveat, cum totum hoc in ejus arbitrio, & conscientia sit positum, per *tex. d. c. 3. & ideo dolet. Navarr. consi. 10. de offic. jud. ordi. vers. his tamen non obstantibus, quod plurimi plurimum errant in his monitionibus: quas super rebus perditis, & furto subtractis passim solent dare O. dir. vii.*

28 Verum dubitari solet, cum hæc conventiones, & cautiones in secreto fiant amici: de quibus fidentum est, & qui secretorum custodes esse debent, tenentur ne propalare, & quid si nemini dicere se jurejurando astrinxerunt? *Andr. Ifern., & Afflic. in c. 1. quib. mod. feud. amitt. quadam notatu digna recolunt pro custodiendo secreto, & non revelando, etiam si expressè non sit promissum, quod non pendent.*

Quod tamen restringitur, nisi superiore cogente assumerentur in testes; quoniam & testificari, & revelare tenentur, omnis enim præcedens promissio, & juramentum intelligendum est, excepta Superioris autoritate, & sine justa causa. *Innoc. in c. qualiter, & quando, in fine, de accusat. cum aliis per Marfil. singl. 424. Sylva nuptialis lib. 3. in princ. nu. 45. ampl. 5. Caravi. super risu. Item, quod omnes officiales. 3. nu. 9. 11. & 12.*

Majus dubium est in Advocato. Nam in facti contingentia refert hic *Bened. in animadvers. Advocatus vi monitorialium propalasse omnem præcedentem fraudis tractatum ad effugiendum jus retractus. Sed cave namque Advocatus non modò non tenetur prodere ea: quæ scit occasione consilii quod clienti præstitit, quinimo obligatur ad ea celandum. Afflic. in consi. Advocatorum. 2. Not. vers. & si Advocatus sciat, sequitur Præs. de Fran. ch. decisio. 222. nu. 10. & inde.*

Vereor tamen ne, & ipse Advocatus tenetur, est enim res illicita: quæ secretò committitur, quare neque si jurasset excusatur a non revelando illicito. *Glos. in c. ego N. ver. nulli pandam, de jurejuran. ubi Abb. & ceteri. Rom. sing. 512.*

29 Sicut nec juramento ipse retractus simulatus: quem jus reprobatur, & illicitum facit, comprobatur *Roman. consi. 44. Anto. Burt. & Imol. in c. cum contingat. de jurejuran. vide infra Glos. fieri irrita, idest in præjudicium tertii, idest vicini, ex traditis per Hier. de Cavall. commu. opin. contr. commu. qu. 502.*

Ego si casus accideret, & Advocatus consulissem aliquid tale, (quod certè non feci.) mætu excommunicationis, & si non dicerem publicè revelando, cum ipse solus scirem secretum, Prælato tamen admoventi in secreto detegerem: qui posset providere charitate paterna partes componendo, ex his quæ notanter colligit *Neviz. in d. Sylva. num. 45. in si. ubi meminist Rosar. Busli. Franc. Rip. de peste, & alios.*

30 Neque enim teneor, indicare memet ipsum,

quandiu non sum infamatus illicitæ rei consilium præbuisse. de quo latè *Neviz. ibi. 4. ampl. nu. 36. & inde.*

Vide *Petr. Foller. in praxi crimin. Cano. 2. par. Jadic. ver. testibus diligenter examinandis. nu. 33.*

Est que notatu dignum, quod observandum tradit *Anto. Fab. in suo C. lib. 4. de probatio. definit. 54. idest lite contestata, cum ad instantiam litigantium petuntur, & conceduntur monitoria, poni solere clausulam (parte, & consilio exceptis) pro consilio intelligens Advocatum, & Procuratorem, qui tenetur servare secretum sui clientis, & definit. 68. so. tit.*

31 Atque in majori discrimine videtur esse Notarius maximè iure Longobardo, qui cum constituebantur iuramento subiacebantur, nullatenus colludium scribere, & qui hoc fecisse præterito tempore inventus fuerit, ut præsentialiter damnetur, idest hoc tempore puniatur pro crimine præterito, *sen. est in l. 25. de offic. Jud. in Longob. ubi Not.*

Unde non possum non admirari, tam facile monitorialia concedendum crimen illiciti concludii, & simulationis, & dolosæ fraudis exponitur, & personæ certæ nominantur, quæ in contractu asseruntur fraudem commisisse, & simulatè egisse, quo quidem casu cum adversarii certi sint, & huiusmodi ædicta, & monitoria generalia sint, non specialia, concedenda minimè sunt. *Sylva ibidem nu. 48. vers. limita. secundo, & 4. limita. nu. 50.*

32 Est quoque unum de requisitis in huiusmodi monitoriis concedendis, non esse certum, in quem conceduntur, aliqui via ordinaria expediri oporteret. *Riminal. Jun. consi. 357. vol. 4. ut eum refert, & sequitur Joan. Baptist. Costa de remediis subsidiar. c. 14. in prin. vers. quartum est.*

Illud quoque ab ordinario cavendum omnino animadvertimus, ut cum petuntur, & publicantur non desit verbis modestia, si enim futurum sit, ut alter infametur, æisque æstimatio iniuriosè lædatur per expressionem colludii, fraudis, & simulationis, minimè ista concedantur, ut optimè docet idem *Anto. Fab. d. tit. de probatio. definit. 49.*

33 Formabis igitur sic. Coram Reverendis. Episcopo exponit Titius fuisse alienatum prædium coniunctum, & confine suo, quod habet in tali loco, & cum ignoret veritatem contractus habiti inter C. & P. & vereatur ne aliter scriptum, quam contractum ad excludendum ipsum exponentem: cuius valdè interest illud habere iure vicinitatis, & congrui, pretio, & sine fraude convento. Supplicat monitoria sibi generalia concedi veritatis detegendæ gratia.

34 Idemque observandum puto in ea facti specie per *d. Jo. Baptist. Cost. remed. 13. nu. 8. & seq. asserentem, concessas monitiones huiusmodi ad detegendam simulationem venditionis factæ prædii censiti in personam immunem pro evitando onere collectæ, non obstante publico instrumento sollemni, & iurciurando vallato. causa scilicet, ut verbis temperetur; nam ut ait *Apost. Jacob. 3. si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Offendere autem, & verbis dicitur, qui scribendo iniuriam infert. Roman. consi. 378. fit tamen minor in genere, quam cum in specie Alcia. consi. 40. nu. 7. lib. 5. August. Bero. consil. 161. vol. 3. Adhæc eadem videbis dictum Anto. Fab. citato tit. definit. 50. Sed quod ipse**

ipse de significatione dicit loco, & vice monitorialium permittenda, ne quis in iis publicè infamia afficiatur, apud nos non servatur.

35 Sed quòd testes requiruntur, & sufficient ad-versus instrumentum, cum tractetur de annullanda fide publicæ scripturæ? doctores variè opinati sunt itaut communem contrà communem adducat Hieron. de Caval. quæst. 43. in speculo commu. contra commu. resolvi tamen potest quæstio ex hisquæ distinctè tradit Jacob. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. cens. 2. casu 105. plenè Tbor. Grammat. consi. 51. nu. 4. & 5.

Verum nos non dicimus contra instrumentum, quòd non est in se verum puta quia partes contrahentes aliter dixerunt, quàm quod notarius scripsit, argentes falsum, ut doctores ibi quærunt, & resolvunt.

Sed contractui, in vero instrumento maliciòse posito, contradicimus, quia simulatus, & imaginarius in fraudem vicinorum compositus fuit. hic enim potest esse unus ex illis modis quos DD. ponunt, & Pau. de Castr. in l. jurisgentium. §. dolo. de pactis.

36 Testes autem quomodo scientiæ causam reddere debent, ut videantur habuisse veram notitiam contractus: qui simulatè initus dicitur, pulchrè Alex. consi. 28. vers. non obstat etiam si dixerunt. vol. 5.

37 Secundus probandæ fraudis, & simulationis est propter testimonia de judiciis, & conjecturis, qui modus est frequentior propter defectū veræ, & lucidæ probationis. idquæ in omnibus simulationibus uti regulare, probat Afflic. in cap. 1. de feud. dat. in vic. leg. comm. nu. 11. quem cæteris hac in re diligentiorrem commemorat Alvar. Valaf. consil. tom. 1. consi. 5. nu. 21. vers. 5. casus.

Et in hac congrui, & protomifeos materia valdè accuratè idem Afflic. hic num. 10. vers. 3. probatur, post quem Benedel. à nu. 5. vers. simulatio cum clam fiat.

38 Sed videtur ob stare; quòd cum agatur hic de amissione rei, & præcii, probatio simulationis à statuto requisita debet verè probari, non præsumptivè ex indiciis, & conjecturis, ut in alio proposito Ferran. Gargia. consi. 72. nu. 5. Sed resp. quòd erravit malè confundens præsumptionem cum fictione de qua loquitur l. 3. §. hæc verba D. de neg. gest.

Plures conjecturas, quas simulatus contractus argui potest enumerat Borgni. Cavalc. decis. 48. Sed & casus ferè innumerabiles ad arguendum dolum fraudem, & hujusmodi hominum malicias concegit Luc. de Pen. in l. quemadmodum, C. de agric. & cens. lib. 11. & vide Joseph. Ludov. comm. opin. conclu. 51. qui ponit 32. conjecturas ad iudicandum contractum simulatum.

39 Tres autem conjecturas requiri, quibus simulatio probetur, dicunt communiter doctores, teste Paulo Castr. consi. 74. vol. 2. Vivi. commu. opin. relatus in Syntag. opin. de Magistr. loco. 2. c. 11. fol. 171. ubi in proposito juris hujus protomif. agunt, a quibus stat Rolan. à Vall. consi. 5. lib. 4. aliis est consi. 47.

Sufficere tamen duas probatas esse, ex magis communi asserit Paris. consi. 54. nu. 8. & 62. lib. 1. ut eum refert Bened. hic nu. 5. vers. simulatio quip. pe. cujus opininis ratio asseritur per Aym. consi. 156. num. 7.

Ego accedohis: qui tres volunt esse: quibus videtur consentire Afflic. decis. 40. nu. 18.

Vel conciliemus distinguentes, alias esse leves conjecturas, & præsumptiones verisimiles, & debilia argumenta, & hæc, quamvis sufficere videantur ad probandam simulationem ex adductis auctoritatibus. Aym. d. consi. 156. non tamen debent esse minores tribus. Secus si concludentes forent, & quæ coniecturæ videntur perfectæ; & satis essent duæ.

40 Ad huius distinctionis probationem utor eodem argumento: quo Aym. & ibi, & qui cum eo sentiunt, dicunt enim. Sicut in materia probabili per testes, regulariter duo testes sufficiunt, per l. ubi numerus. D. de testib. ita in materia per testes non probabilis: in qua præsumptiones subrogantur loco testium sufficere debent duæ præsumptiones ut subrogatum sapiat naturam ejus: in cuius locum fit subrogatio. l. si cum §. qui iniuriarum. D. si quis caut.

Nunc glosa maiorem propositionem respondens, & distinctionem probans, cum quid per testes probabile, contrariam habet iuris præsumptionem, sicut est in proposito improbato permutationis, vel donationis: quæ per instrumentum constat, non nisi per tres testes idoneos probandum est, & tunc duo testes sufficiunt, quando hi duo sunt multum excellentes, ut ex Speculatore Juso. & aliis proponit in terminis retractus. Casanc. cod. 1112. §. 12. num. 12. & 13.

41 Duas ergo coniecturas multum excellentes admitteremus, & ni expellant, requiremus tres, ut dicamus simulatum contractum contra tenorem instrumenti. Atque ita Judex debet regulare, & non vendere hæc tractando suum arbitrium, dum habetur, coniecturas sufficientes in probanda simulatione remitti eius arbitrio per Afflic. d. decis. 40. Aym. d. consi. nu. 14. Iacob. Menoc. de arbitr. lib. 2. cens. 3. cas. 247. Surdus: qui concordantes citat. decis. 23. in fi.

Animadvertet in primis, que sit in teste peritia, dum deponit de tenore, vel contra tenorem instrumenti, neque enim probat si non est peritus. Surd. consi. 144. nu. 2.

Pariter, & respectu quantitatis: quæ in contractum deducitur, differentia est iure regni; quia in minori quantitate, duorum, in maiori trium testium subscriptiones requiri, habetur in constit. instrumentum robur, sit. de fide, & auctor. instrum.

42 Ex quibus præmissis confunditur apertissimè, quod nimis perfunctoriè posuit Benedel. in princ. constitu. nu. 69. & seq. in ea quæst. cum separatim re vendita vicinus ex propinquitate reliquæ partis petit etiam primam: cui non erat coniunctus, vult enim ipse admitti ad retractum propter fraudis coniecturam, si ita iudicii videbitur, neque aliud requiri; nam inquit, si vis inspice iudicis arbitrium: cui id omne dignoscendum relinquatur, res alia non indigebit discussione, & quod iudicis arbitrio committatur cognitio fraudis pugnam hanc omnem dirimendo, est tex. secundum eum in c. de causis de offi. & potest. Judi. deleg.

Sed non advertit, quod ibi præsupponitur contumacia: quæ si nullam habet, à iure pœnam statutam; tunc iudicis arbitrio ex circumstantiis infligitur, ut tex. idem habet, & omnes notant, in hac verò constitutione expresse requiritur probatio

fraudis, & simulationis, igitur non soli Iudicis arbitrio stabimus, unde sententia efficiatur venalis, & iustitia vendatur, contra *c. non sane. 14. qu. 5. 11. q. 3.* non licet & ab omni specie, ultra de vita, & honest. cler. Venditur autem plerumque ab his: qui jurisdictioni, precio dato, præficiuntur, ad *l. 1. & 2. extra ne prala. vic. suas.*

43 Probatur autem non solum testibus iis modis quos diximus, simulatio, sed & literis, sive scriptura, communis est opinio relata in *syntag. opin. de contractib. loco. 4. cap. 2. vers. Simulatio contractus, ex vivo opin. 185. lib. 1. E. Saarez.*

44 *Afflic. hic nu. 8. vers. 2. dico,* tangit hoc probationis genus, dum ponit, quod probatio fraudis, & simulationis per testes non procedit, cum contractus esset factus in scripturis scriptura existente de substantia contractus; quia tunc non posset contrarium probari nisi per scripturam, allegat *Petr. de Perus. in cap. ad nostrum, de empt. & vend. & notata in l. generaliter. C. de non nume. pecu. de claros Casan. in consue. Burgun. de retrac. §. 12. nu. 7. & 8. vers. se la fraude,* quando quis vult probare contra tenorem instrumenti, secus si contra solemnitatem, vel præsumptionem.

Tu autem exemplifica in propriis terminis nostri Juris protomis, ubi quis vellet probare simulationem in contractu emphyteusis, puta quod convenerunt Titius, & Mævius super ipsa emphyteosim qua per constit. hanc locum habet congruum, ad fraudem verò vicinorum finxerunt alium contractum; qui enim ita simulatum diceret contractum, deberet ipsam emphyteosim non nisi in scriptis probare; cum non aliter ab initio valeat contractus *Glos. & commu. dd. in l. 1. C. de jur. emphyt. quos sequitur Jul. Clar. in §. emphyteusis quaest. 4.*

Quid è contractio, iuste consuetudine, ut in emphyteusi cesset jus congrui, & instrumentum esset celebratum de emphyteusi, contra quod vicini allegarent simulationem prætendentes in rei veritate fecisse contractam emptionis, & venditionis, & videtur non admitti probationem per testes per præmissam rationem, quod necessaria est scriptura in emphyteusi, ut arguit *Affl. in terminis consue. Neap. de jur. congrui decis. 72. Nardus Andr. n. 7.*

Intelligit tamen *Affl.* ibi quoties testes non essent concordēs in deponendo super ipsa simulatione, secus si probarent tenorem ipsius contractus emptionis verè gestæ, quoniam tunc attendere verus contractus empti, non simulatus emphyteosis.

Ratio differentie hujus casus, & præcedentis est prompta, quia cum simulatur emi, quod in emphyteosim verè accipitur, probanda est emphyteusis, & ejus tenor qui non aliter quam in scriptis ab initio fit, sed cum simulatur emphyteusis apparenter, probanda est emptio verè contractæ, cujus tenor non indiget scriptura, sed satis est testibus probari consensum de re, & precio. *l. non idcirco. C. de contractib. empti detrahendo ex traditis in l. contractus. C. de fide instrum.*

45 Sed Neapoli specialis est consuetudo, quod instrumenta curialica non possunt per testes argui simulata, dummodo ille qui habet instrumentum pro se, sit in possessione rei de qua agitur. *consue. contra instrumenta in princ. sita. de instrum. consue. per curial.* Et tamen venditio cuius est ibi men-

tio non requirit ad sui perfectionem instrumentum etiam secundum illas consuetudines, ut notat in *consuetu. 1. de contrab. empt. & arris. d. d.*

46 Hoc quod de possessione rei tetigi, in controversiam venire solet quoties de fraude, & simulatione queritur. Nam si qui emit, & postea donavit, quamvis dixerimus supra ver. simulatè donaverit, non esse locum protomisi, vel congruo, id procedere videtur, dummodo possideat donatarius; quoniam si post donationem emptor idem reperitur possidere, donatio dicitur in fraudem. *Afflic. not. in §. 3. num. 8. in fi. & §. 4. nu. 16. vers. in contracta autem donationis, allegat tex. l. sicut. super vacuum. D. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Bart. in l. post contractam. D. de donat. & est de mente Napodan. in consue. si quis emit. ver. possidet.*

Namque, ut dicit *Bart. in d. l. post contractam. vers. sed quid si venditor.* ubi in contractu adest suspicio fraudis, requiritur corporalis traditio, neque precarium tolleret simulationis præsumptionem. *Jo. Thom. Minad. consi. 28. Francis. Ant. Villaz qui in terminis fraudis ad excludendos vicinos loquitur post Napod. in consue. Instrumenta. ver. per venerit. sit. de instrum. cons. c. per Curial.* dum notant secundum illas consuetudines in donationibus requiri rei donatæ possessionis traditionem; quia tales donationes fiebant plerumque in fraudem, vel ut fraudarent aliquos jure congrui, & ob hoc donabant, vel permutabant, quoniam his contractibus cessat jus congrui, vel ut aliquos excessus committerent, &c. *Napodan. Joan. de Amicis consi. 1. vers. & in casu nostro, agens de conjecturis fraudis juxta consi. Sancimus. subdit.* Tanto clarius evidenter apparet fraus; quia post donationem & semper donatores conventi tenuerunt, & possederunt, ac tenent, & possident quomodo: de qua agitur, eamque fabricarunt, & reparaverunt eorum sumptibus, per *l. sicut. §. super vacuum. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Bart. in d. l. post contractam, & Modern. in terminis in §. Nisi. ita Anaic. qui modernum intelligit *Afflic. am* suo tempore commentatorem hujus contit.*

47 Par est ratio perceptionis fructuum ex re sic in fraudem donata ad arguendam simulationem, ut in dictis locis, nisi iusta aliqua ratio esset interim percipiendi, ut considerat, ponitque *Peregr. de Jure ff. lib. 5. titu. 1. num. 160. vers. tertia est.*

48 Quibus & ego accederem, cum aperte à Doct. ribus diffinitum frequentius sit, quoties causa præsumenda simulationis, & fraudis inest, neque ususfructus retentionem, seu reservationem ad tollendum ejus fraudis, & simulationis conjecturam, sed corporalem traditionem requiri, ex pluribus probat *Tirag. in tracta. de consi. & precar. 3. par. limit. 9. à na. 7. ad finem tex. l. 1. C. de suffrag.*

49 Itaque patet ex his nihil prodelle cum pater donans filie in causam futuræ dotis protestatur à modo administratorio nomine possidere, mutata sibi possessionis causa, quicquid hac in re dubitet, & pro filia sentiat cogitabundus. *Camill. Saler. ad Napod. in d. consue. d. si quis emit. ver. possidet.* Mutatio enim causæ possessionis favore personæ conjunctæ: de qua suspitio haberi potest, ubi fraus, & simulatio coniici potest causa existente respectu tertii, minimè bonam fidem præsumi facit, ex dictis *Bald. in l. 1. vers. ex hoc patet. C. de donat. ant. nupt.*

nupt. & in l. i. vers. sed qua est ratio. C. de suffrag. Angel. in d. §. super vacuum, vers. fallit quando talis, cum alijs à Tirag. citatis d. limi. 9. num. 5. & limit. 25 quæquid aliter sentias Peregr. d. num. 160. tertia est.

50 Idque confirmari potest, quia *sex. in l. Pomponius Philadelfus. D. famil. herc.* probans sustineri donationem à patre in filiam familias collatam, atque dominium ipsi filie acquiri, quamvis in potestate patris constituta, intelligitur sane si modò res verè tradita est ipsi filie citò, ita ut recedat à patre ex causa dotis, quod declarat *Cynus post Jacob. de Aren. in l. pactum. C. de pact. convent. clariss. Paul. de Castr. consil. 346. libr. 1. Socin. Jan. consil. 44. num. 5. lib. 1. post quos Jacob. Menoch. tractu. de præsump. lib. 3. præsump. 29. num. 80. & inde.*

Ad hæc videndus est *Barol. Veronen. de simul. contrac. sub num. 5. & in præsump. 24. num. 76. & ad d. l. Pomponius, vide Costam in memor. vers. dona. inter patrem, & filiam.*

51 Cauti sint igitur vicinorum advocati impugnantibus hujusmodi donationum contractus, ut deducant, quòd illa retentio possessionis rei donatæ facta fuit in fraudem ipsorum causa evitandi congruum, sive protomisim, neque extitisse causam donandi eo tempore: quæ quidem causa magnum præstat argumentum, vel ad impugnandum, vel ad defendendum, quod simulatè, & in fraudem processu sic allegatur, juxta ea: quæ tradit *Alex. notanter consil. 28. vol. 5. à nu. 7. ad 10.* Et est una ex præsumptionibus *Barol. in d. l. post contractum, & consil. 65. Petr. Nicola, quæ communiter recipitur per DD. teste Peregr. de jure fisci lib. 5. tit. 1. n. 160.*

52 Inter causas autem donandi filiis: quæ necessitatem in se habere videntur, ne sit locus conjecturis fraudis, & simulationis non solum est causa dotis, cum pater teneatur dotare filiam, & donatio propter nuptias: quam pater teneatur pro filio facere *Jun. sen. l. ut liberis. ubi Pan. de Castr. C. de collat. Dec. ibi, & in aut. ex testamento. C. eo.*

Sed quod plerumque fieri vidimus, & practicum, est causa clericatus ipsius filii, solent enim patres filiis futuris clericis aliqua bona stabilia donare, cum non debeat quis clericus ordinari sine aliquo beneficio, aut re patrimoniali. *c. neminem, & cap. seq. 70. distin. c. Episcopus, extra de præben. & dign. Calder. consil. 1. tit. de vita, & bon. cler. & est hodiè constitutum per S. C. Triden. sess. 21. de reformat. c. 2. ubi ita cavetur. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi: quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum. Eo quoque prius prospecto patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse: quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extinguere, vel remitti nullatenus possint, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, &c.*

Per quæ videtur absque dubio filio assumenti clericatum, si aliunde ipse non habeat quo vivere decenter possit, collatam donationem à patre ex justa causa procedere, quinimò ex causa necessaria arguendo à matrimonio carnali ad spirituale. *Aym. Crav. consil. 136. in fi. vol. 1.*

53 Qua etiam in re illud quoque animadverti potest,

quòd ipsi Clerici sæculares, quamvis quòd ad profectitia in parentum potestate sint, non sic tamen quo ad adventitia post clericatum quaesita; in his enim nullum utumfructum pater habet. *l. sacrosanctæ. ubi Bald. & alii notant. C. de Episc. & Cler. Innoc. & Abb. in c. quia nos extra de testam. ubi Did. Covar. num. 2.*

Nam neque ipsum Sacerdotium à nexibus paternis filios eximere jure civili est expeditum, per *sex. in aut. de sanctiss. epif. §. presbyteros*, secundum verò canon. distinguitur simplex clericus ab eo: qui est in sacris, nam in minoribus ordinibus constitutus dicitur esse in potestate, nisi expressè mancipetur, secundum *Gl. fin. in cap. cum voluntate, de senten. excom. ubi in margine hæc utriusque juris differentia adnotatur.*

Sed quantum ad factionem testamenti, etiam in prima tonsura constitutus poterit testari, si vè habeat, si vè non habeat beneficia: probat *Rolan. à Valle consil. 16. post Veronen. caas. 113. Jo. Dilei. de arte testam. in princ. 1. caus.*

54 Cautio est ergo, cum filius clericatur, ut ei donetur data notitia Episcopo, sic causa vera existente, propter quam pater ad donandum quasi necessario inducitur, quamvis in rei donatæ gubernio remaneat, si filius adhuc ejus ætatis sit, ut rebus suis vacare non possit, non propterea præsumenda erit fraus, & simulatio, quoniam causa possessionis mutata est verè, ad notata *in d. §. super vacuum Bal. in d. l. 1. C. de donat. ante nupt. Tirag. & Alex. in locis ante citatis.*

55 Justa etiam esset donandi causa alimentorum in filios spurios de æquitate canonica, *c. cum haberet, extra de eo, qui dux. in uxor. quam poll. per adult. nota. in aut. ben. ex complexu. C. de incest. nup. Bar. in l. fi. de his qui ut indi.*

Non sic tamen concubinæ, dicunt DD. ut per *Aym. consil. 229. vol. 2. posui in tractu. de meretric. par. 2. de odiis.*

56 Sed quia de clericis, & de fraudibus actum est, advertendum ponit casum quotidianam. *Petr. Raden. in compend. jur. cano. ad titu. de foro compet. cap. cum sit generale;* Nam quando clericus de pecunia Ecclesiæ emit prædium, & fecit simulatè instrumentum in faciem consanguinei, de ista fraude poterit Ecclesia cognoscere, ex doctrina *Innoc. ibi:* qui tenet, Judex Ecclesiasticus est competens, cum Ecclesia læsa adversus privatum restitui petit, sequitur *Fedor. de Sen. consil. 385. num. 2.*

57 Imò & cum clericus restitutionem adversus laicum peteret, quamvis controversia esset de re patrimoniali ipsius clerici, post *Anton. de Barr. Abb. & Felin. in c. constitus, extra de restit. in integr. notat Sforz. Odd. in tract. de restit. in integr. par. 1. q. 32. artic. 15.* quod est notabile in terminis retractus: de quo DD. tractant *in dic. cap. constitutus,* per illummet textum.

Verum non obtinetur in praxi, præsertim quo ad bona patrimonialia clerici: qui debet convenire laicum in foro Judicis laici, ibique restitutionem petere. *Did. Covar. var. resoll. lib. 1. c. 4. num. 2. & sequitur Odd. loco citato, & in eadem parte. quæ. sero. 2. artic. 8.*

S U M M A R I U M.

- 1 **P**erjuri multa pœna remissivè, cujus causa criminalis dicitur.
- 2 Perjurans quando de perjurio punitur.
- 3 Perjurii pœna propter contumaciam potest effici capitalis.
- 4 Perjurus duplici pœna punitur, quod de jure quomodo procedere possit remissivè.

Pœnam perjurii.

- 1 **P**erjurii pœnas multas enumerat hic *Affli* 6. not. num. 20. & aute eum *Anton. Caput. in hac ipsa Glos. Jure Romano, Canonico, Longob. & reg. constit.* Atius profequitur *Cassane. de retract. §. 11. ver. ou par le serment. num. 21. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. cent. 4. casu 319. Juli. Clar. in pract. crim. ver. perjuriu.*

Est autem perjurii causa criminalis, per *constit. reg. eos, qui scienter. Affl. decis. 64. Scoglion. in titu 365.*

- 2 Et scienter perjurers, puniri debet de perjuria, ut hic, quando perjurium alii est nocivum. *And. de Her. in c. 1. §. sacramentum, in addi. de consue. rec. feud. Anna singul. 604. incipit, fuit dubitatum, dicit non puniri in duobus casibus, idest in decisivo litis, & quando non vertitur in detrimentum alterius. Unde solet esse quæstio, si contrarium ejus: quod juratum est, probatum fuerit, an possit puniri de perjuria? ut per *And. in d. §. sacramentum, cujus theoreticam examinat Cassan. loco citato. num. 17. ver. sed pone quod contrarium. Boer. decis. 305.**

Tu dic in proposito deputationem cessare: quam *tex.* hic est clarus quod cum contrahentes juraverunt non commisisse fraudem in contractu, si tamen contra probetur, eos puniri pœna perjurii, notat *Affl. nu. 20. in prin. & 21.* Sic concordat *l. 1. in Longob. titu. de perjur.* his verbis. *Si quis timoris Dei immemor pro cupiditate terrena, vel propter qualemcumque rem sciens periuraverit, & postea sit inventum, aut probatum fuerit, quod periurasset, tunc amittat ipsam rem, unde periuravit, & habeat eam ipse: cui contra rationem periuravit. Insuper quia in se ipso, quod plus est in Deo peccavit, & negavit fidem suam, & periuravit in Domino Deo suo, & sibi metipso non pepercit, componat medium Guidrigild suum ei: cui periuravit.*

Quæ ultima pars legis quo ad compositionem *Guidrigild.* corrigitur in seq. l. quæ est Imperatoris Caroli, cujus verba sunt. *De eo: qui perjurium fecerit, se sciente nullam redemptionem habeat, nisi manum perdat, & emendare studeat.*

Et hunc *textum* allegat *Glos. in d. constit.* eum qui scienter, ubi de hoc, & *constit.* cum juxta pro-
vidum.

- 3 Sed advertite quod pœna manus potest effici major, nam si perjurus fuit bannitus, & post bannum forjudicatur, captus deinde debet occidi. *Bartholom. de Capaa singul. 20. quod nota.*
- 4 Notandum quoque est, quod concordat *d. l. 1. de perjur.* huic constitutioni in hoc quod habetur de amissione rei, & precii ultra pœnam perjurii, ibi, Et insuper venditor rem amittat, & emptor precium, itaque duæ pœnæ concurrunt, & ad vindi-

ctam publicam exiguntur adversus contrahentes perjuros, & simulatores. Et de jure quomodo id procedere possit? videatur *Jc. Vincen. Anna alleg. 40. par. 1. videndus est Andr. Gail. pract. observat. 59. & Mysinger. centu. prima, observat. 17.*

Glos. eo. ver. Pœnam perjurii, in fine Ant. Caputi.

S U M M A R I U M.

- 1 **S**implex promissio habetur, ac si iuratum sit, non tamen est periurus, qui non servat quod promissit.
- 2 Jurans falsum putans verum, aut sit periurus, & plures casus remissivè in quibus nō est periurus.
- 3 Periurium quatuor modis dicitur committi.

- 1 **Q**ui dicitur, quod inter simplicem promissionem, & juramentum non fit differentia. 22. q. 2. in *Glos.* an prædictæ pœnæ habeant locum in promittente alio modo quam per juramentum. *Archid. extra de sepulc. 1. lib. 6. ver. fide interposita, dicit, quod non refert an dicat juro ad Sancta Dei Evangelia, an dicat juro sub fide mea, vel promitto sub periculo animæ meæ, extra de testibus, & attestationibus. c. fraternitatis.*

Sed dic quod major pœna imponitur violanti juramentum, quam si se promissa, ut not. *Glo. extra de iur. quærelam & de si leius.* pervenit, & pœnæ sunt restringendæ, nec reperitur jure expressum, quod habet locum pœna perjurii, nisi quando violatur promissio jurata, expresso verbo, Juro, facit quod not. *extra de sponsal. cap. 2. & hic in fine.* ubi si probata fuit simulatio ante delatum juramentum, punitur in eo, quod fit venditio irrita, & non aliter.

- 2 An qui juravit falsum putans verum sit perjurus? videtur quod sic. *l. videamus. in prin. ff. de in lit. iur.*
- 3 Sed dic quod quatuor modis dicitur committi perjurium. Primo, ignoranter, & non est perjurus. Secundo, scienter, & est perjurus; quia perjurium est falsum juramentum. Tertio, indiscretè, & aliquando est perjurus. 22. q. 4. *qui sacramento aliquando non ut ibi.* Quarto, perjurus dicitur transgressor juramenti, ac aliter non est perjurus, ut 22. q. 4. *si quid. de hoc not. 22. q. 2. in Glos. summa. Anton. Caput.*

Addo *Francis. Vivi. decis. 120. num. 4.* ubi tradit eisdem tres modos jurandi contra veritatem. Atq; quàm plures casus, quibus à perjurio excusamur, enumerat *Jul. Clar. in §. perjurium. vers. excusari autem potest. Tiberi. Decian. tract. crim. lib. 6. c. 2. tom. 2. Prosper Rendella.*

S U M M A R I U M.

- 1 **C**onfiscatio an spectet ad Baronem.
- 2 Pœnæ in pragmaticis statutis, quando spectent ad Barones Regni.
- 3 Periurus quod ad Fiscum commodum multatur.
- 4 Pœna constitutionis Sancimus contra perjuros non ipso iure incurritur.
- 5 Pœna de qua in *tex.* ad Fiscum favorem, potest per consuetudinem tolli.

6 Cau-

6 *Causa descendens à contractu, est civilis, quamvis pœna applicetur Fisco.*

Fisco applicabitur.

1 **F**isco applicabitur) Quid si bona sita sunt in territorio Baronis, ubi contrahentes simulatè egerunt, an confiscatio fiet in beneficium Baronis? *Mazu. in sua pract. tit. de pœnis*, probat, cum bona confiscantur pro crimine non privilegiato, illa spectant ad dominos, in quorum jurisdictione sunt sita, etiam si processus sit alibi agitatus, refert & sequitur *Joan. Bessia. des iniures. art. 4.* de qua materia copiosè *Cassane. rubri. des confiscat.*

2 Pariter pœnæ in pragmaticis statutæ spectant ad Barones Regni, si homines eorum inciderint in illas, & ipsæ pœnæ sunt pecuniariæ. *Petr. Foller. in pract. crim. ver. audiantur excusatores, nu. 132.*

Intellige cum Baro investitur de mero, & misto Imperio cum pœnis, & proventibus, quo casu Baro subintrat locum fisci, quanquam ipse non habeat fiscum, ex dictis *Ant. Capic. decis. 27. nu. 17. & decis. 183. alius decis. 185. Bossi. de pœnis, & titu. de regal. T. besaur. decis. 132. cujas meminit Dom. Vinc. de Franch. decisio, 434.* de qua re novissimè *Jo. Francif. Capobl. pragm. 8. de Baronibus à nu. 109. vers. excepta etiam videtur publicatio honorum.*

Diversimodè autem se habere Regem, & Baronem in pœnis querendis, prompta est ratio, quia hic causam habet onerosam propter servitii præstationem explicat *Andr. Gail. pract. observat. lib. 2. obser. 86. nu. 8.*

Estque notabilis limitatio. Nisi delictum a subditis Baronis committeretur in contemptum majoris Domini. *Marc. Ant. Peregr. de jure fisci art. 2. à nu. 87. & inde Guid. Pap. decis. 76. & 341.*

3 Et ponderabis hunc *tex.* pro illa DD. opinione, eum: qui ad causæ decisionem falsum jurans; perjurium incurrit, multandum esse quoad fisci commodum. *Hieron. Cogn. in l. si quis maior, nu. 117. C. de transac. concordantes citat, & comprobat. sequitur Jacob. Menoch. de arbitr. Judic. casu 319. vers. tertius est casus: ubi quæsitum examinatum ad intellectum quarundam legum, præsertim l. 2. C. de reb. cred. & l. si iuncta Glos. D. de crim. stellio. quicquid. Jul. Clar. in contrariam testatur. §. perjurium. in fin. ver. item quando defertur in Judicio perjurantem, cum iuramentum a parte delatum est, habere Deum ultorem: scimus tamen qualem se habuerit in pœnis, præsertim ad fisci commoda Federicus huius constitutionis author, ut in historiis.*

4 Iterum pondera, quod per verbum applicabitur, expectanda est Judicis sententia, cum futurum sit, ut applicetur ex vi, & notatione verbi, regulariter, itaque non ipso iure. Id quoque videri potest in sequenti oratione, ibi (venditio fiet irrita) & pariter (ibi cogetur invitus venditor) non enim significatur res præsens, sed quæ in posterum sequatur exemplis non nullarum legum, & DD. interpretationibus declarat *Felin. in c. Rodolphus de rescript. & copiosus And. Tirac. in repet. l. si unquam C. de revoc. donat. vers. revertatur. num. 39. 40. & 41. Alfonso de Castr. lib. 2. de potest. leg. pœnal. c. 1. regul. 2.*

In terminis huius *tex.* notat *Affl. de ego in sequen. Glos. venditio fiet irrita.*

5 Quæ ratio facit, ut constitutio hæc quoad pœnam: de qua in *tex.* tolli potuerit per consuetudinem, nec quicquam fisco quæratetur detecta simulatione, sed firma tamen remaneat obligatio ex hac constitutione pro vicinis ad retractum admittendis vicinitatis iure, tum quia non ipso incurritur, tum etiam, quod si in universum ipsa lex præceptiva removeri consuetudine potest, ergo & pars eius quodam obligationem ad pœnam. *Abb. Panorm. in c. 1. num. 4. de treug. & pace. Glos. in c. denique. vers. consuetudo dist. 4. Alfonso de Castr. ubi supra lib. 2. c. 12. concl. 1.*

6 Sed an ex eo: quod diximus pœnam fisco applicari, iudicium dici debeat criminale? respondetur causam nihilominus iudicandam esse civilem; Nam non descendit ex delicto; quo casu esset criminale eius pœnæ iudicium, verum ex contractu, quamvis illicito respectu vicinorum, iuxta distinctionem *Bald. in l. si. vers. quæro quando pœna. C. de litigi. Alexan. in l. prætor. D. de sepul. viol. in addit. ad Bar. quos sequitur Maran. in specul. 4. par. dist. 1. nu. 31.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**icini quomodo ad protomif. admittantur revocata alienatione simulata, & in fraudem.
- 2 Emptor, qui confitetur simulationem, an teneatur ad pœnam constis.
- 3 Afflicti lapsus notatur.
- 4 Contractus qui verè agitur efficax extat, nullo manente contractu. qui simulatur.
- 5 Vicini a Fisco rem petunt, probata simulatione hæc constitutione.
- 6 Fiscus quare coniunctis vendere teneatur probata simulatione.
- 7 Afflicti lapsus circa modum retrahendi, probata à vicinis simulatione, cum non fuerit iuratum à contrahentibus.

Fiscus autem vendat.

- 1 **F**iscus autem vendat.) Quando contractus ratione fraudis, & simulationis ad circumveniendos vicinos habitæ efficitur nullus auctoritate huius legis diversis modis admittuntur ipsi vicini ad retractum. Considerantur enim tres factorum species. Prima est. Cum contrahentes fatentur simulationem, quo casu dicit hic. *Affl. n. 2.* quod venditor amittit rem, & emptor precium, id intelligens procedere, quando timore probationum sunt confessi: nam tunc non excusarentur à pœna huius legis, per *tex. cap. presentium. 1. quæst. 5.* Sed si sponte, inquit ipse; & confessi fuerunt, & contrarium nullo modo poterat probari, tunc debet fieri remissio huius pœnæ, id est quod neque venditor rem amittat, neque emptor precium, cum ista lex sit odiosa, & restringenda.
- 2 Sed Afflicti decipitur, nec *tex.* hic probat ejus sensum, ut in advertenter dicit ibi (& adverte, quia in quantum iste *tex.*) præsupponit enim *tex.* contrahentes negasse simulatè egisse, & postea contrarium à vicinis fuisse probatum, id est simulatè egisse, idè sequitur perjurii pœnæ; neque enim perjurium incurrisent veritatem fatentes, & fraudem ipsimet detegentes, propterea rectius dicitur hoc casu habere locum jus congrui, ac si nihil per simulatio-

nem

nem actum esset, ut videtur velle idem *Afflic. ibi* (Nam deberet sufficere, quod fraus eis non prodest, hoc est, quod locum habet jus congrui, ex quo fraudem confessi fuerunt.

4 Et hoc ego puto verissimum, quoniam qui fingit donare, & in rei veritate vendit, facit actum nullum, sed nullitas est respectu donationis, remanet tamen efficax contractus venditionis verè contractus. *Glof. & Doct. in l. nuda. D. de contrab. empt. Salyc. & alii in l. emptio. C. plus val. quod agitur per illam tex. vide infra Glo. venditio fiet irrita.*

5 Secunda facti species est. Si juraverunt partes, quodd non simulatè egerunt donando, vel permutando, postea vicini contrarium probant, idest simulatè egisse, quo casu *tex. hic* est clarus, quia vicini nullum jus habent detecta simulatione contra perjuros, sed rem petent à Fisco: qui eam tenetur vendere vicinis vigore hujus legis, & notat *Afflic. versic. 9. Not.*

6 Rationem autem qua Fiscus teneatur vendere conjunctis, offert *Anno. Cap. in Glo. ver. vendat, quia Fiscus cum succedit alicui ex aliquo delicto habetur loco heredis, ut D. de fidejuss. l. inter reos. §. fi. & C. ad l. Jul. de vi l. 2. & heres tenetur vendere conjunctis per hanc constitutionem. cum primus dominus fecerit rem vanalem, & acquisitum sit jus conjuncto, quàmvis propter simulationem, & perjurium venditor eam amisit, fiscus verd eius successor tenetur vendere conjunctis, ut hic ita *Ant. Caput. Cujus sententiam ad verbum fideliter reposui, ut advertas à quo sumplerit Afflic. in d. num. 9. vers. item potest assignari alia ratio. nu. 75. Supprello nomine ipsius Caputi.**

Tertis est, quoties non est iuratum a contractantibus: qui simulaverunt, sed de fraude, & simulatione vicini probaverunt, & ita consulit *Afflic. 11. nos.* ut fiat magis ab his: qui ius habent protomis. ex quo probata fraude rem consequuntur minori precio quàm si à fisco emerent, & istud minus precium dixit arbitrio Judicis declarandum intra dimidiam justi valoris, *nu. 27 & 28.*

7 Sed interpretatio *Afflic. i* non accomodatur textui: qui nihil hoc casu dicit de precio. Verba enim sunt hæc (Venditio fiet irrita, & cogetur invitus venditor illis vendere: qui habent ius protomis) intelligimus ergo iustum precium, cum de eo simpliciter fiat mentio iuxta notata supra §. 2. & vide *Bart. in l. si fundus §. potest, in prin. D. de pignor.*

Actio autem minorum contra quem dirigatur, retento themate huiusmodi tertii capitis, habetur in sequ. *Glof.*

SUMMARIUM.

- 1 Contractus simulatus an sit ipso iure nullus.
- 2 Irritum fieri quid importet, ipso iure, vel per sententiam.
- 3 Determinatione ad Iudicem relata requiritur sententia.
- 4 Vicinis tacentibus tenet actus simulatus.
- 5 *Afflic. i* intellectus reiicitur quod ad precium fraude detecta, & declaratur *num. 11. & num. 13. pro iustitia precii, vide nu. 14.*
- 6 Actio vicinis est contra venditorem, non emptorem, a quo retrahens legis potestate solum avocatur.
- 7 Actio propter fraudem vicino competis ex titulo que in frau. *vid.*

8 Doli actio personam complectitur eorum, qui dolo fecerunt, quos cum personalis sit actio convenire oportet.

9 Actio propter dolum revocatoria rem ad pristinum quodd ad iuris effectus reducit.

10 *Expositio tex. in fine huius §. venditio fiet irrita.*

11 Precium Iudicis arbitrio tunc declarandum, cum non potuit apparere.

12 Precio ignorato, an possit dici emptio?

13 *Afflic. i* error notatur, & qua latio in iudiciis attendatur.

14 Iustitia precii duobus modis distinguitur in proposito iuris congrui, & quod sit precium in venditione necessaria.

15 Libellus de fraude, & simulatione in actione iuris protomis.

16 Fraude non participans, tenetur hoc iure in titulo lucratiuo.

17 Libellus mutata facti specie, & fraudis.

18 Citandus est, & audiendus is, cui ante litem notam traditur, quamvis simulatè.

19 Processus separatus non fit, ad quod prius premitenda sit causa revocationis, cum exceptiones tangentes ordinem iudicii non admittantur.

20 Simulator quamvis nominet alium, non existat iudicium.

21 Donatario agente pro observatione contractus, an donator opponat de fraude, & simulatione.

Venditio fiet irrita.

1 **V**enditio fiet irrita.) Querit *Afflic. num* ipso iure sit nullus contractus inter simulatores initus in fraudem iuris congrui, vel erit per sententiam annullandus? & tenet ultimum inferens exinde libellum, & petitionem agentis iure congrui debere concipi, & concludi contra emptorem rei possessorem, & is est: qui tenetur inivitus vendere minus iusto precio: quo ipse emit. Et Iudex constituto de simulatione pronuntiabit vicino competere ius congrui: quia contractus fuit simulatus, & gestus in fraudem vicini.

Anno. Caput. interpretando hæc eadem verba *tex.* dicit, quo facit pro illis: qui volunt quodd libellus debet porrigi in hoc iure contra venditorem, ipse tamen dicit, quod in hoc casu cum simulatio dederit causam contractui venditio irritatur à iure, sed ideo venditor tenetur vendere conjunctis: quia res fuit ad eum reversa, & habebat potestatem rem dandi. Sed si non possidebat qui vendidit, & transtulit, cum venditio fiat irrita, non agit contra ipsum, quia hoc non dicit hæc constitutio, sed est casus omissus, & remanet in dispositione iuris communis. *D. de condit. ob causam. l. si extraneus, & sol. matri. l. si cum dotem in princ. Sed dispositio iuris communis est, quod hæc est actio in rem scripta; qua datur contra possessorem, ut in *Glof. simulatè supra. Caput.* qui in *d. Glo. id latius tenet.* Duo scilicet ex parte contenti causare actionem actori, quodd conventus sit emptor, & quodd sit possessor, & ita ponit formaliter libellum contra emptorem, non autem contra venditorem.*

2 Examinemus ista dicta, Et tenendum est requiri sententiam Iudicis: quia in *tex.* ponitur verbum (fiet irrita) quod est futuri temporis, neq; est aliud adiunctum, verbi gratia cassetur, & in irritum deduca-

ducatur, quibus verbis iunctis importatur ipso iure, ipsoque facto. *Glo. est notab. in c. privilegia, de pace constam. in sib. feud. Hiero. Cagnol. & moderni in autb. causa, & irrita. C. de sacr. Jan. eccl. sac idem simplex verbum habetur in l. Senatus censuit. D. de contrahen. empt. ibi (vt irrita fieret venditio:*

3 Comprobo; quia attentata hac lege requiritur ministerium Iudicis: qui irrita facta venditione in extraneum emptorem, cogat inuitum venditorem ad vendendum coniunctis, ergo cum determinatio resideat in Iudice, & ad ipsum referatur, necessaria est sententia, habetur & *not. in l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud. & ibi communiter DD. quam late probat, & distinctè Laurent. Sylva. de feudi recognit. questio. 23. latius Tiraq. de reuoc. donat. C. l. si unquam ver. reuertatur. Anto. Gabr. tisu. de probat. concl. 8. notanter D. Regens Mar. bio de Ponte consi. 42. & 67. & dixi supra ver. fisco applicabitur.*

4 Cave tamen; quia ita demum irritabitur venditio propter simulationem, & nulla declarabitur donatio simulata, si vicini; qui fuerant requirendi conquesti id petant, secus si acquiescant, quemadmodum de emphyteusi habetur absque domini licentia alienata, ut concludit *Alex. consi. 173. lib. 4. & de feudo. per Deci. consi. 185. in causa istorum nu. 9. & in aliis causarum figuris, ut per Tiraq. d. ver. reuertatur. d. nu. 10. & inde.*

5 In eo autem: quod *Afflic.* asserit emptorem teneri inuitum vendere minus iusto precio, certè fallitur, & huic constitutioni expressè contradicit: quia venditor, non emptor vendere tenetur, non utiq; minori precio, sed iusto ut dictum est, ideo puto rectius loquutum *Ant. Capui.*

6 Et bene *Robert. Maran. disputa. 8. nu. 44. in terminis nostræ constitutionis loquens, fatetur per eam coerceri personam venditoris, non ita personam emptoris: in quem, inquit, nulla est coactio, sed solum vicinus avocatur ex potestate legis, ut soluto precio emptorem repellat, neque dicitur constitutio, quod emptor compellitur revendere, quia lex repellit ipsum à re empti, attentis verbis eiusdem constitutionis, & idem nu. 64. glossando sua dicta exponit, quòd quamvis negari non possit, quin hac constitutio sit compulsiva personarum tam venditoris, quàm emptoris. diverso tamen modo accipitur compulsio: quæ maior est in venditore, ut teneatur requirere coniunctos, alias non possit fieri alienatio, sed ex parte emptoris, quia ius iniicit vincalium quoad rei restitutionem iusta est compulsio, tanquam iuris executio sit, ipsa scilicet compulsio. Idem in disput. 9. nu. 23. & 24. tractans quæstionem eius: qui emit, & donavit in continenti. concludit locum esse actioni revocatorie de eo: quod in fraudem, & actioni iuris congrui. Idèd conveniri posse donatarium: cui in fraudem vicinorum donatio, vel permutatio facta est, acerrimè contendit, & *Marantam sequitur Maxil. in consuet. Bari ius protomiseos in donatio. eo. tit. de qua re supra nos quoq; diximus. ver. probatura fuerit simulatè egisse.**

7 Quodque præsupposita fraude competat actio ex titulo de his: quæ in fraudem credit. tenet *Affl. in §. licet autem. 6. Not. post Napodan. in consuetud. si quis emit. ver. possidet.*

8 Cum itaque dolo donatum, vel permutatum fuisse proponat vicinus: cui ius protomis. competit ex contractu venditionis, vel emphyteosis, vel

locationis, necessario designari oportet personam: cuius dolo factum fuerit, & sic venditorem, & emptorem: qui simulatè, & in fraudem egerunt, ex regula *l. sed & ex dolo. §. ult. D. de dolo. lapud Celsum. §. si. & l. 2. §. 1. de doli mal. & met. excepto.*

Personas autem: quæ simulatè egerunt conveniri necesse est; quoniam cum sit actio propter dolum revocatoria, personalis est, quemadmodum aliæ revocatorie actiones, ut in paulina, faviana, & similibus habetur in arbore. *Jo. de Montib. per tex. l. 1. §. hac actio. D. si quid in frau. pa. Bar. in l. qu. d. debitore, per illum tex. de his, quæ in frau. cred.*

9 Venditionem fieri irritam idèd *tex. hic dicit;* quoniam cum actio hæc proponitur, eius est naturæ, ut res in pristinum statum reponatur. *not. Bart. in l. hac in factum. D. eod. Jaf. post alios in §. item si quis in fraudem col. si. Inst. de actio. quo in loco docet modum libellandi.*

Quod intellige propter iuris effectus; fingentes enim contractum donationis, vel permutationis, in veritate ementes, & vendentes, licet regulariter verum ut ex causâ vera, non autem ex ficta possessionem transferri, ut declarat *Bald. & Salyc. in l. emptione ver. ulterius quæro. C. plus vale. quod agit. & in l. si ex precio. C. si cert. pet. in proposito tamen, quia vera venditio fieri debebat coniunctis: qui præferuntur extraneis, hæc constitutio resistit actui favore vicinorum, removendo iuris effectus, tam quòd ad dominii, quam quòd ad legitimæ possessionis translationem, iuxta *not. in l. 1. §. si vir. uxori D. de acq. poss. ubi recentiores repetentes, benè facit Anto. de Burgos. in c. cum dilecti num. 28. de empt. & vendi. dum notat irritari, & cassari, quod antea validum erat; cum privatio habitum supponat per *l. decem. D. de verb. oblig. allegat. Glo. juncto tex. c. accedens. 1. ver. cassavimus; ut lite non contest.***

10 Hinc notanter habemus sensum hujus literæ in fine, dum vult textus cogi venditorem rei dominum post detectam fraudem, & simulationem, rebus in pristinum statum revocatis, vendere conjunctis ex hoc jure protomiseos, ac si non esset res translata in extraneum, non quidem ex contractu ficto propter defectum consensus, neq; ex causâ vera, idèd venditione; quoniam debuit servari ordo traditus in principio constitutionis, ubi diximus *ver. Non aliter.* Intellige hoc esse in pœnam fraudis adhibitæ, secus cessante fraude; ut *ver. nisi supra. in princ.*

11 Quoties verò fraude, & simulatione probata, & quod verè res vicina vendita est, premium autem non potest certum sciri; quia fortè id ad cautelam egerunt contrahentes, illud non exprimendo, tunc verum dicit *Affl. iudicis arbitrio declarandum esse: ex Bart. & aliis deducit Jacob. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 143. post Tiraquell. de retr. consangu. §. 2. Glo. 1. nu. 25. & inde.*

Qui tamen Iudex regulabit arbitrium suum prævia informatione valoris, & extimationis rei. *Aym. Crav. consi. 218. nu. 4. Afflic. in c. 1. nu. 21. ex quib. caus. feud. amitt. quos citat Menoch. ibi. nu. 3.*

12 Sed quomodo dicemus probatam venditionem ignoratam essentia ipsius: quæ sine precio non consistit? respond. videri magis ignoratam præciâ quantitatem: quam (ut dixi,) partes occultaverunt, vel testes recordantur specificè, quam ipsum premium, quod in rerum natura, & rei veritate certum est.

est. *Alber. in l. hac venditio. §. hujusmodi, D. de contrab. empr. subtiliter Bal. in l. 1. nu. 3. C. de reb. alie. non alien.*

Maximè quia disputatio non est, an tanti res vendita sit, sed quòd pro venditionis contractu, aut pro emphyteuli, vel donatione, res in contractum simulatæ permutationis, vel donationis, vel similitum deducta fuit in fraudem juris vicinitatis, de re igitur vicina, non de precio videtur controversia principaliter agi, ex dictis *Affl. decis. 63. nu. 6. ubi adden. adde dicta supra §. 1. Glos. justum precium.*

23 Cum itaq; Judex liquidabit sumptis informationibus, ne arbitrium suum ab æquo deviet, non est verum, quòd dicebat hic *Affl. quem supra revulimus, ver. fiscus. ibi.* Tertia est species à Judice declarandum precium intra dimidiam justis valoribus; continet enim manifestam iniquitatem dato excessu in sexta parte, juxta notab. doctrinam *Barro. in l. si societatem. §. arbitratorum. num. 25. D. pro socio.*

Et Sacrum Consil. Neap. Bartoli decisionem sequens non admittit læsionem ultra sextam in venditione: quæ fit autoritate Judicis, teste *Vinc. de Franch. Præs. de meritis, decis. 120. nu. 7224. nu. 2.*

24 Hic etiam advertendum puto differre justitiam præcii: quo hic res vendi debet, ab eo præcio: quòd ponitur supra §. 1. *ibi* (solvendo justum precium, quoniam cum propter simulationem teneatur invitus venditor conjunctis vendere, non esset attendendum precium: quòd ab extraneo plus offertur, sed inspiciendum esset quanti communiter res valet, per *l. fidejussor. §. si. de leg. 1. ita intelligitur Glos. in l. 2. C. de rescin. vend. ad l. precia rerum. D. ad l. Falcid.*

Supra vero in *d. §. 1.* cum de prælatione vicinorum agatur, illud precium attenditur quantum majus ab extraneo offertur, satis est enim vicinis, quòd fiat eis gratificatio, idèd volentes præferri, tenentur offerre quòd plus ab aliis invenitur, ut *ibi* notatum fuit, & habetur in *Syntag. commu. utri. jur. opin. tit. de Magistr. & unive. civi. politia c. 11. loco 2. in fi. ubi citatur Bald. decis. 193.* & probat ille met. *ibi* (justum precium quantum verus emptor sine fraude dederit) hic verò emptor simulavit, & in fraudem egit, meritò precium ejus non attenditur, sed Judex liquidabit, & justum arbitrabitur. Ubi enim lege cogente quis vendere compellitur, precium venditioni præscribi publicus poterit idèd à magistratu publica autoritate ex *commu. opin. Anto. Gomez. de contract. c. 2. nu. 2. Vivi. lib. 1. opin. 433. Suar. recept. sent. ver. vende. nu. 13.*

25 In Regia Curia Monop. reverenter exponit T. quòd cum jure vicinitatis ad se spectet subscriptus fundus. Sempronius tamen vendendo eundem Mævio extraneo in fraudem ipsius exponentis simulatè posuit donare, quare petit quòd ad dictum Mævium dictam venditionem irritam fieri ac ipsum uti vicinum præferri offerentem justum precium. dictumque Mævium cui de factò præfatus fundus est traditus cogi, & compelli ad debitam restitutionem, cum omnibus, & cæt.

26 Nota, quòd ubi titulo lucrativo fundus in fraudem vicinorum traditur, nihil refert nec ne accipiens fraudis fuerit particeps, ut accidit in istis

filiisfamilias: quibus patres prædia empta donare fingunt. Nam & pierunque minores sunt, non capaces doli: ad *Glos. in §. item si quis in fraudem, vers. in fraudem. in prin. de actio. tex. juncta Glos. in l. 1. in princ. & l. qui autem. §. simili modo quaritur. D. qua in fraud. credito.*

Satis enim nota est in jure differentia donatarii, & alterius qui titulum habet onerosum: in quo requiritur fraudis consilium. *tex. in l. ait prætor. §. si quis particeps. eo. tit. per Dec. confi. 235. num. 4. de qua re late Picus in repet. post contractum, a num. 18. D. de donat.*

Alii formant libellum sic. Dico Titium vendidisse fundum Sempronio *duc. 40.* ad me spectantem jure vicinitatis, qui cum Sempronio idem precium obtulerem, & pro relaxatione dicti fundi requisiverim recusavit. Idèd dict. *duc. 40.* deponendo, peto eum condemnari ad relaxandum cum debitis cautelis, qui tamen cum in fraudem meam simulatè donaverit Cajo, peto ipsum Caium super his omnibus citari pro restituenda mihi fundi prædicti possessione, quatenus penès se reperitur de facto, delato etiam iuramento de veritate contractus, servata forma constitutionis imperialis, omni meliori modo, &c.

27 In Regia Curia Monop. reverenter exponit T. qualiter Sempronius eius vicinus prædium subscriptis finibus designatum, habens vana Mævio vendidit non conjuncto, ipso exponente non invito prius iure vicinitatis, & congrui; quem ut fraudarent simulatè agentes permutaverunt certo modo, quare petit in pristinum dicto prædio restitutum, constituta simulatione, dictum T. cogi ad vendendum ipsi exponenti vicino offerenti offerenda.

Hæc forma congruit textui constitutionis.

28 Illud quoque animadverti oportet, quòd cum hujusmodi alienationes simulatè fieri soleant antequam à vicinis moveatur lis pro retractu, omnino audiendus est is: qui præsupponitur ex contractu imaginario rem habuisse; ejus enim interest, qui & poterit in multis excipere, ut ex præcedentibus licet animadvertere. Secus si post litem motam puta contra extraneum emptorem, is extraneus, aut restitueret venditori in fraudem vicinorum agentium ad retractum, aut donaret juxta communem doctorum opinionem, de qua *Covar. pract. quest. c. 1 §. præscriptum. vers. Imo ex hac opinione.*

29 Quamvis illa ordinis observatio, ut prius præmittenda sit, & tractanda causa revocationis non attendatur apud nos, cum exceptiones ordinem Judicii respicientes regulariter non habeant locum, idèd eodem processu expedient se vicini agentes jure hoc protomiseos, juxta earum habentur, & *not. in constit. si civiliter agens. ubi Affl. nu. 7 & tangit Præs. de Franch. decis. 512. nu. 2.*

20 Et est hic quoque notandum, quòd allegata fraude, & simulatione, & quòd emptor extraneus: qui simulavit, rem emptam possidet, quamvis ipse emptor idemque possessor, ut judicium evitet, dicat, se nomen ejus: cui donavit, possidere, dictumque donatarium nominet in dominum, & possessorem; tamen quia ipse est, qui dicitur fraudem fecisse, conventus propter dolum ex proprio factò, non poterit judicium declinare, *Abb. not. in c. quoniam frequenter. §. in aliis, ut lite non cont. comprobatur Affl.*

Afflict. decis. 217. fuit dubitatum.

21 Pone, quod vicini non curant retrahere ex hac lege, nec fraudem, & simulationem allegant, sed donatarius agit adversus donatorem pro observantia donationis, an ipse donans audiri debeat excipiens de simulatione proprii contractus, illamque probans ex eo; quod suberat causa fictè donandi timore vicinorum, ne res jure protomiseos peteretur, & quod idè cum simulata esset donatio, ipsemet in possessionem remansit, & fructus collegit, donatione non obstante.

Hoc quæsitum resolvitur ex valde notab. dictis per Paul. de Castr. consil. 58. visis his volum. 2. qui admittit, non posse contrahentem allegare, quod in fraudem alterius donationem fecerit. *C. de ser. pig. damanu. l. si creditoribus, & de revoc. dona. l. cum profitearis.* Verum quoties ita donans allegat simulationem proprii contractus, deducendo, quod in fraudem vicinorum donavit per modum causæ, hoc modo videlicet, *quia idè est simulatus; quia non fuit factus, ex eo, quod partes ita egerint, re vera, sed quod ita fuerit, sed quia voluerunt taliter fraudare: quo casu concludit eleganter Castrensis ibi: admitti allegantem simulationem, non solum excipiendo, sed etiam per viam agendi, & ad petendum se declarari, non teneri, & à dicto instrumento absolvi II. & doctrinis: quas citat. Et illud consilium pulchrè, & eleganter ad practicam conducens sequitur, & commendat M. Anton. Peregr. de jur. f. sc. lib. 5. tit. 1. num. 161. adde Valas. Lusit. consult. 71. num. 9.*

Sed dubitatio superest, si donatarius ignoravit simulationem, & fraudem donantis bona fide donationem acceptans, & de hoc non videtur loqui, nec intellexisse *Castren. in d. consil. 58.*

Bald. in l. 1. C. plus vale. quod addit, quod si unus contrahentium tantum simulat, alter non, sed credit illud esse in mente: quod est in voce, vel scripto, in potestate est ejus quod actus valeret, vel non, ut D. de dolo. l. & eleganter in princ. & de actio emp. I. Julianus. §. si quis colludente, nisi lex præcisè resistat actui, ut not. in l. à divo. & ibi Glos. singul. D. de ritu nupt.

Constitutio autem nostra videtur præcisè actui resistere, illumque vetare ne fiat, ut est *text. hic expressè prohibens in fraudem simulatè contrahi.*

S U M M A R I U M.

1 Dominus quibus casibus cogitur rem vendere.

Et cogetur invitus venditor.

1 **E**T cogetur invitus venditor.) Hic versiculus est satis declaratus in præcedenti *Glosa* esset autem agendum pro dolo *lex.* constitutionis, quibus casibus aliquis cogi possit rem suam vendere: qui multi sunt, eosque colligunt nonnulli commentarii. Tu vide notanter *loach. Misng. singul. observ. 27. centur. 5.*

TEX. V. CONSTITUTIONIS.

Prohibemus insuper potentes personas à tenuioribus aliquid accipere sub prætextu adoptionis, seu donationis simplicis, aut causa mortis, aut ex testamento, vel ex usu tantum, aut sub prætextu defensionis, & cæt. Nisi fuerint parentes. Potentes autem dicimus illos, qui non tantum per se sunt potentes, sed etiam per propinquiores, per quos possunt inferre timorem alienatoribus, aut promissionem beneficii: Si quidem aliquis ex potentioribus hoc præsumpserit facere sit alienus ab illa re, & extimationem illius rei præstet Fisco.

S U M M A R I U M.

- 1 **D**ictio insuper orationem auget.
- 2 Potentes infesti sunt finitimis, & tenuioribus.
- 3 *lezabelis crudele facinus in Naboth.*
- 4 Vicinorum interest, ne potentes vicinos habeant.
- 5 Potentes vim, & metum inferre solent etiam precibus, & blanditiis.
- 6 Potentiorum odium periculosum, nec cum eis tutè contrahitur.
- 7 *Vulgare dictum contra Iudices.*
- 8 Fideiussor non recipitur, nisi equalis conditionis.
- 9 Assiduo vindicem esse assiduam quomodo intelligitur.
- 10 Locuples qui dicatur.
- 11 *Tex. intellectus in ver. prohibemus insuper, & Afflicti lapsus.*
- 12 Contractus cum potenti initus, an hoc solo censetur in fraudem remissivè.
- 13 Potentes qui sint & quibus nominibus nuncupentur.

- 14 *Iudex competens in causis potentiorum secundum ius Longob. remissivè.*
- 15 *Potentium differentes qualitates.*

Prohibemus insuper.

Prohibemus insuper.) *Afflictus* dividit hunc §. in tres partes, & ante eum Caputus ita Primo ponit prohibitionem potentium pretextu adoptionis, donationis, & defensionis. Secundo declarat, qui sunt, vel dicantur potentes ibi Potentes. Tercio ipsis potentibus, si contrafecerint pœnam imponit. ibi. Siquidem.

Afflict. dicit, quod iste §. nil facit ad materiam juris congrui. Verum Caputus quærens qualiter se habeat. §. hic ad constitutionem an exceptivè, vel prohibitivè à §. causa verò dotis? respondet sic. (Videtur quod prohibitivè. Nam hic non est aliqua de distinctionibus exceptivis, ut dixit in d. §. causa verò dotis. ibi. Nisi, & c. Sed videtur intelligere, quod ponat casum de per se prohibendo à principio hu-

„ jus constitutionis, prout ex verbis ipsius apparet,
 „ D. ne quis eum. l. si per alium. §. docere. & D. quod
 „ quisque juris l. 1. §. si. & extra de cler. non resid. c.
 „ relatum. Sed hoc dicere videtur absurdum, & in-
 „ telligatur, quod quis non possit donare, vel legare
 „ potentioribus. Nam causæ sunt supra permissæ, ut
 „ in d. §. causa verò dotis, & in re sua quilibet est
 „ moderator maximè in actibus permissis, ut C. mand.
 „ l. in re mandata. Ideo videtur, quod veniat conti-
 „ nuativè ad exceptionem à d. §. causa verò dotis, vi-
 „ delicet dicitur in illo §. quod quilibet potest do-
 „ nare, legare, & permutare ad libitum, excipiuntur,
 „ qui hoc fecerint simulatè, vel hæc attentaverunt
 „ transferendo in potentiores, facit, quia sensum, &
 „ non verba debemus inspicere Ant. Caput.

3 Vide si placet. hic *tex.* plus habet, quàm præce-
 dens, quod patet ex dictione insuper; quæ auget,
 & ultra ponit. *l. Seje ex parte, in princ. D. de fund.
 instr. & instr. legat. c. statutum §. insuper, de rescrip.
 in 6. cum simil.*

Ut non solum ipsi vicini prohibeantur simula-
 tis contractibus alienantes, fraudem facere suis
 conjunctis, sed insuper potentes; qui per se, vel per
 alios vim, & metum inferre possunt alienatoribus,
 minimè accipere valeat res ipsas à tenuioribus. In
 qua prohibitione explicitè est odium potentio-
 rum, implicitè verò tenuiorum, & vicinorum
 favor.

4 Tenuiorum dico, & vicinorum favorem hic
 versari, quoniam lex valdè dubitat, ne variis præ-
 vestibus potentes sibi ampliare prædia procurent,
 ad *tex. in verbis, de mand. princ. §. patrocinia. Ori-
 ginem legis agraria consule Sp. Cassio illam fuisse
 ferunt, quod opulentiorum avaritia ita creverat, ut
 non contenti agrum publicum omnem ferè occu-
 passet, etiam privatos pauperum, & finitimos partim
 precio redimere, partim minis extorquerent, soli-
 que immensa camporum spatia continuantes, te-
 nuiores omni propemodum agro ejecerunt, ex Zasio
 in catal. II. antiq. c. de lege Cassia Agraria.*

5 In veteri pagina, & sacra omnibus patet exem-
 plum Naboth; qui cum possideret vineam juxta
 palatium Achab Regis, recusassetque eam dare
 Regi appetenti, quia vicina esset, & propè domum,
 excusabat se enim Naboth (ne dem hæreditatem
 patrum meorum,) fuit lapidatus jussu Jezabellis
 uxoris Regis, Summissis adversus eum duobus fal-
 sis testibus. 3. *reg. c. 21. c. convenior. §. Nabusbe. 23.
 quest. 8. & c. Achab, de pœnit. distin. 3.*

6 Facit quoque ratio pro vicinis, ne res ipsis con-
 juncta in potentes alienetur, quod cum potentes
 à munere hospitandi sint semper immunes, maximè
 vicinorum domus gravari solent. *tex. est in l. om-
 nes. C. de meta. & epid. lib. 12.*

7 Vis, & metus ratio pro tenuioribus rerum do-
 minis in potentiorum odium habetur in *tex. ibi.*
 inferre timorem alienatoribus, quin ipsæ blandi-
 tiæ, precesque potentum inducunt justum metum.
*And. Pirag. accuratè de pœn. temperand. causa 35.
 Camil. Sacer. ad Napod. in consuet.*

8 Taliumque odium vitæ periculum inducit, & in-
 dicat. *clera. pastoralis. §. notorium, de sensen. & re jud.
 & Ecclesiast. 7. & c. 8.* Non litiges cum homine
 potente, nè fortè incidas in manus illius; quem
 etiam Judices extimescere solent, facit *l. 1. C. ne li-
 ex. potens. ibi* (nec metuas, ne præjudicis clarissi-

mis viris. *Borgui. Cavale. decis. 30. in princ. par. 2. d.
 7 contract.* Comparatione utens, inquit. I Giudici
 vanno come la biffa all' incanto à dar le sentenze
 contra istos potètes. Plures sunt cum quibus tutè
 non contrahitur, inter quos nobiles, & potentes,
 quorum omnium condiciones enumerat *Joan. Bes-
 sia. in consuetud. Alver. des donations. art. 46.* valdè
 moraliter *Luc. de Penn. in l. militaribus in princ. de
 Decurionib. C. lib. 10.* quem meminit *Afflic. in
 Constit. Magistri Camerarii 5. notab.*

9 Nam & Rex ipse timore solet ab hujusmodi pe-
 tentibus, ut ibi *Afflic.* pro quo est *Ritus M. Cur.
 160.* dum cavet *nullus recipiatur fidejussor de Co-
 puana nobilis, nec nobilis de Nido, nisi pro æquè no-
 bili;* cui statuto maximè convenit vetustissima
 lex Aelia Sanetia; quam refert Cicero in Topicis,

loco à notatione ex vi verbi. Alsiduo vindicem es-
 se assiduum jubens, idest locupetem, parisque
 conditionis fidejussorem *Rynald. Corsus indagat.
 Jur. lib. 2. cap. 7.* Alii post *Bartium* interpretantur
 Vindicem, pro eo; qui causæ assidebat, veluti est
 Procurator; qui paræ conditionis esse cum domi-
 no litis, de quo *Petr. Bellug. in specu. Princip. rubr.
 4. num. 6.* dum dixerit, an Procurator diver-
 sionis admittatur? nec valdè distat ab eo; quod
 communijure cavetur. Nam & si persona privi-
 legata in fidejussorem non recipiatur, fallit tamen
 in quibusdam; qui dant: novum fore conditionis.
*tex. in l. 2. ubi Robuff. 1. notab. C. de Princip. agent.
 in rebus lib. 12.*

10 Accipimus autem locupletem circa facultatem,
 & conveniendi facilitatem. *D. qui satisf. cog. l. 2. &
 l. si vero. §. qui pro rei qualitate. not. in l. si arbit. D.
 si quis cautio. ibidq; cursu tetigisse satis.*

Apparet ergo ratio prohibitionis propter vicini-
 nos, & propter rerum dominos; ut neque dolo si-
 mulatè contrahentium præjudicetur vicinis, neq;
 vi, vel metu potentiorum, etiam per contractus
 in quibus regulariter jus protomis. locum non
 habet.

11 Neque tenenda est lectura; quam ponit *Afflic.*
 ante primum notabile dicens, quod aliqui habent
 in litera (& fisco postea vendit justo precio illis;
 quibus competit jus protomis) ut illa lectura
tex. faciat ad materiam juris protomis. Ego
 enim in nullis Codicibus habui verba ista, nec vi-
 dentur necessaria, cum jam probatum sit hunc *tex.*
 benè convenire constitutionis contextui augmen-
 tativè ad dispositionem.

12 An autem contractus factus cum potentiori
 ex hoc solo sit censendus in fraudem, an verò ex
 aliis probandus sit. *Dyn. consi. 23. super questio. nu.
 7. & consi. 27. questio. & articulus. Menoch. de præ-
 jump. lib. 3. præsump. 129.* & requiri indicia illati
 timoris; quia non sequitur talis potest inferre
 metum, ergo contractus est meticulous. *Afflic. lib.
 7. Not. num. 7.*

13 Potentes alio vocabulo preciosiores appellan-
 tur. *l. qui cum uno. §. non omnis. D. de re milit.* Et si
 aliqui *tex.* habeant ibi (perniciosorem) exponit
 tamen *Bude.* preciosiorem, idest duriores, & intra-
 stabiliorem, quem refert *Mandof. in praxi signatu.
 gratia. ver. cessiones, & in tract. de inhibitioni. quest.
 113. num. 6.*

Et an divites dicantur potentiores, & hi qui
 sunt? *Afflic. in constit. iuris gentium. Gl. 1. perbellè
 Petr.*

Perr. Rebus. in constit. Reg. Franc. tit. de cessionib. actio. Glof. 5. & inde, & late congerit Jacob. Menoch. lib. 3. de presump. presump. 129. num. 36. & seq. concluditque pro Iudicis arbitrio post Bal. in l. per diversas nu. 23. C. mand.

34 In Italix Regno Karolus Imperator sanctione decrevit quis Iudex competens in causis potentiorum, ut in *Longob. tit. apud quem potent. cau. agi deb. ubi Blas. de Morcon.* differentiam adnotat Iuris Romani, & illius Longob. Solent isti Magnates, quasi Tyrannidem in propria Patria exercentes acerbissime puniri, ut per *Bossi. in practic. crim. tit. de vi publica.*

35 Vide hic *Afflic. 1. Notab.* qui pulchre distinguit potentes ratione nobilitatis, & ratione officii, & differentias explicat inter *tit. de alie. lud. muta. ca. & tit. ne lice. potent. nec non tit. de litigi.*

SUMMARIUM.

- 1 Prohibitio constit. in potentiores. est ne accipiant à tenuioribus, non in tenuiores ne alienent.
- 2 Filio potentiori, vel Ecclesie alienare quis an prohibeatur ex hac const.
- 3 Ecclesia, & Ecclesiastica personæ inter potentes sunt, sed non simpliciter.
- 4 De Ecclesia, & Principe bene presumitur.
- 5 Alienatio in potentiorum cuius odio vel favore prohibetur, distinguitur.
- 6 Potentior nec quispiam justè, & licitè ac bonæ fide prohibetur acquirere.
- 7 Fraudis, & subtractionis presumpcio non cadit in Ecclesiam, & Fiscum.
- 8 Ecclesie etiam mendicantium ordinum sunt capaces acquirendi bona, nec contraria statuta valent.

Accipere.

Accipere) dicunt Moderni, quodd idè talibus personis alienare prohibetur, ne iustitia corrumpatur: quod fieri allegant quatuor modis. Sed contradicunt huic textui: cuius prohibitio est in potentiores ne accipiant à tenuioribus, non in tenuiores, ne alienent, ideo & pœna omnis constituta videtur in eosdem potentes *in vers. si quidem.* Idque refert scire ad effectum pœnæ in *fl. gendæ. tex. in l. si multi publicani in fine. D. de public. ibi.* Nam inter criminis reos, & fraudis participes multum interesse constituerunt, & Glosa declarat, interesse an quis sit reus solus, ut in solidum teneatur (ita sunt hic potentes) an sint plures criminosi, & pro parte teneantur (ita sunt in præcedenti textu simulatè agentes venditor, & emptor.

Hic idem sentit *Caputus in Glo. ver. Potentes in princ. ibi.* quæro hic prohibentur potentes ex donatione, vel ex testamento accipere à tenuioribus, an aliquis possit donare, vel legare proprio filio potentiori se? & concludit legibus, & rationibus, quod sic. deinde quærit, An possit donare Ecclesia? & *Glos. in d. hec lege. l. si ita quis. D. de verb. oblig. in terminis alienationis innuit quod sic, dum dicit, quod Ecclesia est loco filii, sed intellige per similitudinem privilegii, non per veritatem naturæ.*

& esset verum, quando ingrederetur religionem, ut in *autben. de sanctis. episcop. §. sed hoc in princ. collat. 9. dic igitur quod non potest: quia hac prohibitio radicata est in suscipientem personam potentiorum, & Ecclesia censetur potentior, ut not. in 10. collat. de alien. feud. c. si clientulus. Ant. Caputus.*

Nota illa verba Caputi prohibitio radicata in suscipientem, & ita probat quod dixi.

3 Et dum connumerat Ecclesiam inter potentes; videtur benè dicere, & probatur clarius in *l. 1. in Longob. apud quem potent. cau. agi* cuius verba sunt (Ut Episcopi, Abbates, & Comitatus, & quique potentiores, &c.)

Ego tamen non puto veram conclusionem ejus, dum tenet Ecclesiam ex *hoc tex.* prohiberi accipere à tenuioribus, sicut de potentibus habetur, Nam non est utrum simpliciter Ecclesiam esse potentium appellatione adnumerandam, cum & inter miserabiles personas ipsa quoque sit quæ ad forti electionem, ad *Afflic. decis. 257. & not. in const. statumur*, ut magnæ, & quoad restitutionem in integrum, & alia: propter quæ comparatur minoribus, & eorum vice fungitur. *c. 1. §. c. auditis, de in inte. restit. concord. per Carav. in ritu 23. num. 4. per illam tex.*

4 Et cum sit ipsa cultrix, & auctrix iustitiæ, non est de ea malè præsumendum, quod accipiens à tenuioribus vim, vel metum intulerit, antecedens probatur in *co. c. si clientulus, de alie. feud.* consequens est verissimum, & probat hic *Affl. in Principe:* qui licet sit potentior, tamen potest accipere ex donatione, vel testamento, quoniam in eo cessat suspicio fraudis. *num. 1. & probatur in Ecclesia, quæ dicitur omnis fraudis experta, in c. per tuas, extra de donat. ubi Abb.*

5 Ad clariorem verò intellectum hujus *tex.* dic, quandoque leges prospexisse in odium potentium, & tenuiorum exemplum est in *l. 1. C. ut nemo ad su. patro. lib. 1. item in l. 1. C. ne lice. potet.*

Quandoque magis contra tenuiores, quàm potentes, exemplum in *l. 1. C. de bis qui potent. nom. & in rab. & nig. C. ne fiscus, vel res publ.*

Quandoque è converso magis in potentis odium quàm tenuioris. Exemplum est in *l. 1. C. de sediti,* & hic in textu, quo etiam ordine regulantur pœnæ, ut his in locis citatis.

6 Intellige sanè in iis potentibus, qui non justè, & licitè ista faciunt, sed aliquo prætextu in damnum tenuiorum, & vicinorum, & ita loquitur *tex. in §. patrocinia. in autben. de mand. prin. ac eodem modo accipitur illud l. si. c. 5. Vx qui conjungitis domum ad domum, & agrum agrò coputalis usque ad terminum loci, nunquid habitabitis soli vos in medio terra? & ita etiam sentit *Mandof. tract. de ingrat. c. 46. & Affl. hic in 1. notab.* ponit per modum limitationis, ut quod in hoc *tex.* habetur fallat, cum bona fide alienatur in potentiorum ei donando, vel legando, nam tunc, inquit donatio valet, & *tex.* procedit quando ex intentione, & proposito processit alienatio, quia potentior, & terribioris apparet. per not. in *l. qui stipendia. C. de procur. Specu. de cesso. actio. §. 1. vers. quod autem.**

Et ad idem redire omnes alias *Afflicti* limitationes, ut cum non malo ingenio potentes accipiunt, cessare debeat prohibitio, de qua in *textu* par quoque est quod ponit *Bened. in ultimis animad.*

madversionibus hic, ponens exemplum in consolidatione utili domini cum directo, & cum res revertitur ad potentiorum ex pacto luendi.

7 Quod autem præsumptio fraudis non cadit in Ecclesiam, nec in fiscum, in alio proposito scilicet omissionis inventarii, ne exinde præsumatur bonorum hæreditariorum subtractio respondet. *Valse. consult. Lusit. 52. num. 47.*

8 Et cum à Romanis Pontificibus Ecclesiæ sint declaratæ capaces acquirendi, & possidendi bona quæcunque, huiusmodi prohibitio tanquam contra Ecclesiasticam libertatem auferens acquirendi facultatem, esset improbatæ, per *Joan. And. in cap. fin. de immun. Eccles. libr. 6. Abb. Panor. consi. 26. DD. in aut. ben. casa. C. de sac. san. eccl. Bartol. Cas. san. in §. 10. des mains mortes. Bessian. in consue. Alver. des emphyteoses. art. 12. allegant Abbatem consi. 63. par. 2. ubi habetur de capacitate Ecclesiarum mendicantium.*

S U M M A R I U M.

¶ Tenuioribus, omnes debiles, pauperissimi plebei, & qui & proletarii.

A tenuioribus.

¶ A Tenuioribus.) Tenuiores appellati sunt clientæ: qui in ditiorum fidem, ac tutelam se & sua conferebant. Fuisse Romuli institutum: *Freccia de subfeud. lib. 1. tit. de orig. feud. num. 10. vide 1. C. ne lice. pot. ubi Glo. ver. tenuiorum sentit generaliter omnes debiles personas.* Et Romæ qui de plebe tenuissimi erant, pauperrimique proletarii appellabantur, quasi prole magis utiles. *Aul. Gell. nocti. attic. lib. 16.*

S U M M A R I U M.

1 Adoptignis simulatæ exemplum relativè
2 Potentiori non licet locare, neq; in emphyteosim dare.

Adoptionis, &c.

¶ A Doptionis.) Simulatè, & contractæ adoptionis extat notabile exemplum apud *Corne. Tacit. lib. 15 histor. relatam à Tiraquel. de retrac. lignag. §. 1. Glof. 14. n. 37.*

3 Est hic *Glof. Ant. Cap. & Afflict.* quem poteris videre, & adde notanter, quod huiusmodi prohibitio potest extendi, ut non liceat potentiori locare etiam ad modicum tempus, quamvis exempla hic videantur de alienatione in potentiores, ex *Molin. Hispano de primog. Hispan. par. 1. lib. 1. c. 20. nu. 29.* quem pro singulari refert *Anna meus dominus in addit. ad singul. 325. vers. locatio.*

Res pariter emphyteotica, quo casu alienari potest, in eos alienari nequit: qui ipso emphyteota potentiores habentur, ac sunt, ut Clerici Curiales milites, & similes, tradit *Iul. Clar. recep. senten. §. emphyteosis. quest. 22. Eman. Suarez, & P. Fieb. in tract. commu. opin.*

Glof. Propinquiores. Ant. Caputi.

S U M M A R I U M.

1 Propinqui, & propinquiores usque ad quem gradum sunt.

1 Hic removet dubium: de quo poterat dubitari, quod licet non sint per se potentes, si tamen habent propinquiores potentes: qui possunt inferre timorem, vel promittere beneficium alienantibus, prohibentur, & intellige propinquiores usque ad secundum gradum. Nam propinqui (quod est positivum) intelliguntur usque ad quartum gradum, notat *Glof. extra de testa. c. requisisti*, facit quod not. *C. de Epif. & Cler. aut. ben. licentiam*, & istud comparativum restringit positivum suum, ut *D. de verb. oblig. l. ubi autem in princ. & extra de electi. c. cum dilectus*, facit quod not. *C. de procur. l. exigendi per. dd. Ant. Caputi.*

Quæ verba formaliter transcripsit *Afflict. hic 6. Not.*

S U M M A R I U M.

1 Parentum appellativum quomodo accipiat.
2 Officialis potest emere bona, quæ fuerunt maiorum suorum.

Parentes.

1 P Parentes. (Hæc restrictio *tex. probatur per Glof. in l. si ita quis. §. ea lege. D. de verb. oblig. ut cum hæ alienationes fierent à patre tenui in filium potentiorum, sequuntur Bar. & alii, & singulare ponit. Marfi. lingu. 160. abundè Tiraq. in prefat. l. si nunquam. nu. 18. C. de revoc. donat. & in prefat. tract. nu. 53. ubi extendit etiam ad consanguineos alienatoris: qui veniunt appellatione parentum in vulgari significatione, pro quo vide congesta à *Jacob. Menonch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 129. nu. 39. & Petr. Rebuff. in consti. Regn. Franc. tit. de cessio. actio. art. 2. Glof. 3. cum seq. 2. tom.**

2 Et nota quia licet Officiali non liceat ex eo officio, quod ipse gerit, si quid vendatur emere, fallit nisi essent bona paterna, vel avita. *Glof. & doct. in l. non licet. D. de contr. empt. per l. qui officii. D. eo. l. milites prohibentur, de re mili. cujus etiam regulæ ampliaciones, & restitutiones alias congerit singulariter *Mar. Ant. Peregr. lib. 4. de jur. & privi. fis. titu. 7. de pænis ex contr. causa fisco debitis.**

S U M M A R I U M.

1 Verbum præsumserit in *tex. positum quid importet.*
2 Sciens qui rem prohibitam emere tentavit, an pretium quod solvit, amittat.

Præsumserit.

1 P Præsumserit) hoc verbum quid importet? *Ripa in repet. l. si. q. 25. C. de revoc. donat. & Felin. in cap. vide extra de testib. capitur autem hæc malam partem, juxta sensum literæ *tex.* Nam & se;*

cun-

cundum materiam subjectam quandoque in bonam. *Alber. de Rosa. in aut. stat. in ante fin. C. de episc. & Cler.*

Unde cum nocet vitium præsumptis contra constitutionem, sequitur pena hic imposita, sicut alibi scienter emens rem alienari prohibitam, precium: quod solvit non repetit. *l. si fundum. C. de evict. l. quemadmodum. C. de agrico. & cens. lib. 1. & l. nemo. C. de fund. rei priv. eo. lib.*

3 Sed hoc non est perpetuo verum, cum, & qui sciens rem prohibitam comparare tentaverit, non propterea precium amittit, si quod solvit. *tex. est in l. 1. C. nō lice. babit. Metr. lib. 1. 1. qui in emptore sciēte loquitur ibi (sciēte persona extranea, quod si contra vetitum se huic negotio immiscere, vel illic possidere tentaverit, &c.) non ut Glos. intelligit de ignorante, & dicam in seq. Glos. Utilis est autem stipulatio evictionis pro precii repetitione in his casibus, per *Tiraqu. de res. consan. §. 2. 2. Glos. 1. 11. 12. & judicatum refert Ursil. ad Affl. decij. 278.**

S U M M A R I U M.

- 1 Expenditur *tex. l. Senatus. D. de contrab. empt.*
- 2 Declaratio *Afflicti ad tex. recipitur.*
- 5 Hic §. non est finis constitutionis contra *Afflicti.*

Sit alienus ab ipsa re, & estimationem præstet fisco.

6 Glosa hujus particulæ *tex. sit. l. Senatus cens. suis. D. de contra. empt.* ex quo resolvitur dubitatio, si quid potentiores impenderint pro tenuioribus gratia defensionis, vel aliis prætestibus, ut debeat potentioribus restitui, ita enim habetur in *d. l. Senatus his verbis (Planè si mihi præciam solveris, cum tu duplum ærario debeas, repeteres à*

me, quod à mea parte irrita facta est venditio.) repeteres. inquit Glos. scilicet precium quod dedisti.

2 Et bene declarat *Affl. in 10. Not.* quod fiscus non habebit rem eo modo per potentiorum acceptam, sed tantummodo penam, idest ejusdem rei extimationem ab ipso potente, alias esset addere afflictionem afflicto tenui homini, si ultra oppressionem à potente, pateretur rei jacturam, & concordat litera nostra.

3 In eo autem quod ipse *Affl.* asserit in finalibus verbis hujus §. finire verba constitutionis Federici, & sequi qualdam leges Græcas loquentes de jure protomif. ab eo dissentendum est propter sequentē *tex.* qui est contextus ejusdem legis, ut ibi videmus. Sed videtur sequutus lectionem Caputi, ut novimus in princ. seq. *tex.*

Adde his *Jacob. Cujac. qui de hoc jure protomifecos* quedam adnotat post *tex. hujusmet constitutionis*, & Græcæ constitutionis Romani Imperatoris Orientis de hac ipsa re. Est, inquit *Cujacius*, aliud ac *No. caput de locumpletoribus, & potentioribus*, ut ne quid ex bonis tenuiorum adquirant, *ἢ τισι χυρῖοις ἢ ἀγροῖοις, ἢ οἷς ἐκ ἐχουσιν ἰδία κτήματα*, ut explicatius enarrant interpretes non igitur nisi ἀνακοινωνῶς, aut πλησιασµῶς jure. Et ad definitionem potentiorum *No. Constantini Porphyrogenetæ* *περὶ διαταγῶν τῶν εἰσελθόντων εἰς κτίσιν πενήτων προσκυµένους*, declarat nihil interesse potentiori sit, qui emerit, an is qui potentiori domesticus, sive προσκυµένος fuerit, *Fridericus malè*, propinquus. Igitur ne potentiores quidem derogare possunt juri protomifecos, quinimò severius cum his agitur. Nam neque donationis, aut testamenti, aut transfectionis, aut patrocini, aut adoptionis jure ad bona tenuiorum pervenire possunt, sed eadem & hos quæ superiores tuetur præscriptio decennii.

T E X T U S V I.

Transcurso autem decennio, si non denunciavit, nulla de cætero moveatur controversia illis: qui possident ex aliquo contractu, vel ex donatione, vel ex testamento, nec ab illis: qui jus habent protomifecos, nec etiam à Fisco.

Jacob. Cuiacius habet). Transcurso tamen decennio sine denunciatione, nullà de cætero moveatur controversia illis: qui possident ex aliquo contractu, vel ex donatione, vel ex testamento ab illis: qui habent ius protomifecos, vel etiam fisco.

S U M M A R I U M.

- 1 N hic §. sit contextus legis Sancimus.
- 2 Lapsò decennio an præsumatur denunciatum vicinis?
- 3 Sollemnitatis actus in præjudicium tertii non præsumitur nisi elapsis 30. annis.
- 4 Ex causa ignorantia. competit in integrum restitutio adper sus longissimam præscriptionem.
- 5 *Tex.* constitutionis ponderatur contra *Maranta* opinionem.
- 6 Decennium, de quo in *tex.* constitutionis ad vicinorum favorem, in quo genere contractus obtineat ex nova auctoris resolutione.
- 7 Simulantes tenentur vicinis denunciare verita-

rem contractas.

8 Præscriptionis decennalis assertur, & probatur ratio in iure protomif.

Adnotatio.

1 Hic *tex.* non est omnibus in libris impressis, ut advertit *Maranta in tract. de multipl. alien. prohib. num. 132. ver. venio ad secundam quæstionem. & vers. sed quid si essent elapsi.*

Ideo *Anon. Caputus* nihil de hac re in suis *Glos.* neque etiam *Afflicti.* sed hodiè habetur indistinctè, & *Benedellus* commentarios ædidi, & ante eum *Jacob. Novel.* quem solum novissimè meminit *noter Ascia de term. 179.* Ipse tamen perplexus asserit

144 . In Extr.Fed.Sanc.§. Transcurso autem.

serit modo diffinivisse admittendo præscriptionem decennalem secundum hunc *tex.* modò verò non. Tu veritatem require : quam diligentissimè perscrutati sumus inferius, cum non oporteat dubitari hunc §. transcurso, esse hodie authenticum, & *tex. Federici Imper.* quem emendatum reposuit *Jacob. Cujacius lib. 5. de feud.*

3 Rationem hujus *tex.* esse dicit *Maranta*, quia per lapsum longi temporis, idest decem annorum præsumitur denunciationis sollempnitas intervenisse ad excludendum vicinum à jure congrui, argumento *tex.* juncta *Glo. l. si filius. C. de petit. hered. & qua DD. notant in l. sciendum. D. de verb. oblig.*

Inde datur cautela in actu pratico, ut is: qui post decennium à vicino convenitur alleget, quòd denunciatum fuit initio contractus, id namq; per tanti tēporis lapsum præsumptivè probatur. *Bald. in c. si quis per triginta, si de feud. fuer. controuv. & pro hoc dicit Maranta esse tex. in l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. D. de adulte.*

Sed ita ratio non satisfacit; quia in præjudicium tertii, ut est vicinus; cui denunciandum erat solus temporis cursus non operatur, sollempnitatis præsumptionem. *Bart. in l. 1. §. denique. num. 6. de aqua plu. arcen. ad limitatione d. l. si filius, & concor. per Glo. notab. in l. pen. C. commun. divid.*

3 Et cum de tertii præjudicio agitur non minor lapsus quàm 30. annorum ad præsumendam sollempnitatem requiritur. *Imola in c. pervenit. nu. 13. extra de empt. & vendit. Alex. consi. 1. num. 19. vol. 4. Bello. in terminis similis statuti consi. 46. nu. 7. & consi. 39. num. 6. ubi de communi opinione, de qua se Jo. Cephal. consi. 171. num. 39. vol. 2. & Hieron. Cagnoli in l. 1. C. qui admitti. à num. 61.*

4 Et concessio, quòd præsumeretur sollempnitatis interventus cum non sit præsumptio juris, & de jure tolleretur contraria præsumptio, allegata ex parte vicinorum ignorantia, ex quo capite competit restitutio adversus longissimam præscriptionem, non obstante quoque titulo, & bona fide præscribentis. *Bar. in l. 1. §. si quis autem. D. de itin. act. priva. Affl. decis. 37. & 329. Boer. decis. 39. 1. par.*

5 Sed cur aliunde quærenda sunt argumenta, ut confutemus *Maranta* rationem: quæ *textui* huic repugnat? præsupponit enim, & expressè dicit, non fuisse denunciatum, ibi (si non denunciavit) ergo neque verè, neque præsumptivè. Quæ negativa necessariò probanda non est à vicino; cui sufficit negare sibi denunciatum; cum ejus commodum respiciat dispositio nostri juris congrui ex dictis *Bar. in l. 1. D. de verb. oblig. col. fin. Lapsus alleg. 94.* De probatione autem negativæ cui onus incumbat, congerit *Jo. Cephal. consi. 47. lib. 1. Mascari. de probatio.*

6 Interpretemur attentius mentem & verba *Federici*; quoniam inveniemus hunc *tex.* restringere, & coarctare ratione temporis pœnas comminatas, & statutas in duobus præcedentibus §§. Itaque hi qui simulatè egerunt donando, permutando, legando in fraudem vicinorum, & potentes: qui vi, vel metu illato, aliquid à tenuioribus acceperunt quocumque prætextu elapso decennio tuti sunt, neque controversiam pati possunt tam à Fisco, quàm à vicinis possidentes ex eisdem causis & titulis: qui occasione doli, vel metus facere poterant contrahentes obnoxios fisco, & vicinis, juxta nota-

ta in dictis §§. & litera hæc est clara. Propterea dixit (nec etiam à fisco) de his enim contractibus: qui sunt excepti à jure protomiseos, nisi in casibus simulationis, &c. supra loquutus Imperator providerat conjunctis jus protomis. habentibus simul & Fisco. ibi Nisi fortè) & alio casu proximè præcedenti fisco tantum, ibi §. *prohibemus. vers. extimacionem ejus rei præstet fisco.* Neque enim est dubium, quòd si quis sine fraude rem immobilem ex donatione non ficta, vel ex permutatione, vel ex testamento possidet, statim est securus, & à Fisco, & à vicinis, juxta *tex. in §. causa vero dotis in princ. & eisdem casibus nulla est opus denunciatione, vel requisitione vicinorum, cessante jure retractus.* Unde continuatio hujus §. transcurso dependet à *tex. §. Nisi fortè.* Et ita videtur limitatum id: quod communi lege cautum est usque ad 30. annos de contractuum fraudibus, & simulationibus agi posse, & similiter de nullitate, ad *Bal. in consi. 322.* incipit, utrum post 30. annos. *vol. 1.*

7 Quem intellectum magis roborat sequens oratio (si non denunciavit) non enim potest intelligi alio modo quàm ut supra dixi, & collige notanter hic, quòd h: qui fingunt permutationem, donationem, vel legatum, & in effectu, & rei veritate vendunt, locant, vel in emphyteusim concedunt tenentur denunciare vicinis contractum verè gestum, & ratio est; quia constitutio hæc illos: qui simulatè agunt in fraudem vicinorum nuncupatim appellat venditores, & emptores *in vers. Nisi fortè, & vers. idedque,* & pariter ibi (si autem post juramentum, & iterum ibi & si ante juramentum, Namq; quod verè actum est, attenditur, ut *C. plus val. quod agi. l. 1. & tribus sequ.* vbi de hac re, & supra etiam diximus.

Et nullitas ex eo quoque arguitur quod amissio rei vendi orem respicit, precij verò emptorem, *ut in fine d. §. causa vero dotis, argum. l. iubemus. §. Janè. C. de sac. jun. eccl.*

8 Ided autem nihil horum curatur sicut nec mala fides; quoniam præscriptio hæc decemnalis principaliter causatur ex sola negligentia vicinorum: qui se ipsos excludunt tacendo tamdiù, & quia eadem lex: quæ jus protomis. dat, eadem aufert his casibus, & quia non est res, quæ præscribitur, sed ius ad rem, ex *not. Capel. T. bolos. decis. 76. Guid. Pap. decisio. 199. vbi add. Soccin. iun. consi. 145. lib. 1.*

S U M M A R I U M.

- 1 Nullam controversiam posse moveri, quid importet.
- 2 Verbi controversia significatio.
- 3 Requisita ex parte possidentis, ut effugiat controversiam retractus, elapso decennio.
- 4 Actio pro retractu mala fide non impeditur, & litis contestatione non perpetuatur.

Controversia.

1 **C**ontroversia.) Nullam post lapsum decennii moveri controversiam constituitur hic. ad *Glof. & DD. in l. Lucius. §. tres heredes. D. ad Sen. Consul. Trebel.* cum aliis relatis ad interpretationē statuti, per *Mar. Ant. Blanc. tract. de compromiss. 1. quest. princ. nu. 8. & inde Apostil. lo. Fel. Scalul.*

in probem. consuetum. *Ucap. §. prefusis*, ibi, exceptio clericatus, circa finem, Et propter illa verba (nulla controversia) potest notari, universaliter vicini nos excludi *l. is qui ducenta §. utrum de reb. dubi. Dec. consil. 365. col. 3.* & quantæ sit potentia, & qui sit ejus effectus latè, & doctè Hippol. *Rim. consil. 179. vol. 2. d. nu. 7.* Et *nu. 15.* quod dictiones penitus, & profus præcisæ sunt, nec limitationem recipiunt, aut modificationem, & propterea illis verbis (Nulli penitus esse licentiam conveniendi) significari ipso jure, & universaliter excludi sine ope exceptionis.

2 Et quod verbum (controversia) etiam simpliciter importat tam ante quam post contestationem, dicit *Bar. in l. amplius non peti. vers. quando quis promittit controversiam*, ubi etiam *Alex. in Apst. D. rem rat. habe. quem locum allegat Pifanel. in pragmat. edita Tbori. num. 41.*

3 Sed hæc sanè intelligi debent, quoties ex parte illius: qui jure congrui convenitur concurrunt qualitates, quæ in *tex.* exprimuntur, id est ut possideat, ibi (qui possident) propter communes juris regulas, sine possessione uti captionem non contingere. *l. sine possessione. D. de usucap. quod ex definitione docemur à Modestino tradit in l. 3. D. cod.* Et quia iustum lex possessorem tuetur, is causam possidendi legitimam ostendere debet, hoc est titulum ad domini acquisitionem secundum leges habilem. *C. de usuc. transfor. l. 1. & inst. de usuc. in prin.* ideo subjungitur in *tex.* (ex aliquo contractu.)

Quamvis non ignorem, quod titulus reprobatu ratione fraudis, & simulationis per se non est aptus ad præscriptionem, cum habeatur pro non titulo. *Alex. notanter in consil. 46. in fi. vol. 3. Balb. num. 25. D. de usucap. quos sequitur, & concord. citat Jus. Bapt. Bovius de status. urb. præscript. Glor. 7. num. 5.*

4 Sed cum inducta hic sit specialiter decennalis præscriptio, neq; per malam fidem interruptitur, neque per litis contestationem perpetuatur actio, cum præsertim sit favorabilis pro dominorum, & contrahentium libertate, ex *Bald. in c. cum non liceat. vers. pone q. d. statutum, extra de præscrip. & in fine præced. Glor. teigi.*

S V M M A R I V M.

- 1 Res contractuum species pares sunt pro vicinis, in omnibus aliis ius protomifcos cessat.
- 2 Decennalis præscriptio statuto inducta quandoque bonam fidem non titulum requirit.
- 3 Denunciatio: omisa, quæ tempora suffragantur.
- 4 Contra vicinos scientes quæ præscriptio currat.
- 5 Scientia ut oblit vicinis qualis esse debeat.
- 6 Scientia non est facilis probationis.
- 7 Tempus a die plena scientia incipit labi vicinis.
- 8 Scientia non undequaque habita nocet: ideo attenditur à quo sit habita.
- 9 Scientia utrum oblit vicinis in terminis constitutionis Sancimus.
- 10 Tempus in retractu ubi non exprimitur, quæ tempora attenduntur.
- 11 Perpenditur *tex. §. Titius, si de feud. fuer. controverf. contra Tiraquellam.*
- 12 Expangitur *tex. §. porro. quali. olim. pote. feud. alien.*

- 13 Re prohibita alienari, quando currat præscriptio.
- 14 Ignorantibus non curere præscriptionem: quomodo intelligatur.
- 15 Decennium in *textu* positum generaliter est acceptum pro extraneis contra vicinos.
- 16 Lapsus Benedelli in præscriptione rerum fisci.
- 17 Facta denunciazione vicinis, quæ actio competat.
- 18 Clausula constituti, & precarii præstat actionem in rem, nec idèd perit actio personalis ex empto.
- 19 Denunciatio omisa, vicinis quæ actio competat.
- 20 Distinctio ad conciliandum varias d. opiniones circa actionem vicinis non denunciatis competentem.
- 21 *has congrui, licet pro eo detur conditio ex l. non idèd est in bonis nostris, neque res: quæ petitur in bonis presentis.*
- 22 *Ius offerendi, cum est præambulatum actionis præscribitur.*
- 23 *Conditionis ex l. competentes in rem scriptæ decennia durant.*
- 24 *Extranei emptores quæ actione teneantur, vel non, ad declarationem consil. Alex 173. vol. 6.*
- 25 *Conditio ex l. quando præscribitur præscriptione triennali.*
- 26 *Vicinis ignorantibus per dolum emptoris extranei currit præscriptio decennii.*
- 27 *Denunciatio sollemnitate allegare non oportet in terminis constitutionis lapso decennio.*
- 28 *Sollemnitas quando præsumitur per lapsum longi temporis.*
- 29 *Decennium à die inveni contractus currit.*
- 30 *Titalus, & possessio sunt uti duo extrema: quibus probatis præsumuntur media.*
- 31 *Scientia, vel ignorantia quomodo distinguantur.*
- 32 *Scientia specificè probanda in iure protomifcos.*
- 33 *Vicinus agens non cogitur jurare scire alienum factum, & quid si extraneus petat actoris depositionem super suis articularis.*
- 34 *Praxis Regni, cum petitur depositio eorum: quæ in iudicio sunt.*

Ex aliquo contractu.

EX aliquo contractu.) Sed non ex quouis contractu: quoniam in actibus viuentium, & extremis morientium cum exemplum detur de his: qui ex donatione, vel ex testamento possident, ponuntur causæ ab hoc jure protomifcos exceptæ, ut in *§. causa verò dotis*, non exemplificans igitur contractus, intellexit lex similes expressis. Hi autè sunt permutatio, transactio, dotis constitutio, nuptialis donatio cæterique notati in *d. §. causa.*

1 In tota constitutione tres tantum contractuum species pares sunt: in quibus protomifcos locum habet, ex quo ad hoc æquiparantur, ut in *prin. consil. ibi*, per venditionem per emphyteosim, vel locationem) In reliquis omnibus bonafide initis non competit vicinitatis ius, siuè sint contractus nominati, siuè inominati. *Io. Ant. de Nigr. in adit. ad d. consil. Affl. Muran. & alii notant communiter, & nos quoque sequimur.*

Vnde propius ad *tex.* ego considero, quod non est hic sermo de eo: qui cum extraneus effet, & longo tempore ipse idem possidet: quoniam ad literam vides, quod alius est: qui primo contraxit, & debuit denunciare, nec denunciavit, alium esse rei successorem & possessorem ex causa contractus: in quo

T

quo

quo non est necessaria denunciatio, propterea dicitur in singulari (si non denunciavit.) & in plurali numero (illis qui possident) quasi dicat, quod venditor antequam denunciaret vicinis se venditurum mutato titulo alienavit in extraneos : qui si decennio possederint, nullam de cetero pati possunt controversiam, neq; à vicinis, neq; à fisco cum & fisco, & coniecti uniuersaliter hinc per hanc legem exclusi, per que confunditur practica; quam docet *Maranta*, ut sit opus allegare qualiter fuit denunciatum, cum non sit hoc casu de denunciatione, iuxta significationem verbi (nulla de cetero moveatur controversia) ut supra notatum est.

2 Alibi verò decennialis præscriptio statuto introducta bonam fidem requirit, non titulum. *Bald. in l. 2. nu. 3. C. de prescrip. long. tempo. qua prohib. est communis, Mascart. de probat. vol. 3. concl. 1214. post Bald. quem citat ad l. Celsus nu. 5. de asac.*

3 Videamus modo quid juris, cum is, qui emit, aut conduxit, aut in emphyteusim accepit ipsemet possidet, & longo tempore possedit, quo tempore suffragantur? certè hic §. non dicit secundum intellectum; quem tradidimus, non alterando licet sarum seipsum propter continuationem, & connexitatem ad proximè præcedentes textus.

Distinguere duos casus principales. Primus est, cum denunciatum est vicinis, quo casu tempus constitutum est; cuius lapsu vicini excluduntur, id est mensis, & quatuor menses. §. 1. *vers. ut infra 30. dies, & vers. infra quatuor menses.*

Quicquid sit secundum leges Græcorum de termino unius anni, & quatuor mensium, de quo dicemus *infra*. §. scriptum est autem, & notavimus in §. 1. sunt quoque locales consuetudines, quas omitto.

Alter est casus, cum non constat denunciatum, & subdistingue. Aut aliunde habita probatur scientia contractus, aut cum ignorantibus vicinis res agitur, aut sumus in dubio.

4 Data scientia vicinorum in primis attendi solent consuetudines, & locorum statuta; que non requirunt denunciationem, sed scientiam, & ea sufficit cum lapsu temporis ad vicinorum exclusionem, ut de statuto ponit *Bal. hio nu. 17. vers. vno ad statutum de quatuor mensibus.*

De consuetudine habetur *Neap. in l. consue. de jure congr. vers. scientiæ, ubi Neapod. & aliis addentes.*

Bari verò est consuetudo de hac re; que inquit post venditionem. Et generaliter, quod ubi tempus statuitur anni, vel brevius, non currit ignorantibus *Tiraquel. §. 35. Glaf. 4. nu. 21. & seq.*

7 Adverti præterea solet, scientiam oportere plenam esse, & perfectam, id est quod contractus existat conventionem partium absolutus, ad quid una pars alteri se obligaverit, quod implementum sequutum; ut nihil remanserit ignoratum ab ipsis; quorum de scientia agitur. *Bald. subtiliter in suo tract. protomis. loco citato. nu. 17. 18. & 19. Tiraquel. de retrac. §. 36. nu. 30. & inde.*

6 Quæ quidem scientia cum non sit facilis probationis ex eo; quod dicitur scire; qui acta rei qualitates ignorat, *Borgni. Caval. decis. 12. nu. 37. Mascart. de probat. vol. 3. conclus. 1201. nu. 7. & 1293. nu. 13. ante omnes Bald. ubi supra. quem meminit*

Ant. de Alex. ad Napodan. & Tiraquel. ibi. Tutius censuit esse Neapod. in d. cons. 1. vers. scientiæ. etiam scienti denunciati.

7 Eodemque casu ad vertitur, quod ubi consuetudo, vel statutum scientiam requirit, tempus non currit, nisi à die scientiæ sic plene habitæ, ut expressè dicitur in *dic. consuetud. 1. Neapod.*

Et ita voluerunt *Bald. Capot. & Affl.* quos sequitur *Maxilla in d. consue. post venditionem. vers. sed quæritur istud quæritur melius.* Sed non bene hinc terminatur scientiæ siue denunciationis applicatio textui nostræ constitutionis, ut ibi adnoto.

8 Adverti quoque solet uade hujusmodi scientiæ fuerit habitæ; neq; enim tenerentur vicini cuiuscumque referenti sic, vel sic contracti indifferenter credere, id eo respectu non semper scientia nocet. Nostræ autem doctores dicunt, si banna præcederent; quibus res gesta, vel generanda palam innotesceret, vel si subhæta fieret, post *Napod. in d. Glaf. scientiæ*, ibi quid si scio sibi dictum, & bona fide non credidit. *Ant. de Alexan. & Pissinell. exemplum plene scientiæ in eo; qui interfuit ut testis, vel nocerit, de quo in l. str.*

Itaque scientia præsumpta: que resultat ex banno, vel subhæta; vel alio modo hoc casu fati est, ut ipsi affirmant, qui habetur terminus retractus, & *Mus. Ant. Bard. in tract. jur. protomis. quest. 6. nu. 4. quem refert Hieron. Magon. decis. Florent. 26. num. 18.*

9 Ac tandem, ut hoc caput absolvatur, maxime attendendum est, tunc de scientia ista præsumpta ex conjecturis, præmissa procedere, scilicet lex, consuetudo vel statutum denunciationem, & formalem requisitionem non requirunt, ut & nostræ hæc constitutio expressè requirit in *prim. & §. 1. ubi notavimus post Affl. & Jacob. Novat. & Bald.* quos quoque sequitur *Magoni. d. decis. nu. 44.* Unde terminus 30. dierum per quantumq; scientiam non habetur, ut supra diximus. *vers. infra 30. dies.*

10 Sed & oportet hic queritur, cum tempus non exprimitur, intra quod vicini scientes rem venditam possint retractum petere, & jure congrui ex periti, etiam non invitati, ut emant? Videtur annus, & non ultra datus his; qui jure proximitatis præferri volunt, & qui scivit, & tacuit per annum quasi tacitè renunciaverit, deinde debet repelli, ex *c. 1. §. si Titius filius, ubi Bald. not. si de feud. sue. controu. int. dom. & agn. Hippol. Marli. singular. 64. incipit.* In multis partibus, & Civitatibus Italianæ, in terminis dicit per illum tex. & dictum *Bald.* ipsum conjunctum, scilicet confortem non requisitam intra annum unum tantummodo habere jus offerendi præcium emptori, & rem vendicare, & vide *Alex. ad Barto. in l. si quis. vers. quæro certè, circa medium. C. de prescrip. 30. annor.* per quem ita etiam concludit. *Quintil. Mandos. in tract. annal. casu. à nu. 150.* asserens quod ubi terminus ad retractum rei alienatæ non præfigitur, seu ad declarandum, quod ipse vicinus eam velit, anno durat à die scientiæ alienationis factæ, & in id multos congerit *Andr. Tiraquel. de retrac. lignag. §. 1. Glaf. 10. à num. 3.* tenentes in quovis legali retractu annum tantummodo competere. sequitur *Joan. Vinc. Anna allegat. 27. nu. 23.* & valde facit *tex. c. 1. §. parro. qual. ulim. posse. seu. alio. ubi etiam Bal. not. tangit quæsitum no-*

vissimè Alex. Leo in *l. dudum*, & sic tenet transitus simpliciter.

Et licet ipse *Tiraqu.* ubi supra a *nn. 8.* à prædictis differentiis, opinatus, ut si statutum, vel consuetudo admittens consanguineum ad retractum, non præscriberet huic rei aliquod certum tempus, sed simpliciter statueret consanguineum posse rem venditam restituto precio redimere sine alia temporis præfinitione, id possit non solum infra annum, sed etiam in 30. annos, non tamen ultra, dummodò res vendita semper manserit pænes eandem emptorem *nn. 11.*

Nihilominus contra *Tiraquellum* tenet *Andr. Gail.* affirmatque secundum opinionem *Baldi* in hac materia juris protomifeos fuisse iudicatum. *lib. 2. pract. observat. 19. observ. nu. 14.* & nos tenemus scriptum est. *ver. anni.*

13 Cui sententiæ adhaerentes uti veriori, & communiter receptæ post *Baldum* non obstat intellectus accomodatus ad dictum §. *Titius*, si de feud. fuer. controver. quem *tex. Tiraq.* se subtiliter ita expendere ait in *d. Glos. 10. nu. 8.* quòd ratio quare intra annum debet agnatus revocare alienationem in casu illius §. *ca est*, ut DD. notant, quia investitura feudi, de qua est quæstio, debet peti intra annum. *c. 1. §. propterea de prohib. feu. alie. per Feder. & c. 1. de capit. Corrad.* idèd inquit lapsus anni facit, ut agnatus non sit amplius audiendus, quæ ratio non facit ad casum nostri retractus.

Sed replicatur facilliter, quòd ista ratio est similitudinis, non autem diffinitionis; quando quidem investituræ pætitio quamvis anno præscribatur, non tamen concurreret, nisi data incuria, & negligentia infeudati, qui ex justa causa excusatur, ut habetur, & *not. in d. §. præterea. ver. negligentia.* Unde non sequitur, non revocavit *Titius* alienationem infra annum, ergo nec post annum investituram petet. excusatio enim prompta est; nam nec fuit infeudatus, ut ei labatur annale tempus. Similitudo autem parem rationem habere post investituræ, & alienationis revocandæ infra anni spacium.

Nec rursus me movet, quòd *d. §. si Titius* procedit quoties est quæstio inter agnatos: quorum proximior anno tacentes videtur consentire alienationi, cum res illa adhuc in agnatione remanserit, non sic si in prorsus extraneum alienatio fiat, quo casu agnati admittuntur usque ad 30. annos, secundum *Glos. ihi.* quam DD. sequuntur relati per *Tiraq. nu. 9. Deci. conf. 328. nu. 4. vol. 3.*

Replicatur æquiparationem terminorum esse non quòd ad omnem revocationem alienationis feudi, sed quo ad eam: in qua potest esse prælatio. Nam per protomifim ipse extraneus non est ita inabilis ad emendum, sicut per jus feudorum: quo feudi alienatio in extraneum est prohibita, idèd est, quòd antiquiori tempore permessa feudi alienatione cum jure tamen prælationis favore domini, & agnatorum, idem annus erat utrisque absque distinctione in extraneum ne an in agnatum remotiorem facta esset alienatio. *tex. est notabilis in d. c. 1. §. porro quali. olim pot. feud. alien.*

Satis est ergo, quòd cum de prælatione agitur, & qui rem emit, non est ejus rei incapax par sit terminus ut non immeritò *Baldi* opinio in ipsa quoque protomifi, & in retractu consuetudinario,

& statuario sit ab omnibus recepta, & si ad prædicta non videantur respexisse.

Adde *Jo. Bapt. Bovi. de status. urb. præscript. Glos. 19. nu. 116.* Ubi referens illud dictum *Bal.* retractum scilicet præscribi spacio unius anni, subdit, quòd ita servatur in Curia propter Bullas Sixti IV. Leonis X. & Pii IV.

Et concordant multæ consuetudines, quas DD. Galli glossaverunt, ut *Boer. Jo. Sayf. & alii*: quos sequitur *Cassan.* & alias quæstiones appendices tangit in *consuet. Burg. de retract. §. 1. in tex. de dans an & jour.*

13 Refumo aliud distinctionis caput, quando vicini ignoraverunt contractum, intra quod tempus retrahendi jus habeant? Primum autem in dubium revoco, si detur præscriptio, videtur enim non esse locum præscriptioni. Probo. Constitutio hæc prohibet in extraneum rem immobilem alienari sed requiri, & invitari conjunctos, ut id emât vel ex aliis illis contractibus accipiant: qui habentur in *1. sex. ibi* (Non aliter ei concedimus) Alienationis verbo comprehensa est usucapio. *alienationis verbo. D. de verb. & rer. & signif.* impeditur ergo emptor extraneus longo tempore possidens jus vicinorum præscribere. *per l. ubi lex. & qua ibi habentur. & not. per Glos. Barto. DD. D. de usucap. concord. apud Tiraq. de retr. lignag. §. 1. Glos. 9. nu. 250. & seq.*

Nihil tamen facit; quoniam argumentum procederet, quando res prohiberetur alienari simpliciter, secus autem cum alienatio est prohibita sine certa sollemnitate, ut est in proposito jure protomif. quo prohibetur alienari, nisi peius denunciatur vicinis ex ordine, ut in *1. & 2. tex.* dictum est, ergò rectè præscribi res potest secundum communem DD. distinctionem à *Bursar. relata conf. 424. vol. 4.*

14 Fortius obstare videtur ipsis extraneis emptoribus, quòd vicinis ipsis ignorantibus non currit præscriptio nisi tricennalis, ergo ante lapsum 30. annorum jure congrui conveniri possunt. *Napod. in 1. consuet. eo. tit. ver. scientia.* Quòd tempus 30. vel etiam 40. annorum est, quoties lex prohibet rem alienari, nisi certæ forma adhibita respectu certarum personarum, ut currat præscriptio, idèd quantum ad illos emptores extraneos; qui emerunt jam per dictum tempus elapsum, idèd 30. ann. secus quòd ad alios, quia in futurum manebit firma dicta forma requisita, dicit *not. Nicol. Bello. conf. 46. nu. 7. & 8.* Neque enim hoc jus protomif. semel competit, sed semper contra quemcunque emptorem. *Marcus Mant. prabat hoc eo. tit. quem posuit ad l. dudum. C. de contr. emps. vers. 3. dubitare contigit, qui in vers. quòd ad quintum, & ultimum aperte dicit. Si denunciatio facta non sit habent hæ personæ 30. annos: quo tempore omnis actio concludi solet. l. sicut. l. omnes. l. cura notissimi. C. de prescri. 30. anno. idem tenet *Bartol. Cepol. conf. civil. 43. Deci. conf. 222. vers. ultimo non est omittendum. Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glos. 10. & §. 36. Glos. 2.* qui & meminerunt *conf. Paul. Castrens. 430. vol. 2.* sequitur *Jo. Cephal. conf. 329. nu. 40. vol. 3.* Adde hic *Jaco. No. vel. §. 7. nu. 8. ejusdem opinionis.**

Resolve tamen ex his quæ inferius dicimus, *vers. verum ut attentius.*

25 Interminis verò nostræ constitutionis hic *tex.* est

intellectus non solum ut ego interpretatus sum, idest in calibus fraudis, & simulationis, sed simpliciter, videlicet, quod elapso decennio, etiam si non fuerit denunciatum, vicini ulterius non audiuntur, ad id enim hic *tex.* est expressus secundum *Rob. Maran. in repet. d. §. Divi. nu. 132. vers. sed quid si essent lapsi.* idem firmat hic *Bened. in princ.* notatque prescriptionem decem annorum currere etiã contra fiscum, sed contra vicinos negligentes retrahere: qui cum jus retrahendi habeant tanto tempore tacuerunt, ut videantur renunciasse, accessoriè verò contra fiscum ad pœnam, & in novis animadversionibus nondũ impressis ita dicit. (*Notificatione non facta consanguineo venditoris non potest currere tempus nisi usq; ad 30. l. sicut, & l. ulri. C. de præscr. 30. vel 40. anno. in Regno verò Neapolitano ubi viget hac constitutio, ipsum tempus præscribitur decennio, prout verba in hoc §. disponunt. quod & usu receptum est, & ita servamus.*)

16 Decipitur tamen *Bened. in suo comment. ad hunc tex. opinatus. num. 5. & 31.* quod præscriptio decennalis adversus fiscum fuerit inducitur ad derogationem juris communis, quod attento non currit præscriptio nisi centenaria ex relatis *Afflic. post Andr. in prælud. constit. reg. q. 19.*

Nos enim præsupponimus hujusmodi res intra decennium: neque incorporatas fuisse fisco, neque denunciatas, cum jure cautum sit, quoties quid vacat: quod fisco cedere debeat, nondum tamen cesserit, si fisco. more consueto denunciatur quatuor annis ulucapi potest. *l. intra quatuor. D. de diver. & temporal. præscrip. l. 1. C. de quadri. præscrip.*

Quod si fisco denunciatum non fuerit, sufficit longa possessione, idest decem annis adversus eum muniri. *l. in omnibus. D. de diver. & temp. præscrip. l. 2. & 3. de requi. reis. l. 1. §. divus. D. de jur. fisci.* concordat ergo communi juri, non derogat.

Quam statutariam decennii præscriptionem currere etiam contra ignorantem, cum non reddat factum omninò impossibile sciri. probat *Bovi. instract. de statut. urb. præscrip. Glof. 19. num. 5.*

Præsertim cum sit de re immobili vicina: quæ quia corporalis est, cum præscribitur non requiritur scientia adversarii, sed præscriptio procedit etiam contra ignorantem. *tex. est in l. ult. ver. Nulla. C. de præscrip. long. temp. Mascard. de probatio. quæstio. 1214. nu. 39. lib. 3.* & in specie retractus firmat *Belleme. in cap. constitus. vers. 2. dico. de resti. in integr. quem sequitur, aliisque probat Tiraq. §. 35. Glof. 4. num. 24. & seq.*

17 Verum ut attentius hujus quæstionis veritas innotescat, investigare oportet, qualis actio competat vicinis contra extraneum emptorem, eundemque possessorem, quoties non observata forma hujus constitutionis prætermittitur denunciatione res vendita, locata, vel in emphyteosim data est?

Constat namque, quod si observata hujus legis solemnitate, volens alienare vicinos requisivit, illis acceptantibus, ac justum precium solventibus, contractum resultare empti, & venditi, ita ut ad rem efficaciter agi possit, notanter *Bar. in l. uxorem. §. agri plagam. D. de lega. 3. per l. Labeo scribit si mihi. D. de contrab. emptio.* & alii communiter sequuntur à *Tiraq. relati. de retrac. convent. ad finem sit. num. 74.* quem videbis *quoz; de retrac. lignog. §. 1. Glof. 10. à num. 10.*

Contractu igitur pro absoluto habito, cum ex parte sua vicinus a jure fuerit, rem à venditore petit propria ex empto actione *d. l. labeo. in fine. l. Julianus. §. offerri, cum ibi nos. de actio. empti.*

Inde facilè scimus quo tempore præcludatur actio: quæ personalis est, & rei persequutoria. *DD. in l. 1. in prin. eo. tit. de actio. emp. in §. sequens. ver. earum, ubi Ang. Jaf. & alii. Inst. de actio.*

18 Et quia hodiè de qualibet venditione rerum stabili instrumenta celebrantur cum pactis constituti, & precarii. clarum est competere vicinis, quos lex ista nocet, & præfert ratione vicinitatis, in rem actionem per *tex. in l. quadam mulier. D. de rei vendic. ad cujus intellectum præter ea: quæ ibi habentur à DD. videatur Napod. in 1. consue. Neap. de contrab. emp. addo Jo. Sayso. in consuet. Tyrone. de retract. art. 4. latissimè Tiraq. de constit. & precar.*

Dummodo intelligamus per eas clausulas non perimi actionem ex empto: quæ personalis est *Bald. in l. 1. C. de resc. vendi. Guid. Pap. decis. 509. Deci. consi. 281. col. 1. contra Matthæi. sing. 171.*

19 Cum verò denunciatum non est, & extraneus emptor rei traditionem habuit *DD. videntur variè opinati.*

Quidam dixerunt esse conditionem ex ista lege, quemadmodum ex statutis: quæ conditio est personalis. *Mar. Mantu. in d. l. dudum. nu. 33.*

Maranta in 8. disputat. num. 2. esse actionem inscriptam, sed cum descendat ex hac constitutione esse personalem, & ita sequutus est *Napodanum in consuetud. si quis emit. ver. possidet. Bartol. Cepol. consili. causa. civi. 43. & 65. Casun. in consuec. Burgund. rubr. 10. §. 11. ver. ou detenteur num. 2. & seq. quos in idem refert sequutus Andr. Gail. præct. observat. lib. 2. observa. 19. num. 6.* alioque congerit, adde *Jos. Ant. de Nigr. hic qui hoc verius esse putat cum Napodano simpliciter transiens, ut appellemus eam conditionem in rem scriptam. Jacob. Novel. in §. 2. num. 34. & 43. & 45. Joan. Bessian. eod. tit. art. 18.*

Andr. Tiraq. §. 8. Glo. 5. vult esse quodammodo personalem, cum sit conditio ex statuto, vel ex lege, & in rem scriptam: quoniam sequitur possessorem.

Bartol. Casano. d. rubr. 10. §. 1. in textu le peult rechater, negat hanc actionem dici posse realem, cum non consideretur in ea dominium, sed quasi ex parte consanguinei terrahentis, quem sequitur *Bessian. in consuet. Alver. eo tit. art. 8.*

Maranta dispat. 8. num. 35. notat quod ratio qua emptores extranei repelluntur à vicinis precium solventibus, illa est, quia actio realis est, quæ adversus extraneos emptores competit. post *Afflic.* quem citat *in §. ut infra. 30. 11. notab.*

Ante omnes *Napoda.* parum in hac re sibi constans in consuet. si ex uno, ver. nisi, dicit, istud jus congrui est merè reale ex utroque latere actoris, & rei; quia datur possessori, habenti rem conjunctam, & contra possessorem ejus rei conjunctæ quæ petitur, & eadem verba, & sententiam ponit *Ano. Caputus infra §. scriptum est. ver. qui habent protomista, sacio Napodano.*

20 Tu verò ad concordandum opiniones distingue duo capita principalia, unum est antequam vicinus declaret velle præferri, adimpleatq; ex sui parte, alterum post declarationem, & implementum

tum sequutum.

Primo casu nulla potest dici nata actio vicinis, sed in secundo casu ex illa celebri doctrina Jo: Fabri in §. *ex non scripto. num. 18. vers. circa quartam. Inst. de jur. natu. gens. & civi.* quod ex hujusmodi statutis, & consuetudinibus retractus tunc jus in re proximis competit, cum facta fuerit oblatio emptori, & consignatio precii, per quod adimplementum agi potest actione reali, dicit Faber.

Et ita potest esse verum, quod *Napod. & Capu- jus* jus congrui esse merè reale, idest implemento sequuto ex parte retrahentis.

Ante hæc autem jus ipsum retractus quamvis dicatur ad rem competens, vigore statuti, vel consuetudinis actio est personalis, idest conditio ex tali lege, & consuetudine, cum non sit cautum quo genere actionis agatur, secundum Fabri distinctionem *ibi. Casane. dist. §. 1. ver. le peult rachever.*

21 Sed cave: quia non idem, quod dicunt DD. actionem esse personalem, sive conditionem *ex hac l. & similibus*, vicinis, & proximis competentem, præsupponendum est, illam censeri in bonis vicinorum, & consanguineorum: quibus non potest dici jus quæsitum antequam declaraverint velle præferri ratione sui juris, ut est dictum, cum jus quærendum non sit in bonis nostris: qui nihil erogavimus de nostro *tex. est optimus in l. profectitia. §. si pater. D. de jar. dos. concord. per Præs. de Franch. decis. 101. n. 20. & 21. decis. 14. n. 17.*

Nec ab re conditio hæc ex lege judicatur stricti juris ad rem: quæ nunquam fuit in bonis petentis, nuncupatim dicit *Guid. Pap. decis. 257. n. 4.*

22 Atque ad deducendam hanc actionem in esse, cum debeat præcedere declaratio, & oblatio ex parte eorum: qui jus protomiseos habent, ipsum jus offerendi precium extraneis emptoribus tanquam præambulum agendi præscribitur, ita in jure offerendi pro luitione pignoris, quod fortius est, firmat *Bald. in c. 1. num. 5. de feu. dat. in vic. leg. commiss. de qua materia est decisio Ant. Cap. 202. & alias decisiones meminit Præs. de Franch. decis. 69. num. 12.*

23 His præmissis, & distinctis, considera, quod conditiones ex lege competentes, & in rem scriptæ, (ut est hæc juris congrui precio oblato extraneis emptoribus secundum magis communem opinionem DD. quos retulimus semper vers. cum vero denunciatum non est,) longo tempore præscribuntur, idest decennio, per *Glos. menti tenendam*, & optimam secundum *Bart. Odoffr. Ange & alios in l. si vi vel metu. C. de bis: que vi met cau. si. concord. per Tiraq. §. 1. Glos. 10. num. 14.*

Quæ conclusio verissima est in terminis nostri Juris protomis. quoniam extraneus emptor est uti tertius, cum obligatus ipse non sit vicinis denunciare, sed is: qui vendidit denunciatione non facta, quod aperte notatum est in primo *tex. Glos. vers. non aliter nisi, & in §. causa dotis. ver. venditio fiet irrita. ibi. In eo autem quod Affl.*

24 Ad quod optimè nos conducit *Alex. Imol. cons. 173. in fi. vol. 6.* qui in proposito paris consuetudinis dicit, licet consuetudo compellat venditorem requirere convicinos, non per hoc tamen compellit emptorem ad revendendam, vel tradendam rem convi-

cinis, & qui sic intentant judicium sine actione agunt) quæ doctrina est valde notanda, & concordant huic constitutioni: quæ edocti sumus, ut in venditorem dirigatur actio: qui tenetur invitus vendere vicinis, utilis verò actio ex interpretatione ejusdem constitutionis est contra extraneum emptorem; quia de facto eidem extraneo res tradita est, ideo dicimus esse actionem in rem scriptam. Et ita intelligi debet Alexander ibi ad revendendum, vel tradendum, idest non teneri extraneum actione personali: quæ attentata consuetudine est directa contra venditorem: qui non servavit ipsius consuetudinis formam. non tamen negando in rem agi posse, ut restituat, & relaxet, non dico, ut tradat: quoniam ad tradendum adversus venditorem actio est. *tex. est in l. 1. in prin. D. de actio. emp.* Unde verbum tradere, idest vendere significat in *l. debitori. C. de pact. not. Alber. de Ros. in distion. ver. tradere, ad Specul. de emp. & vend. §. 1.*

Quem sensum non habuit *Hierony. Mg. gon. Florent. decis. 26. num. 3. & 29. vers. & respondendo.*

25 Si verò denunciandi onus pariter incumberet vendenti, & ementi extraneo (quod negamus in terminis nostræ constitutionis per prædicta) certè non curreret præscriptio nisi tricennalis, quamvis conditio ex lege competeret, controversia esset enim non cum tertio, sed cum eo: qui personali actione teneretur, *d. l. si cui: ubi Cyn. Bart. & alii.*

Ut scias ex his cavere à *Tiraq. d. Glo. 10. num. 14. & seq.*

26 Plus dico per hanc *constit.* quod quamvis emptor dolo, versatus esset, ne contractus in notitiam vicinorum venisset, ne retrahere ut intra decennium, vel venditori persuaserit, ne vicinis suis denunciaret, quibus casibus juxta communes regulas exceptio longi temporis vicinis retrahentibus non obstat, juxta traditè à Jo: Sayso. in consuetu. *Taron. de retract. art. 15. latè Tiraq. §. 35. Glos. 4. num. 30. & inde.*

In terminis tamen nostris decennii lapsus omne vitium purgare notatum est, ne fraudis, vel simulationis objectio obsit possidenti extraneo supra ver. nulla de cætero controversia, & ver. neque etiam à fisco. *d. §. causa verò dotis.*

27 Quo etiam fundamento stante, alia sequitur conclusio, non esse opus allegatione, quod denunciatum fuit ex cautela *Maranta:* quam quoque impugnavimus supra ver. decennio in 1. *Glos. cum ex solo decennii cursu sint exclusi vicini, ut notatum est.*

28 Extra casum verò nostræ legis concederem, sollemnitatem denunciationis, & licentiæ vicinorum, quod consenserunt extraneo ementi præsumi per lapsum longi temporis, idest decennii, cum non agatur de magno præjudicio in ipsis retractuum causis quo ad diminutionem patrimonii omittentium retrahere, cum is: qui denunciatum fuisse vicinis allegat, est in possessione, ut in emphyteota novo dicunt Doctores, quoties à domino controversiam patitur: cujus consensus in alienatione requirebatur, & vult revocare emphyteosim. Nam qui eam rem emptam habet, & decennium est elapsum, adjuvatur præsumptione, allegando quod adhibita est sollemnitatis. Jo: Menoc. de præsump. lib. 3. c. 132. à num. 41. & 45. vers. secundus est casus, post

post *Cravet. de antiq. temp. par. 3.* quos locos meminit *Dominus Fabi. Anna consi. 112. num. 41.*

29 Ex eisdem verbis *tex.* conicere quoque possumus hanc staturariam decennii præscriptionem à tempore initi contractus incipere, & satis esse eis qui modo possidet tandiù vicinos tacuisse; habetur enim in textu, (his qui possident ex aliquo contractu) pondera verbum (possident) quod est præsentis temporis, & ad titulum, & causam præcedentem refertur, ut ex eodem titulo, & causa possidere præsumatur. *Glof. singularis in l. quadam mulier. ver. sufficiebat de rei vendic. latè Mascard. de probat. concl. 1197.* Nec non verbum (ex aliquo contractu) quia cum lex disponit de tempore respectu actus, ut hic incipit id tempus currere statim à die illius actus. *l. ait l. n. D. ad l. Aquil. cum concord. alleg. à Signoro. quem in terminis citat Tiraque. §. 1. Glo. 10. num. 113. & seq.*

30 Titulus ergo, & possessio sunt uti duo extrema in hac decenniali præscriptione, à quo incipit, & ad quod terminatur; quibus extremis probatis præsumimus media, ex *Glof. in c. volumus. ver. in concussam. 16. q. 4. c. per tuas de condit. apposit. & aliis in locis, ut post Tiraq. idem Mascard. concl. 1196. num. 7. lib. 3.*

31 Postremum sub distinctionis caput est, quoties sumus in dubio, idest neque probata scientia vicinorum jus protomis habentium; neque eorundem ignorantia, propter juris regulas, & præsumptiones pro & contra. Sive quia scient, sive quia ignorant, possunt enim adduci adversus vicinos retractum petentes quædam, puta, quia vicinus is in libello instrumentum emptionis, & venditionis refert, sive etiam ejus instrumenti partem, vel quia illud ipse produxit, ergo scivit, è contrario replicabitur. Non ex simplici mentione instrumenti, vel ejus partis, sequi omnium in eo habitorum notitiam plenam, & specificam ad remittendum jus sibi competens ex eo. Item jurabit vicinus se non habuisse notitiam, nisi postea, juxta tradita per *DD.* quos meminit, & sequitur in terminis præsumptæ scientiæ, vel ignorantæ. *Aymo. Crave. consi. 193. num. 8. lib. 1. & consi. 201. num. 31. & 32. lib. 2. & prosequere latius, si voles, apud Josiph. Mascard. de probat. ver. scientia conclus. 1293. vol. 3. & ver. ignorantia. concl. 879, 880. & 881. vol. 2. ex præfeso Jacob. Menoch. elaborato tractatu de præsumpt. pluribus in locis, quos videto.*

32 Nam in proposito nihil ad nos, cum firmaverimus in puncto scientiam probandam esse plenam specificam, & perfectam vicinorum, ex *notab. doctrina Baldi in suo singul. consilio*: quod habetur pro commento nostræ constitutionis, & est receptum ab *Afflic.*, & *sequacibus*, ut sepè diximus.

33 Verum & hic omittendum non est, quod si extraneus emptor allegando vicinum plenam, & perfectam habuisse scientiam, & ita ex ea excipiens instaret cogi vicinum agentem, & cum iuramento interrogari, non esset certè cogendus; esset enim iuramentum super alieno facto, idest de contractu habito inter venditorem, & extraneum emptorem quod factum, & quale verisimiliter ignorare præsumitur. Nec debet quis cogi, ut anceps & dubium perjurium præstet, ac iniquum est de alieno facto aliquem jurare. *tex. est in l. Marcellus. §. 1. D. ver. amos.* Attamen potente extraneo iplo conven-

to depositionem actoris super suis articulis, ubi ponitur de scientia, hoc est, quod vicinus habuit plenam notitiam, & scivit contractum, non videtur excusari vicinus, quin juret de credulitate, quamvis alieni facti. ita *Aym. Crav. consi. 263. num. 27. ver. non obstat d. l. Marcellus.*

34 Hoc modo concordat praxis: quæ in Regno utimur, atque communi juri consonat, quoties eorum: qui in judicio sunt, depositio petitur, respondere etenim debent per verbum credit, vel non credit is; qui examini civili subiicitur, ut se habet Regia Pragmatica Ferdinandi Primi, incipit. Quinta die. & sunt nonnulli ritus M. C. V. cum propriis comment. congeritque singulos locos, novissimè *Muscard. in praxi Sac. Consil. 5. par. Glof. legaliores.* Ubi etiam differit post alios de modo, & forma practicandi mandatum illud in principales litigantes tertio sub pœna confessi, ut eis deterius, quæ in controversiis hujusmodi juris protomis sepius occurrunt.

S U M M A R I U M.

- 1 **T** Extus sensus, & intellectus ex verbis.
- 2 **T** Testamentum, & donatio dicuntur actus, non contractus.
- 3 **H**eres universalis tenetur juro congrui.
- 4 **N**isi Ecclesia sit instituta, & ponderatur Napolitan. contra Afflic.
- 5 **F**inis præcedentis *tex. constitutionis*, quomodo se habet ad sequentes §§.
- 6 **E**xaminatur opinio *Benedelli de ll. Græcorum.*

Ex donatione, vel ex testamento.

1 **E**X donatione, vel ex testamento.) Habentes singularem titulum videntur comprehendere in eo: quod dicitur (ex aliquo contractu, vel ex donatione) intellige inter vivos; Nam donatio successioni hæreditariæ fieri non potest. *l. cum donationis. in fi. C. de transact. DD. in l. stipulatio hoc modo D. de verb. obli. addit. ad Bart. in l. quæsitum. §. si servus. D. de leg. 1.*

Habentes verò titulum universale significari possunt in eo: quod subiungitur ex testamento, in quo forma est hæredis institutio secundum Scribentes creditori calculo testatur *Bologn. in repet. rub. D. de leg. 1.*

2 Sed quare *tex.* prius dicit (ex aliquo contractu) deinde ponit testamentum, & donationem? Respond. quod neque testamentum, neque donatio sunt contractus. Isti sunt enim viventium actus, ille 1. testamentum est ultimæ voluntatis actus. *l. Labeo. D. de verb. & rer. sing.* Quamvis alienando pro contractu etiam testamentum accipiatur. *And. Alcia. in l. verba contraxerunt. d. tit.*

3 Quid autem si quis moriens simpliciter, & bona fide hæredem instituat, an huic hærede intra decennium retractus controversia moveri possit pro ea re: quam testator emerat? quod sic *tex. est in cap. constitutus, ubi not. ver. vel eorum successionebus, extra de integr. resti.* Nam, & hæres ejus, qui emit etiam pro emptore dicitur possidere *tex. in l. missio, ubi Glof. de usucap. pro empt.*

4 Restringe quæ dixi, nisi institueretur Ecclesia quæ non conyenitur jure hoc protomis. ut in fine con:

eonstit. ubi notavimus *Napod. in consuetu. Neap. si Ecclesia. ver.* sed pone quidam iussit. *tit. de jur. congr.* intelligit in Ecclesia erecta; & præsupponit ipse, quod testator prius emerat possessiones aliquas, & postea instituit Cappellam edificatam, in præcedenti *ver. ibi*, sed quid si aliquis emit, ad quem cum non adverterit noster. *Affl. in §. scriptam est. qu. 20.* dicit sibi videri quæstionem *Napod. superflam*, sed bene dicit *Napod.* rectius considerata quæstione, ut dixi.

5 Hic est finis constitutionis Federici Imperatoris *no. Jo. Ant. de Nigris.* ac sequitur sumptum ex Græcorum legibus inquit *Nig.* Quæ capitula usque ad finem fuerunt posita ab aliquo doctore privato secundum *Camillum Borrel. in consi. 36.* & ante eos *Afflic. in finalibus verbis §. prohibemas*, cum non habuerit hunc *tex. §. transcurso, dixit.* hic fiunt verba Federici, & sequuntur quædam leges Græcæ loquentes de jure protomifeos, & istæ leges Græcæ non servantur, nisi, ubi est consuetudo, vel statutum; quia sunt leges locales, idè sequitur *§. scriptum est* quæ capita, & nos Glof. avimus propter multa utilia; quæ legisse non pigebit.

6 Sed *Benedellus* de his aliter dicit, quod Federicus Imperator in fine ejus constitutionis has leges inseruit, & constitutioni adjunxit, ut ejusdem partem quædam videantur, & communiter cum ea leguntur, & impressæ ab aliis cum eadem constitutione, vel ut sint de ipsius corpore fuerunt enarratæ à multis Jureconsultis. Tu tene priorem sententiam, quæ receptior est, & verior, quoniam *Bened. nihil allegat*, nec resolutè loquitur, quamvis verum dicat de Græcorum leges, seu consuetudines locales esse non generales, pro quo dicto debuit citare *Baldum hic. vers. venio ad statum de quatuor mensibus*, de his enim legibus sentit & post *Bald. Afflic. proxime citatas, & Caput.*

Glof. ex donatione, vel ex testamento Ant. Caputi.

S U M M A R I U M.

- 1 Quidam notabilia de simulatione.
- 2 Hodie emò, cras dono.
- 3 Lite contestata super congruo, vel re in fraudem alienata.
- 4 Forma libelli.

1 Quamvis possit res donari, legari, & permutari, tamen si simulatè hoc agerent, inspicitur, quod in veritate est, & non quod simulatè concipitur, & propterea dicit lex re verà, & non simulatè *ff. de off. præf. l. congruis in fine, & C. de leg. l. digna voc.*

Et contrarium prima facie videtur, ut *D. ad Verbeja. l. aliquando, vide C. de jujur. l. si. C. ad Vell. l. antiq. & C. de de contrahen. emptio. l. 2. & 3.*

Quandoque rei veritate dicitur, quis facere, & habere quod non circumventionione acquirit, ut in *auth. de his ingred. ad appel. §. volumus. coll. 5. licet autem cum veritate, & non per calumniam fieri volumus, ut in auth. ut in privat. domi. circa mediam eqd. coll. 5.* Sed simulatè quoque pro simplici dicitur, ut *C. de epis. & cler. l. presbyteri.* quandoque vero pro decipere, & tunc est dupliciter simulatio

scilicet bona ad hostem decipiendum: de qua loquitur *22. quæstio 1.* utilem, alia est mala, & perniciofa, idè ad decipiendum proximum. *22. qu. 5. cavere*, Et alibi simulator ore decipit amicum suum *Prover. 71. in princ.* Est autem simulatio quando quis simulat, quod non est, dissimulat quod non est, dissimulat quod est. Unde Deus dissimulat peccata hominū propter poenitentiam. *Sapient. 12. in fi. & pro hoc Genes. ubi Loth. dissimulat exire Sodomā, unde dissimulatè Angeli apprehenderūt manus ejus, ac uxoris, & X. filiorum, & extraxerunt eos contra Civitatem.* Unde versus. Quod non est simulo, dissimuloque quod est, ut *D. de coll. l. 1.* Alia est propria. . . *ff. de do. l. 1. §. 1.* Alia est discreta *22. qu. 3. c. quod tamen bonorum.* Alia detestabilis. *24. qu. 1. officii*, alibi dicitur, quod simulatio. Alia est honesta. *27. dist. quod autem rogari, & d. c. officii.* Sed hic de illa agitur, que est ad decipiendum. Et quid sit simulatio. dic est promissio ob causam non veram, vel non justam *Bar. C. si cert. pet. l. si ex pretio.*

In contractibus autem simulatis valet id, quod tacitè agitur, non quod expressè concipitur, quia in expressis deficit consensus. *l. 1. & 2. C. plus val. quod agi, & l. imaginaria. D. de reg. jur. & lauda. C. de contrahen. empt.* adè quod ex tali imaginario contractu non transit dominium, ut ibi. sed possessio bene transit; quia in illa transferenda non requiritur titulus, vel causa, ut *l. 1. §. 1. & l. 4. D. de acq. possess. licet illa translatio possessionis sit simulata, si contractus est simulatus. arg. l. cum proponas. C. si quis alter, vel sibi, quod tenet Bar. in l. emptor. D. de acq. p. h. arce.* In hac autem constitutione idem voluit Imperator, ut venditio fiat irrita. ut hic, & *vers. & si ante juramentum.*

2 Sed quæro pone quod quis emit hodie unam domum, & possedit, cras vero, vel postea donavit, aut permutavit cum aliquo an habeat locum jus protomis. ut conjunctus possit hanc rem petere? videtur quod sic, quia semet fuit quæsitum jus contra emptorem ipsi vicino, ergo sine ejus facto illi evelli non debet, ut in *reg. jur. quod nostrum.* Item certi sunt modi, quibus tollitur obligatio. ut *instit. quib. mod. toll. oblig. per votum*, sed emptor est obligatus conjuncto in hoc jur. protomis. ergo sine illis modis non potuit liberari.

Sed certè in casu proposito videtur, quod omnino cessat jus protomis. tam contra emptorem pro eo, quod non possidet, & istud jus requirit veram possessionem, si venditor vendiderit sine denunciatione; ut in principio hujus constitutionis, quàm contra donatarium, aut permutantem possessorem pro eo, quod non possidet titulo emptionis, in quo competit jus istud, ut hic.

Non obstat, quod semel fuit quæsitum jus contra emptorem eundemque possessorem, tum quia illa acquisitio duravit quandiu duravit res, & possessio apud eum, quia istud jus est in rem scriptum, sicut, & multa alia jura, ut *Instit. de act. §. præterea, & D. quod met. caus. l. metum. §. hæc actio*, quod autem sit ad rem patet in principio hujus constitutionis, quia conjunctus habet recursum ad personam, & facit etiam ibi extraneos emptores repellere, pro hoc facit, quod notat *Hofst. extra de sepul. c. de his*, ubi dicit quod quilibet potest agere contra aliquem, quatenus sua interest, & maxime contra eum, qui facultatem habet rei restituendæ. pro hoc

hoc facit quod si pecunia mea pervenit ad te æquum est, ut eam mihi reddas. *D. de leg. 1. l. quidam rectè. §. si scripta, & l. si a pluribus*, sic dicimus in actione in rem, vel hypothecaria; quæ semel quaesita contra possessorem, durat contra ipsum, donec possidet, eo vero desinente non possidere, tunc enim habetur pro possessore. *D. de rei vendic. l. quod si dolo, & l. qui restituere, cum l. seq.* & hæc desinentia est modus tollendi hanc obligationem Juris prothomis. & per hunc modum puto, quod quis non possidens frustraret conjunctum, nisi probaretur de simulatione per testes, ut per juramentum.

- 3 Sed quid si possessor post litem contestatam per conjunctum, alienavit? Resp. non valet; quia res effecta erat litigiosa. *C. de litig. l. cum aut. ibi. posita.* Item si emptor alienaret in fraudem habeat locum. *D. de judic. l. si quis post, & de multiplici fraud. de not. ff. de legib. l. contra legem, cum seq. per DD.*

Quia verò libellus in hoc iure debet contra possessorem; super quo interrogabitur conventus

per Judicem si tenet, & possidet ex causa emptio- nis, vel locationis, vel emphyteusis, libellus sic formatur.

- 4 Coram vobis T. contra T. ex eo, quod cum N. consobrinus ipsius vendiderit, & tradiderit titulo venditi eidem T. quendam fundum suum pro uncia una positum in territorio N. in loco . . . iuxta fines . . . qui fundus spectat ad actorem ipsum pro precio ante dicto ex iure prothomis. ideo petit dictum fundum ab eo secundum Imperialem constitutionem, & paratus est, & se offert in iudicio restituere, ac tradere, & numerare eidem T. dictam unciam; quam pro venditione dicti fundi venditi assignavit, &c.

Antonius Caputus.

Ita Glofa Caputi habet quædam alia quæsitæ: quæ excerptis, & exemplavit à *Napod. in consuetud.* Ubi domus . . . ver. ab emptore; authore tacito, ideo non posui. P. R.

T E X T U S V I I.

Scriptum est è Græcorum legibus de jure Prothomiseos, ubi dicitur de termino, & fine eius: quem ius ipsum habet, videlicet, quod illi: qui in circuitu sunt confines secundum ipsam propinquitatem: quam ipsi habent, sed propè sunt in venditione coniuncti victoriam ipsius venditionis habeant. In tali itaque ordine, ut qui habent ipsam Prothomism, infra unius anni spatium, post annum verò nullam Prothomism habent. Si autem sint in ipsa terra, vel in ipso loco; habeant Prothomiseos victoriam usque ad quatuor menses, ita tamen si fuerint à venditoribus sollemniter requisiti, & non renunciaverint temerè. Item de ipsa Prothomisi in alio Græcorum capitulo continetur, ut qui habent Prothomism à tribus partibus illorum potior sit venditio, & una pars nihil ibi habeat. Quod si habeant à duabus partibus, collatione facta recipiant eam omnes sicut propinquitatem habent. Si autem domum prope castrum habeat, ipse eam habebit, qui Prothomism per castrum habet, & non illi: qui ipsam Prothomism per parietem habent.

S U M M A R I U M.

- 1 **G** Racarum literarum laus.
2 **T**extus hic de legibus Græcorum quomodo se habeat ad constitutionem Sapientum.

Ver. Græcorum legibus.

- 1 **G** Græcorum legibus.) Non illi tantum Romani, sed & philosophiam, atque omnes ingenuas artes à Græcis habuerunt, testimonio Ciceronis comprobatur *Guliel. Bude. adnot. in pandec. 1. par. ad l. 1. de contrab. emp.* Fuit enim Græciæ aliquando felicissima, & potentissima in toto terrarum orbe. Alexandro Magno regnante, dicit C. Plini. natur. histor. lib. 18. c. 7. Illiusque Principes, qui omnem hujus Regni oram maritimam obtinebant, & ut inquit *Mari. Freccia lib. 1. de subseud. de offic. Mag. Comestab. nu. 7.* per duces eorum Calabris ænotriis, Brutiis, Lucanis, & Neapolitanis ipsi Græci dominabantur, nimirum igitur si ex eorum legibus adhuc quædam supersint reliquæ. P. R.

Glof. Græcorum ll.) Per hoc patet, quod hæc fuit extracta à lege Græca super hoc jure ædita; quoniam omnia nostra à fontibus Græcæ eloquentiæ manarunt, sed hodie illud jus divulgatum est,

sivè per consuetudines, sivè per statuta, ideo fuit utile secundum tempora aliquid providere. Ant. Caputus.

- 2 Quæ huc translata referuntur vix servantur. *Affl. dicit in fine §. precedentis*, ubi notavimus. Si voluisset Federicus Imperator ista capita quoque servari, necessariò sequeretur correctio suæ constitutionis maxime in eo: quod de tempore diversimodè hic & supra præscriptum fuit, & in eo: quod in istis Græcorum capitulis solius venditionis est mentio, cum Federicus idem voluerit in locatione, & emphyteuti; sed absurdum esset dicere per hæc corrigi antedicta, juxta *Glof. in l. non ad ea. vers. presens. D. de conditio. & demonstrat.* meminit *Roman. consil. 104.* Verum si jam nullus esset usus, notitia tamen necessaria videtur. *7. dist. c. fuerunt.* Sed dici potest secundum *Afflic.* & quidem benè, in fine hujus textus quod omnia dicta in præsentis constitutione Græca veniunt per modum additionis *ad sen. I. domini Federici Imperatoris*, ergo evidens est utilitas in eo: quod additur. P. R.

S U M M A R I U M.

- 1 **T** Erminus, & finis quomodo sumantur.
2 **F**inis in duplici sensu.

Ter-

Termino, & fine.

Termino, & fine) Terminus refertur ad tempus, finis ad propinquitatem, ut aptè respondeant verba contextus: Nam Græcarum legū titulus hic ponitur, & primū sermo est finium, deinde ibi (in tali itaque ordine) habetur de tempore. Ultimo ibi (Item de ipsa protomisi iterum habetur de confinibus. promiscuè tamen pro fine ponitur terminus. *D. de termi. mot. l. 2. §. 3. l. sed & loci. §. si dicantur. D. fini. regund. & Deuteron. c. 19. terminos terra moveri non liceat nec propria, nec aliena, per quos vobis servabitur pax*, Inde ad notandum bellorum originem, sequitur (*præliis, & seditionibus. ex hoc oriundis, dum accedere ultra terminos avari voluerint.*) *Joseph antiquis. Judaic. lib. 4. cap. 6. caus. 12. q. 2. c. in legibus.* Et de antiquorum finibus, & terminis ad agros dividendos, vide tu curiosè *Hierony. Magi. lib. 4. c. 7. Rivalli. histor. juris lib. 1. Carol. Sigoni. de antiq. jure Itali lib. 2. Et eloquentissima Ovidii carmina saltor. lib. 2. recitata in comment. Asdr. Alcia. emblem. 157.* Nec tamè omitto primam agriculturæ legē apud *Platon. esse terminorum, sive finiam observationem lib. 34. de legib. dialo. 8.* Finem insuper magis ad agros, quam ad urbana docet *Cicero in Topicis*, & vide ad præxim *Parid. de Puteo de feud. reintegr. cap. de finibus P. Rendella.*

Finis: aliquando ponitur pro fine agrorum. *Isidor. lib. 5. 2. par. cap. 14.* quod fines dicti sunt, & quod agri fundis sunt divisi. Sic ponitur infra eod. ibi illi de circuitu sunt per finem. Sanè cum hic ponantur terminus, & finis, secundum hoc idem sunt. Sed hic finem intelligo pro fine temporis: quod jus istud habet, ut in ver. in tali itaque ordine, quo casu declinatur hic finis, & probatur primo ad *Corint. c. 10* In quos fines sæculorum devenerint, translative. *12. q. 2. c. gloria episcoporum, & in psalmo legitur, notum fac mthi finem, & sic finis pro temporis extremitate ponitur, quia jus istud habet terminationem in præsentibus, & requisitis infra quatuor menses, in cæteris finis est annus, ut patet in textu. Antonius Caputus.*

S U M M A R I U M.

Dictionis videlicet natura.
Conjunctio qualis esse debeat in hoc jure.

Videlicet.

Videlicet) Declaratur tenor II. Græcorum; hæc est enim virtus hujus dictionis c. ex literis, ubi *Ares. & Deci. 6. notab. extra de probat. & quandoque restringit, & limitat. Aym. Crave. consi. 310. num. 2. par. 2. tex. in l. tempus. D. de rejud.* Licet autem litera hujus tex. ex Græcis legibus vario modo habeatur, verus tamen sensus colligitur. Quod illi: qui circa rem: quæ venditur, fundum habent, esse in confinio dicuntur, habito respectu ad propinquitatem cujusque. Sed non omnes de circuitu admittuntur ad jus protomif. verum illi: qui propè sunt conjuncti rei vendita, idest qui magis confinant propter diæt onem propè: quæ significat juxtà *l. aded. §. insula. D. de acquir. rer. dom.*

Attenditur ergo conjunctio rerum stabiliū in hoc jure tam per leges Græcorum ut hic, quam per constitutionem Federici, ut supra vidimus in primo textu, & notat *Afflic. num. 4. not. 2.* Nam & propinquitas pro vicinitate ponitur valdè in prædiis optata, ut *Cicor. pro S. Roscio Amerino*, habet, inquit, plura prædia, neque tamen unum: nisi præclarum, & propinquum. *P. Rend.*

S U M M A R I U M.

Conjunctus ad unam rem tantum ex pluribus: quæ simul venduntur, an possit pro illa duntaxat petere jus protomif. Et an pro omnibus.

De circuitu.

De circuitu.) Et sic nota, quod illi de circuitu sunt vocandi ad istud jus secundum propinquitatem: quam habent, ut not. infra in *Glos. via in fine.* Sed præferuntur cæteris hi: qui habent conjunctionem à tribus partibus, & omnibus anteferuntur hi: qui per castrum conjunguntur, ut inferius.

Sed pone, quod quis habens diversas possessiones, vendidit quandam domum, & terram certo precio, puta viginti. quidam conjunctus domui tantum, petit jure protomiseos domum ipsam. Venditor autem dicit, amice, aut totum emi s, aut totum dimittas ei: qui emit, queritur quid juris? & primo videtur, quod non sit audiendus conjunctus volens tantum domum, pro quo facit illud generale, aut totum dimittendum. *C. de jur. delib. l. qui tam alogio, & D. de admin. tuto. l. cum queritur in fine. cum multis concord.* Item ubi facta est venditio plurium rerum uno precio tantum debet manere emptum priori emptori; quia una videtur emptio, & venditio, ne in particulari venditione emptor efficiatur incommodò, cum particularis solutio sit damnosa. *D. fami. ercisc. l. planè, ubi notat.* Item quia emptio fit hic ratione totius, non ratione partis. *arg. de leg. 2. l. neminem, & fami. l. ercisc. l. nemo. §. in fundo.* Item ne prior emptor cogatur partem emptam tantum habere, cum alias non emisset nisi totum empturus. *D. de in diem adjecti. l. quod si uno, & de novatio. l. tutor. §. 1. & de adilit. edic. l. cum ejusdem, & de solutio. l. si quis aliam, & fucit de leg. 3. l. prædiis. §. si quis domum.*

Contrarium videtur dicendum, quod licet domus, & fundus uno precio vendantur, tamen unum non est pars alterius; quia diversa sunt corpora, ut *D. de evictio. l. cum plures, facit l. id quod §. ult. de peric. & commo. rei vend.* Unde pluribus fundis uno precio, uno evictio, pro uno tantum agi potest de evictione, quia tot sunt evictiones: quot sunt res in emptione comprehensæ, ut in *d. l. cum plures.* Idèd superiora argumenta possunt habere locum, quando esset totum contiguum, vel unum corpus: quod venderetur puta una domus tantum, vel unus fundus: non poterunt conjuncti emere partem illius temporis. Sed cum plures vendantur res, una non est pars alterius, nisi esset talis res: quæ esset ejusdem officii: vel quarum una est accessoria alterius: quo casu videtur servanda distinctio: jure habetur *D. de adilit. edic. l. cum ejusdem in Glos.* Unde si in una habeam jus protomif. istud jus

V non

non debet mihi auferri facto venditoris vendentis in præjudicium iuris mei plures alias res, vel corpora simul. Nam istud ius, vel beneficium contrarius commune competit ex consuetudine: quæ pro lege servatur, idest ius Civitatis, & beneficium a lege concessum; quod commode privatorum auferri non debet, in *ausb. de Monac. §. si non solum*. Nec per alium debet alii iniqua conditio inferri, ut *D. de reg. jur. l. non debet*. Item licet una sit emptio plurium corporum simul tuo precio, tamen habito respectu ad ipsa corpora plures venditiones dici possunt; quia si plures res uno precio distrahantur pro singulis tamen agi potest ex empto, & vendito *D. de actio. empt. l. si uno*. Sicuti licet una stipulatio pro pluribus rebus fiat, tamen quot sunt res, tot sunt stipulationes. *D. de verb. oblig. l. scire debemus*. Et si testator uno contestu verborum plures res legat, tamen tot sunt legata, quot sunt res *d. l. neminem. de leg. 2*. Unde legatarius unam repudiare potest, & alia petere, quod secus est in una re tantum legata; quia legatarius non potest eiusdem rei partem petere, & partem repudiare, *eadem l. neminem*. Si ergo his argumentis habens rem coniunctam potest petere ratione huius iuris prothomiseos se admitti ad emptionem unius rei venditæ: in qua habet locum istud ius, res alias emere non cogendus; Nam de consuetudine huius iuris derogatum est iuri communi, ut invitus quis vendat cui alias non venderet, non autem quis cogitur invitus emere, ut *C. de iure delib. l. nec emere*, & *de contrah. empt. l. invitum*. Et quod contra iuris rationem introductum est, non debet trahi ad consequentias *l. quod vero. D. de l. & ita notat hic Dominus, Bal. & habeo quod ita tenuit Andra. de l. fern.*

Item pone, quod quis vendidisset omnia bona sua alicui, & ego peterem me admitti ad emptionem omnium bonorum ratione alicuius rei ex ipsis mihi coniunctæ; per quam ius prothomiseos præzendam. respondet *Bald.* quod satis videretur absurdum, ut compellatur venditor mihi omnia vendere, sicut non potest quis compelli, ut omnia emat, sicut supra dictum est in quæst. præcedenti, & facit quod supra dixi *ver. domum*.

Sed quomodo æstimatio illius rei tantum, quam peto ratione vicinitatis, fiet? cum plures uno precio venditæ sint, dicit *Bal.* quod Judex æstimabit, deducta æstimatione alterius rei simul venditæ, ut *D. de leg. 2. l. si quod ex . . . & l. qui solidum. §. Anton. Caput.*

Copiosè *Andr. Piraqu. de retract. lignag. §. 23. Glos. 1.* quæ & ego examinavi supra *unusquisque secundum suam portionem accipiat. P. Rendel.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**ictoria, idest sententia pro se.
- 2 **T**erminus quatuor mensium, quomodo intelligendus.

Victoriam.

- 1 **V**ictoriam) idest sententiam pro se. *Aff. hic 8. not. & ante Afflictum Anto. Caput.* ita inquit in idem verbum. Sicut Victoria est: quæ ex hostibus reportatur victis vel occisis in prælio secundum *Isidor. at himol. lib. 8. par. 2. c. 2.* ita

cum non minus militent patroni causarum in causis tractandis. *C. de advoc. divers. Judi. l. advocati dicuntur obtinere victoriam sententiam pro se reportantes*, & sic victoria ponitur hic pro sententia iuris protomis. quam obtinent requisiti, & præsentibus infra quatuor menses, si autem non fuerint requisiti, vel sint absentes infra annum, post dictum verò tempus excluduntur, quemadmodum plures in iure pariter excluduntur à suis iuribus, & actionibus propter præscriptiones temporales, veluti in exceptione non numeratæ pecuniæ. *C. de non num. pecu. l. in contractibus*, & *instit. de litoga. obligat. in princ. & in redibitoria: quæ sex mensibus durat. C. de adili. actio. l. 2. & D. eo. sciendum; & in plurib. aliis*, ita hic elapso dicto termino coniuncti excluduntur, ut notat *Bal. super ver. infra 30. dies argu. C. de his, qui a non dom. manum. l. fin. in fi. facit C. de præscrip. long. tempor. l. 2. & de usucap. transform. l. 1.* excluduntur ergo coniuncti elapsis dictis temporibus, cum per eos stetit quominus victoriam habeant, optimè facit quod notat. *extra de appell. c. ex ratione, cum simih.*

2 Quæro quomodo intelligitur iste versiculus, cum supra dicatur, quod facta denunciatione debent coniuncti solvere iustum precium infra 30. dies. alias excluduntur, & hic dicitur infra quatuor menses, si sunt in Civitate, & sollempniter requisiti. Respond. quod supradictum de 30. diebus habet locum, cum facta denunciatione coniunctus infra 30. dies non solvit iustum precium, quod vero hic dicitur habet locum, cum solvit, & venditor noluit recipere, sed infra dictos dies transtulit possessionem in emptorem; qui emptor non vult recipere iustum precium, & sic concordat, ut extra de *elect. in 6. cap. cum expediat*, & hoc casu debet agere coniunctus contra possessorem, ut præferatur, & obtinebit victoriam infra tempora supradicta, & ex hoc inolevit consuetudo, quod coniuncti, si eis fuit denunciatum infra 30. dies offerent precium, quod si non recipiatur, deponunt penes alium, ut *C. de usur. l. acceptam*, & si non fuit eis denunciatum, postquam ad notitiam eorum pervenit, facto deposito agant contra possessorem, & debet causa ipsa finiri infra dicta tempora. *Anto. Caput.*

Iste intellectus non est verus, nam debuit advertere differre *ll. Grac. d. constit. Feder. Prosp. Rendella.*

S U M M A R I U M.

- 1 Ordo duobus modis capitur.

Ordine.

- 1 **O**rdine) bis mentio habetur ordinis. Primo supra in fine principii, ibi. quos vocamus per ordinem. Secundo, hic, ibi. veluti dignitatis, & quia sermo ad personas proximas refertur, hic verò temporis, quam distinctionem in alio proposito notat *Lucas de Pen. in rub. C. ut dignit. ordo servat*, lib. 12.

S U M M A R I U M

- 1 **P**raesens, vel absens in eadem terra quis dicatur.

Terra

Terra.

Terra) multas habet acceptiones , ut per *Farid. de reintegr. seu. c. est denique videnda. Frecci. de subfeud. lib. 2. author. . . nu. 25. vers. quomodo autem capiasur terra & alios* ; qui verborum significationes interpretantur , hic autem civiliter capitur pro loco habitationis , ubi vicini resident , idest Civitas, Villa, vel Castrum, juxta es: quæ dicit *Napod. in probem. consuet. Neap. §. per quod auctoritatis. vers. districtu, & in consuet. si quis emit. ver. terram in prin. de iure congrui, probatur in c. 1. de usur. lib. 6. c. cum in partibus, extra de verbo. signif. & convenit litera* quæ se habet, ibi (in ipsa terra, ac ibi (si autem sint in ipsa terra, vel in ipso loco) similis est sensus. *Psalm. 49. vocaverunt nomina sua in terris suis, idest in urbibus ; quas viri potentes ædificaverunt secundum comment. ibidem. Vel dic, quia mentio est præsentium, & absentium, præsentis intelligi, qui sunt in ipsa terra, idest in una, eademque provincia, ut liceat sub eodem Præsidente litem agere ; locus namque potest hoc modo provinciam significare. tex. in l. si. C. de præscrip. longi tempor. & ibi Glos. ver. una provincia, & lo. Franc. Balb. tract. de præscrip. 4. par. princip. ver. 4. oportune quæro, ubi notanter tangit quomodo dicantur præsentis, vel absentes clerici, & laici habentes invicem controuersiam, vide *Bartolo. Cassane. in consuetud. Burgund. des fiedz rubr. 3. §. 1. tex. fil est au pais. Idemque Napod. in d. ver. terram consuet. si quis emit, sentit, dum notat, quodd terra quandoque ponitur pro Prouincia, & Regno. Tu tamen aduerte, quia hodie merum, & militum imperium. ac omnimodam iurisdictionem habent. Capitanei in unoquoque oppido separatim, ac idem potest unusquisque in loco suo, quod Præsides in sua prouincia. *Bartol. de Capua in Constit. Regn. de officio Iustiti. & Thom. Grammat. in addit. unde absentes censendi sunt: qui alterius sunt iurisdictionis, quam us Iudicem habeant communem Præsidentem prouincialem in causis grauaminum, vel alio modo à propria curia dixi. lib. 8. juris patrii. c. 6.***

SUMMARIUM.

- 1 **V**endita re aliena an currat vicinis tempus, si dominus post modum ratam habeat venditionem, & quid in venditione inualida.
- 2 Exceptio; sua non interest nocet extraneo emptori.
- 3 Simplex emptio ab imaginaria differt, & quæ ea sit in proposito.
- 4 Anticrisis vulgè contractus ad gaudendum, & an, & quando in eo locus sit iuri retractus.
- 5 Pignoratitius contractus qui empti, & venditi in fraudem usurarum dicitur, quibus in casibus prodest vicinis.
- 6 In pignore pactionato interdum procedit protomisi.
- 7 Res in qua cadit affectio non est censenda pignori submissa sine spe lutionis.
- 8 Consuetudo Bari dat congruum in pignore.
- 9 Res vendita, locata, vel in emphyteosim data venditori, an in fraudem usurarum iudicetur, & utrum retractatur.
- 10 Re locata feneratori etiam viliori pretio locus est protomisi.

- 11 Re vendita partibus à contractu recedentibus ante implementum cessat retractus.
- 12 Ante traditionem res dicitur integra, ut nec laudemia debeantur. Estque venditio seminata.
- 13 Ante traditionem non dicitur alienata.
- 14 Clausula vendidit, & tradidit, idem constituti operantur domini translationem.
- 15 Conclusio contra vicinos re vendita retroadita, & an hæc resolutio prædicta venditionis sit nova venditio.
- 16 Ius congrui in contractu conditionali.
- 17 Pactum reservationis domini, & similia non impediunt vicinos agere.
- 18 Venditio ad mensuram ante mensurationem est imperfecta.
- 19 Venditio non specificato pretio aliquando valida.

In venditione coniuncti.

In venditione coniuncti) Venditionem hic exponimus veram ex iis: quæ diximus in §. 1. ver. *verus emptor*. Sed an dicatur vera venditio ad effectum iuris retractus, cum à non domino res venditur? domino post modum ratam habente, ita ut si vicinus non petat, currant sibi tempora retractus?

Resoluunt *Addent. ad Napod. in 1. consuet. in princ. Stephan. Caieta, & lo. Ang. Pisanel. ex quorum dictis responsetur, quodd si quis vendit tanquam ipse dominus, cum non esset. Rem tamen possidebat, vicino currunt tempora, ex quo venditio rei alienæ ut propriæ fieri potest, & dicitur vera venditio, inquit *Pisanel. per tex. l. rem alienam. de contraben. emp.* Si autem vendidit ut alienam, fortè quodd se procuratorem asserit, vel domini ratificationem premitit, vel si ut suam vendendo, constat quodd alieno nomine possidet non pro suo, & verius est, tempus non currere, nisi vero domino ratam venditionem habente, secundum *Stephan. Caiet. verbi gratia, constat apparente instrumento locationis: quod probat contra conductorem non esse eum dominum. Soccin. consi. 11. nu. 4. vol. 3 & consi. 54. num. 11. vol. 4. cum concord. per addent. ad Afflicti. deci. 325. Instrumentum enim rem facit nototiam, prompta est probatio, euidens, & manifesta, per *Tirag. de retract. lignag. §. 2. Glo. 1. num. 20.* Cæterum posse conductorem suo nomine actum gerentem locatori obesse. *tex. est in l. Pomponius. D. quib. mod. usufr. amitt. de quo Affl. d. deci. 325. quæ notanda sunt, ut cum sit vicinis denunciatio, & ventur, ne à domino res vendicetur aliquando, ipsi si cautè respondeant, quodd præferri volunt, & precii si soluturos offerunt ex nunc pro tunc sequuta domini ratificatione, petantque ostendi mandati domini, iuxta tradita per *Tirag. eo. tr. §. 1. Gl. 10. n. 108.****

Quid si non teneret venditio, ut est Neapoli, nisi vel arrhæ data sint, vel traditio rei sequuta, per *consuet. 1. de contrab. empt.* certè nec locus esset protomisi ex dictis *Nico. l. Boer. ponie Cassane. des retractis. rubr. 10. §. 7. in fine. Arnon. singul. 56. amplè *Tirag. de retract. §. 1. Glos. 2. num. 5. addo *Caualeon. tract. de tutor. & curat. nu. 163. qui alios refert.***

Aliud est venditio ipso iure valida est, & tenet quamuis ex causa rescindi possit, exemplum, cum minor 25. annis vedit, vel minoris procurator: Nam si

Etus maior ratum habet, idem spectatur tempus venditionis quod ad tempora retractus, non autem rati habitationis; quoniam interim non potest dici contractus nullus, antequam minor in integrum se restitui petat. ut in *l. 1. §. procor. D. de minor. quod & Arresto iudicatum dicit Annas Robert. rer. iudic. lib. 3. c. 17.* Secus, inquit, si venditio fieret à non domino, nec ab eius procuratore vero; quo casu secundum eum attendi debet tempus rati habitationis. Sed tu dic, ut supra resolvimus in principio huius Glofæ. In contractu igitur ab initio invalido tempus à convalidatione in spiciatur, sicut & in venditione rei dotalis, non servata sua regula in actu DD. tradunt, per *Bartol. Casane. de retract. §. 5.*

2 Quid si vicinus peteret ad retractum admitti, extraneus vero emptor responderet venditionem esse invalidam, ut puta quod à non domino facta est, idem nec protomisi esse locum? dic exceptionem istam reiiciendam; quia sua non interest, cum satis sit ei accipere precium, si illum solvit, vel indemnitate, si ad solvendum se astringit, & rem dimittet vicinis retrahentibus, quibus adde que posuimus supra §. in primis. ver. infra quatuor vers. ses.

3 Item dic in venditione simplici; Solet enim simulari venditio inter contrahentes. Contractus autem imaginarii iuris effectum non habent. *l. contractus. D. de act. & oblig. & imaginaria exponitur emptio altero è duobus modica, vel quia modico tempore duratura, vel quia simulata est. Glaf. in l. is, qui suis. §. ab ignora. D. de manumiss. & simulata dicitur non vera, secundum Bald. in l. si non verum. C. de donat. inter vir. & uxor.* Sed pone quod in effectu ex contractu: quem appellant contrahentes empti, & venditi, resultat rei pignoriatio: quod discernitur ex iis que habentur, & notantur in cap. ad nostram, extra de empt. & vendit. late diserit *Andr. Tirac. in prefatio. sui retractus convent. nu. 5. notanter Cristoph. de Castel. conf. 31. Alex. de Novo. conf. 93. cum subscript. Jo. Bapt. Rosel. nu. 21. & 29.* certe non erit locus retractui, si vè protomisi; nam, & si verbo alienationis aliquando comprehendatur pignoris datio, *l. sancimus. C. de rebus alien. non alien. prohibitio tamen de qua in tex. huius constitutionis, est magis in personam, quam in rem patet ibi (si quis voluerit alienare, & deinde non aliter ei permittimus alienare) & hoc sentit Napoda. in consuet. si quis emit. nu. 7. dum dicit, non habere locum jus congrui in emptione simulata, puta cum obligassem tibi possessionem meam pro viginti, & feci instrumentum venditionis. allegat tex. l. emptione. C. plus val. quod agi atque in terminis latius probat *Paul. de Castr. conf. 74. par. 2. & est communis opinio, ut non habeat locum jus congrui, five protomiseos in hac facti specie, teste Franc. Vivio in silva comun. opin. nu. 832. translativè in Syntag. universi juris tom. 1. tit. de statutis c. 11. quod & consuluit Pet. Paul. Pari. conf. 82. à nu. 31. vol. 3.**

4 Non valde ab his distat conventio: quam anticrisim appellant, ex *l. si pecuniam de pign. act.* cum qui pecuniam à feneratori accepit possessionem eidem creditori tradidit, ut fructibus utatur fruatur in compensationem legitimi modi usuræ; quam creditor ob suam pecuniam percepisset, donec ea restitueretur, ex *l. 1. §. pacto. D. de pignor. l. 39. de pign.*

act. l. si ea lege. l. si passione. C. de usu. de qua re late, & doctè differit Andr. Alcia. li. b. 2. disput. c. 3. Cajaci. observat. lib. 3. c. 35. Baldi. comment. in titu. de pignor. c. 16. concludendum esset enim ad rem ita pignori datam creditori neque locum esse juri retractus ex antedictis. Nisi huiusmodi conventio fieret, ut assolet cum locatione ejusdem rei, & census constitutione pro pecunia, pacto habito de compensanda locationis mercede cum annuo censu, donec principalis fors reddatur, & à censu res redimatur, qui modus est frequens, quo casu tanquam in contractu locationis non simplicis, sed per quam jus in re constituitur, locum haberet nostra constitutio, quam ita accepimus, quatenus de alienatione per locationem loquitur, ut in primo textu explicavimus, & adde que de anticrisi novissime adnotat *Anto. Fab. de error. pragmatic. decad. 9. errore 5. & 6.*

5 Redeo ad speciem simulati contractus, quam *Affl. declarat* intelligendam modo constat de simulatione in fraudem usurarum; quia cum contractus sit in effectu pignoriatus, non habebit locum jus congrui, aut de simulatione nihil constat, & tunc habebit locum, sicut accidit in venditione facta cum pacto de retrovendendo supra in §. licet autem nu. 21. sequens *Napodan. ubi sepr. & habes Glafam Ant. Cap. in 1. tex. vers. alienare, à quo transcripsit Affl. ad verbum.*

Item declaro non esse locum retractui quoddam præjudicium domini pignorantis rem suam sub titulo simulata venditionis ad regendum usuras, non tamen id debet prodesse extraneo pignus accipienti in præjudicium vicinorum. Primo, quia tunc extraneus allegaret propriam turpitudinem, dicendo contractum in fraudem usurarum sic fecisse. Secundo, quia sua non interest ex his; que supr. proximè diximus *vers. quid si vicinus peteret.* Tertio, quia potest venire, ut dominus non redimendo venditionem approbet.

Quid cum contrahentes expressum de pignore instrumentum fecerunt. Responde sine dubio cessat jus protomiseos ante dictis, & tenet quoque *Gomez. ad l. 70. Tauri. nu. 23. & per hanc constitutionem idem tenet Maxil. in consuetud. in pignori bus. cod. titulo.*

6 Declara nisi cum paciscerentur in pignore, ut debito non soluto intra certum tempus, creditor ex empto rem possideat justo precio tunc extimandam; nam decurso tempore pignoris luitioni præfixo, creditore volente rem illam ex emptione possidere, venditio conditionalis est quodammodo ab initio. *l. si fundus. §. si. D. de pigno. tangit Sacerdotus de Coic. ad Napod. in 1. consuet. de iure congr. ver. emit. nu. 6. & facit Bald. conf. 164. maritus lib. 5.* Pariter respondendum est, si pro tanta quantitate pignoriatio esset, ut spes luendi non superesset domino pignoranti juxta tradita per *Jaso. in l. 1. §. per servam corporaliter. D. de acq. possess. Idque terminis ponit hic Bened. in suis animadversionib. supra in princ. constit. vers. ut in contractu pignoriatio, citans eadem jura; quibus movetur pro eadem conclusione. Ant. Gomez. d. l. 70. Tauri. nu. 23. ad quod assumptum videatur *Negusant. de pignor. primo membr. 3. par. nu. 51.**

Adverte tamen; quoniam hæc conclusio non transit sine difficultate, nam & si pignoriatio vi-

deatur æquari valori rei rei; attamen cum ipse Dominus æstimat rem suam majori pretio, quam quo verè valet, tunc non est censenda venditio propter propositum alienantis, quod in futurum redimat, notanter *Pres. de Franch. decis. 283. nu. 5.*

7 Hoc tamen intellige verum, nisi res, quæ pignori data est, talis esset, in qua cadit affectio, puta propter vicinitatem ad fundum, vel domum parentum; quia tunc non præsumitur alienandi animus, etiam si pro tanto fuisset pignorata, ut non remaneret spes luendi, *Crist. Port. instit. de legat. §. si quis rem suam. nu. 7. & ante Port. docuit Pau. de Cast. in l. qui post, C. de legat. refert Tasson. ad Port. nu. 2. vers. limitat tamen Paul. Alpha. collect. 325. cum infinitis collectis novissimè à Mauro Burgio de laudemio par. 2. inspect. 2. nu. 4.*

8 Bari vero consuetudo est sub hoc titulo §. in pignoribus, qua attentata in pignoribus, & hypothecis locum sibi vindicat jus vicinitatis, sive congrui, ibique notat *Maxil.* non solum procedere in pignore conventionali, sed & in prætorio, & judiciali, cum factum iudicis, vel executoris reputetur factum partis, quod ego verum non puto, ut in *1. tex. examinavi. ver. non aliter.*

9 Resolve modò quæstionem, cum res vendita statim locatur venditori, & ei conceditur in emphyteusim; tractus iudicari potest simulatus, & in fraudem usurarum. *Ary. Pynel. in ultimis verbis 3. p. l. 2. C. de rescind. vend. & ita cessaret protomisissim possidente venditore; cui liceret opponere de simulatione cum sua interfit. Sed cum id pactum suum modum observat, sunt namque aliqua, quæ illud licitum haberi faciunt, ut per *Navar. in summa c. 17. non factum fugies, nam. 248.* liceret utique quod taliter emittitur, venditori honesta mercede locare. *l. fundi partem. D. de contrahen. empt. & c. Joannes, extra de fide instrum. Viglien. in situ. de usur. circa contrac. de retrovend. & vide pulchrum consil. 95. Alexan. de Novo. incipit. clarissimus A. & M. D. qui probat regulariter licitum contractum: in quo res emittitur, & venditori conceditur in emphyteusim, atque illi consilio se alii DD. subscribunt, qui de communi opinione testantur, hoc igitur casu data veritate, & validitate contractus locus esset protomisissim.**

10 Quid si mutuum pecuniam accipiens, rem locavit viliori mercede propter mutuum DD. dicunt usuram esse, ut declarat *Ant. Rub. Alex. cons. 20. videatur Aym. Crave. consi. 156. à num. 12. par. 1. & Parisi. consi. 77. num. 10. vol. 3.* quos meminit *Ursil. ad Afflic. decis. 40. num. 14.* Unde si peteret vicinus admitti, & præferri in re locata propter istam constitutionem, juncta declaratione *Afflic. supra §. 1. vers. per locationem*, non posset opponere scenerator, idemque conductor contractum esse usurarium, & consequenter cessare protomisissim; quoniam replicaret vicinus, quod nemo juvatur propriam turpitudinem allegando, ut & superius probavimus.

11 Item dic, & repete in venditione scilicet perfecta secundum *Jo. Fabr. in §. 1. Instit. de empt. & vendi.* namque ex sola venditione verbali, à qua deinde partes discedunt ante rei traditionem, & ex consequenti ante dominium translatum non acquiritur jus vicinis retrahendi, de qua re *Cassan. de rab. 10. §. 10. in textu an Segneur feudul. ver.*

quæro de quæst. quæ evenit, & iterum in tex. à præ iudice. Afflic. bic 7. Nos. nume. 12. Jacob. Novel. §. 2. num. 158. fol. 133. absolute respondet, pœnitentia non obstante, vicinos ad retractum admitti, sed contrarium ejus tenendum est, cui responderetur antequam petant vicini pretium offerentes, nullum jus acquisiverunt in ea re vendita nondum tradita, & pro inempta habita secundum *Cassan. ubi supra in tex. an prejudice. Idem tenet Nico. Boer. in consuet. Bituri. co. tit. §. 2.*

12 In tantum enim res dicitur integra, cum partes à contractu recedunt ante traditionem, ut neque ex eo debeantur laudemia. *Joan. Fab. in brevior. C. l. 1. quando lice. ab empt. disced.* Et est communis opinio teste *Rimin. Jun. consi. 285. num. 13. & 14. Jul. Cla. §. emphyteusis. q. 13. & venditio sine traditione dicitur seminata, non adhuc nata, dicit in proposito retractus Jo. Gysso. in consue. Turon. de retrac. art. 3.*

13 Pro hac conclusione: quam verissimam puto, bene facit nostra constitutio in eo: quod prohibet favore vicinorum rem alienari in extraneum, sed alienatum non dicitur, quod adhuc in dominio venditoris remansit, antequam res traderetur. *Andr. Tiraq. de retrac. convent. §. 2. Glos. uni. num. 9. ex his; quæ not. DD. in l. traditionibus. C. de pact. Alpha. collect. 120. est tex. in l. alienatum 67. de verb. & ver. signif.*

14 Quid si res videatur tradita; puta; quia in conspectu ejus celebratur contractus, acceditque clausula (vendidit, & tradidit) quo casu DD. ajunt translatum esse in emptorem dominium, firmat post alios *Caroc. in trac. loc. & conclus. tit. de jure emphyt. q. 3.* Vel apponitur clausula constituti, & precarii; quæ translationem quoque dominii, & possessionis operantur maxime allodialium honorum; de qua re *Tiraque. de constit. & precar. & alii; quos memorat Maur. de laudemio 2. par. inspect. 2. num. 14. & 15.*

15 An igitur recedentibus, postea contrahentibus ab ipso contractu, liceat vicinis agere, & petere rem ita alienatam pœnitentia non obstante? Respondeo audenter, quod resoluta venditione per contrarium, actum inter partes. V. G. cum venditor reddi precium, & emptor rem retrotradit antequam à vicinis peteretur protomisissim, cessat ipsum jus prothomisissim. probo. Non enim posset conveniri emptor extraneus, cum non possideat, neque venditor, cui res retrotradita est, quia non utique possidet titulo novæ emptionis; quoniam iste sequens actus resolutivus primæ venditionis retroagens, idest contrarium duxit eam abesse ad non esse. *tex. est & Gl. in l. 1. ver. non actus, & ver. retroagens C. quando lice. ab empt. disced. & in l. ab emptione. C. de pact. & DD. utrobique.* Respectu enim tertii; cui jus retractus competit, res definit esse integra, quandocumque ille tertius incipit uti jure suo. post acceptationem namque factam à volente retrahere, veluti jure sibi quæsito, si qui contraxerunt vellent recedere, & contractum resolvere, essent in dolo, & mala fide respectu ipsius tertii. *Aloys. de Leo. in d. l. 1. num. 14. vers. quantum etiam ad tertium, & ita tenet Boer. in consuet. Burgun. de retr. §. 2. vers. sed quæritur stante consuetudine; quam opinionem post hæc scripta reperii tenere Marans. in tracta. de multip. alien. prohib. num. 146. opti.*

optimè faciunt; quæ adduximus supra in quæstione ejus qui emit, & postea donavit, ut nec emptor, nec donatarius hoc jure teneantur propter rationes; quæ huic quoque loco conveniunt.

- 16 Contrarium sentit hic *Affl. n. 13. in fi. Tiraq. §. 1. Glos. 19. q. 20. & Glos. 18. num. 50. Ursil. ad Affl. decis. 338. & ante omnes Antq. Caput. in 1. tex. ver. alienare.* Sed iis respondetur aliud esse in feudo, & emphyteusi, quam in retractu, ut *Boerius ibi* distinguit. Item in venditione purè, & simpliciter contracta ad differentiã conditionalis, nam quomodo se habeat jus congrui, cū sub cōditione contracterit venditor, & emptor extraneus, ut interim vicini jus protomiseos competat? respond. juxta distinctionem specierum conditionis; quas docet *Napod. in 1. consuet. Nap. eo. tit. ver. emis. n. 10. & latius Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glos. 10. à nu. 44.* Valere autem conditionem quia si vicinus petat jus congrui, res sit inempta, & ita resoluta venditione excludantur vicini, tenet hic *Afflic. ver. sed juxta prædicta in fin. refert Freccia ad Napod. in 1. consuet. de jur. congr. fol. 325. littera B. qui & citat Gui. Pap. decis. 257. sed non facit ad punctum.*
- 17 De pacto autem ne dominium transeat in emptorem ante precii solutionem. *Affl. in §. licet. nu. 17. post quem Caspar. rub. 10. in tex. le vendeur. Jacob. Novel. in §. 2. num. 119. Tiraq. §. 1. Glos. 2. nu. 34. Præf. de Franc. decis. 506. à nu. 15. idemque Affl. decis. 338.*

Simile videtur pactum, quo pendente solutione precii, convenitur, ut res sub annua præstatione ab emptore detineatur, interim dominio penes vendentem reservato, de quo *Covar. vari. resol. lib. 3. c. 11.* Quæ reservatio est censenda quasi pignus ad tex. in *l. sicut emptio. D. loca. & conduc. §. interdum, ubi Glos. Ezid. Bossi. tit. de remiss. merced. conduc. à nu. 102. & de Franchis d. decis. 506.* Solet enim hujusmodi dominii reservatio esse venditori damnosa, re interim fortè perempta absque culpa emptoris ex his: quæ in terminis concludit *Barg. Cavalg. 2. par. decis. 9. de contractibus fol. 44.*

- 18 Sub hoc etiam capite imperfectæ venditionis includitur, quoties facta est venditio ad mensuram, nec dum res vendita est mensurata juxta *l. quod sepè, §. in iis, de contrab. emp. l. Julianus §. si Titius de act. emp. ubi Barto.* quoniam possessio non debet censi translata non magis quam ex contractu invalido, cum imperfecti nulla sit virtus major, quam invalidi, ita probat *Franc. Becci. lib. 1. consi. 13. num. 6. & 7. cum multis: quos allegat in proposito excusationis emphyteotæ à laudemii solutione. Maur. Burg. 2. par. inspect. 16. num. 23. inter quos Anno singul. 573.*

- 19 Ignorandum nec est, quòd & si non specificato precio emptor nulla haberi debeat, ut per *add. ad Alexand. consi. 17. vol. 1. sequiturque Ursil. ad Affl. decis. 240. num. 12.* perfecta tamen est, cum precii declaratio ad Judicem spectare potest. per *l. hæc venditio. §. 1. ubi Alber. de contrab. emp. Vinc. de Franch. decis. 23. num. 6. & 7. notanter.*

S U M M A R I U M.

- 1 **D**ictio *Infrà.*
2 **D**e anno remissionis, & quando incipiat.

Infrà.

- 1 **I**nfrà) An sit hæc dictio inclusiva, vel exclusiva. *Alber. in dictio. & in l. quod jus. C. de procur. Glos. in consti. Reg. instrumentorum. ver. infrà:* cujus argumento in proposito infra unius anni spatium dici potest, etiam si sit annus completus per *l. quicquid in fine de verbo. obliga. ad Tiraquel. de retrac. lign. §. 1. Glos. 2. num. 76.*

- 2 De anno vero longè, latèque vagatur *Tiraque: de retrac. lignag. §. 1. Glos. 10.* Græci autem à quorum legibus ista capita juris protomis. fluxerunt non ad Solis cursum, ut Cæsar dictator, sed ad Lunæ annum computarunt, quod *Gulielm. Bude. examinat. 2. par. annos. in pandec. fol. 256.* Et ad Lunæ cursum Numa Pompilius cum in 12. menses annum distribuisset primos anni menses fecit Januariam, & Februariam, ut ex *Macrobio*, notat *Rivalli bisto Juris lib. 1. adde Quintil. Mandos. in tracta. annal. cas. nu. 2. Polid. Virgil. lib. 2. c. 4. de invent. rev.*

A quo autem tempore annus incipiat. *Maxil. in §. jus protomiseos in donationibus. col. fin. Tiraq. in §. 1. Glo. 10. q. 54. num. 124. And. Gail. practi. observat. lib. 2. c. 19. & dixi in §. transcurso. ver. ex aliquo contractu. & proxima Glosa.*

S U M M A R I U M.

- 1 **A**nus ex Græcorum legibus quando incipiat currere describitur, & declaratur.
2 **A**nus secundum locorum consuetudines ad retrahendum à quo die incipiat, & quid in contractu, in quo adsunt pacta resolutiva.

Unius anni spatium.

- 1 **U**nus anni spatium.) Utile quæsitum est à quo tempore annus incipiat, præsupposito tamen contractu jam perfecto, & impleto per eam quæ antedicta sunt ver. in venditione, videtur à die requisitionis secundum litteram hujus tex. expressim ibi (ita tamen si fuerit sollemniter requisiti) & ita interpretatur *Afflic. hic num. 3.* not. ubi dicit, se mirari de quibusdam dicentibus, quod ubi non est facta denunciatio, tunc annus currit à die scientiæ ad petendum jus congrui contra hunc tex. qui expressè dicit, *ita tamen si fuerint à venditoribus requisiti*) Tu cave; quia opinionem *Antonii Caputi Afflic.* impugnat: quam posuit in *Glos. ver. victoriam*, licet tacito nomine dixerit. Quidam tamen dicunt, & cum *Caputo* videtur sentire *Manilla eod. tit. §. Jus protomiseos in donationibus. col. ult. sed non explicat.*

Ego dico; quòd in textu requisito necessariò referri debet ad proximè præcedentem orationem: quæ habetur de præsentibus: qui quatuor mensibus expectantur. Est enim finita oratio ante versiculum ibi (si autem sint in ipsa terra) in hoc versu sequitur alius casus cum continuata oratione requisitionis ita (si autem sint in ipsa terra, vel in iplo loco habeant protomiseos victoriam usque ad quartum mensem, ita tamen si fuerint requisiti) est ergo sensus; annum currere à die impleti contractus, etiam ignorantibus, & absentibus, Qui ad hoc requi-

equiparantur, sic concordat consuetudo *Bari eod. tit. c. dudum. §. sed cum inter presentes*, ubi referuntur eadem capita *ll. Græcorum*.

- 2 Circumscripto hoc ex Græcorum legibus statuto, annus; qui secundum locorum consuetudines ad retrahendum competit, an à die contractus, vel à die scientiæ, vel implementi, vel à quo denunciatum est; currere incipiat, dissentit *Cassan. rub. 10. §. 5. nu. 4. vers. sed an istud tempus unius anni. Covar. var. resol. lib. 3. c. 2. Andr. Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 19. cum concordantibus citatis a nobis in §. transcurso. ver. ex aliquo contractu*. Ac in specie ubi in emptione, & venditione adfunt pacta resolutiva contractus, à quo tempore præscriptio retractus inspicitur, docet *Napoda. in consuet. si quis emit. nu. 8. & 9. notanter Afflict. allegat. decisio. 338. Simpliciter refert Hieronym. Cognol. in l. 2. C. de pact. em. empt. & vendit. nu. 263. ver. 100. & diffusus à nu. 273. ad nu. 277. quem pro te vide latissime Tiraquel. §. 1. Glos. 2. & Glos. 7.*

Et cave à pacto; quod poni solet à quibusdam in gratia redimendi, ut non liceat retrogredi, nisi post certum tempus, potest enim dubitari, an talis contractus exinde censeri debeat usurarius, quod resolvit *Alvar. Valasc. consult. 48.*

S U M M A R I U M.

- 1 **D**ictio usque hic stat inclusivè.
 2 Quatuor menses quando incipiant currere.
 3 Dies intercalaris an profit vicinis.
 4 Lapsus *Andr. Tiraqu.* notatur.
 5 Communis intellectus ad *l. 2. de divers. præscrip. re. iicitur*.
 6 Declaratio, & expositio litera *dicit. l. 2.*
 7 Usus computandi menses.
 8 Communis opinio in *d. l. 2. quo casu vera est*.
 9 Intercalaris dies hodie aliter computatur.

Usque ad quartum mensem,

- 1 **V**sque ad quartum mensem.) totum id tempus includi dictio usque significat, sicut dictio *A.* est significativa termini à quo incipit, de quo *Baro. & dd. in l. patronus. §. Sempronio, de leg. 3. remissiones congerit Andreas Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glo. 11. nu. 66.* quomodo verò plurium mensium fiat computatio, notanter dicit *Laurent. Sylvan. de feud. cognit. qu. 1.* Et qui menses diviserint, Idus Kalendas, quis aureum numerum exogitavit, horas quis primus constituit, & horologia invenerit. *Polyd. Virg. de invent. rer. lib. 2. c. 5.* ac de observatione dierum, & noctium divisione, idem adnotat. *c. 6.* Et de ipsis mensibus nationum diversis. *Alex. ab Alex. Genial. lib. 3. c. 25.* Pro curiosis ponam; & ego in ipsius unam ex *C. Plinio lib. 18 bislor. natur. cap. 14. & cap. 26.* lupinum perpetuò cum Sole se vertentem, & horas ita notare Agricolis, ut etiam nubilo tempore cognosci liceat; alteram ex *Oro Apol. de literis hierogly. æquinoctia dum fiunt, ostendi à Cynocephalo; qui tunc tantum duodecims interdiu, & toties noctu urinarum facit.*

Quæramus modò seria, omisso ludo, *Afflictus* interpretando hunc textum non videtur fideliter referre *Antonium Caputium*, quem reprehendit,

quasi voluerit Caputus quatuor hos menses, & annum currere à die scientiæ, sed non ità dicit *Caput.* ut patet ex eis *Glosa*, quamvis ei non adhæream, dum subtilizando perperam conatus est concordare textum constitutionis loquentis de termino 30. dierum, cum textu isto Græco quatuor mensibus, vide, quæ dicimus infra *ver. requisivi*.

Item cavendum puto à *Bald. vers. queritur hic nu. 3.* qui opinatus est terminum 30. dierum fortè esse per loci consuetudinem limitatum, sed quòd per constitutionem sunt quatuor menses, & deinde subdit expectandos vicinos requisitos per duos menses. Tu dic 30. dies esse ex constitutione *Federici* quatuor menses ex eadem constitutione in certis casibus notatis in primo *tex.* Item quatuor menses esse ex *ll. Græcorum* non eodem modo; ut hic duos verò menses de jure communi, de quo ultimo termino *Bar.* quem *DD.* magis communiter sequuntur in *l. qui Romæ. §. cobregedes. D. de verb. oblig.*

- 3 Quid cum bissexto calendas est, an intercalaris dies proficere vicinis in quadrimestre eis constituto nec ne debeat? queritur, idem in anno ad retrahendum consanguineis constituto quaesivit *Andr. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glo. 10. nu. 123. & §. 3. Glos. 2. vers. ultimo.* Te prius nosse oportet quæ de Bissexto, & intercalari die habentur, & not. in *l. cum bissexto. 98. de verbo. & ver. signif. l. 3. §. minore. ubi Guliel. Bud. de minor. c. quaesivit. extra de verbo. signif. Prodesse opinatur Tiraq. si tenemus causam retractus esse favorabilem, secus vero si odiosam, per *l. cum heres §. Stichus si heredi D. de statu lib. & Glos. in dic. cap. quaesivit. ver. quasi pro uno.* Sequitur præterea *Tiraquel. communem DD. opinionem*, aliud esse, cum tempus constituitur per species, veluti per numerum mensium, vel annum, ut in questione proposita, quo casu ipse distinctionem ponit favoris, & odii, alium si per individua, idest per dierum numerationem, nam sine distinctione resolutum est non prodesse, veluti cum quis renetur in triginta diebus precium solvere, quòd si infra dictos dies non solverit, sit exclusus a re secundum *Glos. Baro. & omnes in l. 2. de divers. & tempor. præscrip. sic illum tex. interpretantes.**

- 4 Tu cavebis à *Tiraquello*, cujus differentia favoris, & odii confunditur manifestè in *d. l. 2. ubi Marcellus l. C. indifferenter causas plures coniungit; in quibus tùm odia, tùm favores invenies quodam eos; quibus tempora per species constituuntur, veluti quæ judicatis dantur; quorum est favor, per *l. 2. ibi (obsequio ff. de re iud. tempus verò litis finiendæ in odium est lites protelantium. prope-randum. C. de iudic. Usucapionis)* non dico præscriptionis) est favorabile, notat *Castrens. per illum textum in l. usucapionibus. ff. de usucap. ædilitiarum actionum tempus in odium vendentium; qui decipere emptores solent rerum vitia, & morbos ac defectus occultâtes. tor. tit. de ædilit. editto. Nec obstat inductio ex *Glos. dicit. cap. quaesivit; & ex textu d. §. Stichus si heredi*, ibi enim si dies intercalaris pro eodem acciperetur cum præcedente utique pœnam auget suspensionis, ut in casu dicti cap. quaesivit foramvit *Glos. & casu dic. §. Stichus pœnam auget servitutis*, meritò utroque casu satis est impleri communem anni cursum 365. non etiam bissextili 366.**

5 Nec

5 Nec minus puto cavendum à *Gloſe. & DD.* recepta interpretatione ad *d. l. 2.* cum attentata ratione totius contextus, non fit poſſibile ſeparare deciſionem poſtremi quæſiti à præcedentibus, cum omnes ſimul ſe contingant; neque terminata ſit oratio in his verbis. *ib.* (aut de actionibus; quæ certo tempore finiuntur, ut ædilitiæ pleræquæ actiones;) Sed ſtatim ſubneſtitur continuata oratione cum copulâ (& ſi quis fundum ea lege vendiderit, ut niſi diebus viginti præcium eſſet ſolntum, inemptus eſſet fundus) poſt quæ eſt interrogatio: (dies intercalaris proficiet emptori? Nec te moveant priora verba *ibi* (ſic ſine dubio exiſtimandum eſt, ut auctum tempus litis intercalari die exiſtimetur) primum namque advertimus: emendatiorem literam ad exemplum Gregorii Haloandri Pariſiis textum ita haberi (ſi ſine dubio æſtimandum) non ergo eſt diffinitio quæſiti. Rurſus conſidero, etiam conceſſa diſtione (ſic) non idèò dicendum eſt in iis verbis tradi deciſionem, ſed magis eſſe uti ſuppoſitum neceſſarium ad intellectum quæſiti propter effectum ex intercalatione reſultantem, ut exiſt. memus ex intercalari die tempus augeri, eſſet enim incongrua reſponſio, ſi quærenti utrum intercalaris dies proficiat judicatis, reſpondeat *I. C.* illo die qui intercalatur, tempus augetur. Quod & fortius probo adverſus communem diſtinctionem ad *d. l. 2.* Sume tempus: quod judicatis conſtituitur, non enim ſemper conſiſtit ex ſpecie, nam & à *Jud. ce.* conſtitui judicatis poteſt per individua, idèſt per dies certos; qui & prorogantur, & reſtringuntur infra conſtitutum à lege tempus, *l. 2. in tra dies. l. debitoribus ff. de re judic.* Item ſume ædilitias actiones; nam & in his tempus interdum eſt per individua, veluti ſunt 60. dies: quorum eſt mentio in *lex. l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita. de ædili. edic. Glo. in l. ædiles ajunt in princ. ver. facturus. eod. titu.* Idem apertè ſentit *Glo. 1.* in exemplo, cum *lis.* finit per lapſum dierum ad appellandum, erant enim duo, vel tres dies, licet *Bartolus ſentiens hanc obſectio-nem in fine dic. l. 2. repræbendas Gloſam:* quæ ex prædictis repræbendi non meruit. Ego ita formo quæſitum ad omnes factorum ſpecies: quas *Marcellus* recenſet, ut ſingulis conveniat idem reſponſum. Pono, quatrimeſtre judicatis expirare die 24. Februarii, eoque die 24. inſtantiam litis perimi, vel tempus ad appellandum labi, & ita in cæteris exemplis, verum quia in biſſexto. quæſitum fuit, an ſequens dies proficiat, ex quo pro uno, & eodem haberi debet cum præcedenti, & qui debuit appellare, vel ſolvere, vel aliud agere pridè, poſſit intercalari quoque die implere? & proficere videbatur ex ſui natura, cum uterque dies (ut dictum eſt) pro uno ponatur 6. Kalend. Martii. Marcello vero contra viſum fuit ſimpliciter reſpondendo, & hic fuit intellectus *Gloſ. verſ. videtur. in princ.* quamvis aliter ipſa teneat.

7 Quem veriffimum intellectum comprobo in propoſito, & optimè cæteris caſibus adaptatur, quoniam quatuor hos meſes ita computamus; ut ad diem: à quo dilatio incepit ſupplicantur totidem dies poſtremi meſis, quo dilatio finit, idèſt tot dies: quòt deerant primi meſis abſque aliqua diſtinctione fuerit ne primus, vel poſtremus meſis 30. dierum, vel 31. fit enim computatio ſecundum quod meſes occurrunt, tantum ſuppletis illis die-

bus; qui lapſi erant de primo meſe. *Gloſa eſt valde notabil. in cap. quam ſit. verſ. meſem, de elect. in 6. & ibi Probus in addit. ad Jo: Monac. Jacob. Pute. eos ſequitur deciſ. 443. lib. 2. & ſecundum opinionem dictæ Gloſæ; quæ & communis eſt Vinc. de Franch. deciſum reſert per Mag. Curiam, ac per S. R. Conſilium deciſio 471. par. 3. ipſe verò dies 24. Februarii, quo dilatio terminatur, totus debet impleri uti noviffimus, juxta *lin omnibus. D. de actio. & oblig. l. in uſucapionib. cum l. ſeq. de uſucap.**

8 Non tamen inſicior, veram eſſe *Gloſe, & DD.* differentiam traditam inter tempus per ſpecies, & per individua, ut ſi ponamus biſſextum incidere infra tempus conſtitutum, non autem in tempore conſtituto, fortè quod annis erat biſſextilis, tamen dilatio non die ante intercalarem finierat, ſed alio meſe, vel alia parte meſis Februarii, quibusdam caſibus ex ſingulari ratione exceptis. Sub his intelligo ſuſpenſionis pœnam, & ſervitutis: de qua re ſupra tetigimus. *D.* tempore verò per individua, idèſt per numerum dierum, nemo dubitat indiftinctè intercalarem diem per ſe computari. Canoniftæ notant in *d. c. quaſiſit. poſt Gloſ. in ſecunda parte ſuæ diſiſionis, & civilitatè in dic. l. 2. in ultimo caſu de diverſ. præſcrip. & vide quæ poſui in ſecundo *tex. conſtitu. ver. infra 30. dies.**

9 Hodic (ne hoc quoque præter cam) quæſtio ſuperius examinata nulli videtur uſui, præter quam ad verum ſenſum *d. l. 2.* quoties enim *B* ſextus incidit, non fit, ut olim computatio, Sed 25. dies Februarii: qui, ſupra numerum inferebatur ſub ipſiſmet Kalendis vi. Martii nuncupatus (quod & ſervat adhuc Romana Eccleſia) modò Græco more poſtremus eſt Februarii: qui meſis quarto quoque anno hæc de re conſtat ex diebus 29. juxta *Quinti Mutii ſententiam,* itaque ſinguli dies computantur in ipſo meſe, habetur & *not. in fine dic. l. cum Biſſexto, alias cum biſſextus de verb. & rer. ſignif. teno menti.*

S U M M A R I U M.

- 1 **D** iſtictio, ita tamen.
- 2 **R** equiſitio an ſit neceſſaria, & quæ.

Ita tamen.

- 1 **I** Ta tamen (coarctatur, & limitatur diſpoſitio vi hujus diſtinctionis. *Angel. in l. nulla. D. de legib. Rain. conſi. 18. nu. 11. vol. 3. ſex eſt in l. Lucius. §. quæ habebat, ad Senat. conſi. Trebellian. & idèò importat formam, ut probat *Deci. conſi. 227. nu. 6. & 521. nu. 16. cum concord. per Jo: Cephal. conſi. 610. à num. 34. vol. 4.* Addo & importare conditionem, ex quo ſequitur (ſi fuerint requiſiti) ſecundum unam leſturam. hæc enim eſt natura diſtinctionis (S) quoties ſubiunctivis jungitur. *Alber. in diſtictio. Scardi, & alii, d. verbor ſignific. adnotans.**
- 2 **V** ides igitur per hanc literam contextus, quòd requiſitio, ſeu denūciatio: quæ neceſſaria eſt, ut terminus currat vicinis, debet ſolemniſſime fieri, quod firmat hic *Ant. Caput. & in 1. tex. ver. denunciatur. ad hæc vide *Afflic. 3. & 10. Notab. Jacob. Novel. nu. 73. fol. 226. Andre. Piraqu. §. 1. Gloſ. 1.* Ego animadverti, hæc verba non eodem modo ex *ll. Grecorum* reſerri, quoniam conſuetudo Bari incipiens, dudum*

dum §. Sed quia, non ponit de requisitione verbum, sed de scientia. Ita enim se habet. *Si verò præsens fuisse dignoscitur, & venditionem sciuisse claruerit, quatuor mensium curibus repellatur. Quod si de ejus scientia non constabit. Sacramento legitime præstito, quod nescivit, anni beneficium, sicut in absentia condonatur.* Idem credo, quod *Baldas*, si vè quis ille fuerit, commentando hanc ipsam legem, habuit textum emendationem intelligens scientiam sine requisitione necessaria. ibi. Venio ad statutum de quatuor mensibus, significans istud capitulum ex Græcorum legibus valere in vim statuti, ubi per consuetudinem, vel per statutariam legem receptum est, præter legem Imperialem Federicæ, & videtur de mente *Afflic*: in d. *Notab. 3. Prosper Rendella.*

S U M M A R I U M.

- 1 *Renunciatio tacita, & expressa.*
- 2 *Rem emens infra tempus, quo jus protom. ad rem vicinam venditori competebat, an eo uti possit, & nu. 9.*
- 3 *Requisitus vicinus, & tacens, vel obscure respondens, nullum sibi parat præjudicium.*
- 4 *Dans licentiam vendendi excluditur à jure protomif. ea vice.*
- 5 *Quid in cessione facta alteri vicino.*
- 6 *Jus retrahendi extraneo cedi non potest, nisi cum re, cuius causa competit, si modò qui cedit, possit per se exercere.*
- 7 *Jus sanguinis cedi non potest in retractu.*
- 8 *Procurator cum libera potestate jus retrahendi cedere non potest.*
- 9 *Jus protomif. cessum cum ipsa re, quovis titulo, potest etiam adversus priorè emptorem rei venditæ reiecta contraria Ant. Caputi, & Gallassi opinione.*
- 10 *Tres limitationes precedentis conclusionis.*
- 11 *Tacita cessio re translata cum sua causa sufficit.*
- 12 *Retrahens tenetur jure, quod ad sui utilitatem retrahit, non ut alteri gratificet.*
- 13 *Vicinus post jus sibi quæsitum in re potest alii cedere sine sua re.*
- 14 *Requisitio, & recusatio contractus quomodo probetur.*

Et non renunciaverint.

ET non renunciaverint.) Sensus est, quod quatuor menses currunt inter præsentem, etiam non tacta denunciatione, limitatur sollemni denunciatione facta vicinis renunciantibus emere; quia non expectatur lapsus quatuor mensium, sed statim procedit venditio in extraneum, ita teneo. *Ant. Caput.*

1 Et nõ renunciaverint.) advertit ad duplicem renunciationem tacitam videlicet, & expressam. Tacita est, cum conjunctus permittit tibi tempus, infra quod potuit agere, quo elapso excluditur, ut supra in *Glof. Victoriam*. Expressa autem, renunciatio est, cum quis renunciat per pactum, ut dixi supra *Glo.* alienare.

2 Sed quæro, quidam requisivit conjunctum, si emere vellet, dicens, quod si vellet ipse, iam invenerat emptorem puta titium, & conjunctus respon-

dit, si volvero emere infra 30. dies solvam, sufficit mihi, quod denunciasti infra quem terminum transtulit terram: quam habebat conjunctam eidem alteri. Iste verò qui de novo possidebat, scilicet cui fuit tradita terra conjuncta per illum requisitum, dicit velle uti jure protomif. & emere ipse infra terminum, excluso prædicto Titio non conjuncto; qui prius dederat arrhas: qui Titius dicebat in fraudem hoc esse factum, concurrente cum venditore: qui magis affectabat, quod haberet Titius, quæritur quid juris. dicit hic *Bald.* quod ille potest conquiri de fraude, & eius prætere vitium, qui habet aliquod jus, vel aliquam obligationem super bonis alienatis, per quam alienationem damnificatur, seu præjudicium patitur in suo jure, nisi revocatio fieret, ut *C. de his, quæ in fraud. cred.* & maxime *l. i. in fi. & D. eod. l. i.* & per totum, sed ipse non conjunctus; qui prior apparuit ad emendum, nullum jus in re vendita infra 30. dies prætere poterat; quia durante dicto termino quæstionis dederat arrhas, non sibi, sed conjuncto jus quæsitum, qui ratione juris protomif. eum excluderebat, ergo de fraude non conjunctus conquiri non potest, neque de læsione alicuius sui juris, cum nullum jus infra dictum terminum habverit. licitum ergo fuit vendere, vel donare terram; quam conjunctam habebat illi; quem magis affectabat, quam alium, & sic in eum transtulit terram illam cum sua causa, sicut erat pœnes ipsum, & sic cum jure protomif. quod habebat, & ex eo excluditur dictus Titius non conjunctus, qui arrhas dederat prius pro emptione, ita Dominus *Bald.* Sed videtur loqui de illo; qui transtulit ex venditione post requisitionem. Sed puto, quod debet intelligi quando requisitus transtulit rem conjunctam alio titulo, quam venditionis, vel locationis, quod in his competit istud jus, & posset venditor prius proponere istud jus, & petere rem conjunctam. Sed in alio titulo non sic. unde ubi *Bald.* dicit vendidit, voluit dicere donavit, ut evitetur quod prædixi. *Anto. Caputus.*

Tu cave: quia hæc opinio *Anton. Caput.* non tenetur. Sed communiter cum *Baldo* sentiunt, ut infra notatur eo. ver. renunciaverit circa finem. *P. Rendella.*

3 Renunciaverit) Quid si requisitus in judicio vicinus an velit emere, non respondet, vel obscure respondet? dic esse, ac si negasset in sui præjudicium, itaque in ejus contumacias posset alteri extraneo res vendi. *argum. D. de interro. act. l. de ætate. §. qui tacuit, & §. nihil interest;* sed contrarium puto verius ex mente *Bald. hic nu. 3.* habet enim à lege hac statutum tempus infra quod bene deliberet.

Expressa renunciatio distinguenda est hoc modo, aut favore venditoris protomifis ceditur à vicino requisito, ut facillius, & liberius suæ rei emptorem inveniat, aut favore alterius vicini, & conjuncti, ut rem in solidum retrahat ex hoc jure, aut favore extranei: qui nullum jus vicinitatis habet, ut puta futuro emptori.

4 Primo casu dicit *Napodan. in prima consuetu. eod. titu. post num. 12.* Si pactum fiat venditori, per quod daretur licentia vendendi cui placet, prodest emptori omnino, etiam si sit personale. *Afflic. & Trag.* sequuntur, quibus adhæret *Rota Florentina Hier.*

*Hieron. Magon. decisio. 118. concludens quod dando extra judicialiter licentiam vendendi cui velit is; qui rem vcnalem habebat, non potest amplius in ea re uti jure congrui; etiam si non fuerit formiter facta requisitio. Dummodò advertamus. simplices huiusmodi refutationes non trahi ad futuras emptiones, idest secunda vice factas, ut patet ex subsequentibus verbis *Napod. ibi non obstat, quod cum secundo emptore. idem sentit hic Afflict. vers. sed quid si vicinus promisit venditori Not. 11. tractu Napodano, & miror, quod neque Cassan. des draet. §. 10. Glosa ultima. ver. sed pone quod consanguineus, Napodanum meminit, cum quæ in oppositum allegat, prius consideraverat, & resoluit acutissimus Napodan. & latioribus verbis ejusdem Napodani scripta sibi circumloquendo ascribit Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. Glos. 9. num. 129. & seq. videtur quoque Afflict. in §. 1. nu. 41. ver. subsequenter quæro, Ursill. ad Afflic. decis. 297. nu. 6.**

5 De secunda renunciationis specie, seu cessionis, quæ quomodo fiebat olim inter propinquos sanguine habetur. *Ruth. cap. 4. loquitur idem Napodan. in d. consuetud. 1. de jure ver. habenti, & si non ceditur, potest remotior instare, ut præfigatur tempus posteriori, intrâ quod utatur si velit jure suo protomis. secundum Jacob. de Raven. & Cyn. in l. manifestissimi. C. de furt. vers. ulterius quæro. Et hæc cessio potest fieri sine re cedentis, puta cum ceditur consanguineo propinquo, & vicino. Nicol. Boer. eod. titu. §. 3. ubi putat hoc perpetuo menti tenendum per doctrinam Castrensis. in l. ad officium, in fine. C. comm. divid. vide Afflic. in principio constitutionis. nu. 42. ult. not.*

6 Ad 3. Antiqui *DD. Petr. & Cyn.* quot alii sequuntur in l. officium. C. comm. divid. tenuerunt, quod cum quis ex consuetudine ad rei immobilis retractum admittitur, non potest extraneo cedere, ut retrahat, quia esset contra mentem, & rationem statuti, & magis in terminis nostræ constitutionis, quæ vocat vicinos, & consortes propinquitatem, idem pluribus mediis concludit Ludov. Roma. consi. 484. incipit hoc vicinus, & in specie *Napod. in consuetud. si ex, ver. nisi. manifestum est inquit,* quod non potest cedi, quia eo ipso, quod non vult pro parte sua exercere, accrescit conjunctis, & nolens habetur pro non latere. Ideoque alii qui dixerunt jus protomis. esse personalissimum, propterea non posse cedi. *Mar. Anton. Bard. in tractu. eod. tit. §. 4. 3. not. num. 8. & §. 7. not. 5. ante finem.*

Declara quoties cessio esset simplex ipsius juris, Nam cum re, cujus vicinitate hoc jus competit, bene valet cessio, ex quo rei cohæret, & ex rei vicinitate nascitur dicit *Bal. notanter ver. quæro nunquid istud jus, & ante verbum, sed pone, quod quis habens num. 19. Idem tenet Napodan. in d. consuet. si ex uno. vers. nisi, ibi (ergo nullo modo potest cedi, nisi ipsa res vicina cedatur, & sic subdit Jus congrui transit cum ipsa re vendita, cum ista congruitas ratione rerum conjunctarum sit introducta, refert quoque Afflict. in §. 1. ult. not. num. 43. quamvis non ita ex ordine, & fideliter Tiraquel. de retrac. lignag. §. 26. nu. 36. Hæc verâ intellige, quoties qui cedit posset pro se exercere jus congrui: Nam si Ecclesia, vel fiscus cederent cum re, nihil agerent, cum eis non competat protomis. ut bene advertit *Afflict. hic nu. 15. Errat tamen attentata hæc consti-**

tutione, dum idem asserit in rustico; cui dicit ipse, hoc jus non competere, sed intellexit secundum consuet. *Ncap. eod. tit. ubi domus.*

7 Rursus adverte non omni respectu repræsentari per cessionarium eum: qui cedit veluti si cedens esset consanguineus venditoris, nam is cæteros vicinos excludit, jus vero retractus quod ad consanguinitatem non est cessibile, nec transmissibile, notanter *Joan. Fab. in §. 1. Instit. de acqui. per arrogat. nu. 11. vers. & hæc faciunt: cui omnes adhærent ut per And. Tiraq. eod. tract. §. 26. Glos. 1. nu. 32. Jo. Bessian. in consue. Alver. de retrac. art. 24.*

8 Sed procurator etiam cum libera potestate non potest jus istud retrahendi cedere in præjudicium domini, tenet *Francisc. Vivi. opin. 830. relatus in Syntag. univers. juris. vol. 1. de statutis. cap. 11. ver. 4. coarctatur.*

9 Tantæ autem potentie est in proposito nostræ constitutionis juris cessio cum ipsa re, per cujus rei vicinitatem jus protomis. competit, ut liceat cessionario ex jure sic cesso adversus alterius rei vicinæ priorem emptorem agere, sive is harras dederit, sive etiam precium solverit; ut *Bald. hic exemplificat. vers. sed insurgit questio Afflict. num. 15. vers. quidam emit domum.* Et intelligit *Bald. de cessionario; qui emendo rem, cessionem habuit à vicino; quo casu videretur prima facie præferendus prior emptor, non posterior, ex regula, qui prior in tempore, idem Anto. Caput. in sua Glo. ver. (sed videtur loqui de illo) putavit Baldi dictum posse verificari, & debere intelligi, quando vicinus: cui jus protomis. competeat ex præcedente rei conjunctæ venditione extraneo facta, rem conjunctam transtulit alio titulo, quam venditionis, emphyteosis, vel locationis: quod scilicet in his contractibus posterior emptor succumbere, quare emendando verba *Baldi* pro verbo vendidit, ponit ipse *Caputus*, donavit.*

Et licet *Caputus* non alleget, novissimè scribens in constitutionem hæc *Donat. Galsus Lucanus cap. 7. obscuris verbis contra Baldum, & Afflictum* tenet non aliter posteriorem rei acquisitionem priori emptori præferri, quam si ex his causis res vicina sibi tradita fuerit à domino: cui jus protomis. competeat, ex quibus vicinis aliis rem sic postea traditam jus retrahendi non competeret.

Tu verò ne discedas à *Baldo, & Affl.* quorum opinio usu in curiis est recepta, & clarissimè loquitur *Bald.* ex quacunque causa res conjuncta tradatur, sive per donationem, sive per venditionem, jus hoc protomis. transferri in posteriorem emptorem, vel donatorem contra illum: qui prius emerat res enim transit cum sua causa, ut optimè probant *Il. & autoritates: quas citant. Estque verum prioris venditionis tempore jus protomis. considerari non posse penes primos contrahentes emendo, & vendendo, non utique penes vendentem: qui se abdicavit à re, neque penes ementem: qui conjunctus non erat, tempus autem illud attenditur: quo res vicina vendita est in effectu juxta ea: quæ notavimus supra *vers. in venditione. bene facit Corne. consil. 151. col. 1. lib. 3. Deci. consi. 222. cum alijs per Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. Glo. 9. nu. 96. Napod. notanter in consue. ubi domus. ver. tunc habentes,* de jure congrui. Per quæ etiam corrui, quod idem *Galasus* accuratius nititur probare in cap. 8. dum con-*

ten:

tendit tunc posteriorem emptorem uti posse jure sibi cesso ex persona sui authoris : cui jus protomis. competiisset contra priorem emptorem, cum ipse prior emptor rem posteriori emptori venditâ jure vicinitatis avocare, aut nolle, aut alia ex causa non posset, secus vero si rem illam postea venditam prior emptor ad se retrahere intenderet: quo casu ipse esset præferendus, cujus opinionis neminem advocat authorem, clareque decipitur non advertens, quod si prior emptor haberet actionem ex hoc jure protomis. contra posteriorem emptorem volens suo jure uti, multo magis habebit exceptionem: quæ facilius competit. *l. 1. §. quod autem. D. de superfic. Jas. in l. impuberibus n. 8. de acquir. hered. & merito, ut ipse fatetur Galafus, sua opinio non fuit per Judicem ad quem admittitur. addo pro conclusione firmata cum Baldo, & Affl. Nicol. Boer. de retrac. lignag. §. 3. vers. & est alius casus, ubi sequitur Paulum de Castr. in l. apud antiquos. ult. quest. C. de furtis, & consi. 429. in novis, quem simpliciter refert, & cum eo idem asserit Benedel. in princip. consi. Sancimus. nu. 45.*

10 Declara, & limita conclusionem, nisi & ipse prior emptor foret vicinus; quo casu emendo rem quæ à pariter vicino peti poterat, antequam cederetur jus suum non extinxit, neque confundit, & sic posset retinere, & excipere contra dictum cessionarium, ex decisi. Sac. Consil. relata per Camil. Copp. post Napod. in consuet. si quis emit in principi. incipit, quid autem si habens domum per. ten. in l. ex festante. §. lasinus. de excep. rei jud. l. debitor ad Trebel.

Item limita nisi prior emptor denunciasset vicino postea cedenti, re non petita infra terminum à nostra constitutione statutum, quia, & emptori, & venditori cedenti obstat præscriptio, ut expressè limitat Affl. hic vers. ultimo quæro in fine, & sentit Bald. d. vers. sed insurgit questio. dum concludit jure protomiseos acquisito, ipsum; cui facta fuit translatio per donationem, sive per venditionem rei vicinæ, uti posse infra triginta dies, sicut poterat qui transulit.

Denique limita, nisi is cederet cum re: qui jus protomis. sive congrui non habebat, ut puta res publica fiscus, vel Ecclesia, vel inimicus venditoris nam cum neque ex propria persona convenire posset priorem emptorem, neque ex persona cedentis: cui in casibus exceptis jus hoc retractus non competit, merito à petendo excluditur. Napoda. in consuet. ubi domus. vers. tunc habentes eod. titu. juncto tex. constitutionis in §. licet autem, & §. fin. Rober. Marant. disput. §. in fine sequens Napodanum, declararat procedere, quando Ecclesia, cui nec activè, nec passivè jus protomis. competit, vendit post natū jus congrui, id est posteaquam res vicina Ecclesiæ vendita est, quo tempore attento ipsa Ecclesia non potuisset agere contra illum emptorem. Si verò venderet antequam res sibi vicina esset vendita, tunc is: qui emit ab Ecclesia habebit jus congrui ex propria persona, juxta ea: quæ idem Napodan. docet in consuet. si quis emit. vers. alicuius, ibi. Sed quid de emphyteota, & ita concordant antedicta, inspicere tempus, quo res venditur propter habilitatem, vel inhabilitatem personæ: cui hoc jus competere.

11 Sed an requiratur expressa cessio iuris protomis. cum res vicina ceditur? vel sufficiat sola

translatio rei per titulum habilem, & puto suffice: re: quoniam transit res cum sua causa; quod videtur de mente Bald. ibi. & apertius tenet Affl. hic in fine ibi, quia illud ius congrui videtur tacitè vendidisse una cum ipsa re per l. allegatas, quod nota. quoniam Paul. de Castr. d. consi. 429. sive 430. ut est in meis, videtur requirere expressam iuris cessionem in eum, qui postea emit.

12 Verum advertè, quod tenetur vicinus retrahens ab extraneo emptore, si fuerit requisitus, iurare, quod pro se, & non pro alio retrahit sine fraude, ne ad impropria iudicentur vicinus vendens: qui tenetur iurare super veritate contractus, pariter, & emptor extraneus, & ipse vicinus retractum petens: qui non cessibilis sine re, ut dixi supra. §. causa vero dotis. ver. exigere iuramentum. num. 22. & seqq.

13 Sed quid si vicinus pro retractu convenit extraneum emptorem, & eo recusante precium accipere, illud obsignavit, & deposuit, quo casu dicitur ius in rem acquisivisse respondet notanter Petr. de Greg. T. bolof. sintag. iur. uniu. lib. 26. cap. 18. quod poterit cedere sine re ius sibi quæsitum in ipsa protomis. autoritate Joan. Fab. in §. ex non scripto. Instit. de iur. nat. gent. & civ. & iudicatum refert in retractu sanguinis, secundum Jo. Pap. lib. 11. Rhapsod. arresto 4. tit. 7. quod intelligi oportet, quando alii vicini non petunt, quia tunc præferuntur, ut sentit idem Petr. Greg. eo. c. 18. & vide Boer. eod. tit. de retrac. §. 3. fol. 57. col. 2. ibi, & maxime sibi alii proximiores. consuetud. Biturig.

14 Et quæ probatio sufficiat ad convincendum vicinum, quod fuerit requisitus, & quomodo ad id probandum testes coniugantur singulares, & de subsequenti approbatione in vim tacitæ renunciationis differit valdè notanter Hyppol. Riminald. consil. 207. vol. 2. qui loquitur in terminis statuti prohibentis rem locatam alteri vendi, nisi primum requisitis conductoribus an velint emere: quam requisitionem pro forma inductam esse fatetur. n. 15. & 16. & illi tanquam ad favorem privatorum inductæ renunciari posse concludit in fine d. consi. quod & probat Magon. d. decis. Flor. 118. Itaque sollemnitas requisitionis de qua hic, videtur restricta ad casum, quo, præsupponimus vicinum debere excludi ex solo temporis cursu, non etiam cum convincitur vicinus ius protomis. renuntiasse, quo casu non videtur necessaria formalis denunciatio per prædicta.

His accedant, quæ ex facto consideravimus pro extraneo tempore contra vicinum: qui iure protomis. legit ad rem eidem extraneo venditam: apud quem ipsemet vicinus pro venditore fideiussert, cum obligatione æquè principali, & insolidum.

S U M M A R I U M.

- 1 **S** Umma tex. pro eo: qui maiorem vicinitatem habet.
- 2 Consuetudo Bari concordat.
- 3 Plures si diverso modo domui vendenda coniungant quis eorum præferendus.
- 4 Domus quinque confinia habere potest.
- 5 Jus retrahendi an cedi possit.
- 6 Emptor coniunctus an impediatur pro sua parte excludere æquè coniunctam.

A tribus partibus.

A Tribus partibus.) ex hoc capite II. Græc. facta est consuetudo *Bari dudum in princ. & eo. tit. §. qui à tribus.* Agitur autem hic non de pluralitate personarum, quali tres vicini vincant unum, sed de pluralitate partium rei, ex cuius vicinitate agitur. Unde resolvitur in singulare, ut sit sensus. Is qui habet vicinitatem ex tribus partibus. eius potior est venditio, idèd *Glosa Ant. Caputi in prin.* Sic habetur.) Dicitur hic quod ille obtinet in iure protomis. qui habet coniunctionem rei vendendæ à tribus partibus, & hæc videtur fuisse exceptio seu declaratio verborum superius positorum in *ver. Si autem plures. ibi* (unusquisque secundum suam portionem accipiat fallit, cum quis habet coniunctionem à tribus partibus *Ant. Caput. & sequitur Affl. in summ.*

B Pariter in *d. consuet. Bari:* quarum consuetudinum translatio à textu Græco correptior fuit. Qui à tribus partibus venditum prædium in vicinitate conjungit ex modica saltem particula superat alium, vel alios adjacentes.) Et in *d. consuet. dudum.*) & qui à tribus partibus proximior reperitur. venditionis commodum totum sibi noverit acquisitum.) qui mos Græcorum in multis locis servatur, ut notat hic *Benedict. na. 2. Prosp. Rend.*

3 Sequitur *Glos. Ant. Cap.* Pone me habere domum communem cum aliquo, & supra hanc domum est quædam alia domus puta Titii, & subtus est quædam alia puta Sempronii, juxta eam à lateribus sunt aliæ domus diversorum hominum, & similiter à capitibus, quæro qui istorum propinquorum præferatur. Resp. secundum doctrinam supra positam in hac constitutione in prin. ubi ponitur ordo in hoc jure, primo parentes, &c. à quo ordine fit exceptio in fine hujus constitutionis, ibi. Si autem domum propè castrum, & sic præfertur ille: qui est conjunctus per castrum tabularum omnibus aliis conjunctis, ut ex dicta littera colligitur, ex quibus habetur solutio ad quæstionem nostram, quia primo competit hoc jus consorti. *arg. ff. de interd. & relega. l. relegatorum. §. si.* Nam si conjunctus per castrum excludit alios, fortius conjunctus communionem non divisa, vel divisa sine castro, cum major conjunctio sit in his, quam cum aliis. Sed quomodo sciemus. Si una domus habens plura solaria, sint plures domus una sub alia? Respondeo si plura solaria habeant unum aditum erit una domus, ut *ff. de leg. 3. l. pradiis l. balneus, & §. seq.* Si verò habeant diversos aditus, sunt diversæ domus.

4 Et potest domus habere quinque confinia, per quorum quodlibet potest peti jus protomis. nam habet latera, & caput, & superiorem, & inferiorem quod nota, & quoad hoc jus protomis. primo descendit, secundo ascendit de proximo in proximum. Tertio vadit ad latera. Quarto ad capita, de quibus hic dicitur. Sed pone quòd conjunctus communionem non vult emere cui competit istud jus an superiori, vel inferiori, & videtur quid subteriori, & hoc excluso, superiori, & demum lateribus. Sed quæ est ratio, quòd jus protomiseos in casu proposito secundario competat subteriori? quam superiori, vel lateribus. Respond. quòd

onus superioris sustinetur per inferiorem, & ex hoc onere gravatur, ut qui in uno gravatur in alio relevetur. *ff. de jur. jur. l. eum qui in princ.* Item ad evitandum scandalum suppeditationis; quia si contra voluntatem inferioris superior emeret molestius suppeditaret, ex quo possunt scandala provenire, quæ sunt vitanda, ut not. extra de eo, qui dux. in *matrim. cap. eam haberet.*

5 Sed num hoc jus possit cedi. Manifestum est, quod non, quia eo ipso, quod non vult pro parte sua exercere accrescit conjunctis, primo illis, qui sunt conjuncti ex eo latere, & uno latere in totum deficiente accrescit jus protomis. alteri lateri, & sic unus solus collateralis potest habere totam possessionem ex jure protomis. ut dixi supra in *Glos. Unusquisque.* Sed dominus *Bald.* hic idem sentit per aliam rationem, dicens, certum est, quod nisi quis esset conjunctus, idèd nisi haberet terram conjunctam rei vendendæ non haberet, nec prætereundere posset in emptione jus istud protomis. quia ex conjunctione ipsa acquiritur, & nascitur tale jus, unde volens jus, quod habet alii cedere, oportet quod faciat eum conjunctum, sicut ipse est, nam sicut ipse sine prædicta conjunctione nullum jus haberet, sic alii sine conjunctione nullum jus conferre potest, quia nemo plus juris in alium transfert, quam ipse habet. *ff. de reg. jur. l. necno, & sic nequè conjunctum facere posset nisi traderet rem: quam conjunctam habet huic fundo vendendo; quia si non traderet remaneret similiter apud se, & consequenter cessio nulla esset. Sed an omnes collaterales possunt cedere jus hoc protomis. uni remoto in præjudicium emptoris. Respon. non, quòd eo ipso, quod collaterales nonunt, vel non possunt uti jure protomis. definunt esse collaterales, item quia istud jus protomis. est reale ex utroque latere, scilicet actoris, & rei, datur possessori habenti rem conjunctam, & in possessorem ejus rei conjunctæ, quæ petitur, ergo nullo modo potest cedi, nisi ipsa res vicina cedatur; sic dicimus in servitute merè reali, ut *ff. de servit. rust. præd. l. emptio. nis. faciunt not. per Cyn. in l. ad officium. C. fam. l. her. eis.* & jus istud protomis. transit cum sua causa re vendita, cum sit introductum ratione rerum conjunctarum.*

6 Sed quid si emptor erat conjunctus similiter ex eodem latere, an possit pro parte sua excludere volentem exercere jus istud, dicendo. Domine tu es conjunctus possessionis quam emi in e. & ego similiter sum conjunctus in v. sicut tu vis exercere jus protomis. ita & ego, & sic non potest exercere nisi in parte sua, ut patet in *tex. vers. si autem plures* respondet ille frater, nunc non dico habere partem, sed totum jus, cum sim solus collateralis, item tu non potes adversus te ipsum exercere jus protomis. Unde dico actionem tuam esse confusam confusione successionis exceptio creditoris argumento *C. de l. & C. ad l. Falcid. l. licet. & ff. de solut. l. Stichum. §. & ff. de l. in princ. & C. de hered. actio. l. ut debitum, & l. seq.* Item videtur confusa confusione domini, sicut servitus prædialis, ut *ff. de servit. urb. præd. l. si quis ades.* Sed certè dato quòd sit confusa, dicit emptor. domine tu emis à me modo, & sic autoritate hujus novæ emptionis novum jus protomis. mihi competit, & sic pristinum jus pro-

protomiseos mihi competens, & confusum novo spiritu reviviscit. *argum. ad hoc ff. de leg. 1. l. legatum. §. fundus.* simile est videre, si de massa tua, & mea fiat una communis massa: cujus dominium confusum sit. *ff. commu. divid. l. arbor in princ.* Si tamen dividatur cessat confusio, & reviviscit unicuique dominium suum, licet ex novo spiritu divisionis. Vel dic quod licet non possim petere jure actionis, jam confusæ, possum tamen consequi jure exceptionis, ut *ff. de servit. l. Papinianus*, nam & quandoque suscitatur utilis postquam est confusa directa, ut pulchrè not. *ff. ad Treballi. l. debitor in Glos.* dicunt quidam, in fine licet enim actio sit extincta de jure civili, habet tamen locum exceptio, ut *ff. de cap. dim. l. 2. §.* vide quæ dixi in fine *Glos. Unusquisque. Ant. Caput.*

Ad hunc *tex.* pluralitatis partium rei conjunctæ, vide *Joan. de Amicis consi. 20. vers. ad secundum. Prosper Rendella.*

S U M M A R I U M.

- 1 Propinquitatis quos partibus concludatur.
- 2 Ventorum observatio in confinibus rerum.
- 3 Propinquitatis diversimodè distincta per consuet. & consuet. Neap.
- 4 Mensurantur res quantitativè.
- 5 Pluribus ad protomiseum admissis quis ordo servabitur.
- 6 Vicinus in minima parte, & consanguineus, an præferatur vicino ex tribus partibus?
- 7 Consanguineus potior est socio.
- 8 Litera constitutionis variatur, ut solvetur Afflict.

Una pars nihil habeat.

- 1 **U**Na pars) adverto ad hunc *tex.* qui videtur quatuor tantum partibus omnem completi propinquitatem rerum vicinitate conjunctarum, contra *Afflictum*: qui exemplificat de quinque confinibus, dum summat, quod si rei venditæ vicinus est propinquus à tribus præfertur alteri vicino: qui est conjunctus ab una parte, vel ex duabus partibus, & in 3. not. num. 5. dum dicit, quod qui tres confines habet, tres partes habebit, qui verò duos confines duas partes, idque dicit esse magis æquum, ut proportionabiliter res dividatur præsupposita rei: quæ quinque confines habeat, vide inferius. in ver. à duabus partibus. nu. 2.
- 2 Sed quomodo cognoscemus esse quatuor tantum partes non plures? Resp. ex ventorum observatione, veteres enim quatuor omnino servaverunt, idè nec Homerus plures nominat, dicit *C. Plin. natur. histo. lib. 2. c. 47. Unde Lucretius lib. 6.*
- 3 *Quæ cum quatuor inter se diversa videmus,*
- 4 *Quatuor à ventis, & calis partibus esse.*
- 5 Quare in *hystor. Eccles. Paralip. 1. cap. 9. habetur.* Per quatuor ventos erant ostiarii, idèst ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum, idem ponitur in *autben. ut omnes obediant. Jud. provi. §. hæc considerantes, ubi Glos.* per ascendentem Solem intelligit Orientem, per descendentem Occasum, sive Occidentem, per utrumque latus Meridiem, & Septentrionem. Et licet in singulis partibus distinctis nominibus venti nuncupentur, scilicet ab Oriente Eurus, ve-

alii dicunt solavum, ab Occidente Zefirus, à Septentrione Boreas, sive Septentrio, & notus ab Austro, idem tamen est ventus: qui ex diversis partibus mundi, vel cæli, diversa etiam nomina est sortitus, secundum *Divum Aug. lib. de quantitate anime.*

Alii tradiderunt esse octo ventos: quibus consentit *Vitræjus lib. 1. c. 6.* Et ne putet quis ventorum rationem esse à nostris alienam, vel incognitam, videat de iis latè, & doctè *Jul. Ferrer. lib. 8. de re navali, à fol. 77.* per plures numeros.

Nos à situ regionis dicimus fines maritimos, & montanos: qui ad mare, & ad montes respiciuntur qualem veterum fuisse usum observat *Carol. Sigon. de antiquo jure Italia. lib. 2.*

Et hæc cōfinatio rerum, vel à regionibus mundi quatuor, vel à quatuor ventis memoriam facit prolixius duraturam, quam si mentio fiat possidentium, puta si dicatur, ab uno latere possidet talis, ab alio talis, & cæt. prout evenire potest cum prædium quod confinatur non est quatratum, ut angulus quisque directè respiciat unam ex quatuor regionibus mundi, vel ventos, ita declarat *Paris Pute. in tract. de finib. feud. in princ. num. 15. & 16.*

- 3 Differt itaque nostra hæc constitutio à consuetud. Neap. per quam propinquitates distinguuntur capitibus, & lateribus, ut in *consuet. ubi domus, de jar. congr.* Item per superius, & inferius, ut in *consuet. si quis habet. & consi. si domus eo. tit. à quibus locis, & Napod. ibidem omnia furtim tradaxit Ant. Cap. in preced. Glosa.* Sed tacito *Caputo*, fideliter *Muranta* recenset theoreticam *Napodani* de hac ipsa re in *tracta. de multipl. alien. prohib. num. 124.* Sed non distinguit, ut nos facimus, hic & infra, ubi de domo, & castro.

Ratio autem hujus *tex.* est evidens propter majoritatem partium. *arg. l. si qua sunt cautiones D. famul. ercis. Glo. in l. fin. in prin. ver. fortunam. C. commu. de lega. videatur Arch. v. cons. 370. cujus est initium ante omnia, per Tiraq. de retr. lignag. §. 1. Glos. 6. num. 17. Napod. in consuet. si ex uno ver. ea parte. ibi.* Aliis videtur dandum jus congrui ei: qui pro majori parte cōjunctus est, Partis verò appellatione regulariter venit dimidia. *Glos. in c. potius, & est penal. extra de loc. & cond.*

- 4 Sed tu dic, quod quia in fine *tex.* habetur, collatione facta rem ab omnibus participari secundum propinquitatem: quam habent, apparet manifestè, quod in protomili res mensurantur non qualitativè, sed quantitativè, ad *tex. in l. si partem fundi. vers. neque. D. de servit. rustic. præd. de quo latè Nicol. Boer. decis. 46. per totam primam par.*

- 5 Et factis partibus rei per protomiseum acceptæ inter vicinos, quomodo unus alteri debeat viam constituere pro aditu ad portionem retractam, decidi potest ex iis: quæ ponit *Boer. decis. 322. par. 2.*

Et quid si una pars fundi venditi est preciosior altera, precium verò conventum fuit æquale tantum pro quodlibet jugere, dicit *Bald.* quod ita debet mensurari malum terrenum sicut bonum in *l. sicut in fine. C. de actio. emp. per tex. cum Glos.* quam allegat notabilem. *l. qui libertatis §. si. D. de evictio. sequitur Alex. consil. 120. ante fin. vol. 2.*

Adverte concedimus mensurari promiscuè malum, & bonum; cum partitio fieri debeat quantitativè, ut diximus, verum quia res inter vicinos agi-

igitur: quibus inter se dividendis, habenda est ratio qualitatis, & preciositatis, & ita precium compartendum, ne aliquis sit in damno, ex his: quæ ponit *Boer. d. decis. 46. à num. 3. ad fin.* adde unum verbum *Tiraguel. de retrac. lignag. §. 23. num. 24.* & quæ notat hic *Bened.*

6 Sed quæro cum in primo *tex.* constitutionis habeatur, parentes præferri aliis vicinis, quid si conjunctus ex minima parte est consanguineus, vel est socius, seu ejusdem rei confors, nam & post parentes lex hæc vocat socios, ut ibi respondet *Afflic. 1. Not. num. 2.* quod præferuntur socii sive rei consortes sequens *Napod. in ult. consuet. de jur. congr.*

Sed in consanguineo tenet contra idem *Affl. ibi num. 3. vers.* sed juxta materiam ubi vult præferri vicinum ex tribus lateribus consanguineo ex uno tantum latere conjuncto, verum, inquit, *si est æqualis vicinitas, & ambo veniunt ad jus congrui, idest consanguineus, & non consanguineus, quilibet obtinet pro medietate, quia conjunctio sanguinis debet haberi pro una vicinitate, quod dicit ipse est æquum, licet ex mente litera appareat contrarium, idest generaliter quod tres vicinitates excludunt omnes, multò fortius si habet quatuor inferens, quod si consanguineus habet tres vicinitates, præfertur alteri habenti tres propinquitates, quia habet jura quadruplicata, idest consanguinitatem.* *Afflictum* sequitur *Borgnecau. decis. 20. num. 26. in 2. parte de contractib.* adde quæ posui supra §. 1. *ver. socii,* statim post principium.

Cave tu, quia ista sunt somnia, & melius intellexit *Vincen. Maxill. hunc tex.* declarando tunc esse verum, quod hic habetur, si qui jungit ex minima parte non esset consanguineus, vel socius, hi enim præferuntur *in consue. Bari. cod. tit. §. fin. in prin.* quem simpliciter sequitur hic *Bened. nu. 17. Maranta, & alii.*

7 Erravit autem *Afflict.* quoniam quod concessit in socio, & consorte, multò magis debebat concludere in consanguineo; cum consanguinei per hanc constitutionem præcedant socios in retractu, ut *in primo §. ibi.* In primis vocentur parentes, deinde socii, *argum. l. de accessionibus. D. de diver. & temp. præscrip.* idest quo ad rem ex parentela procedente, ut est expressa *Bari consuetudo.*

Præterea hæc pars constitutionis, ubi referuntur *ll. Græc.* non est correctoria præcedentium dispositum per constitutionem *Federici,* secundum *Affl.* & alios: quos citavimus *in fine §. præced.*

Rursus *Afflict.* non figit pedem, nec resolute concludit, sed dicit, quod esset æquum, & magis regulat se ex dispositione consuet. *Neap.* qua socius præfertur omnibus, quàm ex constitutione, qua consanguineus consorti, merito in ejus doctrina, confusis terminis, non est jus, igitur tene, ut dixi.

Insuper adverte ad *Benedel. hic num. 38.* qui tenet, quod dispositio *Græca:* quæ hic refertur est correpta in constitutione *Federici in princip. ibi* unusquisque accipiat secundum suam portionem. Tu autem dic clarè, quod aut concurrunt parentes, vel socii, vel qui sunt sub eodem servitio, & servatur primus *tex.* constitutionis. Aut non est differentia personarum, sed rei vicinitatis, & proximitatis, & servatur hoc caput *ll. Græcor.* quod est per modum additionis ad legem *Federici,* ut dicebat *Affl. ad finem d. tex. §. præced.*

8 Ego tamen excusatum habeo *Afflictum,* quoniam in quodam textu veteris editionis habebatur sic. (Si verò concurrant parentes, & vicini ad domum, ille præferatur, qui propè castrum, ipse habeat eam, & non ille: qui ipsam protomisim per parietes habet) & vide *Glos. Ant. Cap. in 1. sen. ver. ex aliqua parte.*

S V M M A R I U M.

- 1 **I**N petitione partis non petitur simul dari arbitrium pro divisione.
- 2 Propinquitatis per legem *Græcam* satis est in minima parte, idem potest in pluribus quam quatuor partibus considerari.

A dvabus partibus.

- 1 **A**Dvabus partibus.) Sed quæro cum petitur medietas, vel aliqua portio ex jure isto, an in eodem libello petatur arbiter dari, sicut in iudicio communi dividendo. *Resp. non,* & executor adhibet mensorem, vel expertum ad id, non est enim communio aliqua hic, cum sit jus separatum. *arg. ff. commu. divi. l. arbor. §. si per eundem. Ant. Caput. adde Napod. in consue. ubi domus. ver. integram.*
- 2 Licet autem dixerim supra quatuor partibus totam vicinitatem describi, & est verum secundum literalem sensum, tamen quia per legem *Græcam* satis est conjungi ex minima parte, sic non est contendendum exemplum *Afflicti,* quo unus confines tres habet, alter dvos, idest, cum in eodem venio sunt duæ partes, sive duo fundi, & hoc casu quæstio decidenda est juxta opinionem *Afflic. 3. not. nu. 5.* non solum quod est æquius, ut ipse ait, sed quia concordat constit. hæc. ibi. unusquisque secundum suam portionem.

S V M M A R I U M.

- 1 **C**astrum quomodo hic accipitur.
- 2 **T**ex. expositio literalis, & ratio decisionis offertur.
- 3 Vicinorum unus potest esse altero proximior.
- 4 Maioris vicinitatis exemplum ponitur, ex qua communio quædam resultat.
- 5 Consuetudo *Bari* de confinio per limites, & per parietes.
- 6 In retractu domus magis longa, quàm lata quis præferatur.
- 7 In vicinitate domorum quæ quoque attendantur.
- 8 Emens domum habitationi necessariam potest uti fraude.
- 9 Emens domunculam non tenetur jure protomisicos.
- 10 Statutum *Regis Alfonso,* & *Principis Tarenti* de hac ipsa re pro eminentibus.
- 11 Casula, & casa quæ dicatur.
- 12 Casalenum quid sit.
- 13 Domum laterariam, qui primus constituit, ac lutei edificiis *byrundinum* exemplo quis invenitur.
- 14 Domus insulata quales.
- 15 In insulis venditis potest esse locus retractui.
- 16 Describuntur domus *Venetæ,* & laus illius gentis refertur.
- 17 Fines in mari reperiuntur.

18 *Venetiaram Civitas an dici possit Insula.*

Domum propè castrum.

1 **D**omum propè castrum.) Castrum, quamvis dicitur casa alta, & fortis, ut dixi supra in *Glos. Provincia.* tamen hic non accipitur isto modo, sed est vulgare Italicum: qui castrum appellant parietem factum ex lignis, sive tabulis: qui communiter solet fieri, cum domus communis dividitur. Unde qui est conjunctus per castrum, idest per parietem lignorum præfertur conjuncto per parietem lapidum, ut hic pro hoc facit quod dixi supra in *Glo. qui habet jus protomis.* à tribus partibus: Non habent intelligo activè, secus passivè, ut dico in *Glos. ecclesia. Anto. Caput.*

Castrum à casa dictum, quod est casarum conjunctio, & per tabulas divisio, vulgò post *Caputem* explicat *Maxilla in consue. Bari,* qui castrum. *es. tit. & lo. Ant. de Nigris.*

2 Sensus est clarus, quòd si domus: quæ venditur ex uno latere castrum nempe tabulis compositum, ex aliis verò habeat domos parietinas, qui propè castrum est, is obtinet in hoc jure protomis. potest esse ratio: quia ab initio illa domus sic per castrum divisa erat unius domini antequam divideretur, & modò cum retrahitur ab eo: qui per castrum conjungitur, iterum unitur, pro qua consideratione optimè faciunt, quæ allegat *Borgni. Covale. decis. 20. à nam. 7. & 24. in 2. par. decis.*

Secunda ratio esse potest evitatio scandali, & ne pandantur vicinorum secreta. Nam castro intermedio, vicinorum voces audiuntur facillimè, quod exemplo placet Stalerionis, ut inquit *Cicer. Top. pic. 6. disserens de argumentatione, quam vocat artis expertem, quòd cum ille homo quadam impudenter loqueretur, bonis viris subauscultantibus pariete interposito, his patefactis, in judiciumque prolasis rei capitalis iure danatus est vide tex. qui benefacit in l. 1. §. eodem autem testo. D. ad Sillani. Glosa est in terminis de tenui parietem in c. præterea. ver. de auditu. extra de testib. cogend.*

3 Hinc colligitur clarè, quòd vicinitas una potest esse proximior altera, ut qui proximius jungit, præferatur in retractu alteri minus conjuncto, id *Maranta in tract. de multipl. alien. prohib. num. 124.* in vestigat. quærit enim, quomodo unus vicinus esse potest vicinior altero, cum hic habetur de mera vicinitate, & confinibus absque alio intermedio. Respondet, si ex uno latere confineretur per rivum, vel per viam vicinalem, & ex alio latere esset fundus immediatè conjunctus, sic unus vicinus esset proximior altero, pro qua re *Tiraquel. quædam notat, de retr. lignag. §. 1. Glos. 9. nu. 26.*

4 Idèd dixerunt quidam in facti contingentia, quod qui fundum divisum sine limitibus habet veluti per taccas: quas vulgò appellamus, & in confinibus præfertim apud nos fieri solent olivarum, præferri debet alteri habenti confine prædium strietula vicinali, vel pariete mediante, quoniam immediatius continguntur, pro quibus feciunt etiam dicta. *Afflic. supra §. 1. nu. 44. & per Borgn. qui de domo loquitur dic. decis. 20. & videtur probari in l. adeo. §. insula. D. de acqu. rer. domi. quem textum ad id citat *Marant. & vide Tiraq. de retr. lig. §. 1. Glos. 9. nu. 26.**

Optimeque ratio educitur in *d. l. adeo. §. fin. & l. pro regione. eod. titu.* Namque ex tanta rerum propinquitate communio quædam resultat inter utriusque fundi possessores eorum scilicet, qui in confinio sunt. Vicini autem rerum confortes, & socii extraneos vicinos excludunt ex hac constitutione, ut in principio notatur, adde *Cepol. de servitu. sit. de pariete num. 4. & inde ibi ponit de re communi pro diviso.*

5 Barenfes autem in prædiis rusticis expressam de hac re consuetudinem habent sub *ead. situ. his verbis. (Qui limites habent eos: qui parietibus junguntur, excludunt proximior enim est limitatis vicinitas, quam medianis parietis distincta partitio.)*

Pro hoc *Paris de Pute. tit. de finib. seu. cap. duo fines. & locus loci in concessione exprimi,* dicit confinia dici in rusticis: quæ adèd propinqua sunt, vel proxima, ut nullus medius paries interponatur, ad differentiam urbanorum, quæ parietibus distingui solent. *D. comm. præd. l. 1. si quis duas. §. planè, induta l. quod in rerum §. si quis de leg. 1.* quæ notabis, quoniam in facto habui, & obtinui.

6 De domo vendita occurrit, quod est magis longa quàm lata, contendunt duo vicini, unus ex capite unde incipit longitudo, alter ex latere, ubi est latitudo, quomodo dividenda, respondi præferri eum: qui per latitudinem conjungit: quia in majori parte vicinus, per singulare dictum *Maranta in d. tract. de multipl. alien. prohib. nu. 122 in fine,* faciunt quæ ponit *Napod. in d. consuet. si ex ano. ver. ea parte. eod. sit. & est expressim consuetudo Neap. ubi domus dicitur, per quam latera præferuntur capitibus & Napod. in verb. à capitibus dicit inspicere videtur primo longitudo, idem *Napodan. in consuet. si quis habet. vers. pro indiviso, & consuetud. fin. Glo. 1.* Adde notanter de hac ipsa vicinitate domorum, partiumque domus supra, & infra, & de furno *Jorde Amicis cons. 20. sequentem Napodanum* ubi notanter sentit, quod consuetudo Neap. specialiter distinguens vicinitatem domorum debet servari in aliis terris Regni: cujus Neapolis caput est, ut ibi *vers. Similiter.**

7 Attenditur quoque vicinitas ratione aditus, & introitus ad domum: quæ ita conjungitur ad exclusionem illius: qui ex latere ad domum vicinitatem habet. *Cosm. Nepita. in consuetud. Catanæ tit. 43. nu. 23. per tex. l. quod conclave: ubi Bx. de dam. insec. quem sequitur *Benedel. in suis animadvers. hic §. pen. in fi.**

*Nec minus est notatu digna optima, & aqua Provisio Sixti IV. tit. de edific. & novis operibus, qua in pariter vicinis præfertur magis his: cui magis domus adjacet, qui magis illa indigeat, & per quem exurgat major ornatus, & splendor urbis meminist idem *Benedel. supra in rub. nu. 14. citatque Sacri Palatii conformem decisionem 78.**

Neque habendam esse rationem domorum vicinitatis, si una in una via januam habeat, altera in altera, etiam si ratione parietum domus non modò sint vicinæ, sed etiam contiguæ, cum nec considerari solet pars posterior domus. *not. Jacob. Menoc. de arbitrar. judi. lib. 2. centur. 3. casu 222. vicini quod dicantur. nu. 17. ex doctrina Barto. in l. 3. §. surd. D. de aqua pluvi. arcend.*

8 Ne obliviscaris, quòd qui domo indiget, potest uti

uti fraude aliqua, ut evitet retractum, ne à vicinis hoc jure protomis. conveniatur, quandoquidem simulatio pro causa victus permessa est 22. qu. 2. c. *utilem. Bartolom. Brixienf. quest. domini. quest. 20. qu. 4.* Nam & domus venit appellatione victus. *D. de alim. & cib. l. legatis.*

- 9 Fortius dico, quod etiam nulla fraude interveniente si quis sibi domunculam emerat sive casulam inhabitandam, non posset à vicinis ratione vicinitatis inquietari, ut censuerunt in proposito *Opizo in repet. §. divi, l. filius familias, de lega. 1. col. 36. & ibi Ferdinand. Loaz. col. 76. ver. 7.* limitatur venentes, quod statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum, non habet locum in re aliqua vili. *per tex. l. Senatus. §. Marcellus. D. de leg. 1. Ludo. Rom. sing. 222.*

Sequitur *Pirag. in tract. de indic. in reb. exigu. vers. 94.* licet in contrarium faciant quæ not. *Catel. Costa. ver. domus.*

- 10 Dicit tamen *Afflictus noster in rubr. notavit. nu. 10.* audivisse, quod inclitus Rex Alfonso de Aragonia dispensavit pluries, quod ab extraneo emente rem in Civitate, ut ibi posset habitare, non posset peti jus congrui.

Venerandus senex Nicolaus Tarsia U. J. D. accuratissimè addit ibi post *Afflict.* se accepisse ab Illustribus. Duce Adriæ, quod Princeps Tarenti in toto ejus statu mandaverat observari, ut qui non habebat domum, vel vineam, vel terras in loco potuisset emere sine mæta vicinorum.

- 11 De casula habeat *Ecol. c. 14.* qui requiescit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum, statuet casulam, quæ est parva domus, secundum *Glos. in l. finibus Maria in princ. D. de leg. 3.*

Et de casula quæ dicatur ponit *Bal. tit. de fratri de novo bene inve. c. 2. & Cepol. de servi. rustic. præd. c. 15. de servi. terra. nu. 4.*

- 12 Sed Cataleni dicitur domus destructa. secundum *Napod. in Glos.* quem sequitur *Paris de Pute. de reinteg. feud. tit. est denique videnda. nu. 2. pag. 95.*

- 13 Domos autem laterarias, qui primi constituerint, & qui lutei ædificii inventor exemplo sumpto ab hyrundinum nidis. *C. Plini. hist. nat. lib. 7. cap. 56.*

Cumque hoc beneficium ab hyrundinibus habuerimus videntur ingratitude notandi Germani: qui quemcunque mortaliū arcere tecto cum nephas habeant, hyrundinem tamen excipiunt, præter mufcas, & mures, teste *Plutarco ex notis. Pythag. cor. 463.* quem refert *Barbat. in officina, to. 3. tit. de hospitalitate fol. 135.*

- 14 Ad *tex.* quoque hunc constitutionis, adverte, quod cum datur facti species, quæ domorum ædificia ex omni latere parietibus vicinorum ambiuntur, ut hic. Ita è contrario sunt ædes aliquæ insularum instar: quæ propriis undique muris continentur, quod quandoque à Nerone excogitatum ad coercendos ab Urbe ignes traditur, refertque *Andr. Alciat. de verbo. signif. l. Urbana familia.* Nec tantum ab incendiis, sed à furibus tutiores erant, ut subdit ibi *Alciat.* qualis forma in extruendis Monialium monasteriis merito sed alia ratione habetur.

Et magis propriè illæ domus possunt dici insu-

læ: quæ in aquis salis positæ sunt, secundum *Isid. relatum à Glo. in §. Insula. Instit. de rer. divis.*

Insulæ dictæ propriè domus: quæ non conjunguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico, aut privato junguntur à similitudine earum terrarum: quæ si imminibus ac mari imminet. Festus ait, quem sequitur *Guliel. Bude. prior. annor. in pandec. in l. sed ades, §. inquilinus. D. loca.* & conclud. hujusmodi sunt palatia, quædam inclitæ Civitatis Venetiarum, dicit *Jul. Ferret. in tract. de re naval. lib. 17. & fin. nu. 13. vers. quid sit insula.*

- 15 An igitur in his cesset ius retractus? resp. cessat ubi circuitus publicus est, ut mare, vel via publicæ, secus si circuitus est privatus, datur enim, & publicus, & privatus secundum *Festum, & Budei supra citatos, & vide quæ diximus infra. §. fin. vers. via publica.*

Cum autem Venatarum domorum habitatio sit mentio: de his appositè antiquus *Poeta Gualterus Apulienfis lib. 4. rerum Normannorum ita fatat.*

- 16 „ *Sunt huius menis Gentis.*
„ *Circumsæpta mari, nec ab adibus alter ad ades.*
„ *Alterius transire potest nisi linire vebarur.*
„ *Semper aquis habitant gens nulla valentior ista.*
„ *Acquoreis bellis, retiumque per aquora dacta.*

- 17 Quamvis neque ignoremus, fines etiam in mari reperiri, & designari, de quibus habes per *Paris. de Pute. de finibus feudi. in princ. nu. 5. & Cepol. Veron. de servituti. c. de mari.*

- 18 Hinc intelligi potest, an simpliciter procedat, quod ex *Bald. consi. 411.* quidam emerunt *lib. 5. firmat M. Anto. Peregrin. de iure fisci. lib. 8. de acquis. vers. Insula. num. 65.* Venetiarum civitatis domos constructas in mari non propriè dici Insulas: fatemur enim civitatem ipsam non esse insulam rationibus: quibus *Baldus* movetur, verum de domibus id negari non potest. Arte autem in mari insula, cum affurgit, naturaliter enatam insulam imitatur, ut perbellè describit *C. Plini. Epist. lib. 6. ad Cornelianum.* In ore inquit, Insula affurgit tutumque ab utroque latere decursum navibus præstat, affurgit autem arte visenda. Ingentia Saxa latissima navis provehit, & c. ac paulo post ait, procedente tempore enatam insulam imitantur.)

S U M M A R I U M.

- 1 **V** Enditor non habet ius congrui.
2 **V** Venditor habet ius congrui, si res iterum ab emptore vendatur.

Recipiant eam omnes secundum propinquitatem.

- 1 **E** Rgo, & venditor si similiter est conjunctus, & vicinus in parte puta quia vendidit, unum è duobus fundis conjunctis, & cum animadvertat alios vicinos petere retractum, ipse quoque concurrat petens partem eiusdem fundi venditi, ita videtur in terminis *Anton. Capic. dec. 99. vers. 3. facit. Glosa Napodan.* Sed tu dic omnino eum excludi per hanc constitutionem, quæ totum emolumentum venditionis transtulit in eos: qui debuerant vocari, & invitari, ut emerent. Secus verò si res iterum ab emptore venderetur, quoniam tunc veniret ille prior venditor ex nova causa: per quam com-

competit sibi jus congrui, ut notabiliter docet *Napoda. ad quem debet aduersi in consuet. si ex uno ver. & volentibus eod. tit. & ita intelligitur Capic.*

in d. decis. ad hæc vide Afflict. in §. 1. num. 47. & seq. vers. item quæro, pone quod ego habeo duo prædia, & ante eum Ant Caput.

Tertia Pars principalis Constitutionis Federici II. Imperat. de Jure protomifeos, siue congrui, ex moribus, & consuetudine, & est §. finalis.

Prospero Rendella interprete, cum Glosis Antonij Caputi antiqui Doctoris, hæctenus non impressis.

T E X T U S VII.

Est autem propriè generali consuetudine approbatum, quòd tria sunt, quæ protomifim non habeat, scilicet Via publica, Ecclesia, & Curia.

S U M M A R I U M

1 **H**ic text. authenticus defenditur contra *Camillum Borrellum.*

2 **C**amillus Borrellus *conf. 36.* contendit hunc textum non esse authenticum, neque Imperatoris, sed alicuius Doctoris privati, sicut & præcedentes §§. à textu Scriptum est autem, minime tamen mutanda sunt, quæ certam interpretationem habuerunt. *D. de leg. l. minime*, commentarios enim ad hunc §. *fecerunt Anton. Cap. Afflict. Bald. ante eos Novellus, & alii*: quos in discursu citabimus, meritò à Borrello discendendum est.

S U M M A R I U M

- 1 **D**ictio propriè.
- 2 **C**onsuetudo in lege aliqua posita non desinit esse consuetudo.
- 3 **C**onsuetudo quam dicitur.
- 4 **C**onsuetudo: de qua hic habetur est communis laicis, et Ecclesiasticis.
- 5 **A**pprobare, idest confirmare.

Propriè generali consuetudine approbatum.

1 **P**ropriè. (idem quod specialiter, peculiariter, quasi ita proprium si consuetudinis, ut à lege scripta nihil omnino acceperit, *not. in l. omnes populi. D. de just. & jar.* Nihil de suo addidit neque detraxit generali huic consuetudini Imper. Federicus meritò jus consuetudinarium esse, & dici propriè non desinit. *arg. l. jus civile. eo. tit. de just. & jar.*

2 **N**ec quia in lege aliqua recitatur consuetudo nomen ex dictis per *Lancel. poli. in tract. de sustit. tit. de pupill. nu. 3. post Socc.* & alios in *l. de quibus D. de legib. de qua etiam re Canonistæ in c. consuetudo. §. cum itaque. i. distin. Prosp. Rend.*

3 **G**enerali) hoc est communi omnium populorum consensu assuetudine observatione. Dico autem omnium propter hujus adjectivi significatum. argumento eorum: quæ habentur in *l. leges, ut generales C. de tl. & constit. & nota. in l. generali lege. C. de sac. san. Eccles. in Glos. Et ut probat Covarr. Consue-*

tudo ex communi, & promiscuo usu jus constituit, & acquirit omnibus ejus regionis, aut populi civilibus. *in 2. par. relecti. §. 3. nu. 2. Vel dic.*

4 **G**enerali) idest tam personarum Ecclesiasticarum, quam laicorum communi, & mixta, itaut potuerit hujusmodi consuetudo Ecclesias ligare, & comprehendere, per *Andr. Sicul. in repet. rubr. extra de reb. Eccle. non alien. col. 25. Doctores in auth. casa, & irrita. C. de sac. san. Eccles. & in c. sancte Marie, de constit. Sequitur Casane. in consuet. Burgund. tit. des mayz mort. uu. 53. Guliel. Bened. in c. Raynautius. ver. et uxorem nomine Adelasiam. num. 226. allegant Innoc. in c. cum dilectus de consue. Fabr. in §. ex non scripto, propè finem. vers. sed queritur an consuetudo tollat legem. Instit. de jure nat. gent. & civi. & est text. ubi not. in margine extra de ea qui mitt. in possess. c. cum venissent, quem vide. Est enim congruum, & laudabile, ut cum Ecclesia non conveniatur, neq; ipsa alios conveniat jura congrui, & pariter res publica, & Fiscus, concordat consuet. Neap. si Ecclesia, cum ibi not. per *Napod. de quo mox dicitur ver. Ecclesia, quicquid temere dicat Borrell. d. consi. 36.**

5 **A**pprobatum) idest confirmatum. *Pennens in l. 1. C. de jar. fisc. lib. 10. hoc autem dicitur, quoniam usus approbat consuetudinem. §. ex non scripto. Instit. de jure nat. gent. & civ. Atque eam jus quoddam esse utentium moribus approbatum. dicit Glo. in c. caterum, de testi. cogen.*

S U M M A R I U M

1 **E** Pilogatio casuum: in quibus jus protomifeos cessat.

2 **D**iviso totius constitutionis colligitur.

Tria sunt quæ protomif. non habent.

1 **T**ria sunt) Imò quàm plura præter hæc tria. In primis non conjuncti, idest non habentes rei immobilis propinquitatem, ut in primo *text. constit. supra.* Secundo negligentibus intra mensem, ex quo tempore denunciatum, justum precium solvere, supra *text. 2. ibi infra 30. dies dummodo principalibus vicinis, & legitimæ ætatis atq; præsentibus denunciatum fuerit, cum si absentium minorum exulum, vel alia justa causa impeditorum defensores tutores, curatores, vel procuratores invi-*

Y ten-

tentur, non nisi post quatuor mensium lapsum negligentiam præjudicet, *ead. tex. vers. verum si juncto vers. & licet fuerint*. Tertio inimici, ac exoli vicino venditori, nec dum reconciliati, ut in *tex.* licet autem. Quarto, hi qui non moniti passi sunt rem vicinam ab extraneis possideri. simulatis aliorum contractuum titulis, nequè adversus possessores intra decennium egerunt, in *tex.* Transcurso autem. Quinto, Potentiores. in §. prohibemus. Sexto, scientes contractum, & præsentis tacuerunt petere infra quatuor menses, vel absentes infra annum. VII. Qui denunciati recusaverunt emere, juxta §. scriptum est autem. VIII. Remotiores in propinquitate rei venditæ, ut eo. §. & seq. IX. Propinquus ex minima parte concurrens cum eo: qui ex tribus partibus conjungitur. *vers. In alio*. X. Qui pariete mediante conjungitur concurrens cum eo: qui per castrum, ut supra proximo *tex. vers. si autem domum*. Ecce igitur, quòd non solum tria sunt; quæ protomisim non habent. nam & hi omnes excipiuntur à regula: quæ est in tribus generibus contractuum ante rei immobilis alienationem vicinos omnes invitandos, atque admovendos, ut in princ. constitutionis notatum est latius. Id autem quod dicitur de causa dotis, donationis testamenti, & cæt. non est exceptio regulæ respectivè ad personas venientes ad jus protomisim, sed ob defectum causæ ipsius contractus. Respon. Tria hæc tantum excepta esse per generalem consuetudinem, de qua loquitur nuncupatim hic *tex.* priores verò casus partim per legem: quæ nova est à principio usque ad §. scriptum est, partim per ll. veteres Græcorum: Itaq; tota constitutio tres habet partes principales sicut tria jura continet, duo scripta tertium non scriptum; quod diximus esse consuetudinarium, ut huic petet, tenementi P.R.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**iarum distinctio, & declaratio secundum Anto. Caput.
- 2 Quotidiana aqua aptitudine intelligitur, & sic de multis.
- 3 Via publica, vel flumine intermedio, cessat protomisim, quod intellige, ut hic.
- 4 Conjunctio circa superficiem, & non circa solum ob viam intermediam respectu quorum membrorum sit attendenda.

Glos. Via publica. Ant. Caputi.

1 **V**ia publica) Viarum tres sunt species, quædam est publica, quædam est privata, quædam vicinalis, *ff. ne quid in loco publi. l. 1. §. viarum*. In publica autem via sunt quatuor attendenda, nomen, materia, forma, & usus. Quoad primum scilicet nomen est, sciendum, quod est tribus modis, nam dicitur publica prætoris, & consularis, *eodem §. viarum, vers. publicas vias*, & sic hæc tria nomina sunt synonyma idem significantia, sicut entis mucro, & spatia, & sicut jus patronatus quandoque dicitur advocatio, quandoque vicepatronatus, quandoque custodia, sine guardia, ut *not. extra de jur. patron. in c. quia clerici*. Materia vero, sive solum viæ publicæ est duplex publicum, & privatum; publicum, quod relinquitur adjectum certis finibus latitudinis ab eo; qui jus publicandi habuit, ut publicæ iretur, & commearetur, ut in *d. l. §. viarum fines autem latitudinis in porrectum*, sunt octo pedes in anfractum 16. ut ibi dicit Glos. quod intelligo

ubi latitudo non fuit limitata per constituentem, puta quia jussi fieri viam publicam in tali loco, non designata latitudine, Nam si designasset latiore, vel strictiore, non minus propterea esset via publica; posset enim constituens jubere, vel facere latitudinem: quam vellet, ex quo habet publicandi ius, & sic tanquam in re sua est moderator, & arbiter. *Comanda. l. in re mandata*. Sed quis habet potestatem publicandi, seu faciendi viam publicam. Respondetur Princeps, Senatus, & Civitas, ut *not. in d. §. viam publicam*. Privatum autem solum potest esse in via publica, seu in privato loco, & solo potest esse via publica, puta si ab eo tempore: cuius non extat memoria, publicè hominibus licuit transire per agrum privatum, & ex utroque capite ipsius viæ est locus, seu via publica, ita quod introitus ad ipsam viam incipiat ex via, vel loco publico, & exitus similiter respondeat ad locum, vel viam publicam, nec requirit, quod fiat iure, servitutis: quia tunc esset via omnino privata, ut patet ex *l. 1. §. privata vie*. Nec est inconveniens, quod proprietas soli sit privata, & usus sit publicus. Nam riparum usus publicus est, licet proprietas sit privata ut *C. de aqu. duct. l. diligenter. lib. 11.* & sic talis via est publica quoad usum non quoad proprietatem. Forma autem viæ publicæ est duplex, scilicet voluntaria, ut latitudo, quæ est ad voluntatem constituentis, ut est dictum, & necessaria v3., quod quilibet caput ipsius viæ exeat, & correspondeat ad viam, vel locum publicum puta flumen, vel laicum, vel alveum, & sic quòd ex via, vel loco ingrediamur ad eam, & ad locum publicum exeatur ex ea: alias non diceretur via publica, ut *ff. de itin. publi. l. 2.*

Usus autem in via publica est attendendus secundum naturam soli: quia si quidem solum est publicum non requiritur usus actus, sed actitudine tantum, hoc enim sufficit, quod fuit ordinata, seu parata ad recipiendum usum publicum, quod ex eo apparet, quòd populus non utendo, non perdit eam, alias multis non liceret ire ad Sanctum Jacobum, ut *ff. de via pub. & itin. l. viam publicam, & de usucap. l. usucapionem, & l. si.*

- 2 Sic etiam dicimus, quod aqua quotidiana non ea sola est, quæ quotidie duci potest, *ff. de aqu. quot. & esti. l. 1. §. quotidiana*, & Imperator dicitur Augustus aptitudine, seu proposito non acta, ut *nota. in rubr. constit. ff.* & matrimonium dicitur individuum non actu, pro hoc facit quod *not. ff. de rei vendic. l. vendicatio sic & possessio dicitur momentanea aptitudine: quæ est apta durare momento, ut not. C. si de momen. possess. l. 1. & facit ff. de servi. rusti. pred. l. attilicinus*, & dato quòd via publica ipsa esset fracta, & diruta; aut plena vepribus, & spinis, non propterea dicitur minus parata ad usum publicum, cum possit ab unoquoque de populo refici, & purgari, ut *ff. de via vel itin. publi. l. 3.* si verò solum sit privatum, tunc requiritur usus publicus in actu à tempore: cuius non sit memoria, & non jure servitutis, ut supra dictum est per ea: quæ nota, & patet, *ff. ne quid in loco publi. l. 1. §. privata via.*

Via autem privata duplex, ut *eo. §. privata*. Vicinalis autem via est: quæ in vicinio est, vel ad vicinos ducit eadem *l. §. viarum vero vicinalis*. Vicus autem dicitur villa, seu castellum, qui nulla civitatis dignitate honoratur, sed quia vices civitatis

coguntur . . . ut nos ff. de leg. 3. l. si heres. §. vicus, & ff. de his qui deie. vel effud. l. hoc adictum. Ugo nos. in ver. vicinus, dicens à vice dicitur vicus, seu villa extra civitatem, & propriè vici, villa, castella, & pagi sunt, quæ nulla civitatis dignitate notantur, sed vulgari hominum conventu incoluntur, & dicitur vicus quasi vice civitatis. Vici etiam dicuntur ipsæ habitations civitatis à via: cui impendit. Viæ sunt ipsa spacia inter vicos, sed majora, & latiora sunt plateæ, & cæt. & sic innuit, quòd platea comprehendit vias, & vicos, & civitas comprehendit utrumque, sed totum, Canticorum 3. c. dicitur circuibò civitatem per vicos, & plateas, & quæram quibò animam meam; & Sapient. 7. Vos qui continetis multitudines, & plateas.

3 Sed quæro quid si via publica, vel flumen publicum est in medio. Respon. cessat istud jus protomis. sed si rivus privatus, vel via privata, vel vicinalis intervenit, hoc jus nihilominus competit: quia ista non dicuntur separare conjunctionem. argum. ff. fin. regum. l. qui magis, cum l. si q. sed in his specialiter consuetudo servanda est. arg. C. de edific. priva. l. 4. & C. de emanc. lib. l. 1. & C. de testa. l. si. & quod dicit de rivo. ff. de interd. l. 4. secundum Bald. hic.

4 Sed pone, quod via publica sub quadam porticu est, supra quam tu & ego habemus domos conjunctas, an habeamus ad invicem jus istud protomis. videtur quòd non, quia circa solum via publica est inter domum tuam, & meam, ergo cessat istud jus, ut hic, sed certè conjunctio non attenditur solum circa solum terræ, sed etiam circa superficiem, & sic videtur quòd quantum ad cellaria seu membra inferiora ipsarum domorum, inter quæ est via publica, non habeat locum jus istud protomis. & sic conjunctio membrorum superiorum non præjudicat juri inferiorum, nec è contra, argumento. ff. de aq. quotid. & asii. l. hoc iure. §. si. & ff. de aqu. plu. ar. cen. l. super iter alienum. in prin. Anto. Caputus.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**ia publica quæ, & quotuplex relativè.
- 2 Via publica quam sit de Regalibus, quomodo a mari differat, an usus per Principem impediri possit, & alia remissivè.
- 3 Via non publica habet ius protomis.
- 4 Dicitur in via publica, & privata, extenditur ad flumen publicum, & privatum, rivum, aut torrentem.
- 5 Ripa fluminis in cuius dominio sit, & an eius respectu competat ius protomis.
- 6 Via vicinalis; de nulla est memoria an efficitur publica.
- 7 Via publica cum venditur, an eam iure vicinitatis possint vicini vindicare.
- 8 Via publica vendita in privatos usus, cessat jus protomis. non congrui, & qua ratio differentia.
- 9 Ecclesia si vendit, an præferantur conjuncti.
- 10 Viam publicam vendere an liceat populo Civitatis.
- 11 Quæ sit observanda in alienatione rerum publicarum.
- 12 Dispositum in via publica utrum obtineat in aliis locis publicis.
- 13 Civitas, quoniam vias, & loca publica continet non habet jus protomis.
- 14 Via intermedia aufert jus prælationis, & quid sit sub porticu, idem in flumine, si per pontem præ-

dia jurgantur, num. 15.

16 Porticus supra viam publicam non nisi per consuetudinem fieri potest.

17 Via per privatam adificium si sit angustior, restituitur vicinis instantibus.

Via publica.

1 **V**ia publica) quæ ista sit, & quotuplex præter Napod. in consuet. ubi domus, de iure congrui: quem solum citat Afflic. hic, posuit Anton. Caput. in sua Glosa: quem tacens ad verbum, ut jacet expilavit Afflic. à vers. Item quæro quid sunt species usque ad vers. sed antiquam veniam, & iterum in vers. nunc venio ad vias privatas, & adde quæ de viis accuratissimè differit, & investigat Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 2. c. 20.

2 Viam autem publicam de regalibus esse, habetur in c. 1. §. via publica, in feud. qua sunt regal. licet quo ad proprietatem, cum usus sit publicus, sicut & fluminum, & palatiorum. Maris verò proprietatis in nullius est bonis, & quæ horum est differentia, & an eorum usus per Principem impediri possit, ac imponi vectigal, notanter Mar. Ant. Peregrin. lib. 1. cap. 1. à nu. 16. de iure, & priv. fisc. Sed tu vide notabile consi. Franc. Bacci. 15. vol. 1. Vbi num. 21. illas vias dicit esse Principis, & de regalibus ex quibus vectigal Principi solvitur, ut sunt militares, vel consulares, secus eas: quæ intra urbem sunt, nam civitatum esse, & contra Principem præscribi posse probat.

3 A sensu contrario probat hic tex. quòd via: quæ publica non est, ut puta vicinalis jus protomis habet, verum est, per l. vicinales. D. ne quid in loco publ. Afflic. decis. Sacr. consil. 62. post Bald. hic col. 1. quod etiam sentit Mar. Ant. Bard. eod. tit. §. 4. n. 2. 1. notab.

4 Et extenderunt DD. hunc tex. interpretantes, quod de viâ publica dicitur de flumine publico intermedio intelligamur, quòd de privata à sensu contrario idem de privato flumine, rivo, aut torrente, ad quod Bart. Veronens. meminit Baldum in tract. servit. rustic. præd. tit. de servit. via num. 35. qui appellat hanc legem Græcam Federici Imperatoris dictam jus protomis. Miro. Mantua. de jur. protomis. ver. decimo dubitare.

Sed qui rivum, aut flumen, sive torrentem, sive viam privato jure possidet in confinio rei vicinalis minus juris habet in protomis, & is præfertur, qui immediatè conjungitur. Maranta in §. Divi. l. filiusfamilias. de leg. 1. in 1. parte hujus tractus. nu. . . . exemplificans doctrinam Afflicti in §. 1. vers. item quæro sunt duo, & dixi supra in §. præced.

Addo locum Napodani in consuet. si quis erit. ver. vel. aliam rem, ubi dicit, quòd hæc non dant petitionem, sed cum venduntur benè petuntur jure congrui, ex quo accessoria ex se ipsis non sunt in consideratione. l. in modicis. D. de contrab. empt. cum concord.

5 Ripa fluminis in dominio eorum esse dicitur: qui habent prædia adhærentia, licet usus ejus sit publicus. §. riparum. Instit. de rer. divis. de qua re Bald. post Uber. de Bobio in l. riparum. D. eo. contra Bar. ibi super quæstione necne ipsa ripa intelligatur vendita, & consequenter sit mensuranda cum terris adjacentibus, in quo dixerunt versari Judicis arbitrium. Barto. & Bald. in l. litora. de contr. emp. Menoch. de arbit. Jud.

Verum non potest venire in questionem an per talem ripam competat protomis. cum magis si memento: cuius est ipsa ripa, quam ripa jungatur rei vicinæ venditæ ex altera parte, per *l. sed & loci. §. si. & seq. D. fin. regan.* Solve igitur ut in flumine proxime distinguebamur.

- 6 Quantum ad viam vicinalem notabile est, quod ponit *Ursil. ad Afflic. d. decij. 62.* Viam vicinalem: de qua non extat memoria obtinere, sed esse instar publicæ, atque ita cessare in ea jus congrui, pro quo videtur *Bar. in l. 1. D. de loc. & itin. publ.* distinguens vias vicinales privatas; quas est memoria ex privatorum collatione esse factas, & vicinales: quæ loco publicarum habentur ex eo: quod non extat memoria, quod fuerint ex agris privatorum, dicitur enim effecta publica per tantum temporis spacium secundum *Jo. Longoval. in repet. l. imperium. num. 244. de jurisd. omn. jud.* prout allegat *Bard. in dist. traet. de jur. protomis. §. 1. not. 1.*

Sed contrarium dicit *Franc. Vivi. commu. opin. 830. ver. statutum disponens relatus in syntag. univers. iuris opin. tom. 1. loco 2. c. 11. fol. 170.* movetur ex viæ vicinalis ex *l. 2. sub §. si quis. vers. via autem publica. ff. ne quid in loco publi. Bald. consi. 385. ex quadam scriptura. num. 2. vol. . . . iuncta Glos. in d. §. si quis nemine. ver. publicas,* quæ vult, quod ubicumque etiam collatione privatorum fiunt viæ vicinales, sed non extat memoria, non tamen dicitur publica via. Tu verò cavebis, quoniam decipitur *Vivius* propter verbum reficere positum per *Glos. ibi,* quoniam viæ publicæ reficiuntur à privatis, nec ideo desinunt esse publicæ, ut in eodem textu *ibi,* vicinales viæ sunt, quem vide bene cum *Glos. quæ magis probat opinionem Ursilli.*

- 7 Quid si via publica venderetur? respondet *Afflic.* quod non posset à vicinis peti jure congrui. Movetur quoniam *tex. hic* generaliter loquitur (Via publica jus protomiseos non habet.) ergo si ve ipsa via vendatur, si ve res juxta viam publicam cessat hoc jus.

In oppositum videtur urgens ratio. Nam cum venditur via publica, puta in ea, ut liceat emptori ædificare, vel aliter in usus privatos habere, ut in casu *Francis. Becci. d. consi. 15.* nihil prohibet quin eonjuncti eandem rem jure protomiseos vendicent restituto precio emptori tanquam privatam effectam. Moveor, quia qui auctoritatem habet faciendi viam publicam in privato, eadem ratione in locum privatum potuit viam publicam reducere. *Bart. in l. 1. §. viam publicam. D. ne quid in loco publico,* & exemplificat idem *Bart. in princ. d. l. 1.* de qua re vide *Veronens. de servis. rustic. prædio. tit. de via. num. 21.* Et contra opinionem *Afflicti est Napodanus,* cujus maxima est auctoritas in *1. Glos. consuet. ubi domus. vers. quid ergo si ipsa via publica vendatur, & in consuetud. si Ecclesia. ver. emit. num. 77. cod. tit. de jur. congrui.*

- 8 Credo utramque opinionem esse veram. In via publica cum ea venditur in privatos usus, cessare jus hoc protomiseos secundum *Afflictam,* sed non cessare jus congrui, secundum *Napodanum,* intelligendo proprie congruum consuetudinis Neapolis, & protomiseum ex hac lege competentem, ratio autem differentis ex manifestis principiorum utriusque differentis, nascitur. Attenta lege hac *Federici* clarum est, & in primo textu probatur

onus denunciandi vicinis ante rei alienationem esse venditoris. Sive igitur communitas aliqua, si ve fiscus viam publicam vendant, non tenentur vicinis denunciare, quia neque fisco, neque reipublicæ denunciatur, ergo venditio viæ publicæ in extraneum liberè procedit, alias peioris conditioni esset Princeps & res publica, quam privati venditores.

Secundum consuetudinem verò Neapolis supra in *rem. ver. per amphiteosim,* dictum fuit novam esse venditionem: quam extraneus emptor facere tenetur vicino infra annum à die scientiæ, ut in *1. consuet. de jure congrui* quo tempore non est amplius via publica, sed privata emptoris, qui est effectus dominus licet revocabilis, nec jus congrui ad aliquid obligat venditorem, cum sit in emptorem infra anni spacium, ergo, &c.

- 9 Qua ratione, & quia hic æquiparantur via publica, & Ecclesia. *Napod. in d. consuet. si Ecclesia. nu. 77. ver. emit,* benè terminat Ecclesiam non habere jus congrui, cum prædia vicina venduntur, quod si ipsa Ecclesia vendit, non negatur, inquit, *ibi* esse capita, vel latera, & sic loca publica Ecclesiastica, vel rusticana non sunt aliis latera, habent tamen latera, vel capita alia prædia eis conjuncta. *Napod. cui adhaeret Maranta disput. 8. nu. 57. vers. si publica dubium est, & videbimus infra ver. Ecclesia.*

- 10 An autem per populum Civitatis via publica vendi possit? ad partes disputat *Pennens in l. 1. C. de diver. præd. Urba. & Rustic. lib. 11.* & concludit *Becci. d. consi. 15. vol. 1.* quod decuriones civitatis, vel populi recognoscens superiorem, possunt saltem statuendo alienare viam publicam ex causa rationabili, puta pro constituendis domibus honorificis, juxta *Bald. consi. 206. col. fin. vol. 1.* atque communiter *DD. sentire cū Pennensi in d. l. 1. ait,* *ibi* allegat *Afflictum hic vers. sed antequam veniam.*

- 11 In alienatione verò hujusmodi rerum publicarum immobilium quatuor esse observanda. *not. in l. si. C. de vend. reb. civit. lib. 11. Anton. Capyc. decij. 93.*

- 12 Sed nunquid quod de via publica dicitur in hoc textu in aliis locis publicis locum habeat, puto idem in plateis, quod in viis, cum platea comprehendat vias, & vicos, per ea quæ dicit *Bartol. in l. 1. D. de loc. & itin. publ. vers. ultimo habui,* & pulchrè *Anto. Caput. supra eadem Glos. via publica. vers. via sunt ipsa spacia.*

- 13 Hac etiam ratione attendenda consequens est ut dicamus, quod neque civitas habet jus congrui, vel protomiseos, quoniam ipsa vias, & plateas continet secundum *Napod. in consuetud. ubi domus. vers. via publica. nu. 57.*

Quamvis respectivè verum concedamus civitates subditas esse instar privatorum. *leum qui veltigal. D. de verb. & ver. signif. l. simile ad Municip.*

- 14 Advertendum quoque est, quoniam non tantum via publica per se exèpta est ab hoc jure, ut vides, sed cum ipsa est in medio, ita prædia privatorum disjungit, ut cesset inter dictorum prædiorum possessores jus congrui, ita *Bald. Caput. & Afflic. hic, Mantua. & ceteri Scribentes. arg. d. 4. §. si. & l. seq. D. fin. regun. sequitur Veron. in d. tit. de servis. via. nu. 34. ut, & supra retulimus.*

Quod tamen declaratur ex doctrina *Napod.* quem alii sequuntur, nisi essent domus: quæ jungentur per porticum: qui esset supra viam publicam

eam constructis, in allegata consuet. ubi domus, *vers. sed pone quod via publica*: cujus verba sine rubore transcripserunt *Caputus*, & post eam *Afflic. hic nu. 13. sequitur Ursill. ad Afflic. decis. 62. in fi. qui solius Napodani mentionem facit.*

15 Quæ ratio militaret in prædiis rusticis, inter quæ flueret rivus ex publico flumine, & per pontem jungerentur, modo pons ipse non esset publicus, sed privatus ad vicinorum: qui taliter congi volunt commoditatem, hoc dico: quia præsupponit ibi *Napod.* consuetudinem esse faciendi porticum supra viam publicam, cum de jure prohibeatur, vi interdicti, ne quid in loco publico, vel adesset permissio Principis, sive reipublicæ, ut per *Ang. in l. fi. in fin. ff. de servitut.*

17 Permissio autem civitatis, vel domini, ut fiat opus privatum in via publica, ita accipianda est, dummodo strata, sive via illa per ædificium non efficiatur angusta in præjudicium vicinorum, ex quorum contradictione impeditur opus, ne fiat, & facti demolitur, notanter *Petr. Philip. Corne. consi. 282. col. fin. vol. 4.* Ubi probat interdictum esse prohibitorium, & restitutorium. Et dicitur fieri deterior via eo ipso, quod fit angustius, *tex. in l. 2. §. meritis, & §. deteriorum. ff. ne quid in loco publ.* Idque dicit notandum *Maran. Venus. tract. de multipl. alien. nu. 196. vers. ex hoc inferitur.*

S U M M A R I U M.

- 1 Ecclesia edificanda bona utrumque patiantur, & habeant jus protomiseos.
- 2 Clerici tenentur jure protomiseos.
- 3 Clerici ubi conveniendi iure protomiseos.
- 4 Ecclesia, & fiscus non habent jus retractus acti-
væ.

Glof. Ecclesia. Ant. Caput.

Ecclesia) Antonius Caputus se diffudit hic, dicere usque ad nauseam, nisi de Ecclesia sermo fieret. ponam ex eis *Glosa utilisora*. Pone inquit, quidam iussit fieri quandam Cappellam, & ipsam sibi instituit hæredem, quæro nunquid possessiones hæreditariæ patiuntur, & habeant jus protomiseos, si Ecclesia ædificata non est adhuc? Resp. quod sic, quia Ecclesia nondum creata est nulla, ut in *clema. literas. de rescrip.* & ibi vide nota. per *Jo. Andr. extra de Eccles. edific. c. ad audientiam*, & pulchra iura allegata ibi per *Ber. in Glof. sic ergo patet*. Et rei non existenti non potest acquiri. *de re iudi. c. abbate. lib. 6.* ubi donatio facta monasterio constituendo non tenet. Sed videtur contra, quia res hæreditaria in bonis nullius est *ff. de furt. l. hæreditaria*, & sic non est qui conveniatur, vel agat. Resp. petetur dari curatorem hæreditati, ut *C. de bonis qua. lib. l. cum non solum. §. in autem*, ubi ab eo petere curatorem. Sed videtur contra, *ff. de alim. & eib. lega. l. servos* Sed alium in legato, quia Ecclesiæ constituendæ benè potest legari, & hæres institui, sicut etiã posthumus alienus, ut *ff. de libe. & post. l. Gallus. §. ille casus, & de l. l. penul. & de hoc in l. servos, per Barto.* & est ratio quia in contractu requiritur persona vera vel ficta: cui acquiratur, sed in hæreditate, vel legato non requiritur, cum quo quis loquatur, ut ibi *Anton. Caput.*

Hæc quæstio ponitur à *Napo. in cons. si ecclesia*, à quo habuit ipse *Capus*. quamvis non alleget eum.

Verum *Afflic. hic nu. 20.* opinatur, quod ista quæstio sit superflua, ex quo in legato, & in hære-

dis institutione non habet locum ius congrui, ut patet supra *ead. l. §. 3. Afflic.*

Cave ab *Afflic.* quoniam non percepit sensum *Napod. & Caputi*, qui non dubitarunt de legato, vel hæredis institutione, sed posuerunt quæstionem de possessionibus ipsius futuræ cappellæ an habeant ius congrui, & patiantur, & sic erit sensus cum venditur res vicina illis, vel forte ipsæ possessiones venduntur, ut sit casus dubitabilis, quod potest ex positione casus per *Caput. & Napodan. Prosp. Rend.*

Item ponit *Caputus* quæstionem de bonis pauperum. *Napod.* eandem quæstionem formavit in stauritis, ut vocat, & resolvit in *d. consuet. si ecclesia*, cuius verba punctualiter, tacito *Napod. translat. sit Caputus*, ideo præterea, subdam quæ ad punctum quæstionis de Clerico notat *Caputus* post *Napod.* quem prius vide in *dic. consuet. si ecclesia. nu. 75. vers. sed quid de clericis.*

2 Cum autem, inquit *Caputus*, hæc constitutio sit Imperatoris, nec contradicat, imò concordet etiam iuri divino. ut supra in rubrica dixi servari debet contra clericum conventum iure protomiseos in foro Ecclesiastico. *argum. 39. qu. 2. . . . extra de arbitr. dilecti. de cau. posses. & propt. c. 2. & cap. pastoralis eo. sit. de concess. præb. c. 1. & . . . lib. 6.* & determinat casum à canone non decisum, idè servanda est inter clericos, ut in *d. cap. 1. de novi oper. nuncia.* hoc confirmatur per ius canonicum, quod clerici tenentur isto iure protomiseos. ut *not. extra de integ. restit. c. constitutus*, ubi probatur expressè, quod rei erant Clerici, quia actor sequitur forum rei, extra de foro compet. *c. cum sit, cum simil.* vel saltem eorum alter. Et si diceretur, quod illa erat consuetudo municipalis. Resp. fortius ligat constitutio municipalis quam consuetudo, cum h. sint approbata à Papa. *argum. de constit. cap. 1. lib. 6.* Et si dicatur, quod hæc constitutio non est communis quia non servatur ubique, & ubi servatur est potius consuetudo, quam lex communis, nihilominus remanet quod dictum est, quod clerici tenentur per *d. c. constitutus, & de eo qui mitti in possess. c. cum venissent, quod not. Barto. in l. cunctos populos, C. de summa trinit. in 5. princip. quæstio.* quia abbates, priores, & clerici circa contractus subsunt iuri scripto, & etiam consuetudini terræ, nisi sit canonibus inimica, & nisi Ecclesia enormiter lædatur, ut extra de *do. c. ceteri*. Item quia consuetudo rationalis purificatur privilegio quantum ad derogandum iuri communi, ut *not. Ber. extra de iudic. c. novit*, licet videatur notare contra, extra de *confes. c. sicut*, & Clerici subsunt Principi quo ad bona temporalia, sive patrimonii. *l. 1. q. 1. si quæ causæ. C. de Episc. & Cler. aut. presbyteros*, & facit constitutio regni si quis clericus, de clericis conveni, & hæc procedunt de legibus approbatis sive communibus. Sed pone quod dicta constitutio protomiseos sit localis, & liget tanquam statutum, vel consuetudo laicorum, an liget clericos de Ecclesia non est dubium, quia excluditur, & videtur, quod non, & cæ. *Anton. Caput.*

Non refero quæ latissimè distinguendo repetit, cum melius habeatur per *Napod. & addentes in proam. consuet. Neap. §. præfatis. in Glo. qui venor, & tangit Napod. in d. consue. si Ecclesia, nu. 75.*

3 Subdit *Caputus*. Sed quia solet reputari, quod dicta

dicta constitutio communis per approbationem, & consuetudinem Clericorum, & laicorum communiter observata, quæro hoc casu ubi conveniuntur clerici hoc iure proromis. Resp. coram Episc. Nam II. & consuetudines possunt allegari coram Episcopo, in eius Curia, ff. de postul. l. ex ea, licet Glo. non aperiat ibi contra quos, & faciunt iura allegata supra in quest. preced. in Curia autem seculari non traheretur clericus, cum renunciare non possit foro suo extr. de foro compet. c. si diligenti, & c. significasti. eo. tit. Nisi sit necessarius defensor, ut de iudic. l. venditor, & voluit dominus Ang. ff. de usuc. l. non solum. §. quod vulgè, & similiter in l. si cui. §. idem Imperator. ff. de accus. & vide dominum Petr. de Ansb. in l. si quis apud. §. fin. Judic. solvi, & in repet. c. ea quæ de re iu. lib. 6. et 11. quest. 1. clericus nullus.

- 4 Sed quid si Ecclesia, vel Fiscus vendidit in casibus quibus potest, an in hac venditione coniunctus possit venire per istud ius proromis. & videtur quoddam sic, quia solus emptor videtur teneri per id: quod supra dicitur, & extraneos emptores repellere) & videtur hoc ius secundum consuetudinem eius afficere emptorem, eundemque possessorem, ut nos supra in Glof. ver. simulatè, Nec distinguitur hic à quo emat. Nec obstat, quod coniunctio rei Ecclesiæ, vel fiscalis habeatur pro non coniunctione, & eorum latera habeantur pro non lateribus, vel capitibus: quia hoc verum quantum ad hoc, ut ipsa non habeat ius istud proromis, quando eorum vicina prædia venduntur, pro hoc facit hic in fine. Ubi dicit, quod tria sunt quæ non habent istud ius, intelligo activè, at quando ipsa bona Ecclesiastica, vel fiscalia venduntur laicis, eorum vicina prædia non negantur ibi habere coniunctionem, & capita, vel latera, & sic istud ius habere, quod videtur, verum, & notandum, quamvis male servetur, Ant. Caput,

S U M M A R I U M.

- 1 Ecclesia quæ.
- 2 Oratorium privatum differt à religioso, & in eorum proromis. habet locum.
- 3 Religiosi Ord. mendic. non habent jus retractus.
- 4 Jus retrahendi an transeat in monasterium.
- 5 Ecclesia, & Republica parificantur.
- 6 Ecclesia non debet esse pejoris conditionis quàm privatus, & an emens à vicinis molestari possit.
- 7 Pro necessitate Ecclesiæ tenetur dominus invitatus vendere.
- 8 Necessarias potest considerari tam pro Ecclesiâ quæ est, quam quæ futura est, prove emenda.
- 9 Vendens spontè Ecclesia non tenetur denunciare.
- 10 Dominium sine traditione transit in Ecclesiam.
- 11 Extraneus emens ab Ecclesia an teneatur jure proromis.
- 12 Sollemnitatis in alienatione rei Ecclesiæ remissivè.
- 13 Salvatur Napodanus.
- 14 Emens ab Hospitali S. M. Annantiata Neap. non tenetur jure retractus.
- 15 Clericus an teneatur iure congrui.
- 16 Afflictus inconstans.
- 17 Neap. non est locus congruo, quoad Clericos.
- 18 Episcopus emens pro Ecclesia non tenetur jure congrui, qui & fiscum habet.
- 19 Episcopi Sforzia laus in doranda sua Ecclesia.
- 20 Episcopis, & Ecclesiis sunt bona temporalia permissa.

- 21 Clericus in foro conveniendus est.
- 22 Ratio rei sita habentur propter forum, & vicinarum affectionem.
- 23 Responsum pro Clerico emente à Clerico adversus alterum Clericum vicinum.
- 24 Imperator in temporalibus Clericis, & laicis præesse debet.
- 25 Statutum compulsum persona cessat in Clericis, in quos nec verificatur pœna statuti.
- 26 Laicus consultus ab Episcopo secundum jurisdictionem Ecclesiæ iudicare tenetur.
- 27 Clericus partim à Clerico partim à laico emens, ab altero Clerico molestari non potest.
- 28 Constitutio cum sit extravagans, usu receptam esse probari debet.

Ecclesia.

- 1 Ecclesia (idest quælibet cappella, ubi Missa celebratur. Napodan. in consuet. si Ecclesia, num. 76. de jure congrui. Si quis ergo in suis ædibus oratorium habet: quia non continetur appellatione Ecclesiæ. c. unicuique de consec. dist. 1. potest agere, & conveniri jure hoc proromis. per hunc textum, intellige de privato sine Episcopi consensu ædificato, per cap. fin. de censib. Simile quod de Cappellis Magnatum dicunt DD. in cap. inter dilectos, & alibi, ut & distinguit Lambert. de jure patron. lib. 1. §. questio. princip. art. 21. in 8. casu, & 12. art. 11. qu. princip. 1. par. ejusdem lib. 1. post Roccum de Curte. eod. tract. ver. in Ecclesiis. quest. 4. Et ratio, quia tale privatum oratorium in dominio est constituentis, sicut cætera bona, secundum Abb. in sua disputa. Sempronias, & in d. cap. fin. de censib. concord. per Lambert. & Roccum ubi supra.

- 3 Sit ex. intelligitur activè, idest Ecclesiam non habere jus proromis. cum res vicina suis rebus venditur, ut ab omnibus hic accipitur, & in d. consuet. si Ecclesia, idem procedit quod ad religiosos prof. s. o. dinum mendicantium: qui jus retrahendi non habent, nec eorum monasteria offerendo prædium infra tempora statuta. Galiel. Benedict. in repet. c. Roynutias. ver. & uxorem nomine Adalafium, nu. 220.

- 4 Simile quæsitum, & resolutio habetur per Ant. Gomez. l. 70. Tauri. nu. 9. an jus retrahendi transeat in Monasterium proximioris consanguineo ingresso Religionem, & ibi professio? & resolutio concludit in monasterium non transire jus retractus ex personâ Monaci, cum sit consanguinitatis jus personalissimum, neque posset hoc casu ipse Monachus ad utilitatem Monasterii retrahere, ex quo jus retrahendi non potest ad commodum alterius exerceri. Et licet omnes rationes Gomez. videantur concludere in retractu sanguinis, ut loquitur, idem potest intelligi in retractu jure vicinitatis; quoniam res acquisita per Monachum Monasterio, definit esse Monaci, & incipiens esse Monasterii per auct. ingressi. C. de sac. san. Eccl. & cap. quia ingredientibus. 19. quest. 3. quod cap. allegat Vincen. de Franc. decis. 40. nu. 2. præsupposita capacitate Monasterii, & quod ipse Monachus proprium habere non potest, ut ibi, incipiens, inquam, esse monasterii definit habere conjunctionem, & vicinitatem, ut Doctores notant hic, & in d. consuet. si Ecclesia.

- 5 Ratio autem: quia res est publica jus proromis. non habet, ut supra ver. via publica, est communis etiam Ecclesiæ, cum à pari procedant Ecclesia,

- siæ & republica, & bona Ecclesiæ dicantur bona publica. *c. quid ergo, ubi Glos. ver. de re publica. 23. q. 4. & in l. fin. C. de sac. san. Eccl. & hic Benedel. nn. 8.* quod Ecclesia non habet prælationem. *Liparol. ad Andr. in §. donare. vis. quali. olim. seu. pot. alien. allegat Raym.*
- 6 Et est fortior ratio, ne ipsa Ecclesia emens rem aliquam immobilem à vicinis, jure hoc protomiseos molestetur, ne ipsa Ecclesia reperiat minus privilegiata, quam si esset privata persona, & quia in dubio pro ea respondendum est. *l. sunt persona. D. de relig. & sump. fune.*
- Videtur tamen obstare; quia is, qui vendit, tenetur vicinis denunciare, ut emant ipsi pro æquali precio, & denunciatione non facta, jus vicinorum rei cohærens transit regulariter contra emptorem, juxta dicta per *Bar. in l. licitatio. §. mercatores. D. de publi. & vestigal.* Responde, contra Ecclesiam ementem non transire.
- 7 Nam considera diligenter, quod vel Ecclesia fundum emit tanquam necessarium sibi, & ex hac causa compellere potuisset dominum ad vendendum. *l. si quis sepulchrum. cod. sit. de relig. & sump. fune. & ibi Florian. & in l. 2. §. locus. dictomet tit. latè Paul. de Ciudadin. in tract. jur. patro. 3. par. causa 1. acquir. jur. patron. num. 89.* & inde, quod observari in Sacro Consil. Neap. cognita necessaria ampliatione Monasterii, vel Ecclesiæ, testatur *Vincen. de Francb. decis. 223. emanata Regia Pragmat.*
- 8 Plus dicunt *Bal. in l. 1. C. de commu. ser. monu. in fi. & Floria. in d. l. si quis sepulchrum*, quod si quis in actu viventium, vel in ultima voluntate vult edificare Ecclesiam, vel Monasterium, sive in loco communi cum altero socio, sive in loco ubi nullam partem haberet, posset compellere socium, vel illum dominum habentem rem in solidum ad vendendum locum pro Ecclesia, vel Monasterio construendo. Idque defendit, & comprobat *Anto. Gomez. d. l. 70. tauri, post num. 27. vers. ex quo inferit ibi Bald.* adducens simile in re publica, vel civitate: quæ si indiget re pro communi usu, cogitur vicinus proximus vendere, & vide *Afflic. in prælud. constit. reg. q. 3. num. 8. ad limitationem. l. nec emere. C. de jur. delib. de qua Igneus in repet. l. dudum nu. 32. in tex. neque homines. C. de contrab. empt. adde valde notanter Vinc. Caroci. decis. sed casu 26.* Ubi quod pro seminario ab Episcopo faciendo, quis cogi possit vendere, & concordantes conclusiones favore Ecclesiæ.
- 9 Vel nulla imminente necessitate, ipsa Ecclesia emit, & utro is, qui vicinis non denunciavit, Ecclesiæ vendidit, qui casus dubitabilior mihi videtur, attenda hac lege Federici: quæ ponit onus venditori, ut vicinos invitet antequam alienet, & propterea: quæ in terminis dicit *Boer. decis. 321. num. 2.* Verum adhuc dicendum est, re in Ecclesiam vendita jus protomiseos non habere locum, probo. Nam contrahi cum Ecclesia non prohibetur, & contractus inhius etiam cum extraneo emptore non impugnatur, nec impeditur per constitutionem, ut latè probavimus in *princ. ver. Nisi.*
- 10 Alienatio autem in extraneum: cui lex ista resistit, per ea verba, ibi (non aliter ei permittimus alienare) quod ad Ecclesias est specialiter privilegium in emptionibus, ut sive rei emptæ traditionem habeant, sive non, dominium omnino legis

ministero acquirant. per *l. si. C. de sac. san. Eccl.* quare neque hoc casu tenentur ipsæ Ecclesiæ hoc jure congrui rem emptam vicino cedere, ut in statuto simili concludit *Petr. de Anchar. consi. 154. optimis rationibus, & Angel. in repet. l. filiusfamilias. §. Divi. D. de leg. 1. per c. si. de immun. Eccl. lib. 6. ubi Joan. Andr.*

- 11 Tertius casus omnibus visus est longè magis ambiguus, cum Ecclesia vendit privatæ personæ, si vicini rei venditæ instarent extraneo emptori præferri eodem precio refuso, ita, ut Ecclesia minimè sit in damno, nec admissio retractu favore vicinorum Ecclesia venditrix de evictione teneretur, nec ipsi Ecclesiæ potest dici hæc constitutio onerosa, cum non impediatur rem vendi cuicumque voluerit, licet contra emptorem sit actio pro retractu, & protomisi: cui consequenter videtur esse locus, ut in specie voluit *Maxim. in consuet. colonus. §. item nec Ecclesia. num. 18. & seq. de jur. proto. post Napod. in consuet. si Ecclesia. ver. emat, & ante Maximillam Rober. Maranta in dispu. 8. nu. 57. vers. sed pulchram dubium est, quem sequitur Benedel. nu. 14. & 16. hoc eodem loco.*

Sed contrarium pro emente ab Ecclesia firmavit *Afflic. in princ. constit. supra vers. item quero an istud ius congrui num. 8.* quod sive Ecclesia emat, sive res Ecclesiæ vendatur, ius congrui locum non habet ratione, ut ibi, idque credo ego verissimum in terminis hujus constitutionis, quæ, ut semper dicimus, imposuit onus venditori denunciandi vicinis ex ordine, ergo non Ecclesiæ, quia constitutio, & leges non possunt esse Ecclesiis onerosæ, eò magis, cum Ecclesia ex hac ipsa constitutione non sentiat commodum juris protomiseos activè, ut hic.

- 12 Præterea, & fortius, cum Ecclesiæ res stabiles alienantur, non simpliciter id ei permittitur, atque inter cætera, sollempne est secundum leges, ut per 20. dies, illas esse venales, publicè sit notum, & plus offerenti dentur modis omnibus. *in autb. hoc ius porrectum. C. de sac. san. Eccl. de qua re Roder. Suarez alleg. 21.* Sicut & in fiscalibus est; namque decernitur quemlibet venientem intra dies in fiscalibus actionibus, vel hastis statutos ad uberiores precii oblationem admitti. *l. si tempora. C. de fide instrum. & iur. bos. fisca. quæ non vidit Vinc. Carroci. casu 99.*

Ubi verò servatur sollempnitas à lege specialiter inducta in venditione rei, non tenetur venditor invitare vicinos, & ita notanter in venditione rei pupillaris concludit. *Deci. consi. 222. num. 9.*

Merito *Afflicti* opinionem approbat hoc casu *Nicol. Boy. decisio. 231.* quamvis *Boerius* id firmat in suo retractu ratione sanguinis motus, quia Ecclesia non habet proximos, quod etiam comprobatur, tacito *Boerio. & Afflicto. Ant. Gomez. l. 70. Tauri. num. 10. vers. item quero utrum Monasterio,* quod Monasterio vendente rem ingressi: quæ fuit patrimonii vel generis sui, proximior ejus non agit ad retractum.

Sunt & aliæ sollempnitates à Romanis Pontificibus introductæ in rei Ecclesiasticæ alienatione, quæ omissæ viciant actum. *clemen. 1. §. 1. ubi Cardin. q. 10. de reb. eccl. non alien. notanter Thom. Grammat. decisio. 79. in causa Rever. Episc. Policastris, ubi materia Paulinæ tractatur.*

- 13 Non tamen per hæc contradicimus *Napodanos* : cujus opinio procedit , & est verissima in terminis consuetudinis Neap. per ea : quæ supra diximus. ver. Via publica , itaque emens Neap. ab Ecclesia tenetur , & potest conveniri à vicinis infra annum , juxta *consue. 1. & seq. eo. tit.*
- 14 Nisi essemus in casibus specialiter privilegiatis , habet enim ex privilegio Sacrum Hospitale S. Mariæ Annunciatæ de Neapoli ; quo emptores à dicto Hospitali non possint conveniri jure congrui , seu protomiseos , quod meminit *Afflict. in princ. si. ve rubr. consis. supra vers. 8. Princeps. num. 11. & novissimè Præs. de Francb. decis. 383. Serenissimus Rex.*
- 15 De clericis valdè controversum est , quoties super profanis contrahunt , an ligentur hac constitutione , vel similibus consuetudinibus congrui , & retractus. *Bald. hic num. 13. respondet contra clericos , ut & habes ex Glos. Ant. Caputi Napod. in consue. ubi domus. ver. Ecclesia , & in consuet. si Ecclesia. ubi addentes plures conformes decisiones referunt , & contra Clericum , quod tenet Casane. in consuet. Burgund. rubr. 10. §. 1. in tex. P. boname ou femme. vers. 2. quarto.*
- 16 *Afflictus* verò non sibi constituit hic *num. 15. & ibi concludens* , quòd clericis competit protomis contra laicos , non laicis contra clericos : cujus contrarium asseruit supra in princ. *constit. vers. item quæro an si clericus. num. 8. & 9. idest pro servanda æqualitate Clericos agere , & conveniri jure congrui , & protomiseos* , cum hoc jus non tantum non sit contra canones , imò magis secundum canones per *c. constitutus , extra de restit. in integr. utens aliis rationibus* , quas mutuatus est à *Caputo in d. Glos. Ecclesia* , & ego omisi rescribere cum fastidierim prolixitatem , testaturq; *Afflictus* ita communiter teneri per Doctores , communem quoque testatur *Jo. Ant. de Nigr. in addit. ad hanc constit. ante finem* , ita ut frustra videatur idem in dubium revocare , cum & in foris usitatissimum sit , cui verò placet scribentium varietas , & numerus , videat *Andr. Tiraguel. de retract. lignag. §. 1. Glos. 8. le parent. num. 4. 1. & Glos. 13. num. 2. & seq. Jacob. Novell. hic num. 38. Robet. Marant. disput. 8. Manil. Bar. in consue. colonus. num. 16. & 22. Camill. Borrel. in Reg. Pragmat. Odiæ ditium. §. Glos. 3. nu. 238. Oliva in ritu Archiep. Neap. 36. Mantua lib. 2. dialog. jur. num. 39. in fi. Anto. Capyc. decis. 98. & pro absoluto tangit hic *Bened. num. 18. in fine.**
- 17 Neapoli verò ex specialibus consuetudinibus aliter fuit decisum scilicet Clericos Neapoli neq; agere , neque conveniri actione juris congrui ex relatis per *D. Præs. de Francis decis. 285. Magnificas , & Reverendus Abbas.*
- In emptionibus , quas faciunt Prælati pro suis Ecclesiis cessat retractus *Napod. in consuet. si Eccle.*
- 18 Facit quoque ratio ne conveniantur si tenemus quod Episcopi fisco habent. ad *Diaz. in pract. crimin. cano. c. 134. & 123. in fine. Covarru. lib. 2. varia. adde Jul. Clar. pract. crim. §. fin. qu. 80. latè disseruit pro , & contra M. Anto. Peregr. de jur. & privileg. fisc. lib. 1. tit. 2. nu. 104. & seq. Borgnin. Cavalc. decis. 15. nu. 3. 2. par.*
- Præsupposito per hunc tex. in fisco activè , & passivè non esse locum juri huic protomiseos , ut in *seq. Glos. not.*
- 19 Quod facit pro emptionibus : quas fecit in suo Episcopatu ad ampliandum suæ mensæ patronum valdè olim tenue , nunc pingue admodum Illustrissimus , & Reverendissimus Franciscus Maria Sforzia conversari Antistites erga suam Ecclesiam munificentissimus , & potest lumen argum. in *c. cum Episcopus de offic. Vica lib. 6.*
- 20 Nam Episcopis , & Ecclesiis necessario bona temporalia esse permisa contra quarundam impias hæreses , probatissimum est ex relatis auctoritatibus per *Rod. l. Dupers ad c. oportebat. 79. distin. ver. ritè ordinarentur. art. 4. pagina 168. habetur 1. qu. 3. c. si quis objecerit , & 32. qu. 1. c. Moyses* , quamvis non ignorandum sit leges fuisse aliquando latis , quibus vetitum fuit bona immobilia in Ecclesiastica Collegia , & similes manus mortuas alienari absque Principis consensu , & Universitatis , ubi bona sita sunt , sed cautè id accipi oportet , ut explicat piè , & doctè *Joan. Molanus in tract. de pñis testamentis. cap. 33. fol. 97. & vide tex. in cap. de iramanni. Eccl. lib. 6. de quo Ferron. in consue. Burdig. de feud. & empyr. §. 10.*
- 21 Ubicunque autem tenuimus , ut & communiter tenetur personas ecclesiasticas subiaci iuri congrui , & protomis. in suo foro conveniri eas oportere , non est dubium , etiam propter actionis naturam , cum sit realis , in specie *Napoda. in allegata consue. si ecclesia. nu. 75. in an. & in consue. ubi domus nu. 59. & est communis opinio de qualibet reali actione* , secundum *Cavens. in ritu 235. nu. 15. 4. fallentia* . Atque in terminis juris protomis. agi coram Episcopo firmavit hic *Caputus* .
- 22 Habetur autem ratio rei sitæ , etiam si contractus alibi celebratus , & actor reus haberent alibi domicilium , est decisio Sac. Consilii per *Vinc. de Francb. 389. & fallitur Bened. nu. 67. in princ. aliter sentiens* , ut alibi dicam.
- Et ubi res sita est : proclamationes , & subhastationes siçi debere ratio asserri solet propter verisimilitudinem , quòd ibi facilius inveniuntur emptores , quam alibi ex affectione vicinorum , considerat *Petr. Rebuff. in comment. constit. Reg. Franc. 2. tom. de pract. licitat. art. 1. Glos. 2. nu. 6. & 7. & hoc notandum est* , ubi proclamata sunt pro ipso retractu denunciando , ut ex forma statuti ponit *Novell. supra §. 1. nu. . . . & refert Bened. qu. 42.*
- Responsum.
- 23 Pro Clerico terræ Nucum : qui emit à clerico domum vicinam alteri clerico à quo jure protomiseos convenitur in Episcopo Curia Conversanensi , ita consultus respondi. v. Non. Martii. M.D.XCVIII.
- 24 Pro actore allegati possunt quæ notata sunt in *vers. ecclesia ad const. Federici Sancimus. §. fin.* Et ratio videtur clara ; quoniam Imperator Universalis , & Clericis , & laicis in temporalibus præesse debet , format , formaliter inquit *Innoc. in c. noverit , de senten. excommu.*
- 25 Verum pro Clerico emptore est particularis conclusio *Maranta disput. 8. nu. 51 super §. & ultimo membro* , quòd cum utraque persona sit ecclesiastica , debet cessare constitutio , quæ est compulsiva personæ in eo : quod habetur de necessitate denunciationis. Lex enim præceptiva , & arctativa non ligat clericos , ex dictis per *Alex. consi. 210. col. penul. vol. 2. cum aliis ibi per Maran. in §. arg. 1. par. cujus*

cujus opinionem quoad hunc casum confirmo validiori modo, quoniam constitutio non solum ponit necessitatem denunciationis ante alienationem, sed est quoque pœnalis in rem, & in personam, ut ad literam patet in §. *causa vero dotis vers. si autem post juramentum*. Dico sic. Non potest lex, vel statutum intelligi, ut comprehendat clericos, cum non possit in eos verificari pena statuti. *Soccin. probat assumptum consi. 71. nu. 23. vol. 4.* comprobo clarum est in Regno laicos non judicare de personis clericorum, sed Ecclesiam, & Curiam Ecclesiasticam secundum Canones, & jus Ecclesiasticum. *T. bon. Grammat. decif. 61. col. pen. & fin.*

26 Et ego laicus consultus ab Episcopo tenor secundum jurisdictionem Ecclesiæ, & Episcopi causam mihi committentis judicare, juxta *Hollstien. de testam. §. qualiter constituatur. vers. verum, quem citat Alex. consi. 210. nu. 11. vol. 2. Abb. notanter in c. quod clericis. nu. 14. de foro compet.*

27 Quod si partem à clerico partem à laico emit ipse clericus conventus adhuc magis est in tuto: quia factus est consors in parte laici: quæ erat communis cum clerico in casu propositæ consultationis, & consequenter præferendus est vicinis non confortibus, per *tex. in §. scriptum est, vers. si autem domus propè castrum, ab hinc.*

28 Debat actor probare ad adjuvandas rationes ex adverso ponderatas, in loco adesse consuetudinem, juxta *c. constitutus. de restit. in integr. ubi de hoc. namque cum hæc constitutio sit extravagans, ut nuncupatim. Deci. consi. 619. licet in casu proposito nu. 7. oportet probari, quod usu recepta est in foro Ecclesiæ, alias inter clericos, nulla videtur ejus ratio habenda. Glos. in cap. 1. de tregua, Petr. Pau. Paris. consi. 105. vol. 4.*

Igitur clericum emptorem absolvendum, cenfeo ego *Prosper Rendella à Monopoli. H. Doctor.*

S U M M A R I U M.

1 Curia unde dicta sit, & quomodo hic accipiantur.

Glos. Curia Ant. Cap.

2 Curia dicitur autem Curia à Cura, & cura dicitur à corde, quasi cor utens, vel quia à corde ruat secundum *Brun. in ver. Curia, & Ugon.* Primo autem Romulus in 30. partes Romanum populum traditur distribuisse: quas partes curias appellavit, pro eo, quod tunc reipublicæ curam per earum partium sententias expediebat, ut *ff. de ori. jur. l. 2. §. 1.* licet secundum jus Longob. Curia dicitur à cruore, ut legitur, & notat. in *Longob. de restit. l. constitutum est.* Sed hic accipitur Curia pro bonis fiscalibus, ita ponitur in *constit. reg. hac lege ver. in illis tamen casibus, ubi Glos. tit. ut post remiss. infra 10. pronunc. & ita vulgò dicimus, ista possessio est Curia, idest fiscalis. Ant. Caput.*

S U M M A R I U M.

1 Curia que dicatur?

2 Fiscus, & Curia, idem significant, hoc loco.

3 Fiscus cujus propriè sit.

4 Fiscus parificatur Ecclesia, & reipublica.

5 Fiscus interdum tenetur requirere rei sociam an velit emere.

6 Fisco cur privatus non tenetur denunciare, ut enat.

7 Senatusconsultum refertur pro republica contra privates, etrum dominos.

8 Emens à fisco an teneatur jure protomise, cum multis pro ornatu l. bene à Zenone. C. de quatrien. præscrip.

9 Nota statutum Venetiarum de retractu.

10 In bonis fisco additis cessat retractus.

11 Delinquente eo, qui habet partem inferiorem domus, ob cujus delictum esset domus destruenda, quid juris.

12 Principe vendente rem iure privato locus est retractui.

13 Re per Principem privato jure vendita non est facienda subbatio.

14 Rex non cogit privatos dominos, ut res suas vendant ad privatam regis commodum.

15 Ecclesia prælationem habet in re ratione directæ domini.

16 Curia dicitur quoque Episcoporum, & Baronum.

17 Extra Curiam quomodo sit locus protomise.

18 Equiparatio Ecclesiæ fisci, & Reipubl. remissivè Curia.

1 Curia est autem Curia secundum consuetudines feudorum accepta idem quod Curtis. Domus: quam habet dominus in loco sui vassallagii. *Alvar. in c. 1. in princ. de capit. qui cur. vend.* Et in Curiam vocari, exponitur ad palatium publicum, vel prætorium. *Pennecus in l. 2. C. de decurio, & vide Glos. Joan. de Terra Rube. in probem. tracta. contra rebelles. fol. 4. col. 4.* hinc legitur crebro in *Longob. bono pertinere ad palatium, idest ad fiscum, seu curiam regis. sit. de reb. for. factis, & vide Covar. præf. quæst. cap. 5. nu. 10.* Cortes verò dici, & vocari comitia generalia, interpretatur *Alvar. Valas. Lusitan. consul. 100. num. 6.*

2 Et fiscus, & Curia pro eodem ponuntur in *c. regni, cujus est initium, emergentium rerum confusa varietas, & hic curiam pro fisco, & republica intelligit Affli. & Andr. Tiraq. de retr. lignag. §. 1. Glos. 13. in fine, quamvis non converti rempublicam, & fiscum, dixerit Barto. in rub. C. de iur. fisc. nu. 5. & inde lib. 10.*

3 Nam fiscus propriè Principis est. *Alcia. in l. inter publica. D. de verb. & rer. signifi. ver. fiscus, quem Pennensis saccum vocat in d. rub. C. de iur. fisc. & in l. quicumque, C. de omni agro defer. latè declarat M. Ante. Peregr. lib. 1. de iur. & privil. fisc. c. 1. & tu vide notanter Bald. consi. 363. vol. 1. quæritur an si per officiales. Quæ autem sit Camera Regis, aut aliorum dominorum, ponit *Marin. Freccia de subfeud. lib. 1. tit. de offic. Mag. Camer. nu. 9. Bossi in tit. de Fisco. Camill. Borrell. ad Bellug. in 10. rubr. ubi quot modis capiatur Curia Foller. in constit. Reg. causas per Magistros in princ.* Nam esse verbum æqui vocorum dicit *Soccin. consi. 86. in causa vers. secunda conclusio sit.**

4 Dic ergo fiscus, sive Curia non habet protomise: parificatur enim Ecclesiæ, ut in *l. fi. C. de sac. san. Eccl. & not. in c. 1. extra de integr. resti. & reipublica, ut alibi. C. ne fisc. vel Reipubl. in rub. licet in multis differant fiscus, & reipubl. per Barto. in l. non. est. D. de bono. possess. & in d. rub. C. de iure fisci lib. 10. Alber. post Cyn. C. ex quib. caus. major. reipubl. & DD. in locis ante citatis.*

5 In hoc itaque videtur fiscus pejoris conditionis, quam privati rerum domini, quoniam si fiscus rem communem cum privato habeat, in ejus rei venditione, tenetur requirere consortem, an velit ipse emere.

Z

emere *Bald. in l. 2. C. de comm. rer. alio. Alex. ad Bar. in l. unica. de vendit. rer. fisc. cum priv. lib. 1. 1. & do. Et in Baldi dicit not. Maran. in disp. nu. 30.*

Et Aliud simile habes in constit. reg. sicut accepimus, & ibi *Afflic. 4. Not. scilicet* ut filiis clericorum magis locentur per procuratores fiscali bona qua fuerant eorumdem parentum ad fiscum obventa; quorum spurii sunt incapaces.

- 6 Et tamen cum privatus vendit rem fisco vicinam, non tenetur fiscum invitare, ut emat volens, sicut hic tex. habet. Et merito quidem non tenetur fisco denunciare. Nam enim tunc contrahitur cum eo; qui administrat Regis pecuniam, nec cum Fisco, nec cum Ecclesia. *Jo. Bessia. in consuet. Averni. des donati dot. & mariages, art. 46.* ponitque pro verbum eius lingua, quod ya plus de folz achapteurs, que de folz vendeurs.)

Imò nec cum nobili, & potente, ut ibi *Bessia. & vidimus supra in §. prohibemus.*

Sed probabilior mihi ratio esse videtur, quare non sit opus denunciatione in fiscum, nempe est, quod privati rerum domini, quoties causa subest, possunt à fisco etiam non invitato ad vendendum cogi iusto precio soluto propter publicam utilitatem. *l. Lucius. ff. de evict. l. venditor. §. si constat. ff. commun. predio. per Anto. Rubi. consi. 146. nu. 10.* plures allegat *Jo. Vinc. Anno all. g. 68. à nu. 49. Cravet. consi. 276. nu. 7. Natta consi. 554.*

- 7 Exemplum apud vetus Senat. consul. de rivis, specubus, fornicibusque reficiendis, quod meminit *Jul. Frontin. de acqueduc. in hac verba notab.* Cum rivi fornicibus; quos Augustus Cæsar se refecturum impensa sua pollicitus Senatui est, reficerentur ex agris privatorum terram, limum, lapidem, testam, arenam, ligna, cæteraque; quibus ad eam rem opus esset, undeque earum proximè sine injuria privatorum tolli sumi portari possint viri boni arbitratu æstimata darentur, tollerentur, sumerentur, exportarentur, & ad eas res omnes exportandas quoties opus esset per agros privatorum sine injuria eorum itinera actus paterent darentur) posui, ut intueamur admirabilem modum, & æquitatem, cum fiscus rebus privatorum indiget, si servaretur.

- 8 Quid si curia, vel fiscus venderet rem immobilem, an vicinis competat jus congrui, vel protomisos? solve ut notatum est supra *ver. Ecclesia.*

Idque comprobabis, quoniam fiscus cum alienat à quibusvis molestiis statim emptorem efficit securum, sive fiscalium, sive privatarum rerum faciat venditionem, per *l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. & in §. fi. Instit. de usucap. sicut est privilegium fisci sive is supremi Principis sit, sive alterius à Principe, nomen habentis imperii. per tex. que omnia. d. l. bene à Zenone,* ut sunt Duces, Comites, & Barones perpetuè investiti. *Nicol. Bello. consi. 59. num. 9. Aym. Crav. consi. 135.* cum aliis latè congestis ab *Hyppoly. Rivin. consi. 221.* ubi de communi, & receptissima DD. sententia, quod scilicet Duces, Comites, & Barones cum mero, & misto imperio, gladii potestate, & jurisdictione perpetua omnia possunt, & loco Principis sunt in eorum territorio, de qua re agens *M. Anto. Peregr. ad intellectum d. l. bene à Zenone lib. 6. de jure & priv. lib. ff. nu. 19.* infert ex legibus Serenissimi domini

- 9 Venetorum, licet alias venditiones rerum immobili-

um per privatos factæ possint ex vi legis particularis, & municipalis restituito precio per agnatos, & vicinos retractari, secus tamen esse in venditionibus fiscalibus, idest, inquit, cum bona fisci, seu debitorum fiscalium venduntur. Secus cum ad consignationem debitoris fiscalis distrahantur bona sui debitoris ad ejus exonerationem; in qua specie facti statuto de retractu non detrahatur. *Peregrini.* ego intelligo in hac ultima facti specie tunc retractui esse posse locum, cum extra hastam fiscalem res venderetur propter ea: quæ diximus in *l. 1. sen. ver. voluerit,* defendimus enim sub hasta non esse locum huic legi, cum satis sit legis formam, & sollemnitate in hujusmodi alienationibus observari, secundum *Deci. consi. 222. num. 9.*

- 10 Ex his patet in bonis fisco addictis minimè retractui esse locum: quam quæstionem nuncupatim ponens *Arnon. Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de retract. §. 18. in finem.* oppositum definit, putat enim, quod si bona addicuntur certo precio, poterunt retrahi, quasi fiscus eo casu jure communi utatur, secus si bona ob delictum fisco addicantur. Et si ob tributa non soluta, vel ut vacantia bona sumat fiscus, solventem proximiorum putat quoque admitti ad retractum *argum. l. cum possessor, in princ. D. de censib. & quia, in dubio contra fiscum judicamus, valde tamen leve est Ferroni argumentum, & colligitur solutio ex eadem l. ubi bone pro tributis non sunt addicta fisco, neque per fiscum vendita, sed qui possidet ad solvendum in solidum fisco astrictus, obtinebit jura sibi cædi, quid ad rem præsentem, & text. hic particulariter vult protomisim quoad fiscum cessare, quæ cessatio activè, & passivè à Doctoribus accepta est, & rectè.*

- 11 Et quid si domus habet duo solaria, & dominus partis inferioris deliquit ita ut juxta formam statuti esset destruenda, quid juris? *Perr. de Bellaperosi in repet. l. & si severior. C. ex quib. cau. infam. irrog. in prin. tex. & que ibi not. l. si is cum quo. D. commu. divid. & quomodo consulatur alteri socio, Philip. Franc. in c. felicis, de pœnis. lib. 6. & de hac re Paris de Pute. in tract. syndic. ver. bonnum, & vers. an ludex propter consumacionem, quem citat Anton. Capic. decis. 130. num. 72.*

- 12 Quid dicemus in Principe vendente rem immobilem, ut suam privato jure? *Afflic. hic notab.* putat in bonis patrimonialibus Imperatoris, vel Regis habere locum jus congrui, & eum sequi videtur *Andr. Tiraq. de retrac. lignang. §. 1. G. o. 13. in fine,* allegans *Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de feud. §. 7. post princ.*

- 13 Pro qua opinione facit, quod cum privato jure res à Principe venditur non est facienda subhastatio ex *Glo. in §. fi. ver. emit. Instit. de usucap. Bal. consi. 127. in fi. vol. 3.*

Et quia potestatis non utitur plenitudine, nec quidem habet locum in favorem emptoris. *l. bene à Zenone. Bald. in probam. Decret. vers. unde lex bene à Zenone. Felin. in c. que in ecclesiis. in §. limit. extra de constit.*

- 14 Et quia pro ampliacione suæ rei patrimonialis non habet Princeps potestatem compellendi dominos rerum vicinarum ad sibi vendendum, quod patet *3. reg. cap. 21.* ubi Achab Rex loquutus est ad Naboth) *Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi bor-*

bertum oleum; quia vicina est, & propè domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut si commodius tibi putas, argenti precium, quantum digna est. Respondit Naboth. Propitius sit mihi dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi) ergo invitatus non tenetur dominus Regi vendere, cum de privata re patrimoniali agitur, merito esse locus debet huic constitutioni activè, & passivè.

Neque dicitur impugnari factum Principis, cum ex illo facto, idest re à Principe vendita, oriatur ius vicinis pro retractu, ut in demanio considerat notanter *Joan. Vinc. de Anna alleg. 87.* quam vide.

Jure verò Regis cum quid facit Rex aliter dicitur *1. Regum c. 8. Hieron. Laurent. decis. Amen. 133. Sarmient. select. interpret. lib. 1. c. 8. num. 28. ad interpretationem dic. cap. 8. Regum quo jure Achab non fuit usus.*

35 Ad Ecclesiam, & Fiscum redeo, evenire enim potest, quòd ob defectum emphyteotæ rem immobilem ab Ecclesia tenentis fiscus sive curia Regis eam rem confiscaret, & deinde (ut affolet) subhasta venderet plus offerenti, posset Ecclesia directæ domina rem ipsam recuperare, ut in *authen. de alien. & emphy. §. collat. 9. per Bar. in l. si finita. §. si de vestigialibus. D. de dom. infec.*

Habet enim ipsa Ecclesia prælationem in re sua feudali, vel emphyteotica per emphyteutam vendita, potestque Prælati Ecclesiæ nomine retinere. *not. Barto. in l. 1. §. usufructuarius in fine. D. de oper. nov. nunciat. Innoc. post Gloss. in c. conquarente. extra de offic. ordin. Arno. Ferron. in consuet. Bardig. de feud. & jure emphyt. §. 10.*

36 Quod de Curia dicimus, verificari potest in Prælati: qui & Curiam habent per *Bal. in l. 1. §. huius studii. in fi. D. de iust. & iur.* ubi Curia Episcopalis Perusina dicitur Curia Ecclesiastica Perusina, sicut Ecclesia Perusina, & diximus supra ver. Ecclesia, ubi tetigimus de fisco Episcopi. *Bal. in authen. qua in Provincia. C. ubi de crimi. agi oport.* Non tamen intelligas habere bonorum confiscationem: quæ autoritas est Supremæ Curie, ut in Episcopo limitat *Basard. ad Jul. Cla. q. 80.* cujus ubi supra meminimus.

Quid autem in Baronibus? est proprius titulus in feudis, de Capit. qui cur. vendid. Et Curie dominicales in pagis, & villis sunt: quæ vetustatis velut umbram referunt. *Zuffi. in l. 2. D. de origi. iur.* quia verò dici potest Curia, cum dominus habet dominium possessionum, & fundorum totius alicujus villæ, eique omnes rustici, & coloni respondent deferentes fructus, & redditus ad domum dominicalem existentem in dicta villa, jam dici debent Curie reddentes vassalli, & esse in Curia domini. *Bal. & DD. in d. c. 1.* exponit enim *Bal. Curiam: quæ tenetur in feudum ab Imperatore, vel Rege, vel Marchione, Duce, vel Comite, estque nomen universale significans quicquid Dominus tenet pro Curia, & Curie annexum, & vide Bal. in*

37 *cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Ideo potest esse quæstio, cum venduntur, vel in emphyteusim, vel per longam locationem alienantur istæ possessiones Curie, vel iis vicinæ, & tenendum est sicut in Ecclesiis resolvimus, Baronem, vel infeudatum ita alienantem cum domini consensu, non teneri hoc jure protomifcos invitare vicinos, nec vicinos res Cu-

riæ vicinas, & conjunctas alienando aliquo ex his titulis teneri ad denunciandū suo domino ex hoc jure, idest ex ista constitutione. Verum observari ea: quæ notavimus supra §. 1. *vers. sub eodem servitio, & in principio constitutionis. ver. per emphyteusim.* Intellige quando dominus habet in feudum, potest namque non in feudum habere, sed liberè curiam, idest Universitatem prædiorum cum dignitate, vel honorantia: quo casu dominus illa vendere, permutare, & pignora potest, secundum *Bal. in d. c. cum Bertoldus. col. 2.* igitur huic constitutioni de protomifcos subiiciantur activè, & passivè extra feudi regulas. Quemadmodum intelligi quoque oportet quoties dominus non habet in Curia dominium totius villæ: cujus Villæ possessiones pro majori parte sunt rusticorum, colonorum habitatorum, & incolarum, ipse verò dominus habet aliquas possessiones; pro quibus non est opus habere curiam, vel domum dominicalem, extra Curiam habere dicitur, & alienare. *bona addit. ad Bertoldus. 1. par. repert. ver. Curia Papa,* his igitur casibus inspicere debet alienationis causa, necne juri huic protomifcos congruat. cogita si quid habes melius.

18 Quoniam verò tria hæc æquiparavit consuetudo: de qua hic in textu. pro coronide optime faciunt. quæ Everardus in Topicis docet. loco à fisco ad Ecclesiam, ab Ecclesia ad fiscum, & à Republica ad Ecclesiam.

S U M M A R I U M.

- 1 **I**nterest venditoris locum non esse retractui.
- 2 **C**lausula ad habendum, &c. à fratribus, vel sociis in divisione bonorum communium adjecta, an satis sit ad excludendum vicinum à protomifcos, & ad fideicommissi inducendam renunciationem.
- 3 **C**onsensus non solum verbis expressis, sed exteriori alio actu, vel dicto dari potest.
- 4 **F**ideiubens de evitione, vel alio actu alienationi consentiens, an excludatur ab hoc jure protomifcos. & quid si cautio obligationis non solum fuit, vel fideiussoris, sed etiam uti principalis, & insolidum pro contractu obligati, ut ex facto evenit.
- 5 **C**onsensus magis præjudicat in terminis constitutionis Sancimus, secundum quam, ante re alienatione sunt requirendi vicini, quàm aliam consuetudinum.
- 6 **C**autio obligationis, uti principalis, & insolidum est longè efficacior, cautione fideiussoris, & quomodo hæc considerentur respectu emptoris.
- 7 **D**ecisio Sacri Consilii.

Additio.

His: quæ superius dixi in ver. Renunciaverint. §. Scriptum est aut ad primum casum licentiæ: quæ venditori datur, addo, Non ab re positum in eo: qui rem venalem habet, idest propè ut vendat, obtinetque à vicinis vendendi licentiam. Cum enim venditoris interfit, quòd facilius emptorem inveniat, nimirum si ejus pactum emptori quoque extraneo prodesse debet, juxta ea: quæ habentur, & *not. in l. stipulatio ista. §. alteri, ibi (nihil interest mea) D. de verbor. obligat. in terminis comprobatur. Andr. Piraque. dist. §. 1. Gloss. 9. num. 132.*

- 2 Quid si res illa non esset eo tempore vendenda, ut putà, rebus familiaribus inter fratres, vel communibus inter socios divisis, mutuo sibi licentiam

per generalem clausulam darent (ut assolet) ad habendum, tenendum, vendendum, alienandum, &c. Num si tractu temporis frater, vel socius vendat, generalis hæc refutatio satis erit ad excludendum vicinum fratrem, vel socium à protomisi & congruo? quod ita videtur vi ejus clausulæ: quæ adeo potens est, ut per eam etiam fideicommissi vinculum, eveniente postea conditione, remissum inter dividentes bona subjecta, conseatur, ex recepta conclusione *Barro. in l. qui Roma §. duo fratres. quasi. 8. de verb. oblig. concord. per Aym. Crav. consi. 24. vers. 3. posito, & non concessio. num. 8. lib. 1.*

Oppositum tamen est verum à fine intento. Non enim id dividentes intellexerunt, sed ut plenissimam domini translationem assignatæ cuilibet portionis significarent. ideo *Bald.* in proposita questione fideicommissi *consi. 89. dominus Thomas Asmarus. vers. circa quartum punctum. vol. 1.* eandem clausulam repetendo, ponderat, quod aliud est dividere, & aliud dare licentiam alienandi pro libito voluntatis, Sciens onus fideicommissi, & intendentes fideicommissum evertere, quo secundo casu subdit ipse *Bald.* ratione pacti licitum est, quod alias non liceret. generalis ergo clausula non egreditur terminos specialis dispositionis; cui adheret. *l. si de certa, cum ibi nota. C. de transac.* Nisi ratione connexitatis sive coherentiæ, secundum *Glo. in c. accusatus. vers. iudicari. de heretic. lib. 6.* jus protomiseos non coheret divisioni, neque de eo cogitatum, ergo clausula ultra non operatur, nec ad futuram venditionem extenditur ultra finem intentum adjuvandæ, ac exequendæ divisionis, quod est de natura generalium clausularum. secundum *Cardin. in clem. 1. §. ad hoc 3. oppo. de præben. per illum tex. Ans. Gabr. commun. conclus. de clausulis conclus. 10. in princ. allego in terminis Napod. in consuet. 1. de iure congrui. nu. 12. & 13. dum constituit differentiam inter pactum, & si simplicem refutationem, renunciationem, seu consensum, dicens, non trahi ad futuras emptiones, sicut pactum; sive personale, sive reale, de quo intellexi dictum primum casum pro extraneo emptore: cui pactum venditoris prodest, quem sensum si haberet *Barzol. Casane. in consuet. Burgun. de retract. §. 10. in fin. vers. sed quæro, non meruisset simpliciter repræbendi à Tiraq. ead. Glo. 9. num. 129. & 130. vers. tertius casus, & vers. his tamen non obstantibus.**

Quod vero attinet ad tertium casum, cum vicinus extraneo emptori cedit, advertendum, quia consensus non solum expressis verbis dari potest, ut ibi dictum est, sed etiam videtur quis consensisse ex exteriori aliquo actu, vel dicto, & dicitur exinde expressè datus consensus: qui propterea tribus modis distinctè exemplificatur, ut per *Soccin. consil. 112. num. 8. vol. 1.* quem sequitur, & concordat *Casane. rubrica 4. ver. de consentement. n. 11.* Unde DD. affirmant, quod cum quis ultra præsentiam; quam adhibet, facit actum; ex quo resultat consensus sibi præjudicat. notanter *Anso. Corset. sing. 281. verbo taciturnitas.*

An igitur non expressis verbis consentiens extraneo emptori dici debeat vicinus ab hoc jure exclusus? exteriores hos actus exemplificat *Tiraq. d. Glof. 9. num. 158. & seq.* Verbi gratia, si evictionem se præstaturum sponderit, vel emptori persuasit, ut emeret, vel etiam ipse scripserit instrumentum

venditionis (non id intelligas ratione officii, ut Notarius) vel si etiam fidejuberet pro venditore apud emptorem extraneum, *ut num. 273. vers. postremo quid de fideiussore,* atque inclinatur ipse his actibus præjudicium fieri consentientibus.

Accidit factum Monopoli, quo frater idem que vicinus non solum contractui venditionis cum extraneo celebratæ interfuit, sed etiam fidejubendo intercessit, ac principali nomine, & in solidum se obligavit ad observantiam omnium, & singulorum in dicto contractu contentorum ad favorem emptoris: quem postea in iudicium traxit deposito precio soluto, petiatque jure sanguinis, & vicinitatis præferri. M. Curia conventum ab impetitis statim absolvit, cum causam retulerit Dominus Antonius Caracciolus iudex tunc M. Curie patricius Neapolitanus, doctrina, & humanitate nemini secundus. Verum questione in disceptationem longiorem deducta in S.R.C. contra Tiraquellum, aliosque ejus opinionis nonnulla effundebantur, ne fidejussor eo modo videretur excludi, præsertim ex opposito *Tiber. Decian. Doctor vagani nominis consil. 68. vol. 2. num. 15. & consil. 105. vol. 3. Renat. Coppin. de moribus Parisi. lib. 3. tit. 4. circa finem,* & quidam alii, ea ratione attempta, quia non videtur contractum venditionis impugnare, sed ex nova causa veniæ, nec de evictione excipi posse; quæ ex natura rei provenit, quibus motivis D. Marcianus primarius advocatus eruditissimus pro extraneo emptore satisfacit ex his: quæ in eadem facti specie posuit *Tiraquel. d. num. 133. & 273. cui addidit Hartaman. Pistorium lib. 2. comment. questio. 12. d. num. 49. & 52. Horat. Carpan. ad statum Mediol. c. 417. num. 410. tomo. 1.* mihi ante citatum ab optimæ Indolis, & maximæ expectationis juvane Vincentio Maria Bandino U. J. D. uti filio dilecto, & benemerito, *cum Sess. decis. Arago. 14. & Rota Romana in novissimis decisio. 152. parte 2.* quos per te vide, ne alienis laboribus quicquam detraham.

Et ego advertendum putavi ea potissimum ratione consensuum, etiam non expressis verbis, sed per actus similes à vicinis præstitum operari pro extraneo emptore, quoniam antequam res vicina alienetur, hi requirendi sunt, ut consentiant, vel ipsi retrahant eodem precio, ut in secundo textu constitutionis notavimus, non sic est in casu consuetudinis: per quam nihil ab initio cum consanguineis agi oportet; quibus non nisi re de parentela alienata jus retractus oritur, & ita terminos in specie distinguit, & solvit *Andre. Tiraq. d. num. 133.* nuncupatim loquens de hac ipsa constitutione Federici de jure protomisi. re igitur vicinorum consensu alienata, nihil superest vicinis agendum, quin iis obstat doli exceptio: qua signanter opposita emptorem in patria defendi Joannem Baptistam Ficollam civem optimum, & mihi summa necessitatem conjunctum. Ac in proposita facti specie adjuvatur *Tiraq.* autoritate *Baldi in commentar. dictæ constitutionis, vers. sed tunc quæro quid iuris, cum vers. sequen. & ibi.* Quid si vendi iusta necessitate coactus; ponit enim casus de eo: qui antequam extraneo vendas, vicinos suos ad emendum invitatur, & requisitio denunciatis officit, qui sensus bene congruit textui constitutionis imponentis onus denunciandi antequam res alienetur.

netur in extraneum per venditionem, ibi in textu alienare per venditionem, & deinde non aliter permittimus alienare, nisi prius, &c. dici enim potest venditum, non tamen alienatum, quod priusquam in effectu tradatur consensu vicinorum, in domini sit vendenti, ex textu *l. alienatum* 67. de verbor. & rer. signific. & quæ ibi notavimus, possentque vicini impedire contractum volentes ipsi præferri per prædicta,

6 Cautio vero obligationis fidejussoris uti principalis, & in solidum longè efficacior est ea: quæ fit per simplicem fidejussionem juxta tradita per Hippoly. Marfil. in rubr. de fidejussor. num. 62. ob plures, & distinctos modos: qui sunt distincti secundum *Glof. singularem in arben. de fidejussor. in*

princ. Modernus Mascat. ponit. eod. titu. modo 20 num. 18. & 21. Quæ obligatio distinctè consideratur; quoniam quod ad eum; qui stipulatur, censentur duo rei principales, quod verò inter se is habetur principaliter spectat, alter verò accessorie fidejussor, ex Barro. & aliis doctrinam explicant *Aym. Crav. consi. 77. num. 3. Joan. Cephal. consi. 220. num. 17. Glo. in l. vir uxori ad Sen. Cons. Velleia in id ab omnibus citatur. Vincent. de Francibus ducifio. 208.*

7 Causa eadem in S.R.C. relata ab eminentissimo, & integerrimo J.C. Joanne Baptista Meliore, re & nomine, jure & merito laudatissimo, die 2. Decembris confirmata est sententia M.C. benè scilicet judicatum. penes Scaccia ventum. *Prosper Rendella.*

F I N I S.

BALDASARIS BENEDELLI

In Rubr. de Jur. protomis. animadversiones.

S U M M A R I U M.

- 1 **R**etractus quomodo consideretur.
- 2 Jus retractus nequit adimi.
- 3 Remotior ante proximiorum redimens non recuperat expensas.
- 4 Consanguinitas in retractu probanda, & quomodo.
- 5 Consanguineusque ad quem gradum admittatur.
- 6 Plurium retrahere volentium modus.
- 7 Representatio non procedat in retractu, & inter quos.
- 8 Proximorum appellatione maritus, & uxor non veniunt.
- 9 In dote vendita quomodo detur retractus.
- 10 Patrimoniale in dubio alienatum censetur, & an per subrogationem res paterno efficiatur.
- 11 Qualitas rei petita est probanda.
- 12 Feudo, & emphyteosi alienatis quis præferatur.
- 13 Femina exclusa per statutum an habeat retractum.
- 14 Fratres utrinque conjuncti aliis fratribus præferuntur ex regula.
- 15 Jus retractus annexum est personæ agnatorum.
- 16 Retractus conventionalis potest cedi.
- 17 Forensis non excluditur ab hoc jure.
- 18 Emptor debeat ne querere utrum retrahere volens sit de proximioribus.
- 19 Malo carere vicino quatenus interfit.
- 20 Vicinus quis.
- 21 Vicinus vicino assidua pestis quandoque est.
- 22 Vicinus, & consanguineus quo tempore considerentur.
- 23 Bona ex vicinis unde compensatio potest esse ratio constitutionis.
- 24 Vicini possunt cogi, ut domos proprias vendant locis piis.
- 25 Substantialia in retractu.
- 26 Consuetudo super retractu valida, & alia multa de consuetudine.
- 27 Qualitates in lege, vel consuetudine amnes servan-

de sunt à retrahente.

- 28 Consortibus quare competat retractus.
- 29 Venditori quando competat retractus.
- 30 Evictio quo casu in retractu debetur.
- 31 Deterioratione, vel melioratione facta in re quis teneatur.

Materia Juris congrui, sive retractus scribentes omnes tractant in *l. dudum. C. de contrah. empt. & in c. constitutus de restit. in integr.* qui retractus quomodo consideretur colligi potest ex *l. 1. ibi totum retractum legitima soboli reddatur C. de naturalibus liber. l. 2. C. de san. & salt. rei dom. 2 lib. 1. ibi ea jura sua retrahantur. Et jus retractus nemo indirectis viis adimere potest cum beneficium legis nemo possit alteri auferre. *l. nemo potest, ff. de reg. jur. l. c. v. donem. ff. de pper. liber. nec remotioris festinatione jus proximioris debet lædi. l. si solus. ff. de acq. hered. remotior autem, qui rem retraxit, antequam proximior ad retractum veniret, non recuperat expensas retractus ab eodem proximior quia cogitare poterat, evenire posse, ut proximior redimeret. *l. si domum. §. idem quis sit. ff. loc. l. quibus diebus. ff. de condit. & demonst. Casane. in consuet. Burgund. sit. de retractu. §. 3. vers. sed quæro, an iste referat, & sequitur, licet non ligat pedes. Tiraqu. de retract. consanguinitatis. §. 1. glof. 6. num. 3. & 4. dum ex Floriani autoritate in consorte redimente loquitur, retrahunt equidem proximiores à remotioribus, ita, ut etiam in fundo præferantur, & reprocent, sed tamen magis id jurare prælationis, quam retractus fit. *c. Titius, et ibi Doct. li de feu fuer. contr. inter Dom. agna. proximior autem est, quem nemo antecedit §. proximus. inst. de leg. agn.****

4 success. in retractu consanguinitatis probanda est consanguinitas, & de modo traditur per Doct. in *c. Michael. de sel. presbyter. et c. transmissa, qui fil. sint legit. et c. licet ex quadam de testam. et c. per tuas. de pro-*

probat g^o f. et doct. in d. cap. Michael, & singuli gradus sunt disti^guendi d. c. licet, et Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 15. in princ. ubi quod non satis est, quod tales pro consanguineis reputentur, quod hoc procedat tantum in patre, & filio, marito, & uxore, & agnati in quæsitis ex parte patris cognati in quæsitis ex parte patris cognati in quæsitis ex parte matris præferuntur, post Fabrum, quem allegat in §. si plures. Instit. de leg. agn. success. asserit. Ferro. in consil. Burde. lib. 1. de retractu. §. 1. argum. §. 1. de emancipatis. C. de leg. hered. & admittitur consanguineus usq; ad decimum gradum numerando de jure civili, ut in successione. Tiraq. de retract. consang. §. 1. ver. ouleguagier. glo. 9. nu. 23. potest tamen id aliter intelligi diversis consuetudinibus, quas ibi allegat nu. 25. & conjuncti admittuntur æqualiter si sunt in eodem gradu, arg. l. si hominem in fin. ff. de pos. §. 1. aut. de hered. qua ab intest. deser. coll. 9. & arbitrio boni viri, vel Judicis autoritate partes distinguuntur. l. inter. C. famil. hercisc. & in individuis totum potest uni adjudicari, si alteri in pecunia condemneur, §. si familia, §. eadem interveniunt. Instit. de off. Jud. l. habeo, ff. famil. hercisc. & locum habet jus representationis, quemadmodum in successione, Ferro. in consuet. Burdeg. lib. 1. tit. 1. de retr. §. 6. ut in fratre, & nepote, filio fratris in collateralibus, secus in aliis, quia non fit representatio, ut ibi juribus per eum allegatis, & primo loco. §. si plures. Instit. de leg. agn. success. & avunculus, quomodo consobrinitis sit potior, vide Lavunculo. C. comm. de success. licet Ferro. dicat ibi, secus esse apud eos. Proximorum autem appellatione non venit uxor, aut maritus, l. cum alienam. C. de leg. 1. 1. & ibi Bar. Bal. Alex. Corn. Dec. Curt. C. unde vir, & uxor. neque gener, aut nurus, l. si. C. de verbo. sign. Et retractus jus datur consanguineis uxoris non mariti in ipsius uxoris dote vendita, ut affirmat, & allegat Jacob. Ombalio lib. 3. civil. polit. c. 2. num. 22. & vendente viro, & uxore, & quolibet eorum annuum vestigal. consanguineus cujuslibet admittitur ad retractum in solidum, Tiraq. de retractu consanguin. §. 3. glo. unica. Et si dubitetur an alienatum sit patrimoniale, vel acquisititium in dubio potius censetur patrimoniale Ferro. in consuet. Burde. tit. de retract. §. 1. 1. in fin. per tex. in c. 1. §. ult. & ibi Doctor. de successione fratrum, sive de gradi succed. in feud. & paterna res non potest dici emptæ ex bonis paternis alienatis affirmat idem Ferro. in tit. de testam. §. 7. latè Tiraq. de retract. consen. §. 3. 2. glof. unica. nu. 10. cum sequentibus, nec paterna res potest dici subrogata loco rei alienatæ, ut notat Pappo. suis commensariis retract. §. 462. circa finem, secus si permutaretur cum alia, quia tunc dicitur patrimonialis, notat Tiraq. de retract. consang. §. 3. 2. glof. unica. nu. 26. & seq. & cum petitur alicujus rei tanquam patrimonialis retractus, ea qualitas est declaranda, alias reus absolveretur, ut per Signorol. consil. 81. l. si adulteriana. §. incestum. ibi utique si error allegatur, ff. de adult. Et si cessionarius consanguineus. eo calu quo potuit fieri cessio, ageret pro retractu, sine mentione consanguinitatis caderet à causa, ut ibidem per Signorol. quem ad id citat Tiraq. de retract. consun. §. 26. glof. 3. nu. 16. & est sciendum quod agnatis, & Domino in alienatione feudi concurrentibus, si est paternum ipsi agnati præferuntur, c. 1. de alie. feud. pater. si est no-

vum præferitur Dominus §. si fuerint, quib. mo. seu. amitt. in feud. & consanguineo, aut vicino præferitur Dominus rei emphyteoticæ in venditione ipsius, l. si. C. de jur. empb. argum. legis si cum dote. §. ult. ff. solu. matrim. Bald. in tract. protom. col. 2. ver. cum venditur res, Alber. de Ros. Jacob. de Raven. Jacob. de Sancto Georg. & Guliel. de Can. in l. Imperator. ff. de pactis Rebuff. in l. unicuique, C. de proxi. sac. scrib. lib. 12. Alvar. in §. porro. qualolim seu. pot. alien. & est communis opinio, ut per Ferro. lib. 1. de retract. §. 2. honoraria tamen non debentur si ea ante à debitore exegerit. Bald. Guliel. de Can. Ang. Petrus. Alber. Jaco. de Sanct. Georg. in l. emptione, ff. de pactis, præferuntur tamen ipsi agnati extraneis finita emphyteusi in tertia generatione, qui sunt in quarto gradu, Tiraq. in præfatione de utraq; retractu. nu. 41. ubi multa allegando congerit. Sed in retractu femina excluda à statuto quod non admittatur, patet infra in princ. constit. nu. 207. & adde Benedic. in c. Raynus. de testam. verbo duas habens filias nu. 41. quia paria sunt extare, vel extare, & non succedere. l. 2. & ibi Barro. ff. ad Tertull. l. 1. §. filium, ff. de bonorum poss. contra tab. alias extenditur etiam ad filias feminas, Cepoll. cons. civil. 62. & 63. maxime ubi est verbum si quis, ut in hac constitutione, ubi ultra ea, quæ allegantur notat Deci. in l. femina nu. 56. de reg. jur. & l. generaliter in princip. C. de inst. & subst. Jacob. Novel. de protomisi. §. 1. nu. 12. cum sequen. ubi testatur de comm. Mar. sing. 481. Fratres utrinque conjuncti in materia retractus præferuntur fratribus ex uno latere tantum si concurrunt in re paterna, Casan. in consuet. Burgun. rub. 10. §. 1. verbo le plus prochain. nu. 4. ver. sed pone, quod idem, & in §. 4. per totum. Tiraq. latè §. 14. glof. 2. nu. 5. limitando ut ibi per eam nu. 10. cum seq. Retractus autem plerumque ex forma statuti, aut municipalis consuetudinis masculos tantum complectitur, & merito non fuerit inductus ea potissimum ratione, ne res exeat de familia, arg. l. §. quamvis ff. de ventre inspicien. conjuncta l. pietatis. C. de suspect. tuto. latè Cyn. & Salyc. in l. dudum, C. de contrab. vend. & jus retractus dicitur esse annexum personæ agnatorum, nec ab eis separari, nec cedi regulariter, nec avelli potest, quemadmodum dicitur de jure primogenituræ. Bald. in l. cum antiquioribus, C. de jur. deliber. & consil. 389. lib. 2. cum cohæreat personæ, l. qui heredi. ff. de condit. & demonstr. l. stichum usum fructum ff. de solut. non loquendo tamen de retractu conventionali, nam illud cedi potest absque ulla ambiguitate, aut scrupulo, ut latissime discutitur, & traditur à Tiraq. de retract. consang. §. 26. vers. de conventionione l. glo. 3. in prin. & per totum, at in alio genere retractus, quod cessio nulliter à consanguineo extraneo facta ipsam cedentem jure suo cedere faciat, & transferat jus ipsius in alium remotiore, asserit constanter, Gorar. Bagoil. in sua disput. retractus per l. quod meo. §. si furioso, ff. de acqu. poss. quod approbat etiam Tiraq. de retract. consang. §. 26. glo. 2. nu. 14. in fin. hoc est enim beneficium, quod competit personis, de quibus innumeris legibus specialia constituta sunt, & quidem propinquorum personas maxime respicit Imperator, alio tamen respectu in §. propterea igitur in aut. de exhibendis reis coll. 5. quo, qui abstitit non eo gaudere debet, & facit l. non fraudanter, §. nemo cum talis exemplis, Glof.

Glo. ff. de reg. jur. hoc jus, sive beneficium retractus linearium, ut cum *Tiraq.* loquar, quem toties allego, nec ejus virtuti ac doctrinæ quid latenter detrahā, in retract. consang. sive lignagier. lingua Gallica, §. 1. ver. oulignagier. glo. 9. nu. 1. Galli, vocant Itali jus prothomiseos, sive juris congrui sublidium, in quo non ex eo, quod quis sit forensis excluditur. *Soc. Sen. consi. 271. nu. 7. vol. 2. Tiraq. de retract. consang. §. 1. glo. 14.* & non debet querere emptor utrum petens retractum sit de proximioribus cum hoc non spectet ad eum, sed quantum ad ipsum sufficit petentem retractum unum esse in consanguineis, ut colligitur ex iis, quæ supra dixi, & habetur hoc apud *Ferron. in consuet. Burdeg. §. 6. de retrac. in prin.* quod autem dictum fuit de consanguineis, est etiam intelligendum de vicinis, de quibus pleraque statuta Italiæ loquuntur, & de quo etiam in hac constit. ubi latè per *Afflict.* & alios, qui in ea scripserunt, & materiam non parum locupleta verunt, quibus ego quoque quæ mihi occurrunt qualiacunque sint adiciere non erubescō, non equidem infelli, aut oscitantis, sed cupidī lectoris gratia, cui non inutilibus doctrinis quantum fieri potest satisfacere conabor.

19 Præmitto autem quod nostra interest malo casere vicino, constat ex *l. ult. C. de pact. inter empt. & vend.* ibi multum ejus intererat, nè vicinus non solum quem nollet aggregaretur, & *cater. l. quidd. sape. l. ult. cum glo. ff. de contrab. empt.* his verbis Si quis in vendendo prædio confinem cælaverit, quem emptor si audisset empturus non esset teneri venditorem dicimus, & ibi *Glexponit* confinem, idest malum vicinum, quem vicinus tenetur dicere & *cæt.* Item *glo. in l. cum servo in vers. dominetur. ff. eo. quæ* ideo tradit venditorem teneri malos exprimere vicinos, & legimus de *Thæmistocle* apud *Plutarcum* habente fundum vœnalem vixisse eum per præconem vulgari adieci, sitque hæc verba, bonum confinem seu vicinum habere, quo pluris venderetur, & quidem cum fumus in urbanis vicinas res propè dicimus. *l. si vicinis. C. de nups. quæ* pariter etiam intermedio possunt tamen jungi *l. sed. & loci in tex. & Glo. ff. fin. regun. l. emerit ff. de dam. infec. l. hoc amplius, §. quæ situm. ff. eod. l. si. §. si. ff. de serv. urb. præd. in rusticis* dieuntur confines, quod se immediatè contingant, *tex. cum glo. in l. sed. & loci. l. hoc judicium, ff. fin. reg.* vicinus autem verè dicitur ille, qui vicum, idest domum suam propinquam habet, ut intelligitur *d. l. si vicinis*, & aliis supra allegatis, & vicinum dicimus cohærens prædio, *d. §. boe judicium, & ibi Bart.* nam receptum est, ut in rusticis etiam vicinus fundus dicatur, *l. fundus, cum l. seq. §. per plurium prædia, ff. de serv. rustic. præd.* & qui contiguas res habent propriè proximi dicuntur. *l. via constitui. §. si. ff. de serv. rustic. præd.* Interesse autem ejusmodi vicinitatis consideratur, ut *glo. in l. si in emptionem. ff. de minor*, & proinde habetur ratio ipsius, & affectus ad rem, *arg. l. cum servo. ff. mand.* hinc sequitur, quod specialis lex, constitutio, vel consuetudo, super retr. juxta intellectum, *Bald. in l. dudum, C. de contrab. empt.* attenditur, neque id mirum cum jure Divino retractus sui exordium sumperit, quod idèd leges respicere censendum est, cui & Principes assentiri debet, qui velle id existimandus est, quod leges volunt. §. omnes, in auct. de judic. & voluntates huma-

næ declarantur ex verifimili, lege non est verifimile; *ff. de eo, quod mot. cau.* tanto magis cum pacis, & concordia studium esse debeat. *l. æquissimum. ff. de usufr.* quæ pax est vinculum charitatis, *cap. novit. de judic.* quod facilius fit semota causa pravi vicini, qui aliquando se extendens ultra debitos fines valde propinquum perturbat, & solet dici meum, & tuum turbant humanum otium, *Glo. in cap. 2. ver. omnium. 12. q. 1.* est sanè nonnunquam vicinus vicino assidua, intestinaque pestis, ex quo contentiones, lites, jurgia, vulnèra, exoriri consueverunt, nam re quapiam ab aliquo malè instituta multa mala comitari solent, *facit glo. in l. divorcio, in ver. alioquin. ff. solut. matr. l. nam absurdum. ff. de bon. liber.* & homines ad dissentendum faciles sunt, *l. item si unus, §. principaliter, ff. de arbitr.* & experientia docet, *c. quam sit de elec. in 6.* & cum metuit quis ab homine iniquo finitimo huic morbo consulere potest, & remota causa, & *cæt. c. cum cesson. te, de appellat.* admonitos autem omnes velim vicinum in materia retractus cogitare regulariter eum esse, ut ex statuto retrahere possit, qui erat vicinus tempore venditionis factæ, ut per *Corn. cons. 131. in hac consultatione col. lib. 3.* idem de consanguineo tradit *Dec. consi. 22. viso puncto nu. 3. & 4.* reddit rationem, quia quando verba statuti non conveniunt, non habent locum dispositio statuti, & ut habeat locum dispositio statuti, qualitas requisita à statuto debet probari, cui adde quod in contractibus temporis ipsorum contractuum ratio habenda est. *l. Rutilia Polla. ff. de contrab. empt.*

23 & præter alias causas admittendi ad retractum vicinos potest esse beneficium compensationis, & retributionis, nam ut videmus propinquis instat cura propinquos sublevare, ut tempore penuriæ patriæ vicinæ debent invicem gratificari, ut per *Franc. Marc. Dec. Delph. 61 & par. 2. in fin.* & propinquus locus alii loco propinquiori debet opitulari pro tutore, vel curatore minorum, si ibi facultas deficit, *l. divus. ff. de tutor. & curat.* & exemplum molestiæ vicini, atque damni est, etiam quod habetur in *l. si locus, §. si via. ff. quemad. ser. am.* his verbis cum via publica, vel fluminis impetus, vel ruina ammissa est, vicinus proximus viam præstare debet, & in *l. si quis sepulcrum. ff. de relig. & sumpt. fun. in princ.* cavetur habenti sepulcrum, sed non aditum ad ipsum eum recepto precio præstare debere, & ex ead. asserit *Vinc. de Franck. decisio. 323. nu. 5.* consuevisse sæpe Sac. Conf. Neap. cogere vicinos ad vendendum domos suas monasteriis, & ecclesiis favore religionis, cum ergo &c. & multa alia incommoda patiantur vicini, non ab re constitutionibus, consuetudinibusque cautum est, & inductum, ut contra quoque vice incommodi aliquid commodi sentirent in *tex. glo. & Doct. in l. secundum naturam. ff. de reg. jur.* vel saltem damnum imminens vitarent, propter malum confinem. *d. l. quod sape. ff. de contrab. empt.* quod damnum solent consulere leges, ne ex factō propinqui alteri propinquo oriatur *l. fistulam. ff. de servit. urb. præd. l. servitutes §. & omnimodò ff. eod.* ubi hæc verba, & omnimodò sciendum est, meliorem vicini conditionem facere posse deteriorem non posse, immo in lucro captando favere solent vicino, hujus rei inter multa alia habentur exempla, in *l. adeo. ff. de acq. rer. dom.* neque id injuria, quoniam vicini sunt, tanquam domestici

1.3. §. potuisse, ibi qui in domo fuerant, aut vicini, ff. ad Senatuscon. Syll. & ipsis facta nostra intelliguntur communicata, ita, ut ea ignorare non præsumantur, c. quosdam, c. quanto de præsumpt. & cum inter nos natura cognationem quadam induxerit, qua omnes ex Adam procesimus, ten. cum glos. fin. in l. ut vim, ff. de just. & jur. tanto magis in iis asserere debemus quia assidue propè nobiscum versantur, aut morantur, & sic ratione temporis loci, ususque, & sæpe utriusque fortunæ aura ferè ipsis communi, aliis præferendi sunt, ut majori parte Italix fieri videmus, in qua, & alibi etiam licet variè magis, quam Cameleontis mutationes, aut consuetudinum varietates sint, omnes tamen ad hæc
25 substantialia retractus rediguntur, & sunt, quæ spectantur imprimis an aliqui sint de consanguinitate, vicinitate, aut consortio, & quidem gradu, aut loco proximiori, & retractu velint tum, an intra constituta, aut consueti tempora illum petierint, pretiumque obtulerint consignaverint, ac modum, & qualitatem consuetudinis, aut statuti servaverint. de quibus omnibus, & eorum singulis
26 infra dicendum erit, nec quisquam hallucinetur existimans super retractu invalidam esse consuetudinem, quia secus apparet in iis, quæ diximus, & præterea consuetudines multæ sunt validæ, quæ legibus sunt contrariæ, c. cum dilectus de fide instru. Doct. in l. 1. C. de summa trin. & fide catbol. & in l. 1. C. quæ sit long. consuet. & l. de quibus, ff. de leg. Archid. in c. generali de elect. lib. 6. & si in loco olim fuit consuetudo, nova superveniens veterem tollit, glo. in l. nemo, §. temporales, ff. de reg. jur. Abb. in c. fi. nu. 10. de consuet. Jus. in l. beneficium num. 58. ff. de constit. Princip. Petr. Duen. reg. 142. An autem consuetudo, vel constitutio prohibens res immobiles vendi extraneo, vel forensi valeat? dic valere. Bart. in l. dudum, C. de contrab. empt. Tiraq. qui in numerus allegat, in præfatio operis de utroque retract. nu. 14. Rolan. à Val. qui de communi opinione
27 testatur consi. 69. num. 33. vol. 1. Sed observandum semper est, quod omnes qualitates ipsius consuetudinis, vel constitutionis, ut etiam supra attigimus, servandæ sunt ab eo, qui in causa retractus obtinere amat, ut idem Rolan. à Valle consi. 67. nu. 2. vol. 1. & solent consuetudines, & statuta pro retractu plerumque complecti consortes, qui licet videantur exclusi. l. dudum in princ. C. de contrab. empt. tamen secus est, ut etiam hac consuetudine neque immerito, quoniam multa à jure consortibus indulgentur, l. commune C. de consor. ejusl. Ita ut aliis præferantur, l. communi libro 1. ff. de bonis liber. l. utram portio, ff. de bonis liber. l. si fundum junctam l. qui negotia. l. cum hæres, ff. mandati, & consortes dicuntur ex communitate, ut iisdem legib. colligitur, & per Ferron. in consuet. Burdeg. lib. 1. de retrac. §. 2. Est autem observandum cum fit mentio in uno quoque genere retractus semper est intelligendum, excludendo venditorem, qui, & si proximior sit, & non adsint alii agnati, tamen tunc admittitur ad hunc retractum rei per eum alienatæ, Cassan. in consuet. Burgund. rub. 10. §. 1. in ten. le plus prochain. nu. 3. Ferron. eod. titu. §. 1. vers. & quoadmodum latè Tiraq. de retrac. consan. §. 1. gl. 9. nu. 30. & seq. admittitur tamen venditor si deinde res illa fuit alienata per emptorem extraneo, quia tunc ipse uti proximior admittitur, & præfer-

tur cæteris agnatis, ita Tiraq. ibi. nu. 35. facta tamen distinctione an ille emptor vendat coactus juxta dispositionem hujus constitutionis, & tunc venditor primus non admittitur, secus si voluntariè, notat Afflic. hoc tit. in princ. ult. notabili, nu. 47. & 48. & cum fit venditio vigore retractus tenetur tantum emptor promittere pro facto, & culpa sua de evictione, Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de retrac. §. 3. ver. quod si res. Tiraq. ad finem tit. de retrac. consan. reliqua vide supra ad hoc propositum
31 facientia, & adde quod deterioratio facta in re tenetur emptor retrahenti postea ad interosse si id contigerit ejus culpa, verbi gratia, domus minabatur ruinam, & refici potuit, & non est refecta, ut per Castren. consi. 415. nu. 1. vol. 2. latè Tiraq. de retrac. consan. ad finem tituli qu. 13. nu. 67. cum seq. at si res emptæ aucta est sive ut dicitur meliorata per emptorem ejus rei ratio habenda est, & is ob retractum non posset removeri à possessione rei retrahenda, nisi solutis expensis meliorationum, ut per Alber. in tracta. statutorum lib. 1. qu. 96. Boer. decis. 47. nu. 6. & 7. Afflic. in consuet. prædecessorum, nu. 3. ver. item tenementi. Aldit. ad Napod. in consuetud. 1. hoc tit. in princ. ver. ad verte, circa finem. Tiraq. de retrac. convent. §. 7. glos. 1. nu. 3. & seq.

Eiusdem Authoris in principium Constitutionis animadversiones.

S U M M A R I U M.

1. **Q**ua genera personarum admittuntur ad retractum, & super quibus generibus contractuum.
2. Venditionis nomine an veniat permutatio, & quando venditio, quando permutatio censetur.
3. Venditio etiam sine traditione retractum meretur, nisi à contractu sit discessum.
4. Retractus persequitur possessorem, & per constitutum possidere, quo respectu consideratur.
5. Proximior decedente pendente tempore retractus, an hæres extraneus retrahat.
6. Venditione facta cum retentione domini locus an sit retractui, & quid in venditione pro pretio declarando?
7. Venditio sive fiat instrumento, sive testibus tantum, semper habet locum retractus.
8. Retractus etiam habet locum si quis consentiat alienationi rei sue.
9. Retractus an in contractu pignovatio procedat.
10. Retractus in datione in solutum, an procedat, ubi habes multa de datione in solutum.
11. Retractus an servetur in pacto redimendi, & habentur multa de hujusmodi pacto.
12. Venditor si redimat antequam pretium per agnum, vel vicinum offeratur illos excludit.
13. Venditor veniens agnati, vel vicini defuncti nomine non excluditur.
14. Retractus in annuis redditibus an procedat, ubi an computentur inter immobilia.
15. Retractus quibusdam casibus deficit.
16. Filii quomodo retrahant.
17. Coniunguineus hæres venditoris an retrahat?

1. **E**st notandum, quod hic tria genera personarum in retractu considerantur, & super tribus generibus contractuum, & admittuntur tam majores, quam minores, tam masculi, quam fœminæ regularitet loquendo, tam clerici, quam laici, & quan-

- quantum ad primum contractum venditionis, scilicet, & si ejus nomine venit omnis contractus, per quem dominium transfertur, Igneus in *l. dadum. nu. 99. C. de contrab. empt. Alcia. conf. 74. per totum.*
- 2 *Soci. reg. 338.* non tamen venit permutatio in materia retractus. *Boer. in consuet. Biturig. tit. de retract. vers. sed juxta pramissa, & Dec. 49. n. 9. Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de retract. §. 30. Casan. in consuet. Burgun. tit. de retract. §. 9. cum seq. Tiraqu. de retract. consang. in presat. num. 74.* verum venditionis contractus censendus est, si detur pecunia, & species pro specie, cum pretium superat, & per consequens subjacet retractui, ut tradunt omnes per illum *tex. in c. ad quæstiones de re. permut. omnes in l. cum te. C. de pact. inter empt. & vend. Bart. in l. si in emptione in prin. ff. de contrab. empt. & omnes in l. Aristo. ff. de donat. Tiraquel.* qui innumeros allegat in tractatu *consang. §. 30. glo. 1. num. 9.* Item permutatio æquipollet venditioni, cum pro fundo datur fundus extimatus, imo est verus contractus venditionis secundum *Tiraqu. de retract. consang. §. 1. ver. ou. æquipollens à mente. glo. 14. n. 19. & gl. in l. 1. ver. saxata, & ibid. Bar. Bald. & Salic.*
- 3 *C. de re permut.* Sed in venditione etiam simpliciter facta absque traditione locum esse retractui non dubitamus. *Tiraqu. de retrac. consang. §. 1. glo. 2. num. 43. cum seq. maxima à num. 56. cum seq.* nisi per contrahentes discessum fuerit à retractu, quod possunt facere. *Tiraqu. d. §. 1. glof. 2. num. 54.* In retractu autem prosequimur possessorem, & quantum ad eum possessio fundi intelligitur capta ex actu corporali, vel si fuit in conspectu partium possessio tradita, ut per *Ferron. in consuet. Burdeg. de retra. §. 1. nois: Bar. in l. prædia. ff. de acq. poss. per constitutum autem non dicitur verè res tradita, sed habetur pro tradita not. glo. in l. ab emptione, & ibi Bar. in fin. ff. de pact. & licet quis per constitutum liberetur à traditione juris, non tamen liberatur à traditione facti, id est corporalis possessionis, ut per Doct. ibidem.* Quid si proximior consanguineus, cui est aperta via retrahendi decesserit pendente tempore retractus, extraneo hærede instituto, an ipse extraneus habeat retractum? potest dici non habere saltem quantum ad retractum consang. quia illud est beneficium personale competens ratione sanguinis, nec transmissibile ad hæredes, ad quos merè hæreditaria solum transmittuntur. *l. cum hæres. ff. de acq. her. l. 1. & per totum. C. de hære. actio.* præterquam si decesserit post litem contestatam, vel re in judicio bene præparata, *arg. tex. in l. posthumus. §. fin. cum l. seq. ff. de inoff. testa.* An absolute autem retractus habeat locum in venditione facta cum retentione domini, donec pretium persolvatur? dic habere, ut not. *Affl. decis. 338. & tract. in protomis §. 3. num. 17. Casan. in consuet. Burgun. de retractu §. 10. in tex. le vendeur, in princ. num. 3. de retractu consang. §. 1. glo. 2. num. 36. cum seq.* Idem quoque in venditione facta pro pretio declarando per N. qui decessit ante declarationem. *Casan. d. rubr. 10. §. 1. ver. le vendeur, ver. item quæro, & ver. licet illud, sed Afflic. contra in hac constit. §. 3. num.*
- 7 25. quod est verius, Item habet locum retractus, siue venditio probetur instrumento, siue testibus. *Tiraqu. de retract. consang. §. 2. glo. 1. num. 11. cum seq. Menoch. de arb. judic. lib. 1. casu 63. n. 1. & 2.*
- 8 licet locum retractus non solum si quis vendat

rem suam, sed etiam si consentiat alienationi rei suæ. *Tiraqu. de leg. connub. glo. 5. nu. 92. 140. & 192. cum seq. Idem in l. si unquam, ver. donatione largitas. q. 22. num. 143. C. de revoc. donat. Idem Tiraqu. de retrac. consang. §. 1. glo. 2. num. 98. & glo. 7. num. 207. & 9 num. 247. & 248.* An in contractu pignoratitio retractus consideretur? respond. aliquando, ut si res pignoratur pro tanto pretio, quod æquivaleret æstimationi, ita ut non sit spes luitionis. *arg. tex. in l. legata. §. fin. de supp. ll. leg. l. qui habebit. ff. de leg. 3. & confirmatur per ea jura, quæ allegat Ant. Go. melius in comment. ll. tauri. num. 23.* Quid in datione in solutum, non solum voluntaria, de qua dixi, sed absolute, & simpliciter. In hoc videndum est, quod traditur per *Decis. Perusinam. Joseph. Ludovici 60. num. 1. cum seq.* & quidem datio in solutum est species alienationis. *l. si prædium in fine. C. de evict. l. eleganter in princ. ff. de pign. act. l. statu liberis à ceteris. §. quintus. ff. de statulib.* si accipiatur improprie, & largo modo pro emptione, & venditione, sed subdit ibi *num. 4.* quod statutum permittens vicis facultatem recuperandi rem venditam, non habet locum in datione insolutum. *Alex. conf. 76. col. 3. lib. 5. Tiraqu. de retract. consang. §. 1. glo. 15. num. 5.* Sed tamen qui non potest alienare, non potest in solutum dare, *d. l. eleganter in princ. l. vel solvendi. ff. de publ. in rem act. l. si prædium in fi. C. de evict. l. cetera. §. sed si separaverit, ubi Jaf. ff. de leg. 1. Tiraqu. omnes usque ad ejus tempora conqumvans de retract. consang. §. 1. glof. 14. num. 4.* ubi etiam in fine dicit, quod institutis etiam verbo alienationis comprehenditur datio insolutum. Distinguit tamen idem *Joseph. Ludov. in eadem decis. 60.* sed dic quod licet in contractu venditionis venire non videatur datio in solutum pro retractu, quia ea strictè interpretanda est, & intelligenda. *Alex. conf. 76. col. 3. num. 10. Decius conf. 18. n. 3. vers. sed proprie. Capyc. decis. 99. num. 1. cum seq. Lumia. in visu Mag. Cur. c. 19. num. 30. & 31.* tamen quod veniat in retractu datio in solutum, siue sit voluntaria, siue judicialis, & adjudicatio in solutum per licitationem, quæ dicitur mera venditio, not. *Tiraqu. de retrac. consang. §. 1. glof. 14. n. 18.* & inspecta origine ea dicitur voluntaria. *Bursat. conf. 84. num. 53. vol. 1.* & quod comprehendatur multis consuetudinibus appellatione venditionis. Idem *Tiraqu. ibi num. 12. cum seq. & Lamia ibi n. 5.* etiam per subhastationem invito creditore. *Ferron. in consuet. Burdeg. lib. 2. tit. 13. de subhast. col. 1. ver. adeo autem,* ubi in eo Senatu, ita in publica audientia judicatum fuisse affirmat, ad quod comprobandum plurima congerit *Tiraqu. ead. glo. 14. n. 13. cum trib. seq.* & hoc servatur Neapoli in Sac. Reg. Conf. & in Mag. Cur. Vic. ubi in ea retractus locum habet. Scias autem, quod si quid datur à duobus in solutum creditori, alter ipsorum non poterit postea redimere, quia non est verisimile, quod unam partem tantum voluisset emere. *11 Bart. conf. 195. Angelotus.* In pacto autem luenti interveniente in venditione circa retractum, est sciendum, quod pactum ejusmodi contractus, siue retractus conventionalis approbatur à l. civili. *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendis.* & etiam jure canonico, cum sit pactum restitutum pretio de re reddenda, vel infra certum tempus, vel quodocunque, vel simpliciter, sine præfinitione temporis, ut patet

ex not. à glos. & Doct. in c. ad nostram de empt. & vend. & in c. conquestus de usu, at si sit pactum, ut non liceat venditori rem venditam redimere, nisi post aliquod tempus, suspitio est fraudis, & usuræ, ut est tex. in d. c. ad nostram, ibi à septennio ad novennium, & si retrahere rem subjectam pacto redimendi velit proximior debet eam redimere cum pactis appositis, & omnibus conditionibus, & qualitatibus, facit l. si cum venderet. ff. de pign. actio. Alex. consi. 10. lib. 1. facit l. sed & si. §. proinde. ff. de pet. hered. cum res in eum qua causa transferit. l. Pomponius §. cum quis adminiculo, ff. de acq. poss. l. quod ipse. ff. de statulib. quantum autem ad cursum temporis retractus in conditionalibus venditionibus, non potest id intelligi currere à die venditionis irrevocabiter, nisi ex acto tempore conditionis, licet verius sit dicendum, quod incipiat currere pro ipso retractu à die notificatæ venditionis, & de hoc post Napod. & Afflic. alioque quos allegat, confirmat Tiraq. de retr. convent. §. 2. glo. 1. nu. 33. & si venditor velit redimere præfertur, ita not. Afflic. in tracta. protom. §. 3. nu. 20. Boer. consuet. Bitur. lib. des costumes de lonus tit. 25. de retrac. art. 1. nu. 4. ad finem, & Pappo. suis comment. §. 423. & an pactum redimendi afficiat singularem successorem, Ursillus in addit. dec. Afflic. 163. nu. 4. & utrum excusativè contra eum possit exequi? Pedemon. not. Dec. Pedem. 63. nu. 9. cum sequenti, & facultate redimendi quando cumque post multa, quæ congerit, Tiraq. de retract. convent. §. 1. glo. 2. nu. 28. dicit rem, ut audivit fuisse diffinitam in Senatu Parisiensi, ut 30. annis id tempus finiretur, & restituenda res subjecta, pacto redimendi, vel retractui proximitatis, an si fuit ab emptore obligata, cum onere transeat? distingue, ut per Tiraq. de retract. convent. §. 3. glo. unica nu. 10. Sciendum autem ex pacto redimendi rem alienam prorogato post tempus certo constituto precio, qui potest agnatus redimere etiam sine lutione primæ alienationis, ita not. Ferro. suis commentariis in consuet. Burdeg. tit. 8. de feudo, & jure primogen. §. 16. col. 2. vers. id quoque lib. 2. Non procedit tamen retractus, si in continenti venditor redimat antequam consors agat ex pacto, vel aliter, ita not. Bart. in l. in diem nu. 2. ff. de aqua plu. ar. cen. idem affirmat las. in l. si. nu. 135. C. de jur. emphyt. Tiraq. de retract. convent. §. 1. glo. 7. nu. 18. cum seq. maxime nu. 23. Terminum autem an possit dare emptor venditori ad redimendam rem venditam, postquam cepit consanguineus agere de retractu (dic non posse, Casan. in consue. Burgun. tit. de retract. rubr. 10. §. 10. Celsat equidem retractus si post venditionem venditor redimat rem venditam, licet non adsit pactum luendi incontinenti, vel ante traditionem, & post traditionem rei venditæ, & etiam ex intervallo intra annum, antequam pretium offeratur per agnatum, vel vicinum, ut not. Alber. tract. statut. lib. 1. qu. 87. Boer. suis comment. tit. retractus. §. 2. col. 2. vers. sed queritur stante consuetudine, Ioan. Fab. instit. de empt. & vend. in prin. Casan. rub. 10. retr. §. 1. in vers. vendatur, & §. 10. in tex. sequi, & feudali, Tiraq. de retractu. consang. §. 1. glo. 2. nu. 40. cum seq. & de retract. convent. §. 1. glo. 7. nu. 18. cum seq. maxime num. 23.

excluditur igitur venditor aliter redimere volens nisi fortasse veniat ex persona defuncti agnati,

vel vicini, cui successerit, ut not. Tiraq. de retract. lignag. ad finem qu. 24. nu. 123. cum seq. Quid autem de jure, si ve facultate redimendi rem immobilem venditam restituito pretio, an vendi possit? dic posse, ut per Tiraq. de retract. consang. §. 1. ver. avris chofes. glo. 7. nu. 33. & si venditor in instrumento venditionis rei subjectæ retractui apposuerit, pactum redimendi cum emptore, deinde alienaverit tertio tenetur retrahens etiam ad illud pretium venditionis pacti de luendo, si illud pactum fuit incontinenti appositum, secus si ex intervallo, quia præsumeretur factum in fraudem agnatorum, ita not. Tiraq. de retract. consang. §. 26. glo. 3. nu. 46. ad finem. glo. & quantum ad annuos redditus generales, de quibus sic agitur habere ejus locum retractum ex consuetudine multorum locorum Galliarum, affirmat Io. Faber. in §. ult. Instit. de duobus reis, & confirmatum ex iis, quæ subiicit Tira. quell. ipse de retractu consang. §. 1. nu. 3. cum multis sequ. & de iis locutus num. 16. dicit Senat. Parisien. consuevisse solutionem temperatam censere unius pro duodecim, ut etiam placuit Io. And. in addit. ad Speculat. tit. us. in 1. addit. & de annuo censu vidi Vincentium de Franch. in consuet. Neap. si quis emit de jure congrui, ubi speciem facti refert, qua A. vendidit. B. annum censum ducatorum quindecim super re, quod C. possidebat, qui volebat jure congrui præferri, & tandem in Sac. Conf. contra eum pronunciatum fuisse dicit, & licet annui redditus, & præstationes annuæ possit in dubio dici, quod computentur inter immobilia. Rolan. à Valke consi. 2. nu. 121. vol. 3. Menoch. de arbitrar. judic. lib. 2. cens. 3. casu 233. nu. 1. & tract. recup. possess. remed. 1. nu. 45. Tiraq. de retract. consang. §. 1. glo. 6. nu. 4. cum seq. tamen sunt, qui censent eos tertiam quandam speciem inter mobilia, & immobilia constituere, & proinde non subiaci retractui, nisi competant præstationibus realibus, vel mixtis, non autem super præstationibus personalibus. Idem Tiraq. de retract. consang. §. 1. glo. 6. nu. 11. cum seq. & §. 32. glo. unica. nu. 83. & quod aliud requiratur, ut possint retrahi, ut sint ad longum tempus, vel imperpetuum de retractu consanguini. §. 1. glo. 6. num. 7. & 8. & Rebuff. tract. concord. rubr. de collat. §. volumus ver. fructibus, ad finem, Ojasus decis. Pedem. 99. nu. 49. Ferron. annuos redditus, & præstationes computari vult inter immobilia, & retrahi posse, etiam ad modicum tempus in consuet. Burd. g. situ. 8. de seu. & emphyt. §. 20. col. 1. & ut habeat locum in eis retractus intelligitur in futuris, non autem in præteritis, ut Tiraq. d. §. 1. glo. 6. nu. 11. & redditus in perpetuum constitutus non videtur, idè minus censerit perpetuus, quod redimi possit per l. sufficit, & ibi Barto. ff. de cond. indeb. glo. in c. ult. de solut. & in cap. ult. in ver. perpetuus de rescri. lib. 6. Et non est ignorandum, quod in mobilibus non habet locum retractus nisi sint conjuncta cum immobilibus, l. fideicommiss. ff. de leg. 3. Alber. in l. 1. ff. de vi, & vi arma, nec habet locum in permutatione rei immobilis cum alia etiam immobili, sed redimibili, & quæ verè redempta fuit. retractus etiam non habet locum in nave vendita, nec machinis bellicis, nec in pecunia ad emptionem domus destinata, nec in columnis non affixis domui, nec piscibus aservatis in piscina, & id genus aliis, ut id tradidit sequendo Tiraq. quem ibi allegat lac. Ombalius. hb.

lib. 3. civil. polit. cap. 82. nu. 21. Item cessat retractus si quid datur loco clientelæ. *Ferro. in consuetu. Burgun. de retr. num. 15. §. sed etiam, per quos fiat invest. in usu feud. & ibi Iacob. de Belu. Avar. & Iser. in locatione consuet. Burdeg. nisi ad longissimum tempus, per rationem cle. 1. de reb. eccl. non alien. cū æquiparetur venditioni facit l. non solet. ff. loc. nec in feudis, ut hic scripsi, nec hæreditariis Tiraquel. de retr. lign. §. 1. glo. 3. nu. 10. Sed in hac constitutione locatio retractum simpliciter possit*

16 Et quia dicitur hic, quod consanguinei vicini, & testes retrahunt, & aliqua de iis supra egimus, nunc etiam ceptum prosequamur, & in primis de filiis loquamur, & est dicendum filium, & quidem ante, & post mortem patris posse retrahere rem paternam patris, qui alienavit. *Boer. decis. 22. & dec. 138. & in comment. consuetu. Byturicen. de retrac. §. 3. col. fin. vers. sed quid. Pappo. suis comment. tit. retrac. §. 10. & 12. Ofsac. decis. Præd. 175. nu. 2. Iaco. Novell. tract. iur. protom. §. 2. nu. 33. cum seq. nisi defunctus promississet de evictione pro filio hærede de evictione, Tiraq. §. 1. glo. 9. nu. 54. & extenditur hoc, ut etiam possit retrahere parentes si alienaverit nomine filii impuberis in ejus potestate constituti, idem Tiraquel. d. glo. 9. nu. cum seq. & nu. 25. Ofsac. P. dem. decis. 175. num. 2. & ratio est in filiis, quia ipsi proximi agnati dicuntur patri, l. filius, ff. de suis, & leg. & tex. in c. constitutus, de integ. restitu. ubi filius tanquam proximior agnatus potest venire jure statuti, & extrahere intra annum, & diem rem à patre alienatam, nec ratio est concludens, si dicatur non habendam considerationem filiorum, cum non habeant unde solvant, ut per eundem Ofsac. ibi, & allegat tex. in §. Titius si de feud. fuer. contr. inter dom. & agn. ubi secundum communem intellectum filius potest recuperare feudum à patre alienatum vivente patre restituito pretio limitatur tamen hoc si filius retrahere vellet in fraudem statuti, seu consuetudinis nomine patris, & convinceretur, quod non esset industrius, sed pauper, & minor ann. 14. Tiraq. de retrac. consang. §. 5. glo. 1. nu. 3. 4. & 5. Iacob. Novell. §. 3. nu. 43. ubi tradit modos fraudem detegendi, declara, & intellige quod dictū est de filiis, ut in nothis, sive, ut dicitur bastardis non procedat, nec in legitimatis per rescriptum in re alienata ab aliis agnatis, cum solus possit retrahere rem alienatam à Patre: qui eum legitimavit, Pappo. suis comment. tit. retrac. §. 437. Tiraq. de retr. consang. §. 1. gl. 8. n. 11. nec filius emancipatus, & natus ex emancipato Bru. tr. stat. s. m. exclu. art. 12. nu. 17. Dec. in l. qui se patris, nu. 24. & 25. C. un. lib. lic, Novell. tract. protom. §. 2. nu. 92. cum seq. reliqui quomodo admittantur nempe circa gradum successionis, vide supra in rubr. & est advertendum, quod possunt alii proximiores retrahere, si emptor vendidit rem emptam consanguineo venditoris. Tiraq. de retr. consang. §. 11. glo. 5. verum in hoc casu filius rem a patre venditam redimere non posse, si ipse promississet de evictione pro filio hærede, quia tunc non posset filius retrahere, ut per Tiraq. de retr. consang. §. 1. glo. 9. nu. 54. An autem consanguineus, cui ex venditione competit retractus, si est hæres venditoris retrahat? videtur non posse retrahere, quia hæres non potest venire contra factum defuncti, l. cum à matre, C. de rei vindic. & ibi glo. l. si uxor C. de bon.*

aut. jud. poss. sed verius est contrarium, quia non venit contra factum defuncti alienationem eius improbando, sed potius probando, & petendo se poni in loco primi emptoris. veniens ex privilegio proximitatis, quo casu cessat evictio, glo. in l. minor 25. annis. ff. de evict. in glo. fin. pro qua bonus tex. in l. si tibi domum, §. ult. ff. locati, & vide hic à me scripta, nu. 18.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**itatio, seu denunciatio quomodo facienda est.
- 2 **O**fferre, vel deponere pretium pro retractu an sufficiat, cum aliis circa depositum.
- 3 **E**mpor si abest, cui facienda est oblatio, an tempus retrahendi currat.
- 4 **A**umentum pretii an deponere quoque teneatur vicinus.
- 5 **P**retium cum ignoratur, quid agendum.
- 6 **D**epositum numerandum integrum, & coram testibus.
- 7 **C**itatio non presumitur, nisi probetur.
- 8 **D**epositum pro retractu an possit repeti.
- 9 **D**epositarius an cogatur depositum suscipere.
- 10 **D**epositum, & requisitio facienda est.
- 11 **E**xtraneus, emptor si non reperitur quid agendum pro deposito.
- 12 **V**icinus an retrahere possit pro alio.
- 13 **C**essionarius quomodo denunciare debeat.
- 14 **A**nimosus oblato tanquam licitator non auditur.
- 15 **P**retium quando non est expressum in venditione quid agendum.
- 16 **E**stimatio facienda est ex reditu, non rei valore.
- 17 **M**utuatum venditori ultra pretium refundendum est per retrahentem.

Ejusdem Authoris in §. In primis Animad-
versiones.

- 1 **E**st in primis attendendū pro notificatione faciendi pro retractu, quod citatio, vel denunciatio faciendi est ad domum, si persona reperiri non potest l. 1. §. permittitur, ubi optimus tex. ff. de liber. agnosc. libello domi dato, sive relicto, l. dies §. prator. ff. de damno infecto, & quidem in solita habitatione, ultra id, quod id allegatur, l. aut qui aliter. §. & si forte. ff. quod vi, aut clam, & si subtraxit se quis ne citetur pro citato est habendus, cap. quoniam, §. porro, ut lit. non contest. clem. 1. de jud. l. 1. ff. de eo per quem factum est, & creditor apparitori, c. cum parati: ubi glo. in ver. suis nunciis. Innoc. Panor. & Butr. de appell. & debet
- 2 fieri oblatio, depositum, & intentari iudicium intra tempus consuetudinis, aut statuti, Tiraq. de retrac. consang. §. 8. glo. 1. nu. 5. Sed quod non requiratur oblatio, nec depositum, ubi emptor id non patet, sed neget rem posse sui, singulariter not. Joan. de Arn. singulari 34. in hoc vide tradita per Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de retractu. §. 22. in princ. at non est depositum necessarium, si emptor paratus sit recipere pretium, & conficere instrumentum venditionis cfferenti, ut per Tiraqu. de retrac. convent. §. 4. glo. 10. num. 3. alias faciendum est depositum purum, vel liberum sine aliqua conditione, aut verborum perplexitate. not. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. cent. 3. casu 242. num. 4. & alii ad hoc allegati, Decij. Perus. 105. num. 3. nempe Bald. Jaf. Rom. Neviz. Rip. Plaut. Assif. Fa. §. & Tiraq. cum verba non sufficiant ub.

opus est factio glo. in c. pastoralis de offic. ord. & sufficit ipsum depositum fieri emptore citato, & non aliis. *Tiraq. de retrac. consang. §. 9. glo. 3. num. 4. & 5.* & quod pars sit citanda. *Menoch. de arbitrar. jud. lib. 2. cent. 3. casu 452. num. 3. Rolan. à Valle consi. 63. num. 32. vol. 1.* & quomodo faciendum etiam sit potest colligi ex *tex. in l. solutam in prin. ff. de solut.* his verbis solutam pecuniam intelligimus utiq; naturaliter si numerata sit creditori, arguendo ab antecedentia, ad consequens, & contra, ejus argumentum jure probatur. *Lorasio. ff. de sponsi. & si sunt plures venditiones rerum separatarum separata quoque plura debent esse deposita. Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 21. num. 10. cum seq.* Consorti tamen potest fieri venditio absque alia denunciazione aliis facienda, *Afflict. tract. proomis. in prin. num. 44. ver. juxta hoc quæro. addit. ad Napod. in consuet. Neap. titu. 17. de jure congrui in princ. ver. quis autem. Alban. consi. 14. ver. cum igitur.* In materia autem hujus §. est sciendum quod oblatio pro retractu fieri etiam potest hæredi emptoris. *c. constitutus. de restit. in integr.* quid si facienda est oblatio, & abest emptor, nec habet domicilium uxorem, nec procuratorem, cui ea facienda sit, an interim tempus retrah. currat? dic minime currere. *l. quid si nolis. §. in causa ff. de adil. edic. & in simili in l. cum quidam. §. in pupillis. ff. de usu,* & in casu oblationis licet propriè appellatione pretii veniat pecunia numerata, tamen quicquid solutum est pro pecunia emptionis tempore largè pro pretio accipitur. *Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 14. num. 4. 1.* Si autem emptor perfecta venditione auget pretium agnatus, vel vicinus, aut consors ad illud augmentum deponendum non tenetur, quia fuit factum in fraudem not. *Ferron. in consuet. Burdeg. tit. retractus. §. 1. ad finem, & Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 18. q. 2. num. 19. cum seq.* nisi fuerit venditor læsus ultra dimidiam justi pretii. *Boer. suis comment. titu. des costumes, de Tours. titu. 10. retract. art. 1. q. 1. 1.* Sed pretium verum si ignoret agnatus, vel propinquus, & dubitet quid agendum? licet videatur excusandus à lapsu temporis. *l. 2. §. non solum. ff. ad Senat. Consul. Tertull.* tamen in constitutione, aut consuetudine cum sit strictè interpretanda, cautius est, ut retrahere volens solvat totum pretium in instrumento compræhensum, cum protestatione repetendi id quod reperietur ex exitu causæ solutum ultra verum pretium, ut ex doctrina *Tiraq. in retrac. consang. §. 4. glo. 1. num. 4.* & pecunia est numeranda, coram testibus tempore depositi, & quidem integrè alias non sufficit, quia paria sunt non facere, & illegitimè facere. *l. quoties ff. qui satisd. cog.* & est cavendum, ut etiam citatio nisi probetur, vel nisi de ea constet in actis nunquam præsumitur, ut affirmat *Rolan. à Valle consi. 67. in fin. vol. 1. ex tex. in c. senior, ubi Doct. de re jud. & Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9. num. 18.* Depositum autem hoc cum fiat judicis autoritate non potest repeti, nisi finita lite retractus, ut tradit *Tiraq. de retrac. convent. §. 4. glo. 9. num. 2.* qui subdit ibi *num. 5.* quod finita lite potest reddi filiosam, etiam servo, vel monacho, sine consensu Abbatis patris, vel Domini, vel alterius administratoris, at cum sit depositum sine Judicis interventu, debet fieri in loco publico, alias non va-

let, etiam penes mercatorem *Tiraq. de retr. consang. §. 4. glo. 7. nu. 11. & 12.* Sed potest fieri etiam per tertiam singularem personam Judicis autoritate, ut ibidem *num. 3.* & debet per Judicem depositarius nominari, & eligi. *Rol. à Valle consi. 63. num. 34. vol. 1. Menoch. de arb. Jud. lib. 2. cent. 3. casu 232. num. 3. Pappo. suis commen. tit. de retrac. §. 444.* & cum apparet in contractu emptionis de parte pretii numerata, & parte per confessionem, an ea subsistat, & deponenda etiam sit, de qua extet confessio, Judicis partes, & arbitrium versabuntur ex conjecturis. *l. dolum. C. de dolo, arg. l. ult. C. de contra. empt. & §. pretium. Instit. de empt. & vend. & l. si fundum. ff. mand.* & est sciendum, quod pretii non vera declaratio facta non habet plus virium, quam si nullum omnino pretium declaratur. *arg. l. cum, qui. §. cum igitur. ff. de in diem adiec. & l. licet. §. non videbitur in fine. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. sol.* nam licet verum sit, quod in omnibus calibus, in quibus vendere quis compellitur regulariter in primis, & pretium persolvendum sit. *glo. in l. 1. ver. necessitatem. C. de coram. ser. manu. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt.* nec sufficiat dare fidejussores aut pignora, quia id non est solvere. *l. 4. §. ait prator. ff. de re jud.* tamen si de majori pretio emptor, & venditor inter se colludunt id non est attendendum, sed hoc cum fraus est detecta locum habebit. Depositum autem licet depositarius possit cogi per Judicem suscipere, tamen id est intelligendum sine ullo ejus damno, aut impensa. *Tiraq. de retrac. convent. §. 4. glo. 7. nu. 3.* & de hoc loquitur *Cassan. in consuet. Burgun. tit. de retr. §. 1. in ver. auvendam in princ. Gerard. Bagoil. in sua disput. retractus, per l. cum qui decem. ff. de solut. & quidam. ff. si cert. pet. Boer. decis. 124. num. 24. cum multis seq. & in hoc vide glo. in l. 2. n. 6. & ibi Cyn. Alber. Bald. Ang. Sal. & Jaf. C. de jure emphyt. & non solum pretii depositum faciendum est, sed & expressè requisitio est facienda, ut consanguineus, vel vicinus, aut consors admittatur ad retractum, ut per *Alex. consi. 138. col. 2. lib. 7.* & debet etiam dubita solemnitas in tempore observari. *l. si bonam. C. de administratione tut. ad hoc vide Bal. in c. 1. col. 2. in prin. tit. si de feu. vof. absque aliquo* **11** *interpellat.* & cum adversarius non potest repeteri sufficit protestari coram Judice. *l. in contract. §. in omni. C. de non numer. pec. l. & si creditori in fin. C. de usur.* & si sumus in retractu conventionali, & vellet venditor pro retractu depositum facere, fraudem effugere debet, ne pacto inito cum emptore falsi specie, se tueri velit, cum illud pactum **12** *intercessit revendendi, ita tamen, ut non possit per alium redimere, sed per se ipsum, nec alii eam facultatem redimendi cedere, quia contractus ex conventionem legem accipiunt. l. 1. §. si convenerit. ff. de pos. Guido Pap. consil. 181. Hier. Cogn. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vend.* Quid autem si sumus in cessionario, quid servandum est. dic, non valere oblationem, & requisitionem factam non ostenso instrumento. *Tiraq. de retrac. consang. §. 26. glo. 3. num. 44.* Quid autem si quis obtulerit proximior justum pretium pro retractu, an alius deinde majus pretium offerens admittatur? dic minime admitti, quia is tanquam animosus non auditur. *arg. l. 1. ubi Bart. C. de metall. lib. 11. idque probat Imoh. in l. qui Roma. §. soberedes ff. de verbo. oblig.**

oblig. & Franc. Ripa in l. 1. ff. de priv. cred. l. precis. ff. ad l. Falcid. l. si servus. ad l. Aquil. Justum autem pretium indistinctè cautum est, offerri, & ideo petitur exhiberi instrumentum pro deposito, ut p: 15 Ferron. in consuet. Burdeg. §. 15. at si non est in venditione expressum pretium retrahens non tenetur stare assertioni partium, circa ipsum pretium, sed arbitrio Judicis id omne relinquatur. Tiraq. de retrac. consang. §. 2. glo. 1. num. 25. cum duobus seq. & ad finem tit. q. 18. num. 87. cum seq. maxima num. 89. Menoch. de arbitrar. jud. quæ est lib. 2. cent. 2. casu 143. cum seq. & in extimatione faciendâ debent inspici redditus, non valor rei venditæ: Alber. tract. stat. lib. 1. q. 112. Bursat. confi. 84. num. 116. in venditione autem facta si ultra 17 pretium sit aliquid mutuatum venditori per emptorem contemplatione venditionis refundendum est per retrahentem, tanquàm sit pars pretii venditionis, ut latè per Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 18. num. 69. cum tribus seq. non autem retrahit proximè à secundo emptore rem inspecto eo pretio, quo ei vendita fuit, sed quo emit primus emptor facit tex. in l. postliminium, §. si is qui emet. ff. de capt.

S U M M A R I U M.

- 1 **M**ajor, qui suscepit depositum: an restituatur in integrum.
- 2 **M**inorei an retrahant sine curatore, & quid in procuratore?
- 3 **M**inores an teneantur ad retractum?
- 4 **T**empus retrahendi an currat ignorantibus?
- 5 **D**enunciatio facta uni ex pluribus tutoribus an sufficiat.
- 6 **H**ereditas iacenti sasis est denunciare.
- 7 **T**utore vendente bona ex pacto testatoris, cautius est, ut interveniat decretum Curie propter solutionem.
- 8 **R**estitutio an competat minoribus ex hac constitutione, & ad quod tempus.

Ejusdem Authoris in §. verum
Animadversiones.

Supra locuti fuimus de oblatione, ac deposito faciendo pro retractu, nunc quoque materiam hujus §. superiori rectè annexam tractantes, quæramus in primis, an minor qui repetiit depositum, quo casu censetur renuntiare retractui beneficio restitutionis in integrum, possit admitti ad retractum? Ferron. tradit non posse admitti in consuetu. Burdeg. tit. retractus. §. 32. vers. addamus minorem. Tiraq. de retrac. convent. §. 4. glo. 10. num. 3. ad finem. An autem pupillus solus sine tutore major infante, & adultus sine curatore possint retrahere? dic posse per Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 12. num. 25., & 26. tanto magis si carent tutore, ut ibi procuratorio autem nomine alterius si quis retrahere velit tenetur exhibere mandatum. not. Tiraq. de retrac. consang. §. 1. glo. 9. num. 25. cum seq. & num. 261. & 264. tamen sine mandato admittitur maritus nomine uxoris, ut de hoc in rub. supra propè finem, nisi eam expulisset sine causa. Ferron. in consuet. Burdeg. tit. de retr. §. 23. vers. sed quid si expuleris, quid si emptor fuit pupillus, vel mi-

nor rei subjectæ retractui, an teneatur revendere consanguineo venditoris, offerenti pretium, vel curatores teneantur admittere retractum, tenentur per tex. in l. si sine §. Lucius. ff. de administ. tuto. ex quo not. Bart. consuetudinem rem respicientem ligare etiam minores; an liget absentes? traditur in hoc tex. hujus §. & quis absens, vel præsens dicatur, habetur per Scribentes. ff. de verb. sign. l. absentem, & l. ult. C. de tempor. præscrip. & in §. 1. Instis. de usucap. ubi Faber, Aret. & alii. An 4 ignorantibus currat hoc tempus constitutionis, vel consuetudinatum, vel à tempore tantum scientiæ? satis intelligi potest ex iis quæ supra §. præced. scripsimus, & de hac materia vide etiam Boer. decis. 112. per totum. Bar. in l. 1. §. si quis autem. num. 2. ff. de itin. actumq; privato. Doct. in l. 1. & in l. quandiu. C. qui admitti, sed communis tamen opinio est, ut currat præscriptio contra ignorantes à tempore veræ traditionis rei traditæ, licet ex causa in integrum restitui possint. Boer. d. decis. 112. num. 7. cum seq. & quod ignorantia sit justa causa restitutionis in integr. vide tex. in l. Attilicinus. ff. de servit. rust. præd. glo. in l. Acmilus. ff. de minor. glo. in l. si partem. §. 1. ff. quemad. servit. amitt. ver. utendo, & in l. 1. in ver. estimabunt. C. de patr. potest. Bald. in l. 1. nu. 24. C. qui admitti, Anch. confi. 70. num. 3. Curt. Sen. conf. 82. num. 2. & quod non currat ignorantibus tempus retractus ultra hanc constitutionem, ubi id apertè disponitur, facit etiam tex. in c. Titius, ibi vel annum, ex quo sciavit, & ibi Alvar. si de feu. fuer. contr. inter domin. & agnat. & glo. in c. quàm sit in ver. distuleris. §. electus de elect. in 6. c. porro. ver. ex quo sciveris tit. qu. al. olim feu. pos. alien. sed statutum potest disponere, ut tempus ignorantibus currat. l. quicumque. C. qui admitti, & in retractu Agid. Beliamera in c. constitutus col. 12. de restit. in integr. præsertim cum est tempus statutum, in favorem alicujus. c. statutum. & ibi glo. in ver. numerandum, de præben. in 6. maxime si esset ignorantia affectata, quæ nunquam prodest. l. qui contra. C. de incest. nup. c. inhibito. §. si quis vero, ibi affectatores ignorantie de claud. despons. & c. 2. de tempor. ordin. in 6. si tamen per dolum, vel factum adversarii quis ignoraverit tempus non currit. l. 1. §. si reus. ff. de eo per quem factum erit. l. ult. §. sed & si eod. tit. l. qui cum tutoribus §. qui per fallaciam. ff. de transact. nec currit etiam tempus, si contractus simulatus fuit. Ferro. in consuet. Burdeg. situ. retract. §. 15. col. 2. & solet succurri iis, quibus tempus ex ignorantia lapsus est, ex clausula generali, si qua mihi justa causa videbitur, & cæt. Bar. Ang. Alex. & alii in l. 1. §. si quis vitem, ff. de itin. actumq; priv. etiam in præscriptione longissimi temporis. glof. in l. sicut. ver. militia. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Afflict. decis. 37. ubi dicit ita in post centum annos, ut ibi, sed quod non datur restitutio in integr. quia certant de lucro captando, ubi ea denegatur, per tex. in l. si quis in gravi. §. verum, & ibi Bar. ff. ad Senat. conf. Sylla. Contra minores autem currere tempus regulariter non solet. l. ult. C. in quib. cau. in integr. restit. non est necess. & minori plus favet. quam absenti. l. in causa l. 2. §. ult. ff. de minor. plus etiam quam ignorantibus quando illa ignorantia est crassa, & supina, quæ non attenditur, sed habetur pro scientia, etiam in pœnalibus, & statutis, glof.

glos. in clem. 1. ver. scienter de consang. & affin. in minore autem solet dari etiam in retractu restitutio in integrum. c. constitutus, & ibi scribes de restit. in integr. & hoc quidem non solum in retractu consuetudinario, sed etiam ex constitutionibus, cum tria sint, quæ in hoc æquiparentur, quantum ad effectum, pactum, lex, consuetudo. Accurf. in rub. C. de decr. Decurionum, per l. fi. C. de fideiuss. & si pupillus, vel infans, non habet tutorem, non currit interim tempus, sed Judex adendus est juxta l. ut perfectius. C. de ann. except. juxta tradita per Tiraque. de retrac. consang. §. 1. ver. accepteur glo. 13. nu. 21. & ibi num. 22. quod obligatio hæc potest fieri soli tutori pupilli, ut cæteræ denunciationes. l. Acilius in prin. ff. de min. ibi denunciationibus, ut pretium solveretur, tutoribusque sæpè datis, & idem in adulto, & curatore dicitur num. 23. & an ex multis tutoribus infantis, vel furiosi uni tantum, denunciari possit? Idem Tiraque. ibi num. 27. & quod si uni ex pluribus administratione tantum sit concessa, ei tantum denunciandum sit, ibidem tradit. l. & si pluribus ff. de adm. min. us., & si mortuus est emptor, hæreditasque jacens sit, sine curatore, quod sufficit hæreditati jacenti denunciare, ut ibidem per eum num. 37. Est autem sciendum circa minores, quod si pactus venditori fuit defunctus pro retractu convento. otali, nempe de revendendo rem emptam soluto pretio, non opus est tutori postea revendenti nomine filiorum pupillorum ipsius, decreto Curie. l. 1. C. quando decr. opus non est, sed cautius est, ut interveniat ne detur ipsis hæredibus remedium adversus solutionem. Vincen. de Franch. decis. 206. num. 23. & 24. Quantum autem ad id, quod pertinet ad restitutionem faciendam, vel non, minorum, ex hac constit. vide hic à me dicta. num. 61. & pro eo quod non concedatur, facit optimè l. quicumque. C. de jure hasta fisc. lib. 10. & in Gallia vi consuetudinis retractus, dicit etiam Tiraque. minori currere tempus sine spe restitutionis de retrac. consang. §. 35. ver. mineus glo. 2. nu. 3. licet de jure communi restituuntur d. c. constitutus de restit. in integr. Guid. Pap. Decis. Delph. 31. & decis. 157. & Boer. decis. 140. & hanc sententiam amplectitur Ball. in tracta. prot. homis. in constit. sancimus. col. 3. ver. sed quaero, dic hæc constitutio Affl. in tract. protom. in verb. ut intra 30. dies, cogita, quia articulus non est sine magna ambiguitate, sed contra minorem facit, quia non ita facile restituuntur minores ad lucrum captandum, prout ad damnum vitandum. Bar. in letiam, la 2. ff. de minor. prout in fœminis etiam ita distinguitur. l. quamvis, & l. ult. C. de jur. & facti ignor. & l. error. ff. cod. præsertim minor non restituitur ad lucrum odiosum. l. auxilium ff. de minoribus, & idem in Ecclesia glos. in clem. 2. in ver. graviora in fine, de procurat. & si esset restituendus, vide Afflic. in constit. Regni minorum in prin. nota. non solum pro minoribus interveniunt tutores, & curatores, sed & pro majoribus procuratores, ita, ut si procurator admittat ad retractum proximiorum, præsentem Domino, & tacente, ipsi præjudicet, quia cum aliquis scit alium gerere actum, qui eo invito geri non potest, nec ei contradicit, videtur actui consentire. l. ult. ff. quod cum eo, & not. gl. in c. is qui tacet de reg. jur. in 6.

S U M M A R I U M.

- 1 **T** Empus retractus à quo die currat.
- 2 Tempus retractus an produci, vel minui possit.
- 3 Residuum temporis quomodo currat remotiori.
- 4 Impense necessaria, & utiles à retrahente sunt reficienda.
- 5 Cautela pro proximiorum, ne teneatur pro impensis.
- 6 Mulieres, rusticæ, aut milites si legitime non faciunt depositum, non excusantur.
- 7 Tutores circa tempora retractus non vigilantes quomodo puniantur.
- 8 Restitutio minoribus pro retractu, quomodo competat.
- 9 Scientia tutoris, scientia pupilli, & an ex ignorantia detur restitutio.
- 10 Excommunicatus, bannitus, filius ingratus an sint capaces retractus.
- 11 Retractus aliquando pendet ex voluntate Domini directi requisiti.
- 12 Retractus cessat inter consortes, si res communis non durat.
- 13 Fructus restituendi sunt retrahenti.

Ejusdem Authoris in §. & licet animadversiones.

Cum notissimum sit terminum legis esse peremptorium, ut supra §. præcedenti in princ. à me dictam est, & id patet ex text. etiam in l. mancipiorum, ff. de opt. leg. & cap. pia de except. lib. 6. & retractus tempus, secundum nostram constitutionem currere à die scientiæ, cum is, qui ignorat, non possit experiri ff. de calum. l. annus, c. quia diversitatem, in fine de concess. præb. computandum rectè est à die denunciationis, sive alienationis factæ, non includendo tamen illum diem denunciationis, l. 1. ubi Alex. Cyn. & Fulgo. & Jaf. ff. si quis caut. glo. in l. ubi lex, ff. de reg. jur. & in c. quisquis in ver. ex co. 4. q. 4. §. glo. Innoc. Goffred. Phil. & Hostien. in cap. super eo de appellat. & est sciendum tempora à lege, vel statuto, sive ministerio Iudicis præfixita, sine partium consensu, in ipsorum præjudicium, nec produci, nec minui posse, l. si vero solum in fin. in autb. de nupt. Alber. in l. in Senatus consulto, §. ult. nu. 2. ff. ad Senat. usc. Turpil. ut etiam tradunt Scribentes in tempore retrahendi statuto Domino in alienatione rei emphyteotice, quod est duorum mensium in l. ult. C. de jur. emphyt. & rei feudalis, quod est anni in cap. §. porro, qual. olim feud. pot. alien. sed est advertendum, quod si remotior agnatus, vel vicinus requisierit agnatum, vel vicinum, proximiorum in tempore retrahendi, ut declaret animum suum, ut velit redimere qui recusaverit, non currit tempus ab initio isti remotiori, sed residuum temporis, Casan. in consuet. Burg. de retract. §. 2. per l. fi. C. qui admitti, sed tutius est, ut remotior faciat obligationem in tempore, ut admittatur ad retractum, ut per eundem ibi, sed an apud nos supervacaneum sit quaerere, cum pro cursu temporis denuntiatio necessaria sit, vide quæ latè supra §. in primis scripsimus, attendendo tamen semper circa pretium, quantitatem primæ venditionis, sive ea aucta, sive inde per alios emptores diminuta sit. Pappo. suis comment. in retract. §. 461. Tiraque. de retract. consang. §. 12. glo. 1. nu. 6. & 15. cum tribus seq. dum:

modo illa certa, & integra sit, quia particularis solutio tanquam incommoda, & damnosa non sufficit, ut ex iis, quæ in eodem §. *in primis dicta sunt*, satis apparere potest, *l. quidam existimaverunt*, ff. *si cert. pet. l. 3. ff. fam. hercis. l. cum bi. §. causa. fr. ff. de transact. gl. ibidetur in ver. & minutatim una etiam cum pretio sumptuum, & expensarum tempore contractus factarum, l. intra utile, §. fin. ff. de minor. impense necessaria, & utiles reficiendæ sunt, ut hic scribitur, secus de delictis, *l. sine. §. interposito, cum §. seq. ff. de admin. & per sat. l. si servus, ff. de pign. act. Tiraq. de retractu conventionali, §. 7. glo. 1. nu. 3. & cautela est, ut retrahere volens denunciaret tempore, nec in re emptam expensam ullam faciat, quoniam ipse retrahere intendit, nec excusantur mulieres, rustici, aut milites, si minus legitime faciant hoc depositum. Tiraq. de retr. conventio, §. 4. glo. 7. nu. 13. cum seq. ut etiam non possunt se juvare beneficio restitutionis in integrum, quod peritiores non potuerint consulere, ut ibi per eum nu. 18. cum seq. usque ad finem, quod si tutores, & curatores circa tempora in retractu non vigilant, & inde quid damni minoribus oriatur, vel etiam si procuratores, vel defensores sua negligentia id accidere contemnant, poena de qua in hoc §. *plectuntur, qui §. accommodat superiori annectitur*, ubi de minore atque de absente mentio facta est, quibus tutores, & reliqui supra mentionati consulere debent, alias ipsi damnum sublineant, & quidem intelligendum hoc est, ita si pecunia extabat, eorum verba enim civiliter intelligenda sunt, *l. si cui simplici usu*, ff. *de servit. sicuti cum aliter dicimus, quod tenetur tutor convertere pecuniam pupillarem in emptionem prædiorum venialium, Barto. in l. tutor, qui repertorium, §. si post. ff. de administ. tut. Deci. consil. 175. col. 1. & 192. vol. 2.* tamen id intelligitur, si constat pecuniam fuisse sufficientem ad emptionem illorum, *Paul. de Cast. consil. 140. col. fin. vers. super quinto. Dec. consil. 172. in fine.* Quantum autem ad id, quod posset queri an daretur restitutio in integrum ipsis minoribus ex eo, quod retractus beneficiorum jure debitum non fuerint assumpti faciunt ea multo, qua ea in re à me precedenti. §. *scripta fuerant*; præterea, & dicendum quod cum hic ipsis expressa sanctione subveniatur, aliud querendum non sit, quoniam restitutio in integrum non datur, ubi potest competere remedium ordinarium *glo. Bar. Bald. in l. 1. C. si advers. ff. sc. alias equidem solet dici, quod proximior si fuit absens, vel infans, vel in utero, & sic legitime impeditus, si præveniatur in offerendo, vel retrahendo, cessante legitimo impedimento debere admitti, & restitui in integrum ad retractum per *tex. in l. si quis militi, §. 1. ff. ex quibus causis major. nos. etiam gl. in l. sepulchri ff. de sepulch. via.* Sed insurgit dubitatio, quoniam scientia tutoris sufficit, ut minoris ex capite ignorantie restitutioni in integrum non sit locus, & scientia tutoris habetur pro scientia pupilli, *l. si legati, cum l. §. ubi Doct. ff. de verbor. obli.* Et in hanc opinionem amplèctitur *Natta consil. 492. nu. 6. Aie. consil. 133. nu. 1. Bero. 121. nu. 19.* ubi dicit communem, & *consil. 122. nu. 3. lib. 3. præsertim si potest minor habere recursum contra tutorem, l. properandum, §. fin. vero. C. de jud. & ita in terminis retractus convent. placuit Tiraq. de retract. conven. glo. 2. §. 1. nu. 55. per gl. sing. in l. si cura militaribus, C.****

*de rest. mil. Bart. in l. si infanti, C. de jur. deliber. quæ ibi Doct. communiter sequuntur, alias an ex ignorantia detur restitutio, vide latius decis. 203. fere per totum, & Ursill. ad Affi. decis. 37. ultra ea, quæ superiori §. scripsimus, præterea est sciendum, quod non solum hæc considerentur, sed etiam hoc, an retrahere volens, sit incapax retractus, puta excommunicatus, secundum veriore, & communior opinionem. Tiraq. de retract. consang. §. 1. gl. 9. num. 27. cum seq. vel bannitus perpetuo, aut qui condemnatus fuit ad mortem naturalem, & non appellavit, quia est incapax contractuum, *Boer. in aut. sed hodie, C. de donat. inter vir. & uxor. at condemnatus ad mortem naturalem, vel civilem pendente appellatione potest retrahere, arg. tex. in l. si quis filio exheredato. §. id quoque ff. de injusto ruptestam. & idem si non erat appellatum, sed erat tempus appellandi, arg. glo. in l. ex judiciorum, ff. de accusat. filius etiam ingratus, quantum ad rem à patre alienatam, aut alius agnatus, ob injurias in vendentem, vel alienantem, de quibus hic latius, & per Affi. in hac constitutione §. 3. nu. 2. 3. & 4. & Tiraq. de retrac. consang. §. 1. gl. 8. nu. 49.* aliquando pendet locus retractus, ex voluntate requisiti, puta si in venditione facienda rei emphyteoticæ, fuerit infra tempus duorum mensium, juxta *l. ult. C. de jure emphyt. requisitus Dominus directus an velit eam emere, & sic præferri is, qui responsum dederit, se velle expectare per spatium duorum mensium ad deliberandum interim jus retractus est in suspensio, quod eo recusante emere alii competeret, sed potest dominus gaudere, ut expectetur per id temporis, nec ita respondendo sibi præjudicat in jure prælationis, qui si noluerit præferri, vel consenserit alienationi habet locum retractus, *Napod. in consuet. Neap. de jure congrui ver. alicujus nu. 34. Alber. Bar. & Bal. in l. Imperator, in fine ff. de pact. Tiraq. de retr. consang. §. 2.2. glo. unum. 3. & 4.* aliquando deficit jus retractus causa deficiente, ut inter consortes, inter quos ut habeat locum retractus, debet adhuc durare res communis pro indiviso inter socios, nam si divisa fuit amplius non dicuntur consortes, *l. magis puto, §. communia, ff. de reb. eo. hisce verbis communia prædia accipere debemus, si pro indiviso communia sunt, l. 1. & per totum, ff. de commu. divid. l. 1. C. de commu. re alien. & procedit *tex. ob communionem*, etiam si quis in re minimam partem habeat, *l. un. §. bis itaq; C. de commu. ser. moam.* ubi habet locum, si habeat minimam partem in eo. ignorandum autem non est, quod si quis infra tempus retrahendi percepit fructus maturos fundi retrahenti tenetur illos restituere, ex multis quæ allegat *Anto. Gomez. in l. tauri in l. 70. nu. 29.* quia debet fieri plena restitutio, quæ intelligitur cum fructibus perceptis, *arg. tex. in l. restituere, ff. de verb. sig. & l. si. §. si. cod. titu.* & quia reperitur consanguineus in omni jure venditoris, ut ibi.***

S U M M A R I U M.

- 1 **D**E emphyteosi cum pacto liberandi in pecunia, an habeat locum retractus.
- 2 De permutatione, vel donatione dolosa.
- 3 Hodie emo, cras dono.
- 4 Locatio ad locum tempus dicitur venditio, & an & quan.

- & quando sit locus retractui.
- 5 *Legis beneficio frui non debes, qui in legem committit.*
 - 6 *Contractus duo si modico intervallo inter se celebrantur, quomodo censeantur.*
 - 7 *Retractus cur non obtineat in donatione, & permutatione.*
 - 8 *Simulatio presumitur, cum res permutata statim permutanti retrovenditur.*
 - 9 *Filiæ constituens futuram dotem in re empto, & tanquam Pater possidens, an cessare faciat retractum.*
 - 10 *In transactione quando competat retractus.*
 - 11 *Donator omnium bonorum, tantum jus luendi cedit.*

Ejusdem Authoris in §. Causa verò dotis
Animadversiones.

E Numerantur hic plures casus, ubi locum retractus, non habet ex multis consuetudinibus, etiam emphyteusis adderetur, in quo contractu non habet locum retractus, ut etiam consuetudine *Neap.* ut testatur *Afflic. decis. 72. in princ.* Sed ubi ea consuetudo sic viget contra dispositionem hujus constitutionis supra in princ. & ibi diximus, est videndum an sit initus ille contractus cum pacto liberandi, siue affrancandi, ut dicitur, nam tunc est similis venditioni. *Didac. var. resol. cap. 11. nu. 3. vers. ego vero lib. 3.* & tunc etiam in emphyteusi habet locum retractus, si fiat in fraudem, ut per *Boer. suis comment. sub retr. §. 2. vers. sed quid si res datur,* & de hoc est species facti proposita ab *Afflic. ead. decis. 72.* ubi opponebatur de simulatione contractus ad fraudandum ipsum retractum, cū verè fuisset venditio, & primo, quòd plus erat in quantitate, quàm in specie, secundo, quia deponebatur de simulatione per testes, tertio quia intra breve tempus fuit facta liberatio, siue affrancatio, ut dicitur, iuxta pactum appositum, ubi vide, & quòd subditur ab eodem *Afflic. nu. 9.* ibidem, quòd ubi pretium intervenit, dicitur emptio, & venditio juxta dictum *glo. in l. si. C. de præd. curial. lib. 10.* & *Bal. in lex convent. C. de pact. & in l. cum dotem. C. de jar. dot.* & *Vrsil. in eadem decis. nu. 1.* ad corroboracionem opinionis *Afflic.* adducit autoritatem *Alexan. consil. 120.* vilis narratis *vers. pro hoc facit vol. 3.* dicētis, quòd si emphyteuta donat jus suum, & donatarius pro donatione promittat centum, non donatio est, sed emptio, & idem in *consil. 63. vol. 7.* & *Hypopol. sing. 105.* ubi affirmat, quòd ubi pretium est, ibi est emptio, & Decisionem bis factam in *Sacr. Reg. Conf.* concludens quòd non habeat locum jus retractus in contractu emphyteotico, quando res fuit data emphyteosim, sine potestate affrāgādi in pecunia pro maiori parte à principio. Quid in permutatione, vel donatione, cum fraus, ac simulatio intervenit? quod non habeatur ratio cōtractus ipsius permutationis, vel donationis, sed quòd consideretur veritas, ut sit locus retractui, ex iis quæ infra dicentur, apparebit, & quidem re ipsa, hoc anno species, ejusmodi mihi proposita fuit ab acutissimo, atque eruditissimo juvene Antonio Aquino, Melogria V. I. D. ut in ea sententiam meam dicerem, quæ ad hoc controversiæ genus pertinet, Titius fundum Cornelianum,

& Proculcianum vānalem habens, & ipsis propinquum Mævium non solum finitimum, sed etiam ejus consanguineum, qui tamen malebat gratificari, & vendere fundum Cornelianum Caio, non vicino, nec consanguineo, tamen exoptanti, & Proculcianum Sempronio, itidem illum acquirere ex petenti, unā cum eis pro subterfugio retractus, accessu ad binos Iurisperitos facto, eos consuluit, responsumque accepit, ut is venderet pro pretio N. fundum Proculcianum Caio, & fundum Cornelianum Sempronio pro pretio N. qui deinde invicem permutarent in pretio tacitè inter eos, quo alter fundus altero potior esset, concordēs, & ita voti compotes futuri erant, & uterque optatum fundum ex permutatione erat habiturus, nec retractus molestiā accepturus, paruerunt, & res sic acta est, rē audita Mævius commotionibus excommunicationum præmissis detexit, non solum testificatione ipsorum Iurisperitorum, sed etiam confessione partium revera fuisse tractatam venditionem, pretium intervenisse, & contractus pro contractu factam commutationem fuisse, convenit emptores, seu permutatores in iudicio sententiam tandem servatis servandis in sui favorem tulit, & in causa appellationis ea in Regia Audientia, tum etiam itante alia appellatione confirmata fuit in Mag. Cur. Vicariæ, sed parte adversa ad *Sacr. Conf.* confugiente, ea revocata est, ab ea pronuntiatione fuit reclamatum. Dicebam ego simulationem, fraudemque contractus pro evitando retractum apertissimè patere, etiam ex oris proprii partium confessione, qua probatione nulla maior reperiri potest. *Loum te, la 2.* cum concordant. *C. de trans. attendendumque esse, quod principaliter actum est, l. semper in stipulationibus. ff. de reg. jur. so. to tit. C. plus valere quod agitur,* quàm quod simulate concipitur, *l. quamvis, & l. multum, C. si quis alteri,* vel sibi, cum quo consentit, & allegat *Affl. in materia retractus loquens,* & de specie contractus venditionis ad speciem redactæ contractus emphyteusis in *d. decis. 72. ad finem,* quia ut ipse ibidem tradit ex iuribus per *Alexan. allegatis consil. 83. in 3. col. in 2. vol.* per nuncupationem contrahentium veritas ipsius contractus mutari non potest, nec debet via fraudibus aperiri, *l. in fundo. ff. de rei vendic. c. sedes de rescriptis.* & fraudes colliguntur ex mendaciis, quibus qui utitur filius est Diaboli, inquit *tex. in c. cavere, 22. qu. 5.* ubi etiam, quod mentitur quis dupliciter verbo, & opere, & ex mendacio commodum quis reportare non debet, *l. si quis affirmaverit, ff. de dolo. l. quæ omnia, §. sed & si. ff. de procur. & irans etiam hic presumebatur ex actu clam facto, l. si. D. de ritu nup. l. non existimo, cum similibus, D. de administr. tut.* Item ex interposita persona in venditione, quæ non rem illam, sed altera studebat habere, *Bar. in l. si pupillus. §. fin. D. de aut. tut. præterea effectus est inspiciendus, l. non testamentum, C. de testam. l. Gallus, §. ejus D. de lib. & postb.* Tu si liceret evitare retractum de specie ad speciem contractus, consuetudines, constitutionesque super retractu, velut palca essent, & illis non magis quam vento fideremus, quas valere, ex allegatis per me animadversionibus meis supra in rubric. propè finem, patet, nec ad rem pertinet, quod dici solet hodie emō, eras dono, aut permuto, de quo à me scribitur in hoc §. quod & in ore non lo-

solum Jureconsultorum, sed abjecti etiam cujusvis caudidici frequentissime esse solet, quoniam ut cetera omittam, & præsertim quæ in contrarium adducuntur, tamen dico quod multis casibus hallucinantur, utentes eo dicto tanquam Delphico gladio, quia non animadvertunt non esse dicendum, hodie emo, cras dono. Sed hodie emo hodie dono, & ut verius simulatè dono, nam antequam perficiant contractum venditionis, concludunt super donatione, non verè, sed commentitiè, pro fraude excogitata, quasi clavum, clave trudere velint, licet vendendi, emendique principalis finis sit, qui attenditur, *Item non novam, C. de jud. l. verum, la 2. D. de furt. nec hoc defensionis genere utantur, quod jus retractus jure communi adversetur, juxta magis communem Doct. opinionem in l. dudum, C. de contraben. empt. & proinde tanquam odiosum subtiliter non sit attendendum, quia & si illud verum esset, quod tamen controversiam maximam patitur, satis præcitato loco docui multas consuetudinesque contra jus eommune esse, quæ tamen servandæ sunt, ex pluribus ibi allegatis, & totum hoc unde moti fuerunt, qui voluerunt cessare retractum, si hodie emo cras dono, inde nascitur, quod res perplexè fuit interpretata, quare difficultatem ut tollam, scrupulumque omnem dico fortasse posse concedi, ut hoc verum esset cessare retractum si hodie emo, cras permuto, aut dono, licet plures contrarium senserint sequenti §. diximus, sed cardo totius hujus rei vertitur in hoc, quia aliud est dicere simpliciter dono, aliud cum adjuncto, vel ut logici dicunt, secundum quid, puta est differentia, cum dicitur homo, & cum profertur cum adjuncto, & dicitur homo mortuus toto tit. D. de donat. conjuncto tit. de donat. causa mortis, de donat. qua sub modo, & causa, Idem cum dico simpliciter servitutem cum adiicio servitutem urb. vel servitutem rusticorum prædiorum, & toto tit. D. de servi. & tit. ff. de servi. rust. & tit. de servi. præd. urb. modo ad rem proprius accedens, colligo verum esse posse, hodie emo, cras dono, si in puris terminis mere, & simplicis donationis loquimur, si *Napod. Aff. opinionem accedere volumus, de quibus infra §. subseq. quam tamen reprehendit cons. Burg. de retr. §. 2. Casan. at si cum hac adjectione, & qualitate hodie emo, & cras simulate, aut dolosè dono, id minimè procedit, quoniam quæ dolo malo gesta sunt, leges infirmant, l. eleganter, ff. de dolo, & dolo dicitur esse delictum, ut est *tex. in l. i. juncta glo. parvula in ver. crimine, ff. de fidejuss. tut. quam ibi expressè not. Bar. ad hoc idem Barto. in l. i. §. si apud servum, D. de pos. tex. in litem exigit, ff. de dolo, & propriè, & verè dolo malus est, cum aliud agitur, aliud simulatur, ut sunt hæc verba *tex. in l. i. §. i. ff. de dolo, quo dolo fieri non debet, ut dolosis, malitia sit lucrosa, & aliis simplicitas damnosa, eadem l. i. in princ. & cum interverit præcium, & tractatus de mutando contractu est vera emptio, quæ non potest auferre per talem mutationem jus retractus, l. nemo potest ff. de reg. jur. l. cordonem, ff. de oper. libert. Facit in sim. li. quod tradit *Decius cons. 204. in causa Reverendissimi, quod locatio facta ad decennium, & ita ad longum tempus dicitur alienatio, & venditio, prout etiam de locatione facta ad vitam alicujus, attenditur igitur effectus, & ideo asserit *Orsilus, Dec. Aff. 72. nu. 9. quod si in locatione ad******

longum tempus est solvendum pretium singulis annis non habet locum Jus congruum, quia est propria locatio, non loquitur autem secundum hanc constitutionem, sed aliam consuetudinem, qua cessare retractus secus si in unico pretio solutio fieri debeat, quia est venditio, & locus est retractui, & adducit etiam auctoritatem *Berri dec. 144. dicentis quod quando res est partim vendita, partim donata præsumitur fraus, & ea quæ congerit *Tiraq. de retrac. consang. §. 30. glo. 1. quod attendatur veritas, & non verba, & *Andrea de Iser. in c. i. donare nu. 8. in addis. quædicer olim seu. alien. pot. & quod factum superveniens, sive actus non impediatur. probat *tex. in l. non omne ff. de statu lib. & *tex. ad hoc secundum *Burt. ibi, & modernos sing. in l. is qui suis §. si ab ignoro, ff. de manum. ut etiam testatur *Franc. Aret. in l. qui aliena, ff. de acq. hered. ubi probatur, quod actibus sequentibus non afferitur robur iis, quorum principium ob alium finem captum fuit, adde etiam, quod cum principalis causa non subsistat, id est principalis actus super consensu rei, precii, & consensus, ubi est perfecta emptio, & venditio toto tit. *Instit. de empt. & vendit. ad tollendum jus retractus in venditione, ut supra in initio hujus Contract. locum habentes, nec ea, quæ inde sequuntur, *l. cum principalis, ff. de reg. jur. H. s. accedere debere, quod cum retractus consuetudo vigeat non solum apud Italos, Gallos, Germanos, & Hispanos, se, & ubique frè gentium, ut supra de hoc latè in rubr. dictum est, & ad ipsum impedimentum versutia mortalium insuetis modis uti experint, novo adversus eos remedio opus est, arg. *l. manumissiones, ff. de just. & jur. 5 proinde obstandum est; ne qui in legem committuntur, legis beneficiis frui velint, *l. auxilium, in fine cum concordant, in glo. ff. de minor. tantum magis, quia ab effectu, & re ipsa debet contractus judicari, *l. si unum in princ. ff. loc. l. insulam, ff. de præscrip. 6 ver prædictis etiam est addendum, quod cum duo contractus pura locatio, vel permutatio, vel donatio, & venditio modico intervallo inter se celebrantur, censentur duo contractus alter alterius contemplatione, & causa celebrati, *l. i. §. quæ onerande, ff. quæ re. actio non datur, & habeantur pro uno contractu, & unum retrahens, alterum quoque retrahit, ut affirmat *Tiraq. de retrac. consang. §. 1. ver. ou autres choses, glo. 2. nu. 78. reliqua vide infra §. 7 subsequenti. Retractus autem cur non habeat locum in donatione, dixi hoc *ead. nu. 2., & ea potissimum ratione, quia pretium in retractu est reddendum, & in donatione, nihil precii est solutum ergo, & *cæt. cum cessante de appell. & quia hic dico etiam de causa, cur retractus in permutatione locum non habet addere potes, quia permutas cum alio rem suam, id facit, ut altera potiatur, quæ si avocaretur à proximo per retractum, tanquam causa non secuta adversus illum, actio competeret, *l. cum precibus, C. de re permut. l. i. §. Ideoq; *Padius, ver. igitur, ff. eo. c. cum universorum extra de re permut. & quod non habeat locum retractus in permutatione, latissimè confirmat *Innoc. in l. dudum, C. de contrac. empt. At præsumptio simulationis hæc est, quando statim res permutata retrovenditur permutanti, *Casan. in consue. Burg. tit. retr. §. 12. ver. & apres, reachepteur l'eschange. Cum quo in ultimo dicto non videtur dissentire, *Boccinus in Addis.*********************

in consuetu. Neap. si quis emat de jure congrui, dicens ex auctoritate Aff. decis. 330. & 391. id quod dicitur hodie emo, postea dono, ita cessare facere retractum, si id non sit in fraudem, ut si eodem die, vel instanti, vel conjuncte personæ, vel etiam in permutatione, si emptor permutat, & eam statim
 9 *vendit, & ibidem Camillus Salernus quærit de patre donante filia in capillo, constituendo eidem dotem futuram super aliqua re immobili, & remanente in possessione, & protestante, qui non tanquam Dominus, sed tanquam pater administrat an cessare faciat retractum? & qui cessare faciat, respondetur maxime, si illa filia remaneret indotata,*
 10 *quid in transactione, cum ordinariè cessat retractus, ut hic, & per Ferron. in cons. Burdeg. §. 25. per l. si pro fundo, C. de transact. secus tamen si pro prædico relicto accepta sit litis extimatio, l. si donatæ. ff. de donat. inter virum, & ux. d. is qui, ff. ex quibus caus. in poss. eatur. Item si res esset ficta litis motæ, & fraus commissa, Ferron. in consuet. Burdeg. §. 25. At est sciendum inspiciendum rectè esse, an fraus illa constet in seq. §. noscetur. Quod in donatione aliquando videtur etiam, & tamen non est, ut patet Dec. Ped. T. 201. ubi donator omnium bonorum postea jus redimendi cedere potuit, ut ibi latissime est.*

S U M M A R I U M.

- 1 **H**æc const. quomodo contra jus esse videatur, dum jurandi necessitatem imponit extraneo emptori.
- 2 Primus emptor etiam de vero pretio jurare debet.
- 3 Si emptor simulationem fateatur, venditor neget, quid agendum.
- 4 Protestandum est à proximior.
- 5 Simulatio ex argumentis, & conjecturis, nec in dubio præsumitur.
- 6 Contractus si fuit simulatus admittitur proximior etiam post tempus retractus.
- 7 Contractus simulatus quomodo probetur, & quando prævalent testes instrumento.
- 8 Laudemium ex retractu, an & quando debeat.
- 9 Expensas quoque restituere tenetur retrahens emptori.
- 10 Argentarius, vel tabellio negans edere tenetur ad interesse.
- 11 Instrumentum, & schedula exhibenda sunt.
- 12 Fraus præsumitur, si vilius res fuerit conducta, cum multis aliis circa fraudem.
- 13 Leges, & statuta ligant in conscientia.
- 14 Fraus in rustico, & muliere non præsumitur, ut in aliis.

Ejusdem Authoris in §. Ideoque animadversiones.

1 **H**æc constitutio, ut omnes consuetudines jurandi necessitatem imponentes videntur esse contra jus, quia habens instrumentum non tenetur jurare, c. 2. de probat. ut hic dixi, & qui fraudem dicit, fraudem probare debet *Spec. tit. de appell. §. nunc tractemus, vers. sed secundum præmissa, & idem Spec. in titu. de donatio. §. 1. vers. Item pone aliquis per l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat.* prout etiam hic dixi, sed est sciendum, quod quæ quotidie eveniunt, docent, quid agendum sit, cum igitur frequen-

tissime, etiam intervenientibus scripturis, aut instrumentis noscantur homines fallacias struere causa retractus, opus erat novo remedio, & homines eo adhibito facilius vitandi peccatum occasionem haberent, quod considerari debet *cap. vales. §. 1. dist. & idcirco consultum fuit super juramento adhibendo, nam aditione juramenti res verius constare dicitur. c. omne. 22. q. 1.* Juramentum autem debet esse juxta formam constitutionum, & consuetudinum, prout facit etiam mentionem de eo *Rol. à Vall. juxta consuetudinem Casalensem, cons. 21. nu. 1. vol. 2.* quod debent jurare emptores quando pretio constiterit res empta, & quod fuerit verum, & justum pretium numeratum, & præcisè solutum, & jurare etiam tenetur tertius possessor, qui emit ab emptore rem retractui subjectam per verbum credit, ut post *Bald.* quem allegat in *cons. 225. lib. 1. affirmat Tiraq. de retract. consang. §. 2. gl. 2. nu. 10. & 11.* reliqua hic vide, & tunc jurare etiam tenetur prius emptor de vero pretio. *Tiraq. de retract. consang. §. 2. ver. il loy peut suivre. glos. 2. nu. 10.* Sed an si emptor iussus jurare ad instantiam retrahentis nolit verum pretium affirmare, illud esse, quod expressum est in contractu, an possit re privari? secundum nostram constit. id equidem dicendum est, quod, & *Tiraq. affirmat de retr. consang. §. 2. glos. 2. in fin.* intelligendo tamen, si à Judice justus sit, alias enim secus esset, ut per eum ibidem, & delato juramento emptori, & venditori de veritate contractus donationis, aut permutationis, si juraverint eam fuisse factam in fraudem retractus, probata est fraus, quia nulla major probatio, quam proprii oris partis adversæ confessio. *l. qui de inoff. in fin. ff. de inoff. testam. c. quoniam de privil. l. cum so. la 2. C. de transact. & delato juramento emptori, & venditori super veritate contractus, si emptor dicat eum esse simulatum, emptor verò neget, semiplenè probatum est, & locus est juramento supplementario. Casan. in consuet. Burg. tit. de retract. §. 1. 2. nu. 7.* & quidem quando retrahitur res à consanguineo, vel vicino ultra juramentum subeundum, de quo per nos scribitur hoc eodem §. in fine, rectum est, protestatione uti proximior, ut si ex post facto compertum fuerit eos usos fuisse retractu in fraudem, ab eo recedere liceret juxta *l. si cum debitor. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solvitur. l. as si quis. §. plerique. ff. de relig. & sumptib. saner. & l. si rament. §. cum reddibitoria. ff. de edilit. edict.* ita docet *Tiraq. de retrac. consang. §. 5. gl. unica,* ubi etiam quod fraus ex argumentis, & conjecturis verisimilibus, & inter alias si consanguineus statim post retractum alii extraneo cedit per *l. si ventri. ff. de priv. cred. c. officii. de elect.* Simulatio autem in dubio non præsumitur, nisi probetur. *Bald. per illum tex. in l. quamvis. C. si quis alteri, vel sibi, ea est ergo probanda juxta tradita per Bar. cons. 65. Petrus Nicola. col. 3. Bal. in l. ab Anastasio, in fin. C. mand. Paul. in l. juris gentium. §. dolo. ff. de pact. & simulatio quæ fraudem re ipsa continet, adversus hæredes etiam emptoris proponi, & probari potest, quemadmodum, & dolus, ubi quid ad hæredem pervenit. *l. in hæredem. l. si plures. §. hac actio. ff. de dolo. l. quod in hærede. ff. de tribut. act.* & cum est simulatus contractus, etiam admittitur proximior post tempus consuetudinis retractus, cum venit jure nullitatis, cum simulatus contractus sit nul-*

nullus. *l. nuda. ff. de contrab. empt. l. emptor. ff. de aqu. plu. arc. ubi glo. singu. quæ dicit eo casu teneri venditorem perinde, atque si alienatio facta non esset. l. imaginaria. ff. de reg. jur. & venditione simulata cessat retractus. Napod. in consuet. Neap. de jure congruo, ver. emit num. 8. Affl. decis. 339. per totum, ubi emptor possidens se excusabat super retractu, quòd licet mentio esset facta de venditione, tamen aderat pactum revendendi modico pretio, quæ duo faciunt contractum simulatum, & pignoratitium. glo. in c. conquestus de usu, & tex. in c. ad nostram de empt. & vend. & ita fuit absolutus, contractus autem simulatus probari potest per testes, & istis testibus creditur contra instrumentum glo. in §. si vero tale, in autem. de fide instr. coll. 6. & illicitas. §. veritas. ff. de off. Præsid. & tres, vel etiam duo testes prævalent contra instrumentum, ut per Casan. tit. u. de retrac. in consuet. Burg. ver. se la faute est tronce num. 14. per tex. in d. §. si vero tale. Et si ego probo per instrumentum Titium contraxisse mecum Neapoli tali die, & tu probas per duos testes, quòd eodem die fuit Romæ, prævalent isti duo testes instrumento Bald. in l. in exercendis. C. de fide instru. & si testes dicant, quòd præcessit tractatus de vendendo, & postea incontinenti sequuta fuit permutatio, tractatus præcedens facit præsumere contra permutationem incontinenti secutam, & illam fuisse factam in fraudem juris retractus. Casan. in consuet. Burg. tit. de de retrac. §. 12. num. 17. Hæc quidem expedit scire pro retractu, quia id interest consanguineorum, atque etiam pro solutione laudemiorum secundum opinionem Boer. qui laudimia deberi ex retractu consanguineorum sentit in consuet. Bitur. tit. de retr. §. 5. col. 1. quem tamen reprehendit Tiraq. contraria sententia de retra. consang. §. 29. glo. 1. num. 4. Laudemium equidem debetur Domino non ab ipso emptore, qui debet abire immunis ex venditione necessaria, vide tamen ibi Tiraq. qui de gabella soluta ab emptore etiam loquitur, ut eam consanguineus retrahens emptori solvere debeat. glo. 4. in prin. & omnium expensarum, nedum instrumentorum causa factarum restitutio debet emptori fieri à retrahente. Tiraq. ibidem glof. 3. per totam, & emptor debet nominari à venditore, & jure tenetur quis respondere, si tamen res, de qua agitur in sua potestate, vel non. *l. si quis jure interrogatus. ff. de interrog. act. & edere si neget argentarius, aut tabellio in materia retractus, contra eum agitur ad id, quod interest. Ferro. in consuet. Burdeg. §. 7. tit. de retr. l. argentarius. §. cum autem. ff. de ed. & instrumentum exhibendum est venditionis, & etiam schedula si ea tantum confecta est. per tex. juncta glo. in l. 1. C. de jur. cal. & in clem. 1. de procurat. ibi Instrumento, vel literis, ipsa autem minus facit circa confessionem partis, quam instrumentum. Tiraq. de retr. consang. §. 2. glof. 1. in fine, & est semper animadvertendum, an fraus facta fuerit. legi, constitutioni, vel consuetudini, quibus fit fraus multipliciter, ut colligitur ex l. atqui natura. §. sed cum me absente. ff. de nego. gest. l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. 2. l. si libertus minorem. ff. de jur. patr. l. servus dotalis. ff. sol. matr. & non sufficit eventus solus sine consilio, ut hic dixi *l. ait prator. §. 1. ff. quæ in frau. cred. l. qui autem. §. si patronus in si. ff. si quis om. cau. test.***

& quidem cum in hoc §. tradiderim plures modos colligendi fraudes, adde etiam quòd fraus præsumitur, si vilis res fuit conducta. *l. quin etiam, ibi minoris locata. ff. de calum. & c. donare, qual. oliva seu pot. alien. cap. ad nostram de empt. & vend. c. illos vos de pign. item, si tractatur à contrahentibus de venditione, & hanc ipsam locationem vocant, non quidem in casu hujus constit. ubi, & in locatione contractus non denegatur ut in principio. ipsius, etiam si conventio non continuò sequatur. *l. sed si maritus. §. si constante. ff. qui, & à quibus, fraus etiam præsumitur, si proximior passus est se vinci, colludens cum emptore, cum posset vincere, nam id remotioribus non debet obesse. Tiraque. de retrac. consang. §. 1. ver. de dass P an. glo. 10. num. 122. Est quoque sciendum circa fraudem, quòd ea magis detegitur ex tractatu præcedenti, de quo supra, quam ex sequenti Tiraq. de retrac. consang. §. 1. ver. om. equipollent, à vente glof. 14. num. 24. & 25. & 26. ubi plurima allegantur, fraus etiam esse potest, ut in Consilio Lomei, 29. col. 2. lib. 3. ubi fit mentio de statuto Florentino, volente, quòd habens domum contiguam domui venditæ, restituto præcio venditionis possit retrahere, & quidam vicinus, nè locus esset statuto vendidit dimidiam partem domus cuidam amico, & in continenti tanquam contiguo, alteram partem domus, quod probat Gerard. à Petra sancta sing. 26. Tu habes, & refert Tiraq. in præst. operis sui num. 73. subditq; num. 74. Leges, & statuta, nos etiam obligare in foro conscientie, ut notat glo. in c. quæ in ecclesiarum in princ. & ibi Ball. de constit. gl. in c. 2. ver. sententiis lib. 16. Item fraus committitur cum magnas expensas supervacuas emptor facit in re emptâ pro incommodo retrahere volentis, quæ tamen non recuperantur. *l. si servus. ff. de pig. act. l. sed an ultrò. §. 1. ff. de neg. gest. l. in fundo. ff. de rei vendic. Fraus autem in rustico, & muliere non præsumitur, ut in aliis. Bal. in rub. C. de re. permut. glo. in l. ult. C. de test. juncta glo. in l. penult. ff. eodem.***

S U M M A R I U M.

- 1 **L** ite etiam mora emptori res retrahitur.
- 2 **L** itigiosa res pro retractu facta quomodo ascatur.
- 3 **A**lienans in clericum ne vectigal solvatur punitur.
- 4 **U**tile dominium si cum directo consolidatur cessat retractus, vel si ex pacto luendi ad vendentem res revertitur.
- 5 **F**raus ex alienatione quomodo colligatur.

Ejusdem Authoris in §. Prohibemus.
Animadvertiones.

- 1 **P**otest quæri, an mora lite emptori à Tertio super re retrahenda habeat locum retractus? & dicendum est habere, quia vitium litigiosi non extenditur ad venditiones necessarias. *l. Divus. ff. de petit. hered. l. is à quo, cum l. seq. ff. de rei vend. An autem facta re aliqua litigiosa litis contentatione à proximior emptor illam donans, sequando opinionem Napod. & Affl. in illo dicto hodie emor, cras dono, de quo in §. præcedenti, jus*
- 2

retractus impediri possit, & dic non posse cum jam sit facta litigiosa, vel si sit alienata in fraudem consanguinei, vel si prævenerit postea donavit, vel si clam actus factus est, vel post donationem alienans possideat, ut per *Tiraq. in singulis allegantem de retrac. consang. §. 12. ver. transposte la chose à autre glos. 1. num. 14.* Non mirum autem est si prohibetur alienatio rei subjectæ retractui in hoc §. in potentiores, nam & alias pœnalis est similis alienatio. Quare *Lucas de Penna in l. si. num. 32. C. de ann. trib. lib. 10.* voluit, quod si aliquis alienat bona sua in clericum in fraudem collectarum illis privari debeat. Non habet autem locum retractus, si non aliter res distracta, sed esset consolidatum utile dominium cum directo, quia tunc retractus cessat, ut tradit *Bald. consi. 300. nu. 5. vol. 1.* Item si res reverteretur ad vendentem ex pacto luendi personam potentiolem, quia id liceret, nec retractus impediret. *Casren. consi. 24. num. 3. vol. 2.*

5 *Decius conf. 38. num. 3.* & in materia scias, quod si alicui est mota lis, vel erat spes, quod moveretur, & rem alienat, dicitur in fraudem facere, & non prodest emptori. *l. si ea res. ff. de act. empt. ita affect. Mar. Freccia in add. ad consuet. Neap. 1. de jure congrui.*

S U M M A R I U M

- 1 **T** Empus pro retractu est peremptorium.
- 2 **T** Empus pro retractu potest partium consensu prorogari.
- 3 Alienata re à non Domino, an tempus currat.
- 4 Vendit. one facta per instrumentum, vel per testes semper currit tempus.
- 5 Et lit. contest. quomodo perpetuetur tempus retractus, & quid ex interpellatione extrajudiciali.
- 6 Renunciens retractui, amplius super eo non audietur.
- 7 Parit sunt non consignare in tempore, vel malè consignare.
- 8 Deposito utens dicitur renunciare.
- 9 Denuntiatione non facta, quid tempus currat.
- 10 Petens pretium post tempus, de lapsu temporis non opponit.
- 11 Hæredes possunt uti pacto redimendi.

Eiusdem Authoris in §. Transcurso. Animadversiones.

Non est ignorandum, quod facultas retractandi lapsa tempore limitato à statuto pro retractu amittitur, ut per *Rol. à Vall. cons. 2. l. n. 9. & 10.* post autoritatem *Bal. Afflic. Ferro. Alex. & Paris.* quos ibi allegat quia nisi retractus fiat intra tempus statutum mora purgari non potest. *l. 1. ff. de decr. ab ord. facien.* quia terminus legis est peremptorius, ut dictum est supra in §. verum, in princ. *Rol. cons. 2. l. n. 9. vol. 1. Casan. in consuet. Burg. tit. de retr. §. 10.* ubi annale tempus iuxta eorum consuetudinem dicit vim refutationis habere *Calcan. cons. 56. num. 56. & seq. Crav. cons. 248. nu. 1. Borgn. decis. 17. nu. 31. & decis. 21. num. 78.* Id tamen tempus potest partium consensu prorogari. *Tiraq. de retract. consang. §. 1. glos. 14. n. 30. cum seq.* Est autem hic notandum, quod si alienata res sit à non domino non incipit tempus currere, nisi consensus veri

Domini accedat, ita sentit *Napod. sua cons. Neap. tit. 17. de jure congrui, in vers. emit n. 7.* quia tunc dicitur perfecta, & vera venditio, *l. fundi ff. de servit. rustic. præd.* quod idem est dicendum in marito alienante rem uxoris. *Caspan. in consuet. Burg. rub. 10. de retr. §. 5. num. 2. vers. sed quæro dominus,* alias currit tempus si sit facta venditio per instrumentum, si ve per testes. *Tiraq. de retr. consang. §. 2. glos. 11. cum seq. Menoch. de arb. jud. lib. 2. cent. 1. casu. 63. n. 1. & 2.* & facta litis contestatione, quomodo perpetuetur tempus, vide apud *Tiraq. de retr. consang. §. 1. glo. 10. q. 13. nu. 75. n. 84.* ubi tamen citatio, & lit. contestatio, sit valida, ut ibi, & *nu. 81.* Et an ea perpetuitas habeat locum per interpellationem extrajudicalem? minime ut per *Tiraq. de retr. convent. §. 4. glos. 6. nu. 38.* Quid si quis renunciavit super retractu? amplius non est audiendus. *l. qui iusjurand. C. de reb. cred. l. queritur. §. si venditor. ff. de edil. edito. l. 1. §. qui semel. ff. de succ. adic. c. quàm periculosum. 7. q. 1. Afflic. in tract. jur. probom. ver. scriptum col. fin. 11. not. Masuer. tit. de retr. col. ult. ver. sed quæro, Quid si promisit, & etiam ante venditionem renuntians parti præsentis, *Tiraq.* multos congerens de *retr. consang. §. 1. ver. ou la gier. glos. 9. num. 97.* vide etiam supra in *rub. num. 50.* Quid si quis infra tempus venit ad consignandum pretium, sed debite non consignavit? vide de hoc supra latè in §. in primis, & dic quod paria sunt non consignare in tempore, & malè consignare. *Ferro. in consuet. Burdeg. lib. 1. tit. de retr. §. 4.* cum non referat, venerit nè quis, an malè venerit, *l. quoties ff. qui satisd. cog.* Idem erit si re deposita postea usus fuerit. *l. 1. C. qui pot. in pig. habeantur.* Est autem sciendum, quod notificatione non facta consanguineo venditoris non potest currere tempus usque ad 30. annos. *l. sicut, & l. ult. C. de præscr. 30. vel 40. ann.* In Regno verò Neapol. ubi viget hæc constitutio ipsum tempus præscribitur decennio, prout verba in hoc §. id disponunt. & contra tertium possessorem, jure communi etiam esset decem annorum inter præsentem, & viginti inter absentes. *Tiraq. de retr. consang. §. 1. glo. 10. nu. 11. & 16. & §. 36. glo. 13. nu. 56.* Si autem non in tempore emptor pecuniam acceperit à consanguineo venditoris cogitur revendere. *l. quod si nolit. §. in factum. ff. de adilit. edito. l. 1. Emiliaus ff. de minor. & post tempus, si emptor pretium petat cogitur illud recipere. dist. l. Emiliaus, & si lapsa tempore dicit emptor se rem redditurum, quandocunque pretium sibi reddatur, est expectandum per modicum tempus adhuc, vel possunt duo menses eidem statui, ut red. mat, ut latius per *Tiraq. de retract. convent. §. 1. glo. 1. nu. 65. & mortuo infra tempus venditore in pacto redimendi, admittuntur tamen ad redimendum hæredes, per l. si pactum. ff. de probat. glo. & Doct. in l. si decem. cum petiero ff. de verbor. oblig. & si venditoris tantum persona fuit expressa, ut is possit redimere, tamen admittuntur ejus hæredes. l. si necessarias §. de vendendo. ff. de pign. act. l. stipulatio ista. vers. sed si. ff. de verb. oblig.***

S U M M A R I U M

- 1 **P** Rovata quid significet.
- 2 **P** lures ejusdem gradus quomodo admittantur.
- 3 **G**ratificationi est locus in re vicina.
- 4 **Hypo.**

- 4 Hypothecam, vel usumfructum habens non retractat.
- 5 Pars deficiens ceteris accrescit in retractu.
- 6 Pauper habens palatium dirutum, cogitur vendere.
- 7 Socius volens edificare non impeditur.
- 8 Partem emens à socio quomodo se tueatur adversus vicinam.
- 9 Modi quatuor habendi retractum.
- 10 Semel consentiens alienari partem quam in re habet, quomodo sibi præjudicet secunda alienatione.
- 11 Porticus venit appellatione domus.
- 12 Pars etiam dicitur respectu additus.
- 13 Hortus an contineatur appellatione domus.
- 14 Superficiarius etiam partem dicitur habere.
- 15 Domus ex lignis confecta etiam ædificii nomine compræhenditur.
- 16 Plures casus partem tantum redimendi.

Ejusdem Authoris in §. Scriptum est. Animadversiones.

- P**RO intelligentia hujus §. cum vocentur propinqui secundum propinquitatem quam habent, & pro rata admittantur, est prænotandum quid sit pro rata, de quo vide *gl. in l. 1. in princ. C. de nat. lib. & in l. 1. ver. pro rata, C. de dot. promiss.* & non pro virili, sed pro portione eã significare *Tiraq. affirmat de retr. consan. §. 1. ver. pro rata. gl. 8. in princ. ex in l. iis. §. Imper. ff. de solut. & in l. Plautius in princ. ff. de condit. & demonstr.* & pro rata quantum ad locum etiam dicimus, cum pro rata regionis, *lex mille, §. quæsitum, ff. de evict.* Admittuntur equidem plures in eodem gradu pro rata, idest virili portione, ut per *Sebast. Napodan. in consuet. Neap. tit. de jur. congr. si ex uno, nu. 87. & Affl. tract. probomiss. §. 1. col. antepe, quos refert, & sequitur Tiraq. de retr. consang. §. 1. ver. tous y toibeus estre, & cat. gloss. 10. nu. 3.* & si res est indivisibilis, ut camera, forte diminetur res, nempe quis præferendus sit, ut per *Napod. 16. & Joan. Fab. in §. si plures. Instit. de leg. agn. tutela Boer. suis comment. retr. §. 2. vers. hic dicitur quod proximior, idem lib. des costumes de Jovus tit. 15. de retr. art. 5. ver. hic quod Casan. suis comment. rub. 1. retr. §. 1. in ver. le plus prochain. in princ. & nu. 40. Pappo. suis comment. tit. de retr. §. 440.* Sed quod sit locus gratificationi in re vicina not. *Cumia in vitibus Mign. Cur. Vic. c. 105. nu. 5. ad finem M. noch. tracta. retinen. post. remed. 3. nu. 763.*
- 4 non sufficit autem habere hypothecam, vel usumfructum in re vicina, ut suam partem retractus quis habeat, *Rolan. à Val. consil. 67. num. 36. post Affl. quem ibi allegat. Quid si quis ex pluribus habentibus jus retractus nolit partem suam, & accrescit ceteris, arg. C. quando non pet. par. l. 1. & C. de impu. & aliis substitut. l. 1.* quod procedit etiam si plures essent collaterales, ex uno capite, & unus ex altero, qui renueret contractum, ut per *Napod. in consuet. Neap. & si ego habebam duos fundos, quorum alter Titio finitimus erat, ipsumque vendidi, totus fundus ei competit, cum ego qui sum venditor concurrere non possim rationibus pro Napod. adductis in consuet. si ex uno latere nu. 90.* ubi tamen secus concludere videtur si quis inde emat à Titio. Aliquando non habet locum constitutio, aut consuetudo retractus vi venditionis, aut alie-

- nationis factæ à vicino, vel consanguineo, sed tamen aliter cogitur quis vendere, & ecce si pauper habet palatium suum in civitate, sed dirutum, nec præ inopia illud instaurandi potestatem, aut facultatem habet, cogitur illud vendere, ut etiam alias dixi, ne civitas deformata remaneat, verum, & ad hoc specialiter solent facere quorundam locorum constitutiones, aut consuetudines, quibus tamen deficientibus, ita jus se habere debet, *Tiraq. tract. nobilitatis c. 39. nu. 139.* & si sociorum unus velit ædificium struere, alii nolint, scias quod compelluntur, *l. si proponis, C. de ædifi. priv. & idem etiam si non sunt locii, sed curiales. glo. in l. singulorum, in ver. dirutas, C. cod. & destructio inhibetur, ut in eadem glo. per l. 2. C. cod. ubi hec verba, negotiandi causa ædificia demoliri, & marmora distrahere ædicto D. vi Vespasiani, & Senatusconsulto vetitum est, cæterum de alia domo in aliam transferre quædam licere, exceptum est, sed nec dominis ita transferre licet, ut integris ædificiis depositis, publicus deformeretur aspectus, & quidem causa extruendorum ædificiorum, & augendi decoris civitatum, multa etiam in consuetudinibus insignium locorum circa retractum considerantur, quibus consuetudinibus abuti non decet, quoniam leges sunt, inquit *gl. in l. ult. de jure reip. lib. 11.* facit ad hoc *l. si quis post hanc legem. l. n. n. n. & l. 8. per Provincias. C. cod. tit. de ædificiis priv.* Quid autem si quis habet domum suam communem mecum pro indiviso, & vendit mihi partem suam, an retractui locus esse mihi possit adversus vicinum retrahere eam volentem? videtur non esse, quod jus meum confusum sit, ut latius hanc quæstionem tractans disserit *Marin. Frec. celebris J. C. Neap. in add. in consuet. Neap. incip. si ex uno de jure congrui, sed tamē dicit illud reviviscere jure exceptionis, lex sextante. §. latinus largius, ff. de except. rei jud. l. debitor. ff. ad Trebell. & ita in S. C. judicatum**
- 9 fuisse refert, & quantum ad modum ipsius juris congrui, ut eum teneamus observandum est, quod tradit *Napoda. in consuetud. Neap. incip. si domus de jure congrui, quod primo descendit de proximo, in proximum, secundo ascendit de proximo ad proximum, & hi duo modi ad ædes pertinere noscuntur. Tertio vadit ad latera, ut in hoc, & sequenti §. probatur, quarto vadit ad capita, ut cum via publica, Ecclesia, vel flumen publicum impedit, ad capita alterius partis confugimus pro servando*
- 10 retractu. Habens autem partem in re, an si semel consenserit partem alienari, si iterum alienetur ejusmodi ejus consensus aliquid operetur? *Ruin. consil. 105. n. 2. & 3. vol. 1.* operari asserit, contrarium tamen videtur verius, quia verba debent intelligi de prima vice. *l. boves §. hoc sermone ff. de verb. sign. aliud tamen esset si denunciatus qui habet rem suam communem pro indiviso dixerit, nolle acquirere, renuntiando etiam non expectato lapsu integri temporis, ut dicimus in emphyteuta. Jaf. & alii Doct. in l. ult. C. de jur. emphy.* Est autem sciendum, quod appellatione domus venit etiam porticus, ut not. *Bald. in tract. statut. vers. domus num. 2. & 3. & faciunt tradita per Bart. & Doct. in l. cetera. ff. de lega. 1. not. Alber. tracta. statu. lib. 2. qu. 203.*
- 12 & dicitur etiam quis partem habere respectu alius, sive accessus in ædibus. *l. prædiis §. balneas. ff. de lega. 3.* an autem hortus contineatur in parte domus,

mus, ut intelligas, nota verba *tex. in d. l. prædiis §. qui domum*, & sunt hæc, Qui domum possidebat, hortum vicinum ædibus comparavit, ac postea domum legavit, Si hortum domus causa comparavit ut amœniorem domum, ac salubriorem pollideret, aditumque in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit, domus legato continetur. Superficiarius quoque partem in domo dicitur habere, licet jus dominii non habeat. *Afflic. in tractu. probom. in princ. not. 10. num. 38. ver. quæro an locatarius. Soc. senior conf. 139. nu. 1. vol. 1.* & cum in ædificiis inspiciamus quidpiam aliquando diversum ab aliis. non est prætereundum, quod

14 bitur. Si ædificii etiam appellatione domus constructa, sive confecta ex lignis censetur. *Boer. decis. 177. nu. 7.* & non est omittendum, quod si retrahenda est res vendita cum re non lubili. habetur ratio ratæ pretii, juxta ea, quæ tradit *Afflic. tracta. probom §. sexto colam. 3. nam. 9. vers. sed iterum*, refert *Bald. tracta. probom. colam. ult. num. 24. vers. sed quomodo.* & in

15 multis casibus evenit, ut in retractu sit locus exceptioni contra regulam, aut totum redime, aut totum repudia, de qua etiam à me in *rub. hujus constit. dictam est num. 55.* & aliqua hic aducere possum, cum partii mentio habeatur in hoc textu, dico igitur, quod licet totius habita ratione in quibusdam casibus ad partes non deveniatur, ut ecce si concessæ sunt plures res cuiuspiam in emphyteosim pro una pensione, isque velit solvere pensionem pro rata unius rei non potest, ut per *Raphaël. Cum conf. 41. vers. ad secundum*, & regulariter partem tantum revendere non teneatur emptor *Perron. in consuet. Burg. tit. de retrac. §. 3. per l. fistulam §. qui fundum. ff. de contrab. empt. l. heredes §. non tantum. ff. fam. hercisc. & facit l. communi §. fin. ff. commu. divid. l. stipulationum §. si sortem. ff. de verb. oblig. & facit *tex. in l. quod artem §. Sabinus. l. & si dispares. l. quod si vero. ff. de in diem adu. tamen id non perpetuum est, ut ecce pars consanguinei tantum redimi potest, si vendiderunt duo, quorum unus erat consanguineus, alter non erat, & ad hoc *tex. in cap. constitutus de restit. in integr. nisi emptor offerat totum pro pretio emptionis. l. tutor. §. 1. ff. de min. & partem patrimoniam quis suorum maiorum relicta acquisititia retrahere potest. Tiraq. de retr. consang. §. 23. glo. 2. nu. 9. & vendita rem hi vicina cum altera non vicina, possum rem mihi vicinam tantum retrahere. Bald. tract. probom. col. pen. vers. sed pone, quod quis habens. Afflic. in eodem tracta. §. scriptum colam. 2. vers. quarto nota. Item pars redimi potest, cum consors meus vendiderit eodem pretio, & contractu etiam rem suam cum re mihi secum communi, vel rem meam cum ea, quæ sibi mecum communis est, quia rei suæ nulla est emptio. *l. rei suæ. ff. de contrab. empt. nisi ille venditor rem quoque meam possidebat. l. si aliquem. ff. de acquiren. poss. & l. si emptione. rei suæ. ff. de contrab. empt. circa autem partes assignandas in retractu, facit, & consona est cum multis consuetudinibus, consuetudo Neap. incipiens si ex uno latere, sub tit. de jure congr. ubi Neapod. dictans, quod quando prædium venditum habet ex uno latere possessionem diversarum personarum, ex alio vero possessionem unius tantum, is habebit dimidiam, alii pro rata partis suæ, & vide ad hoc quæ scripsimus supra hoc eodem §. ne frustra repetam.****

S U M M A R I U M.

- 1 **I**n pluribus fratribus, vel sociis an in solidum, vel viriliter detur retractus.
- 2 Quomodo illud possit quod de tribus lateribus dicitur.
- 3 Modica terra intermedia non impedit jure retractus, & nu. 5.
- 4 De re rustica ad urbanam an procedat retractus.
- 5 Vendens partem fundi, relicta altera, quæ respicit fundum vicini, an huic præiudicet.
- 6 Concursum variè consideratur retractus.

Ejusdem Authoris in §. penult. Animadversiones.

- 1 **S**i plures sunt fratres, vel socii communiter habentes bona indivisa propinqua, vel contigua rei venditæ à tribus lateribus, ut sit mentio in hoc §. an quilibet in solidum beneficio hoc retrahendi uti possit? quod videtur cum sit individuum. *Castren. conf. 221. nu. 2. vol. 1.* comprobatur latè *Tiraquell. de retract. consang. §. 10. glo. 10. nu. 2.* sed potest dici esse individuum respectu partis deficientis per *l. 1. C. quando non per. par.* non autem respectu vocationis, quia illi viriliter vocantur, ut de pluribus in eodem gradu more successionis. *arg. tex. in §. si plures. Instit. de leg. agn. success. & potest dici, quod in simili dicitur in §. si ex pluribus. Instit. de Senat. con. Orphic.* ubi quod si ex pluribus legitimis hæredibus quidam omiserint hæreditatem, vel morte, vel alia causa impediti fuerint, quominus adeant, reliquis qui adierint, accrescit illorum portio, & licet ante deleverint, ad hæredes tamen eorum pertinet, quia jus retractus sæpissimè ad jus successionis instar consideratur, secundum cujus modum procedit, ut per *Joan. Pappo. in consuet. Barbon. tit. de retrac. §. 436.* Quod autem hic dicitur præferri, qui à tribus lateribus prædium habet, facile possit illud, si magna inter emptorem, & venditorem esset concordia facta, nempe venditione rei contiguæ, ex quadam linea in directa consideratione, quæ dux tantum partes contiguæ remanerent, quod facile ex situ loci, & mensura ad eundem apta cogitari, & effici possit, modo tamen ne modica tantum ad fines terra remaneret, quia & si modica terra sit intermedia, tamen ea non impedit jus retractus, ut per *Corne. conf. 151. num. 5. vol. 3. Anchar. conf. 160. num. 2.* & in urbanis vel aliter etiam si murus communis sit intermedius. *Joan. de Amic. conf. 1. nu. 56.* Non procedit tamen regulariter retractus de re rustica ad urbanam, velati de horto ad domum. *Afflic. in tract. probom. in princ. not. 3. nu. 14. vers. sed inter. Paris. conf. 82. num. 45. cum seq. vol. 3.* quod si res contigua sit dotalis maritus ad retractum admittitur. *Bald. in tract. jur. probom. in princ.* Solent quidam, ut impediatur jus congruè sive retractus vendere amico partem puta dimidiæ, fortè relicta parte altera respiciente fundum vicini, nè ipse vicinus, si venderetur totus fundus admitteretur, potest equidem id fieri, quia qualitate vicinitatis illa deficiente deficit retractus, ut in princ. hujus constit. sed dic si id factum fuit pro majori commoditate vendentis, potest jure procedere, sin verò ob aliam causam, & fraudem vicini aliud

aliud effet, ut videtur colligi ex *dec. Capicij* 38. & licet ibi fuisset iudicatum in favorem retrahere volentis, casus & facti species diversa erat, quia ibi reliquum omne fundi spacium fuerat venditum, modico intervallo, quod *Capic.* ipse frustum appellat interiecto relicto, ex quo fraus ipsa præsumebatur, quæ fuit potissima causa ita decidendi, pro ut in fine ipsius *decif.* apparet. Est illud non omitendum, quod jure communi etiam præfertur vicinus habens majorem partem, ut *not. Napod. in consuet. ad. Nap. sit. 17. de jur. congrui*, si ex uno latere *ver. ex eorum parte num. 87. & not. Afflicti. in trac. jur. protom. in princ. in rub. not. & §. 7. in princ. & Arch. conf. 370.* & si effet concursus inter agnatum propinquum, & alterum pariter vicinum, & dominum rei alienatæ, pro indiviso, dominus ipse pro indiviso effet præferendus. *Ruin. conf. 70. nu. 6. vol. 1. Asto. de Alex. in addit. ad Napod. rit. 17. de jur. congr. consuet. si ex uno.* Secus si effet cessionarius, quia ea quæ cohærent personæ, ad alium non transferuntur. *c. fin. de offic. ordin. & secus si fraus intercederet, quod is pro se retrahere nollet, sed pro alio, quia effet dolosus contractus, simulatus, ac nullus, ut de hoc supr. in §. ideoq; nec juramentum in eo teneret, quia si non valet principalis actus, nec juramentum in eo accessorium valet. gl. in l. si patronus patronum. ff. de iis, quæ in fraud. cred. si autem concurrat vicinus habens rem conjunctam cum vicino habente, etiam eam conjunctam, sed remotius, puta accessu intermedio, & cæ. quod præferatur proximior de jure communi *not. Bald. de jur. protom. nu. 9. Tirag. de retrac. consang. §. 11. gl. 2. in princ.* si concurrat agnatus vicinus cum habente quotam, præfertur habens quotam, ut colligitur ex *Affl. tract. jur. protom. §. septimo num. 1. & agnatus, & vicinus in re paterna luenda præfertur vicino tantum, idem Affl. ibidem in princ. constit. hujus n. 36. & vicinus tantum præfertur agnato tantum, sicut etiam ei præfertur habens quotam. Casan. in consuetud. Burgund. rub. 10. de retrac. in vers. le plus prochain. nu. 4. ad finem. Cumia in ritib. M. C. rit. 106. nu. 25. & si concurrat agnatus vicinus, & dominus directus, ipse Dominus directus præfertur ex iis, quæ dicit *Capic. decis. 99. & Cumia in ritib. M. C. rit. 99. num. 11.* & si concurrat vicinus agnatus emphyteota in alienatione rei emphyteoticæ rei vicinæ, & dominus directus illius emphyteotæ habens etiam vicinitatem, tamen præfertur emphyteota, notat *Napodan. in consuetu. Neap. sit. de jur. congrui, in consuet. si quis, num. 33. Affl. tract. protom. in princ. not. 10. n. 39. vers. item quæro.* Quid si concurrat usufructuarius agnatus, & vicinus agnatus, præfertur vicinus. *Affl. de jur. protom. not. 10. nu. 40. vers. item quæro usufructuarius in princ. constitu.* si concurrat dominus census, & agnatus vicinus, in re censuaria agnatus vicinus domino census præfertur, ut *not. Napod. in consuet. Neap. incipien. si quis num. 35.* modo vendatur idoneo, & salvo jure census, ut ibi: si concurrat habens urbanum, & habens rusticum, præfertur habens urbanum. *Affl. decis. 223. & Ursil. ibi in addit.* si concurrat habens rusticum vicinum, cum alio non vicino, urbano vendito, præfertur habens rusticum vicinum, ut per *Ursillum ibi in addit. num. 1.* si concurrat conjunctus tribus lateribus cum uno latere conjuncto consanguineo, præfertur conjunctus ex**

tribus, quia tria vincula vincunt duo. *Affl. tract. jur. protom. §. 7. num. 3.* & habens aditum vicinalem, vel introitum præfertur habenti contiguitatem ex alio latere, ut concludit *Cosinus Nepita Caetanensis in consuet. Caetan. sit. 43. consuet. un. num. 23. per tex. in l. quod conclave, & ibi Bart. ff. de damno infecto, & alia, ut ibi per eundem Nepitam.*

S U M M A R I U M.

- 1 **R**etractus non habet locum in rebus per delictum fisco delatis.
- 2 Privilegiatus non, est fisco, nisi quatenus jure reperitur expressum.
- 3 Princeps duplex habet patrimonium.
- 4 Usucapitum ab emptore, & omne quod ei accessit, donec pendet lis pro retractu cedit beneficio retrahentis.
- 5 Ecclesia habens directam dominium, an sit prefe-renda, & quid si consenserit venditioni.
- 6 Pars, quam Ecclesia non retrahit, quomodo accrescat, & quo sensu intelligendum, quod Ecclesia non habet retractum.

Eiusdem Authoris in §. Vlti. Animadversiones.

- 1 **I**N rebus per delictum fisco delatis non habet locum jus retractus. *Boer. decis. 279.* quem vide pro pleniori intellectu hujus §. & quantum ad privilegia fisci, scias fisco non esse privilegiatum, nisi quatenus jure expressè reperitur. *gl. in litem veniens §. in privatorum in ver. publica. ff. de petit. hered. Raphael Fulgos. conf. 227. col. 2.* Et sciendum est, Principem habere duplex patrimonium, unum Camere ficalis, ut introitus, & exitus ipsius Camere ficalis. *l. imperatores. ff. de jure fisci,* in eo connumeratur confiscatio, de qua in *l. commissæ. ff. de publ. & in Auth. de incest. nupt. & in l. hereditas. C. de iis quib. ut ind. & l. eam quam. C. de fideicom.* Aliud patrimonium eorum quæ sunt semper in Aeratione Reipub. idest Principis patrimonio. *ff. de jur. fisci. l. in fraudem. §. neque, & ista sunt proprie Principis, & appellantur regalia, tributa, & alia, quæ ad statum Imperij pertinent, de quibus in usu. feu. quæ sunt regal. & in his quid pro retractu servetur, vide hic *Affl. num. 22. & Fisco etiam Princeps appellatur. l. 2. §. hoc interdicto. ff. ne quid in loco publico.* Tria autem æquantur in retractu, intelligendo tamen, ut hic scripsi, & distinguendo in Ecclesia, & personis Ecclesiasticis, ut ibidem, & si est, controuersia non solum quando clerici emunt, sed, & generaliter aliæ etiam personæ, & ea durante, emptor quid usucaperit ultra fines venditos, id omne cedit lucro retrahere volentis, imò *not. Tirag. de retrac. consang. §. 3. 2. gl. ub. nu. 36.* & empto dominio directo à clerico, vel ab alio, si ei accesserit utile, vel per cessationem, vel alienationem emphyteutæ, vel lineam finitam, id omne cedit lucro retrahere volentis, Idem *Tirag. de retrac. consang. ad finem tit. quæst. 28. num. 112. & 113.* sed quantum ad clericum intellige si emit pro se, non pro Ecclesia, ut hic dixi *num. 16.**
- 5 **Q**uid si Ecclesia habeat directum dominium rei emptæ, velitque retrahere vicinus, an tamen ipsa in emptione præferatur? dic præferri. *l. vlti. C. de jure emphyteutico.* Quid si consenserit venditioni adhuc

adhuc non obstante retractu effi. tendo Ecclesia in
 avocanda possessione ab emptore præferatur jure
 directi domini? Dic præferri, ut decisum est in Sac.
 Conf. Neap. apud *Capic. decis. 99.* ubi latè de hoc lo-
 quitur, cum autem dicatur in hac constitutione,
 quodd Ecclesia non habet retractum, nota doctrinã
Napodani in consuet. Neapol. incip. si ex uno in ver.
diversarum, quodd si juxta rem venditam in uno la-
 tere est possessio Titii, & Mevii, & Ecclesiæ, portio
 ipsius Ecclesiæ, idest, quæ competeret ipsi Ecclesiæ,
 accedit primo sibi conjuncto in eodem latere, cum
 ea habeatur pro non latere, & si possessio Ecclesiæ
 est inter Titium, & Mevijum, jus retractus accre-
 scit amobus, unicuique scilicet secundum magni-

tudinem conjunctionis, quæ est juxta rem vendi-
 tam, quia licet ratio magnitudinis non habeatur
 de conjuncto ex uno latere, ad conjunctum alterius
 lateris, ea tamen inter conjunctos ex eodem latere
 habetur, quod est notandum, quia per sepe con-
 tingere potest, & si ab uno latere est N. vicinus, ab
 altero scilicet à contraria parte est vicina domus
 Ecclesiæ, quæ non admittitur ad retractum, an ille
 vicinus vi juris congrui capiat partem, vel rem
 totam? dic eum capere rem totam ex iis, quæ dicit
Afflic. in tract. jure probom. in princ. conslit. num.
46. vers. pone quod venditur domus, & ab uno late-
 re est domus Ecclesiæ.

F I N I S.

Imprimatur.

Petrus Antonius Ghibertus Vic. Gener.

Rutilius Gallacinus Can. Dep. vidit.

CB

